LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
1 MAI
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4337

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՅԻՍ 1

Ամիսներուն ամէնէն չփացածը, իբրեւ աղբիւր գարնանային վերածնունդի, բանաստեղծութեան եւ ուրիշ խոյանքներու: Բայց նաեւ ամէնէն դըժբախտը, ընկերային տեսակէտէն, կապուած ըլլալով Աշխատանքի Տօնին հետ:

Պատերա՛զմ է, եւ այս տարի արգիլուած են աւանդական ցոյցերը, որոնք շարժման մէջ կը դնէին միլիոնաւոր քաղաքացիներ, այս երկրին ինչպէս ամբողջ աշխարհի մէջ: Տրրական զգուշութիւն մը:

Բայց, պատերազմէն աւելի, բոլորովին նոր կացութիւն մըն է որ կը թելադրէ այդ զգուշութիւնը:

Ինչպէս բոլոր ազմկալի ցոյցերը, Մայիս 1ի տօնակատարութիւնն ալ թանկագին առիթ մը դարձած էր թնդացնելու համար բոլշեւիկեան աւետաբանը, այլ մանաւանդ հնչեցնելու անոր քաղաքական գիտելիքները:

Արդ, Համայնավարութիւնը լուծուեցաւ այս երկրին մէջ, 1939 Սեպտեմբերին, բուն իսկ այդ քաղաքական դաւանանքին պատճառով: Դաւանանք մը որուն դէմ ըմբոստացած է նոյնիսկ երէկուան ուղեկիցը, ընկերվարական կուսակցութիւնը:

Հիթլէր - Սթալին դաշինքը ծանր տապանաքար մը դրաւ բոլշեւիկեան վարդապետութեան վրայ: Լեհաստանի եւ Ֆինլանտայի արշաւանքները խորապէս ցնցեցին անոր հիմերը: Եւ դեռ «սկիզբն է երկանց»:

Ամէն բանէ առաջ, յեղափոխական ոգին էր որ լղրճուեցաւ: Շատերը դարձի եկան, բայց վարիչները մեծ մասով կը մնան հաւատարիմ Սթալինի եւ անոր քարոզներուն, «յանուն խաղաղութեան»:

Խաղաղութեան կարօտը չէ՞ որ կը տապլուին միլիոնաւոր բանուորներ, — այսօր դրօշի տակ:

Բայց ի՞նչպիսի խաղաղութիւն է այդ, երբ անոր քարոզիչները իրարու ետեւէ կը թնդեն փոքր երկիրներ, կը յօշոտեն հարեւան ժողովուրդներու հողերն ու իրաւունքները, — իսկ հաւատացեալները ձայն - ծպտուն չեն հաներ...

Այս դիւային հակացողութիւնը չէ՞ր որ պղտորեց նաեւ աշխատանքի եւ արդարութեան դատին ըմբռնումը, զանգուած զանգուածի դէմ հանելով, փոխանակ միացնելու զանոնք մէկ դրօշի տակ:

Եւ նոյն դատն իրականութեան հետեւանքով չէ՞ որ Մայիս Մէկի տօնն անգամ կը դառնայ կասկածելի, ազատութեանց օրրանին մէջ:— Շ.

Իտալիա եւ Գերմանիա մէկ թշնամի ունին — Անգլիան

»»» . «««

Տոքթ. Լէյ, Գերմանիոյ աշխատանքի ճակատին առաջնորդը, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Դաշնակիցներուն դէմ, Քէօլնի երիտասարդութեան առջեւ: Ահա քանի մը հատուածներ, այնպէս ինչպէս հրատարակուած է տեղական թերթերուն մէջ.

— «Առաջնորդը մեզի պարզած է իր նպատակները: Մենք փոքր ժողովուրդ մըն էինք առաջ, սահմանափակ տեսութիւններով: Այսօր ունինք մէկ ժողովուրդ, մէկ հաւատք, մէկ կամք, մէկ Առաջնորդ: Ուստի կը քալենք դէպի մեծ նպատակ մը: Մեր ձեռքն են Զուտէթեան երկիրը, Մէմէլը եւ Լեհաստանի կէսը: Անգլիացիները կ՚ուզեն խափանել մեր կայսրութիւնը: Անգլիացիները ունեւորներ են, որոնք միայն մէկ բան կ՚ընեն, — դրամ դիզել եւ շահեր ընել ուրիշ ժողովուրդներու կռնակէն: Անոնք կ՚ուզեն պաշարել, անօթի ձգել մեզ: Բայց մենք պիտի կործանենք Մեծն Բրիտանիան: Գերմանիոյ յետին բանուորը աւելի կ՚արժէ քան անգլիացի լորտ մը: Մենք պիտի չհանդուրժենք գոյութեանը ժողովուրդի մը որ կ՚ուզէ եւ կրնայ անօթի ձգել մեզ, որ կրնայ առնել մեր հացը եւ աշխատանքը եւ որ կը ջանայ իր չարաշուք նպատակները իրականացնել իր նաւատորմին միջոցաւ: Մենք պիտի ոչնչացնենք բրիտանական նաւատորմը: Այնտեղ, հիւսիսի մէջ, ժայռեր եւ ծովախորշեր կան. այդ ծովախորշերը բրիտանական նաւատորմին գերեզմանները պիտի ըլլան: Երբ ջախջախուի բրիտանական միշապը, ամբողջական ազատութիւն պիտի վայելէք դուք, երիտասարդներ: Որովհետեւ, Մեծն Բրիտանիոյ ոչնչացումէն վերջ պիտի ունենաք.— 1. Ուտելիք որքան որ կ՚ուզէք.— 2. Ազատ մուտք ամբողջ աշխարհի մէջ»:

Յետոյ խօսքը ուղղելով իտալական պատուիրակութեան, բանախօսը յայտարարեց.

— «Իտալիան ալ մեր կացութեան մէջ կը գտնուի: Ան ալ մեզի պէս պէտք ունի ազատութեան եւ կենսական տարածութեան: Թող Անգլիա եւ Ֆրանսա չկարծեն թէ կրնան խափանել Իտալիոյ այս իրաւունքները: Քորսիքա կղզին Ֆրանսակա՞ն է: Ոչ: Մեծ Քորսիքացին՝ Նափոլէոն, Իտալացի էր: Անգլիա ի՞նչ գործ ունի Միջերկրականի կամ Մալթայի մէջ: Ինչպէս որ մենք չենք կրնար Անգլիան ձգել Պալթիկի մէջ, նոյնպէս ալ Իտալիա չի կրնար թոյլատրել որ Անգլիա տիրապետէ Միջերկրականի մէջ: Մենք Գերմաններս այլեւս չենք կրնար հանդուրժել որ Անգլիա խնամակալ դառնայ մեզի: Մենք վստահ ենք գերմանեւիտալական բարեկամութեան վրայ եւ գիտենք որ երկու երկիրները պիտի օգնեն իրարու եւ միասին պիտի ըլլան, մինչեւ պատերազմին յաղթական վախճանը»:

*** Պերլինի իտալական դեսպան նշանակուեցաւ Վատիկանի դեսպանը, Ալֆիէրի, որ նախապէս եղած է քարոզութեանց եւ մշակոյթի նախարար: Իտալական մամուլը ջերմապէս կը շնորհաւորէ այս անուանումը, որ ապացոյց մը կը համարուի Առանցքին զօրացման:

*** Մօտերս անգլիական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Հռոմ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար:

** Իտալական մամուլը կը շարունակէ արծարծել Իտալիոյ պահանջները: «Սթամփա» կը յայտարարէ խմբագրականի մը մէջ.

— «45.000.000 Իտալացիներ կ՚ամփոփեն իրենց կորովը օրէ օր, միշտ պատրաստ խոյանալու, վճռական ազդանշանին վրայ: Բացարձակապէս անըմբռնելի է իտալական չէզոքութիւնը: Իտալիա պէտք ունի ծաւալման եւ ծովերու ազատութեան: Ան կ՚ուզէ որ Միջերկրականի դուռները իրապէս բաց ըլլան դէպի ովկիանոսները»:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Գերմանները կը սաստկացնեն օդանաւային արշաւները

Բրիտանական սպարապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց ապրիլ 29ին.— Կուտպրանտի հովիտին մէջ կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ: Թշնամին օդանաւային ծանր յարձակումներ կատարեց Անտալնէս եւ Մոլտէ քաղաքներուն վրայ: Նամսոսի շրջանին մէջ պահակախումբերու գործունէութիւն: Ոչ մէկ նոր դէպք Նարվիքի շրջանէն:

Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ բրիտանական զօրքը ետ մղեց գերման պահակախումբերը Շթայնքէրի հիւսիսային կողմէն, կորուստներ պատճառելով եւ քանի մը գերիներ բռնելով: Դաշնակիցներուն դիրքը բարւոքած է Շթայնքէրի հիւսիսային շրջանին մէջ, Թրոնտհայմի ծովախորշին գլուխը: Դաշնակիցները իրենց զօրքը կեդրոնացուցած են չորս կէտերու վրայ, ետ մղելու համար գերման զօրամասերը որոնք կը ջանան գրաւել Թրոնտհայմի երկու դուռները, Շթորէն եւ Տոմպաս: Միեւնոյն ատեն նոր զինուորներ կը հասցնեն: Գերմաններն ալ օգնական ուժ կը հասցնեն Օսլօ: Անգլիացիները ընկղմեցին գերմանական երեք փոխադրանաւեր եւ սուզանաւ մը, ինչպէս եւ վար առին օդանաւ մը: Շուէտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական գլխաւոր բանակը մօտեցած է Ռորոսի եւ աճապարանքով կը նորոգէ քանդուած կամուրջը: Կ՚ըսուի թէ Գերմանները կը փորձեն անցընել իրենց հեծելանաւորդ զօրամասերը, նեղ կամուրջներ շինելով ձգախէժի լայն կտորներէ: Գերմանական բազմաթիւ օդանաւեր կը սաւառնին Թրոնտհայմի վերեւ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն Գերմանները յառաջ խաղալով դէպի Տոմպաս, գրաւած են Քվամը: Նորվեկեան զեկոյց մը կը հաստատէ թէ Գերմաններուն ձեռքը անցած է Վոսը, որ կը գտնուի Պէրկէնի արեւելեան կողմը, Օսլօյի երկաթուղիին վրայ: Գերմանական օդանաւերը կրակ կը տեղան, խափանելու համար դաշնակից զօրքին փոխադրութիւնը: Ծովային գործողութիւններն ալ կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ: Գերմանական օդատորմիղ մը յարձակեցաւ Նորվեկիոյ առեւտրական նաւերուն եւ ձկնորսանաւերուն վրայ, ռումբեր տեղալով: Նորվեկեան նաւ մը բռնկելով կորսուեցաւ: Ընդհարումներ պատահեցան նաեւ գերմանական եւ նորվեկեան մարտանաւերուն միջեւ: Գերմանական օդանաւերը ռումբեր ձգեցին Մոլտէ քաղաքին վրայ: Կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ անգլիական եւ գերմանական օդանաւերու միջեւ, մէկ գերմանական, մէկ ալ անգլիական օդանաւ բռնկեցաւ: Ուրիշ կէտի մը վրայ գերմանական օդանաւ մը վար առնուելով, երկու օդաչուներ սպաննուեցան, միւսները գերի բռնուեցան: (Նորվեկեան զեկոյց):

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կարեւոր ճակատամարտներ կը սպասուին այս օրերս: Դաշնակիցները կը ջանան պաշարել Թրոնտհայմի գերման զօրքը, իսկ թշնամին կը ջանայ խզել շղթան, օգնական զօրք հասցնելով եւ միացնելով երկու գունդերը: Գերմանական սպարապետութիւնը մաքրելով Սքակէրրաքի ականները, յաջողած է բազմաթիւ փոխադրանաւեր եւ սպառազէն ձկնորսանաւեր ղրկել, օգնական ուժ հասցնելու համար: Ձիւները հալած ըլլալով, դժուարացած է զինուորներու փոխադրութիւնը օդանաւերով. բայց եւ այնպէս Գերմանները կը շարունակեն զօրք փոխադրել, 30 հոգի տեղաւորելով իւրաքանչիւր օդանաւի մէջ:

*** Անգլիոյ ծովապետութիւնը կը հերքէ գերման սպարապետութեան այն լուրերը թէ հինգ յածանաւեր եւ 13 փոխադրանաւեր ընկղմած կամ ծանրապէս վնասուած են: Հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, ընկղմած են միայն երկու ձկնորսանաւեր: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ապրիլ 8էն ի վեր 28 գերմանական փոխադրանաւեր ընկղմած են դաշնակից մարտանաւերու կողմէ:

*** Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ Պ. Չէմպըլէն առ այժմ յարմար չի դատեր որ եւ է յայտարարութիւն ընել գործողութեանց ընթացքի մասին: Պահպանողական երեսփոխան մը հարցումներ պիտի ուղղէ պատերազմական նախարարին, Նորվեկիա ղրկուած զինուորներու սպառազինութեան մասին: Ուրիշ մը պիտի հարցնէ վարչապետին թէ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առա՞ծ է, քանի որ Գերմանիա մեծ ուժեր կը ղրկէ Նորվեկիա: «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ կարգ մը երեսփոխաններ աւելի կատարեալ տեղեկութիւններ պիտի պահանջեն քան այն լուրերը որ կը տրուին պաշտօնական զեկոյցներով եւ Սթոքհոլմէն հասած հեռագիրներով: Կը խորհուի նաեւ գաղտնի նիստ մը առաջարկել երեսփ. ժողովին մէջ:

*** Նորվեկիացի հռչակաւոր գրագիտուհին, Տիկին Սիկրիտ Ունտսէթ, որ Նոպէլեան գրական մրցանակը ստացած էր քանի մը տարի առաջ, սրտայոյզ կոչ մը ուղղեց իր հայրենակիցներուն: Յիշելէ վերջ թէ Նորվեկիացիները խաղաղասէր ժողովուրդ մըն են, կը բացատրէ թէ խաղաղասիրութիւնը վատութիւն չի նշանակեր: «Մենք մեր պատմութեան ընթացքին ապացուցած ենք թէ գիտենք կռուիլ, երբ հարկը պահանջէ: Զարաչար կը սխալին այն ափ մը անհատները կարծելով թէ կրնան Նորվեկիոյ զինանշանին վաղեմի առիւծը վերածել դիկտատուրայի պահակ շունի մը»: Տիկինը կը վերջացնէ ողջունելով երկիրը պաշտպանող այրերն ու կիները, ինչպէս եւ դաշնակից զինուորները «որ կը մարտնչին փոքր ժողովուրդներու գոյութեան իրաւունքին համար»:

Նոր խստութիւններ Թուրքիոյ մէջ

380 օտար արուեստագէտներ կը ճամբուին

Պոլսէն կը հեռագրեն ապրիլ 29 թուականով.— Կասկածելի Գերմաններու դէմ հսկողութիւնը կը շարունակուի անընդհատ: Թուրք հակալրտեսային վարչութիւնը սերտօրէն կը գործակցի Ապահովութեան Տեսչութեան հետ: Հակառակ ոստիկանութեան եւ մամուլին գաղտնապահութեան, զրոյց կը շրջի թէ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին հիթլէրական գործակալներուն դէմ: Այսպէս առջի օր ձերբակալուեցաւ Գերմանացի մը որ քաջածանօթ է միջազգային շրջանակներու մէջ,— Փրոֆ. Ֆոն Տէր Օսթէն, հռչակաւոր հնագէտ, տնօրէնը Պոլսոյ գերման ազգագրական թանգարանին: Օսթէն բազմաթիւ բարեկամներ ունէր, մասնաւորապէս Ամերիկացիներու մէջ: Կը ծանուցուի նաեւ ձերբակալութիւնը երկու գերման թղթակիցներու, երկու առեւտրականներու եւ Պոլսոյ գերմանական դեսպանատան երկու օժանդակ պաշտօնեաներու:

Աւելի կարեւոր լուր մը.— Այն բոլոր օտար արուեստագէտներն ու արուեստագիտուհիները որ կ՚աշխատին կապելաներու, պարասրահներու եւ ուրիշ զբօսավայրերու մէջ, իբրեւ երգիչ, պարուհի եւայլն, իրենց գործը պիտի ձգեն մինչեւ մայիս 1, անմիջապէս հեռանալով Թուրքիայէն: Բացառութիւն կը կազմեն միայն Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները: Այս տնօրինութեան առթիւ կ՚ըսեն թէ ոստիկանութիւնը պարզապէս կը գործադրէ այն օրէնքը որ կարգ մը արհեստներ կ՚արգիլէր օտարականներուն: Բայց բուն պատճառը այն է որ պայքար մը կը մղուի լրտեսութեան դէմ, որովհետեւ կասկած կայ թէ այդ օտար պարուհիները եւ սպասուհիները գրեթէ ամբողջովին ենթակայ են լրտեսական գործակալութեանց եւ փորձած են կապեր հաստատել Թուրք սպաներու հետ: Հեռանալու հրաման ստացած օտար արուեստագէտներուն 85 առ հարիւրը եկած են կեդրոնական Եւրոպայէն,— Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Գերմանիա եւն.: Գրեթէ բոլորն ալ գերմաներէն կը խօսին իրենք իրենց միջեւ: Վտարման հրամանին ենթակայ են 380 հոգի, մեծ մասով կիներ:

*** «Ծիմհուրիյէթ» կոչ մը հրատարակեց, որով կը թելադրէ պալքանեան - դանուբեան դաշնակցութիւն մը կազմել հետեւողութեամբ անգլեւ-ֆրանսական դաշնակցութեան: «Այսօրուընէ իսկ, կարելի է, նոյնիսկ անհրաժեշտ է կազմել այդ միութիւնը, անոր մէջ առնելով նաեւ Հունգարիան, եւ այսպէս պիտի ունենանք 80 միլիոննոց հզօր զանգուած մը, ընդունակ՝ իր հողերը պաշտպանելու: Վտանգը, որ ամէն օր աւելի սպառնալից կը դառնայ, կը պարտադրէ պալքանեան եւ դանուբեան պետութեանց ամուր միութիւն մը. բայց անոնք պարտաւոր են այսօրուընէ իսկ զգուշանալ քաղաքական վիճաբանութեանց լաբիւրինթոսէն: Այդ խնդիրներուն կարգադրութիւնը շատ աւելի կը դիւրանայ ընդհանուր յաղթանակէն վերջը: Այսօր միայն զինուորական դաշնակցութիւնը կրնայ փրկել Եւրոպայի վաղուան խաղաղութիւնը, պաշտպանելով միլիոնաւոր մարդոց գոյութիւնը»:

Պալքանեան պետութեանց հոգերը

Պելկրատէն կը գրեն թէ այս տարուան ցորենի հունձքը մեծապէս վնասուած է սաստիկ ցուրտէն եւ ողողումներէն, այնպէս որ դրացիները պիտի չկրնան արմտիք ստանալ Եուկոսլավիայէն: Այս պարագան հաստատեց փոխ-վարչապետը, հասկցնելով թէ ոչ Գերմանիա, ոչ ալ ուրիշ եւրոպական երկիր մը կրնայ յոյս դնել Եուկոսլավիոյ արմտիքին վրայ, Միայն ցորենի հունձքը սովորականէն 50 առ հարիւր պակաս պիտի գայ: Հարաւային արեւելեան Եւրոպայի միւս երկիրներն ալ մտահոգ են: Մեծաքանակ ցորեն ամբարուած է Եուկոսլավիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ բանակներուն համար, այնպէս որ Գերմանիոյ բան չի մնար: Այս տարուան ցորենին տեսակն ալ սովորականէն վար է: Տակաւին ապրիլ է եւ Եուկոսլավիա ներածել սկսած է:

Փոխ-վարչապետը, Տոքթ. Մաչէք (Խրուաթ) այս առթիւ խօսելով նաեւ միջազգային կացութեան վրայ, ըսաւ թէ Դաշնակիցները եւ Գերմանիա առ այժմ զբաղած ըլլալով սկանտինաւեան երկիրներու մէջ, հարաւ. արեւելեան Եւրոպան կրնայ դուրս մնալ պատերազմէն: «Աւելի հաւանական է որ յաջորդ յարձակումը կրեն Հոլանտա եւ Պելժիա: Մենք չէզոք մնացինք պատերազմին սկիզբէն ի վեր եւ այդպէս ալ պիտի մնանք: Սակայն եթէ յարձակում կրենք, Սերպ թէ Խրուաթ միասին պիտի կռուին:

*** Ռումանական կառավարութիւնը նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, ի խնդիր ապահովութեան: Մասնաւոր պահակներ դրուած են հաղորդակցութեանց գլխաւոր կէտերուն վրայ, ինչպէս եւ հեռագրի եւ անթելի կայաններուն մէջ: Բոլոր կայանները կը պաշտպանուին հրացանակիր եւ սուինաւոր զինուորներով: Կիրակի օր գերմանական խորհրդաւոր օդանաւ մը հասաւ Պուքրէշ, Պերլին - Փէշթա ճամբով: Ազմկարարներ կը փսփսային թէ օդանաւը վերջնագիր մը կը բերէ. բայց ի վերջոյ հաստատուեցաւ թէ Ռիպպէնթրոփի ծանուցած փաստաթուղթերն են, Դաշնակիցներուն դէմ, Նորվեկիոյ արշաւանքին առթիւ:

Հունգարական կառավարութիւնը առաջարկեց միացեալ հսկողութիւն մը հաստատել ամբողջ Դանուբի նաւարկութեան վրայ, փոխանակ ձգելու որ իւրաքանչիւր պետութիւն առանձին հսկողութիւն կատարէ իր մասին (Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Եուկոսլավիա): Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, Գերմանիան ալ պիտի մասնակցի, քանի որ Դանուբը Աւստրիայէն կ՚անցնի: Կ՚ըսուի թէ այս գաղափարը ներշնչած է Գերմանիա, որպէսզի ճնշէ Ռումանիոյ վրայ:

*** Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով անգամ մը եւս յիշեցուց թէ չէզոք պիտի մնան: Այս առթիւ ըսաւ թէ Պուլկարիա եւ Եուկոսլավիա եղբայր ազգեր են, միշտ համերաշխ եւ խաղաղասէր:

*** Ռումանիոյ ոստիկանութիւնը խստացուց քարիւղի հանքերուն պաշտպանութեան միջոցները: Մասնաւոր ջոկատներ հաստատուեցան Փրահովայի հովիտին մէջ: Ո՛վ որ երեւայ նաւթահորերուն մօտ, անմիջապէս բացատրութիւն տալու պիտի հրաւիրուի: Եթէ չկարենայ արդարացնել իր ներկայութիւնը, հրացանի պիտի բռնուի: Պուքրէշի օդակայանին մօտ ալ մարտկոցներ հաստատուեցան:

*** Թրքական պատուիրակութիւն մը հասաւ Պուքրէշ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար:

Երբ վառօդը կը խօսի...

Սեպտեմբեր.— Ճշդուեցաւ այլեւս: Զանազան մասնագէտներէ բաղկացած գունդը առ նուազն երեք ամիս պիտի մնայ զօրանոցին մէջ: Գլխաւոր զօրաբաժինները գացին, ու մնացողներուն կեանքը մտաւ իր բնական հունին մէջ: Ննջարանները, ճաշարանները, իւրաքանչիւրին աշխատանքը որոշուեցաւ: Ուտելիքը մաքուր է եւ առատ: Երբեմն պարզապէս կը հիանաս խոհարարներուն ճարպիկութեան վրայ: Դիւրին բան չէ հարիւրաւորներու ճաշը պատրաստել միակ կաթսայի մը մէջ, երկու հոգինոց ընտանիքի մը մէջ եփուածին չափ համով:

Ճակատէն հասնող լուրերը գոհացուցիչ են, եւ Ֆրանսացիներու բնածին զուարթութիւնը մէջտեղ ելած է արդէն: Զինուորական համազգեստը ամէնուն տարիքը հաւասարապէս իջեցուցած է քանի, եւ քառասունը հինգնոց մարդիկ կան, Մեծ պատերազմին ծայրէ ծայր կռուած — կուրծքերու շքանշանները վկայ — որ խենդութիւն մը աւելի կ'ընեն միւսներէն: Կ'արժէ դիտել զինուորներուն ճաշը: Սրամիտ տղաքը չեն պակսիր:

Դուրսը ծայրայեղօրէն անհատապաշտ է Ֆրանսացին. զօրանոցին մէջ՝ նուազ: Օր մը բաժնելիք վտանգը եղբայրացուցած է շատերը, ու փոխադարձաբար օգտակար ըլլալու ճիգը՝ յաճախ աչքի կը զարնէ ամէնուն քով:

Այս զօրաբաժիններուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն Պրըթոնները եւ Քորսիկացիները:

Առաջինները ինքնամփոփ, դժուարահաղորդ, սակաւախօս: Վայրի եւ մառախլապատ ծովափերու դրոշմը իրենց զուսպ դէմքերուն վրայ: Ընդհանրապէս յաղթանդամ, բայց տարիքէն առաջ յոգնած երեւոյթով: Առածի կարգ անցած յամառութիւնը ճիշդ ըլլալու է: Երբ իրարու քով գան, շատ կը սիրեն խօսիլ իրենց գաւառաբարբառը, որմէ «դաւաճան» բառ մը անգամ կարելի չէ հասկնալ: Գերմանացիներուն պէս «այօ»ին «եա» կ'ըսեն:

Նափոլէոնի հայրենակիցներուն, ճիւաղէմ Քորսիկացիներուն վրայ յատկանշական բանը իրենց օրօրուն քալուածքն է: Խօսելու տեղ կ'երգեն ծննդավայրի բնակիչներուն պէս: Սպաներուն գլխաւոր տարրը իրենք են: Զարմանալի տաքարիւն են, եւ լաւ է բարեկամ ըլլալ քան թէ հակառակորդ:

Հաճոյք մըն է հաստատել սպաներու եւ զինուորներու յարաբերութեանց մտերմութիւնը: Հպարտ չեն ստորաճանաւորները: Կարգապահութիւնը հաստատուած է փոխադարձ վստահութեան եւ համակրութեան վրայ: Ուրիշ բանակներէ եկած խեղճը գլուխ մարդիկ կան որ կը պատմէին, թէ ինչպէս կը վարուէին իրենց ենթասպաները զինուորներուն հետ: Կը նախընտրէին մնալ մեր մէջ:

Սեւամորթ սպայ մը, քսանըհինգ տարի ծառայած զինուորական իշխանութեան, կ'ըսէր թէ միշտ ալ վստահած է իր զինուորներու խօսքին, եւ ոչ մէկ անգամ յուսախաբ է եղած: Միջանկեալ ըսեմ, որ մէկ գաղթավայրէն միւսը, բազմաթիւ ժողովուրդներու հետ ապրած, շատերը անոնց լաւ յատկութիւններէն աւելի թերութիւններն են ընդօրինակած եւ անիրաւօրէն անբաժանելի անուն հանած:

Աշխատանոցին գործատէրը, Պըրթոն մը եւ ենթասպայ, ազնուութիւնն իսկ է: Բազմանդամ եւ խեղճ ընտանիքի մը զաւակ, մինչեւ իր նախանձելի դիրքին հասնիլը ճաշակած է մարդկային եսասիրութեան բոլոր դառնութիւնները, եւ փոխանակ ինքը եւս դառնանալու — ինչպէս կը պատահի շատ յաճախ — ընդհակառակն բարութեամբ տոգորուած է:

— «Շատ տառապած եմ ուրիշներու ձեռքը, եւ չեմ ուզեր որ ինծի պէս ըլլան այս խեղճ մարդիկը», կ'ըսէ մեղմօրէն, երբ աշխատաւորներու եւ զինուորներու մեկնելէն վերջ, խմիչքի գաւաթները լեցուած կը խօսի մտերմաբար: Իր շնորհիւ գրեթէ չեն զգար զինուորական կեանքի դժուարութիւնները:

Համակրելի երիտասարդ մը վարպետին փոխանորդը՝ Քոզը: Գրեթէ տարեկից, բնաւորութեան եւ նկարագրի նմանութիւն մը քիչ ատենէն մտերմացուց: Չի ծխեր: Չի խմեր: Փոխարէնը զօրանոցի ծաղարարին լաւ յաճախորդ: Մարզիկ, եւ մանաւանդ խենդի պէս սիրահարած բանակում: Դուռը կը բացուի աղմուկով, եւ պղպջուն ընկերներով այս տղեկը, ոտքերը օդը, ձեռքի վրայ քալելով ներս կը մտնէ: Արթուն եւ պատրաստաբան, միշտ խնդալիք պատմութիւն մը շրթունքին: Մինչեւ հիմա թերթ չտեսայ ձեռքը, եւ քունը կուգայ երբ քաղաքականութեան մասին խօսինք: Գիտէ միայն վարչապետին անունը:

Ահա նաեւ աղջկից մը՝ Մինաս: Պարտիզակցի տաքարիւն տղայ մը, հանգուցեալ հայր Արաքէլին ազգական:

Կարճահասակ — գրեթէ՝ թեւիս տակէն կ'անցնի — բայց տարօրինապէս տիպար մը: Ամբողջովին ուժանակ, քառասունի մօտ Մինասը: Պէտք է պոռայ, բարձրաձայն խօսի, այլապէս կը խեղդուի: Մասամբ իւրացուցած ֆրանսական բառերը, քար մը կը նետէ մէկուն, խայթոց մը միւսին: Վա՛յ ին է եկեր անոր, որ նոյնիսկ ընկերաբար Հայերու մասին անմեղ կատակ մը կ'ընէ: Բաշելիք ունի ձեռքէն:

Խելօք տղայ մը՝ Թանիէն: Գործատիրոջ հայրենակից: Հազիւ երեսունոց, եւ արդէն կեղծ ատամնաշարով: Կապոյտ աչքեր, եւ աշխարհահռչակ հայկական մը՝ Կռեխ կզակ: Հաճոյքներու անծանօթ, յամառ աշխատող, իր հօրեղբօրը կը կազմեն զաւակը եւ կինը, որուն առօրեայ նամակին խղճամտօրէն կը պատասխանէ, հոգ չէ թէ տքալով: Ցանկալի կարօտի արցունքը աչքերուն, երբ խօսքը կուգայ զաւակին վրայ:

Ո՞վ պիտի չափէ օր մը, խորութիւնը լուռ ցաւերուն:

ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացք Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղի, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ, 1 Մայիս Առաւօտեան ժամը 10.30ին: Տօքթ. Ալեանաքեան կը խօսի «Աչքի հիւանդութեանց մասին»:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի ծխախոտի մշակները, մօտ 200 հոգի, համաժողով մը գումարեցին Երեւանի մէջ, փետրուար 25ին եւ 26ին: Համագումարին աշխատանքներուն ներկայ էին յանուն կառավարութեան եւ կուսակցութեան՝ Ա. Փիրուզեան, Ա. Ցաւորջանեան, Լ. Ցովաքեան, Զարզօղլեան, Մարջանեան:

Հող. գործավար Մարջանեան զեկոյց մը կարդաց ծխախոտի մշակութեան զարգացման մասին Հայաստանի մէջ:

Հայաստան մեծ հեռանկարներ ունի ծխախոտի մշակութեան համար: 1937ին, Հայաստանի մէջ ցանուած էր 2500 հեկտար, 1939ին՝ 3350: Այս տարի՝ 4000: Արտադրական տեսակէտով եւս նոյն յառաջդիմութիւնը, — 1937ին մէկ հեկտարէն ստացուած է 6,2 կենդինար, 1939ին՝ 8 կենդինար: Որակը եւս զարգացած է: Մասնաւորաբար Թովուզի ծխախոտը (Շամշադինի շրջանէն) գլխաւոր տեղ մը կը գրաւէ Հայաստանի մէջ:

Հայաստանի ծխախոտի մշակները Մոսկուայի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին մասնակցելով ստացան առաջին կարգի վկայական:

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (փետրուար 22).— Կլիմայական եւ աշխարհագրական իր պայմաններով, Հայաստան կը համարուի շերամապահութեան զարգացման բարեյարմար հանրապետութիւն մը, իսկ բոժոժի իր բերքով՝ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը, — մէկ տուփ հունտը կուտայ 56,7 քիլօ բոժոժ, մինչդեռ Խորհ. Միութեան մէջ բոժոժի միջին բերքը 41.5 քիլօ էր 1939ին: Անցեալ տարի Հայաստան տուաւ 130 թոն բոժոժ, բայց նոր կարգադրութիւններ եղան, որպէսզի 1942ին երկիրը տայ 200 թոն:

Հայաստանի մետաքսի ընկերութիւնը մեծ ճիգեր կը թափէ այդ ուղղութեամբ: Մեղրիի հնտաբուծական գործարանին տնօրէնը Սարգիսեան եւ մասնագէտ Տիրացուեան, Երեւանի հնտաբուծական գործարանին տնօրէն Աթմչեան եւ մասնագէտ Հէքիմեան կ'աշխատին արտադրութիւնը բարձրացնել, իսկ արժէքինը կրճատել:

Հայաստանի մէջ 167.9 հեկտար տարածութեան վրայ տնկուած են 325.537 բարձրահասակ թթենիներ:

Շերամապահութեան իրենց յաջողութիւններով գնահատանքի արժանի են Մեղրիի, Ղափանի, Կոտայքի, Շամշադինի, Ալավերդիի, Վաղարշապատի շրջանները, որոնք իրաւունք ստացած էին մասնակցելու Մոսկուայի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին: Մեղրեցիները մէկ տուփ հունտէն ստացած էին 66.5 քիլօ բոժոժ, Ղափանցիները՝ 71.5 քիլօ, Կոտայքցիները՝ 79.1 քիլօ: Անհատական յաջողութեան տեսակէտով՝ Մեղրիի շրջանէն Աղնիւ Ծովեան մէկ տուփ հունտէն ստացաւ 83.1 քիլօ, Ոսկի Փեցեան՝ 82.1, Զարուհի Օհանեան՝ 92, Կոտայքի շրջանէն Անուշ Ցարութիւնեան՝ 76.5, Իւղան Դաւթեան՝ 76, Ղափանի շրջանէն Հրանտ Փարսադանեան՝ 98.5:

ԱԶԻԶԲԵԿՈՎԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (փետրուար 29).— Տարիէ տարի կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի Ազիզբէկովի շրջանը: Լեռներով ու ձորերով կտրուած հին Փաշալուն չէ այլեւս: Ազիզբէկով դարձած է մշակուած շրջան: Եւ այդ՝ շնորհիւ իր նորաշէն ճամբաներուն: Գիւղերը կապուած են իրարու:

Անցեալ չորս տարիներու ընթացքին, այս շրջանին մէջ տնկուած է 136 հեկտար այգի եւ 202 հեկտար մրգաստան: Շրջանը կը մշակէ նաեւ ծխախոտ, 230 հեկտար տարածութեան վրայ: Շերամապահութիւնը եւս մուտք գործած է շրջանին մէջ: Այսպէս Ազիզբէկով դարձած է ծխախոտի ու հացահատիկ արտադրող կարեւոր շրջան մը:

Երեւակայեցէք, 5 — 6 տարի առաջ տակաւին նոր կը շինուէր առաջին ճանապարհը, որ իրար կը կապէր Գուէշի, Հերհեր, Կարմրաշէն գիւղերը, եւ երբ առաջին ինքնաշարժ բեռնատարը այդ ճամբայով մտաւ գիւղերէն ներս, գիւղացիները զարմանքով կը նայէին ինքնաշարժին:

Ազիզբէկովի աշխատաւորները ներկայիս կը շինեն 24 քիլոմեթր երկար ճամբայ մը, շրջանը կապելու համար սահմանակից շրջանին: Փետրուարի վերջերը, ամէն առաւօտ տաւիղ-զուռնով կը հնչէր ու կը հաւաքէր Սերս, Ալխաս, Մարտիրոս, Ամբալու գիւղերու հարիւրաւոր աշխատաւորները, որոնք ձիւնապատ լեռներէն կ'իջնէին ձոր, աշխատելու համար ճամբուն վրայ: Աշխատաւորներուն մէջ կան նաեւ վաթսուն, նոյնիսկ եօթանասուն տարեկան ծերունիներ, որոնք ոգեւորութիւն կը ստեղծեն երիտասարդներուն մէջ, եւ այսպէս գեղադուարճ ձորէն անցնող ճամբան հետզհետէ կը կարճեցնէ գիւղէն մինչեւ Երիվանդալի կայարան տարած ուղղ հեռաւորութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լենինականի կօշիկի գործարանը անցեալ տարի տուաւ 170 հազար զոյգ կօշիկ: Գործը ընդարձակուած ըլլալով՝ այս տարի կը յուսացուի 200 հազար զոյգ:

*** Լենինականի Աղբերիներու թաղին մէջ ձեռնարկուեցաւ հանգստեան պարտէզի մը մշակութեան: Պարտէզին մէջ սկսած են տնկել զարդարիչ ծառեր, — բարտի, հացենի, թխկի, ակասիա, եւայլն: Բացայքին մէջ եւս պիտի տնկուին ծառեր, ընդամէնը 20 հազար ծառ: Լենինական պիտի ունենայ նաեւ ծաղկանոցներ: Այս ամէնուն համար բացուած է մօտ կէս միլիոն րուբլի վարկ մը:

*** Մարտ 11ին բացուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 13րդ համագումարը, Երեւանի Օփերային մէջ:

** Պատրաստութեան մէջ է «Խորհ. Միութեան ժողովուրդներուն լեզուները» աշխատութիւնը, որուն մէջ կը ներկայացուին յաբեթական (վրացերէն, հայերէն, կաբարդիներէն), իրանական (օսեթերէն, տաճիկերէն, քիւրտերէն, թաթարերէն), մերձպամիրական եւ հիւսիսային ժողովուրդներու լեզուները: Այսպէս, այս աշխատութիւնը պիտի պարունակէ 160 լեզուներ, անոնց ծագումը, քերականութիւնը, գրականութիւնը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ.— Ընդհ. զօրաշարժին վեցերորդ օրը մօտաւորապէս 30 հայ զինուորներ կը գտնուէին Օրլէանի մէջ, ալ չեմ խօսիր ուրիշ ցեղերու եւ գոյներու մասին: Բոլորն ալ եղբայրական գուրգուրանք ունէին իրարու հանդէպ, կարծես թէ մէկ մօր զաւակ ըլլային: Բժշկական քննութենէն բոլորն ալ քաջառողջ ելան: Յետոյ մեզ երկու խումբի բաժնեցին: Մէկ շաբաթ մարզանք ընելէ վերջ յառաջացեցանք ձիավարութեան, իբրեւ թնդանօթաձիգ: Գրեթէ բոլորս ալ առաջին անգամ էր որ ձի պիտի նստէինք, բացի մէկ երկու ընկերներէ, որոնք քիչ շատ փորձառութիւն ունէին: Երբ առաջին շաբաթը վերջացաւ, սպաները եկան քննելու եւ հաստատեցին որ բոլորն ալ լաւ ձի կը նստին: Շատ գոհ մնացին եւ շնորհաւորեցին:

Մօտ երեք ամիս մնացինք այդ քաղաքին մէջ: Վերջին անգամ կրկին քննեցին շողարձակումով եւ բոլորն ալ քաջառողջ ելան: Վերադարձին ես հիւանդացայ, մինչդեռ յաջորդ օրը ճամբայ պիտի ելլէինք անյայտ ուղղութեամբ: Նոյն օրը կէս օրէ վերջ գիս դարմանատուն տարին եւ միւս տղաքը կարգով եկան հրաժեշտ առնելու, խորապէս յուզուած: Ես մէկ ամիս հիւանդանոց մնալէ վերջ մէկուկէս ամիս հանգիստի համար տուն ղրկուեցայ: Երկուքուկէս ամիս վերջ նորէն Օրլէան փոխադրուեցայ: Այս անգամ ուրիշ հայ զինուոր մը եւս կար, որը մը, ամուսնացած Ֆրանսուհիի մը հետ եւ երեք զաւկի տէր: Մարտ 27ին երկուքս ալ փոխադրուեցանք անյայտ վայր մը: Այս անգամ մեր գնդապետը տուաւ իմ զինուորական տետրակս, բոլորովին փոխելու համար: Մեր նոր տեղը գիւղ մըն է: Առաջին գործս եղաւ Հայ փնտռել: Ֆրանսացի ընկերներ յայտնեցին թէ երկու Հայեր կան գիւղերուն մէջ, շատ լաւ տղաքներ են, ութ ամիս է միասին ենք: Յաջորդ առտու ճամբայ ելանք մեր կառքով: Չորս ձիերը դժուարաւ կը քաշէին կառքը ահագին դառիվերէն: Ճամբու կէսին՝ յանկարծ, «Բարձր սարերը» երգել սկսայ: Ֆրանսացի ընկերներս բոլորն ալ գոհ մնալով խնդրեցին.— «Օն աւրէն քօմփէր, էքսփլիքէ նու լա շանսօն»: Բացատրեցի: Ֆրանսացի ընկեր մը ըսաւ.— Եկուր հետս, հայրենակից մը ըսեմ քեզի: Ձիերէն իջանք եւ բարձունքի մը վրայ ինծի ներկայացուցին յաղթանդամ թուխ պատանի մը, — Աշխարհի բոլորէն սիրուած Պ. Օննիկ Վարդանեանը: Այս տղան շատ համակրելի եւ կրթուած զինուոր մըն է, ամուսնացած Ֆրանսուհիի մը հետ, սիրուած հասարակ զինուորներէն մինչեւ հրամանատարները: Հետաքրքրուեցաւ հայկական կեանքով: Ես կնոջս միջոցաւ երկու օրը մէկ «Յառաջ»ը կը ստանամ, այսուհետեւ միասին պիտի կարդանք: Հարիւր մեթր անդին կը գտնուի ուրիշ հայ զինուոր մը, «մեր փոփուլէր Ժաքին, քիստոն (խոհարար): Ի՜նչ բախտ, որբանոցի ընկերներէս Գէորգն էր: Թերթ ուզեց, գրպանէս հանեցի երկու «Յառաջ»:— «Եղբայր, երեք ամիսէ ի վեր Մեսրոպեան տառերը չեմ տեսած, մատաղ ըլլամ ստեղծողներուն»: Արագ ակնարկ մը նետելէ վերջ, իր Ֆրանսացի օգնականին դառնալով, խնդրեց սուրճ պատրաստել եւ ծանօթացուց իր ընկերներուն: 1919էն ի վեր իրար չէինք տեսած: 15 օր երեքս միասին մեր գետնափոր բնակարանը կը հաւաքուէինք, եւ ամէն անգամ մեր խօսակցութեան նիւթը հայկական կեանքն էր: Քանի մը օր վերջը գիս կանչեցին եւ բաժնուեցանք, միշտ մաս կազմելով նոյն մարտկոցին: Ապրիլ 19ին գիս նշանակեցին պաշար փոխադրելու մեր եղբայրներուն: Շատ ուրախացայ, քանի որ նորէն պիտի տեսնէի սիրելի ընկերներս:

Ճամբու ընթացքին հեռուէն զինուոր մը նշմարեցի, վկայի պէտք չկար, Հայու որդի է: Կը բարեւեմ հայերէն եւ կը պատասխանէ: Կէս ժամ վերջը երկրորդ մը: Ֆրանսացի ընկերներս կը զարմանան որ բոլորս ալ իրար կը ճանչնանք: Կիրակի օրուան համար ժամադրուեցանք, հայկական խնջոյք մը սարքելու:— Հր. Յովէ.

ՓՈՒՆԻԱ.— Մէկ ամիս է որ գիւղ մը կը գտնուիմ եւ իբրեւ Հայ առանձին եմ: Միակ ընկերս է սիրելի «Յառաջ»ը զոր ամէն օր կը ստանամ շնորհակալութեամբ:

Ծանօթացայ վրացի զինուորի մը որ Վրաստանէն հեռացած է երբ բոլշեւիկեան բանակը երկիրը գրաւած է:

Մեր գիւղը, Փունիա, կը գտնուի Քլէրմօն-Ֆէրանի արեւմտեան կողմը, ծովէն 900 մեթր բարձրութեան վրայ: Օդը շատ ցուրտ բայց մաքուր է: Գիւղացիին միակ զբաղումն է ոչխարաբուծութիւն: Հովիւ մը եւ մէկ երկու շուներ կը վարեն հսկայ հօտեր: Մայրիի ծառեր շրջապատած են ամէն կողմ եւ կը յիշեցնեն մեր հայրենիքը: Մեր զբաղումն է փայտ տաշել: «Յառաջ»ի մէջ կարդալով «Հայ զինուորներու կեանքէն»ը, կ'ուրախանամ որ այսինչ զինուորը այսինչ տեղն է: Ամէն օր Փունիացի ընկերներ քովս կը հաւաքուին ու կը հետաքրքրուին հայկական գիրով: Նախ կը կարդան թերթին ճակատի ֆրանսերէն բացատրութիւնները եւ հարցումներ կ'ուղղեն Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի մասին: Կրցածիս չափ կը բացատրեմ: Հրամանատարը, որ 1914էն 18ի ամբողջ պատերազմին մասնակցած է, տեղեակ է հայկական ջարդերուն: Ես ալ վերստացայ զինուորական տետրակս, ծանօթ կարմիր արձանագրութիւնը ջնջուած:

*** Ապրիլ 20ին Քլէրմօն Ֆէրան գացի, որ ծանօթ է իր հռչակաւոր Միշլէն ձգախէժի գործարանով: Հոն ծանօթացայ Պ. Լ. Թիւթիւնճեանի, հայր երկու զաւակներու, 26 եւ 33 տարեկան, երկուքն ալ զինուոր: Զիս հիւրասիրեց իր տանը մէջ: Քանի մը հայ ընտանիքներ կան այս քաղաքին մէջ, որոնք նոյնպէս զինուորներ տուած են, իսկ ուրիշներ սովորական հպատակ ըլլալով ազատ ձգուած են: Ոչ մէկ հայկական կազմակերպութիւն: Երբեմն հայ քահանաներ կ'այցելեն: Ընդհանրապէս շրջուն վաճառորդներ են, ամէնքն ալ բարեկեցիկ են:— Պ. Խաչերեան

Զգուշացէք շատախօսութիւններէ

Տեղեկութեանց նախարարութիւնը զեկոյց մը հաղորդեց, որով կը հրաւիրէ ժողովուրդը զգուշանալ անխորհուրդ արտայայտութիւններէ հանրային վայրերու մէջ: «Թշնամի գործակալներ կրնան ականջ դնել ճաշարաններու, սրճարաններու, կառախումբերու, հանրակառքերու մէջ եղած խօսակցութեանց: Անոնք կը փորձեն զինուորական տեղեկութիւններ քաղել արձակուրդ ստացած զինուորներու ազգականներէն, սպաներէ, ենթասպաներէ կամ զինուորներէ, հոգ չէ թէ ակամայ տրուած: Ամէն մարդ պէտք է մտածէ որ անխոհեմ խօսքեր կրնան թանկագին մատնանշումներ ընծայել թշնամի գործակալներու: Այս կարգի տեղեկութեանց շնորհիւ է որ թշնամի սուզանաւեր եւ օդանաւեր երբեմն շարժման մէջ կը դրուին գերման սպարապետութեան կողմէ: Այսպէս անխոհեմներ կրնան պատասխանատու դառնալ իրենց հայրենակիցներուն եւ երբեմն իրենց իսկ զաւակներուն մահուան: Դատական հետապնդումներ պիտի կատարուին անոնց դէմ որ կը բռնուին այս կարգի անզգուշութիւններ կատարած ատեն»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (243րդ օր).— Զեկոյց թիւ 477, 29 ապրիլ, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 478, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Ինէկէօլի մէջ (Թուրքիա): Մարդկային կորուստ չկայ:

ԹՈՒՂԹԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ կանոնի տակ առնելու եւ անպէտ թուղթերը հաւաքելու համար նոր հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի մօտերս, ինչպէս եղաւ մետաղի կտորներու համար:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ զուիցերիացի կին լրագրող մը: Ժէօմէն Մորի, որ սովորաբար Պերլին կը բնակէր եւ ձերբակալուած էր 1938ին, Փարիզի մէջ: Մահուան դատապարտուեցաւ նաեւ իր մեղսակիցը, Ֆրից Էրլէր, չարժանկարի արուեստագէտ մը: Երրորդ մեղսակիցը մեռած էր Սանթէի բանտին մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Տաղլարի մէջ (Սուրիոյ սահմանէն 45 մղոն հեռու) երեւան հանուած քարիւղը կը բաւէ Թուրքիոյ բոլոր պէտքերուն:

ԱՅՆ ՏԱՆԸՄԱՐՔԱՅԻՆԵՐԸ որ Անգլիա կը գտնուին, թշնամի պիտի չհամարուին, համաձայն ներքին նախարարին որոշման:

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ արգիլուած է գործիք առնել կամ լուսանկար քաշել զինուորական շրջաններու մէջ, առանց մասնաւոր արտօնութեան: Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիրը կը յիշէ բոլոր արգիլեալ շրջանները:

15.000.000 ԶԱՐԴԱՆԻՇԵՐ (քոքարտ) բաժնուեցան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, կիրակի օր, հարիւր հազար նախկին ռազմիկներու, որբերու եւ աղջիկներու կողմէ, ի նպաստ ազգ. օգնութեան (այլուր փոխադրուած հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներու համար):

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ զինուոր արձանագրուեցան 26 տարեկաններն ալ, եւ բանակ պիտի մտնեն մայիս 20ին: Ասոնց թիւը կ'անցնի 300.000ը:

ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ խումբերու բաժնուած ըլլալով, խումբ մըն ալ պիտի երթայ Մօտաւոր Արեւելք: Իւրաքանչիւր խումբ կը բաղկանայ հինգ զինուորէ, մէկ սպայէ, մէկ ենթասպայէ, մէկ խոհարարէ, մէկ մեքենավարէ եւ 18 կիներէ, որոնց մէկը սպայ, մէկը ենթասպայ, միւսներն ալ զանազան պաշտօնեաներ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր մինչեւ Կովկաս, Ամերիկա մեկնեցաւ արձակուրդով: Մեկնելէ առաջ սեղան մը սարքեց ի պատիւ Պ. Մոլոթովի որ մնաց մինչեւ գիշերուան ժամը 2:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ կողմէ մահուան դատապարտուած քաղաքացիներու պատիժը պիտի գործադրուի աստուն կանուխ, այնպիսի ձեւով մը որ հետաքրքրութիւն չշարժէ ժողովուրդին մէջ:

ԹՈՒՂԹԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ առթիւ, Անգլիոյ երեսփ. ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց կանոնագիր մը որ խստօրէն կը սահմանափակէ թուղթին եւ անոր շինութեան ծառայող բոլոր արտադրութեանց բաշխումը: Այս օրէնքին տրամադրութեամբ, կառավարութիւնը պիտի կրնայ գրաւել որոշ քանակութեամբ թուղթ կամ անոր արտադրութեան նիւթերը այն հաստատութիւններէն որոնք մեծաքանակ մթերք դիզած են:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԵՐ պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկուած են Գերմանիոյ մէջ, դաշտերը մշակելու համար: Հազարաւոր գերման զինուորներ ալ տասնօրեայ արձակուրդ ստացած են, նոյն պարտականութեամբ: Կ'ըսուի թէ հարիւր հազարաւոր բանուորներ պիտի հաւաքուին նաեւ Եուկոսլաւիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ, արտ վարելու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 2 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4338
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԷ ՁԱՅՆԸ

Թրքական տեղեկութիւնները կը յորդին միջազգային մամուլին մէջ, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա: Նոյն իսկ այն թերթերը որ շատ չեն հետաքրքըրուիր քաղաքական խնդիրներով, աչք - ականջ կտրած են, բան մը աւելի լսելու, հաղորդելու համար Պոլսէն եւ Անգարայէն :

Ընթերցողները օրը օրին կը կարդան այդ լուրերը, որոնք բոլորն ալ չափազանց նպաստաւոր են Թուրքիոյ համար: «Հիւանդ Մարդ»ը շատոնց մոռցուած, նոր եւ հզօր Թուրքիան է որ կը փառաբանուի, չղչղուն ածականներով եւ ամէնէն փաղաքշական բառերով: Անշուշտ անոր համար որ Թուրքիա տիրական դիրք մը կը գրաւէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Պալքաններէն մինչեւ կովկասեան եւ իրանեան սահմանագլուխը, Սեւ ծովու եւ Միջերկրականի ափերուն վրայ:

Իսկ Անգարա, խորապէս գիտակից այդ բացառիկ դիրքին, հետզհետէ կը բարձրացնէ իր ձայնը, ձգտելով գործել իբրեւ առաջնորդ պալքանեան եւ արեւելեան ժողովուրդներուն :

Ահա վերջին ապացոյցը,— Թուրք մամուլին առաջարկը՝ պալքանեան - դանուբեան դաշնակցութեան մը մասին, որ պիտի համախմբէ 80.000.000 ժողովուրդ, ճակատելու համար որ եւ է նախայարձակման դէմ:

Անոնք որ ուշադրութեամբ կը հետեւին Թուրք մամուլին հրատարակութեանց, անշուշտ նկատած են թէ երբեք այսքան բուռն եւ տիրական լեզու մը չէին բանեցուցած Թուրք թերթերը :

Պոլսոյ կամ Անգարայի յետին թերթն ալ օրը օրին հետեւելով միջազգային կացութեան, կը պարզէ այնպիսի տեսութիւններ որոնք մէկ իմաստ ունին,— մեզի հետեւեցէք, եթէ կ'ուզէք պահել ձեր անկախութիւնը եւ գոյութիւնը :

Ազդարարութիւնը, անշուշտ, ուղղուած է պալքանեան պետութեանց եւ իսլամական աշխարհին — Իրան, Իրաք, Արաբիա եւ Աֆղանիստան:

Թուրքերը գոհ չեն մինչեւ հիմա կնքուած դաշինքներէն, եւ բացէ ի բաց զինակցութիւն կը պահանջեն :

Այս առթիւ, միշտ ալ կը չեշտեն թէ իրենց կռնակն են երկու մեծ ժողովրդապետութիւնները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա :

Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ, ամբողջ Թուրք մամուլը դեռնէ դեռին կը զարնէ զայն, առանց խնայելու բառերը :

Նմոյշ մը, շատերու մէջէն: Նախկին Իթթիհատականը, Հիւսէյին Ճահիտն է որ կը յայտարարէ .

— «Գերման Նացիներուն ամէնէն նշանաւոր քաղաքականութիւնն է այսպէս, օձի նման մուտ գործել այն երկիրը, զոր կ'ուզեն գրաւել: Երբ չկրցան Թուրքիոյ մէջ հայրենիքին դաւաճանող ցածոգիներ գտնել, երկրին ներսը դաւանի եւ տեղացի նացիական հրոսախումբեր կազմելու համար, սկսան իրենց խօսքերուն հաւատացող ապուշներ փնտռելու ճամբուն հետեւիլ, իրենց Թուրքերէն հրատարակութիւններովը կեղտեր արձակել Թուրք հայրենիքին վրայ :

... «Սակայն, մեր երեսին ժպտելով, բայց մեզի հանդէպ դաղթավայրի ժողովուրդի նման վարուող իբր թէ մեր զինակից Գերմանացիներուն պոռնիկ ընթացքը եւ ստորին դաւաճանութիւնները այնպիսի ստորնութեան արատներ կը կազմեն որ, սանց յիշատակը դարերով Թուրքին սիրտէն ու Գերմանիոյ ճակատէն չեն կրնար ջնջուիլ»: (Եէնի Սապահ, 23 ապրիլ) :

Ինչպէս կ'երեւայ, վիճակը ձգուած է արդէն, եւ Թուրքիա իր ճակատագիրը վերջնապէս կապելով Դաշնակիցներուն հետ, մասնաւորապէս կը ճնշէ Պալքաններուն վրայ, որպէսզի համախմբուին նոյն դրօշին տակ:

Բայց պատկերին մէկ երեսն է այս:— Շ.

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՆՈՒԶ ԵՒ ՔՈՐՍԻՔԱ...

Անգլիոյ զգուշութիւնները Միջերկրականի մէջ

Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ Լոնտոնէն.— Իրաւասու շրջանակներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, իտալացի պատասխանատու պաշտօնատարներու յայտարարութիւնները եւ իտալական մամուլին դիրքը վերջերս այնպիսի հանգամանք մը ստացած են որ, բրիտանական կառավարութիւնը հարկադրուած է կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առնել Միջերկրականի մէջ բանող առեւտրական նաւերու մասին: Կառավարութիւնը չուզեր պէտք եղածէն աւելի շարունակել այս զգուշութիւնները եւ կը յուսայ թէ պարագաները թոյլ պիտի տան զանոնք ջնջել մօտաւոր ապագայի մը մէջ:

*** Այս տնօրինութեան իմաստը հասկնալու համար, ըսենք որ իսկապէս պատակարդ վիճակ մը կը տիրէ Իտալիոյ մէջ: Ոչ միայն թերթերը, այլեւ պատասխանատու անձեր Իտալիոյ պահանջները կ'արծարծեն յարաճուն ուժգնութեամբ: «Թան»ի Իրադեկ թղթակիցը յոռետես տեղեկութիւններ կը հաղորդէր երէկ: Մուսոլինիի օրկանը, «Փոփոլօ տ'Իթալիա» խմբագրականով մը կը մերժէ որ եւ է խօսակցութիւն Ֆրանսայի հետ, որ միշտ տրամադիր է բանակցելու, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը անցեալ շաբթու: Պատմական դէպք մը եւս, 1849 ապրիլ 30ի ընդհարումը Ֆրանսացիներու եւ Իտալացիներու միջեւ, օգտագործուեցաւ իտալական մամուլին կողմէ, կրակ տեղալու համար Ֆրանսայի դէմ: «Ճորնալէ տ'Իթալիա» երկու յօդուած (8 սիւնակ) նուիրելով այս տարեդարձին, կը ջանայ հաստատել թէ Ֆրանսա միշտ թշնամի եղած է Իտալիոյ ազգային միութեան եւ զարգացման: Վ. Կայտա, Մուսոլինիի թարգմանը, այս առթիւ նորէն կը յուզէ Թունուզի եւ Քորսիքայի խնդիրը, որ մոռցուած էր ամիսներէ ի վեր:

Փարիզի մէջ յոռետես են մասնաւորապէս անոր համար որ, իտալական թերթերուն այս արտայայտութիւնները կը զուգադիպին Գերմանիոյ աշխատանքի ճակատի առաջնորդին՝ Տոքթ. Լէյի բուռն ճառին: Ամէն պարագայի մէջ, Հռոմի մամուլը միաբերան կը յիշեցնէ թէ Իտալիա չի կրնար չէզոք մնալ՝ ներկայ պատերազմին մէջ: Շատ բան կախում ունի Նորվեկիոյ պատերազմին ելքէն: Վերջապէս, միջազգային մամուլը նշանակալից կը գտնէ Պեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը նայեցէք Բ. Էջ)

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՏՈՄՊԱՍԻ ՇՈՒՐՋԸ

Չէյմպըրլէն կը յետաձգէ իր յայտարարութիւնը

Բրիտանական սպարապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց ապրիլ 30ին.— Կուտպրանտի հովիտին մէջ, կիրակի օրուան ճակատամարտի ընթացքին թշնամին ուժգնօրէն յարձակեցաւ, աջակցութեամբ հրասայլերու եւ ցածէն թռչող օդանաւերու: Բոլոր յարձակումները ետ մղուեցան ծանր կորուստներով: Երեք միջին մեծութեամբ հրասայլեր քանդուեցան: Գիշերուան ընթացքին մեր զինուորները կարճ նահանջ մը կատարեցին Տոմպասի մէկ դիրքին վրայ: Օդանաւային յարձակումները շարունակուեցան Անտալնէսի եւ Մոլտէի վրայ: Նամսոսի եւ Նարվիքի շրջաններուն մէջ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Դաշնակիցները տակաւին կը պահեն Տոմպաս - Շթորէն երկաթուղին, որ կը տիրապետէ Թրոնտհայմի ճամբուն : Գերմանական լուրերու համաձայն, իրենց ուժերը յառաջ խաղալով հիւսիսէն եւ հարաւէն, միացած են Թինսէթի մէջ եւ կտրած Տոմպաս-Շթորէն երկաթուղին: Այս լուրը չէ հաստատուած տակաւին:

Ամէնէն կատաղի կռիւները կը մղուին Տոմպասի հարաւակողմը եւ Շթայնքէրի շրջանին մէջ, ուր Դաշնակիցները զօրաւոր դիրքեր գրաւած են: Գործունէութիւնը վերսկսած է Նարվիքի մէջ ալ: Դաշնակիցները կը շարունակեն օգնական զօրք հասցնել, ցամաք հանելով զանազան կէտերու վրայ: Բրիտանական օդանաւերը անընդհատ կը ռմբակոծեն գերմանական դիրքերը: Առջի օր աւերիչ կրակ մը տեղաց Ֆորնէպուի օդակայանին վրայ, Օսլոյի մօտ: Անգլիական զեկոյցը կը հաստատէ թէ կորսուած են երկու սուզանաւեր, որոնցմէ լուր չկար բաւական ատենէ ի վեր: Սուզանաւերէն մէկը ունէր 1090 թոն տարողութիւն եւ 53 նաւաստի, միւսը՝ 670 թոն եւ 40 նաւաստի: Պատերազմին սկիզբը Անգլիա ունէր 57 սուզանաւեր, որոնց 7ը միայն կորսուած են: Երկու սուզանաւերուն հետ խորտակուած են նաեւ երկու ձկնորսանաւեր, Սքակէրրաքի նեղուցին եւ Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ: Անգլիոյ ծովապետութեան տեղեկագրին համաձայն, վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին Գերմանիա կորսնցուցած է առ նուազն 40 փոխադրանաւ, որոնց 28ը ընկղմած, մէկը՝ գերման նաւերուն կողմէ խորտակուած, մէկը կրակի տրուած եւ տասը հաւանաբար թորփիլահար կամ հաւանաբար ընկղմած : Կը կարծուի նաեւ թէ ուրիշ գերմանական նաւեր կորսուած են ականներու զարնուելով :

Հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ անգլիական մարտանաւերը անընդհատ կը ռմբակոծեն Թրոնտհայմի ծովախորշը, ուր կը գտնուին գերմանական երեք թորփիլահալածներ եւ սուզանաւ մը: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Դաշնակիցները ետ մղելով գերմանական յարձակում մը, հետզհետէ կը սեղմեն Նարվիքի պաշարումը: Կրակի տրուած է երկաթի արտածման ընկերութեան մը շէնքը, բայց չի գիտցուիր թէ անգլիական ռումբերէ՞ն յառաջ եկած է հրդեհը, թէ Գերմանները իրենք կրակ ձգած են :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ նոր հասած զինուորներուն մէջ կը գտնուին դահուկաւորներ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի ալպեան զինուորները, որոնք վարժուած են լեռնային կռիւներու: Դահուկաւոր զօրախումբեր կը պաշտպանեն Դաշնակիցներուն արեւելեան կողերը, մինչեւ Շուէտի սահմանագլուխը :

Լոնտոնի թերթերը յաղթանակներ կը ծանուցանեն Շթայնքէրի շրջանին մէջ, ինչպէս նաեւ օդանաւային յաջողութիւններ:

Գերման սպարապետութեան զեկոյցը, որ հրատարակուած է «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի եւ «Մաթէն»ի մէջ, կ'ըսէ թէ Օսլոյէն մեկնած զօրագունդեր կապ հաստատեցին Թրոնտհայմի պահակազօրքին հետ: Պերլինի անթելը այս առթիւ կ'ըսէ թէ Նորվեկիոյ լեռնային հանգամանքը տաժանելի կը դարձնէ կռիւը, գրեթէ ամէն առաւելութիւն ընծայելով պաշտպաններուն: Այս վերջինները կրնան ուժանակով պայթեցնել ժայռերը եւ գրեթէ անանցանելի պատուարներ կազմել, չափազանց դժուարացնելով հաղորդակցութիւնները :

*** Իտալական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Գերմանները 80.000 քաջավարժ զինուորներ ունին Նորվեկիոյ մէջ:— Հռոմի թերթերը կը գրեն թէ հակիտալական թռուցիկներ բաշխուած են Եուկոսլավիոյ մէջ: Այս առթիւ Ֆիորենցայի ուսանողները ցոյց մը կատարեցին Դաշնակիցներուն դէմ :

ԲՈԼՈՐ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐ Կ'ԱՐԺԵՆ ...

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պատասխանելով զանազան հարցումներու, Պ. Չէյմպըրլէն մերժեց տեղեկութիւններ հաղորդել Նորվեկիոյ կռիւներու մասին եւ ըսաւ թէ կը յուսայ կացութիւնը պարզել այս շաբթուան ընթացքին: Աշխատաւորական երեսփոխան մը առաջարկեց տարբերութիւն մը դնել ի նպաստ գերման ժողովուրդի այն մասին որ միշտ հակառակ է եղած հիթլէրականութեան: Վարչապետը պատասխանեց թէ իր յունուարի ճառին մէջ չեշտած էր որ Դաշնակիցները որ եւ է վրէժխնդրական դիտում չեն սնուցաներ

բուն գերման ժողովուրդին դէմ, բայց նոյն ժողովուրդը պէտք է ըմբռնէ որ պատերազմին երկարաձգումը եւ անոր պատճառելիք տառապանքները նոյնքան պատասխանատու կը դարձնեն զինքը որքան նացի վարիչները: Աշխատաւորական երեսփոխանը գոհ չմնաց եւ ուրիշներ ալ խառնուելով բանավէճին, յայտարարեցին թէ կարելի չէ որ եւ է տարբերութիւն դնել նացի վարիչներուն եւ գերմանական կարգ մը շրջանակներու միջեւ: Երեսփոխան մը աւելի յառաջ երթալով թելադրեց որ կառավարութեան ներկայացուցիչները հասկցնեն Անգլիոյ ժողովուրդին թէ «բոլոր Գերմանները նոյնքան ցած են որքան իրենց նացի վարիչները»: Չէյմպըրլէն յայտարարեց, բուռ ադմուկի մը մէջ,— «Այո, այդպէս է»:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութեան հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները յուսախաբութիւն պատճառած են Անգլիոյ մէջ: Մոսկուա կը մերժէ դադրեցնել կամ սահմանափակել Գերմանիոյ յատկացուած արտածումները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ Կ'ՈՐՈՃԱՅ

«Նիւզ Քրոնիքլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ'իմանայ թէ Թուրքիա կը ջանայ երկու ընդարձակ խմբակցութիւններ կազմել, դիմադրելու համար որ եւ է յարձակման, Մօտաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ: Այս խմբակցութիւններուն առաջինը պիտի ըլլայ զինակցութիւն մը Մօտաւոր Արեւելքի իսլամ պետութեանց միջեւ: Երկրորդը, աւելի կարեւոր, կը ձգտի զինակցութիւն մը հաստատել Թուրքիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, զինակցութիւն մը որ պիտի միացնէ 80.000.000 քաղաքացիներ: Թուրքիա հետեւեալ պատճառաբանութիւնները կը ներկայացնէ, համոզելու համար պալքանեան պետութիւնները.— 1. Ձէք կրնար առանձին կռուիլ նախայարձակին դէմ.— 2. Միշտ պիտի վայելէք հինգ պետութեանց աջակցութիւնը.— 3. Եթէ հարկադրուիք ընկրկել թշնամի պետութեան մը առջեւ, միշտ պիտի գտնէք զինակիցներ որոնք ձեզի պիտի օգնեն երկրորդ, երրորդ, նոյնիսկ չորրորդ ճակատ մը հաստատելու.— 4. Ոչ միայն ձեր բնակիչներէն իւրաքանչիւրը մաս պիտի կազմէ 80 միլիոննոց խմբակցութեան, պալքանեան եւ դանուբեան շրջաններուն մէջ, այլեւ պիտի վայելէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի աջակցութիւնը :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ ապրիլ 30ին ժամը 4ին ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ֆրանսական դեսպանը, ժամը 5ին՝ անգլիականը, իսկ ժամը 6ին՝ ռումանականը, որ Պուքրէշ պիտի երթայ մօտերս, իբրեւ փոխ - նախարար քարոզչութեանց: Տեսակցութեանց ներկայ էր արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու :

*** Անգարա հասաւ Ֆրանսայի պետական խորհուրդի անդամներէն Լաքուռ Կայէ, եւմտական մասնաւոր պաշտօնով մը:

*** Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական դիւանագիտութիւնը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ այս միջոցին: Գերմանական թերթ մը քննելով Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը, այն եզրակացութեան կը յանգի թէ Խ. Միութիւնը լռելեայն համաձայն է Նորվեկիոյ գրաւման: «Խ. Միութեան մէջ գիտեն որ Գերմանիոյ խոյանքը անհրաժեշտ էր պատերազմին պատճառով եւ թէ այդ գործողութիւնը ուղղուած է միայն Անգլիոյ դէմ : Գիտեն նաեւ որ անգլիական նաւակայաններու հաստատումը հիւսիսային Նորվեկիոյ մէջ պիտի կազմէ առաջին քայլը Անգլիոյ մէկ վաղեմի ծրագրին, ընդդէմ Սպիտակ ծովու խորհրդային խարիսխներուն: Կարճ խօսքով, Մոսկուայի մէջ գիտեն որ Մեծն Բրիտանիա չէ հրաժարած Ռուսաստանը Սառուցեալ ովկիանոսի ափերէն քշելու պատմական ծրագրէն: Եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա փորձեն պատերազմին մէջ խրել Շուէտը, ատոր անմիջական պատասխանը պիտի ըլլայ ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ Խ. Միութեան երեւումը»:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ Մոսկուա եւ Հռոմ կը խորհրդակցին, խաղաղօրէն կարգադրելու համար պալքանեան խնդիրները :

*** Հունգարիոյ առեւտրական նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպանին հետ, Թեւ Թեւի պտտելով Փէշթայի ցուցահանդէսին մէջ, ամբողջ 40 վայրկեան: Խ. Միութեան եւ Եուկոսլավիոյ բանակցութիւններէն ալ մեծ արդիւնքներ կը սպասուին :

Կը խնդրուի առժամապէս տուն վերադարձնել 42—48 տարեկանները

Լիոնի քաղաքապետական խորհուրդը նիստ գումարելով նախագահութեամբ Պ. Էռիոյի, բանաձեւ մը քուէարկեց 1912էն 1918ի զօրադասերու մասին: Պ. Էռիօ յանձն առաւ վարչապետին ներկայացնել բանաձեւը, որ կը խնդրէ առժամապէս իրենց տուները վերադարձնել 1912էն 1918ի զօրադասերուն զինուորները (42էն 48 տարեկան): Բանաձեւը հետեւեալ պատճառաբանութիւնները կը ներկայացնէ, արժեցնելու համար իր առաջարկը.— 1912էն 1918ի դասերու զինուորները արդէն մասնակցած են նախորդ պատերազմին, ամբողջ տեւողութեան ընթացքին կամ անոր մէկ մասին մէջ.— Շարունակ նոր զինուորներ կը հասնին դաշնակից բանակներէն եւ Ֆրանսական գաղթավայրերէն.— Ներկայ պատերազմը կը պահանջէ յարաճուն արտադրութիւն, հետեւաբար քաղաքային տարրը պէտք է ի վիճակի ըլլայ գոհացնելու ներքին եւ արտաքին առեւտուրի պահանջները.— Հին դասերու զօրաշարժը ծանր խանգարումներ պատճառած է արտադրութեան մէջ: Բանաձեւը առժամեայ վերադարձ խնդրելով հանդերձ, համաձայն է որ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները տնօրինէ, ի հարկին նորէն դրօշի տակ առնելու համար զանոնք :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան, (244րդ օր) — Զեկոյց թիւ 479, ապրիլ 30, առաւօտ.—Ոչ մէկ դէպք գիշերուան ընթացքին:— Զեկոյց թիւ 480, իրիկուն.— Սովորական գործունէութիւն յառաջապահ խումբերու: Մեր պահակախումբերը քանի մը գերիներ բռնեցին: Ետ մղուեցան թշնամի ջոկատներու երկու յարձակումներ:

Երեքշաբթի օր ահազանգը հնչեց հիւսիսային շրջանին մէջ, ժամը 11.45էն 12.15, իսկ արեւմտեան շրջանին մէջ՝ ժամը 16ին, տեւելով 45 վայրկեան: Ոչ մէկ դէպք :

ՍԹԱՓՈՒՄ

... Գիշերուան մէկ պահուն տարօրինակ զգայնութիւն մը ունեցայ: Կը գտնուէի անծանօթ վայր մը, որուն հետ ի զուր կը ճգնէի շփում հաստատել, յիշողութիւնս, կէս-քուն, կէս արթուն, փրթած էր կեանքիս ափերէն, ու կը ծփար մթին ալիքներու վրայ:

Յանկարծ սթափեցայ, մտածումս կառչեցաւ իրականութեան. բոպէներուս փրթած թելը միացած էր կրկին ճախարակին որ կը դառնար: Կը վերագտնէի ինքզինքս, հոն ուր եմ, վայրկեանը զոր կ'անցնի:

Առաջին տպաւորութիւնս բնախօսական տհաճութիւն մըն էր: Մարմինս վարժ չէր սա խոտկուռ խշտեակին: Ոսկորներս ջարդուփշուր էին կարծէք: Մթնոլորտը, մարդկային բոյրերով թանձրացած, կը մնար անշնչելի, կը ճնշէր վրաս: Բայց ոչ, տրամադրութիւնս փճացնողը այդ դժգոհութիւնը չէր միայն:

Սրահը կը պարզէր խառնաշփոթ տեսարան մը: Պատերու երկայնքը, խշտեակներու վրայ, իրարու սեղմ, աղա մարդկային ձեւեր: Տմոյն լոյսը թոյլ չի տար զանազանել անոնց դէմքերը. բայց մութին մէջ կը բարձրանայ անոնց պղտոր ու խուլոտ շնչառութիւնը: Անքուն, մտացրիւ մտիկ կ'ընեմ տարերային այդ երաժշտութիւնը: Ի՞նչ կը միացնէ զիս այս անծանօթ, քնաթաթախ մարդոց: Այս զգայնութիւնն է մանաւանդ որ կը ճնշէ վրաս: Կը թուի թէ մոլորած եմ օտարոտի գետնի մը վրայ:

Անկարելի է այլեւս քնանալ, կը համակերպիմ սպիտակ գիշերուան մը, որուն խորքին վրայ, տեսիլներ կը ծլին, կը պարեն ու կը չոգիանան:

Սրահը կը խռկայ շարունակ:

Վերջ ի վերջոյ սառնօրէն կը ջանամ վերլուծել պահը զոր կ'ապրիմ:

Ու կը զգամ այն ատեն որ պատմական վիթխարի ողբերգութեան մէջ անհատական պարագան ոչ մէկ նշանակութիւն ունի: Թաթառին անձնատուր՝ փոշիի հատիկ մըն եմ եւ ուրիշ ոչինչ: Եւ ո՞վ այդպէս չէ: Յորձանքը խլեր կը տանի մարդիկ եւ ազգեր, հովիւը եւ հօտը, գլուխը եւ ոտքը, եւ ոչ ոք ի վիճակի է տիրապետելու կացութեան: Առ այժմ ամէնէն զօրաւոր գլուխներն անգամ ենթարկուած են դէպքերու հոսանքին:

Մտածումս աստիճանաբար կ'ամփոփուի, զարկերակիս մէջ ուժգնօրէն կը սկսի բաբախել մեծ ընտանիքին, «ցեղին սիրտը», ինչպէս ըսած է բանաստեղծը:

Գիշերուան այդ պահուն, սահմաններու երկայնքը, «մի անյայտ վայր Ֆրանսայի մէջ», քուն կամ արթուն, կը հսկեն հայ մարդիկ, որոնք ամէնէն աւելի կրնան հասկնալ զիս: Թերեւս պահակ՝ կրակի գծին վրայ, խրամներու խորը, զօրանոցներու խճողուած սրահներուն մէջ, տարէց կամ երիտասարդ հազարներ, քուն ըլլան թէ արթուն, ամէնքն ալ միեւնոյն հարցերու կոտտուքը չե՞ն զգար ամէն վայրկեան, սեւեռուն գաղափարի մը նման:

— «Ի՞նչ կրնայ բերել այս պատերազմը մեր մնացորդացին ...

... Կարելի չէ ապրիլ ու գործել բացասական, թէական այս լպրծուն գետնին վրայ: Ամէնէն յուսահատական կացութեան մէջ անգամ մարդկային հոգին կրնայ, շարժառիթներ փնտռել, կը խորացնէ զանոնք, կը խանդավառուի անոնցմով: Առ ի չգոյէ լաւագոյնի իր պատրանքները կը վերածէ յոյսի, հաւատի, անոնցմով կը զինէ, կը կազմակերպէ իր հոգին:

Շուրջս սրահը կը խռկայ շարունակ: Պատուհանը կը բանամ պահ մը. տերեւազուրկ ճիւղերու ցանցին ետեւէն, բլուրի մը վերեւ կախուած է լուսնին հեգնական կիսադէմքը: Այս սպանիական երկինքին տակ կը ջանամ բարձրացնել մտածումի ճարտարապետութիւն մը:

Կ'ըսեմ ինքն իրենս, կ'ըսեմ անոնց որ շփոթութեան մէջ են եւ ճամբայ կը փնտռեն:

— Անկարելի է ապրիլ երկրի մը մէջ, առանց շահագրգռուելու անոր ճակատագրով:

Տասնեւհինգ, քսան տարիէ ի վեր, ալեկոծութիւնը մեզ ցիրուցան նետեց Ֆրանսայի ափերը: Ծովերէ ծով կ'եբաղէինք, ինկանք կայաններու դուռը:

Հայուն փորձանքն է սակայն վերածնիլ, «Մարիամի թաթ»ին, այն դօս ճիւղին նման, որ ափ մը ջուրի մէջ կը թարմանայ, քանի անգամ ալ չորցած ըլլայ: Թիթեղեայ տաղաւարներէ սկսան, այսօր նաչխուն վիլլաներ կանգներ են, իրաւազուրկ գաղթականներ՝ շատերը բարձրացեր են ֆրանսական հպատակութեան: Հակառակ մեր կարգ մը տրտունջներուն, այս քսանամեակը Ֆրանսահայ աշխատաւոր զանգուածին համար կորսուած ժամանակ մը չեղաւ ամենեւին:

Ֆրանսան՝ երկրորդ հայրենի՞ք. — Գրական դարձուածք մը չէ այլեւս այդ բառը: Քրտինքով, եւ ափսոս, արիւնով շաղախուած իրականութիւն մը կը դառնայ այդ գաղափարը աստիճանաբար: Իմացական դայեակ մը ըլլալէ վերջ, երկար ժամանակ, այս երկրին հողը եւ ջուրը, գինին ու աբեւը կը թափանցեն մեր բջիջներէն ներս: Իր հորիզոնները կը հիւսուին մեր յիշատակներուն, մեր մտապատկերներուն հետ: Եւ այդ մեր ինքնութեան կորուստը չի նշանակեր, որքան ատեն որ առհաւական ձայնը չէ լռած մեր մէջ:

Ու աւելի շատ մեր զաւակներուն հայրենիքն է Ֆրանսան, ուր անոնք այսուհետեւ, շնորհիւ իրենց ծնողքին քրտինքի եւ արիւնի տուրքին, աւելի հպարտ ապրելու, աւելի խիզախ խօսելու իրաւունքը պիտի ունենան անպայման:

Երբ չարիք մը անխուսափելի է, անկէ առաւելագոյն օգուտը քաղելու երկընտրանքը կը մնայ միայն մեր առջեւ. ապա ուրեմն պատերազմը թող դառնայ առիթ մը՝ ամրապնդելու հայ անհատին իրաւական դիրքը այս երկրին մէջ:

Յետոյ, յուսանք թէ այս պատերազմը միանգամ ընդ միշտ ոչ միայն օտարներուն, այլ մանաւանդ հայ անհատի հոգիէն արմատախիլ պիտի ընէ այն դժխեմ մտասեւեռումը, զոր «ջարդի մղձաւանջ» կը կոչենք: Յեղափոխական շարժումը, նախորդ պատերազմի կորովի դրուագները մեր եւ օտարներու գիտակցութեան մէջ Հայու տարբեր մտատիպար մը չինած էին արդէն: Ներկայ պատերազմը — կը հաւատանք — կրակի մկրտութիւնը պիտի ըլլայ ցեղային կաւին, վերջնականապէս պատուելով անարժան այդ էջը:

Գիտեմ, աւելի պատշաճի, բեմական բառեր են այս ամէնը, որոնք երեւոյթներու խորը չեն իջներ: Բայց գրպանի մանրուք դրամի նման այդ բառերը եթէ հարստութիւն չեն, թոյլ կուտան յարմարելու առօրեայ կեանքին հետ:

Րոպէներ կան, երբ մտքիս առջեւ աշխարհի ներկայ պատկերը կ'ընդլայնի դէպի հեռաւոր հաւանականութիւններ: Ներկայ դէպքերու ծփանքին տակ պատմութեան շատ աւելի խոր, շատ աւելի լայն հեւքը կայ որ կ'ուռեցնէ ժողովուրդներու սիրտը: Պատերազմը մէկ զառանցանքը չէ՞ երկունքի մը, թերեւս տենդի մը...

Եւ ո՞վ գիտէ, Ակոռիի մեծ կարասին շուրջ երբ օր մը դան դարման փնտռելու մեր հիւանդ աշխարհին, ո՞րո՞նք պիտի ըսեն վերջին բառը, աւաղ իշխա՞նք, մեծ պարոնա՞յք, մաճի ու սալի շինակա՞նք... Դէպքերը խլեր, կը տանին մեզ, ի՞նչպէս կրնանք ձեռնպահ մնալ:

... Զօրանոցի պատերուն ետեւէն կ'իմանամ աքլորի մը հեռաւոր կանչը. քիչ վերջ պիտի հնչէ զարթօնքի փողը: Արշալոյսը մօտ է, ինչպէս պիտի ըսէր բանաստեղծը:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Թրքական քրոմը

«Ճիմհուրիյէթ» ապրիլ 19ի թիւով կը հրատարակէ հանքագէտ Էթասիմոփուլոսի հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը թրքական քրոմին մասին.

— Աշխարհի վրայ քրոմի տեսակէտով ամէնէն հարուստ երկիրը Թուրքիան է: Թուրքիա բնական շատ հարստութիւն ունի, բայց իր այդ հարստութեանց մէջ ամէնէն արժէքաւորը քրոմն է:

Թրքական քրոմին յատկանիշներն են. 1.— Որակը բարձր է եւ մշակուելու ամէն յարմարութիւն ունի, 2.— Աշխարհագրական տեսակէտով՝ շահագործումի նպաստաւոր վայրերու մէջ կը գտնուի:

Քրոմ կ'արտադրեն նաեւ Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան, բայց շատ քիչ: Ռուսիա եւս քրոմ արտադրել սկսաւ, բայց աւելի քիչ քան Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան: Այնպէս որ քրոմի արտադրութեան տեսակէտով՝ Թուրքիա առաջին երկիրն է:

Քրոմը մետաղ մըն է, որ երբ հալի՝ ծիրանիի գոյն կը ստանայ: Այս պատճառով կոչուած է քրոմ, որ կը նշանակէ գոյն: Բնական, տակաւին հում կամ հանքային վիճակի մէջ գորշ գոյն մը ունի, բայց փայլուն: Քիմիական տեսակէտով՝ հում քրոմը կը ներկայանայ երկու ձեւով, 1.— Երկաթախառն (fer chromé կամ chromite), 2.— Կապարախառն (chromate de plomb կամ croïcose): Առաջինն է, սակայն, որ կը շահագործուի:

Քրոմը առաջին անգամ գտնուած է 1797ին, քիմիագէտ Վօքլէնի կողմէ: Բայց Թուրքիոյ մէջ շահագործման ձեռնարկուած է 1870ին: Արտածման առաջին յաճախորդներն եղած են Անգլիացիները: Այնուհետեւ կատարուած հանքային հետախուզութիւնները երեւան հանած են նոր նոր հանքավայրեր:

Ինչի՞ կը գործածուի քրոմը:

Քրոմին ճարտարարուեստական կեանքը շատ դանդաղ զարգացած է: 1880 թուականին ամբողջ աշխարհի վրայ, քրոմին տարեկան արտադրութիւնն էր 40 հազար թոն: Քրոմի արտադրութեան մեծագոյն մասը կը սպառի մետաղագործութեան մէջ, պողպատի շինութեան համար: Քրոմի եւ երկաթի բաղադրութեամբ շինուած պողպատը չափազանց կարծր է, ու կը գործածուի զրահներու, ռումբերու, լուսարձակներու շինութեան մէջ եւ նաւերը անխոցելի դարձնելու նպատակով: Կը գործածուի նաեւ դանակ, վիրաբուժական գործիք, կոնք, դունդ շինելու համար: Երբ նիքէլով խառնուի, կը դիմանայ ջերմութեան, այնպէս որ քրոմը կը գործածուի նաեւ ելեկտրական փուռեր, ելեկտրական ջեռոցներ շինելու համար: Նիքէլով եւ քրոմով բաղադրուած պողպատը չի ժանգոտիր, եւ այնքան կարծրութիւն կը ստանայ, որ կը գործածուի ադամանդագործութեան, օդանաւերու եւ ինքնաշարժներու շինութեան մէջ: Վերջապէս քրոմը կը գործածուի ներկարարութեան եւ թթուածինի արտադրութեան մէջ:

Ո՞ր վայրերուն մէջ կը գտնուի թրքական քրոմը.—

1.— Պրուսայի եւ Քէօթահիոյ շրջանը: Այս շրջանը կը բաժնուի երկու հանքավայրերու,— Պրուսա եւ Տաղարդը: Վերջին հանքավայրին մէջ քրոմին բաղադրական համեմատութիւնն է աւելի քան 50 առ հարիւր:

2.— Էսկիշէհիրի շրջանը: Այս շրջանին մէջ գտնուած հանքավայրերը երեւան հանուած են քանի մը տարի առաջ միայն: Այդ հանքավայրերուն մէջ եւս բաղադրական համեմատութիւնը բարձր է, 44 — 51 առ հարիւր:

3.— Տէնիզլիի եւ Թավշանլըի շրջանը: Այս շրջանի հանքերուն քրոմի բաղադրութիւնն է 54 առ հարիւր:

4.— Մարմարիսի շրջանը: Այս շրջանին մէջ քրոմի հանքավայրերը կը գտնուին ծովին շատ մօտիկ:

5.— Ֆէթհիէի շրջանը: Հարուստ շրջան մը եւս այս, ուր քրոմին բաղադրութիւնը կը ներկայացնէ 44 — 51 առ հարիւրի համեմատութիւն մը:

6.— Անթալիոյ շրջանը: Այս շրջանին մէջ հանքի բազմաթիւ երակներ կան, բայց անոնց բաղադրութիւնը աղքատ է: Անցեալ տարի շահագործելու համար գործարան մը շինուեցաւ հոս:

7.— Մերսինի շրջանը: Հանքին բաղադրութիւնն է 40—47 առ հարիւր:

8.— Էրգանիի շրջանը: Հանքավայրըն է Կէօլմէն, որուն հանքային բաղադրութիւնը հարիւրին 48էն աւելի բարձր է: Շահագործումը յանձնուած է անանուն ընկերութեան մը:

Արեւելեան Թուրքիան կը համարուի քրոմի հայրենիք: Հանքավայրերուն մէջ, որ 30 քիլոմեթր տարածութիւն ունին, քրոմի երակները կը գրաւեն 18 քիլոմեթր տարածութիւն մը:

Ի՞նչ գինով կը ծախուի քրոմը. — Հարիւրին 48 համեմատութեամբ քրոմ պարունակող հանքը վաճառման հիմ նկատելով, հարիւրին 48էն վեր ամէն մէկ աստիճան համեմատութեան համար երկու շիլին աւելի գին դրուած է: Փոշիի կամ փշրանքի ձեւին տակ ծախուած հանքը պէտք է որ ունենայ առաւելագոյն հարիւրին 10 համեմատութիւն մը:

Ստորդ կերպով հարիւրին 48էն վեր համեմատութեամբ մը քրոմ պարունակող հանքերը կը ծախուին 75 — 85 շիլին: Մաքրուած հանքերուն համար, երբ կը ստուգուի որ 52 առ հարիւր քրոմ կը պարունակեն, 12 շիլին աւելի կը վճարուի: 40 առ հարիւր համեմատութեամբ քրոմ պարունակող հանքերը՝ 50 շիլին:

Թուրքիա ո՞րքան քրոմ կ'արտադրէ.— 1923ին Թուրքիա արտադրեց 3400 թոն քրոմ: Այնուհետեւ տարուէ տարի աւելցաւ արտադրութիւնը. —

1934ին 110.844 թոն
1935ին 150.514 թոն
1936ին 163.880 թոն
1937ին 192.508 թոն
1938ին 208.405 թոն

Մասնագէտներու գնահատութեամբ՝ կ'ենթադրուի որ 1939ի արտադրութիւնը կը հասնի 240.000 թոնի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Երեւանի Շրջ. Ժողովը, իր վերջին նիստին մէջ, որ գումարուեցաւ Մարտ 10ին, ընտրեց 55 հոգինոց քաղաքային կոմիտէ մը: Դիւանը կազմուած է հետեւեալներէն. —

Գրիգոր Յարութիւնեան (Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը, որ միաժամանակ աւագ քարտուղարն է Երեւանի քաղաքային կոմիտէին), Սարգիս Ղեւոնդեան՝ Բ. քարտուղար, Արմօ Յարութիւնեան (Ա. Հարենց) Գ. քարտուղար:

Այս վերջին նիստին մէջ խօսք առին Ա. Մանթաշեան, որ գնահատեց «Ժողովուրդի թշնամիներուն մաքրագործումը», համալսարական դրամատան տնօրէն Անահիտ Սարգսեան, որ ըսաւ թէ չեն օգտագործուած բնակարաններու շինութեանց յատկացուած վարկերը, արուեստի գործերու վարչութեան տնօրէն Անդրանիկ Շահինեան, որ նկարագրեց հայկական արուեստի տասնօրեակին յաջողութիւնը եւ մասնաւորապէս արուեստագէտներուն ազգասէրութիւնը մարքս - լենինեան դասակարգական տեսակէտով, կրթական գործավար Բալարեկ Մարտիրոսեան, որ յայտարարեց թէ 1920ին ամբողջ Հայաստանի մէջ դպրոց կը յաճախէին 18.000 երախայ, իսկ այժմ միայն Երեւանի մէջ՝ 36.000 երախայ, յետոյ ցաւ յայտնեց որ «կոմունիստական դաստիարակութիւն չի տրուիր երախաններուն»:

ՏԻՏՂՈՍՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը վերաքննելով տիտղոսներու կանոնագրութիւնը՝ որոշեց (Հրովարտակ մարտ 2 թուակիր).—

1.— «Գիտութեան վաստակաւոր գործիչի» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք կը հեղինակեն գիտական արժէքաւոր գործեր, կամ գիւտեր կ'ընեն, կամ գիտութիւնը ժողովուրդին մատչելի դարձնելու համար կարեւոր աշխատանքներ կը կատարեն:

2.— «Արուեստի վաստակաւոր գործիչի» տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք նկարչութեան, թատրոնի, ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, քանդակագործութեան մէջ կը կատարեն մեծարժէք գործեր:

3.— «Ժողովրդական արուեստագէտ»ի տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք բացառիկ վարպետութեան հասած են երաժշտական, թատերական, նկարչական իրենց գործունէութեան մէջ:

4.— «Վաստակաւոր ուսուցիչ»ի տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք նուազագոյն 10 տարիէ ի վեր կը ծառայեն կրթական ասպարէզի մէջ եւ մանկավարժական գնահատելի գործունէութիւն ցոյց տուած են:

5.— «Վաստակաւոր բժիշկ»ի տիտղոս տալ այն անձերուն, որոնք հիւանդանոցներու եւ բժշկական հաստատութիւններու մէջ գնահատելի ծառայութիւն ցոյց տուած են եւ աշխատած նուազագոյն տասը տարի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 28 ապրիլ.— Այս տարի Տէկնանց Եկեղեցասէր Միութիւնը եւ Կրօնական Ընկերակցութիւնը ձեռնարկեցին ապրիլեան սգահանդէսին, հայ մատուռին մէջ, մինչեւ ամէն տարի կը տօնուէր համազգային կազմակերպութեամբ: Խորանին առջեւ զետեղուած էր մահարձան մը, զարդարուած գալարագեղ ծաղկալարսակներով եւ հետեւեալ արձանագրութեամբ.—«Յարգանք քեզ, նահատակ ժողովուրդ»: Թաթուլ քահանայ պատարագէն անմիջապէս վերջ, կանգ առնելով մահարձանին առջեւ, պարզեց 1915ի հայկական սարսափներ: Ժողովուրդը խորապէս յուզուած էր: Ամէնէն վերջը երգուեցաւ «Ի վերին Երուսաղէմ»:

Ամէն տարի այս տարեդարձին առթիւ պատանիներ եւ երիտասարդներ բեմ վազելով արտասանութիւններ կ'ընէին: Այս տարի թէեւ շաբաթներ առաջ յայտարարուած էր ազատօնը, բայց նոր սերունդէն մէկը չերեւցաւ բեմին վրայ:— Ա. Գ.

ՅԱՌԱՋ ՍՏԱՑՈՂ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Հասցէներու փոփոխութիւնը յաճախադէպ ըլլալով, երբեմն թերթեր ետ կը ստանանք իբրեւ «inadmis»:

Կը խնդրենք նկատի առնել հետեւեալ պարագաները.—

1.— Երբեք որ եւ է թերթ չենք ղրկեր ինքնաբերաբար:

2.— Երբ թերթ մը ետ կուգայ, ստիպուած ենք սպասել նոր հասցէին, զոր թղթատարական վարչութիւնը ինք կը հաղորդէ, երբեմն մէկ շաբաթ վերջը:

3.— Տեղափոխութեան պարագային, անոնք որ ի վիճակի են, ԹՈՂ ՕՐ ԱՌԱՋ հաղորդեն նոր հասցէն, շատ յստակ, ՉՄՈՌՆԱԼՈՎ ՆՇԱՆԱԿԵԼ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ ԱԼ.

Զինուորներու համար

Մարսէյլէն Տոքթ Մանուկ 50 Ֆր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու, հասցէ մըն ալ հաղորդելով:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

լինի իտալական դեսպանին փոփոխութիւնը: Նոր դեսպանը, Ալֆիէրի, ջերմ կուսակից է երկու երկիրներուն գործակցութեան, եւ ինքն էր որ Առանցքին հաստատումէն առաջ, սերտ յարաբերութիւններ հաստատեց Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, իբրեւ նախարար քարոզչութեանց եւ մշակոյթի: Յոռետեսներուն գլուխը կը գտնուի Լէոն Պլում, որ շարք մը խմբագրականներ նուիրեց ֆրանքօ-իտալական յարաբերութեանց: Ընկերվարական առաջնորդին կարծիքով, երբ Մուսոլինի շաչեցնէ մտրակը, ամբողջ իտալացի ժողովուրդը կը շարժի: Պլում նշանակալից կը գտնէ նաեւ Լոնտոնի նախորդ դեսպանին՝ Կրանտիի ճառը, զոր թարգմանած էինք քանի մը օր առաջ: Կրանտի միշտ բարեկամ եղած է Դաշնակիցներուն, եւ սակայն ամէնէն կրակոտ ճառը խօսեցաւ, բացարձակ հնազանդութիւն եւ կոյր վստահութիւն յայտնելով Առաջնորդին:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ երեւան հանուեցաւ Սէնթ Պէրժէի մէջ, եւ վեց հոգի ձերբակալուեցան: Այս առթիւ բռնուած թուղթերը կը հաստատեն թէ Մոսկուայի գործակալներուն գաղտնի գործունէութեան կեդրոնն էր այս կոմիտէն որ կը ջանար վերակազմել Փարիզի շրջանը: Վարիչն է Մարսէլ Վիթէ, խափանուած «Ալան - Կարտ» (Յառաջապահ) թերթին վարիչը, որ դրասենեակ մը հաստատած էր թիւ 3 շէնքին մէջ: Այստեղէն կը փոխադրուէին Փարիզի 20 շրջաններու յեղափոխական թռուցիկները, համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի պահանջներուն: Մարսէլ Վիթէ թռուցիկները պատրաստելով, կը յանձնէր Տիկին Վիկուռոյի, որ կը բաժնէր որոշուած հասցէներուն: Այս կինը միեւնոյն ատեն կը մեքենագրէր գաղտնի հրահանգները: Թռուցիկներուն տպագրութիւնը կը կատարուէր Քլէռի փողոցին մէկ յարկաբաժնին մէջ, զոր համայնավար կին մը տրամադրած էր դաւադիրներուն: Այստեղ գտնուեցան երեք բազմագիր մեքենաներ եւ մեծ քանակութեամբ թուղթեր: Շարժավար մը կը կատարէր փոխադրութիւնները: Խուզարկութեանց ատեն բռնուեցան քանի մը հարիւր քիլօ թռուցիկներ, որոնք տպուած էին բարակ թուղթի վրայ:

ՄԱՅԻՍ 1Ի ԱՌԹԻՒ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ, Կոմինթէրնի կողմէ (Գ. Միջազգային): Յայտարարութիւնը ուժգնօրէն կը յարձակի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ.— «Անգլօ-ֆրանսական հրձիգները եւ իրենց ընկերվարական ծառաները կատղեցան, որովհետեւ Խ. Միութիւնը չէզոք մնաց: Անոնք զայրացած են, որովհետեւ Խ. Միութիւնը, որ խաղաղութեամբ կ'ապրի Գերմանիոյ հետ, խաղաղութիւն կ'ուզէ այն բոլոր երկիրներուն հետ որ չեն բռնաբարեր իր իրաւունքները: Անոնք զայրացած են, որովհետեւ ձախողեցաւ Ֆինլանտական դրդումը եւ կարմիր բանակը քանդեց այն խարիսխը ուրկէ պատերազմ պիտի յայտարարէին Խ. Միութեան դէմ: Դրամատէրները կ'ուզեն որ Խ. Միութիւնը համակերպի իրենց շահերուն, բայց Խ. Միութիւնը կը շարունակէ անկախ քաղաքականութիւն մը, ծառայելով ընկերվարութեան շահերուն»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ժողովուրդին թշուառութիւնը պարզելով, Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, յայտարարեց թէ 30 — 40 միլիոն տոլար պէտք է, նպաստ հասցնելու համար: Այս առթիւ յանձնարարեց ուտեստ ղրկել Ամերիկայէն:

ՅԱՏՈՒԿ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆՑ համար անհատական դիմումներ պիտի չընդունուին այլեւս, ինչպէս յայտարարեց սպառազինութեանց նախարարը: Բայց հաւանական է որ հաւաքաբար պաշտօնի կոչուին մասնագէտներ, ազգ. պաշտպանութեան հաստատութեանց մէջ, համաձայն օրուան պահանջներուն: Գալով բանուորներուն, նոր որոշումէն կրնան օգտուիլ միայն 30 տարեկանէն վեր եւ առ նուազն երկու զաւկի տէր պաշտօնեաները, եթէ մասնաւոր արհեստ մը գիտեն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ իսլամական կոմիտէն բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը մերժէ երկրին քաղաքական անդամատումը համաձայն ցեղերու կամ կրօններու եւ կատարեալ անկախութիւն կը պահանջէ:

ՍԼՈՎԱՔԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ տիրապետութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ: Գերմանական յանձնաժողովներ կը չափեն կամուրջներու բարձրութիւնը եւ ճամբաներուն վիճակը, ի հարկին փոխադրութիւններ կատարելու համար դէպի Ռութէնիա (Հունգարիա) եւ Ռումանիա: Գերմանները գրաւած են արեւելեան Սլովաքիոյ մեծ օդակայանը:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց օտար դրօշներու եւ խորհրդանշաններու գործածութիւնը: Անսաստողները պիտի դատապարտուին երեք ամիս բանտարկութեան եւ առաւելագոյն 4000 զ. ֆրանք տուգանքի: Օրինազանց օտարականները պիտի արտաքսուին:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, արտասահմանի Գերմաններն ալ զինուորագրելու կամ պարտաւորիչ աշխատանքի ենթարկելու համար:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութիւնը բանաձեւ մը ներկայացուց Դաշնակցային Խորհուրդին, պահանջելով բանակէն եւ պետական վարչութենէն հեռացնել այն բոլոր սպաները եւ պաշտօնատարները որ կասկածելի են իբրեւ հիթլէրական կամ ֆաշական: Բանաձեւը կը պահանջէ նաեւ լուծել բոլոր հակազգային եւ օտար կազմակերպութիւնները:

ԱՆԳԼԻՈՅ վերջին մարդահամարին համաձայն կիները այրերէն 1.631.000 հոգի աւելի են: Այս բազմութեան աւելի քան 500.000ը կը գտնուին Լոնտոնի մէջ: Մեծ մասը քսանէն վեր են, իսկ 15 տարեկաններու եւ աւելի փոքրերու մեծամասնութիւն կը կազմեն մանչերը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԹՂԹԱԿԻՑ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 3 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4339 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ ԵՐԵՔ ԹԵՒԵՐՈՎ

Թեւ մը եւս աւելցաւ Հայ զինուորներու եղբայրական աջակցութեան ճակատին վրայ, — « Զինուորին Տունը », նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու Միութեան :

Հասցէն ծանօթ է արդէն, — Բարեգործականի Տունը, որ նախապէս կը պատկանէր Հայ. Երիտ. Միութեան :

Բոլորովին լքուած՝ պատերազմի պայթումէն անմիջապէս վերջը, անճանաչելի դարձած էր այս շէնքը : Անոնք որ առիթ ունեցան տեսնելու այս օրերս, ջերմապէս կը գնահատեն կատարուած բարեկարգութիւնը :

Գետնայարկին երկու մեծ սրահները բոլորովին մաքրուած եւ գեղեցկօրէն զարդարուած, ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնեն հիւրընկալելու Հայ զինուորները : Քովնակ սենեակին մէջ թէյի սպասարկութիւն մըն ալ սարքուած է, սեղաններով եւ աթոռներով :

Կը յուսանք որ իրենք հաղորդեն մնացեալ մանրամասնութիւնները, որպէսզի արձակուրդ առնող զինուորները անորոշութեան չմատնուին :

Այսպէս ուրեմն, եղբայրական աջակցութեան համար ունինք երեք օրկաններ.—

1. Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը, որ կը բաղկանայ զանազան միութեանց ներկայացուցիչներէն :— 2. Ֆր. Կապոյտ Խաչը.— եւ 3. Զինուորին Տունը :

Քանի մը խորհրդածութիւններ, այս առթիւ :

Դժբախտաբար ամիսներէ ի վեր լուր չունինք Հայ Զինուորներու Մարմինէն : Գիտենք որ կը գործէ, ամսական որոշ գումար մը ստանալով Բարեգործականէն եւ դրամական օգնութիւն եւ ծրարներ հասցնելով կարօտ զինուորներու կամ անոնց ընտանիքներուն : Գիտենք նաեւ որ անոր քարտուղարը ձեռնարկած է ընդհանուր ցուցակագրութեան մը :

Բայց, ոչ մէկ զեկուցում՝ կատարուած աշխատանքի եւ ուրիշ առաջադրութեանց մասին : Մինչեւ հիմա կը սպասէին վաւերացման : Իմացանք որ ստացեր են, բայց նորէն կը նախընտրեն իրենց պատեանին մէջ ամփոփուիլ :

Կապոյտ Խաչը պարբերաբար տեղեկութիւններ կը հաղորդէ իր գործունէութեան մասին. իսկ Զինուորի Տունը դեռ նոր բացուեցաւ :

Արդ, ժամանակը չէ՞ միութեան գիծ մը հաստատելու այս երեք թեւերուն միջեւ, որպէսզի ներդաշնակութիւն ստեղծուի եւ որ եւ է հող երեսի վրայ չմնայ :

Մեր կարծիքով, հարկ է ժողով մը սարքել — յետոյ պարբերական ժողովներ — թէ աշխատանքի բաժանում կատարելու եւ թէ աւելի զօրացնելու համար եղբայրական աջակցութեան գործը :

Անջատ - անջատ գործելը կը ներկայացնէ շարք մը անպատեհութիւններ :

Յաճախ ծրար եւ դրամ կը ստանան միեւնոյն անձերը, երկու - երեք աղբիւրներէ, իսկ ուրիշներ կը մոռցուին :

Յետոյ կան իրաւական խնդիրներ, որոնք աշխատանք եւ քննութիւն կը պահանջեն :

Վերջապէս հարկ է ուղղակի կապ հաստատել բուն ժողովուրդին հետ, աւելի տաքցնելու համար անոր սիրտը, քանի որ պահանջները կ'աճին օրէ օր : Այդ կապը միեւնոյն ատեն կը նշանակէ սերտ յարաբերութիւն գաւառի հետ :

Շ.

Մահապատիժ կ՚ուրիր գործակալներուն

Երէկ հաղորդած էինք թէ Սիթէ Պէրժէռի մէջ (Փարիզ) ձերբակալուած են վեց համայնավար գործիչներ, որոնք նոր կեդրոն մը հաստատելով կը ջանային վերակազմել կուսակցութիւնը : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ համաձայն ապրիլ 10ի հրամանագրին, այս կալանաւորները ենթակայ են մահապատիժի : Պատժական օրէնքին 76րդ յօդուածը կ'ըսէ.— Ամէն Ֆրանսացի որ գիտակցօրէն կը մասնակցի բանակը եւ ազգը կազմալուծելու ձեռնարկի մը, վնասելու համար ազգ. պաշտպանութեան, կը համարուի հայրենադաւ եւ ենթակայ է մահապատիժի :

Նոր հրամանագրին հրատարակութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Փարիզի զինուորական կառավարիչը զինուորական Գ. ատեանին յանձնեց վեց ամբաստանեալներուն թղթածրարը : Կալանաւորներէն երկուքը կիներ են :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Թորէզ, որ բանակէն փախած էր, այժմ կը գտնուի Գերմանիա, Տոքթ. Կէօպէլսի հրամանին տակ :

*** Սէնի նահանգային ժողովին մէջ, քանի մը ժողովականներ գանգատեցան թէ հակառակ կառավարութեան եւ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներուն, համայնավար քարոզութիւնը կը շարունակուի գործարաններու մէջ, գաղտնօրէն : Ընկերվարական անդամ մը ըսաւ թէ ինք տարբերութիւն չի դներ համայնավարութեան եւ հիթլէրականութեան միջեւ եւ պահանջեց աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել : Ուրիշ ժողովական մը, Ֆիանսէթ, յայտարարեց.

— « Բոլոր անոնք որ կը դաւաճանեն Ֆրանսայի, պէտք է կառափնատ առաջնորդուին : Անոնք անարժան են որ եւ է գթութեան եւ պէտք չէ յոյս դնեն որ եւ է ակարութեան վրայ : Հիթլէրական ըլլան թէ համայնավար, ազգը պէտք է ջախջախէ բոլոր դաւաճանները» :

Ոստիկանութեան վերատեսուչը իր կարգին խօսք առնելով, ըսաւ թէ 2170 ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ թէ զսպումը պիտի շարունակուի անխնայ, առանց կուսակցական խտրութեան : «Մեր հետապնդած մարդիկը դաւաճաններ են եւ զինակիցները թշնամիին : Ահա թէ ինչու զսպումը պիտի ըլլայ անողորմ : Այս է մեր պարտականութիւնը մեր ռազմիկներուն հանդէպ » :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (245րդ օր).— Զեկոյց թիւ 481, մայիս 1, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն Նիտի շրջանին մէջ : Քանի մը հրետաձգութիւն Պլիսի շրջանին մէջ :— Երէկ միթնկոլին կարճ ընդհարում մը Վոժի շրջանին մէջ, մեր հետազօտիչ զօրախումբերուն եւ թշնամի ջոկատի մը միջեւ :— Զեկոյց թիւ 482, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

»»» . «««

Դիրքեր կը փոխուին կայծակի արագութեամբ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 1ին.— Նարվիքի մէջ Դաշնակիցներուն գրաւած շրջանները ընդարձակուեցան եւ գործողութիւնները կը շարունակուին գոհացուցիչ կերպով : Նամսոսի շրջանին մէջ կացութիւնը անփոփոխ է : Տոմպասի շրջանին մէջ մեր զօրքը յամառ դիմադրութենէ մը վերջ թշնամի ուժգին յարձակումներու առջեւ, քաշուեցաւ նախապէս պատրաստուած դիրքեր :

*** Տեղական թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն վերջին կռիւներու մասին : Հեռագրի մը համաձայն, Տոմպասի արեւելեան կողմը հաստատուած նորվեկեան զօրքը Ռորէոսէն քշած է գերման ուժերը : Անգլիոյ զինուորական շրջանակներուն մէջ առանց վերջնապէս հաստատելու, կ'ընդունին թէ կրնայ ճիշդ ըլլալ Տոմպասի եւ Շթօրէնի գրաւումը Գերմաններու կողմէ : Կարճ խօսքով, կացութիւնը անորոշ է Թրոնհայմի հարաւակողմը, իսկ Դաշնակիցներուն դիրքը գըլխաւորապէս բարւոքած է քաղաքին հիւսիսային շրջանին մէջ : Գերմանական երկու պահակախումբեր ոչնչացած են Շթայնքէրի մօտ : Տոմպասի ճակատամարտին ելքը դեռ անորոշ ըլլալով հանդերձ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը չեն ծածկեր թէ դաշնակից զօրքը դժուարին կացութեան մը մատնուած է : Տոմպաս Թրոնհայմի բանալին ըլլալով, ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է այդ ռազմաճակատին վրայ :

Բրիտանական օդատորմիղը շարք մը բուռն յարձակումներ կատարեց Սթավանկէրի գերմանական օդակայանին վրայ, գիշեր ցերեկ : Ուրիշ յարձակումներ ալ կատարուեցան Ֆորնէպուի օդակայանին վրայ, Օսլոյի շրջակաները, ինչպէս եւ Ալպէրկի (Տանըմարքա) օդակայանին վրայ, որ Գերմանիոյ գլխաւոր խարիսխն է, զօրք եւ պաշար փոխադրելու համար Նորվեկիա : Առ նուազն չորս գերմանական օդանաւեր խորտակուած եւ ուրիշներ վնասուած են : Անգլիական եօթը օդանաւեր չեն վերադարձած : Տասներեք անգամ է որ Անգլիացիները կը ռմբակոծեն Սթավանկէրի կայանը : Մէկ անգամ ալ գարկին ծովէն : Այս անգամ զարհուրելի հանդամանք ունէր օդամարտը : Գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերը կը պատասխանէին նոյն ուժգնութեամբ : Անգլիական ծանր ռումբեր պայթեցան գլխաւոր խճուղիներուն վրայ, սարսելով շրջակայ շէնքերը :

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլիական օդանաւակիր յածանաւ մը ընկղմած է Նամսոսի բացերը, ուրիշ մըն ալ վնասուած : Դարձեալ գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերի բռնուած են երկու նորվեկեան գունդեր, 200 սպաներով եւ 3500 զինուորներով : Անշուշտ այս լուրերը հաստատութեան կը կարօտին :

*** Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը եւ մասնաւորապէս անոնց զինուորական աշխատակիցները չեն ծածկեր կացութեան դժուարութիւնները : «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ զօրք հանելու գործողութիւնները կը դանդաղին թշնամի օդանաւերու ռմբակոծութեան հետեւանքով, ինչպէս եւ անոր համար որ յարմար նաւահանգիստներ կը պակսին : «Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ «մօտալուտ է Օսլոյի եւ Թրոնհայմի գերման ուժերուն միացումը» եւ թէ «դաշնակից ուժերը ծանր փորձի շրջան մը կ'անցընեն» : «Տէյլի Հէրըլտ» ալ կը պահանջէ որ օրուան վարիչները «աւելի իրատեսութեամբ չարժին, քանի կը ծաւալի պատերազմը» : Բայց այս պարագաները պատճառ մը չեն յուսահատելու : «Պիտի գայ ժամանակը երբ Դաշնակիցները ի վիճակի պիտի ըլլան վերսկսելու փորձը, Գերմանները քշելու համար Նորվեկիոյ հարաւային շրջանէն : Անգամ մը որ Դաշնակիցները օդանաւային կայաններ ունենան Նորվեկիոյ մէջ, հաւասարակշռութիւնը կրնայ արագօրէն հակիլ ի նպաստ իրենց» (Թայմզ) :

Դաշնակից մամուլը բացատրելով ձախողման պատճառը, զայն կը վերագրէ «երկար ատենէ ի վեր պատրաստուած եւ նենգամիտ նախայարձակումի մը, որուն զոհ գնաց փոքր եւ անվնաս երկիր մը» :

Փարիզի թերթերը եւ Ֆրանսական անթելը պարզելով կացութեան ելեւէջները, անտեղի կը գտնեն յոռետեսութիւնը, քանի որ պատերազմը դեռ նոր կը սկսի : «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը, Գնդ. Ֆապրի, դիտել կու տայ թէ նախորդ պատերազմին Գերմանները մինչեւ Նուայոն հասած էին, եւ սակայն Դաշնակիցները ի վերջոյ շահեցան յաղթանակը :

Մէկ միլիոն տոլար պարգեւ Հիթլերը բռնելու համար

Ութսուն եւ մէկ տարեկան Ամերիկացի մը, Զըրչ, նախագահ Քարնէկի Կրթական Հաստատութեան, մէկ միլիոն տոլար պարգեւ սահմանեց, Հիթլէրը ողջ կամ անվնաս բռնելու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնելու համար : Այս առաջարկը հրատարակուեցաւ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէջ, մեծ աղմուկ հանելով : Պ. Զըրչ կ'ըսէ թէ իր նպատակն է վերջ տալ նոր արիւնահեղութեանց : «Իմ համոզումս է թէ Հիթլէր պէտք է համարուի իբրեւ թշնամի մարդկութեան եւ դատուի Ազգաժողովի ատեանին առաջ» :

Թերթերը կը գրեն թէ այս առաջարկը եղած է անոր համար որ, Եւրոպայէն հասած լուրերու համաձայն, Հիթլէր կը խորհի ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկել արեւմտեան ճակատին վրայ եւ ճեղքել Մաժինոյի գիծը, 500.000 հոգի զոհելով : Պայմանաժամ սահմանուած է մինչեւ մայիս 31 : Պ. Զըրչի կարծիքով, երբ Հիթլէր բռնուի Ազգաժողովին առջեւ դատուելու համար, պէտք է Անգլիա փոխադրուի եւ ոչ թէ Զուիցերիա, որպէսզի Գերմանիա պատրուակ չունենայ այդ փոքրիկ երկրին վրայ յարձակելու :

Ուաշինկթընի գերմանական դեսպանատան բարձր պաշտօնեաներէն մէկը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առաջարկին առթիւ.

— « Մենք այնքան գործ ունինք որ չենք կրնար զբաղիլ այսքան ծիծաղելի բաներով» :

Պատերազմը պիտի վերջանա՞յ ձմեռէն առաջ

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կարգ մը տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կ'եզրակացնէ թէ պատերազմը պիտի սաստկանայ մօտերս, բոլոր ճակատներուն վրայ, ոչ միայն այն շրջաններուն մէջ որ բռնկած են արդէն, այլեւ ուրիշ վայրերու մէջ : Դաշնակից շրջանակներու մէջ հաստատապէս համոզուած են թէ Նացիները որոշած են ամէն բան աչք առնել, պատերազմը վճռական ելքի մը հասցնելու համար ձմեռէն առաջ :

— « Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վստահ են թէ Գերմանիա պիտի կրնայ ջախջախիչ յաջողութիւն մը շահիլ ներկայ ամռան վերջը : Պատճառներ կան հաւատալու թէ Հիթլէր երբ անցեալ ամսու կը տեսակցէր Մուսոլինիի հետ, պարզելով իր ծրագիրները, յաջողած է մեծ չափով ներշնչել այս համոզումը : Հաւանական է որ Գերմանիոյ վարչապետը համոզում յայտնած ըլլայ թէ Սկանտինաւիոյ գրաւումը պարզ պտոյտ մը պիտի ըլլայ եւ թէ անմիջապէս վերջը պէտք է սկսին հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի գործողութիւնները : Իտալիա եթէ չուզէ ամբողջ Եուկոսլավիոյ գրաւումը ձգել Գերմանիոյ, կրնայ աւելի հեռաւոր կէտերու վրայ տեղաւորուիլ Տալմացիոյ ծովեզերքը եւ Ալպանիայէն տարածուիլ դէպի արեւելք, ձեռք ձեռքի տալու համար Պուլկարիոյ հետ : Միեւնոյն ատեն Գերմանիա պիտի գրաւէ Հունգարիան, յառաջ խաղալով դէպի Ռումանիա : Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, մեծ դիմադրութեան չսպասուիր եւ Գերմանիա տակաւին ստուարաթիւ զինուոր պիտի ունենայ Դաշնակիցներուն դէմ կռուելու համար Ֆրանսական ճակատին վրայ, մասնաւորապէս եթէ կողմնակի գործողութիւններ կատարուին Հոլանտայէն, Պելժիայէն կամ Զուիցերիայէն : Պատերազմը տարածելով նախ դէպի հիւսիս եւ յետոյ դէպի հարաւ - արեւելք, Գերմանիա կը կարծէ թէ Դաշնակիցները իրենց ուժերը բաժնելով աննպաստ կացութեան մը պիտի մատնուին ռազմագիտօրէն : Պերլին միշտ այն համոզումն ունի թէ ինք առաւելութիւնն ունի իր իսկ երկրին կեդրոնէն գործելու, մինչդեռ Դաշնակիցները հարկադրուած են դիրք բռնել զանազան կէտերու վրայ :

Իտալիոյ դիրքը միշտ անորոշ

Քաղաքական աշխարհը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Իտալիոյ բռնելիք դիրքին : Մ. Նահանգներն անգամ խրար անցած են, վերջին դէպքերու հետեւանքով : Հռոմի ամերիկեան դեսպանը մայիս 1ին Մուսոլինիի ներկայանալով, լուսաբանութիւններ խնդրեց Իտալիոյ քաղաքականութեան մասին : Իրազեկ շրջանակներու տեղեկութեանց համաձայն, Մուսոլինի հաւաստիքներ տուած է թէ Իտալիոյ դիրքը պիտի չփոխուի յանկարծ :

Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Իտալիոյ նախարարական խորհուրդի նիստէն առաջ, որ նոյնպէս հետաքրքրութիւն շարժած էր :

Ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ, անգլիական կառավարութիւնը զգուշական միջոցներ ձեռք առած է Միջերկրականի մէջ, իբրեւ հետեւանք իտալական մամուլին արտայայտութեանց եւ կարգ մը ճառերու : Անգլիական շոգենաւերը ատեն մը պիտի հեռանան Միջերկրականէն : Կացութիւնը պիտի վերահաստատուի, երբ աւելի պարզուի Իտալիոյ դիրքը :

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ զինուորական կառախումբերը անընդհատ կը բանին դէպի Եուկոսլավիոյ սահմանագլուխը. այն ատենէն որ գերմանական ածուխի ներածումը կանգ առած է : Հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, արագօրէն վերահաստատելու համար հեռագրի, հեռաձայնի եւ անթելի հաղորդակցութիւնները ամբողջ Իտալիոյ մէջ :

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ զինուորական գործունէութիւնը մեծ մտահոգութիւն պատճառած է քաղաքական շրջանակներու մէջ : Ֆիումէէն եւ Թրիէսթէէն հասած բանուորներ կը պատմեն թէ հակօդային պատսպարաններ կը շինուին իտալական երկու քաղաքներուն մէջ :

Հռոմի բրիտանական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիայէն Մօտաւոր Արեւելք բանող նաւերը Բարեյոյսի հրուանդանէն պիտի անցնին առ այժմ : (Հարաւ. Ափրիկէ) : Տիրող անորոշութեան հետեւանքով, Եգիպտոս ալ կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ :

*** Վատիկանի օրկանը, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», կը շարունակէ ուժգնօրէն քննադատել Նորվեկիոյ գերմանական արշաւը, մեծ զայրոյթ պատճառելով իտալական մամուլին : Կառավարութիւնը որոշեց արգիլել թերթին վաճառումը Հռոմի մէջ : Ֆաշականները այս տնօրինութենէն ալ գոհ չեն եւ կը պահանջեն խափանել թերթը, որուն սպառումը տասնապատկուած է այս օրերս :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիա եւ Եուկոսլավիա պաշտօնապէս մերժած են Հունգարիոյ վերջին առաջարկը,— Գերմանիոյ եւս իրաւունք տալ մասնակցելու Դանուբի հսկողութեան : Ռիւթէր կ'իմանայ թէ կարգ մը գերմանական զրահապատ պահականաւեր հասած են Ստորին Դանուբ :

Գերմանական օդանաւ մը բռնկեցաւ Անգլիոյ մէջ

Գերմանական օդանաւ մը, որ յատուկ էր ականներ տեղաւորելու եւ բեռնաւորուած՝ պայթուցիկներով եւ հրձիգ ռումբերով, ջախջախուեցաւ Անգլիոյ էսէքս նահանգին Քլէքթըն քաղաքին մօտ : Հետեւանքը եղաւ ահռելի պայթիւն մը, որ սարսեց ամբողջ շրջանը : Չորս գերման օդաչուներ եւ երեք քաղաքացիներ սպաննուեցան, իսկ 156 քաղաքացիներ վիրաւորուեցան, 35ը ծանրապէս : Մօտ յիսուն տուներ քանդուեցան կամ ծանրապէս վնասուեցան օդանաւէն եւ ռումբերու պայթումէն : Օդանաւը դեռ կը վառէր անկումէն մէկ ժամ վերջը : Կը կարծուի թէ զարնուած էր հակօդային թնդանօթներու կողմէ կամ արկածի մը հանդիպած : Ուրիշ գերմանական օդանաւեր ալ երեւցած էին յարձակման ատեն :

Զոհերու փրկութեան գործը շարունակուեցաւ ամբողջ գիշերը, թէեւ ուրիշ օդանաւ մը երեւցած ըլլալով, բոլոր լոյսերը մարած էին :

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ հիւանդանոց փոխադրուած են 49 հոգի, փլատակներէն հանուած՝ հինգ մեռեալներ, որոնց չորսը Գերմանացի :

*** Նորվեկիոյ համար հանգանակութիւն պիտի կատարուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Մայիս 26ի կիրակին : Այս առթիւ հրապարակային ժողովներ պիտի սարքուին Փարիզի եւ գաւառի մէջ :

Եգիպտոսի Ազգ. Սահմանադրութեան փոփոխումը

Ապրիլ 14ին Եգիպտահայ Համագումարը ուշագրաւ որոշում մը տըւաւ. դադրած հռչակեց Ազգ. Սահմանադրութիւնը եւ նոյն սահմանադրութեան ոգիէն ներշնչուած նոր կանոնագրութիւն մը որդեգրեց, եգիպտահայ գաղութի նոր պայմաններուն ու ժամանակի ոգիին յարմարցուած: Մեր նախընթաց օրուան խմբագրականով, մատնանշած էինք արդէն մեր մտահոգութիւնները:

Անշուշտ, լաւ պիտի ըլլար, եթէ անցեալին քիչ մը աւելի աշխատուած ըլլար եւ որ եւ է սուսեր մնացած չըլլար միտքերու մէջ: Նոյն մտահոգութիւնները ունեցած են նաեւ Համագումարի անդամները, բոլորը անխտիր, որովհետեւ Համագումարը, ինչպէս ծանօթ է, նոր կանոնագրութիւնը ընդունած էր անցեալ տարի միաձայնութեամբ եւ երկար քննութիւններէ ետք:

Ոչ մէկ վերապահութիւն ուրեմն նոր կանոնագրութեան շուրջ, ժողովէն ներս թէ դուրս, որովհետեւ անիկա Ազգ. Սահմանադրութիւնն է, մեր ժամանակակից կեանքին պատշաճեցուած:

Հարկ է չեշտել այս առթիւ այն համերաշխ մթնոլորտը, որու մէջ մշակուեցաւ եւ ընդունուեցաւ նոր կանոնագրութիւնը, ինչպէս նաեւ այն հաշտ ոգին, որ այս անգամ ի յայտ եկաւ կանոնագրութեան կիրարկութեան որոշումին մէջ: Երկու անգամին ալ չկային կողմեր, եւ համագործակցութեամբ տողորուած երեսփոխաններ էին որ իրարու քով եկած, կը ջանային լաւագոյն եզրակացութեան յանգիլ: Եղան վարանումներ ու վերապահութիւններ անշուշտ, բայց ոչ թէ ընդդիմութեան ու հակամարտութեան համար, այլ գործնական մտահոգութիւններու. ոչ թէ սկզբունքներու, այլ կիրարկութեան ժամանակի շուրջ:

Արդ, գիտենք թէ այս մտահոգութիւններէն առաջնորդուած Համագումարը որոշեց նոր կանոնագրութիւնը անմիջապէս գործադրութեան դնել, հետապնդելով հանդերձ անոր վաւերացումը:

Իրադեկներ կը հաւաստեն թէ կանոնագրի անմիջական գործադրութիւնը ոչ միայն դժուարութիւն մը չի ներկայացներ այլեւ կրնայ դիւրացնել նոյնիսկ վաւերացման ձեռնարկը: Ուրիշ համայնքներ, ինչպէս յունականը, հրէականը եւայլն, առանց վաւերացման սպասելու կիրարկած են իրենց ներքին կանոնագրութիւնը. նոյնը կրնանք ընել մենք, մանաւանդ որ մեր կանոնագրութիւնը ազգ. սահմանադրութենէն բխած, փոփոխութիւններ կրած է առաւելապէս ընտրական եւ յարակից կէտերու մէջ եւ ոչ թէ ոգիին: Ասկէ զատ, ունինք աւելի քան ութ ամիս մինչեւ յառաջիկայ դեկտեմբեր, եւ կարելի է այդ ժամանակաշրջանին հաշտ ու համագործակից ջանքերով վաւերացումը ձեռք բերել կանոնագրութեան, առնուազն իշխանութեանց հաւանութիւնը առնել, լուսաբանելով պետական համապատասխան շրջանակները:

Արդ, տրուած ըլլալով արդէն Համագումարի որոշումը, հարկ է վաւերացման մասին միայն մտածել այսուհետեւ:

Զմոռնանք միշտ, որ համայնական կանոնագրութիւնները առաւելապէս մեր ներքին կեանքին հետ կապ ունին, ու անոնք զօրաւոր են այնքան աւելի, որքան կը կիրարկուին մեր կողմէ խղճմտութեամբ, հաւատարմութեամբ եւ միահամուռ վստահութեամբ: Հաշտ մթնոլորտ, կանոնական կեանք ու գործունէութիւն առաջին պայմանը կը կազմեն որ եւ է կանոնագրութեան վաւերականութեան ու արդիւնաւէտութեան: Կասկած չկայ, որ պիտի յարգուին այս պայմանները թէ իշխանութեանց եւ թէ ժողովուրդին կողմէ, եւ հիմա որ գաղութիս բարձրագոյն Մարմինը, Համագումարը, նոր օրէնսդրութիւն մը կ'որդեգրէ եւ կը կիրարկէ, բոլորիս պարտքն է, իբրեւ մշակութային, օրինապահ ու կարգապահ ժողովուրդ, աջակից ըլլալ իշխանութեանց եւ դիւրացնել անոնց գործը:

Տարակոյս չկայ, որ շուտով պիտի վայելենք նոր կանոնագրութեան անմիջական օգուտները: Պիտի փոխուի ապահովաբար նախ՝ մեր կրթական կեանքը, Ուսումն. Խորհուրդի մը ստեղծումով: Յոյս ունինք որ, ինչպէս Համագումարը որոշած է, երկու քաղաքներու Քաղաք. Ժողովները անմիջապէս պիտի ընտրեն յարմարագոյն անձերը, զուր ժամանակ չկորսնցնելու եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար, ինչպէս պահանջած են իրաւամբ կարգ մը երեսփոխաններ: Ուսումն. Խորհուրդը, զուտ կրթական Մարմին մը, որ եւ է կապ չունի յառաջիկային ընտրուելիք նոր մարմիններուն հետ: Լաւագոյն ձեռնարկներն ու արդիւնաւէտ գործերը վաւերացուելու ալ պէտք չունին: Կրնային տարիներ առաջ ալ ունենալ, քանի որ Ուսումն. Խորհուրդը նախատեսուած է արդէն սահմանադրութեամբ եւ կիրարկուած ոչ միայն Պոլսոյ, այլեւ այլ շրջաններու մէջ, մինչեւ այսօր: Երկրորդական խնդիր է նոր ծախքերու պարագան, որոնք անշուշտ պիտի ըլլան եւ պէտք է ըլլան: Ձեռնարկն ու իր արդիւնքը կրնան ծախքերու հայթայթումն ալ դիւրացնել: Պէտք է համոզուինք վերջապէս, որ առանց նոր զոհողութիւններու, նոր արդիւնքներու եւ յառաջդիմական նոր հանգրուաններու չենք կրնար հասնիլ:

Չենք կրնար լճանալ եւ գոհանալ հինով. պարտաւոր ենք քալել կեանքին հետ, նոր միջոցներ ձեռք առնել, համապատասխան հարկադրանքներով, նիւթական թէ բարոյական վարանումը, նման պայմաններուն մէջ, նկատելով վտանգ ու յանցանք:

Նոր օրէնսդրութեամբ օժտուած համայնք մըն ենք, իրաւունքներով՝ զորս պէտք է ճանչցնել գիտնանք եւ արժեցնենք. եւ վերջապէս պարտականութիւններով՝ զորս պէտք է ճանչնանք ու կատարենք մեր կեանքէն ներս: Կարելի՝ այս երկու աշխատանքներն ալ, եթէ համերաշխութեան ու համագործակցութեան ոգին շարունակէ վարել մեզ ու մեր գործերը եւ եթէ մենք պատրաստ ըլլանք համոզումով ու գիտակցութեամբ տէր մնալ թէ մեր իրաւունքներուն եւ թէ մեր պարտականութեանց, նոր զոհողութիւններ ալ ստանձնելով: Յիշենք միշտ, որ օրէնքները այնքան կ'արժեն, որքան անոնց տէր ժողովուրդները կ'արժեն եւ անոնք այնքան կը յարգուին ուրիշներէն, որքան նոյն ժողովուրդները նախ իրենք կը յարգեն զանոնք ու կ'ենթարկուին անոնց:

Եգիպտահայութեան համար կրնայ ազգային ու մշակութային նոր թուական մը բացուիլ, եթէ գիտնանք հաւատարիմ մնալ մեր նորամշակ կանոնագրութեան եւ կիրարկել զայն բարեխղճութեամբ, եւ նաեւ հաշտ ու համերաշխ ոգիով:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Սկանտինաւեան ռազմաճակատ

Հազիւ թէ Թնդանօթը լռեց Ֆինլանտայի մէջ, ամիսը չլրացած, ահա, կրակը տարածուեր է Նորվեկիոյ վրայ:

Նորվեկիան, տնտեսական թէ ռազմագիտական տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնէր Գերմանիոյ համար: Ամբողջ ձմրան ընթացքին, Նորվեկիան ամենագլխաւոր ճամբան հանդիսացաւ, Գերմանիոյ երկաթի ներածման համար:

Դաշնակիցները — որոնք առաւելապէս տնտեսական պատերազմ կը մղեն, չկրցան աւելի հանդուրժել Նորվեկեան ջուրերու չէզոքութեան եւ ազատութեան: Ու բաւական վարանումներէ վերջ, պաշարումի օղակը հասցուցին մինչեւ Նորվեկիական ջուրերը:

Գերմանիա, որ արդէն առիթի կը սպասէր նախարձակում կատարելու համար, անմիջապէս գործի անցաւ: Գաղտնապէս բոլոր նախապատրաստութիւնները լրացնելէ վերջ, ապրիլ 9ի արշալոյսին յանկարծակի արշաւեց դէպի Տանըմարքա եւ Նորվեկիա:

Տանըմարքա խելօքութիւն համարեց չդիմադրել: Իսկ Նորվեկիան — հակառակ ներքին դաւադրութեան — ընդվզեցաւ եւ ռումբերը սկսան որոտալ ծովէն, ցամաքէն, եւ օդէն:

Գերմանական արշաւախումբը Նորվեկիա մտաւ ծովային եւ օդային ճամբաներով:
յայտնեցին թէ գերմանական երկու
Զինուորական մասնագէտները
զօրաբաժին օդային ճամբով Նորվեկիա փոխադրուեցան: Հաւանաբար չափազանցութիւն մըն է այդ: Իրողութիւն է որ գերմանական բազմաթիւ փոխադրանաւեր եւ մարտանաւեր ապրիլ 9ի առաւօտեան արդէն Նորվեկիոյ գլխաւոր նաւահանգիստները բռնած էին — Նարվիք, Թրոնտհայմ, Պէրկէն եւ Օսլոյի ծովախորշը:

Յետագային, գերմանական արշաւախումբին լրացումը կատարուեցաւ օդային ճամբով, բայց սկզբնական շրջանին փոխադրութեանց մեծագոյն մասը ապահովուեցաւ ծովէն: Ապացոյց՝ բուռն ծովամարտը բրիտանական եւ գերմանական ուժերու միջեւ:

Արդարեւ Թշնամին, բրիտանական երակին զարկած եղաւ: Մեծն Բրիտանիան այլեւս չէր կրնար կրաւորական դերի մէջ մնալ: Գերմանական նախայարձակման առաջին օրերուն իսկ, կատաղի օդամարտ եւ նաւամարտ մը մղուեցաւ Նորվեկիոյ ափերուն վրայ, առաւելապէս Նարվիքի շրջանին մէջ, ուր լրջօրէն կոտորակուեցաւ գերմանական նաւատորմիղը:

Նախայարձակումէն 8 օր վերջ, Դաշնակիցները յաջողեցան զինուոր հանել Նարվիքի եւ Նամսոսի շրջաններու մէջ, որոնք շուտով կը ջանան կապուիլ Նորվեկիական ուժերու հետ եւ ռազմաճակատ մը յարդարել Գերմանացիներու դէմ:

Գերմանացիներ իրենց ձեռքը կը պահեն Նորվեկիոյ արեւմտեան ծովեզերքի մեծագոյն մասը: Օսլօ մտնող զօրամասը կը յառաջանայ դէպի հիւսիս, երկու գլխաւոր հովիտներով: Ինչպէս կ'երեւայ, այդ զօրամասերը կ'ուզեն կապուիլ Թրոնտհայմի գերմանական զօրակայանին հետ, տիրելով Թրոնտհայմ — Օսլօ գծին: Մինչ արեւելեան կողմէն, անոնք կը հասնին Շուէտի սահմանին, տիրելով Ռօրէոսի:

Դաշնակից ուժերը, միանալով նորվեկեան զօրախումբերուն հետ, կը ջանան Գերմանացիները շպրտել դէպի հարաւ:

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին երկու կողմերու զօրքի քանակի մասին: Գերմանական արշաւադունդը կը հաշուեն մօտ 50.000 մարդ, բայց ամէն օր նորանոր ուժեր կը փոխադրուին: Բնականաբար Դաշնակիցներն ալ, շուտով, այդ ճակատին վրայ պիտի կեդրոնացնեն աւելի կարեւոր ուժեր, մանաւանդ որ ծովերու տիրապետութիւնը կը վայելեն բացարձակապէս:

Սակայն պէտք է նկատել թէ, այդ ճակատին վրայ, կռուի ամենագլխաւոր զէնքը՝ սաւառնակն է: Սաւառնակը կը փոխադրէ, կը ռմբակոծէ, կը հալածէ, ու կը հետազօտէ: Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Նորվեկիա կը գտնուի Կէօրինկի աջ բազուկը, զօրավար Միլխ: Յայտնի է նոյնպէս որ Զօր. Միլխ պատրաստած ու կազմակերպած է օդային հետեւակազօրքը: Այսինքն առանձին մարզանքի շրջան մը սահմանած է այն զօրամասերուն, որոնք պիտի փոխադրուին օդանաւերով:

Նորվեկիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ բուռն շարժուն կռիւը, իր ամբողջ թափով: Լիլէհամմէրի եւ Թրոնտհայմի կռիւները ատոր լաւագոյն ապացոյցներն են: Մեծ դեր կը կատարեն նոյնպէս մեքենաշարժ զօրամասերը:

Ինչպէս գրեցին թերթերը, Կլոմէնի հովիտին մէջ Գերմանացիներու կատարած պաշարողական շարժման հետեւանքով, Անգլիացիները ստիպուեցան քաշուիլ դէպի հիւսիս: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, այդ ռազմաբեմի վրայ, առայժմ, գերազանցութիւնը կը մնայ Գերմանացիներու կողմը: Հաւանաբար Դաշնակիցները իրենց գլխաւոր պաշտպանողական գիծը հաստատեն Թրոնտհայմի հիւսիսը:

Եթէ մեր ընթերցողները քարտէսին նային, պիտի նկատեն իսկոյն որ նորվեկեան հողամասը, այդ վայրերու մէջ կը նեղնայ, ու ծովէն շուէտական սահմանը ուղիղ գիծով հազիւ հարիւր քիլոմեթր տարածութիւն մը կը ներկայացնէ: Դժուար թէ Գերմանացիներ փորձեն այդ տեղէն հիւսիս բարձրանալ:

Արդ, խնդիր է թէ այնուհետեւ կռիւը շարունակելու համար, Գերմանացիները պիտի կրնա՞ն խուսափիլ Շուէտի չէզոքութիւնը բռնաբարելէ:

Եթէ իրականին մէջ, հիւսիսային այս ռազմաճակատի վրայ, երկաթի կռիւն է որ կը մղուի, ապա ուրեմն Շուէտը այդ պայքարի մարզին մէջ կը գտնուի անկասկած:

Զինուորական գործողութեանց ստրատեգիական ծաւալումով, նորանոր երեւոյթներու ականատես պիտի դառնանք շուտով:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ. —

Հինգ Հայեր ենք մեր զօրագունդին մէջ, Ռոմանէն, Սէնթ Էթիէնէն, Կըրընոպլէն եւ Փոն տը Շէրիւէն: Ամէնքս ալ 8 ամիսէ ի վեր զինուոր ենք: Վալանսի մէջ մօտ 25 Հայեր էինք, բայց ամէնքս ալ զանազան կողմեր բաժնուեցանք եւ այժմ միայն հինգ հոգի մնացինք

Այլեւս վարժուեցանք մեր կեանքին: Ոչ մէկ խտրութիւն մեր եւ ընկերներուն միջեւ. ընդհակառակն մեզի լաւ աչքով կը նային եւ մենք ալ հպարտ ենք: Գրեթէ ամէնքս ալ դիմումներ կատարած ենք հպատակութեան համար, կը սպասենք պատասխանի: Անցեալ օր մեզի ըսին թէ հայ զինուորներուն հպատակութեան այս հարցը միայն պատերազմէն ետք պիտի կարգադրուի: (ԽՄԲ.— Ճիշդ չէ, հետզհետէ կը փոխուին տետրակները, ինչպէս կը հաստատեն զանազան զօրակայաններէ): — Հ. Օհանեան

Ուրիշ զինուոր մը, «Ֆրանսայի մէկ անկիւնէն». —

Բարի լուր մը սիրելի «Յառաջ»ին, — ես բժիշկին հրամանով կը մնամ գիծէն հեռու: Պարտականութիւնս է ատուները մաքրել գրասենեակը եւ յետոյ զբաղիլ մթերանոցով: Ապրիլ 26ին երբ գրասենեակ մտայ, երեք հոգի ուրախութեամբ աւետեցին թէ այլեւս Ֆրանսացի եմ: Մէկը թուղթ մը ներկայացուց, որ կ'ըսէր թէ պատերազմական նախարարութիւնը մեր տետրակները կը պահանջէ: Անուններուն մէջ կային 7 Հայեր եւ նոյնքան Ռուսեր: Պաշտօնական գիրը կ'ըսէր թէ տետրակները պիտի փոխուին այս ամսու վերջը, ջնջելով «հպատակ չէ» բացատրութիւնը: Կրնաք երեւակայել թէ ո՛րքան ուրախացայ: Հիմա որ այս խնդիրը կարգադրուեցաւ, ոտքերս աւելի ուժով կը քալեն. ութ ամիսէ ի վեր անորոշութեան մատնուած էի: — Ն. Թաթարեան

ՊՈԽՌԺ.— Այս քաղաքէն հինգ քիլոմեթր հեռու կը գտնուի Պետրոս քահանայ Գասպարեան, (Փարիզի եկեղեցիէն), իբրեւ զինուոր: Զինուորական իշխանութիւնը նկատի առնելով իր կրօնական հանգամանքը եւ կարողութիւնը, զայն պաշտօնի կոչած է հաշուապահական ճիւղին մէջ: Ուտելիքը շատ լաւ է եւ առատ: Նոյն գումարտակին մէջ կը գտնուի նաեւ Ժիրայր Ֆէրհատեան, երբեմն դրամաճառ: Անշուշտ ուրիշ Հայեր ալ կան, բնիկ թէ քաղաքացի, բայց դեռ չկրցայ ճշդել: — Պ.

ՀԱՅ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ ՄԸ

Հարիւրապետ Շմաւոն Դանիէլեան Արեւելքի անգլ. բանակի ընդհ. հրամանատարին կողմէ հազարապետի տիտղոսին բարձրացած է: Պ. Շմաւոն Դանիէլեան բնիկ Գոնիացի է, ծնած 1894ին: Աւարտած է Գոնիայի Ճէնանեան Գօլէճը լաւագոյն վկայականով: Կը գրէ եւ կը խօսի անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, թուրքերէն, յունարէն եւ հայերէն: Քաջահմուտ է անգլերէնի, թուրքերէնի եւ հայերէնի: Պալքանեան պատերազմէն վերջ Աղեքսանդրիա եկած հաստատուած է, պաշտօնավարելով առեւտրական վաճառատան մը մէջ, իբրեւ հաշուակալ քարտուղար:

1914ի մեծ պատերազմին, շնորհիւ իր լեզուագիտութեան անգլ. արեւելեան բանակին Ա. Թարգման կը նշանակուի՝ տասնապետի աստիճանով: Յետոյ Պաղտատ կը փոխադրուի նոյն պաշտօնով եւ հոն յիսնապետի աստիճան կը ստանայ Պաղտատի մէջ Ինթէլիճընս Սըրվիսի մէջ կ'առնուի: Անգլիոյ Ճորճ Թագաւորին Թագադրութեան առթիւ Լոնտոն կը մեկնի իբրեւ կայսրութեան Արեւելքի ներկայացուցիչ պատուիրակ եւ ներկայ կ'ըլլայ Թագադրութեան հանդէսին:

Այս առթիւ Թագաւորէն հարիւրապետի աստիճան եւ պատուոյ ոսկի շքանշան կը ստանայ: Ապա Պաղեստին, Եաֆա կը հաստատուի ուր կը մնայ մինչեւ այժմ, խիստ պատասխանատու պաշտօնով:

Հազարապետը ամուսնացած է եւ ունի երեք զաւակներ որոնց մէկը կը յաճախէ Քէյըրիճի համալսարանը:

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի յառաջիկայ ընդհ. ժողովը շաբաթ (4 մայիս) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Տիկին Գազազեանի բնակարանը, 6 Rue St. Sulpice, Փարիզ (6): Մեթրօ Օտէօն: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱՒԱՌ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ քաղաքացիները նպաստ պիտի ստանան մինչեւ մայիս 20 (նախապէս որոշուած էր Մայիս 1): Փախստականները կրնան Փարիզ վերադառնալ կառավարութեան ծախքով: Մայիս 20էն վերջը բոլոր վճարումները պիտի դադրին եւ այլուր փոխադրուած քաղաքացիները իրենք պէտք է հոգան իրենց ապրուստը կամ վերադարձի ծախքը:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ մայիս 1ի առթիւ, խօսքը մասնաւորապէս ուղղելով «աշխատանքի բանակին»: Բացատրելէ վերջ թէ պատերազմը կը մղուի ազատութեան համար եւ թէ պայքարը դժուար պիտի ըլլայ, Պ. Ռէնօ յայտարարեց. — «Զինուորին մեծութիւնը վտանգն է. բանուորին մեծութիւնը՝ ճիգը: Եթէ դժբախտ օր մը ձեր ճիգը պակսի, ճակատի զինուորն է որ պիտի զարնուի կռնակէն: Զինուորը պէտք ունի ձեզի, ինչպէս դուք իրեն»:

ՊՈԼՍԷՆ հասած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի սպայակոյտներուն նախագահները մօտերս ժողով պիտի գումարեն Անգարայի մէջ, քննելու համար Սաատապատի դաշինքին զինուորական տրամադրութիւնները:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ պիտի դատուի բարձրաստիճան սպայ մը, գնդ. Թրուէպ, որ ձերբակալուած էր ապրիլ 17ին, իբրեւ լրտես, իր կնոջը եւ թղթատարական պաշտօնեայի մը հետ: Գնդապետը ամբաստանուած է թէ գաղտնի տեղեկութիւններ կը յանձնէր իր կնոջը, որ զանոնք անմիջապէս կը հաղորդէր թղթատարական պաշտօնեային, այս վերջինն ալ չորրորդի մը, ղրկելու համար դրացի պետութեան մը:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ պայթեցաւ ռազմանիւթի մթերանոց մը, վառօդով եւ ռումբերով: Հրշէջները եւ զինուորները երկու ժամ ջանացին, կրակը մարելու համար: Զինուորական իշխանութիւնը քննութիւն բացաւ:

Այրի Տիկին Փայլածու Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պառաւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Պառաւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ոսկանեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Այրի Տիկին Թագուհի Ուզունեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վառվառ Պառաւեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Միհրան Պառաւեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքէլեան եւ զաւակները (Տէսին), Այրի Տիկին Մարիամ Տիլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետիկեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Առնուվիլի Արարատ Միութեան եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, հօրեղբօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՊԱՌԱՒԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 29ին, Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ 14 — 15 տարեկան պատանի մը courseւր ըլլալու եւ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար: Դիմել Tolomgian Frères, 161 Rue du Temple, Paris (3):

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ բուռն երկրաշարժ մը պատահեցաւ Աստակոսի շրջանին մէջ: Երեսուն տուներ փլան: Զոհերուն թիւն է 20 մեռեալ կամ վիրաւոր:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը որոշեց 20 հազար թոն ցորեն ղրկել Նորվեկիա, Նորվեկեան նաւերով, առանց պայմանաժամ սահմանելու վճարման համար:

L'avez vous pris
CE BILLET DE LA
LOTERIE
NATIONALE
dans 3 jours
LE TIRAGE
dans 3 jours
VOUS POUVEZ GAGNER
95

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 4 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 4 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4340

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՊԱՐՊԵՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՆՈՐՎԵԿԻԱՆ

Անգլիոյ վարչապետին յայտարարութիւնները կացութեան մասին

«Ձենք ուզեր ծուղակը իյնալ»

ԵԹԷ ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ՉՀԱՍԱՆՔ, ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՉՀԱՍԱՆ. — ԹՇՆԱՄԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ՀՈԼԱՆՏԱ ԿԱՄ ՊԵԼՃԻԱ ԿԱՄ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԱՐՇԱՒԵԼՈՒ.— ԻՐ ՎԱՅՐԻ ԽՈՒԺԱՆԸ ԿՐՆԱՅ ՆՈՐԷՆ ԱՐՁԱԿՈՒԻԼ ՀԱՐԱՒ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՆՄԵՂ ԴՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ.— ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐԸ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ (ՉԷՅՄՊՐԼԷՆ)։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Նորվեկիոյ պատերազմի եւ ընդհանուր կացութեան մասին, առանց շատ բացուելու։ Աւելի մանրամասն յայտարարութիւններ պիտի ըլլան երեքշաբթի օր, Պ. Չէյմպըրլէնի և Պ. Չըրչիլի կողմէ, եւ հաւանական է որ կարեւոր որոշումներ տրուին։ Այս առթիւ Ռէւթէր եւ Լոնտոնի թերթերը չեն ծածկեր թէ երեքշաբթի օրուան նիստը քննութեան շրջան մը պիտի ըլլայ դահլիճին համար։ Վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն երկու օր։

Վարչապետը իր ճառը սկսաւ, խնդրելով երեսփոխաններէն որ «քիչ մըն ալ սպասեն, մինչեւ որ կարենայ կատարեալ պատմութիւն մը ներկայացնել, որովհետեւ տակաւին անկարելի է երեւան հանել ծրագիրներ եւ շարժումներ որոնք չեն լրացած։ Առժամեայ յայտարարութիւն մը պիտի ընեմ այսօր, բայց կը յուսամ թէ Պ. Չըրչիլ եւ ես ի վիճակի պիտի ըլլանք աւելի շատ բաներ ըսելու յառաջիկայ շաբթուան նիստին մէջ»։ Յետոյ շարունակեց.

— «Մենք ամիսներէ ի վեր գիտէինք որ Գերմանները փոխադրանաւեր եւ զինուորներ կը համախմբէին Պալթիկի նաւահանգիստներուն մէջ։ Բացորոշ էր թէ նախայարձակման գործողութիւն մը կը ծրագրուէր։ Այդ ուժերը նոյնքան տրամադրելի էին յարձակումներ կատարելու համար Ֆինլանտայի, Շուէտի, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի կամ նոյնիսկ Անգլիոյ վրայ, եւ անկարելի էր առաջուընէ ըսել թէ ո՛ւր պիտի իջնէր հարուածը։ Եթէ գիտնայինք որ Տանըմարքա եւ Նորվեկիա առաջին զոհերը պիտի դառնան, կրնայինք խափանել այդ գործողութիւնը։ Բայց կարծելով թէ իրենց չէզոքութիւնը պիտի փրկէ այդ երկիրները, անոնք որ եւ է զգուշութիւն ձեռք չառին եւ լուր չտուին մեզի յարձակումի մը մասին որ արդարեւ երբեք չէր անցներ իրենց միտքէն։ Նորվեկիոյ պատերազմը սկսաւ ապրիլ 7ին, երբ լուր առինք թէ գերմանական կարեւոր տորմիղ մը յառաջ կը խաղայ դէպի Նորվեկիոյ արեւմտեան ծովեզերքը։ Այդ իրիկունն իսկ մեր զրահաւորներու գլխաւոր տորմիղը եւ յածանաւերու երկրորդ նաւաբաժինը ճամբայ ելան, թշնամին զարնելու յոյսով։ Ապրիլ 8ին յածանաւերու առաջին նաւաբաժինը ճամբայ ելաւ մասնակցելու համար այդ գործողութեան։ Ապրիլ 9ին գերմանական բանակ մը մտաւ Տանըմարքա եւ, աջակցութեամբ ներքին դաւաճանութեան մը որ շատոնց սարքուած էր, Գերմանիոյ նաւային ուժերը գրաւեցին Օսլօն, Սթավանկէրը, Պէրկէնը եւ Թրոնտհայմը, զինուոր հանելով։ Ապրիլ 13ի նաւային յարձակումը յաջողութեամբ պսակուելով, բոլորովին խորտակեց Գերմանիոյ նաւային ուժերը Նարվիքի մէջ, եւ ատոր շնորհիւ հարկ չեղաւ Նորվեկիոյ գրաւման յատկացնել մեր բոլոր ուժերը որոնք նախապէս պիտի մասնակցէին այդ գործողութեան։ Նամսոսի մէջ, դէպի հիւսիս, մեր նաւային ուժերը բրիտանական զինուորներ ցամաք հանեցին ապրիլ 14ին, 16ին եւ 18ին։ Քանի մը օր վերջը, Ֆրանսայի ալպեան զինուորներն ալ ցամաք ելան իրենց կարգին։ Այս զօրքին մէկ մասը արագօրէն յառաջ խաղաց դէպի Շթայնքէր, օգնելու համար Նորվեկիացիներուն որոնք բռնած էին այդ վայրը։ Թրոնտհայմի հարաւակողմը ծովային ջոկատ մը ցամաք ելաւ Անտալնէսի մէջ, ապրիլ 17ին, իսկ անոր ետեւէն ցամաքային զինուորներ՝ ապրիլ 18ին եւ 19ին։ Այս վերջինները յառաջ խաղացին դէպի Տոմպասի կարեւոր երկաթուղին, եւ զօրամաս մը ուղղուեցաւ դէպի հարաւ, միանալով Նորվեկիացիներուն։

Դաշնակից ուժերը մեծ դժուարութեանց հանդիպեցան այդ շրջաններուն մէջ. Նախ եւ առաջ, թշնամին արդէն գրաւած էր բոլոր տրամադրելի օդակայանները։ Այդ պարագաներուն մէջ, բացորոշ երեւցաւ, քանի մը օր առաջ, թէ Գերմաններու օդանաւային տեղական գերազանցութեան առջեւ, անկարելի էր թնդանօթներ եւ հրասայլեր ցամաք հանել, որպէսզի մեր զինուորները կարենային դիմադրել հարաւէն եկող թշնամի զօրքին յառաջխաղացութեան։ Հակառակ բրիտանական սուզանաւերու եւ ֆրանսական տորմիղի մը եւ արքայական օդատորմիղին սքանչելի ճիգին, Գերմանները միշտ յաջողեցան նոր զինուորներ ղրկել Նորվեկիա, մեզմէ շատ աւելի գերազանց թափով մը։ Անցեալ շաբթու որոշեցինք մէկդի դնել Թրոնտհայմը հարաւէն գրաւելու գաղափարը, հետեւաբար մեր զօրքերը քաշելով այդ շրջանէն, այլուր փոխադրել։ Տակաւին չեմ կրնար մանրամասնութիւններ հաղորդել կորուստներու մասին, բայց քանի մը պատճառներ ունիմ կարծելու թէ անոնք ծանր չեղան, բաղդատելով գործողութեանց ստիճանին հետ։ Թէեւ կարելի չեղաւ գրաւել քաղաքը, բայց ես կը կարծեմ թէ առաւելութիւնը այժմ դաշնակից ուժերուն կողմն է։ Երեք շաբթուան պատերազմէն վերջը, Նորվեկիան նուաճուած չէ տակաւին։ Այդ շրջանին, Գերմանիոյ նաւային կորուստները կը հասնին ծանրակշիռ համեմատութեան մը,— մասնաւորապէս երկու զրահաւորներ վնասուած, երեք, թերեւս չորս յածանաւեր ընկղմած, երեսուն փոխադրանաւեր եւ պաշարաբարձ նաւեր ընկղմած, քանի մը հազար կեանքերու կորուստով։ Ուրիշ տասը պաշարաբարձ նաւեր զարնուած մեր Թորփիլներուն կողմէ եւ հաւանաբար ընկղմած։

Միեւնոյն ժամանակաշրջանին, բրիտանական նաւատորմին կորուստն եղած է չորս Թորփիլահալածներ, երեք սուզանաւեր, փոքր նաւ մը եւ հինգ ձկնորսանաւեր ընկղմած։ Ուրիշ հինգ մարտանաւեր վնասուած են օդանաւային յարձակումներէ։ Պաշարաբարձ նաւ մը եւս ընկղմեցաւ գերմանական սուզանաւի մը արձակած Թորփիլէն։ Այս թիւերուն վրայ հիմնուելով, կը տեսնենք որ բրիտանական տորմիղին ուժը եւ կարողութիւնը երբեք չեն ազդուած, իսկ թշնամի տորմիղը այնքան ծանր հարուած մը կրած է որ ամբողջովին կը փոխուի նաւային ուժերու հաւասարակշռութիւնը եւ մենք կրնանք կարեւոր վերաբաշխում մը կատարել դաշնակից տորմիղներու։ Այս առթիւ, կրնամ յիշել թէ կրցանք վերահաստատել մեր մարտանաւերուն սովորական բաշխումը Միջերկրականի մէջ. բաշխում մը որ ատենէ մը ի վեր ազդուած էր Հիւսիսային ծովու գործողութեանց հետեւանքով։ Բրիտանական եւ ֆրանսական զրահաւորներու նաւաբաժին մը, յածանաւեր եւ ուրիշ օժանդակ նաւեր կը գտնուին արդէն արեւելեան Միջերկրականի աւազանին մէջ, Աղեքսանդրիա երթալով։ Գերմանիոյ զինուորական կորուստները չենք կրնար հաշուել ճշգօրէն, բայց պէտք է քանի մը հազարի հասած ըլլան։

Այսպէս վերջացաւ պատերազմին մէկ պարզ շրջանը։ Կրնանք ամենայն վստահութեամբ ըսել որ եթէ մենք մեր նպատակին չհասանք, Գերմաններն ալ չհասան, իսկ իրենց կորուստները շատ բարձր են մեր կորուստներէն։ Կ'ուզէի ազդարարութիւն մը ուղղել երեսփ. ժողովին եւ երկրին,— մենք երբեք միտք չունինք ձգելու որ Նորվեկիան դառնայ գործողութեանց երկրորդական դաշտ մը, բայց թոյլ պիտի չտանք որ ծուղակը ձգեն մեզ, ցրուելով մեր ուժերը, ինչ որ ծանրապէս պիտի տկարացնէր մեզ կենսական կեդրոնին մէջ։ Մեր թշնամին բռնած է կեդրոնական դիրքերը։ Ան ունի ահագին ուժեր, միշտ կազմ եւ պատրաստ յարձակելու։ Յարձակումը կրնայ կատարուիլ կայծակի արագութեամբ, բազմաթիւ հաւանական ռազմադաշտերէ որ եւ է մէկուն վրայ։ Թշնամին պատրաստուած է — եւ ոչ մէկ խղճահարութիւն չի կասեցներ զայն— արշաւելու Հոլանտա կամ Պելժիա, կամ երկու երկիրները միանգամայն։ Եւ կամ, իր վայրենի հրոսախումբերը կրնան նորէն արձակուիլ հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի իր անմեղ դրացիներուն դէմ։ Կրնան նոյնիսկ այս բաներուն մէկէն աւելին ընել, պատրաստելու համար լայն փորձ մը արեւմտեան ճակատին վրայ, կամ նոյն իսկ կայծակնային յարձակում մը Անգլիոյ դէմ։ Յիմարութիւն պիտի ըլլար թշնամիին յայտնել մեր ռազմագիտական ամէնէն նպատակայարմար ըմբռնումը՝ պարտութեան մատնելու համար թշնամին։ Մենք պէտք չէ ցրուենք կամ զբաղեցնենք մեր ուժերը, տկարացնելով մեր գործելու ազատութիւնը կենսական պարագաներուն մէջ որ կրնան ծագիլ որ եւ է ատեն։ Մենք պիտի շարունակենք օգտուիլ ամէն առիթէ Նորվեկիոյ մէջ կորուստներ պատճառելու համար թշնամիին։ Բայց պէտք չէ մոռնանք երկարատեւ ռազմագիտութեան պահանջը որուն շնորհիւ պիտի շահինք պատերազմը։ Կարգ մը գործողութիւններ կը շարունակուին եւ մենք պէտք չէ ընենք որ եւ է բան որ կրնայ վտանգել անոնց մասնակցողներուն կեանքը։ Հետեւաբար կը խնդրեմ ժողովէն իր խորհրդածութիւններն ու հարցումները յետաձգել յառաջիկայ շաբթուան»։

*** Պ. Չէյմպըրլէնի ճառէն անմիջապէս վերջը, Պ. Ֆրոսար ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, կրկնեց Անգլիոյ վարչապետին տեղեկութիւնները եւ շեշտեց թէ Դաշնակիցներուն վճիռը կը մնայ անսասան եւ թէ երկաթի ճամբան փակուած է Գերմանիոյ առջեւ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

Վերջին գործողութիւնները Նորվեկիոյ մէջ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 2ին.—

Դաշնակից ուժերը, որոնք վերջին քանի մը օրերու ընթացքին գործողութիւններ կատարեցին Թրոնտհայմի հարաւակողմը, ուշացնելու համար թշնամիին յառաջխաղացութիւնը, շատ մը յարձակումներ ետ մղելէ վերջ, քաշուեցան, թշնամի զօրքին յարաճուն յաւելման առջեւ։ Անոնք յաջողեցան նորէն նաւ նստիլ Անտալնէսի եւ ուրիշ նաւահանգիստներու մէջ։ Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ հակառակ այն անընդհատ փորձերուն զոր կը կատարէր թշամին, օդանաւային յարձակումներով, քանդելու համար այդ նաւահանգիստները եւ հաղորդակցութիւնները։ Նարվիքի շրջանին մէջ գործողութիւնները կը շարունակուին եւ ջոկատներ շփման մէջ են թշնամի զօրքին հետ։ Ոչ մէկ նորութիւն Նամսոսի շրջանէն։

*** Վերջին լուրերու համաձայն, նորվեկեան զօրքը կողմնակի յարձակում մը կը փորձէ գերման զօրքին դէմ, Օսթէրի հովիտին մէջ, Թինսիթէն Ռէնա, որ միայն 20 մղոն հեռու է Էլվէրումի կարեւոր կեդրոնէն։ Նորվեկեան զօրքը, որ բլուրները քաշուած էր երբ Գերմանները առաջին անգամ յարձակեցան Օսթէրի հովիտին մէջ, այժմ կը ջանայ կտրել անոնց հաղորդակցութիւնները։ Նորվեկեան զինուորները կը համախմբուին Ռէէրոսի շրջանին մէջ, կապ հաստատելով դաշնակից զօրքին հետ, խափանելու համար Օսլոյի եւ Թրոնտհայմի գերման զօրամասերուն միացումը։

Անգլիական օդատորմիղը նոր յարձակումներ կատարեց Սթավանկէրի, Ֆորնէպուի եւ Ալպորկի օդակայաններուն վրայ։ Հետախոյզ օդանաւեր թռիչք մը կատարելով Հէլիկոլանտի ծոցին վրայ, վար առին գերմանական օդանաւ մը։ Սթավանկէրի օդակայանին դէմ կատարուած յարձակումը 16րդն է։ Անգլիական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ օդակայանը շատ ծանր վնասներ կրած է եւ թէ ոչ մէկ թշնամի օդանաւ դիմադրեց։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, նաւամարտ մը տեղի ունեցած է Քաթէկաթի նեղուցին մէջ։ Անգլիական օդանաւեր յարձակեցան նաւային կարաւանի մը վրայ որուն կ'ընկերանային մարտանաւեր։ Հակառակ հեռաւորութեան, թնդանօթաձգութիւնը այնքան ծանր էր որ ծովեզերեայ տուներու ապակիները սարսեցան ամբողջ երկու ժամ։ Կ'ըսուի թէ նաւ մը բռնկած եւ ուրիշ մը ընկղմած է։

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Անգլիացիները Թրոնտհայմէն հեռացան անկարգ-անկանոն, թէ «անհաշուելի քանակութեամբ» մթերք անցաւ իրենց զօրքին ձեռքը Տոմպասի մօտ եւն.։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն գերի բռնուած են 300 Նորվեկիացիներ որոնք կը շարունակէին դիմադրել, պաշտպանելու համար Անգլիացիներուն նահանջը եւ թէ շրջանի մը նորվեկիացի հրամանատարը առաջարկեց անձնատուր ըլլալ, հրամայելով իր զօրքին դադրեցնել կրակը։ Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ անգլիական յածանաւ մը զարնուելով բռնկած է, առեւտրական նաւ մը ընկղմած, ուրիշ վեց նաւեր ալ ծանրապէս վնասուած են։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Ամերիկայի նոր հարցումները Իտալիոյ

»»» . «««

Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը կը շարունակեն լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Իտալիոյ դիրքին։ Հռոմի ամերիկեան դեսպանին ձեռնարկէն վերջը, Պ. Րուզվէլթ ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ուաշինկթընի իտալական դեսպանը եւ խօսակցեցաւ մօտ կէս ժամ։ Տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, Պ. Սըմնըր Ուէլըս,— այն որ վերջերս Եւրոպա եկաւ իբրեւ մասնաւոր պատուիրակ։ Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուի խօսակցութիւնը, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ իտալական դեսպանը հաւաստիքներ տուած է որ Մուսոլինի միտք չունի փոխելու Իտալիոյ ոչ-պատերազմիկի դիրքը։ Հռոմի ամերիկեան դեսպանն ալ այս հաւաստիքը ստացած էր առջի օր։ Դեսպանը յայտնած է Մուսոլինիի թէ Ամերիկա պիտի արգիլէ իր նաւերուն երթեւեկը Միջերկրականի մէջ, եթէ շարունակուի ներկայ անկայուն կացութիւնը։

Իտալիոյ արտաքին նախարարն ալ տեսակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկեան դեսպանին հետ, նոյն հարցերու մասին։ Յետոյ ամերիկեան դեսպանատան մէջ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ դեսպանին եւ ֆրանսական դեսպանին միջեւ, որ լուսաբանութիւններ խնդրեց։ Քիչ վերջը դեսպանատուն այցելեց նաեւ բրիտանական դեսպանատան գործակատարը, նոյն նպատակով։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս անցուդարձին. մանաւանդ որ Մուսոլինի սովորութիւն չունի ունկնդրութեան ընդունելու օտար դեսպաններ, բացի հանդիսական այցելութիւններէ։ Կ'ըսուի թէ Հռոմի ամերիկեան դեսպանը հրահանգ ստացած էր անմիջական ունկնդրութիւն մը խնդրելու Իտալիոյ Առաջնորդէն, բուն աղբիւրէն ստուգելու համար կացութեան ելեւէջները։ Առ այժմ տագնապը մեղմացած կը թուի, տրուած հաւաստիքներուն վրայ։ Իտալիոյ արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ խորհրդային դեսպանին հետ։ Իրազեկներու կարծիքով, Մուսոլինի կ'ուզէ ժամանակ շահիլ, վերջնական վճիռ մը արձակելէ առաջ։ Ուրիշ խօսքով, կացութիւնը անորոշ է տակաւին։

Մինչ այս մինչ այն, պալքանեան երկիրները կը շարունակեն զգուշական միջոցներ ձեռք առնել։ Յունաստան զէնքի տակ հրաւիրեց պահեստի սպաներու տասը դասեր, մէկ ամսուան մարզանքի համար։ Զօրակոչը պիտի կատարուի չորս անջատ խումբերով, առաջինը՝ մայիս 15ին, Բ.ը յունիս 15ին, Գ.ը Յուլիս 15ին, Դ.ը Օգոստոս 15ին։

Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց կարգ մը զօրադասեր, մասնաւորապէս Ալպանիոյ եւ Գերմանիոյ սահմաններուն վրայ։ Կը կարծուի թէ գերմանական չորս զօրաբաժիններ եւ 3—400 օդանաւեր կը գտնուին սահմանագլուխին մօտ։

Պուլկարիա եւս արթուն կը հսկէ։ Թուրք թերթերը ջերմապէս կը գովեն Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին վերջին յայտարարութիւնները չէզոքութեան մասին եւ յոյս կը յայտնեն թէ այդ երկիրն ալ ի վերջոյ պիտի մտնէ պալքանեան ընտանիքին մէջ։

Ռումանիա աւելի մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւի կացութեան ելեւէջներուն։ Շատ բան կախում ունի Իտալիոյ դիրքէն։ Կ'ըսուի թէ ներքին դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Պուքրէշի մէջ։

Եգիպտոս ալ նոր միջոցներ ձեռք առաւ, ի նախատեսութիւն անակնկալ դէպքերու։ Զօրաբաժին մը տեղաւորուեցաւ Գահիրէի կեդրոնին մէջ եւ աւելի խստացաւ օտարականներու հսկողութիւնը, իբրեւ հետեւանք Միջերկրականի կացութեան։ Այս միջոցները ձեռք առնուեցան մէկուկէս ժամուան խորհրդակցութենէ մը վերջ, Եգիպտոսի վարչապետին, ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, բրիտանական բանակի հրամանատարին եւ դեսպանին միջեւ։ Յետոյ վարչապետը ունկնդրութեան ընդունեցաւ իտալական դեսպանը, որ տեսակցութենէն առաջ յայտարարեց թէ որ եւ է հրահանգ ստացած չէ իր կառավարութենէն եւ թէ պէտք է լաւատեսութեամբ դիտել կացութիւնը։

Քարիւղի հանք Թուրքիոյ մէջ

Գրած էինք թէ քարիւղի հանք մը գտնուած է Թուրքիոյ մէջ, Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմանագլուխին մօտ։ Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

Քարիւղը գտնուած է Սղերդի Պէշիր գաւառակին Ռաման լերան վրայ։

Այս շրջանին մէջ ամիսներէ ի վեր խորաչափութիւններ կը կատարուէին մեծ յոյսերով։ Մօտ երեք ամիս առաջ փորուած հորէ մը ո եւ է արդիւնք ձեռք բերուած չըլլալով, հորին բերանը պէթոն կափարիչով գոցուած էր։ Այդ միջոցին, դարձեալ նոյն շրջանին մէջ երբ ուրիշ հոր մը կը բացուէր, կը տեսնուի որ նախապէս փակուած հորին կափարիչը ներքին ճնշումով դուրս նետուած է։ Ասոր վրայ այս կէտին շուրջը գործունէութեան նոր թափ կը տրուի եւ քարիւղի այս երակը ձեռք կը բերուի։

Նոր հանքին մէկ առաւելութիւնն ալ այն է որ երկաթուղիին մօտ կը գտնուի եւ շատ հարուստ է։

1937ին Թուրքիոյ քարիւղի, պէնզինի եւ «մօթէօրին»ի ներածումը 125.000 թոն եղած է. 1938ին այս քանակութիւնը 160 հազարի, իսկ անցեալ տարի ալ՝ 180 հազար թոնի բարձրացած էր։ Այս քանակին կէսը պէնզինը կը կազմէ։ Այս թիւերն ալ ցոյց կուտան թէ, քարիւղի նոր երակը ինչ մեծ դեր կատարելու կոչուած է Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (246րդ օր).— Զեկոյց թիւ 483, մայիս 2, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք.— Զեկոյց թիւ 484, իրիկուն.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու։ Վոժի շրջանին մէջ պահակախումբերու ընդհարում մը վերջացաւ ի նպաստ մեզի։ Հիւսիսային ծովու վերջին գործողութեանց ընթացքին, մեր Թորփիլահալածներէն մէկը ծանրապէս վնասուեցաւ։ Մեր շրջիչ պահականաւերէն մէկը ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ։ Անմիջապէս լուր տրուեցաւ զոհերու բոլոր ընտանիքներուն։ Միւս կողմէ, մեր սուզանաւերէն մէկը Թորփիլահարեց թշնամի սուզանաւ մը։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութիւնը

Երկու տարի առաջ, 1938 Ապրիլ 5ի գիշերը, Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսարանի մէջ, խորհրդաւոր եւ եղերական պարագաներու տակ խեղդամահ եղաւ Ամենայն Հայոց վերջին կաթողիկոսը, Խորէն Ա. Մուրատբէկեան: Հարկ չկայ նորէն քրքրելու բռնամահութեան պատմութիւնն ու շարժառիթները, որոնք շատ խոր են եւ ունին մութ ու մանուածապատ ծալքեր ...

Եկեղեցական օրէնքի համաձայն, կաթողիկոսի վախճանումէն մէկ տարի վերջ պիտի կատարուի նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը :

Էջմիածինը, կաթողիկոսական տեղակալ Գէորգ արք. Չէօրէքճեանի եւ Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին միջոցաւ քանիցս պաշտօնապէս կամ անպաշտօն կերպով յոյս ու հաւատք ներշնչեց արտասահմանի հայութեան թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի արտօնէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութիւնը: Այս մասին պարբերաբար արձագանգ տուին նաեւ արտասահմանի թերթերը: Շատեր բարեմտութիւնն ունեցանկարծելու թէ կրօնն ու կրօնականները հալածանքի ենթարկող խորհրդային կառավարութիւնը բացառիկ արտօնութիւն պիտի շնորհէ Էջմիածնի, որպէսզի ձեռնարկէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան: Սակայն ճիշդ երկու տարի անցաւ նահատակ կաթողիկոսի մահէն ի վեր եւ դեռ անորոշ կը մնայ կաթողիկոսին ընտրութեան գործը:

Կիլիկիոյ ծերունազարդ կաթողիկոս Սահակ Բ. վախճանեցաւ 1939 նոյեմբեր 8ին: Կաթողիկ. փոխանորդը եւ Թեմական ժողովը որոշած էին 1940 մարտ 7ին կատարել Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութիւնը: Այս մասին գրած եւ հեռագրած էին նաեւ Էջմիածին՝ ի գիտութիւն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական տեղակալին, որ իր կարգին հեռագրեց Կիլիկիոյ կաթող. փոխանորդ Պետրոս արք. Սարաճեանի, Երուսաղէմի պատրիարք Մեսրոպ արք.ի եւ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ արք.ի, որպէսզի Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան թուականը նշանակեն 1940 յունիս 30ը, Վարդավառի տօնին օրը :

Արդ, երբ Էջմիածինը ցանկութիւն յայտնած է մասնակցելու Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան եւ պաշտօնապէս ալ հեռագրած է, որ այդ ընտրութիւնը յետաձգեն, կը նշանակէ թէ այստեղ «մի բան կայ ...» : Զփորձենք ծուռ մեկնութիւն տալ եւ անպատա եզրակացութիւն հանել: Միայն այսքանը կ՚ըսենք, որ Էջմիածնի հեռագրի «միտ բանին» կարեւոր եւ անակնկալ երեւոյթի մը առջեւ պիտի դնէ Սփիւռքի հայութիւնը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ :

Կ՚ենթադրենք թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան գործը խորհրդային կառավարութեան կողմէ կա՛մ արգիլուած եւ կամ վերջնական անկարելիութեան առջեւ դրուած է: Այս պատճառով ալ, Էջմիածինն ու կաթող. տեղակալը կ՚ուզեն մասնակցիլ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան, որպէսզի գէթ այս կերպով պահած ըլլան Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան աւանդական իրաւասութիւնն ու գոյութիւնը: Անցեալին մէջ Էջմիածինը բնաւ մասնակցութիւն ունեցած չէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան: Հետեւաբար, յառաջիկայ ընտրութեան մասնակցութիւնը ունի ներքին եւ կարեւոր շարժառիթներ, որոնց մասին դեռ կանուխ է խորհրդածութիւններ ընել :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, Սփիւռքի հայութեան եկեղեցական, ազգային եւ հանրային մարմիններու ինչպէս նաեւ մամուլի ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք հետեւեալ կարեւոր հանգամանքին վրայ.—

Երբ Էջմիածինը կը ցանկայ մասնակցիլ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, այս մասնակցութիւնը պէտք չէ համարել միայն Էջմիածնի քանի մը միաբաններու կամ կաթողիկոսական տեղակալին, մէկ խօսքով միայն Էջմիածնի մասնակցութիւնը : Էջմիածնի այդ առաջարկը համազգային նշանակութիւն ունի, հետեւաբար կը շօշափէ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան իրաւասութեան հարցը: Էջմիածինն իր մասնակցութիւնը բերելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, կ՚ուզէ իր ձայնն ու իրաւասութիւնը եւ աւանդական գերակայութիւնը պահել եւ կերպով մը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տալ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հանգամանք: Մէկ խօսքով, քանի որ խորհրդային իշխանութեան սահմաններուն մէջ անկարելի է պահել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը եւ քանի որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական յառաջիկայ ընտրութիւնը շատ յարմար պատեհութիւն մըն է, Էջմիածնի եւ կաթող. տեղակալին մասնակցութիւնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան պիտի տան նոր ձեւ եւ պիտի ճշդեն իրաւասութեան նոր սահմաններ, որոնց ենթակայ պիտի ըլլան Սփիւռքի համայնքները՝ իրենց առաջնորդական թեմերով եւ եկեղեցական ու ազգային մարմիններով :

Եթէ մեր ենթադրութիւնը ճիշդ ըլլայ, այն ատեն յառաջ կուգայ նաեւ նոր հարց մը — Սփիւռքի հայութեան մասնակցութիւնը՝ Կիլիկիոյ յառաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութեան, որուն պէտք է տալ համազգային եւ ժողովրդական հանգամանք եւ հիմակուընէ մտածել կաթողիկոսական թեկնածուներու եւ ընտրութեան մասնակցող պատգամաւորներու մասին:

Ամենայն հաւանականութեամբ, Կիլիկիոյ յառաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութիւնը եւ անոր իրաւասութիւնը Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հանգամանքով երեւան պիտի գան, հետեւաբար եւ Սփիւռքի հայութիւնը ամենայն իրաւամբ՝ իր պատգամաւորներով մասնակցութիւն պիտի ունենայ այդ ընտրութեան մէջ, թոյլ չտալով, որ ընտրութիւնը սահմանափակուի միայն Էջմիածնի, Երուսաղէմի եւ Կիլիկիոյ միաբանութեան անդամներու եւ կամ միայն Կիլիկիոյ թեմին մէջ:

Ամենայարմար առիթն է այս, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տրուի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան իրաւասութիւն եւ յառաջիկայ ընտրութեան մօտենանք այդ առումով : Էջմիածնի բացատրական գրութիւնը ստանալէ վերջ, արտասահմանի հայութիւնը եւ եկեղեցական ու ազգային մարմինները գործի պիտի լծուին, ապահովելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան համազգային մասնակցութիւնը: Ամէն թեմ ու շրջան իր կրօնական եւ աշխարհական պատգամաւորներով պիտի մասնակցի յառաջիկայ ընտրութեան, որ պէտք է հիմնուի Հայ. եկեղեցւոյ ազատ եւ ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ :

Յառաջիկային կը խօսինք թեկնածուներու մասին:

ՍԻՓԱՆ

Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը

ԽՄԲ.— Աթէնքի Էլճոմաս պատկերազարդ շաբաթաթերթի զատկական բացառիկ թիւին մէջ, այս խորագրով յօդուած մը հրատարակած է Տիկին Եօաննա Խրիսանթօփուլու: Հրատարակած է նաեւ մեծ ու փոքր Մասիսներու նկարը: Ահաւասիկ այդ յօդուածին հիմնական մասերը:

Հայ ժողովուրդն ալ մէկն է այն ժողովուրդներէն, որոնք պայքարեցան եւ այսօր ալ կը պայքարին փրկելու համար իրենց նախահայրերուն կրօնքը, քաղաքակրթութիւնն ու աւանդութիւնները: Փոքրաթիւ ժողովուրդ մը, անտարակոյս, բայց հինաւուրց ու փառապանծ պատմութիւնով եւ ինքնուրոյն քաղաքակրթութեամբ ու իմացական կեանքով, ժողովուրդ մը՝ որ մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ :

Հայաստան, աշխարհագրականօրէն, սահման երկիր մըն է, որ կը տարածուի Կովկասի եւ Սեւ ծովու հարաւակողմը եւ որ ժամանակին տարածուած էր հիւսիսային Պարսկաստանի եւ ասիական արեւելեան Թուրքիոյ կարգ մը նահանգները: Այս հողերուն մէկ մասը, 27 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ մօտաւորապէս մէկ միլիոն բնակչութեամբ կը կազմէ այսօր հանրապետութիւն մը Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ: Բոլշեւիկեան տիրապետութեան հետեւանքով, բազմաթիւ հայ հայրենասէրներ լքեցին իրենց հայրենիքը եւ հաստատուեցան աշխարհի զանազան կողմերը: Անկախ հայրենիքի մը մասին իրենց հայրենասիրական երազը, սակայն, չէ մարած եւ կը մշակեն զայն անընկճելի խանդավառութեամբ մը :

Այսօր Յունաստանի մէջ կ՚ապրին մօտաւորապէս 32.000 Հայեր, 80.000 ուրիշներ Ֆրանսայի եւ 150.000 Սուրիոյ մէջ, ուրիշ բազմաթիւ Հայերու կարգին, որոնք կ՚ապրին Ամերիկա եւ աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ: Եւ ամէն տեղ անոնք աչքի կը զարնեն իրենց խելացութեամբ, պարկեշտութեամբ եւ անխոնջ աշխատասիրութեամբ, որոնք իրենց յատկանիշներն են: Աչքի կը զարնեն մինչեւ անգամ երաժշտութեան եւ արուեստներու մէջ :

... Հին Հելլէններու կողմէ, Հայաստան կը նկատուէր այդ ատենուան աշխարհի կեդրոնը, ուր կ՚ուղղուէր գաղթի շարժումը: Կ՚ըսուի թէ Հայաստանի առաջին բնակիչները հելլէնական ծագում ունէին: Կայ սակայն ուրիշ վարկած մըն ալ, որուն համաձայն, այս ժողովուրդը եկած է Ասիոյ խորերէն :

Հայերը, բաւական ուշագրաւ ազգային գրականութիւն մը ունին: Նորագոյն ժամանակներու մէջ, Հայերու գրական կեդրոնը կը նկատուէր Վենետիկը, ուր, հայ կաթոլիկ վանական մը՝ Մխիթար, 1740ին հիմնեց Մխիթարեաններու վանք մը: Հիմնեց նաեւ դպրոց մը եւ տպարան մը, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցին հայ գրականութեան եւ կրթութեան: Հոն խմբագրուեցան եւ հրատարակուեցան հայերէն լեզուի քերականութիւններ եւ բառարաններ, ինչպէս նաեւ թարգմանութիւններ հելլէն հին գրագէտներէն: Այս միաբանութեան կը պատկանի նաեւ Զամիչեանը, հեղինակ եռահատոր Հայոց պատմութեան եւ Ղուկաս Ինճիճեանը, որ հայկական հնագիտութեան շուրջ երկասիրութիւններ հրատարակած է :

Ռուսահայ Խաչատուր Աբովեան առաջինը ըլլալով հնչեցուց հայրենասիրութեան քնարը, գրելով դիւցազներգական վէպ մը, «Վէրք Հայաստան»ի անունով: Անկէ վերջ ուրիշ բազմաթիւ գրագէտներ հետեւեցան գծուած ճամբուն, ուր, մամուլի միջոցով կ՚արտայայտուէին ցեղին վիշտերն ու երազները :

Հայերը, նմանապէս, աշխարհի զանազան կէտերուն վրայ հրատարակած են օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր իրենց լեզուով, ինչպէս Մոսկուա, Թիֆլիս, Վան, Մուշ, Փարիզ, Մարսէյլ, Պոլիս, Եգիպտոս եւ Ամերիկա:

Աթէնքի մէջ կայ հայկական համայնք, Առաջնորդարանով եւ եկեղեցիով: Կը հրատարակուի նաեւ հայերէն օրաթերթ մը՝ «Նոր Օր»ը:

Պ. Քուլիս Ալէփիսի «Արմենիքի Մուսա» գրքէն կ՚արտագրեմ քանի մը տուներ քերթուածէ մը, զոր ստորագրած է նշանաւոր հայ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժան եւ կը ներկայացնեմ ընթերցողներուս, որպէսզի աւելի լաւ կերպով գնահատեն հայ ժողովուրդին խորունկ զգայնութիւնը (արտատպուած է «Կարօտի Նամակը», ԽՄԲ.):

Այսպէս «Արմենիքի Մուսա»ն ամէն խօսքէ աւելի լաւ կերպով ցոյց կուտայ այս ցեղին զգայնութիւնն ու վիշտը՝ իր պանդուխտ զաւակներուն հանդէպ :

ԵՕԱՆՆԱ ԽՐԻՍԱՆԹՕՓՈՒԼՈՒ

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Փետրուարի ընթացքին, Հայաստանի գլխաւոր քաղաքներուն, մասնաւորաբար Երեւանի մէջ զանգուածային փորձեր կատարուեցան օդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան տեսակէտով :

Այսպէս, Փետրուար 18ին, աւելի քան 4000 Երեւանցիներ, կազարգել դիմակ դրած՝ հինգ քիլոմեթր ճամբայ քալեցին: Նոյն թուականին, գիշեր ատեն, Կոտայքի աշխատաւորները ռազմական փորձեր կատարեցին : Ալավերդիի դպրոցին աշակերտութիւնը եւս կազարգել դիմակ դրած զանազան մարզանքներ ըրաւ: Աւելի քան հազար աշխատաւորներ, Ջարխէջցի, Շաբախեանցի, Գոլովինցի, ցուցադրեցին իրենց ռազմական հմտութիւնը: «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (22 փետրուար) թէ աւելի քան 80.000 աշխատաւորներ, քաղաքներու թէ գիւղերու մէջ, կրաւորական ինքնապաշտպանութեան փորձեր կը կատարեն :

ՃԱՄԲԱՅ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Փետրուար 17ին Կիրովականի շրջանին մէջ՝ Շահալի, Եղէգնուտ, Եաղուբլի, Վարդանլի, Փամբակ, Սարմասխլի գիւղերուն մշակները, աւելի քան հազար հոգի, մրցումի ելան՝ մասնակցելով ճանապարհաշինութեան աշխատանքներուն, Կիրովական — Շահալի գիծին վրայ :

Այս գիծը մէկն է Հայաստանի լեռնային ճամբաներէն եւ քաղաքական ու տնտեսական մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ :

Արթիկի շրջանին մէջ եւս եռուն աշխատանքի լծուած են գիւղացիները, իրենց սեփական միջոցներով շինելու համար Արթիկ - Ալագեազ ճամբան, 15 քիլոմեթր երկար, եւ Արթիկ - Մայրալիկ ճամբան, տասը քիլոմեթր երկար: Անկէ զատ, անոնք յանձն առած են լայնցնել Թալին - Արթիկ ճամբան :

Թղթակից մը Կոտայքէն կը գրէ «Խորհ. Հայաստան»ի.—

Կոտայքի շրջանը ժամանակ մը զուրկ էր ճամբաներէ: Այս վերջին տարիներու ընթացքին հսկայական աշխատանք կատարուեցաւ՝ շրջանը օժտելու համար բարեկարգ ճամբաներով: Այժմ այն գիւղերը, որոնք 40 քիլոմեթր հեռու են շրջանային կեդրոնէն, բարեկարգ ճամբաներով կապուած են իրարու եւ կեդրոնին: Եւ այս ճամբաները շինուած են գիւղացիներուն սեփական միջոցներով :

Կիրովականէն կը գրեն նոյն թերթին.—

Ներկայիս աշխատաւորութիւնը ճամբայ կը շինէ միացնելու համար Համզաչիման գիւղը Թայչարուխ գիւղին, 19 քիլոմեթր երկար ճամբայով մը: Երեք գիւղեր, Վերին ու Ներքին Քիլիսաները եւ Մոլլա - Կչլաղը, ուր կը բնակին Ազերիներ, ձեռնարկած են ճամբու մը շինութեան, այս գիւղերը միացնելու համար կեդրոնին : Մինչեւ այժմ, ճամբաներու բացակայութեան պատճառով, ոչ մէկ ինքնաշարժ մտած էր այս գիւղերը: Հաջիղարայի գիւղացիները եւս սկսած են ճամբայ մը շինել, գիւղը միացնելու համար Կիրովականի խճուղիին :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի նկարիչները կազմակերպեցին ցուցահանդէս մը, որ երեք բաժին ունի. 1.— «Լէնինն ու Ստալինը հայ ժողովրդի ազատարարներ», 2.— «Կարմիր բանակը եւ երկրին պաշտպանութիւնը», 3.— Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը, գիւղատնտեսութիւնը եւ մշակութային կեանքը :

*** Երեւանի մարմարի գործարանին մէջ բացուեցաւ արհեստանոց մը, ուր նիքէլով կ՚օծուին մետաղեայ առարկաներ :

*** Լէնինականի պետական թատրոնը սկսաւ ներկայացնել «Լէնինը 1918ին» ռուսական թատերախաղը : Լէնինի դերը կը խաղան վաստակաւոր դերասաններ Ռշտունի եւ Արծրունի Յարութիւնեան, իսկ Ստալինի դերը՝ Գեղամ Յարութիւնեան : Բեմադրիչն է Վ. Աճէմեան :

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ՚իմանանք մահը Պ. Յ. Պահրիի, որ Փարիզէն գաւառ փոխադրուած էր պատերազմէն ի վեր:

Հանգուցեալը քեռայրն էր ողբացեալ Բարսեղ Շահպազի եւ Պոլսոյ մէջ ծանօթ՝ իբրեւ փորձ իրաւագէտ : Մասնակցած է նաեւ հնրային կեանքի, իբրեւ երեսփոխան: Մօտ եօթանասուն տարեկան, ունի երկու աղջիկ եւ 2 մանչ զաւակներ որոնց մէկը, տպարանատէր, զինուոր է այժմ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մովսէսեան կը ծանուցանէ թէ վաղը կիրակի, Ապրիլ 5ին, Լիոնի հայ եկեղեցիին մէջ, 69 Rue Louis Blanc, տեղի կ՚ունենայ հոգեհանգիստ Խաչիկ Մովսէսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին բարեկամները, ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

Զինուորներուն համար

Տէսինէն Պ. Սարգիս Առաքելեան 20 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն :

Կ. ԽԱՉԻՆ.— Տիկին Եփիմէ Մանուկեան եւ զաւակները 50 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Արմենուհի Վ. Պօյաճեանի զառնակսկիծ մահուան առթիւ :

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի յառաջիկայ ընդհ. ժողովը շաբաթ (4 մայիս) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Տիկին Գազազեանի բնակարանը, 6 Rue St. Sulpice, Փարիզ (6): Մէթրօ Օտէոն: Կարեւոր օրակարգ :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՇԱՔԱՐԻ ՏԵՂ ՍԱՔԱՐԻՆ գործածելու համար հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ հինգշաբթի օր: Այս հրամանագրին համաձայն, սաքարինը, որ 500 անգամ աւելի անուշ է քան շաքարը, կրնայ գործածուիլ կարգ մը գինիներու, մրգօղիներու, սուրճի եւ թէյի մէջ: Արգիլուած է հարիւր կրամէն աւելի սաքարին ծախել ու եւ է մէկուն, բաց ի անոնցմէ որ զայն կը գնեն գործածելու համար զանազան ըմպելիներու մէջ: Սաքարինը պէտք է ծախուի հինգ կրամնոց սրուակներով կամ իբրեւ comprimé, 0.025 կրամ, անունը վրան արձանագրուած :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ ունկնդրութեան ընդունեցաւ ծանօթ ակադեմականը, Ժէռոմ Թառօ, որ այս միջոցին պտոյտներ կը կատարէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, իբրեւ թղթակից:

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպանը շարունակելով իր քննական պտոյտը, Ճարապլուս գնաց եւ ջերմապէս դիմաւորուեցաւ երեւելիներուն եւ ժողովուրդին կողմէ: Սահմանամերձ կայարանին մէջ կը գտնուէին նաեւ Քիլիսի եւ Պիրէճիքի գայմագամները, որոնք մարզպանը դիմաւորեցին յանուն Թրքական կառավարութեան: Մումպուճի մէջ ալ նոյն ընդունելութիւնը եղաւ: Ժողովուրդը ամէն տեղ իր հաւատարմութիւնը յայտնեց Ֆրանսայի:

ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ 500 ԿՐԱՄ ՀԱՑ երկու օրը անգամ մը,— այսպէս որոշեց Սպանիոյ կառավարութիւնը, երկու ամսուան համար, իբրեւ հետեւանք 1939ի հունձքին անյաջողութեան (11 միլիոն կենդինար պակաս): Մեծ քանակութեամբ ցորեն պիտի գնուի Հարաւ. Ամերիկայէն եւ շատ մը նաւեր ճամբայ ելած են արդէն: Մատրիտի գործակալութիւնը 850.000 թոն կը հաշուէ ներածելի ցորենը :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ոստիկանութիւնը հրամայեց գրաւել գրքոյկ մը, «Մեր Առաջնորդը», որ հրատարակուած էր Հիթլէրի ծննդեան 50ամեակին առթիւ, անցեալ տարի: Պերլինի խորհրդային դեսպանը բողոքած էր այս հրատարակութեան դէմ, որուն մէջ կը գտնուէր Սթալինի պատկերը, հետեւեալ ծանօթութեամբ,— «Իր համայնավարական ասպարէզը սկսաւ դրամատուն մը կողոպտելով »:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ միշտ կ՚արծարծուի Դաշնակիցներուն աւելի գործնապէս օգնելու խնդիրը: Նոյն իսկ պնդողներ կան թէ Ամերիկա չի կրնար շարունակել չէզոքութիւնը, եթէ պատերազմը աւելի սաստկանայ: Դրամական օգնութեան մասին ալ շատ կը խօսուի: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» հաւանական չի գտներ որ Մ. Նահանգները դադրեցնեն ռազմական պիտոյքներու յանձնումը, եթէ Դաշնակիցներուն տրամադրելի գումարը սպառի, որովհետեւ այդ պարագային 1. Անգործութեան պիտի դատապարտուին հարիւր հազարաւոր բանուորներ :— 2. Եթէ ամերիկեան աջակցութիւնը անհրաժեշտ է պատերազմը շահելու համար, կարելի չէ մերժել զայն: Միւս կողմէ մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Ամերիկա չի կրնար թէ Դաշնակիցներուն զէնք եւ ռազմամթերք ծախել եւ թէ իր պաշտպանութիւնը զօրացնել :

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ կոչին շնորհիւ 20.000 ընտանիքներ, համագումար 70.000 անձ Իտալիա վերադարձած են աշխարհի զանազան մասերէն: Այս կոչը հրատարակուեցաւ 1939 փետրուարին, եւ մասնաւոր յանձնաժողովը կ՚աշխատի կարելի եղածին չափ շատ Իտալացիներ վերադարձնել հայրենիք:

ԱՆԳԼԻԱ մեծաքանակ հաւկիթ ապսպրեց Թուրքիոյ մէջ, նաւեր ալ ճամբայ հանելով: Նախապէս շատ քիչ հաւկիթ կը գնէր Թուրքիայէն, բայց Տանըմարքայի գրաւումէն ի վեր հաւկիթի տագնապ մը կը տիրէ երկրին մէջ :

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ վերատեսչութիւնը նորէն ազդարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի փողոցները չթափառին, երբ հակօդային թնդանօթներ կ՚արձակուին, ոչ ալ պատուհաններէն դիտեն: Յետոյ, պէտք է խստօրէն գործադրել լոյսերը մարելու հրահանգը, մանաւանդ որ երբ թնդանօթ կ՚արձակուի, կը նշանակէ թէ թշնամի օդանաւեր երեւցած են Փարիզի վրայ: Օրինազանցները խստօրէն պիտի պատժուին :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ բուռն հարցաքննումներ եղան, Օթթօ արհիդուքսին մղած միապետական պայքարին եւ գրաքննութեան մասին: Հիթլէրական երեսփոխան մը գանգատեցաւ թէ իշխանը ինքզինքը Աւստրիոյ գահաժառանգ հռչակելով, կ՚առաջարկէ դանուբեան դաշնակցութիւն մը կազմել մասնակցութեամբ Պոհեմիոյ, Մորաւիոյ, Սլովաքիոյ, Հունգարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ եւ «դաւաճան» ու «դասալիք» անուանեց զայն, քանի որ իր զինուորական ծառայութիւնը չէ կատարած Գերմանիոյ մէջ : Գալով գրաքննութեան, նոյն երեսփոխանը դիտել տուաւ թէ հունգարական թերթերը Անգլիոյ տեսակէտները կը պաշտպանեն: Ներքին նախարարը պատասխանեց թէ վերջերս բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, քաղաքական գաղտնի կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով, բայց մերժեց մանրամասնութիւններ հաղորդել:

ԿՈՒԶՈՒԻ 14 — 15 տարեկան պատանի մը courseէր ընելու եւ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար: Դիմել Tolomgian Frères, 161 Rue du Temple, Paris (3):

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ․—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր․
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 5 MAI 1940

ԺԶ․ ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4341

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԻՐԱ՞Ւ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՈՒՆԻՆՔ»

Զինուոր մը կը գրէ , Փրանսերէն․

— «Վերջերս Լառուս մը թղթատելով, տեսայ թէ երկու Հայաստան կայ, մէկը Թուրքիոյ, միւսը Ռուսիոյ մէջ, մէկուն մայրաքաղաքը Էրզրում, միւսինը՝ Երեւան։ Ճի՞շդ է։ Երախտապարտ պիտի ըլլայի, պարոն խմբագիր, եթէ լուսաբանէիք զիս»։

Պատասխանեցինք Փրանսերէն, տալով անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները։

Ինչպէս կ՚երեւայ, այս հայ տղան ալ մէկն է այն դժբախտներէն որոնք զրկուած ըլլալով հայկական կրթութենէ, գաղափար չունին տարրական գիտելիքներու մասին։ Եւ ահա կը սթափին զինուորական կեանքի մէջ, ուր հայրենիքի գաղափարն է որ կը խանդավառէ անհամար բազմութիւններ :

Ո՞վ կրցաւ գտնել համրանքը այս կարգի երիտասարդներուն, այժմ ցիրուցան Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ ...

Ո՞վ կրցած էր համրել, երբ զօրանոցներու տեղ գրօսավայրերն էին անոնց հաւաքատեղիները, մասնաւորապէս մեծ քաղաքներու մէջ։

Ահա, ուրեմն, լուսաւոր, կազդուրիչ պարագայ մը եւս,— տեսակ մը սթափում, եթէ ոչ դարձ :

Զօրանոցի կեանքը, իրենց Փրանսացի ընկերներուն հայրենասիրական տենդը վարակած են նաեւ այս տղաքը։ Եւ անոնք հարցումներ կ՚ուղղեն, իմանալու համար անհրաժեշտ գիտելիքներ,— երկո՞ւ Հայաստան ունինք թէ մէկ։

Այս առթիւ, թելադրութիւն մը եւս այն օրկաններուն որ նուիրուած են զինուորներու եղբայրական աջակցութեան գործին։

Չի բաւեր միայն դրամ եւ ծրար ղրկել հայ զինուորներուն։ Անոնց մէջ շատեր կան որ ամէն բանէ առաջ մտաւոր սնունդ կը պահանջեն,— թերթ, գիրք, մանաւանդ Փրանսերէն հրատարակութիւններ՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթի մասին։ (Վերջերս զինուոր մը «Մուսա Տաղ»ի Փրանսերէնը եւ ուրիշ գիրքեր կը խնդրէր, լրացնելու համար իր պաշարը)։

Թերթը կայծ մըն է միայն։ Անհրաժեշտ է ճարել նաեւ գիրքեր, ուր որ կարելի է։ Եւ գիրքեր չեն պակսիր, կը բաւէ որ այս գործն ալ կազմակերպուի խորհրդակցութեամբ եւ աշխատանքի բաժանումով :

Կարելի է ղրկել նաեւ կարգ մը հայերէն երգերու եղանակները, քանի որ ամէն տեղ հայերէն կ՚երգեն :

Այս տարրական պարտականութիւնները կատարելով, կրնանք վստահ ըլլալ թէ՝ պատերազմէն վերջը, այլեւս պիտի չունենանք երիտասարդներ որ հարցնեն, այնքան սրտառուչ եղանակով մը․

— Իրա՞ւ է որ երկու Հայաստան ունինք :— Շ․

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Դաշնակից նաւաբաժինը Աղեքսանդրիա հասաւ

Անգլիական եւ ֆրանսական նաւաբաժինները Աղեքսանդրիա հասան Մայիս 3ին, պաշտպանելու համար Սուէզի ջրանցքը եւ ուրիշ ռազմագիտական դիրքեր։ Ուրիշ մարտանաւեր ալ կը սպասուին։ Բրիտանական անթելը կը ծանուցանէ թէ Ճենովայի անգլիական նաւերուն հրաման տրուած է հեռանալ իտալական ջուրերէն :

*** Անգարայի գերման դեսպանը, Ֆոն Փափէն, Պերլին կը սպասուի այս օրերս, զեկուցում տալու համար թուրք-գերման յարաբերութեանց մասին։ Թուրքիա լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Միջերկրականի անցուդարձին եւ Իտալիոյ դիրքին, քանի որ իր դիմացն է Հռոդոս կղզին։ Ֆոն Փափէն անցեալ շաբթու կարգ մը խօսակցութիւններ ունեցաւ Թուրքիոյ տնտեսական նախարարին հետ, բայց արդիւնքը յայտնի չէ :

*** Եգիպտոսի կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին պաշտպանութեան համար։ Զինուորներու եւ ոստիկաններու արձակուրդները ջնջուեցան։ Խորհրդարանին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը, որ մահապատիժ կը սահմանէ լրտեսութեան եւ խափանարար ձեռնարկներու համար։ Վարչապետը տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ կացութիւնը «ծանր է, բայց առ այժմ իրար անցնելու պատճառ չկայ եւ թէ երկիրը պատրաստ է ամէն պատահականութեան հանդէպ»։

*** «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռումանիոյ զօրաշարժը մեծապէս աճած է երկու օրէ ի վեր։ Այն զինուորները որ 15 օրուան արձակուրդ ստացած էին, ետ կանչուեցան եւ միայն 10 ժամ տրուեցաւ իրենց զօրակայանները վերադառնալու համար։ Բոլոր օդանաւային ուժերը կը սպասեն կազմ եւ պատրաստ։

«Փարի - Սուար»ի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Գերմանուհի մը, էտիթ Ֆոն Քէօհլէր, որ թերթին կողմէ մատնանշուած էր իբրեւ գաղտնի գործակալ, ձերբակալուած է, իբրեւ հետեւանք օտարականներու նոր օրէնքին։ Ոստիկանները իր թուղթերը քննելով, հաստատեցին թէ կանոնական արտօնագիրը չունի, երկրին մէկ վայրէն միւս վայրը երթալու համար։ Գերմանական դեսպանը անմիջապէս միջամտեց, Տիկինը ազատ արձակելու համար։

*** Ռումանիոյ զինուորները հրաման ստացած են առանց ազդարարութեան զարնել անոնք որ վար կ՚իջնեն անկարգելով։ «Բոլորն ալ թշնամիներ են եւ երբ տեսնէք որ վար կ՚իջնեն, կրակեցէք»։ Հակօդային մարտկոցներուն ալ հրաման տրուած է կրակել այն օդանաւերը որ ռումանական կամ պաշտօնապէս արձանագրուած չեն։ Գողպատեայ սաղաւարտով եւ կազարգել դիմակով զինուորներ կը շարունակեն հսկել Պուքրէշի հանրային շէնքերուն, կայարաններուն եւ օդակայանին վրայ։ Նոյն միջոցները ձեռք առնուած են գաւառի, մասնաւորապէս Դանուբի եւ Սեւ ծովու նաւահանգիստներուն մէջ, քարիւղի հորերու եւ Թրանսիլվանիոյ մէջ ուր կը բնակին գերման եւ հունգար փոքրամասնութիւնները։ Կ՚ըսուի թէ Պերլինի դրդումով Հունգարիա նորէն առաջարկած է որ Գերմանիան ալ մասնակցի Դանուբի հսկողութեան, բայց Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա կրկին մերժած են։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Ռումանիոյ Թագաւորը եւ Եուկոսլաւիոյ խնամակալ իշխանը տեսակցութիւն մը պիտի ունենան մօտերս։ (Հերքուեցաւ այս լուրը)։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՆԱՄՍՈՍՆ ԱԼ ՊԱՐՊԵԼՈՎ ԿԸ ԿԵԴՐՈՆԱՆԱՆ ՀԻՒՍ․ ՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

Բուռն յարձակումներ օդէն եւ ցամաքէն

»»» · «««

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Մայիս 3ին․— Համաձայն Թրոնտհայմի անմիջական շրջանէն քաշուելու համար պատրաստուած ընդհանուր ծրագրին, դաշնակից զինուորները նորէն նաեւ նստան Նամսոսի մէջ, անցեալ գիշեր։ Նահանգի եւ նաւ նստելու գործողութիւնները կատարուեցան կատարեալ յաջողութեամբ եւ առանց կորուստի։ Նարվիքի շրջանին մէջ յառաջացող դաշնակից զօրքը հակայարձակում կրեց մայիս 1ին եւ 2ին, թշնամի ուժերու կողմէ։ Երկու յարձակումներն ալ ետ մղուեցան։ Թշնամին մեր դիրքերուն առջեւ ձգեց բազմաթիւ մեռեալներ եւ գերիներ բռնուեցան :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ոչ մէկ անգլիացի կամ Ֆրանսացի զինուոր մնացած է Թրոնտհայմի հիւսիսային եւ հարաւային կողմը։ Անտալնէսի զօրքը դուրս հանելէ վերջ, անգլեւֆրանսական ուժերը պարպեցին նաեւ Նամսոսը (դէպի հիւսիս)։ Մայիս 3ի արշալոյսին բրիտանական վերջին փոխադրանաւը հեռացած էր արդէն։ Ֆրանսական զօրքը, որ քանի մը հազարի կը հասնէր, պարպեց իր դիրքերը Անասայի լիճին արեւմտեան կողմը, ձգելով միայն քանի մը պահակախումբեր որոնք աւելի վերջը համախմբուեցան եւ հեռացան ինքնաշարժ կառքերով։ Բոլորն ալ նաւ դրուեցան գիշերանց ու թէեւ գերմանական ռմբաձիգ օդանաւեր երեւցան քանիցս, բայց փոխադրութիւնը կատարուեցաւ առանց նուազագոյն կորուստի։

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ Նորվեկիոյ սպարապետութեան լուր տրուած չէր Թրոնտհայմի պարպումի մասին կամ թէ հրամանատարը բանակցութիւններ կը կատարէ, հաշտութիւն կնքելու համար Գերմանիոյ հետ։ Նորվեկիոյ բանակին ընդհ․ հրամանատարը եւ իր սպայակոյտը բրիտանական մարտանաւ մը նստան մայիս 1ի գիշերը։ Սթոքհոլմի նորվեկեան դեսպանատունն ալ կը հերքէ այն լուրերը թէ հաշտութեան բանակցութիւններ կը կատարուին։ Կը հերքուին նաեւ այն զրոյցները թէ Թագաւորը Անգլիա փախած է։ Նոյն աղբիւրէն կը հաւաստեն թէ Թագաւորը, իր ընտանիքը եւ կառավարութիւնը Նորվեկիա կը գտնուին դեռ եւ միտք չունին հեռանալու։ Թագաւորը եւ կառավարութիւնը հեռանալով Անտալնէսի շրջանէն, ուրիշ վայր մը փոխադրուած են, հաւանաբար դէպի հիւսիս :

*** Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Դաշնակիցները Նամսոսէն հեռացած են չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի, գերմանական օդանաւերու կրակին տակ : Շուէտական թերթի մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անգլիական մարտանաւ մը ընկղմեցաւ, 30 հոգի սպաննուեցան եւ 60 հոգի վիրաւորուեցան։ Գերմանական օդանաւերը ռումբեր կը տեղային Նամսոսի քարափին վրայ։ Դաշնակիցները մարդկային կորուստ չեն կրած, բայց մեծ քանակութեամբ պաշար ձգած են քաղաքին մէջ։ Անգլիացի զինուորները քարափ երթալով, նաւակներով փոխադրուեցան մարտանաւ մը որ խարիսխ նետած էր ծովախորշին մէջ։ Ֆրանսական զօրքը մեկնած էր չորեքշաբթի օր :

Նորվեկեան աղբիւրէ կը հաստատեն թէ գերման զօրքը յառաջ խաղալով Թրոնտհայմէն, գրաւած է Շթօրէնը։ Բուռն կռիւ մը տեղի կ՚ունենայ նորվեկեան զօրքին հետ։ Շատ մը նորվեկեան զինուորներ շրջակայ բլուրները կը քաշուին դահուկներով (սքի)։ Գերման զօրքը նորէն մօտեցած ըլլալով Ռօէրոսի, քաղաքին բնակիչները շրջակայ բլուրները կը քաշուին, միասին տանելով տրամադրելի միսը, հացը եւ պահածոյ ուտելիքները, որպէսզի Գերմաններուն ձեռքը չանցնին :

Գերմանները կը շարունակեն ճնշել Շթայնքէրի շրջանին մէջ, Նամսոսէն 25 մղոն դէպի հարաւ։ Նորվեկիացիները կը շարունակեն դիմադրել, որպէսզի Գերմանները չկարենան դէպի հիւսիս յառաջանալ Թրոնտհայմէն :

*** Բրիտանական օդատորմիղը չորս հինգ օրէ ի վեր անընդհատ կը ռմբակոծէ Նորվեկիոյ եւ Տանըմարքայի գերմանական օդակայանները։ Նորէն եւ աւելի ուժգնօրէն ռմբակոծուեցան Սթավանկէրի եւ Ֆորնէպուի օդակայանները, մինչ ուրիշ անգլիական օդանաւեր կը պաշտպանէին զօրքին փոխադրութիւնը։ Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ոչ մէկ բրիտանական օդանաւ կորսուած է այս գործողութեանց ընթացքին։ Անգլիացիները զարկին նաեւ նոր կայան մը, Ռի, Եութլանտի արեւելեան կողմը (Տանըմարքա), հրդեհներ յառաջ բերելով։ Շրջակայ անտառները կը վառէին կատաղօրէն, ծուխի ամպեր բարձրացնելով։ Պայթիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ։ Գերմանական ոչ մէկ օդանաւ երեւցաւ, պատասխանելու համար։ Երկրորդ արշաւ մը տեղի ունեցաւ մութը կոխելէ վերջ, տեւելով կէս ժամ։ Այս անգամ ալ հրդեհներ ծագեցան եւ պայթիւններ տեղի ունեցան։ Օդանաւային Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ յարձակում կատարուեցաւ Պորքում կղզիին մօտ եւ կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին անգլիացի թնդանօթաձիգ օդաչուն սպաննուեցաւ եւ երկու հոգի վիրաւորուեցան, բայց կրցան իրենց կայանը վերադարձնել օդանաւը։

*** Անգլիոյ ծովային Նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ՚ըսէ թէ վերջին տասը օրերու ընթացքին առ նուազն տասը գերմանական օդանաւեր վար առնուած, ուրիշներ վնասուած, օդակայաններ քանդուած եւ թշնամի նաւեր կորսուած են, նաւատորմի օդանաւերուն կողմէ։ Ասկէ զատ, առ նուազն քսան թշնամի օդանաւեր վար առնուած եւ ուրիշներ վնասուած են մարտանաւերու կրակով :

*** Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլիական զօրքին նահանջէն վերջը, թշնամի ուժեր յարձակեցան Նարվիքի շրջանին մէջ, բայց ետ մղուեցան :

*** Անգլիոյ ծովային Նախարարութիւնը որոշեց այսուհետեւ նաւային կորուստները ծանուցանել մէկ շաբաթ վերջը, որպէսզի թշնամին չօգտուի տրուած տեղեկութիւններէն։

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Դաշնակիցները քանդած են Տոմպասի փապուղին։ Կ՚ըսուի թէ քաղաքն ալ կործանած է ռմբակոծութիւններէն :

Ամերիկայի վճռական դիրքը

Իտալիոյ դիրքը միշտ կը զբաղեցնէ դաշնակից կառավարութիւնները, ինչպէս եւ Ամերիկան։ Յոռետեսութիւնը չէ փարատած դեռ, հակառակ տրուած հաւաստիքներուն։ Մ․ Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը կը շարունակեն իրենց ձեռնարկները, կանխելու համար պատերազմին ծաւալումը։ Նախագահը ճառ մը խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի ջանայ խափանել պատերազմին ծաւալումը, ինչպէս ըրած է մինչեւ հիմա։ Այս որոշումը հաղորդուած է Ուաշինկթընի իտալական դեսպանին։ Երբ մանրամասնութիւններ խնդրուեցան Մ․ Նահանգներու ձեռք առնելիք միջոցներու մասին, նախագահը բաւականացաւ պատասխանելով թէ «կառավարութիւնը կրցածը կ՚ընէ»։ Թղթակից մը հարցուց թէ ճի՞շդ է որ Մուսոլինի հաւաստիքներ տուած է Հռոմի ամերիկեան դեսպանին։ Պ․ Ռուզվելթ բաւականացաւ պատասխանելով թէ «Մ․ Նահանգներու կառավարութիւնը կը շարունակէ աշխատիլ խաղաղութեան համար»։

*** Իտալական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Խ․ Միութիւնը բազմաթիւ ամրութիւններ շինած է Սեւ ծովու ափերուն վրայ։ Մասնաւորապէս զօրացուած եւ արդիական վիճակի մը վերածուած են Պաթումի ամրութիւնները։

*** Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Դաշնակիցները կը ջանան պատերազմը տարածել Միջերկրականի մէջ, սպառնալով Իտալիոյ։ Հռոմի թերթերն ալ կը մեղադրեն Եուկոսլաւիան որ արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է (նոր զօրադասեր կանչած են) :

Մ․ Նահանգներու արտաքին նախարարութեան խորհրդականը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եուկոսլաւիոյ դեսպանին հետ :

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԱՀԱՆՋԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն զանազան կարծիքներ յայտնել դաշնակից զօրքի նահանջին առթիւ։ Լոնտոնի թերթերը դիտել կու տան թէ՝ հակառակ այս ձախողանքին, Գերմանիա կորսնցուցած է իր ծովային ուժին մէկ երրորդը եւ բրիտանական նաւատորմը զօրաւոր է աւելի քան երբեք։ «Թայմզ» յանդուգն ձեռնարկ մը համարելով Դաշնակիցներուն արշաւանքը Նորվեկիոյ մէջ, կ՚եզրակացնէ թէ անհրաժեշտ է շարունակել պաշտպանողական կռիւները։ Այս առթիւ կը հարցնէ թէ քանի որ գիտէին թէ Գերմանիա շատոնց պատրաստուած էր, լաւ չէ՞ր ըլլար աւելի երկար պահել Ֆինլանտայի համար կազմակերպուած արշաւախումբը, որպէսզի անմիջապէս ճամբայ ելլէր։ Ցետոյ ռազմագիտական սխալներ ալ մատնանշելով, դիտել կու տայ թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած չէին գաղտնապահութեան համար։ «Տէյլի Մէյլ» գովելով զօրքին քաջութիւնը, «անհոգութիւն եւ ձգձգում» կը տեսնէ արշաւանքին կազմակերպութեան մէջ, ինչպէս եւ «վարանում եւ անորոշութիւն»։

Ֆրանսական թերթերն ալ զանազան բացատրութիւններ կը հրատարակեն նահանջի մասին։ Թերթ մը Տարտանէլի արշաւանքին կը նմանցնէ Նորվեկիոյ ձեռնարկը։ Ուրիշ մը, «Փարի - Սուար», անփորձութիւն կը վերագրէ անգլիական հրամանատարութեան եւ զօրքին, միեւնոյն ատեն դիտել տալով թէ «քննադատութիւնը արդար է եւ յաճախ անիրաւ»։ Իբրեւ ընդհանուր կարծիք, բոլոր թերթերն ալ կը չեշտեն թէ Նորվեկիոյ ձախողանքը պարզապէս պատերազմին մէկ դրուագն է եւ չի կրնար վճռապէս ազդել վերջնական ելքին վրայ։

Իտալական թերթերը բնականաբար կը փառաբանեն Գերմանիոյ յաջողութիւնները, աւելի զօրացած համարելով անոր դիրքը, քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով եւ դասեր հանելով։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» ալ Տարտանէլի արշաւանքին հետ բաղդատելով նորվեկեան ձեռնարկը, դիտել կու տայ թէ «Անգլիացիները շատ ուշ հասան եւ շատ փոքր ուժերով»։ «Նիւ Եորք Թայմզ» նահանջը կը նկատէ «լուրջ ձախողանք մը Դաշնակիցներու ռազմագիտութեան համար», միեւնոյն ատեն հաստատելով թէ անոնք գրեթէ անյաղթելի դժուարութեանց առջեւ կը գտնէին սկիզբէն իսկ։ Շուէտական թերթերը կը թելադրեն փոքր երկիրներուն որ միայն իրենց սեփական ուժերուն ապաւինին, երբ վտանգի մէջ են :

*** Պ․ Իտըն, Անգլիոյ գաղթապետութեանց նախարարը, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց․— «Ես երբեք չեմ ծածկած իմ համոզումս թէ մեր թշնամին զօրաւոր է։ Բան մը չենք շահիր մեր աչքերը փակելով այս իրականութեան առջեւ։ Պատերազմի ատեն միշտ սխալ է ստորագնահատել թշնամին։ Հաշտութեան խօսք չի կրնար ըլլալ ցորչափ Նորվեկիոյ ժողովուրդը չվայելէ իր ազատութիւնը, իր իսկ Թագաւորին հովանաւորութեամբ եւ իր անունով։ Չի բաւեր կրկնել թէ ժամանակը կը բանի մեզի համար։ Պէտք է օգտագործել ժամանակը»։

205 համայնավար գործիչներ աքսորուած

Զինուորական վերաքննիչ ատեանը մերժեց 28 նախկին համայնավար երեսփոխաններու վերաքննութեան առաջարկը։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 125 ծանօթ գործիչներ աքսորուած են Վանտէի նահանգը, ուր կղզի մը յատկացուած է իրենց բնակութեան համար։ Պիտի արգելափակուին բերդի մը մէջ։ Ասոնց մէջ կը գտնուին երեսփ․ ժողովին նախկին դեր-նախագահին եղբայրը, Տիւքլօ, Ռ․ Ժան, Ֆիլիփոռ, Ռաքամոն եւ ուրիշ յայտնի դէմքեր։ Իսկ ուրիշ 80 համայնավար դատապարտեալներ ալ աքսորուած են Նուաղմութիէ կղզին, Վանտէի ափերուն վրայ :

Ապահովութեան Տեսչութիւնը 27 համայնավար գործիչներ եւս ձերբակալեց, Լիոնի, Մարսէյլի, Տիժոնի եւ ուրիշ գաւառական կեդրոններու մէջ։

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ՝ Փրանսական իշխանութեան կարծիքով, փախստական համայնավարները նոր կեդրոն մը հաստատած են Սեւ Անտառին եւ Հռենոսի ուրիշ շրջաններուն մէջ, ուր կը շարունակեն իրենց գաղտնի գործունէութիւնը, խորտակելու համար ժողովուրդին բարոյական կորովը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, նախկին ընդհ․ քարտուղար Թորէզի հետքը գտնուած է Պատէնի մէջ (Գերմանիա)։ Պատերազմին սկիզբէն ի վեր ձերբակալուած են աւելի քան 4000 համայնավարներ, որոնց 2150ը Սէնի նահանգին մէջ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ․ էջ)

Բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեան

ԽՄԲ.— Անցեալ տարի լրացաւ բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեանի մահուան 10րդ տարեդարձը: Այս առթիւ «Խորհ. Հայաստան» կը հրատարակէ հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը.—

Յովհ. Յովհաննիսեան յայտնի դարձաւ այնպիսի ատեն մը, երբ բանաստեղծ սերունդին վրայ տակաւին կ'իշխէր Գամառ-Քաթիպան, իսկ Շահազիզի երգին կախարդանքը չէր մոռցուած: Այսուհանդերձ կրցաւ համառ իրաւունքով տեղ գրաւել ծանօթ հեղինակներու շարքին մէջ:

Ինչո՞ւ բազմաթիւ բանաստեղծներ, որոնք նոյն տարիներուն՝ հաստափոր գիրքեր նետելով հրապարակ, աստղի նման փայլեցան գացին, մնացին անանուն եւ անյիշատակ, իսկ Յովհաննիսեանի փոքրիկ գիրքը բաւական եղաւ որ ճանչցուի բանաստեղծ, անուն ու համբաւ շինէ: Անո՞ր համար արդեօք, որ, ինչպէս Շէյքսփիրի մէկ հերոսը կ'ըսէ՝ անոնք ունէին աւելի փայլ քան ջերմութիւն, իսկ Յովհաննիսեան՝ թէ մէկը եւ թէ միւսը: Ի հարկէ ոչ:

Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւններուն հատորը լոյս տեսաւ 1887ին, այն շրջանին՝ երբ հայ բանաստեղծութիւնը «սերնդափոխ» կը դառնար: Յովհաննիսեան սահմանագծեց ու բաժնեց նորը հինէն: Յովհաննիսեան, իբրեւ գրական երեւոյթ, Շահազիզի շարունակութիւնն է բանաստեղծներու նախորդ սերունդին՝ Քաթիպայի հակադրութեան մէջ: Սակայն որովհետեւ հայ բանաստեղծութիւնը կը գտնուէր իր անկիւնադարձին վրայ, Յովհաննիսեան վերջնապէս չայրեց այն բոլոր կամուրջները, որոնք զինք կը կապէին նախորդ սերունդին աւանդութիւններուն: Այդպէսով, Յովհաննիսեան դարձաւ բանաստեղծական խօսքի անփոփոխ ափերուն վրայ կամուրջ կապող արուեստագէտ մը: Բայց ատիկա արգելք չեղաւ, որ կանգնի նոր շարժումին գլուխը: Յովհաննիսեան գրական սերունդ ստեղծեց:

Ծատուրեան, Թումանեան եւ Իսահակեան կը սերին իր բանաստեղծական տոհմէն: Թումանեան կ'ըսէ թէ կը պատկանի հայ բանաստեղծութեան զարգացման այն «շրջափուլին», որ կը սկսի Յովհաննիսեանով: Իսահակեան եւս նամակի մը մէջ կը գրէ թէ խմած է Յովհաննիսեանի երկերուն ոսկեղէն աղբիւրէն:

Ի՞նչը Յովհաննիսեանը դարձուց նման մեծ ուժերու նախորդող, ո՞րն է իր բանաստեղծութեան գլխաւոր արժէքը,— այն որ կը ներկայացնէ քնարական նոր խօսքի առաջին որոնումները: «Յովհաննիսեան կարծես առաջադրութիւնն ունէր ցոյց տալու քնարերգութեան բոլոր ուղիները եւ անոր նմոյշները: Երգ, ներբողական, եղերերգութիւն, պատմական առասպելի վերամշակում, փիլիսոփայական խոկանքներ,— քնարերգութեան այս եւ այլ հիմնական ձեւերը Յովհաննիսեան մշակած է սիրով ու փութով» կը գրէ Վալերի Բրիւսով՝ երբ կը ներկայացնէ բանաստեղծին պատմական արժէքը: Ինչպէս նիւթի եւ գրական սեռերու, նոյնպէս եւ լեզուի տեսակէտով՝ Յովհաննիսեան նոր երեւոյթ էր հայ բանաստեղծութեան մէջ: Յովհաննիսեան կանգնեցաւ գլխովին բարձր իր նախորդներէն, ըստեղծեց մաքուր եւ կիրթ լեզու, իր միասնական ոճով:

Յովհաննիսեան առաջինը քալեց այն շաւիղէն, որ յետագային պիտի դառնար բանաստեղծներուն բանուկ ճանապարհը: Յովհաննիսեանի «հատիկը» գտաւ իր պարարտ հողը, ծիլ արձակեց, եկաւ ուրիշ աչուղ մը եւ ձեռքը «չոնգուր»ին զարնելով՝ երգեց Մանթաշի խաղերը եւ վէրքը: Յովհաննիսեանի երգերը դարձան ակունքը այն յորդուն գետերուն, որոնք «լափին տալով» գացին թափել ծովին մէջ, ուր ոչ շատ ուշ՝ դէպի հեռուն եւ անհունը յանդուգն լողընթաց մը պիտի կատարէին Թումանեան եւ Իսահակեան: Յովհաննիսեանի յաջորդներուն մեծութեան մէջ գոյաց իր վաստակին պատմական արժէքը: Թումանեան եւ Իսահակեան շարունակեցին Յովհաննիսեանի ըսկսածը: Բայց ատիկա բանաստեղծական հնարքներու չփման հարց չէ միայն, այլեւ հոգեկան մտերմութեան, մտածումի հարազատութեան: Որքան ալ իրարմէ տարբեր ըլլան անոնք՝ բնութեամբ եւ խառնուածքով, ըսենք՝ Յովհաննիսեանը մեղմ, Թումանեանը վեհ ու խաղաղ, Իսահակեանը անհանգիստ եւ հեղեղուն, միեւնոյն է, զիրենք միացնողը հաւաքական հոգեբանութեան միասնականութիւնն է, ժողովուրդին հետ ունեցած իրենց կապը:

Ազգային ազատագրական յոյսերուն խորտակումը խոր լքում մը ըստեղծած էր 80ական թուականներուն: Ամէնքը մխրճուած էին յուսախաբութեան մէջ եւ «սրտի խօսք» կ'ուզէին լսել: Յովհաննիսեան իբրեւ գրական երեւոյթ՝ արձագանգն էր այդ պահանջին: Ու Յովհաննիսեան խօսեցաւ նոր եւ անծանօթ ձայնով: Այդ ձայնը կուգար մարդկային հոգիին խորերէն, յոյզերու անտեսանելի աշխարհէն: Մինչեւ Յովհաննիսեանի գալը, հայ բանաստեղծութիւնը «ամաչում էր զգացմունք յայտնելուց, աշխատում էր ամէն տեղ լինել խելօք, խորհող, մտածող, զգացմունքներ զսպող, զգայականութիւն սանձող»: Կսկիծ, յուսահատութիւն, կարօտ, երազ, ձգտում, յոյս, մէկ խօսքով՝ ներաշխարհի տարամերժ զգացումները եւ մտածումները գտան իրենց ցոլացումը Յովհաննիսեանի բանաստեղծութեան մէջ: Բանաստեղծին զգացումները խառն են եւ, երբեմն ալ, հակասական: Հակասութիւններու ամբողջութեան մը մէջ կը հաշտուին բանաստեղծին վայելչասիրութիւնը եւ մարդասիրութեան փշոտ ուղին, բարձր գաղափարները: Կեանքի գտած խեղութիւնը ըմբոշխնած բանաստեղծին ականջին նոր ճշմարտութեան մը պէս կը հնչեն հնադարեան խօսքերը, beati possidentes,— երջանիկ են տիրողները: Յուսախաբ երգիչը կը տեսնէ, որ մարդոց խիղճը կաշառուած է, անկեղծութիւնը վաճառուած, իսկ մարդոց,— Թալէյրանի խօսքով—, լեզու է տրուած որ լռեն, ծածկեն իրենց միտքը եւ զգացումները: Յովհաննիսեանի երգը խօսեցաւ այն հոգիներուն, որոնք մնջացեր էին հայրենիքի ցաւերէն: Ազգային վիշտին հետ հնչեց քնքոյշ սիրոյ լուռ խոստովանանքը: Բանաստեղծին երգերուն մէջ ընթերցողը գտաւ սիրոյ գիւթական աշխարհը, զգաց երազանքներու հմայքը: Թախիծն ու մեղմութիւնը ճամբայ գտան դէպի մարդոց հոգիները: Այլեւս խռոված հոգիի տրամութիւնն էր, որ կ'իշխէր երգին վրայ: Բանաստեղծը պատմութեան ընդերքէն դուրս քաշեց հեռաւոր անցեալին, անյիշատակ ժամանակներու մէջ հիւսուած ժողովրդական աւանդավէպերը:

Այդ գրուածքներուն մէջ, ըլլայ դեղօն թէ եղերերգութիւն, Հայոց լեզուին ճոխութիւնը կը հնչէ մասնաւոր վսեմութեամբ եւ դասական խըստութեամբ, իսկ իւրաքանչիւր չեշտ կ'իջնէ կռանի ուժգնութեամբ: Ակամայ կը յիշես հին ու մեծ զանգերու ծանր եւ հանդիսաւոր ղօղանջը:

Յովհաննիսեան շատ չէ գրած: Բայց իր երգերը, հայ ազգային բանաստեղծութեան լեռնոտ ճանապարհին վրայ ինկած առաջին կածանները ըլլալով, անզուգական կատարելութեան դասական օրինակներ կը մնան տակաւին մինչեւ այսօր: Յովհաննիսեանի «Ժլատ» գրիչին տակէն դուրս եկած են այնպիսի տողեր, որոնք, ինչպէս շատ ճիշդ կ'ըսէ Իսահակեան, խոկական դոհարներու պէս կը շողան եւ դերադոյն հրճուանքով կը լեցնեն ընթեր հոգիները այնքան ատեն որ «Արագը կը դայ լափին տալով, իսկ ձիւնը կը կիտուի Ալագեազի կատարին»:

Յովհաննիսեանի, ինչպէս Թումանեանի եւ Իսահակեանի, աւելի վերջ՝ Տէրեանի բանաստեղծութիւնը դարձաւ հայելի մը, որ կը ցոլացնէ ժողովրդական զանգուածներու, գիւղացիութեան, արհեստաւորութեան եւ հալածական մտաւորականութեան ձգտումը դէպի լաւը, դէպի բարին ու գեղեցիկը, անոնց շարժումը դէպի յեղափոխութիւնը, անոնց մարդկային-ազգային արժանապատուութեան պարթօնքը, բողոքն ու վարանումը, խռովքն ու ընդվզումը, մէկ խօսքով՝ շարժումը իր տարբեր եւ հազարումէկ ուղիներով: Պրոմեթէոսեան ծառացում եւ քրիստոնէական քարոզ, խռովութիւն եւ հնազանդութիւն,— ահա Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնը, ուր համերաշխութեան հովանիին տակ խաղաղ կը հանդչին մէկ կողմէ ազատ միտքի ընդոստ խոյանքը, միւս կողմէ հնազանդ բարոյախօսը: Բայց երբեք յուսահատութեան մէջ չխեղդուեցաւ բանաստեղծին հաւատքը, ընկերային չարիքին հակադրեց անձնազոհ սէրը, եղբայրութեան եւ համերաշխութեան քարոզը: Բանաստեղծը կը սպասէր այն օրուան, երբ «մեծ ու անվախճան սէրը» համերաշխութիւն պիտի բերէ մարդոց: Իր բոլոր երգերուն մէջ, մաքառումի դայրոյթ ըլլայ թէ անհուն մորմոքի յուսակտուր աղերս, կը ճառագէ յոյսին շողը: Անսահման հաւատքը իր աչքերուն մէջ՝ ան միշտ երազեր է այն օրը, երբ մշտավառ կանթեղ մը կը բոցավառի Արագածի կատարին.

Ամէն անգամ՝ երբ վերջալոյս ծիրանի
Հանգչում է մեղմ Արագածի կատարին,
Եւ գերթ մանկան պայծառ աչեր գեղանի՝
Աստղերն յերկնից փայլ են տալիս կամարին,
Նայում եմ ես եւ սպասում, որ վառուի
Մի այլ նրագ ծերուկ լերան ճակատին:

Ժողովուրդը իր սեփական ձեռքերով վառեց երջանկութեան կանթեղը: Բանաստեղծը վկայ դարձաւ այդ երջանիկ պահին, ապրեցաւ առաջին բերկրանքը: Համոզուեցաւ որ հուր յաւիտեան անշէջ պիտի մնայ ժողովուրդին վառած «լուսոյ ջահը նուիրական»: Եւ ոչ մէկ յանցաւոր ձեռք կը յանդգնի մարել, որովհետեւ բիւր հազարներու ձեռքով վառած է ան, որովհետեւ այնտեղ կը բոցավառին ազատութեան կռիւին մէջ ինկած նահատակներու յաւերժօրէն անմահ հոգիները:

Ռ. ԶԱՐԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նոր գիւտեր, նոր խօսքեր

Լոյսը արեւէն կուգայ:

Անկէ վերջը պատէն ալ լոյս պիտի գայ: Արեւէն եկած լոյսով չկրցանք լուսաւորուիլ ու տաքնալ եւ աժան սննդեղէն ունենալ, տեսնենք պատէն եկող լոյսով ինչ վիճակ պիտի ունենանք:

Անգլիական ընկերութիւն մը, քիմիական նիւթեր, իւղեր ու գոյներ արտադրող, հրապարակ պիտի հանէ լուսատու ներկեր: Երբ մեր սենեակներուն ներքին պատերը պատկերազարդենք այդ ներկերով, ալ լոյսի պէտք պիտի չունենանք, տիւ ըլլայ թէ գիշեր: Պատերը պէտք է ջնարակել իւղաներկով ու նոր ներկերով ալ շինել նկարներ: Պէտք է գծել այնպիսի պատկերներ որոնք լուսաւորութեան գաղափարին ալ մօտ ըլլան: Օրինակ.— լոյսի աստուածներուն նկարները, Աստղիկին մերկութիւնը, Ղունկիանոս աղջին ճաճանչաւէտ գանկը, Թուրքի մը գլուխը կամ մէկական տոլարնոց յիսուն հատ թղթադրամ:

Ու այս փոփոխութիւնը ասացուածքներու փոփոխութիւն ալ պիտի բերէ իրեն հետ:

Մինչեւ հիմա կ'ըսէինք.
— Իմ արեւ, իմ աչքի լոյս...
Ասկից վերջը պիտի ըսենք.
— Իմ պատ, իմ աչքի լոյս...
Մինչեւ հիմա կ'ըսէինք.
— Արեւուդ մեռնիմ...
Ասկից վերջը պիտի ըսենք.
— Պատիդ մեռնիմ:

Երբ քսաներորդ դարու պատը արեւ կ'ըլլայ, երբեք մի զարմանաք որ քսաներորդ դարու ննջասենեակը դըժոխք եղած է:

×

Քալիֆորնիացի գիտնական փրոֆ. Էպէտ ալ գիւտ մը ըրեր է: (Կամաց կամաց գիւտ չընողը մատով ցոյց պիտի տրուի):

Այս փրոֆէսէօրը մարդոց բան պիտի սորվեցնէ, բոլորովին նոր ձեւով: Իր աշակերտները պիտի քնացնէ՝ ու երբ տեսնէ որ անոնք խոր քունի մէջ են ու սկսած են պաս ձայնով խռկալ՝ պիտի սկսի իր դասախօսութիւնը: (Աչքը լոյս դպրոցին մէջ գէջրօ առնողներուն):

Էպէտ շինած է նորօրինակ գործիք մը: Ելեկտրական ձայնագիր մը կապած է մետաղէ գանկի մը՝ որուն ներսի կողմը գրուած է «գլխու մանրախօսը»: Քնացող աշակերտը իր գլխուն վրայ պիտի ունենայ մետաղեայ գանկը: Ձայնագիրին մէջ պիտի կրկնուի դասախօսութեան նիւթը եւ գործիքին շնորհիւ գիտելիքները պիտի ծծուին, պիտի իւրացուին քնացող ծոյլ երանելիին կողմէ:

Զարգացումն ալ տասը փարայի բան պիտի ըլլայ, եթէ արդէն եղած չէր:

Փրոֆ. Էպէտի այս գործիքին ալ պիտի ստեղծէ նոր ասութիւններ:

Մինչեւ հիմա կ'ըսէինք.
— Դուն քուն, բախտդ արթուն:
Այդ խօսքը ըսելէ զատ՝ պիտի կըրնանք նաեւ ըսել.
— Դուն էշու պէս խռկաս ի քուն,
Միտքդ յանկարծ կ'ըլլայ գիտուն:

×

Երրորդ գիւտ:

Ամէնքի համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Տոնդաս տասնեւհինգ տարի հետազօտութիւններ կատարելէ վերջ, հաստատած է որ աղը հրաշալի դեղ մըն է խելագարութեան, լուսնոտութեան եւ ուրիշ հոգեկան հիւանդութեանց դէմ:

Տոնդաս իր փորձերը նախ բրած է շուներուն, խոզերուն ու աւանակներուն վրայ եւ յետոյ միայն մարդոց վրայ: (Մխա՞լ մը մարդոց խնայելուն համար, թէ ճիշդ դասաւորումով գործելու համար...):

Իր աղադարմանումը սկսած է, երկու տարիէ ի վեր, գործադրուիլ Տրամա-Քայթոնի հիւանդանոցին մէջ, առանց եղերական արդիւնքի: Ընդհականակն շատ լաւ արդիւնքներով: Աղը անբուժելի համարուած հիւանդներու վրայ իսկ բարերար ազդեցութիւն ըրած է: Տոնդաս չուտով լոյս պիտի ընծայէ մատեան մը, պարզելով իր գիւտին օգտագործման վերաբերեալ մանրամասնութիւններ:

Նոր ասացուածք մըն ալ այս գիւտէն պիտի ելլէ:

Ասկէ առաջ կ'ըսէինք.
— Աղեմ որ չհոտիս:
Ասկէ վերջը պիտի ըսենք.
— Աղեմ որ չխենթենաս:

Մե՛ղք որ աղը պակսիլ սկսած է, Եւրոպայի մէջ: Մե՛ղք մանաւանդ որ աշխարհի վրայ մնացած աղը հոտիլ սկսած է...:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մռուլենու ծայրը

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

...Ազգերի ապագան այլեւս գաչխոնների ծայրին չէ եւ ոչ էլ գահերի վրայ կուչ եկած այլասուածների ձեռքի մէջ: Ժողովուրդների բախտը ժողովրդական կամքի մէջն է: Ստրուկները իրանք ստեղծեցին պալատները, իրանց ձեռքերով էլ պիտի քանդեն ստրկութեան կռատունները: Պատմական անարդարութիւնը ստեղծուած է մարդով — մարդոց ձեռքով էլ պիտի քանդուի նա, որպէսզի հաւասարութեան խրամատների տեղ բարձրանան Աշխատանքի տաճարները եւ հարթուի ճամբան նոր կեանքի, նոր վայելքի, նոր իտէալների...

Տուր ձեռքդ, եղբայր...

Դեռ երկիւղալի է մեր անցնելիք ճամբան,— օդի մէջ արեան հոտեր կան, հորիզոնի վրայ մրրիկի նշաններ...

Այդ կացութեան հանդէպ յիշենք մօտիկ անցեալի գերբնական զոհաբերութիւնները, վերյիշենք մանաւանդ այն յաղթանակները, որ երէկ իսկ երազ կը թուէին: Լացի ժամանակ չմոռնանք որ ծիծաղ կայ: Եւ մահուան տաղնապի մէջ միտ բերենք թէ գերեզմաններուն կողքին օրօրոց կայ...

Գերագոյն իմաստութիւնը՝ յուսահատութեան մէջ չէ, եւ ոչ էլ խելքի նշան է միշտ չհաւատալ, միշտ տըրտնջալ, միշտ ողբալ: Մեծագոյն առաքինութիւնը վտանգը արհամարհելն է: Այս արիւնոտ ազգամարտի մէջ Հայը տասն անգամ ինկաւ բայց տասն անգամ ոտքի կանգնեց: Ընկած զինակները սնունդը պիտի լինին նորերի համար, եւ ասպատակ թշնամու բազուկները՝ կոչ յեղաշրջումներին: Օրուան մեր ցաւերը չի խառնենք անցեալ եղեռնի վերյիշումով: Թեթեւացնենք մեր ցաւը՝ ապագայի մասին յոյսով, եւ լինինք բանաստեղծ վաղուան հանդէպ, եւ փիլիսոփայ՝ վտանգի դիմաց...

Ու այդպէս էլ երգենք:

Է. ԱԿՆՈՒՆԻ

×

...Մենք ալ կ'ուզենք ապրիլ: Մենք ալ կը բաղձանք բարեկեցիկ ըլլալ:

Կը բաղձանք մեր ողորմելի, թըշուառ վիճակը մարդավարի կեանքի փոխել: Մաքի, մարմնի, սրտի սընունդ ստանալ ու վայելել: Բայց այդ բոլորը ունենալու համար անհրաժեշտ է աշխատանք ունենալ, վաստակ ունենալ, ապահով գործ ունենալ, ի վիճակի ըլլալ վաղուան հոգը չունենալու, օրուայ պարէնին համար մըտատանջ չըլլալու: Իսկ ատոր համար՝ անհրաժեշտ է գիտնալ գործ շինել, գործ ստեղծել, աշխատելու ընդունակութիւններն ու հմտութիւնները զարգացնել:

Ի՞նչ ունինք մենք ապրելու իրաւունքին համար:

Ապրիլ կ'ուզենք արեւմտեան արշաւանքին դէմ, չըջապատող հակամարտ տարրերու մէջտեղ, կեանքի այս բազմազան ու տեւական կըռուին մէջ՝ մեր անպատրաստ կմախքին էութիւնով:

Ո՞վ պիտի կանգնի ու ո՞վ պիտի իյնայ:

Կուրի էութիւնն իսկ անողորմութիւնն է:

Յաղթողը այն է՝ որ ոչ միայն քաղաքակրթութեան պաշտպանքներով օժտուած, զինուած եւ ուժեղ է, այլեւ գիտէ օգտուիլ մրցակիցներու սխալներէն ու թերութիւններէն:

Անպատրաստներու, տկարներու համար ճակատամարտ չկայ: Անոնց բաժինն է ոտքի տակ երթալ, ճզմուիլ, փշրուիլ:

Տիրողական այս հակայ շարժման տեռեսական-գիտական առաջընթաց վաղքի ընթացքին՝ անշարժութեան մատնուածներէն ո՞վ իրաւունք կրնայ ունենալ աւելորդ տեղ գրաւելու եւ սրարշաւ վաղքերը կանգնեցնելու: Ու մենք կորսուած ենք եղեր միշտ, ոտքի տակ ենք գացեր միշտ: Ու դեռ ձենք զգար վտանգը վաղուան փոթորիկին, վերջնական հարուածին:

Յ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni:

UNION FRANCO-ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ (247րդ օր).— Զեկոյց թիւ 485, Մայիս 3, առաւօտ.— Քանի մը հետաձգութիւն գիշերուան առաջին մասին մէջ:— Զեկոյց թիւ 486, իրիկուն.— Ցերեկուան ընթացքին հետախուզութիւններ կատարուեցան մեր կողմէ, Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ նոր շրջաբերական մը ուղղուեցաւ նահանգապետութեանց, ճշդելով կարգ մը թիւրիմացութիւններ (պաշտօնաթերթ, 4 մայիս): Շրջաբերականը կը պատուիրէ ամենամեծ բարեացակամութեամբ վարուիլ խնդրարկուներուն հետ: Նպաստ պիտի ղրկուին անոնք որոնց նիւթական կացութիւնը բարւոքած է կամ երբ խարդախութիւն մը երեւան հանուի: Յետոյ, նպաստ կրնան ստանալ անոնք որոնց նիւթական աղբիւրները պակսած են եւն.:

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղ դրամներու չինութիւնը յառաջ կը տարուի շոգեկինդ, օրական 400.000 — 450.000 հատ: Արդէն պատրաստ են 40 միլիոն հինգնոցներ, պրոնզէ եւ ալիւմինիոմէ: Հակառակ պաշտօնեաներու 50 առ հարիւրին զինուորագրութեան, փողերանոցը կը բանեցնէ 13 մեքենաներ, որ առաջ լրացնելու համար ամբողջ քանակը, որմէ վերջ հինգնոց թղթադրամները պիտի քաշուին հրապարակէն:

ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ բացուեցաւ ուրբաթ օր, Կռան Փալէի մէջ: Պիտի տեւէ երկու շաբաթ: Մայիս 15ին Հանրապետութեան նախագահը պիտի այցելէ ցուցահանդէսը: Սենեկալի եւ աՆնամի նուագախումբերը պիտի նուագեն ամէն օր եւ ուրիշ անակնկալներ պիտի սարքուին:

ՄՕՏԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ անգլիական բանակը հետզհետէ կը զօրանայ: Աուջի օր նոր զօրագունդ մը հասաւ Ռոտէզիայի գաղթավայրէն, ամէն տեսակ զինուորներով եւ զէնքերով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց Ատոլֆ, Հէրման կամ Ռիպպէնթրոփ անուններով կոչել ո եւ է նժոյգ, ձիարշաւներու մէջ:

20 — 48 ՏԱՐԵԿԱՆ հայրենազուրկ զինուորցուներու բժշկական քննութիւնը սկսաւ Սէնի նահանգին մէջ: Ենթակաները կը կանչուին անհատական կոչնագիրներով, առանց տարիքի որոշ դասաւորման:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Մեթոտական եկեղեցին ընդհ. ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց որ կը խնդրէ նախագահ Րուզվէլթէն եւ կանչել Վատիկանի ներկայացուցիչը, Պ. Թէյլըր: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ նախագահին այս անուանումը մեծ սրտնեղութիւն պատճառած է: Քանի մը պատուիրակներ բողոքեցին բանաձեւին դէմ, բայց անօգուտ: Համագումարը կը ներկայացնէր 8.000.000 անդամներ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց խստօրէն հետապնդել հիթլէրականներն ու համայնավարները, որպէսզի չփորձեն դաւեր սարքել, ինչպէս եղաւ Նորվեկիոյ մէջ: Մասնաւորապէս ստուգումներ կը կատարուին անոնց մասին որ Հոլանտա մտած էին ապօրէն միջոցներով, Գերմանիայէն կամ ուրիշ երկիրներէ: Քաղաքացիներ ալ մատնանշումներ կը կատարեն անանուն նամակներով:

100 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ԾԽԱԽՈՏ պիտի գնուի Պուլկարիայէն, համաձայն նոր պայմանագրութեան մը: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը շարունակէ բանակցութիւնները, ուրիշ գնումներ ալ կատարելու համար: Մինչեւ հիմա Պուլկարիոյ ամէնէն մեծ յաճախորդը Գերմանիան է: Տոքթ. Քլոտիուս, Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակը, որ վերջերս Պուքրէշ եւ Փէշթա կը գըտնուէր, Սոֆիա գնաց:

1910Ի ԵՒ 1911 ԶՕՐԱԴԱՍԵՐՈՒ զինուորները (50 եւ 49 տարեկան) 15 առ հարիւրի տուրքէն ազատ են, եւ պիտի վճարեն միայն 5 առ հարիւր, համաձայն ելմտական նախարարին յայտարարութեան:

Ապրիլեան նահատակները ոգեկոչ Փարիզի մէջ

Կը տօնուի կիրակի, 12 մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ, նախաձեռնութեամբ ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ կազմակերպութեանց: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Խաչատուրեան խորունկ վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրասուն աղջնակին ՎԱՐԴԱՆՈՒՇԻ (7 տարեկան) կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Sartheի մէջ, ապրիլ 30ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 3 մայիս, ուրբաթ օր, Քուրպվուայի գերեզմանատունը, ուր փոխադրուած էր տարաբախտ աղջնակին մարմինը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ կին մը միջին տարիքով, որ յանձն առնէ խնամել կաթնկեր երախայ մը, մօտակայ գիւղի մը մէջ: Դիմել ամէն օր 12 — 2, Radio Cité, Bld. Haussmann, Տիկին Yvonne Gallիի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ տնական աշխատանքներու համար կին մը որ գիտնայ թուրքերէն եւ ֆրանսերէն: Դիմել Char, 172 Boulevard Berthier, Paris (17):

Le Gerant: H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ
MARDI 7 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4342

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

»»» . «««

Իտալիան պիտի մասնակցի՞, պատերազմը պիտի ծաւալի՞,— Ահա օրուան հրատապ խնդիրը, որ լրջօրէն կը զբաղեցնէ որքան Եւրոպան, նոյնքան Ամերիկան: Նախագահ Րուզվէլթի ծանօթ ձեռնարկներէն եւ անգլեւֆրանսական նաւատորմին Աղեքսանդրիա ժամանումէն ի վեր, կացութիւնը կը մնայ խիստ լարուած: Ահազանգը հնչած է արդէն Պալքաններուն մէջ, հակառակ տրուած հաւաստիքներուն: Մնաց որ, այդ հաւաստիքներու մասին ալ ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին, որովհետեւ ինչպէս Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը, նոյնպէս Մուսոլինի ամէն բան գաղտնի կը պահեն, իսկ իտալական մամուլին լեզուն կծու ըլլալով հանդերձ, ընդհանուր խօսքերէ անդին չանցնիր: Լուատեսներու կարծիքով, Պ. Րուզվէլթ կը ջանայ ոչ միայն կանխել պատերազմին ծաւալումը, այլ եւ նոր ձեռնարկ մը կատարել, հաշտութիւն գոյացնելու համար Եւրոպայի մէջ:

Իտալիա կրնա՞յ դիմանալ, եթէ յարձակի.— Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը տեսութիւններ կը հրատարակեն, ապացուցանելու համար թէ Իտալիոյ համար շահաւոր չէ պատերազմը, թէ ռազմագիտական եւ թէ տնտեսական պատճառներով, քանի որ Դաշնակիցները կը տիրապետեն Միջերկրականի ճամբաներուն:

Այսպէս, «Էքսէլսիոր» կը գրէ.— Անշուշտ Երկոտասան կղզիներու մէջ, Լերոսի իտալական նաւակայանը Փոռթ - Աքիի օդակայանով միայն 240 մղոն հեռու է Աղեքսանդրիայէն: Բայց Հռոդոս եւ Երկոտասան կղզիները շատ խոցելի են Թրքական ափերէն: Իզմիրը կ'իշխէ Եգէականի վրայ, Մարմարիսը, Մաքրին, Ալեքսանտրէթի ծոցը շատ յարմար խարիսխներ են եւ կրնան ամբողջ նաւաբաժիններ պատսպարել: Իսկ դիմացը, Կիպրոսի բրիտանական կղզին տէրն է իր Ֆամակուստայի եւ Լիմասոլի նաւակայաններով: Յետոյ, Սուրիայէն մինչեւ Եգիպտոս, անցնելով Անդրյորդանանէն, կայ օդանաւային կայաններու կրկնակ, երբեմն եռակ գիծ մը,— Պէյրութ, Հայֆա, Ամման, Թամլէ, Աքապա, ուր կը գտնուի աշխարհի ամէնէն բնական օդակայաններէն մէկը, վերջապէս Մարսա - Մաթրուհ, Աղեքսանտրիա, Հէլիոպոլիս, Հէլուան:

Աղեքսանդրիայէն 1092 մղոն անդին կը գտնուի Մալթան, ամուր միջնաբերդ մը, միայն 60 մղոն հեռու Սիկիլիոյ ափերէն եւ 120 մղոն Փանթէլլարիայի իտալական կայանէն,, ամրացեալ կղզի մը որ 100 մղոն հեռու է մեր Պիզէրթայէն (Թունուզ): Փանթէլլարիայէն ոչ հեռու կը գտնուին իտալական երկու ռազմագիտական կղզիներ եւս:

Ֆրանսերէն թերթը ուրիշ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելէ վերջ, կ'եզրակացնէ թէ Իտալիոյ ռազմագիտական դիրքը շատ աննպաստ է, մանաւանդ որ այդ երկրին բոլոր մեծ քաղաքները եւ հաղորդակցութեանց գլխաւոր գիծերը կը գտնուին ծովուն մօտ: «Կը յաղթէ ան որուն ձեռքն են պաշարման դուռները, Սուէզէն մինչեւ Ճիպրալթար»:

Նորվեկիոյ վերջին դէպքերու մասին լիակատար տեղեկութիւններ պիտի տրուին այսօր, երեքշաբթի, Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ: Այս նիստը փոթորկոտ գումարում մը պիտի ըլլայ Չէմպըրլէնի դահլիճին համար, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: «Տէյլի Մէյլ» կը կարծէ թէ քաւութեան նոխազը պիտի դառնայ ծովային նախարարը, Չըրչիլ, իբրեւ պատասխանատու Նորվեկիոյ արշաւանքին: Միայն թերթերը չեն որ կը քննադատեն կառավարութիւնը, վերջին ձախողանքին առթիւ: Աշխատաւորական կուսակցութեան կարեւոր դէմքերէն Մորիսըն, երեսփոխան, առջի օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ, պահանջելով որ հրաժարին Չէմպըրլէն, ելմտական նախարարը՝ Սըր Ճօն Սայմըն եւ օդանաւային նախարարը՝ Սըր Ս. Հօր, «որովհետեւ տկար քաղաքականութիւն մը վարելով պատերազմէն առաջ, պատճառ եղան որ Անգլիա պատերազմի բռնուի»: (Ն. Ե. Հէրըլտ): Նոյն աղբիւրին համաձայն, մօտ քսան պահպանողական եւ ուրիշ երեսփոխաններ, որոնց մէջ կը գտնուի նախորդ պատերազմական նախարարը, Հօր Պէլիշա, գաղտնի ժողովներ գումարելով, որոշած են աւելի ազդու քաղաքականութիւն մը պահանջել:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆՅԱՋՈՂ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ՄԸ

Զեկոյց թիւ 487, մայիս 4, առաւօտ (248րդ օր).— Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, Մոզէլի արեւելեան կողմը, ինչպէս եւ Պլիսի եւ Վոժի միջեւ:

Զեկոյց թիւ 488, իրիկուն.— Բաւական մեծ գործունէութիւն երկու կողմի հրետաձիգ ուժերու, Մոզէլի շրջանին մէջ եւ Պլիսի վրայ: Անցեալ գիշեր թշնամին բաւական կարեւոր արշաւ մը փորձեց Սարի շրջանին մէջ, լայն ճակատի մը վրայ, սակայն ձախողելով մեր հրետանիներու եւ ինքնաշարժ զէնքերու կրակին առջեւ, ետ քաշուեցաւ անկարգ - անկանոն:

Զեկոյց թիւ 489, մայիս 5, առաւօտ (249րդ օր).— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու:

Զեկոյց թիւ 490, իրիկուն.— Անցեալ գիշերուան ընթացքին Սարի շրջանին մէջ թշնամին ստուարաթիւ ուժերով եւ կարեւոր հրետաձգութեամբ յարձակեցաւ մեր յառաջապահ դիրքերէն երեքին վրայ: Այս դիրքերը թէեւ պաշարուած, դիմադրեցին յաղթականօրէն, սպասելով մեր հակայարձակումին զոր կատարեցին թեթեւազէն ջոկատներ, վանելով թշնամին:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պլիսի շրջանին գերմանական արշաւը շատ զգալի ձախողանք մը եղաւ թշնամիին համար: Արշաւը սկսած էր մայիս 4ին ժամը 1.30ին, լուրջ հրետաձգութեամբ, 1500 — 1800 մեթր տարածութեան մը վրայ, անտառի մը մէջ: Կը մասնակցէին մօտ երկու գումարտակներ: Գործողութիւնը տեւեց գրեթէ մինչեւ առտու: Ի վերջոյ, ֆրանսական ռումբերու եւ գնդացիրներու կարկուտին տակ, Գերմանները լքեցին ճակատը եւ քաշուեցան խառնիխուռն:

*** Առջի օր գերմանական օդանաւեր երեւցան Անգլիոյ ափերուն վրայ, առանց վճռական գործողութիւն մը կատարելու:

ԺԱՆ Տ'ԱՐՔԻ տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի օր, սովորական արարողութեամբ, սակայն առանց աւանդական թափօրին: Հանրապետութեան նախագահը եւ նախարարներն ալ այցելեցին յիշատակարանը, զինուորական պատիւներ եղան եւ բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուեցան:

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵ՞ԼՔՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԲՌՆԿԻ

ԱՀԱԶԱՆԳ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Միջերկրականը կ'այրկոծի

ԻՏԱԼԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.— 400 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐԿ ՄԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ.— 50.000 ԶԻՆՈՒՈ՞Ր ՂՐԿՈՒԱԾ Է ՀՌՈԴՈՍ.— Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ.— ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՊԱՏԿՈՒԻՆ.— ԶՐՈՅՑՆԵՐ ՔՈՐՖՈՒԻ ԵՒ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԱՍԻՆ:

Կացութիւնը աւելի ծանրացած կը թուի երեք օրէ ի վեր: Անգլեւֆրանսական նաւաբաժնին Աղեքսանդրիա ժամանումէն անմիջապէս վերջը, զանազան փորձեր կատարուեցան Եգիպտոսի մէջ, ամէն բան կազմ եւ պատրաստ վիճակի մէջ պահելու համար: Լոյսերը մարելու փորձեր տեղի ունեցան Մալթայի, Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի մէջ: Եգիպտոսի ծովեզերեայ մարտկոցները գործելու պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցան եւ բոլոր արձակուրդները ջնջուեցան: Անապատին մէջ ալ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան: Այդ շրջանին մէջ կը գտնուէին անջատ պահակախումբեր, Եգիպտոսի արեւմտեան սահմանէն մինչեւ Նեղոսի Տէլթան:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ իտալական մարտանաւեր կը համախմբուին Երկոտասան կղզիներուն մէջ, իսկ Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ իտալական մեքենաշարժ զօրամասեր երեւցած ըլլալով Ալպանիոյ եւ Յունաստանի սահմանագլուխին վրայ, Աթէնքի կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստիները: Թուրքիոյ վարչապետը, որ Սղերդի շրջանը գացած էր քարիւղի հանքը քննելու համար, վերադարձաւ Անգարա:

Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Անգլիա այժմ աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Աղեքսանդրիոյ քան Մալթայի եւ վճռած է ամէն գնով պաշտպանել իր շահերը Միջերկրականի մէջ: Իտալական մամուլը սպառնալիք մը համարելով անգլեւֆրանսական տորմիղին համախմբումը Աղեքսանդրիոյ մէջ, կ'ազդարարէ թէ Իտալիա չազդուիր այդպիսի շարժումներէ եւ վճռած է արժեցնել իր պահանջները, երբ ժամը հնչէ:

Մուսոլինի հրամանագիր մը հրատարակեց, որով 8 միլիառ լիրի (մօտ 400 միլիոն տոլար) յաւելուածական վարկ մը կը բացուի պատերազմական նախարարութեան, զօրացնելու համար բանակը: Հռոմի կիսապաշտօնական օրկանը կը յայտարարէ թէ Իտալիա այս պատերազմէն դուրս պիտի ելլէ «աւելի մեծ եւ աւելի հզօր քան առաջ»:

Թուրք մամուլը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին: Հիւսէյին Ճահիտ արձանագրելով այն զրոյցը թէ 50.000 իտալական զինուորներ կը գտնուին Երկոտասան կղզիներուն մէջ, դիտել կուտայ թէ Իտալիա տէրը չէ արեւելեան Միջերկրականի ջուրերուն եւ չի կրնար պարենաւորել մեծ բանակ մը: Թուրք հրապարակագիրը աւելի շատ քարոզչական նպատակներու կը վերագրէ այս լուրերը, Իտալիոյ վրայ կեդրոնացնելու համար աշխարհի ուշադրութիւնը:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ անգլեւֆրանսական տորմիղին Աղեքսանդրիա ժամանումէն ի վեր Սուրիոյ եւ Պաղեստինի դաշնակից բանակները կը բազմապատկուին նոր զօրագունդերով: Նոյն աղբիւրին համաձայն, զօր. Վէկան վերջերս Փարիզ գտնուած ատեն, հաւանական գտնելով ընդհարում մը Իտալիոյ հետ, առաջարկած է աւելի զօրացնել իր բանակը եւ վարչապետը հաւանութիւն յայտնած է: «Սուրիոյ ֆրանսական բանակը, զոր ... (գրաքննուած) կը հաշուէին մէկ ամիս առաջ, հասած է ...ի (գրաքննուած) եւ թերեւս ...ի (գրաքննուած): Միեւնոյն ատեն կ'ըսուի թէ նոր զինուորներ հասած են Պաղեստին, եւ թէ Նոր Զելանտայէն եւ Աւստրալիայէն ուրիշ ուժեր պիտի գան Պաղեստին եւ Եգիպտոս: Բայց Սուրիոյ եւ Պաղեստինի ֆրանսական եւ անգլիական զինուորական շրջանակներու կարծիքն այն է թէ Իտալիոյ հետ ընդհարում պատահած ատեն գլխաւոր ծանրութիւնը պիտի կրեն օդատորմիղը եւ նաւատորմը, երկուքն ալ Անգլիոյ հրամանատարութեամբ: Կ'ըսուի թէ արեւելեան Միջերկրականի դաշնակից ուժերուն գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել Յունաստանը եւ ընկճել Երկոտասան կղզիները, մանաւանդ Հռոդոսը, ուր Իտալացիները նաւային եւ օդանաւային կայաններ ունին: Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը վախնան որ Իտալիա անմիջապէս յարձակի Քորֆուի վրայ, տիրապետելով Օթրանթոյի ջրանցքին եւ Սելանիկ արշաւէ Ալպանիոյ ճամբով: Մօտ 120 մղոն է Ալպանիոյ սահմանագլուխէն մինչեւ Սելանիկ, շատ գէշ ճամբաներով, իսկ դաշնակից տորմիղը 600 մղոն ճամբայ պիտի կտրէ Աղեքսանդրիայէն: Յունական բանակը, որ 100.000ի կը հասնի, անշուշտ ուժգնօրէն պիտի դիմադրէ, եթէ Իտալացիները Յունաստան արշաւեն Ալպանիայէն: Եթէ իսկապէս պատերազմ ծագի Դաշնակիցներուն եւ Իտալիոյ միջեւ, ֆրանսական զօրքը անտարակոյս ցամաք պիտի ելլէ Սելանիկ եւ Մակեդոնիոյ յարակից նաւահանգիստները»:

*** Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի մասնաւոր նամակ մը ղրկած է Հիթլէրի, Հռոմի գերման դեսպանին միջոցաւ, պարզելով իր տեսակէտները Միջերկրականի խնդիրներու մասին: Դեսպանը Պերլին հասնելով քանի մը տեսակցութիւններ ունեցաւ Հիթլէրի հետ:

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը յանձնարարեց ժողովուրդին տուներէն հեռացնել բոլոր դիւրավառ նիւթերը: Յետոյ, անոնք որ կրնան այլուր բնակիլ առանց դժուարութեան, պիտի հեռանան մայրաքաղաքէն: Զինուորական միջոցներ ձեռք առնուեցան իտալական սահմանագլուխին վրայ: Շարժման մէջ դրուեցան նաեւ Եուկոսլավիոյ Սոքոլները (մարզիկ), որոնց թիւը 400.000ի կը հասնի, 150.000ը զինուորական մարզանք ստացած:

*** Պուլկարիոյ Թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեցաւ Անգարայի բրիտանական դեսպանը:— Պուքրէշի Թուրք դեսպանը Անգարա գնաց, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար իր կառավարութեան, Ռումանիոյ կացութեան մասին:

*** Տօքթ. Քլոտիուս, Գերմանիոյ տնտեսական մասնագէտը, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պուլկարիոյ Թագաւորին կողմէ: Անգարայի անգլիական դեսպանն ալ Սոֆիա գնաց, իր պաշտօնակցին հետ խորհրդակցելու համար:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ԲՈՒՌՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԾՈՎՈՒ ԵՒ ՑԱՄԱՔԻ ՎՐԱՅ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 5ին.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք Նարվիքի շրջանին մէջ, ուր գործողութիւնները կը շարունակուին: Թշնամի օդանաւերու թեթեւ գործունէութիւն այդ շրջանին մէջ:

Վերջին լուրերու համաձայն, Թրոնտհայմի եւ Նամսոսի շրջաններէն պարպուած դաշնակից զինուորները ցամաք հանուած են Նորվեկիոյ ուրիշ մէկ վայրին մէջ: Դաշնակիցները այժմ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Նարվիքի վրայ, պաշարելու եւ ոչնչացնելու համար գերման զօրամասերը:

Նորվեկիոյ արտաքին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարները Լոնտոն գացին, խորհրդակցելու համար: Թագաւորը կը գտնուի Նորվեկիոյ հիւսիսային շրջանին մէջ, միշտ հետապնդուելով Գերմաններու կողմէ: Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Հէկրայի բերդը, որ կը դիմադրէր չորս շաբաթէ ի վեր, անձնատուր եղած է 15 սպաներով եւ 160 զինուորներով: Այս բերդը կը գտնուի Թրոնտհայմէն 26 մղոն դէպի արեւելք, Շուէտի կէս ճամբուն վրայ:

Անգլիական աղբիւրէ կը հերքեն այն լուրը թէ զրահաւոր մը եւ առաջնակարգ յածանաւ մը ընկղմած են Նամսոսի բացերը: Գերման. անթելը միշտ նոր կորուստներ կը ծանուցանէ, ցամաքի թէ ծովու վրայ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, քսան անգլիական հրկիզուած օդանաւեր գտնուեր են Անտալնէսի շրջանին մէջ, 23 թշնամի սուզանաւեր խորտակուած են ապրիլ 9էն ի վեր, դաշնակից նաւերու կորուստը 2 միլիոն թոնէն բարձրացած է 2.300.000 թոնի եւայլն:

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է Գերմանիոյ հետ, անխախտ պահելու համար Շուէտի չէզոքութիւնը: Գերմանները գրաւեցին Նամսոսը, զոր պարպեր էին Դաշնակիցները: Կատաղի կռիւներ կը սպասուին Նարվիքի կողմը, ուր 3000 Գերմաններ կը գտնուին գետնափոր դիրքերու մէջ:

*** Նորվեկիացի ծանօթ գրագէտը, Քնութ Համսուն, տպագիր յայտարարութեամբ մը կը մեղադրէ իր հայրենակիցները, Գերմանիոյ դէմ սարքուած դիմադրութեան առթիւ: Առաջին անգամ չէ որ այս գրագէտը թեր կը կանգնի հիթլէրական Գերմանիոյ:

Ամէն կողմ կը հետապնդուին կասկածելիները

Ռումանիոյ գաղտնի ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները կասկածելի օտարականներու դէմ, ետ առաւ 240 հիթլէրականներու բնակութեան արտօնագիրները: Ասոնց մէջ կը գտնուին մարդիկ որոնք երկար ատեն Ռումանիա բնակած են, ուրիշներ ալ խնդրագիր տուած էին հպատակութեան համար: Այս Նացիներէն մէկը, որ աւելի քան 12 տարիէ ի վեր Ռումանիա կը բնակէր եւ մասնակցած էր հիթլէրական հանրաքուէին, ի զուր բողոքեց բնակութեան իրաւունքի դադարման դէմ: Սիպիուի մէջ, որ Ռումանիոյ գերման փոքրամասնութեան «հոգեւոր կեդրոն»ն է, ձերբակալուեցան խումբ մը Նացիներ, պատսպարած ըլլալով գերման շպիոններ: Ոստիկանութիւնը հաստատեց թէ ասոնք գերման սպայակոյտին անդամներն են եւ բոլորն ալ արտաքսեց երկրէն: Կ'ըսուի թէ ոստիկանութիւնը Պուքրէշի կեդրոնին մէջ երեւան հանած է հիթլէրական գաղտնի կազմակերպութիւն մը որ լրտեսութեամբ կը զբաղէր: Ռումանական թերթերը դիտել կուտան թէ վերջերս շափազանց աւելցած են «արուեստագէտ» եւ «շարժավար» աղջիկները, որոնք մեծ մասով կուգան Գերմանիայէն կամ Հունգարիայէն եւ տեղաւորուելով Պուքրէշի կամ գաւառական քաղաքներու մէջ, կը մտերմանան պետական պաշտօնեաներու հետ: Ինչպէս կը յիշուի, Թուրքիա վերջերս խմբովին վտարեց այս կարգի արուեստագէտները:

Ռումանիոյ օդանաւային եւ ծովային նախարարութիւնները որոշեցին գիշերները արգիլել ամէն տեսակ նաւերու երթեւեկը Դանուբի վրայ, որպէսզի խափանարար ձեռնարկներ չկատարուին Չերնա Վոտայի կամուրջին վրայ, որ նախկին Ռումանիան կը միացնէ Տոպրուճայի: Միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Քոնսթանցայի նաւահանգիստին պաշտպանութեան համար:

Պուլկարիոյ ներքին նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ պարզելով օտարականներու կացութիւնը, յայտարարեց թէ ինչպէս ուրիշ երկիրներ, Պուլկարիա եւս միջոցներ ձեռք առած է, աւելի ազդու հսկողութիւն մը կատարելու համար օտարազգիներու վրայ: Նախարարը հաւաստեց թէ կացութիւնը արտակարգ բան մը չի ներկայացներ, օտարականներու համրանքի թէ երթեւեկի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

*** Պ. Ֆարինաչչի, «Ռեժիմէ Ֆաշիստա» թերթին խմբագիրը, որ վերջերս բուռն գրութիւններ հրատարակած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, ճառ մը խօսելով Գերմանիա գացող իտալացի բանուորներու առջեւ, յայտարարեց.— «Եթէ Մուսոլինի պահանջէ կռուիլ Գերմանիոյ հետ միասին, իտալացի ժողովուրդը անպայման պիտի հնազանդի»:

*** Իտալական կառավարութիւնը դադրեցուց օդանաւային երթեւեկը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

*** Միջերկրականի տագնապին առթիւ, տեղական թերթերը կը գրեն թէ պատերազմէն առաջ Անգլիա այդ ջուրերուն մէջ ունէր 4 զրահաւոր, մէկ օդանաւակիր, 4 ծանր եւ 4 թեթեւ յածանաւ, 40 թորփիլանաւ, 6 —12 սուզանաւ եւ խումբ մը օժանդակ նաւեր: Գալով Ֆրանսայի, անոր տորմիղին առնուազն կէսը Միջերկրական կը գտնուէր: Այս միացեալ ուժերը կը տիրապետեն իտալական տորմիղին վրայ որ կը բաղկանայ 6 զրահաւորէ, 7 ծանր եւ 14 թեթեւ յածանաւէ, 59 թորփիլահալածէ, 68 թորփիլանաւէ եւ 112 սուզանաւէ: Դաշնակից տորմիղը բռնելով Սուէզի շրջանը, կրնայ անմիջապէս կտրել Իտալիոյ բոլոր հաղորդակցութիւնները Եթովպիոյ եւ Հռոդոսի հետ, իսկ Ճիպրալթարէն ալ փակել արեւմուտքի ճամբան:

ԵՐԲ ՎԱՌՕԴԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Դժոխային աղմուկ մը պատուհաններէն կը հանէ բոլորը:

Խումբ մը թեթեւ հրասայլեր, — «թրթուր»ներ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք, հողը կը ճանկռտեն եւ չոր շարժումներով կուզան շարուիլ զօրանոցի բակին մէջ: Դուրս կը ցատկեն մեքենավարն ու վարիչը: Երիտասարդ տղաք, քսանէն քսանըհինգ տարեկան:

Կէսօրուան ճաշէն վերջ կը թափինք մեքենաներուն վրայ, հետաքրքրութեան համար:

Ի հարկէ, պէտք է զատուած ըլլան անոնք որ այս մահացու զէնքերը պիտի գործածեն, որովհետեւ միջահասակ տղայ մը հազիւ կրնայ տեղաւորուիլ մէջը: Մէկ մատ թանձրութեամբ պողպատէ կափարիչը դոցուելէ վերջ, դուրսի աշխարհի հետ իբրեւ յարաբերութեան միջոց ունին դանակի մը կռնակին լայնքով եւ մեծութեամբ երեք ճեղք, եւ քանի մը լոյսէ նշաններ:

Պարզ փամփուշտներէն չեն վախնար անշուշտ, բայց մասնաւորաբար ասոնց դէմ շինուած փոքր թնդանօթները, կրնան պողպատէ պատանքի եւ դագաղի վերածել յառաջդիմութեան այս գեղեցիկ, այլ մահաբոյր գործիքները: Եւ ասոնք դեռ ճագուկներ են՝ բաղդատմամբ այն միւսներուն, որ եօթանասուն թոն երկաթը ամէն արգելքի վրայէ յառաջ կը քշեն: Իսկապէս, մարդ տոկուն ջիղեր եւ մանաւանդ լաւ փակած սիրտ պէտք է ունենայ, ահարկու տեսքէն լեղապատառ չըլլալու համար:

Ամէն բանի նման, այս ալ վարժութեան խնդիր ըլլալու է:

Քանի մը օր է եռ ու զեռի մէջ է նորէն զօրանոցը: Աճապարանքով առաջին զինծերը զրկուած տարիքոտները հետզհետէ ետ կուգան: Կամուրջներ, կարեւոր ճամբաներու հանգոյցներ կամ պաշտպանուելիք, սակայն զրկուելէ առաջ քիչ մը մարզանքի պէտք ունին: Եւ խումբ խումբ, տասնապետներու կամ յիսնապետներու առաջնորդութեամբ, կատակելով, վեր վար կը չափեն: Աչքի կը զարնէ մանաւանդ չէկ եւ կատուի պեխերով զուարթ մարդ մը:

Տարիքոտներէն աշխատանոցը եւս ունեցաւ իր բաժինը: Ալզաս ծնած ու Փարիզ մեծցած ձիւնաթոյր մորթով Հրեայ մը: Գրեթէ երկրորդական կրթութիւն է տեսած եւ արտասանելու մասնաւոր յատկութիւն մը ունի: Զարմանալի տոկուն, գիշերը կ'երկարի չոր տախտակին վրայ՝ նոյնքան չոր բարձ մը գլխուն, եւ փեռուրէ անկողինի մը մէջ եղածի պէս՝ կը քնանայ մշիկ-մշիկ: Ականջը խօսի մայրերու հոգին հանող մեր կաթնապուր տղոցը:

Մօտ օրէն զօրավարին այցելութիւնը կայ, եւ գնդապետին հրամանով շաբաթը քանի մը անգամ կատարեալ մարզանք տեղի կ'ունենայ:

Ամէն տեղ, ամէն ժողովուրդի համար զբաւիչ եւ պատկառազդու բան մը ունի զօրանոցը: Երբ ընկերները կ'անցնին համաչափ, զէնքերը ուսերուն, մնացողները կը ձգեն աշխատանքը, դիտելու համար: Նուագին պղնձներն ու թմբուկները կը դղրդացնեն ապակիները եւ կ'ուզես որ, քանի մը անգամ շրջանը ընեն բակին:

Սակայն, զինուորական եղանակներու ամենահաճելին գիշերուան քնանալու փողն է, մանաւանդ երբ զոյգ մը վարպետ փողահարներ կը ներշնչուին աստեղազարդ երկինքէ մը: Զայնանիշերը յստակ ու հատ-հատ կը տարածուին, կ'երկարին, կը մտնեն հոգիէդ ներս եւ կը նուաղին ինչպէս հին օրօրները:

Չկրցայ ճշդել գիս համակող զգացումը: Տխո՞ւր թէ ուրախ: Կարծեմ՝ երկուքը միանգամայն:

Կէսօրուան առօրեայ տեղեկագրին մէջ ընդհանրապէս կը յիշեն այն ընկերները, որ ռազմաճակատին վրայ փայլած են մասնաւոր քաջութեամբ, եւ վիրաւորուած կամ մեռած: Ցանկարծ ծանօթ անուն մը: Հայ եւ բարեկամ, — Եղուարդը: — «Ծանրապէս վիրաւորուած բուռն ռմբակոծութեան ընթացքին, վիրաւոր ընկեր մը ազատելու ժամանակ: Պատերազմական խաչ, արծաթ աստղով»:

Երիտասարդ, շատ երիտասարդ, խնձոր այտերով այս տղեկը զուկի տէր է արդէն: Հայր եւ մայր, բազմանդամ ընտանիք ունի, ու վէրքը կրնայ մահացու ըլլալ: Դրացի ենք գրեթէ. պէտք է խուսափիլ դժբախտ հանդիպումներէ: Ի հարկէ գրած չէ տունը եւ մտահոգ աչքերը կրնան բան մը գուշակել դէմքիդ նայելով: Ի՞նչ դժուար է զուարթութիւն կեղծել, այդպիսի գաղտնիք մը իմանալէ վերջ:

Միեւնոյն ատեն ուրախ եմ եւ հպարտ:

Ուրեմն, այս համեստ արտաքինով երիտասարդը կը մոռնայ ամէն ինչ, կին, զաւակ, ծնողք, իր կեանքը վըտանգելու գնով նորեկ բարեկամ մը ազատելու համար:

Բայց սակա պատմութիւնն է հայ ժողովուրդին, ու այս անգամ, չտեսութիւն չէ մեր ըրածը, սիրելի Արշաւիր:

Մաղթենք որ կարճ կապեն, սակայն հաւատալու է թէ, դեռ ուրիշներ ալ իրենց կեանքը պիտի պարտին «նապաստակ»ներուն:

Մեռած ըլլալու չէր այն թեթեւամիտը որ «Իսլանտայի ձկնորսը» գրեց:

ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Զինուորներուն համար

Շալոն-սիւռ-Սոնէն երկու փոքրիկներ, Արմիկ եւ Ռոստոմ Տուրպախեան, կը գրեն, Ֆրանսերէն նամակով մը.

— «Սիրելի «Յառաջ», հայրիկը մեզի պատմեց թէ դրամ կը ժողվէք հայ զինուորներու համար: Մենք ալ ուզեցինք մասնակցիլ, ինքնաբերաբար զրկուելով կարգ մը անուշեղէններէ: Մինչեւ հիմա խնայած ենք 40 ֆրանք զոր ձեզի ղրկեցինք: Յաջորդ անգամ աւելին կը ղրկենք: Մեր խեղճ զինուորները որոնք գիշեր ցերեկ կը հսկեն խրամներու մէջ, մինչդեռ մենք տաքուկ անկողիններու մէջ կը պառկինք, պէտք ունին զուրգուրանքի»:

Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչին:

Ի՞նչ կրնայ ընել Ռուսիա Սեւ ծովէն մինչեւ Հնդկաստան

Զօր. Պրոսէ երկար յօդուածով մը, որ հրատարակուած է «Քանտիտ»ի մէջ (1 Մայիս), կ'աշխատի ցոյց տալ թէ ինչ վտանգ կը ներկայացնեն Ռուսերը հանդէպ Թուրքիոյ, Միջագետքի, Իրանի կամ Հնդկաստանի:

Նախ դիտել կուտայ, թէ Մեծն Պետրոսէն ի վեր՝ Ռուսիա կը հետապնդէ նոյն քաղաքականութիւնը, — ունենալ բաց ծով:

Դէպի Խաղաղական Ովկիանոս տարածուելու քաղաքականութիւնը հանդիպեցաւ Ճափոնի ընդդիմութեան: Պոլսոյ եւ Նեղուցներուն գրաւումով Միջերկրական իջնելու քաղաքականութիւնը բախեցաւ արեւմտեան մեծ պետութեանց արգելքին: Փորձեց թաթը երկարել դէպի հարաւ՝ Իրանի եւ Աֆղանիստանի վրայով, բայց իր դէմն ելաւ Անգլիան:

Երբ այժմ բրիտանական ցամաքային եւ ծովային ուժերը զբաղած են Հիւսիսի եւ Ֆրանսայի մէջ, Ռուսերը պիտի չուզե՞ն օգտուիլ առիթէն՝ տիրանալու համար տաք ծովի դուռներուն:

Այս պայմաններուն մէջ, հետաքրքրական է ճշդել թէ ինչ ցանկութիւններ կամ մտահոգութիւններ ունի Ռուսիա:

1.— Խորհ. Միութեան ծայրագոյն Հարաւը՝ Անդրկովկաս կը ներկայացնէ գերազանցօրէն կարեւոր շրջան մը իբրեւ քարիւղի հայրենիք: Բաքուէն ստորերկրեայ երկու խողովակներ այդ քարիւղը կը փոխադրեն Սեւ ծով, ուրկէ դէպի արեւմուտք՝ Միջերկրականի եւ Դանուբի ճամբով, իբրեւ արտածելի եւ վաճառելի նիւթ: Իսկ երկրին մէջ, հողագործութիւնը կոլխոզի (հաւաքական գիւղատնտեսութեան) ձեւ առած, հողագործական աշխատանքները բոլորովին մեքենականացուած ըլլալով (թրաքթէօր), հսկայական պահանջ կայ քարիւղի: Ռուսիան զրկել քարիւղէ, կը նշանակէ սովի մատնել զայն:

Ահա թէ ինչու Ռուսիոյ առաջին մտահոգութիւնն է պաշտպանել Անդրկովկասը ընդդէմ թրքական արշաւանքի մը, որու պիտի օժանդակէին Դաշնակիցները:

2.— Արդ, Պաթում հազիւ 25 քիլոմեթր հեռու է ռուսեւթրքական սահմանագլուխէն: Պաշտպանելու համար նաւթային այս մեծ նաւահանգիստը, Ռուսիա թերեւս փորձուի առաւել կամ նուազ խորութեամբ հող գրաւել Թուրքիոյ մէջ, մասնաւորաբար ետ առնել Կարսն ու Արտահանը, որոնք իրեն կը պատկանէին 1878էն 1918:

3.— Դէպի Սուրիա արշաւ մը ցնորք է, որովհետեւ ընդարձակ անապատ մը Սուրիան չափազանց կը հեռացնէ Անդրկովկասէն, սակայն Ռուսիա կրնայ արշաւել դէպի Մուսուլի քարիւղային աւազանը, առով Դաշնակիցները զրկելու համար վառելանիւթէ:

4.— Իրանի տիրապետութիւնը եւս ցանկութիւն մըն է, որ շատ կը խօսի Ռուսիոյ, տարածուելու համար մինչեւ Օմանի ծովուն եւ Պարսից ծոցին եզերքները, միաժամանակ տէր դառնալով իրանական քարիւղին:

5.— Այս բոլոր ծրագիրներէն անկախ, Գերմանիոյ դրդումով՝ Ռուսիա կրնայ արշաւել դէպի Հնդկաստան, կոխոտելով Աֆղանիստանը:

Անդրկովկասի պաշտպանութիւնը. — Փոքր-Կովկասը, որ հարաւէն սահման կը դնէ Վրաստանի եւ Ազրպէջանի դաշտագետիններուն, այնքան ալ բարձր պատնէշ մը չէ, ոչ ալ երկար, որքան Մեծ Կովկասը: Այսուհանդերձ կը կազմէ լեռնային դժուարանցանելի շրջան մը, այնպէս որ ռուսական բանակներուն համար անկարելի պիտի ըլլար միաժամանակ զինուորական գործողութիւններ կատարել տարբեր ռազմաճակատի մը վըրայ: Սակայն, նկատի ունենալով որ Ֆինլանտական պատերազմը վերջ գըտած է, հետեւաբար խորհրդային երկաթուղին նուազ ծանրաբեռն, հաւանական է որ Ռուսիա, 150 զօրաբաժինի տէր, համախմբելով իր ուժերը՝ ուշ կամ կանուխ դուրս նետուի իր ասիական սահմաններէն:

Ռուսիա պիտի նախընտրէր պաշտպանողականի վրայ մնալ, եթէ իր սահմանները պաշտպանուած ըլլային ստորերկրեայ ամրոցներով: Թրքական սահմանին կողմէ, երեք ճամբաներ կան, որ Էրզրումէն կ'ուղղուին դէպի Վրաստան, — նախ՝ Կարս Թիֆլիզ անցքը, որու կ'ընկերանայ երկաթուղին, յետոյ Կուր գետին վերին հովիտը, որու ջուրերուն ակը կը գտնուի թրքական հողի վրայ, մօտ հարիւր քիլոմեթր Կարսէն հեռու դէպի հարաւ. արեւմուտք, վերջապէս Արաքսի վերին հովիտը:

Այս երեք անցքերը, ինչպէս նաեւ երկրորդական կիրճեր պաշտպանուած են ամրութիւններով:

Իրանի կողմէն, մեծ մասով Արաքսն է որ կը կազմէ սահմանը: Արաքս որ իրեն ճամբայ կը բանայ հայկական լեռնաշխարհին ծոցէն ու կը հոսի խոր անկողնի մը մէջէն, իր եզերքներուն վրայ ճարտարօրէն շինուած ամրութիւններով կրնայ դառնալ անանցանելի արգելք մը: Կասպից ծովուն մօտ միայն՝ բացգետին մը կը ներկայացնէ սահմանը մօտ հարիւր քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ: Այդտեղէն է որ անցած են պատմութեան գաղթային խումբերը, Իրանէն եւ Փոքր Ասիայէն յառաջանալով դէպի ռուսական տափաստանները:

Ուրեմն, Անդրկովկասի հարաւային մասին վրայ գետինը նպաստաւոր է պաշտպանողականի: Բայց դէպի հարաւ, մանաւանդ դէպի արեւմուտք, Պաքուէն Պաթում մեկնող քարիւղատար խողովակներուն եւ երկաթուղին պաշտպանութեան համար տարածութիւնը քիչ է: Մասնաւորաբար Պաթումը որ կեդրոն մըն է քարիւղը զտելու, նաւահանգիստ մը քարիւղ ու մանկանէզ բեռցնելու, ենթակայ է թրքական հողին վրայ հաստատուած հեռաձիգ թնդանօթներու կրակին:

Դէպի Թուրքիա արշաւելու կարելիութիւնները. — Եթէ ճիշդ է որ դէպի Վրաստան արշաւող թրքական բանակները մեծ դժուարութիւններու պիտի բախին, շատ աւելի աննպաստ պայմաններու մէջ պիտի գտնուի ռուսական արշաւ մը որ պիտի կատարուի դէպի Անատոլու: Արդարեւ, Անդրկովկասը ողողող կամ սահմանին վրայ հոսող գետերուն վերին հովիտները կը գտնուին թրքական հողին վրայ: Միւս կողմէ Անատոլուի բարձրաւանդակին հիւսիս-արեւելեան մասին վրայ, գետինը չափազանց խորտուբորտ է: Այդտեղ է որ իրար կը միանան, իրար կը խառնուին Պոնտական, Տաւրոսեան եւ Կովկասեան լեռնաշղթաներուն վերջին եմակները: Շատ քիչ են անցքերը այդ լեռներուն մէջէն:

Հոն ուր իրար կը կտրեն թրքական, ռուսական եւ իրանեան սահմանները, հայկական հսկայ լեռնապարը կը փակէ ամէն ճամբայ: Սեւ ծովէն մինչեւ այս լեռները երկարող 250 քիլոմեթրնոց տարածութեան վրայ՝ երեք անցքեր կան որոնց պիտի հետեւէին արշաւախումբերն առաւել կամ նուազ չափով ստուար ուժերը: Կեդրոնական անցքը, որ լաւագոյնն է եւ Թիֆլիզէն Էրզրում կ'երթայ Կարսի վրայով, ունի լաւ ճամբայ մը եւ երկաթուղիի գիծ մը: Բայց երկաթուղին այդ գիծը երեք անգամ փոփոխութիւններ կը կրէ, — թրքական հողի վրայ գիծերուն լայնքը սովորական չափ ունի, լեռնային շրջանին մէջ՝ նեղ, վրացական հողի վրայ՝ ռուսական գիծերու լայնքը: Ասոնք պայմաններ են, որ նպաստաւոր չեն աբաղ փոխադրութեան:

Աւելի հիւսիս, դժուարընթաց ուղի մը կը հետեւի Կուր գետին վերին հովիտին, կ'անցնի Արտահանէն, յետոյ կ'երկարի Ճորոխի հովիտին մէջէն:

Վերջապէս, Կարս-Էրզրում երակին հարաւը՝ շատ աւելի միջակ ճամբայ մը, որ վերին Արաքսի հովիտէն կուգայ, հիւսիսէն կը դառնայ հայկական լեռնապարին շուրջ եւ իր ուղին կը շարունակէ արեւելեան Եփրատի հովիտին մէջէն:

Այս երեք ճամբաները կ'անցնին բազմաթիւ կիրճերէ: Լեռներն ի վեր կը բարձրանան, յետոյ կ'իջնեն, այնպէս որ տաժանելի է ճամբորդութիւնը: Ահա թէ ինչու յարմարութիւն չունին մեքենաշարժ մեծ ուժերու յառաջխաղացութեան:

Հետեւաբար, Խորհ. Միութիւնը դէպի Թուրքիա արշաւանքի մը կրնայ յատկացնել միայն սահմանափակ ուժեր, որոնք ստիպուած են յառաջանալ դժուարանցանելի շրջանի մը մէջէն, պարենաւորման համար ունենալով հաղորդակցութեան միջակ ճամբաներ:

Աւելցուցէք որ թրքական բանակը զանցառելի ուժ մը չէ: (Այստեղ ջնջուած է եօթը տող): Թուրք զինուորին սքանչելի յատկութիւնները առածի կարգ անցած են այլեւս:

Այնպէս որ դէպի Փոքր Ասիա ռուսական արշաւանք մը, հարկադրաբար սահմանափակ ուժերով կատարուած, պիտի բախի թրքական բանակին ուժեղ դիմադրութեան: Զինուորական գործողութիւնները պիտի ըստանան դանդաղ ու երկարատեւ ընթացք մը, ճիշդ ինչպէս տեղի ունեցած են նախորդ պատերազմներու միջոցին: Իսկ լայնատարած յարձակողական մը, որ նպատակ պիտի ունենար արագօրէն փճացնել Թուրքիոյ ուժերը, երբեք յոյս ու կարելիութիւն չի ներշնչեր:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (52, Rue Blanche), նախագահութեամբ Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ կազմակերպութեանց եւ մամուլի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 9րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Փարիզի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 0.231.440 թիւը:

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 1 միլիոն ֆրանք. — 834.255 եւ 315.137:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք. — 829.618, 043.236, 709.070, 338.699:

23.846 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք:

24.044 եւ 17.982 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:

7292 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք:

239 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք:

79 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք:

4 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք:

6 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ զգուշութեան նոր հրաւէր մը ուղղեց տեղեկատու Նախարարութիւնը, մասնաւորապէս ազդարարելով «որ եւ է տեղեկութիւն չհաղորդել ո եւ է մէկուն, ինչ պատճառով ալ ըլլայ, զօրքի շարժումներու եւ երկրին պաշտպանութեան վերաբերեալ շինութեանց մասին»: 1939 Յուլիս 29ի հրամանագիրը խիստ պատիժներ կը տրամադրէ անոնց որ զինուորական տեղեկութիւններ կը յայտնեն, վնասելով երկրին ապահովութեան: Անսաստողները զինուորական ատեան քաշուելով, կրնան դատապարտուիլ մինչեւ 20 տարի թիապարտութեան:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

տեսակէտով: Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին Պուլկարիա մտած են 3484 օտարականներ, իսկ մեկնած են 3265 հոգի:

Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը մերժեց անցագիր տալ 2000 գերման հրէ[illegible] շրջիկներու որոնք այցելել կ'ուզէին ամրան եղանակին: Կառավարութիւնը որոշեց ընդունիլ միայն կիներ եւ 15 տարեկանէն վար տղաք:

Հոլանտայի մէջ ձերբակալուեցան 28 հոգի, որոնց մէկը նացի երեսփոխան, իբրեւ վտանգաւոր երկրին ապահովութեան համար, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը, ձայնասփիւռ ճառով մը: Երեսփոխանը եւ ուրիշ քանի մը հիթլէրականները իրենց ձերբակալութենէն երկու օր առաջ փառաբանած էին Հօրսթ Վէսէլը, զոր նացիները կը պաշտեն իբրեւ նահատակ: Վարչապետը յայտարարեց թէ զինուորական իշխանութիւնը այս գործողութիւնը կատարեց երկար պատրաստութենէ մը վերջ, մօտէն քննելով իւրաքանչիւր անձի պարագան: Անոնք պիտի արգելափակուին ոչ թէ իրենց քաղաքական համոզումին, այլ իրենց բռնած ընթացքին համար: Ուրիշ կասկածելիներու դէմ ալ հետապնդումներ կը կատարուին: Վարչապետը իր ճառին մէջ բացատրեց թէ այս կարգի տարրերը կասկած կը յարուցանեն երկրին անկեղծութեան եւ չէզոքութեան մասին եւ կը խախտեն վստահութիւնը: «Պատմական դաս մը կ'արգիլէ մեզի ձգել որ ազատօրէն գործեն այս տարրերը: Անոնց թիւը աննշան է եւ հետզհետէ կը նուազի, բայց, ինչպէս վարդապետը կ'ուսուցանէ մեզի, մէկ հատիկ ճանճ մը կրնայ աւրել ամէնէն թանկագին օծանելիքը. պէտք է ոչնչացնել այդ ճանճը»: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին եւ թէ հիթլէրական կուսակցութիւնը կրնայ ամբողջովին լուծուիլ Հոլանտայի մէջ, որպէսզի չփորձեն դաւեր սարքել, ինչպէս ըրին Նորվեկիոյ մէջ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Անգարայի մէջ, մայիս 5ին, առանց վնաս պատճառելու:

Զանազան լուրեր օտարական դէպքերու մասին

1912Ի ԵՒ 1913Ի ԶՕՐԱԴԱՍԵՐՈՒՆ (48 եւ 47 տարեկան) պատկանող զինուորները պիտի արձակուին յառաջիկայ շաբաթ օր, համաձայն պատերազմական նախարարին որոշման: Պիտի արձակուին նաեւ այն աւելի երիտասարդ զինուորները որ կապուած են այս դասերուն հետ, իրենց ընտանեկան կացութեան բերումով:

ԲՈԼՈՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ, պարտաւոր են մինչեւ մայիս 15 ընդհանուր ցուցակ մը պատրաստել մայիս 1էն ի վեր գործադրած գիներու մասին, յատուկ տետրակի մը մէջ, իւրաքանչիւր տողի վրայ նշանակելով մէկ ապրանք: Էջերը պէտք է թուագրուած ըլլան, առանց որ եւ է եղծանումի (աւրել նորէն գրել եւն.):

ՊԵԼԺԻՈՅ պարենաւորման նախարարը պարզելով երկրին տնտեսական վիճակը, յանձնարարեց կրճատել ուտեստի, մասնաւորապէս միսին սպառումը, որովհետեւ բանակը 5000 թոն կը սպառէ ամէն ամիս եւ Տանըմարքայի շուկան փակուած ըլլալով (սառած միս), կացութիւնը ծանրացած է: Միւս կողմէ բաւարար սառնապահ նաւեր չկան, Ամերիկայէն միս փոխադրելու համար: Ուրիշ նիւթերու սպառումն ալ պիտի սահմանափակուի: Յանձնարարուեցաւ նաեւ կրճատել թուղթին սպառումը: Ազգ. պաշտպանութեան Նախարարութիւնը պիտի հաւաքէ անպէտ թուղթերը եւ երկաթեղէնը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովը վաւերացուց Խ. Միութեան հետ կնքուած օդանաւային պայմանագիրը: Այս առթիւ կառավարական երեսփոխան մը, Սոթիր Նանէվ, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ինք համոզուած է որ վտանգի մը պարագային Պուլկարիա պիտի վայելէ Ռուսիոյ քաղաքական եւ զինուորական պաշտպանութիւնը:

ՓԱՐԻԶԷՆ դաւառ գացած են, իրենց կամքով, 520.000 հոգի, որոնք տեղաւորուած են 12 նահանգներու մէջ: Ուրիշ նահանգներու մէջ եղածներն ալ հաշուելով, ընդհանուր թիւը կը հասնի մէկ միլիոնի, որոնց մէջ կան 17.246 մանուկներ: Պարենատոմսի ցուցակագրութեան առթիւ արձանագրուած էին 1.860.000 հոգի, 2.900.000 բնակիչներու վրայ, իսկ ածուխի տոմսերու համար՝ 856.000 ընտանիք:

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական բանակցութեանց առթիւ, աշխատաւորական ներկայացուցիչը հարցուց թէ Խ. Միութիւնը առաջարկներ ըրա՞ծ է տնտեսական համաձայնութեան մը համար: Արտաքին Նախարարութեան խորհրդականը պատասխանեց. — «Պատասխան մը ստացած ենք, որ կը պարզէ խորհրդային կառավարութեան դիրքը, որոշ առաջարկ մը չներկայացնելով հանդերձ: Այս պատասխանը ուշադրութեամբ կ'ուսումնասիրուի ձեռնհաս պաշտօնատան կողմէ, իմանալու համար թէ կարելի՞ է առեւտրական համաձայնութեան մը յանգիլ. հաշուի առնելով ներկայ պատերազմին ստեղծած կացութիւնը»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ հինգ տարի բանտարկութեան եւ 5000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց հացագործ մը, Մարսէլ Ժիւլօ, 20րդ թաղամասին մէջ, համայնավարական քարոզութիւն կատարած ըլլալով: Նոյն պատիժին դատապարտուեցաւ իր կինը, իբրեւ գործակից: — Եօթը տարի բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ 26 տարեկան գերման ուսանող մը, որ զաւակն է օդանաւային գնդապետի մը: Ուսանողը 1938ին օտար լեգէոնի մէջ մտած, յետոյ արձակուելով իբրեւ անկար, վտարման դատապարտուած էր, իսկ 1939 Սեպտեմբեր 6ին պատերազմին դէմ խօսած էր Փարիզի մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ՆՈՒՊԱՐ ԹԱՇՃԵԱՆ անուն Հայ մը, 35 տարեկան, սպաննուած է Լ'Օրմի մէջ (Սէն Շամօն), Փորթուկալցի գաղթականի մը կողմէ, իբրեւ գող, ինչպէս կը գրեն նոյն շրջանին թերթերը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 8 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4343

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՍԵՂԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Քանի մը խօսք եւս, հայ զինուորներու եղբայրական աջակցութեան գործին առթիւ, որ կը ներկայացնէ բազմակողմանի պահանջներ :

Ըսինք թէ այդ գործին կապուած են երեք թեւեր,— 1. Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը.— 2. Ֆր. Կապոյտ Խաչը եւ 3. Հայ Զինուորին Տունը, որ դեռ նոր բացուեցաւ :

Այս շարքին մէջ յիշած չէինք Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչը, պարզապէս այն համոզումով թէ ան գլխաւոր կորիզն է Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին, եւ կը գործէ անոր անունով:

Կ'ուզէինք որ մեր բարեկամները հասկնային, վերջապէս, թէ «Յառաջ»ի համար գոյութիւն չունի որ եւ է նկատում, մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի այնքան նուիրական նպատակի մը: Մեզի կը հաղորդեն թէ Տիկնանց Միութիւնը 900 ծրար ղրկած է զինուորներու, մինչեւ Մարտ (միջին հաշուով իւրաքանչիւր ծրարը 30 ֆրանք արժողութեամբ):

Կ'արձանագրենք իբրեւ տեղեկութիւն, ինչպէս ամէն բարի լուր, անգամ մը եւս յիշեցնելով թէ պարտաւոր են պարբերաբար զեկոյցներ հաղորդել մամուլին, աւելի տաքցնելու համար ժողովուրդին սիրտը:

Զեկոյցը ամէն բան չէ: Անոնք պարտաւոր են, նաեւ, ժողովներ գումարել պարբերաբար: Ոչ միայն իրենք իրենց մէջ, այլեւ երեք թեւերով :

Աւելի քան երբեք ժամանակն է լայն խորհրդակցութիւն մը կատարելու եւ աշխատանքի ընդհանուր ծրագիր մը կազմելու: Այս պարագան կը յիշեցնենք ոչ թէ «ժողովականութեան» սիրոյն, այլ իբրեւ տարրական պահանջ մը:

Զինուորներու օգնութեան ճակատին երեք - չորս թեւերը կրնա՞ն պնդել թէ ամէն բան գիտեն, թէ պէտք չունին ոչ խորհուրդի, ոչ ալ խորհրդակցութեան, թէ ամէն ինչ նախատեսուած է եւ մեքենան կը բանի անխափան:

Միայն մեզի հասած նամակները պիտի բաւէին չատ մը աչքեր բանալու, գործին ամբողջ ծանրութիւնը բացատրելու :

Ահա, օրինակ, Հայ Զինուորին Տունը: Կեդրոն մը հաստատուած է, զանազան յարմարութիւններով, բայց եկող - գացող չկայ: Որքան գիտենք, դեռ կապ ալ չէ հաստատուած երեք թեւերուն միջեւ :

Եթէ բարեհաճէին քով քովի գալ եւ ընդհանուր ուղեգիծ մը պատրաստել, իւրաքանչիւրը կը գիտնար իր ընելիքը, աշխատանքի դասաւորում կը կատարուէր եւ ամէն պահանջ իր պատասխանատու հոգատարը կ'ունենար :

Մէկ սեղանի շուրջը հաւաքուելու այս պարտականութիւնը յիշեցուցած ենք ազգ. օրկաններուն ալ, միշտ սպասելով իրականացման:

Գոնէ զինուորներու օգնութեան հարցը թող բանայ ճամբան, քանի որ թէ կեդրոն ունին, թէ գործելու տրամադրութիւն եւ թէ միջոցներ:— Շ.

Միջերկրականի կոմիտէն կը շարունակէ գործել

Ծերակուտական Պ. Կոթըռօ, Միջերկրականի Կոմիտէին վարչական խորհուրդին նախագահը, «Յառաջ»ի ղրկած է հետեւեալ զեկոյցը, հրատարակուելու համար.—

«Գերմանական անթելը վերջերս յարձակած էր Միջերկրականի կոմիտէին վրայ: Կոմիտէին վարչական յանձնաժողովը, որուն նախագահն է Պ. Ժիւսթավ Կոթըռօ, ծերակուտական, պատիւ կը սեպէ այդ յարձակումը եւ կը յայտարարէ թէ գերմանական անթելին կարողութենէն վեր է փոխել տալ իր գործունէութեան ձեւերը :

Միշտ արթուն, հակառակ իր անդամներուն մեծ մասին զինուորագրութեան, եւ միշտ հոգածու Ֆրանսայի եւ իր բարեկամներու շահերուն Միջերկրականի մէջ, Կոմիտէն պատրաստ է ամէն վայրկեան իշխանութեանց տրամադրելու այն հեղինակութիւնը զոր կը վայելէ շնորհիւ նորանոր անդամագրութեանց » :

Անգլիոյ վարչապետը պիտի փոխուի՞

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը գումարուեցաւ երէկ, լսելու համար կառավարութեան մանրամասն զեկուցումը Նորվեկիոյ վերջին դէպքերու մասին: Վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն քանի մը օր, բազմաթիւ ընդդիմադիրներ խօսք ուզած ըլլալով: Մինչնոյն ատեն մամուլը կը շարունակէ պայքար մղել եւ փոփոխութիւններ պահանջել դահլիճին մէջ: «Տէյլի Մէյլ», որ օրական 1.250.000 սպառում ունի, կ'առաջարկէ վարչապետութիւնը յանձնել արտաքին նախարարին՝ Լորտ Հալիֆէքսի, դահլիճին մէջ առնել աշխատաւորականներ, Լոյտ Ճորճը եւն.: «Թայմզ» ալ մեղադրելով աշխատաւորականներուն ձեռնպահութիւնը, կ'առաջարկէ պատասխանատուութիւններ ստանձնել: Աշխատաւորական երեսփոխան Մորիսընէ վերջ ուրիշ կարեւոր դէմք մը, Տէլթըն, իր կարգին ճառ մը խօսելով քննադատեց Չէմպըրլէնի դահլիճին թուլութիւնը: «Զափէն աւելի հաճոյակատարութիւն, անորոշութիւն եւ անիրազեկութիւն տիրեց: Եթէ կ'ուզենք վերահաստատել մեր վարկը արտասահմանի մէջ եւ վստահութիւն ներշնչել ժողովուրդին, պէտք է արմատական փոփոխութիւններ կատարուին թէ անձերու եւ թէ քաղաքականութեան մէջ: Պ. Չէմպըրլէն եւ Սըր Ճօն Սայմըն աւելի լաւ ծառայած կ'ըլլան իրենց երկրին հրաժարելով անմիջապէս: Այն ատեն կրնանք խրախուսիչ ազդ մը փակցնել մեր վարչապետութեան պատին վրայ.— «Պատերազմ Հիթլէրի դէմ, նոր վարչութեամբ »:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը հետեւելով հարեւան երկիրներու օրինակին, շարք մը հրամանագիրներ հրատարակեց օտարականներու մասին : Բոլոր այն օտարազգիները որ բնակութեան թուղթ չունին, պէտք է ոստիկանութեան ներկայանան 24 ժամէն: Այսուհետեւ օտարականները չեն կրնար իրենց բնակավայրը փոխել առանց արտօնութեան: —Այն Հունգարները որ կասկածելի օտարականներ կը պատսպարեն, պիտի արգելափակուին: Ռումանիոյ մէջ ալ բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալուեցան :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՁԻՒՆԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԷ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեք թորփիլանաւեր ընկղմած

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 6ին.— Ոչ մէկ դէպք Նարվիքի շրջանին մէջ:

Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնն ալ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Մայիս 3ին զինուորական փոխադրանաւերու կարաւան մը յարձակում կրեց Հիւսիսային ծովուն մէջ, թշնամի օդանաւերու կողմէ: Դաշնակից կարաւանէն ոչ մէկ նաւ զարնուեցաւ, բայց «Պիզոն» թորփիլահալածը, որ մաս կը կազմէր կարաւանին, ընկղմեցաւ: Նաւազներուն մէկ մեծ մասը կարելի եղաւ փրկել: Լուր տրուեցաւ զոհերու ընտանիքներուն:

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, ընկղմած են երեք թորփիլահալածներ, մէկը ֆրանսական, մէկը անգլիական, միւսը լեհական, համաձայն երեք դաշնակից կառավարութեանց զեկոյցներուն: Ֆրանսականը ծանօթ է արդէն, «Պիզոն», որ ունէր 2436 թոն տարողութիւն եւ շինուած էր 1930ին: Առաւելագոյն արագութիւնն էր 40 հանգոյց: Անգլիական թորփիլահալածն է «Աֆրիտի», որ ընկղմեցաւ, երբ կը պաշտպանէր Նամսոսի դաշնակից զօրքին փոխադրութիւնը: Այս թորփիլահալածը ունէր 1870 թոն տարողութիւն եւ 200 նաւազ, որոնց մեծ մասը կորսուած կը համարուի: Ծովային նախարարութիւնը հաստատելով այս կորուստը, կ'ըսէ թէ թորփիլահալածը զարնուած էր թշնամի ռումբերէ եւ թէ երկու գերման օդանաւեր վար առնուեցան: Այս թորփիլահալածը իր շարքին 16րդ էր, բոլորն ալ ամենավերջին դրութեամբ եւ սրընթաց: Իր հրամանատարը մասնաւոր պատիւներու արժանացաւ անցեալ ամսու, կարեւոր դեր մը կատարած ըլլալով գերմանական Ալթմարք շոգենաւին անգլիացի գերիներու ազատման գործին մէջ: Ինքն էր որ գերմանական նաւը մտաւ խումբ մը նաւազներով եւ ազատեց գերիները: Պատերազմէն ի վեր Անգլիա կորսնցուցած է 10 թորփիլահալածներ: Ուրիշ մը, «Հարտի», խրած էր Նարվիքի առաջին յարձակման ատեն, բայց յետոյ ջուրէն երեսը հանուեցաւ: Անգլիա ունի 170 թորփիլահալածներ :

Երրորդ կորուստը լեհական «Կրոմ» թորփիլահալածն է, որ ընկղմած է Նորվեկիոյ բացերը, ինչպէս կը ծանուցանէ Լոնտոնի լեհական նաւային վարչութիւնը: Մէկ սպայ եւ 69 նաւազներ կորսուած կը համարուին: Անգլիական կառավարութիւնը առաջարկեց ուրիշ թորփիլահալած մը տրամադրել:«Կրոմ» շինուած էր 1937ին, ունէր 2144 թոն տարողութիւն եւ 180 նաւազ :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, ձիւնը կը խանգարէ զինուորական գործողութիւնները Նարվիքի շրջանին մէջ: Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն տեղեկութեանց համաձայն, 4000 գերման զինուորներ պաշարուած են այդ քաղաքին մէջ, բայց նաւահանգիստը ամրացուցած ըլլալով, կը գտնուին հաստատուն դիրքերու մէջ եւ չեն կրնար շուտով դուրս նետուիլ: Դաշնակիցները ամէն կարելի միջոց ձեռք առած են, որպէսզի Գերմանները օգնական զօրք չստանան: Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ Գերմանները յուսահատական փորձեր կը կատարեն, օգնական զօրք հասցնելու համար օդանաւերով: Առջի օր տեսնուած են աւելի քան հարիւր օդանաւեր որոնք զինուոր կը փոխադրէին Նարվիքի շրջանը: Կը կարծուի թէ չատ չանցած Անգլիացիները իրենց դիմացը պիտի ունենան աւելի չատ զինուորներ քան հիմա: «Մաթէն» կ'իմանայ թէ Նարվիքի անգլիական զօրքը հարկադրուած է լքել Նարվիքի հիւսիսային դիրքերը: Թրոնտհայմի ճամբան բացուած ըլլալով, Գերմանները կը ջանան Նարվիք հասնիլ ցամաքէն:

Անգլիական անթելը կը ծանուցանէ թէ գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Քիրքէնէս քաղաքը, կարծելով թէ հոն կը գտնուի Նորվեկիոյ թագաւորը: Նորվեկեան ջոկատներ կը շարունակեն դիմադրել զանազան կէտերու վրայ :

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Նարվիք ղրկուած օդանաւեր յաջողեցան զարնել թշնամի զրահաւոր մը եւ յարձակելով բանակավայրի մը վրայ, պայթեցուցին ռազմանիւթի շտեմարան մը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, անգլիական երկու օդանաւեր խորտակուած, ուրիշ երկու հատ ալ վնասուած են :

*** Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը, որ Լոնտոն գացած էր ընկերակցութեամբ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Չէմպըրլէնի հետ: Նախարարը ճառ մը խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց թէ Նորվեկիա պիտի շարունակէ կռուիլ, եթէ նոյն իսկ բոլոր Գերմանները վտարուին երկրէն, թէեւ զինակցութիւն կնքած չէ Դաշնակիցներուն հետ: Նախարարը խոստովանեցաւ թէ Նորվեկիոյ զօրքը ծանր կորուստներ կրած է չորս շաբթուան կռիւներու ընթացքին,— սպանեալ, վիրաւոր կամ անհետացած: «Նորվեկիացիները կրնան կռիւը շարունակել հիւսիսային շրջանին մէջ, աջակցութիւն ստանալով: Նորվեկիոյ ամէնէն վարժ զինուորները համախմբուած են հիւսիսային շրջանին մէջ, որովհետեւ վերջին երեք տարիներու ընթացքին մենք կը վախնայինք ռուսական արշաւանքէ մը: Գերմանական արշաւանքը բոլորովին անսպասելի էր: Մենք ամէն բանէ առաջ պէտք ունինք օդանաւերու եւ հակօդային թնդանօթներու: Չենք գիտեր որքան գերման զինուորներ կը գործեն Նորվեկիոյ մէջ, բայց կը կարծենք թէ 50.000—100.000ի կը հասնի անոնց թիւը: Կը հաւատանք թէ Դաշնակիցները կարելի օգնութիւնը պիտի հասցնեն»: Նախարարը մերժեց պատասխանել թէ Նորվեկիոյ պահեստի ոսկին փրկուա՞ծ է, եւ ըսաւ թէ օգնութիւն չէ խնդրուած Շուէտէն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ լոյս կը տեսնէ չորս էջով, ապրիլ Տասնըմէկի տարեդարձին առթիւ, որուն 25ամեայ ոգեհանգիստը պիտի կատարուի նոյն օրը, համաձայն հրատարակուած յայտարարութեան :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Զեկոյց թիւ 491, Մայիս 6, առաւօտ (250րդ օր). — Նշանակելի գործունէութիւն հրետաձիգ ուժերու եւ յառաջապահ զօրախումբերու Սարի շրջանին մէջ.— Զեկոյց թիւ 492, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք: Քանի մը հրետաձգութիւն Սարին Ալզասի մէջ :

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵ՞ԼՔՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԲՌՆԿԻ

ԻՏԱԼԻԱ ՈՐՈՇԱԾ Է ԾՐԱԳԻՐԸ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Ի՞նչ կը խորհին Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ

Կացութիւնը անորոշ է տակաւին, թէեւ թերթերը կը շարունակեն յուզեալ լուրեր հաղորդել: Անգլիոյ տեղեկատու նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ Գերմանիա կը ջանայ մտահոգութիւն ստեղծել Պալքաններու մէջ, սուտ լուրեր տարածելով: «Վերջին 36 ժամուան ընթացքին գերմանական անթելը եւ տեղեկատու գործակալութիւնը անխղճօրէն զրոյցներ տարածեցին, մօտալուտ խռովութիւններ ծանուցանելով պալքանեան սահմաններուն վրայ: Այդ լուրերէն չատերը հակասական են, ուրիշներ արդէն հերքուեցան, նոյն իսկ Պերլինի մէջ, հրատարակութենէն մէկ - երկու ժամ վերջը: Բացորոշ է Գերմանիոյ մտադրութիւնը,— ան այս լուրերը տարածելով կը ջանայ անստուգութեան մթնոլորտ մը ստեղծել, յաջողցնելու համար իր իսկ նպատակները »:

Ռումանիոյ քարոզութեանց նախարարութիւնը ազդարարեց օտար թղթակիցներուն թէ այսուհետեւ պարտաւոր են վաւերացնել իրենց ղրկելիք լուրերը: Ուղղակի գրաքննութիւն պիտի չհաստատուի Պուքրէշէն հաղորդուած լուրերու համար, հեռագրով ըլլայ թէ հեռաձայնով, բայց իւրաքանչիւր թղթակից անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուի առանց վաւերացման ղրկուած լուրերու համար: Քարոզութեանց նախարարը բացատրութիւններ տալով, ըսաւ թէ միջազգային կացութիւնը ծանր է եւ թէ չատ մը անճիշդ լուրեր հաղորդուած են: Այս առթիւ հերքեց այն լուրերը թէ հարիւրաւոր օտարականներ ձերբակալուած կամ արտաքսուած են: Յետոյ ազդարարեց թէ եթէ թղթակիցները պաշտօնապէս չստուգեն իրենց լուրերը, պատժական տնօրինութեանց պիտի ենթարկուին: Կը նշանակէ թէ յանցաւորները պիտի արտաքսուին առանց նոր ազդարարութեան: Նախարարը յիշեցուց նաեւ թէ օտար թղթակիցները պատասխանատու պիտի համարուին այն բոլոր պատմութեանց համար որ կը հրատարակուին իրենց թերթերուն մէջ, եթէնոյնիսկ իրենք չըլլան անոնց հեղինակները:

Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարը, Զօր. Տասքալով, ճառ մը խօսելով Ս. Գէորգի տօնին առթիւ, յայտարարեց.— «Մենք ոչ մէկ բան զանց պիտի առնենք մեր չէզոքութիւնը պահպանելու համար. բայց պուլկար ժողովուրդը պէտք է պատրաստ ըլլայ պաշտպանելու իր անկախութիւնը եւ խաղաղութիւնը»: Հանդիսութեան ներկայ էր նաեւ Պորիս թագաւորը, որ այս առթիւ աչքէ անցուց զինուորները :

Թուրք զինուորներու կեդրոնացման մասին լուրեր շրջած ըլլալով, Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ Սոֆիայի մէջ լուր չունին այդպիսի համախմբումի մը մասին, հետեւաբար անհիմն են եղած ենթադրութիւնները: Անատոլուի գործակալութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, հերքելով այն լուրերը թէ ստուարաթիւ թուրք զինուորներ համախմբուած են Յունաստանի սահմանին վրայ, Անգլիոյ թելադրութեամբ: Գործակալութիւնը կ'աւելցնէ թէ ընդհակառակն այն զինուորները որոնց մարզանքի շրջանը լրացած է, կ'արձակուին կանոնաւորապէս եւ անյապաղ :

Թուրքիոյ մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Պալքաններու եւ Միջերկրականի դէպքերուն: Մամուլը կը շարունակէ ձաղկել Գերմանիոյ խաղերը եւ Իտալիոյ երկդիմի դիրքը: Հիւսէյին Ճահիտ կ'ազդարարէ.— «Հռոմի պարապ խօսքերէն խաբուող չկայ»: Նէճմէտտին Սատըք, Ազգաժողովին թուրք պատուիրակը, խմբագրական մը գրելով «Ագշամ»ի մէջ, կը յայտարարէ թէ «Գերմանիա չհամարձակելով բացէ ի բաց յարձակիլ իր բուն հակառակորդներուն վրայ, կը ջանայ մոլորեցնել տկար եւ անվնաս ժողովուրդներ, յաջողութիւն չահելու համար: Պետութիւն մը որ այս տեսակ միջոցներու կը դիմէ, կը նմանի գիշատիչ թռչունի մը որ կը հալածէ անպաշտպան որս մը, ինչպէս Նորվեկիան»: Թուրք հրապարակագիրը յիշելով Աւստրիոյ, Լեհաստանի, Տանըմարքայի եւ ուրիշ պետութեանց գլխուն սարքուած դրուժանութիւնը, կ'ըսէ թէ այլեւս անընդունելի են Գերմանիոյ բոլոր յանձնառութիւնները :

Թուրք մամուլը միաձայն կ'ազդարարէ թէ Թուրքիա անմիջապէս պիտի գործակցի Դաշնակիցներուն, եթէ որ եւ է վտանգ ծագի Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ:

*** «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը, Փրայս, որ քաջածանօթ է արեւելեան եւ պալքանեան գործերու եւ որ վերջերս Իտալիա կը գտնուէր, Լոնտոն վերադառնալով չատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ: Իր կարծիքով, Մուսոլինիի վճիռէն կախում ունի 200 միլիոն անձերու ճակատագիրը: «Մուսոլինի համոզուած է թէ Գերմանիա պատերազմը պիտի չահի այս տարի: Ան կ'ուզէ օգտագործել այդ կացութիւնը, երբ դեռ ուշ չէ: Ան որոշած է գործունէութեան ծրագիրը, բայց ոչ ժամանակը: Ես Իտալիոյ մէջ այն զօրաւոր համոզումը գտայ թէ Մուսոլինի Գերմանիոյ պիտի չմիանայ պատերազմ յայտարարելու համար Դաշնակիցներուն դէմ: Կը կարծուի թէ երբ ժամանակը յարմար նկատէ, ան ձեռք պիտի անցընէ կարգ մը գրաւականներ Միջերկրականի մէջ: Եթէ Գերմանիա չահի, այդ գրաւականները պիտի պահուին, իբրեւ Իտալիոյ բաժինը Հիթլէրի յաղթութեան աւարէն: Իսկ եթէ Դաշնակիցները յաղթեն, այդ գրաւականները սակարկութեան նիւթ պիտի ծառայեն հաշտութեան ժողովին մէջ: Այդպիսի աւար մը կը կազմեն Ադրիականի միւս ափին եուկոսլաւ նաւահանգիստները: Իտալական նաւատորմը պատրաստ է, բանակը՝ ոչ: Միայն նաւատորմը կրնայ գրաւել Տալմացիոյ ափերը: Եթէ Դաշնակիցները իրենք պատերազմ չյայտարարեն Իտալիոյ դէմ, այս վերջինին գործունէութիւնը ուղղակի պատերազմին մէջ պիտի չիրէ զինքը: Ոչ մէկ պետութիւն երաշխաւորած է Եուկոսլաւիոյ հողային ամբողջութիւնը: Պալքանեան պետութեանց փոխադարձ խոստումները ի զօրու են միայն այն ատեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civils-ի մէջ (52, Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ կազմակերպութեանց եւ մամուլի։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Գարնան շողերով...

Կարօտով՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆին

— «Գարո՞ւն է բացուեր դուրսը, Տալ-տալ ցցուեր Արուսը...»։ Այսպէս կ'երգէինք գիւղիս ճաճերը իրարու ետեւէ «չրու տալով», երբ կը բացուէր գարունը, երբ կը ծաղկէին ծառերն ու ծաղիկները, երբ բեհեզ կը հագնէին դաշտերը։ Երազի մը նման կը յիշեմ, որքան գեղեցիկ էր գիւղիս գարունը իր պերճութեամբ, եւ ոսկեվառ արեւով։ Զուարթ, երգեցիկ ու շողշողուն համայնապատկերով։ Դրախտ, դրախտ արդարեւ։ Ծաղիկնե՞ր կ'ուզես։ Գոյնզգոյն։ Թեւաւորնե՞ր։ Հազար տեսակ։ Կանանչութի՞ւն կը ցանկաս տեսնել։ Նայէ որքան կրնաս, նայէ ու հիացիր։ Մեղեդի՞ կ'ուզես ունկնդրել։ Ականջ դիր սա ձորակին վազող ջուրին, կամ հանդիպակաց սարէն փչող զեփիւռին, ու լսէ երգը բնութեան մաքուր, զուլալ ու գլգլան... օ՜... գիւղիս չէն գարունը...

Այն երկրամասը ուր կ'ապրիմ այսօր, շատ նման է իմ հայրենի գիւղիս։ Այն ինչ որ կար հայրենի գիւղիս մէջ, կայ նաեւ հոս։ Ահա երամը ծիծեռնակներուն որ պար կը դառնան օդին մէջ, կանգ կ'առնեն ցուիքներու վրայ, կը դեգդեղեն, կը ճախրեն ու քաղցրալուր երգերով իրենց բոյնը կը շինեն... Կը յիշեմ Ղ. Աղայեանի այնքան զգայուն տողերը —

Ծիծեռնա՛կը բոյն էր շինում,
Եւ շինում էր, եւ երգում,
Ամէն մի՛ շիւղ կպցնելիս,
Առաջուան բոյնն էր յիշում...

Այս տողերէն ներշնչուած՝ աւելի ճիշդ յուզուած՝ խոր ու զննական հայեացքով կը դիտեմ անոնց աշխատանքը։ Ինչ խանդ։ Ի՜նչ եռանդ։ Ի՜նչ կորով։ Միտքս հոսուն պատկեր մը կը գծէ հորիզոնին վրայ... Մտամածներ ծովածաւալ կը դեգերին հոս ու հոն, կը թեւերին անցեալին մէջ, կանգ կ'առնեն ներկային վրայ։ Արդարեւ, ինչքան շատ նիւթ կայ խորհրդածելիք ներկային վրայ — մեր ներկային վրայ։ Ահա աշխարհը իր լափլիզող հրդեհով, ահա մարդկութիւն իր «ճակատ»ներով, ահա օրերու վիճակը մերկացուցանող ու արիւնալի... Ո՞ւր կրնան հասնիլ, ո՞ւր, եւ ե՞րբ կրնան վերջանալ այս բոլորը... Ի՜նչ ենք մենք այսօր, ի՜նչ կը սպասէ մեզի վաղը։ Ի՜նչ կը սպասէ վաղը «մեր բոյն»ին համար...

Ու, այդ «բոյն»էն դուրս գտնուողներս, հոս ու հոն, աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, ճակատագրով կապուած մէկին կամ միւսին հետ, ի՜նչ կը սպասէ մեզի, անհատ կամ հաւաքականութիւն։ Քանինե՞ր այս աղէտէն վերջ, պիտի սախոյեն նորոգել, կամ վերանորոգել, իրենց բոյները, ու քանինե՞ր ալ որ ընդ միշտ կարօտովը պիտի մնան իրենց բոյնին։ Ահա խորհրդածութիւններ զոր չեմ կրնար իմ շրջապատիս իսկ բացատրել, վասնզի, գիտեմ որ շատեր, պիտի ըսեն, «հալեւ» չես նայիր, դեռ «ըլլիմ չըլլիմ» բաներով միտք կը յոգնեցնես...»։

Բայց, թողում, թողում այս բոլորը։ Միտքս քարոզ տալ չէր, եւ ոչ ալ խորհրդածութիւններ գրի առնել։ Թող մտածեն ու խորհին անոնք, որոնց պարտականութիւնն է, որոնց անուններ ու հասցէները յայտնի են, որոնք իրենց ձեռնափայտովը կրնան ամէն դուռ զարնել, ամէն տեղ ներկայանալ։ Թող անոնք մտածեն «մեր վաղուան» մասին։ Ես իմ գործիս, — մենք մեր գործին...

Այս երկտողս չէնչող գարունը նկարագրելով սկսայ, միտքս մոլորեցուց զիս։ Դառնամ գարունին։ Ահա սա սարեակները, ճնճղուկները, խըժիկները, բուլբուլները ու դեռ հազար ու մէկ տեսակ թեւաւորներ, օդին մէջ, ծառերու վրայ, ցուիքներուն կատարը։ Առաջին տեղը սա վեհափառ արագիլին։ Քանի տարիներ կ'ընէր որ չէի տեսած անոր սուրբ երեսը։ Ամիսներ առաջ, երբ այս պարզունակ գիւղին զմբէթաւոր եկեղեցիին մօտը կ'աշխատէի ուր բարձր կտուրի մը վրայ կը հանգչէր արագիլներուն բոյնը, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, երկար, երկար կանգ կ'առնէի անոր հետ, ու ժամերով կը դիտէի։ Ներքին հրճուանք մը կ'ունենայի, երբ կը մըտածէի անոնց վերադարձի մասին։

— «Պատերազմի, արեան ու սարսուռի հոտ կայ ամէն կողմ, այս տարի չեն գար արագիլները...» կ'ըսէին շատեր։ — «Կուգան, իրենց բոյնը չեն լքեր...», կ'առարկէին ուրիշներ։ Ես, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, անոնց մասին ալ խորհելու ժամանակ կը յատկացնէի։ Շատ կը փափաքէի որ անոնք գան, մէկ մը տեսնեմ զիրենք։ Հաւանաբար գիւղիս կտուրներուն վրայ իրենց բոյնը դրած արագիլները ըլլային անոնք։

Անցաւ խստամբեր ձմեռը, հալեցան ձիւնն ու սառը, եկաւ զուարթ գարունը, իր արեւոտ բարի ու երգեցիկ օրերով։ Եկան թռչնազգիները շարք-շարք, իրարու ետեւէ, ո՞ւր էին արագիլները... ինչո՞ւ չկան։ Աչքս անոնց բոյնին կախուած կը մընար միշտ, յաճախ ժամերով։ Օր մը, սակայն, արեւշող ու պայծառ օր մը, ես տեսայ հրաշքը երկնքին, տեսայ զոյգ արագիլներու հոլաթեւ խոյանքը, անոնց վեհափառ տեսքը, անոնց արքայավայել ժամանումը... Օ՜, օ՜, ինչ յանկուցիչ էր այդ պահը։ Կարծես բան մը կը փոխուէր սրտիս մէջ, մասնաւոր ուրախութիւն մը կը համակէր հոգիս... Եթէ ճանչնային զիս, կամ հասկնային իմ լեզուս, շա՜տ, շա՜տ, բաներ ունէի ըսելիք անոնց, շատ կարօտներ պատմելիք, շատ ցաւեր բացատրելիք... Պիտի պատմէի, պիտի պատմէի, շա՜տ բան պիտի պատմէի անոնց «մեր աշխարհ»էն, ինչո՞ւ չէ, նաեւ իրենց աշխարհէն... Բա՛յց, բա՛յց...

Ու հիմա, գարնան շողերով լի, սա դաշտերուն մէջ աշխատած ատենս, երբ կը տեսնեմ անոնց վեհափառ պտոյտը կանանչ մարգագետիններու վրայ, երկար կանգ կ'առնեմ, կը նայիմ, կը նայիմ, ու կը հիանամ։ Եւ ինչքան բախտաւոր են անոնք, իրենց առանձնութեան մէջ, հեռու չար ու բարի հարկադրանքներէ, նուիրուած իրենց բոյնին հոգերուն։ Ձիւղ կը հաւաքեն, բոյն կը նորոգեն անոնք, գալոց սերունդին համար։ Ու ինչքան բախտաւոր են դարձեալ որ, մտահոգութիւնը ու վախը չունին թէ օր մը, իրենց այնքան դառն աշխատանքով չինուած բոյնը մէկ վայրկեանէն միւսը չար պատահարով մը կրնայ քանդուիլ ու փոշիանալ...

— «Գարուն է բացուեր դուրսը», ծառերը ծաղկեր են, դաշտերը կանանչցեր, վեհափառ արեւը կը փայլի բիւր բարիքներ փռելով ամէն դի։ Կեանքը կը խայտայ, օրը կը ծաղկի, բնութիւնը վերածնութեան երկունքով բռնուած է... Ե՞րբ պիտի ծաղկին, սակայն, մեր բոյները, մեր սիրտերը, մեր հոգիները... Ի՜նչ փոյթ բնութեան ծաղկումը, երբ հորիզոնը խաւարամած ամպերով ծածկուած է, երբ փոթորիկն ու կարկուտը հեռապատկերը կայ ամէն դի... երբ հազար հազար սրտեր կան կարօտով բաբախուն, սէրով անմխիթար...

Թող ծաղկի, թող ծաղկին, նախ եւ առաջ մարդոց սիրտերը թող ծաղկին, մարդոց սիրտերը թող շողարձակեն։

Ծաղկած գարունին մօտ, ծաղկած գարունին հետ։

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

Դպրոցները սանամայր

Պատերազմը սկսելէն ի վեր, ճակատին վրայ կռուող զինուորներուն օգնութեան համար՝ ստեղծուած են զանազան կազմակերպութիւններ։ Այդ կազմակերպութիւններուն մէջ ամէնէն հետաքրքրականը այն է որ զինուորը կը կապէ ընտանիքին, — աղքատ կամ անոք զինուորներու համար՝ աղջիկներ, տիկիններ, միութիւններ, նոյնիսկ դպրոցներ կը ներկայանան իբրեւ սանամայր։ Այս սանամայրերուն դերն է ամիսը մէկ կամ երկու անգամ սան-զինուորին ղրկել ծրարով պարէն, ծխախոտ, հագուստ, դրամ, եւայլն։ Աւելի կարեւորը եւ յուզիչը, — սանամայրը ծրարին հետ միաժամանակ կը գրէ նամակներ, որոնց գորովալից բովանդակութիւնը կորով կը ներշնչէ զինուորին։

1914 — 1918 պատերազմին եւս հանրային կազմակերպութիւններու կողմէ օժանդակութիւններ կ'ըլլային զինուորին, բայց այն ժամանակ օգնութիւնը կը կատարուէր անանուն, մինչ հիմակ, ինչպէս կը գրէ Տալատիէ, ջնջուած է անանուն թղթակցութեան ցրտութիւնը, այլեւս աղջիկ մըն է կամ տիկին մը, դպրոցական մը կամ աշխատաւորուհի մը, որ նիւթական օժանդակութեան կ'ընկերացնէ անկեղծ ու բաբախուն խօսք մը։ Զինուորը այլեւս սան մըն է, որդեգիր մը, հոգ չէ թէ սանամայրը աւելի փոքր ըլլայ քան սանը, յաճախ հազիւ տասը տարեկան աղջնակ մը։

Անգլիոյ մէջ եւս գոյութիւն ունէր զինուորները որդեգրելու այս սովորութիւնը, 1914 — 1918ին։ Սակայն այդ սովորութիւնը օգտագործուած ըլլալով թշնամիին կողմէ, Անգլիացիները չուզեցին այս անգամ թոյլ տալ որ կրկնուի զինուորները որդեգրելու այդ սովորութիւնը, որովհետեւ թշնամիին ծախուած կիներ, իբրեւ սանամայր ներկայանալով զինուորին, կը թղթակցէին ու տեղեկութիւններ կը քաղէին զինուորին գտնուած վայրին ու բանակին մասին, յետոյ այդ տեղեկութիւնները հաղորդելու համար թշնամիին։

Այդպիսի դաւաճանական արարքներ չեն կրնար պատահիլ այժմ, որովհետեւ պատերազմական նախարարութեան մասնաւոր մէկ դիւանն է որ զինուոր-սաներ կուտայ այն սանամայրերուն, որոնք ամէն վստահութիւն կը ներշնչեն։ Մասնաւորաբար կը քաջալերուի դպրոցները սանամայր դարձնելու ծրագիր մը, — երբեմն ամբողջ դպրոց մը, կամ նոյն դպրոցին դասարանները առանձին կ'ունենան իրենց սանը, որու կը ղրկեն պարէն ու նամակ։

Մինչեւ այժմ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութեան կողմէ իբրեւ անտէր զինուոր արձանագրուած են 55.000 հոգի։ 45.000ը սանամայր գտած են արդէն։ Շուտով հարիւր հազարի պիտի բարձրանայ այս թիւը։

Սանամայրերը իրենց զինուորներուն կը ղրկեն ծրարներ, որոնք 60—70 ֆրանք կ'արժեն, — ամիսը հաշուելով երկու ծրար, ուրեմն մօտ 9 միլիոն ֆրանք արժէքով ծրար կը ղրկուի զինուոր-սաներուն։ Կրնաք հաշուել նաեւ այն սիրուն նամակները, որոնք կը փոխանակուին այս փոքրիկ սանամայրերուն եւ իրենց որդեգրած զինուորներուն միջեւ։

Սանամայրերը յանձն կ'առնեն նաեւ հիւրընկալել իրենց սաները, երբ արձակուրդ կը ստանան։ Դեռ աւելին, — զինուորներ կան, որ իրենց ետեւ ձգած են անպաշտպան կին ու զաւակ, նիւթական միջոցներէ զուրկ, սանամայրերը թղթակցութեամբ կը կապուին անոնց հետ եւս, անոնց ալ օգնութիւն կը հասցնեն ժամանակ առ ժամանակ։

«Յառաջ», առաջին օրէն քաջալերելով այս սովորութիւնը, յաջողեցաւ կապ հաստատել բազմաթիւ որբ կամ աղքատ զինուորներու եւ ազգասէր ընտանիքներու միջեւ, եւ այսպէս բազմաթիւ սանամայրեր գտաւ ճակատին վրայ կռուող հայ զինուորներու համար։ Քանիներ կան տակաւին, որ սանամայր կը փնտռեն։ Ունինք հայրենակցական, երիտասարդական եւ այլ բազմանուն Միութիւններ, բոլորին վրայ պարտք կը ծանրանայ սան առնել հայ զինուոր մը, անոր ղրկելու համար ամէն ամիս ծրար մը պարէն, քանի մը ֆրանք իբրեւ առօրեայ ծախք, այլ մանաւանդ տաքուկ բարեւագիր մը, որ քաջալերէր ու ոգեւորէր ճակատին վրայ կռուող հայ զինուորը։

Յիշատակ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Ապրիլ Տասնըմէկի տարեդարձին առթիւ.

— «Ժամանակը չէ վերլուծելու, բայց գիտնանք որ մեր նահատակները մեռան յանուն հայկական դատին ու կ'ապրին դեռ, մահէն ալ անդին, ճիշդ այս դատին ուժովը։ Կ'ապրին, որովհետեւ իրենց յաջորդները, նոր ու նորագոյն սերունդները, կը հաւատան այդ դատին, արդարութեան ու իրաւունքի այն մեծ գաղափարականին, որ բազմութիւնները ազգութեան կը վերածէ եւ զանոնք կը դարձնէ մարդկային, վեհագոյն հաւաքական կերպարանքներ, հայրենիքի ու ազատութեան համար մարտնչող փաղանգներ։

Գտա՞ծ ենք ճամբան այդ դատի լուծման։

Յիշատակի օր է այսօր, բայց նաեւ խորհրդածելու, անցեալը դատելու եւ վերաքննելու թուական, մանաւանդ այսօր, երբ արտակարգ օրեր կ'ապրինք։

Բացառիկ պայմաններ՝ որոնք կը թելադրեն մեզ անցեալին բովանդակ վերյիշումը, զուգակշիռը մեր պայքարներուն, ցանկութիւններուն, կիրարկած մեթոտներուն, աշխատանքի ու զոհաբերութեան եղանակներուն և ձեռք բերած արդիւնքին։ Հա՞րկ է ըսել, որ անհրաժեշտ են այս բոլորը, գծելու համար նոր ուղեգիծ, մեր դատին հետապնդման ու տագնապի ժամանակաշրջանէն նուազագոյն վնասով դուրս գալու համար։ Ատենն է, որ հնար եղածին չափ չտարուինք զգացումներէ, դատենք կեանքն ու երեւոյթները եւ մեր զգաստ ու արթուն կեցուածքով, առաւելագոյն օգուտը քաղենք. կամ առնուազն նուազագոյն վնասով դուրս գանք, եթէ չկրցանք զերծ մնալ անկէ բոլորովին։ Զգաստ ու արթուն մեզմէ դուրս ու հեռուն, եւ հաշտ ու միացած, մեր կեանքէն ներս, — այս թող ըլլայ մեր ուղեգիծը, մեր նշանաբանը, բոլոր պայմաններու մէջ, բայց մանաւանդ այս օրերուն։ Փորձառու ժողովուրդ է Հայը եւ գիտէ թէ ինչ կրնայ պատահիլ տկար ժողովուրդներու, եթէ անոնք չունենան զգաստութեան զգացումը, եւ եթէ իրենց ներքին կեանքին մէջ ազգային ոգեկան ոյժ մը չունին. եթէ անոնք չըլլան համերաշխ ու միացեալ. համերաշխ՝ հանրային կազմակերպութեանց շուրջ, ձեռնարկներու եւ հանրային աշխատանքներու մէջ, եւ միացած՝ ազգային իտէալներու եւ բաղձանքներու շուրջ ու անոնց իրականացման ճամբաներուն ու միջոցներուն մասին։

Ցրուած ենք ու նետուած աշխարհէ աշխարհ, մինչ փոթորիկը կը պտտի մեր շուրջը. այս ցրուածութիւնն իսկ սպառնալիք մը չէ՞ կազմեր մեր ազգային գոյութեան համար. այս ողբերգութիւնն իսկ հրաւէր մը չէ՞ մեզի, բոլորիս ուղղուած, ողեւէս մէկ զանգուած կազմելու, նախ՝ չքայքայուելու համար, եւ յետոյ՝ հնարաւոր չափով վերաշինելու ինչ որ աշխարհն ու դժնդակ ճակատագիրը կը մաշեցնեն եւ կը փլցնեն մեր ներքին ճակատներուն վրայ, առանձին ու անպաշտպան գտնելով մեզ։

Մեր նահատակները համերաշխ եղան իրենց պայքարին մէջ ու միացած իրենց ճակատագրի եղերականութեամբը։ Անոնց յաջորդները, եղեռնէն վերապրողները եւ նորագոյն սերունդները կոչուած են ոչ միայն համերաշխ ու միացած ըլլալու անոնց մեծ ու ծխացող յիշատակին առջեւ, այլեւ կեանքին մէջ. անոնց կէս մնացած նպատակներու իրականացման, անոնց երազներուն հետապնդման մէջ եւ վերջապէս հզօր՝ անոնց ժառանգ ձգած գաղափարականներովն ու վաղուան տեսլականովը։

Խունկ ու մոմ անոնց յիշատակին, անշուշտ, բայց նաեւ հաշտ կեանք ու համագործակցական աշխատանք անոնց գործերուն շարունակութեանը համար։ Այս թող ըլլայ մեր յարգանքի արտայայտութիւնը այսօր, քառորդ դար ետք, հաւատարմութիւն եւ ուխտ՝ թէ պիտի չմոռցուին մեր բազմահազար սիրելիները եւ անոնց սրտագին նշանաբանները։

Նշանաբաններ՝ որոնք մեր տառապած, հինաւուրց հայրենիքէն կը բխին եւ արդարութեան օծումն ունին ու ազատութեան արեգակին ցոլքը իրենց վրայ»։

Զինուորներուն համար

Ալֆորվիլէն Տիկին Զապէլ Կարապետեան (Չէնկիլէրցի) 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն։

ԶԻՆՈՒՈՐ Վահրամ Սէֆէրեան եւ քոյրը Ալիս, 18 Ռիւ տը լ'Օմ (Սէն), խորին վշտով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝ այրի ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ (Կարնեցի) դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 15ին, Փարթընէի մէջ (2 Սէվռ)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ամսագրին ապրիլեան թիւը (4) հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ՝ Խմբագրի մը յուշերէն։ Ա. ԱԶՆԱՒՈՐ՝ Մեր անմահները։ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ՝ Մայրը եւ զաւակը։ ԱՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ՝ Անտիպ նամակ մը։ Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ Անտիպ նամակ մը։ Ա. ՍԵՒԱԿ՝ Տխուր բալէ։ ՄԱԼԽԱՍ՝ Սիմոնթօն։ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ՝ Ապրիլ։ Գ. ՄԱՀԱՐԻ՝ Գարուն։ Զ. Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ՝ Տպաւորութիւններ։ Ա. ԿԱՊԵՆՑ՝ Օրագիրէ մը։

Զինուորող բաժանորդներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները։

Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ 40 ֆրանք, արտասահման՝ 50 ֆրանք։

Խմբագրութեան ղրկուած զինուորի հասցէներուն թերթ կը ղրկուի։

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Մայիսի թիւը ամբողջութեամբ պիտի նուիրուի ՏԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ, (ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ), բացառիկ բովանդակութեամբ։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

...երբ նախայարձակը պալքանեան պետութիւն մը ըլլայ»։

*** Փիէմոնթէի իշխանը, որ հրամանատարն է իտալական խումբ մը բանակներու, Մուսոլինիի ներկայանալով մանրամասն զեկուցում մը հաղորդեց իր շրջանի զինուորական կացութեան մասին։

Հռոմի թերթերը կը գրեն թէ ամերիկեան դեսպանը լուսաբանութիւններ խնդրած է Իտալիոյ պահանջներու մասին, Սուէզի հանդէպ, ուր նոյնպէս շահեր ունի Ամերիկա։ Մուսոլինի պատասխաներ է թէ Իտալիա կ'ուզէ ազատ պահել իր բոլոր հաղորդակցութիւնները եւ թէ որ եւ է հակառակ ընթացք պիտի համարուի գրգռութիւն։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակը, Տոքթ. Քլոտիուս, որ Սոֆիա կը գտնուի այս միջոցին, շատ կարեւոր պաշտօն մը ունի։ Միեւնոյն ատեն Պուլկարիա հասած են հարիւրաւոր գերման «շրջիկներ» եւ «առեւտրականներ»։ Պուլկարիա իր արտածումներուն 80 առ հարիւրը Գերմանիա կը ղրկէր, բայց Տոքթ. Քլոտիուս նոր արտօնութիւններ պիտի պահանջէ, ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական։ Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ գերմանական պահականաւեր խմբեր նետած են Ռուսճուքի մէջ, քօղարկուելով իբրեւ զբօսնաւ։

*** Յունաստանի կառավարութիւնը սահմանափակեց վառելանիւթի սպառումը, հեղուկ թէ հաստատուն, առտնին գործածութեան համար։

** Պուքրէշէն հասած լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ օդանաւային նախարարը, մարաջախտ Կէօրինկ Զատկին գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած է Կարոլ թագաւորին հետ, Թրանսիլվանիոյ մէջ, երկու երեք օր մնալով արքայական դղեակը։ Կ'ըսուի թէ խորհրդակցութիւններ կատարուած են Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութեան մասին։

*** Պապը նոր քարոզ մը խօսելով, յորդորեց աղօթել խաղաղութեան համար։ «Այս պահը աղօթքի պահն է բոլորին համար։ Մեծ թէ փոքր, բախտաւոր թէ անբախտ, պէտք է աղօթեն եւ սուրբերուն բարեխօսութիւնը խնդրեն, որովհետեւ պատերազմին փոթորիկը սանձարձակ ասպարէզ տալով մարդկային կիրքերուն եւ եսասիրութեան, մեծ ազգերը կը մղէ ահարկու պայքարներու ցամաքի եւ ծովու վրայ եւ օդին մէջ։ Այժմ փոթորիկը կը կուտակուի, մութ եւ սպառնալից, Ալպեաններէն անդին»։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՊՈՀԵՄԻՈՅ ԵՒ ՄՈՐԱՎԻՈՅ գրադարաններէն եւ ուրիշ հաստատութիւններէ մօտ երեք միլիոն գիրքեր կրակի պիտի տրուին գերմանական իշխանութեան հրամանով, համաձայն չեխական աղբիւրէ հաղորդուած լուրերու։ Այս գիրքերը սեւ ցանկը անցած են իբրեւ չափազանց հայրենասիրական, հրէական, մարքսեան կամ համասլաւական։

ԴԱՆՈՒԲԻ ողողումները սաստկացած ըլլալով, մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի ռումանական քարիւղին փոխադրութիւնը դէպի Գերմանիա։ Պուլկարական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Ռումանիա վերջին վեց ամսուան ընթացքին պայմանաւորուած քարիւղին հազիւ կէսը կրցած է յանձնել Գերմանիոյ։ Մինչեւ հիմա սառերը կը խանգարէին նաւագնացութիւնը, իսկ հիմա սառերը հալած ըլլալով, գետին յորդումն է որ կը ջլատէ փոխադրութիւնը։

34 ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ Անգլիա պիտի երթան, նաւաշինութիւն եւ մեքենագիտութիւն սորվելու համար։ Մինչեւ հիմա թուրք ուսանողները Գերմանիոյ մէջ կը սորվէին այս մասնագիտութիւնները։

ԵՓՐԱՏԻ ՅՈՐԴՈՒՄԸ կը շարունակուի, սպառնալով Պաղտատի շրջանին։ Ընդարձակ տարածութիւններ ողողուած են արդէն։ Զօրքը եւ բանուորները կ'աշխատին սահմանափակել վնասները եւ պաշտպանել գիւղացիները, որոնք պարպուած են վտանգուած շրջաններէն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ դիմումին վրայ, Թրքական կառավարութիւնը որոշեց ամիսը երկու քիլօ օճառ ղրկել անոնց։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Այս կիրակի, 12 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ-պատարագ ողբացեալ ԴԱՒԻԹ ՄՍՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Մարտ 31ին։ (Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 6ին, Պրիւքսէլի մէջ)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ կին մը միջին տարիքով, որ յանձն առնէ խնամել կաթնկեր երախայ մը, մօտակայ գիւղի մը մէջ։ Դիմել ամէն օր 12 — 2, Radio Cité, Bld. Haussmann, Տիկին Yvonne Galli-ի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ տնական աշխատանքներու համար կին մը որ գիտնայ թուրքերէն եւ ֆրանսերէն։ Դիմել Char, 172 Boulevard Berthier, Paris (17)։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 9 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4344

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԼԻՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Այս տարօրինակ պատերազմը» — կ՚ըսեն մինչեւ այսօր, անոր համար որ շատ չի նմանիր միւսներուն :

Որ եւ է պատերազմ արիւնահեղութիւն է, ամէն բանէ առաջ: Այս անգամ ալ, անշուշտ պիտի յանգի աննախընթաց սպանդի մը, երբ սկսին բուն ճակատամարտները: Գլխաւոր տարբերութիւնը այն է որ այս անգամ դէմ դիմաց կանգնած են երկու վիթխարի ,ամրակուռ, չդթայաշար ամրոցներ,—Մաժինոյի գիծ եւ Զիկֆրիտի գիծ: Երկուքն ալ օրհնութիւններ, քանի որ կը սանձեն հարիւր հազարներ գետին փռելու փորձութիւնը :

Միւս կողմէ, դեռ «հետապնդումներ» է որ կը կատարուին, երկու կողմէն ալ: Կռիւը առ այժմ փոխադրուած է տարբեր հողի մը վրայ, Նորվեկիա: Վաղը կրնայ հասնիլ աւելի հեռուները, մինչեւ պալքանեան թերակղզին, Թուրքիա կամ Կովկաս: Այն ատեն, շատ ալ «տարօրինակ» պիտի չերեւայ, ինչպէս վերջինը որ մղուեցաւ 1914 — 1918ին:

Բայց, այս պատերազմը իսկապէս տարօրինակ է, գոնէ երկու տեսակէտով,— իբրեւ ալեմարտ եւ ջլամարտ :

Արդարեւ, ե՞րբ այսքան բուռն եւ ծաւալուն հանգամանք ստացած էր ալիքներու եւ ջիղերու պատերազմը :

Մինչ թշնամի բանակները դարանակալ կը սպասեն դիշերը ցերեկին խառնած, ստորերկրեայ ամրոցներու մէջ կամ անծայրածիր գիծերու վրայ, ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի օդին մէջ, ի սփիւռս աշխարհի:

Անթել անթելի դէմ, ալիք ալիքի դէմ,— եւ անհամար բազմութեանց ջիղերն են որ կը լարուին ամէն կողմ: Վայրկեան չանցնիր առանց սարսուռի կամ անդոհանքի: Անթելը օրն ի բուն կը բանի ,«զգայացունց»տպաւորութիւններ գործելով :

Կարծես բոլոր ժողովուրդները համախմբուած են պատերազմի դաշտին վրայ, հեւ ի հեւ, սրտատրոփ սպասելով դէպքերու ընթացքին :

Խաչաձեւ կրակ մը, ուր բարեբախտաբար ոչ արիւն կ՚երեւայ, ոչ ալ աւեր լեռնակուտակ :

Բայց, միլիոնաւոր բազմութեանց արիւնն է որ կը պղտորի, ամխներէ ի վեր: Եւ ո՞վ կրնայ գուշակել թէ մինչեւ ե՞րբ :

Ջիղերը քայքայելու, բարոյական կորովը խորտակելու այս մեթոտը մանրակրկիտ գիտութեան մը վերածեր են Գերմանները, օր առաջ շահելու համար պատերազմը: Գաղտնի, դաւադրական զէնք մըն ալ այս, որուն դէմ պայքարելու համար միջոցներ ձեռք առնելու հարկադրուած են ոչ միայն մեծերը, այլ եւ փոքրերը :

Այս է որ կը կոչուի «քարոզչական աշխատանք»:

Երանի՛ թէ ատով ալ վերջանար, երբ դեռ մարդկային ալիքները չեն զարնուած իրարու .— Շ.

Չէյմպըլէն եւ Ռէնօ հեռաձայնով խօսեր են, Պերլին լսեր է...

Գերմանական թերթերը զարմանազան «յայտնութիւններ» կը հրատարակեն ամէն օր: Ահաւասիկ վերջինը, զոր ամէն կողմ տարածեց Պերլինի անթելը, մայիս 7ին.—

Այսօր թերթերը խոշոր խորագիրներու տակ կ՚արձանագրեն հեռաձայնով խօսակցութիւն մը որ տեղի ունեցած է Պ. Չէյմպըլէնի եւ Պ. Փոլ Ռէնոյի միջեւ, եւ որ երեւան կը հանէ արեւմտեան պետութիւններու ծրագրած նոր ռնաբարումները: Ահաւասիկ գերմանական թերթերուն մէջ հրատարակուած զեկոյցը.—

« 1940 Ապրիլ 30ին, ժամը 22.10ին, Ֆրանսայի վարչապետը հեռաձայնով խօսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Չէյմպըլէնի հետ: Ելմտական խնդիրներ շօշափելէ վերջ, Պ. Ռէնօ ըսաւ թէ «Զօր. Վէկան իրեն խոստացած է մինչեւ մայիս 15 վերջացնել իր պատրաստութիւնները՝ հրամայուած գործողութեան համար: Սակայն Պ. Չէյմպըլէն պէտք չէ տառապէս առնէ այս թուականը, որովհետեւ կրնայ յապաղում պատահիլ: Պ. Չէյմպըլէն, յայտնապէս յուսախաբ եղած, պատասխանեց թէ պէտք եղածէն աւելի ժամանակ կ՚անցընեն : Ասոր վրայ Պ. Ռէնօ դիտել տուաւ թէ բազմաթիւ դժուարութիւններ կան, մասնաւորապէս Թուրքիոյ հետ: Այս առթիւ հետեւեալ արտայայտութիւնը գործածեց,— « Յարածուն պահանջներ ամէն օր»: Պ. Չէյմպըլէն խոստացաւ «նորէն համոզել Թուրքերը», բայց ըսաւ թէ չի կրնար երաշխաւորել, եթէ անոնք վերջ չտան իրենց եսասիրութեան եւ զոռոզութեան: Պ. Ռէնօ խոստացաւ իր կարելին փորձել, հարթելու համար բարոյական դժուարութիւնները: Ասոր վրայ Չէյմպըլէն հրամայական շեշտով մը պահանջեց Պ. Ռէնոյէն առ առաւելն մինչեւ մայիս 20 իրեն հաղորդել պատրաստութեանց լրացումը: Քաղաքավ. խօսքերու փոխանակութենէ մը վերջ, խօսակցութիւնը վերջացաւ ժամը 22.25ին, եւ Պ. Չէյմպըլէն անգամ մը եւս խնդրեց Պ. Ռէնոյէն որ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէ, որպէսզի անզգուշապահութիւններ չպատահին ֆրանսական կողմէն »:

Այս պատմութեան հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, Ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, որ բացարձակապէս կը հերքէ գերման մամուլին պատմութիւնը, իբրեւ ստայօդ յերիւրանք: Զեկոյցը կ՚ըսէ թէ ոչ այդպիսի խօսակցութիւն տեղի ունեցած է, ոչ ալ դաշնակից կառավարութիւնները այդպիսի մտադրութիւններ կը սնուցանեն: «Երկար ատենէ ի վեր գերմանական քարոզութիւնը այսքան կատարեալ նմոյշ մը ներկայացուցած չէր իր մեթոտներու մասին»:

Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ ալ հերքեցին այս պատմութիւնը, իբրեւ բոլորովին «մտացածին»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Զեկոյց թիւ 493, մայիս 7, առաւօտ (251րդ օր). — Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Մոզէլի արեւելեան կողմը պահակախումբերու ընդհարում մը վերջացաւ ի նպաստ մեզի:— Զեկոյց թիւ 494, իրիկուն.— Հրետաձգութիւն Վոժի արեւմտեան կողմը:

ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

Վարչապետին բացատրութիւնները Նորվեկիոյ նահանջի մասին

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէյմպըրլէն նոր բացատրութիւններ հաղորդեց Նորվեկիոյ ձախողանքի մասին, բայց ընդդիմադիրները գոհ չմնացին եւ քննադատութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ: Ամէն պարագայի մէջ, բացորոշ է որ լուրջ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին դահլիճին մէջ, որպէսզի կարենայ գործել աւելի արագ եւ վճռական: Առաջին ձեռնարկը կատարուած է արդէն,— Չըրչիլ դահլիճին անունով պիտի վարէ պատերազմական գործողութիւնները, իբրեւ խորհրդական ընդհ. սպայակոյտին :

Ահաւասիկ Պ. Չէյմպըրլէնի յայտարարութեան ամփոփումը .

— « Հարաւային Նորվեկիոյ պատերազմը վերջացաւ: Անգլիական զօրքը իր դիմացն ունէր գերազանց ուժեր եւ գերազանց սպառազինութիւն, բայց , մարդ մարդ բաղդատելով, անգլիացի զինուորները գերազանց հանդիսացան: Պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ արշաւախումբ մը ղրկեցինք, երբ սկիզբէն գիտնալու էինք թէ տեղական գերակշռութեան մը դիմաց պիտի գտնուինք, օդանաւային կազմակերպութեան տեսակէտով: Չեմ յաւակնիր ըսել թէ անձկութեան այդ առաջին օրերուն մենք նախատեսեր էինք ամէն բան: Կ՚ըմբռնէինք թէ արշաւանքը լեցուն է վտանգներով. գիտէինք որ դժուար պիտի ըլլար Թրոնտհայմ հասնիլ եւ մանաւանդ պահել զայն: Ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի կրէին Նորվեկիոյ կառավարութիւնը, բանակը եւ ժողովուրդը, եթէ փորձ մը չկատարէինք բռնելու կեդրոնական Նորվեկիան : Ստեպողական կոչեր ստացանք Նորվեկիոյ սպարապետէն, ամէն գնով յարձակելու համար Թրոնտհայմի վրայ : Եթէ մերժէինք պատասխանել այս կոչին, արդարացուցած պիտի ըլլայինք այն կասկածը թէ Սկանտինաւիոյ մէջ մեր միակ նպատակն է Շուէտի երկաթը: Պէ՞տք էր որ ուղղակի յարձակում կատարէինք Թրոնտհայմի վրայ: Ինչ որ կրնամ ըսել, սա է թէ ուղղակի յարձակումի մը ծրագիրները պատրաստուած եւ ուշադրութեամբ քննուած էին: Պահ մը կարծուեցաւ թէ Թրոնտհայմի գրաւումը կրնայ կատարուիլ միայն ուրիշ տեղ ցամաք հանուած զինուորներով: Յուսախաբ եղանք այս կէտին մէջ: Երբ վճռեցինք թէ մեր գործողութիւնները չեն կրնար գրաւել Թրոնտհայմը, ճի՞շդ էր ետ քաշուիլ: Ես կը կարծեմ թէ ճիշդ էր, քանի որ ծրագիրը չէր կրնար յաջողիլ: Ուստի որոշեցինք այլուր փոխադրել պայքարը, աւելի մեծ ուժգնութեամբ: Բացորոշ է որ Գերմանները կարգ մը յաջողութիւններ շահեցան . բայց նոյնքան ակներեւ է որ շատ ծանր գին մը վճարեցին: Պայքարը վերջացած չէ տակաւին: Նորվեկիոյ մէկ մեծ մասը Գերմաններուն ձեռքը չէ: Թագաւորը եւ կառավարութիւնը Նորվեկիա կը գտնուին դեռ, եւ պիտի համախմբեն ուժերը, շարունակելու համար կռիւը, որուն մէջ մենք իրենց հետ ենք»:

Պ. Չէյմպըրլէն արշաւանքին ձախողանքը վերագրեց երկու պատճառներու.— 1. Անկարելի էր օդակայաններ ճարել.— 2. Գերմանիա օդնական զինուոր կը հասցնէր արագօրէն: Յետոյ դիտել տուաւ թէ չափազանցութիւններ կան եղած մեղադրանքներուն մէջ, թէ ինք վստահ է վերջնական յաղթանակի մասին, «բայց կը կարծեմ թէ հայրենակիցներս տակաւին ի վիճակի չեն ըմբռնելու տարողութիւնը եւ մօտաւորութիւնը այն սպառնալիքին որ կը ծանրանայ մեր վրայ: Մէկ օրէն միւսը կրնանք դէմ դիմաց գտնուիլ պատերազմի ամէնէն բուռն ձեւին, խորտակելու համար այս երկրին քաջութիւնը եւ կամքը: Զգուշանանք մեր ուժերը ցրուելու փորձութենէն, որ կրնայ ծառայել թշնամիին բաղձանքներուն: Զգուշանանք նաեւ ներքին հակաճառութիւններէ եւ պառակտումներէ: Ընդհակառակն մեր շարքերը խտացնելու ժամանակն է: Տարակարծութիւն չկայ դահլիճին անդամներուն միջեւ: Բոլորն ալ մէկ մտածում ունին,— շահիլ պատերազմը: Պ. Չըրչիլի լայն իրաւասութիւն տրուած է առաջնորդելու եւ վարելու սպայակոյտներու նախագահներուն խորհուրդը : Ան օրը օրին պիտի հետեւի զինուորական գործողութեանց, ապահովելով գործողութեանց արագութիւնը եւ ուժգնութիւնը: Մենք կ՚ուզենք կազմակերպութիւն, եռանդ եւ բարեացակամութիւն: Այս տաժանելի օրերուն լաւ է որ զբաղինք մեր պատերազմական ճիգին բազմապատկումով, փոխանակ վիճելու կառավարութեան ձեւի մասին»:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՍԵՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Քննադատութեանց ատեն, առաջին անգամ խօսք առաւ նախկին վարչապետը, Լոյտ Ճորճ: Յետոյ խօսեցաւ աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Էթլի, որ պնդեց թէ ձախողանք մը եղաւ Նորվեկիոյ արշաւանքը: «Այս պատերազմին ղեկավարութեան պատասխանատուները ամէն տեղ ցոյց տուին թէ շատ ուշ մնացած են: Վարչապետը ճառի մը մէջ կ՚ըսէր թէ Հիթլէր փախցուց շոգեկառքը (առիթը): Անոնք որ այսօր կը վարեն այս երկիրը, փախցուցին խաղաղութեան բոլոր շոգեկառքերը եւ հասան պատերազմի շոգենաւուն: Այս երկրին ժողովուրդը այն գոհացումը չունի թէ պատերազմը յառաջ կը տարուի պէտք եղած ուժգնութեամբ, ճարտարութեամբ եւ վճռականութեամբ: Մենք պիտի շահինք պատերազմը, բայց չենք կրնար ճակատագիրը ձգել ձախողածներու ձեռքը: Ուրիշ մարդիկ պէտք են մեզի , վարելու եւ շահելու համար այս պատերազմը »:

Ազատականներուն ներկայացուցիչը, Սըր Ա. Սինքլէր, աւելի բուռն քննադատութիւններ ուղղեց, զանազան փաստեր յիշելով: Ըսաւ թէ արշաւանքին յատկացուած էին երկրապահ զինուորներ, փոխանակ յատկապէս մարզուած զինուորներու: Պատմեց թէ արշաւախումբը ղրկուած է առանց ձմեռնային կօշիկներու, եւ թէ շատ մը զինուորներ «ձիւնին մէջ թաղուած են մինչեւ իրենց մէջքը»: Ուրիշներ ալ ստացած էին հակօդային թնդանօթներ որոնք ոչ նշանակէտ ունէին ,ոչ բանալի ,ոչ ալ վարժ մարդիկ, զանոնք գործածելու համար: «Փոխադրանաւ մը ճամբայ հանուած էր առանց ժամանակացոյց գործիքի կամ ծանրաչափի, կամ առանց ուղեցոյց - գիրքի, եւ անոր ազատարար գօտիներուն երեքէն մէկը միայն գործածելի էր: Մեծն Բրիտանիա պատերազմը կը վարէ մէկ աչքով, Գերմանիա երեք աչքով, եւ օտարները ափի բերան մնացած են, տեսնելով մեր խաղաղութեան ժամանակի ունակութիւնները: Մենք պէտք է խուսափինք սնապարծութիւններէ, ինչպէս ժանտախտէն» (ակնարկութիւն նախապէս եղած լաւատես յայտարարութեանց):

Ծովակալ Քէյզ մասնագիտական դիտողութիւններ ընելով, մեղադրեց իր բարեկամը՝ Չըրչիլը եւ եզրակացուց թէ հարկ էր աչք առնել կարգ մը վտանգներ եւ պահել Թրոնտհայմը:

Պ. Չէյմպըրլէն իր պատասխանին մէջ դիտել տուաւ թէ ձախողանքին հակադեցութիւնը կրնար աւելի ծանր ըլլալ արտասահմանի մէջ, բայց Ֆրանսա մնաց միշտ հանդարտ եւ աւելի վճռական: «Թուրքիա, մեր դաշնակիցը, կը մնայ անխռով, Եգիպտոս կը շարունակէ զօրացնել իր պաշտպանողական միջոցները: Մօտաւոր Արեւելքի մէջ կացութիւնը վերահաստատուած է, քանի որ մեր նաւատորմը կը գտնուի կազմ եւ պատրաստ վիճակի մէջ: Հակազդեցութիւնը աւելի ծանր եղաւ Շուէտի քան ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ եւ ես լիովին կ՚ըմբռնեմ թէ ինչո՛ւ»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին Նարվիքի շրջանին մէջ: Գերմանները կը ջանան դէպի հիւսիս յառաջանալ, օգնելու համար Նարվիքի պահակազօրքին, բայց բուռն դիմադրութեան կը հանդիպին նորվեկեան զօրամասերու կողմէ: Գերմանները օդնական զինուորներ կ՚իջեցնեն լեռներու մէջ, անկարգելներու միջոցաւ, Նամսոսէն մինչեւ Նարվիք: Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կացութիւնը անփոփոխ է Նարվիքի շրջանին մէջ, թէ անգլիական յածանաւ մը ընկղմեցաւ եւ թէ զօրքին յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի :

Նորվեկիոյ Թագաւորը նոր յայտարարութիւն մը ուղղելով ժողովուրդին, կ՚ըսէ թէ պատերազմը պիտի շարունակէն մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Մասնակի զօրաշարժ Եուկոսլավիոյ մէջ

Միշտ նոյն անորոշութիւնը Պալքաններու եւ Միջերկրականի կացութեան մասին: Ամէնէն աւելի մտահոգութեան մատնուած է Եուկոսլավիա: Թէեւ Հռոմի եւ Պերլինի դեսպանները հաւաստիք տուած են թէ Իտալիա եւ Գերմանիա յարձակողական միտումներ չունին, բայց Եուկոսլավիա անձկութեամբ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին: Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ նոր զօրադասեր կանչուեցան դրօշի տակ: Միւս կողմէ Եուկոսլավիա կ՚ամրացնէ իր սահմանագլուխները, թէ Գերմանիոյ եւ թէ Իտալիոյ դէմ:

Հունգարական մամուլը կը շարունակէ բուռն պայքար մղել Սլովաքիոյ դէմ, գանգատելով թէ բռնութիւններ կը կատարուին հունգար փոքրամասնութեան դէմ: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ այս պայքարը ներշնչուած է Գերմանիոյ կողմէ :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ լրտեսական կարեւոր դէպք մը երեւան հանուեցաւ, իբրեւ հետեւանք գերման թղթակից Հէրմանի ձերբակալութեան եւ այս առթիւ կատարուած խուզարկութեանց: Թղթակիցը կը բնակէր Իզմիրի մէջ, եւ միշտ կը ճամբորդէր: Որոշուեցաւ թղթածրարը փոխադրել Պոլիս, նկատի առնելով գործին լուրջ հանգամանքը :

«Ճիւմհուրիյէթ» իր ֆրանսերէն տպագրութեան մէջ քննելով Ռ. Միւթեան գիրքը, դիտել կու տայ թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կատարուած բանակցութիւններու ձախողումէն վերջը, Մոսկուա դարձաւ Գերմանիոյ կողմը եւ անոր հաճելի ըլլալու համար յետաձգեց Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները: Թուրք թերթին կարծիքով, Ռ. Միութենէն աւելի գերմանական կամ գերմանեւիտալական յարձակումէ մը կը վախցուի Պալքաններու մէջ:

*** Թուրք խմբագիրներու եւ երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպի Անգլիա, մասնաւորապէս հրաւիրուած ըլլալով:

*** Թունդ ֆաշական թերթ մը, «Իլ Թէվէրէ», կը յայտարարէ թէ Իտալիա «բացարձակապէս անխոցելի է», հետեւեալ պատճառաբանութեամբ. — Ադրիական ծովը փակուած է: Հարիւրքսանմէկ սուզանաւեր անխորտակելի շղթայ մը կը կազմեն Ֆրանսական ծովափէն մինչեւ Օթրանթոյի ջրանցքը (Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ, Ադրիականի հարաւային ծայրը): Տիւրէնեան ծովը, Իտալիոյ, Քորսիքայի, Սարտենիոյ եւ Սիկիլիոյ միջեւ ,պաշտպանուած է օդակայաններով եւ Իտալիոյ օդաչուները արթուն կը հսկեն : Յոնիական ծովէն (Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ) մինչեւ Տիւրէնեան ծովը կը գտնուին վեց զրահաւորներ, 33 յածանաւեր, 118 թորփիլահալածներ եւ 62 թորփիլանաւեր: Փանթէլլարիա կղզին (Թունուզի եւ Սիկիլիոյ միջեւ) կը ճեղքէ որ եւ է թշնամի ուժ: Իտալիա ծովեզերեայ զօրաւոր պաշտպանութիւններ ունի: Իտալիա ունի 8 միլիոն սուիններ, կազմ եւ պատրաստ խոյանալու իտալական հողէն :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Սպանիա կրնայ կարեւոր դեր մը կատարել, պատերազմէն ետ կեցնելու համար Իտալիան, մանաւանդ որ շատ ալ գոհ չէ Հիթլէրի եւ Սթալինի գործակցութենէն: Միւս կողմէ, Պապն ալ կը շարունակէ իր ջանքերը, ուժ տալով Նախագահ Ռուզվէլթի:— Նոյն աղբիւրին համաձայն, Դաշնակիցները միշտ պատրաստ են բանակցելու եւ համաձայնութիւն մը կնքելու Միջերկրականի մասին, մասնակցութեամբ Սպանիոյ, Իտալիոյ, Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի:— Նախագահ Ռուզվէլթ տասը հազար բառնոց տեղեկագիր մը ստացած է Հռոմի ամերիկեան դեսպանէն:

*** Պուքրէշի մէջ կրաւորական պաշտպանութեան փորձեր կատարուեցան: Այս առթիւ երթեւեկը դադրեցաւ 15 վայրկեան: Ձմեռէն ի վեր առաջին փորձն է այս :

Պուքրէշի թերթերը կը գրեն թէ քանի մը Գերմաններ մեռած են խորհրդաւոր պարագաներու մէջ: Մէկը, 58 տարեկան, կախուած գտնուեր է իր տունին մէջ, ուրիշ մը անձնասպան եղած՝ Պուքրէշի հանրային պարտէզին մէջ, սպաննելէ վերջ իր սիրուհին,— արուեստագիտուհի մը :

*** Հռոմի բրիտանական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կոմս Չիանոյի հետ, իսկ Պապը՝ Վատիկանի Ֆրանսական դեսպանին հետ: Կ՚ըսուի թէ բրիտանական դեսպանը, որ նոր վերադարձաւ Լոնտոնէն, պիտի այցելէ Մուսոլինիի :

Ի՞նչ կրնայ ընել Ռուսիա Սեւ ծովէն մինչեւ Հնդկաստան

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական արշաւ մը դէպի Միջագետքի քարիւղի աւազանը.— Մուսուլի շրջանը մտնելու համար, ռուսական բանակը կրնայ անցնիլ կամ հայկական լեռնապարին արեւմուտքէն՝ Թուրքիոյ վրայով, կամ արեւելքէն՝ Իրանի վրայով:

Տեսանք որ շատ դժուար էր Վրաստանի ճամբով Անատոլուի բարձրաւանդակը հասնիլը: Էրզրումի շրջանը մտնելէ վերջ, ռուսական ուժերը պիտի ուղղուին դէպի հարաւ, յետոյ յառաջ պիտի խաղան 400 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, ուր երկաթուղի չկայ՝ իրենց պարենաւորման համար: Տիգրիսի հովիտը, Տիարպէքիրէն մինչեւ Մուսուլ, ճամբայ մըն է որ կը նպաստէ յառաջխաղացութեան: Բայց դէպի արեւելք՝ պիտի ստիպուին անցնիլ Քիւրտիստանի լեռներէն, իսկ դէպի արեւմուտք՝ Միջագետքի անապատային շրջաններէն:

Այսպիսի արշաւ մը իր նպատակին կը հասնի այն ենթադրութեամբ միայն, երբ կը յաջողի կատարեալ պարտութեան մատնել արշաւանքի ենթակայ երկրին ուժերը: Ենթադրութիւն մը, որ յաջողութեան յոյս չի ներշնչեր:

(Տասներեք տող ջնջուած): Ռուսական Ազրբէյջանի դաշտավայրերէն անցնելու համար Իրանի բարձրաւանդակը, ուրեմն հայկական լեռնապարին արեւելքէն՝ գետինը նոյնպէս նպաստաւոր չէ զինուորական մեծ շարժումներու: Այսուհանդերձ ճամբաներ կան այս կողմէն: Ուրմիոյ լիճին արեւելքէն անցնելով՝ Ռուսերը նախ պիտի բախին Իրանի բանակին: (Հինգ տող ջնջուած): Պարսիկ զինուորը կարգապահ է, քաջ, չարքաշ, բայց բանակը քիչ սպայ ունի, ունեցածն ալ միջակ արժէք կը ներկայացնէ: Իրանի բանակը ունի արդիական կարգ մը զէնքեր, հակօդային թնդանօթներ, հրասայլեր, մեքենական գնդացիրներ, (մէկ տող ջնջուած): Ռուսական բանակը, որ պիտի յառաջանայ Թաւրիզի վրայով, Ուրմիոյ լիճին հարաւը, պիտի ստիպուի ժամանակ կորսնցնել Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ, բայց երբ մտնէ Տիգրիսի դաշտին մէջ, իր դիմաց պիտի գտնէ Արեւելքի բանակը, (երկու տող ջնջուած):

Ստոյգ է որ, այս պայմաններուն մէջ, դիւրին պիտի ըլլայ կասեցնել ռուսական բանակին յառաջխաղացութիւնը, եթէ ոչ բոլորովին պարտութեան մատնել:

Եզրակացնելով, մեծ անակնկալներու պիտի հանդիպի ռուսական ամէն փորձ, որ կը կատարուի գրաւելու համար Մուսուլի աւազանը:

Ի՞նչ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական արշաւ մը դէպի Իրան.— Իրան մտնելու եւ գրաւելու համար, Ռուսերը պիտի օգտագործեն երկու գօտի,— արեւմուտքէն՝ լեռնային շրջան մը որ կը ներկայացնէ Իրանի արեւմտեան ամբողջ երկրամասը, հիւսիս-արեւելքէն՝ Թիւրքմէնիստանի հարաւային սահմանները, ինչպէս նաեւ նրբանցք մը, Կասպից ծովին հարաւը, բնակչութեամբ եւ հաղորդակցութեան միջոցներով օժտուած, որ կ'երկարի Իրանեան բարձրաւանդակին վրայէն, Թէհրանէն մինչեւ Պարսից ծոց, զուգահեռաբար երկաթուղիի մը, որ նոր շինուեցաւ: Մինչեւ Թիւրքեստանի սահմանները հասնելու համար, Ռուսերը կրնան օգտագործել անդրկասպեան երկաթուղին:

Սատտապատի դաշինքը, զոր ստորագրած են Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Աֆղանիստան, պարզ համաձայնագիր մըն է ոչ-յարձակողական ոգիով: Այնպէս որ հաւանական չէ թէ Թուրքիա օգնութեան պիտի հասնի՝ երբ Իրան յարձակում կրէ: Այսուհանդերձ կարելի է յուսալ որ այդ չորս պետութիւնները իրենք զիրենք ստիպուած պիտի զգան միջամտելու՝ կասեցնելու համար արշաւող բանակը:

Հետեւաբար, նման արշաւ մը կատարուած ժամանակ, Ռուսերը պիտի ստիպուին անշարժութեան մատնել թրքական բանակին մէկ մասը Հայաստանի մէջ՝ Թիֆլիզէն յառաջանալով դէպի Կարս եւ Էրզրում: Զինուորական գործողութիւնները, այդ պարագային, տեղի պիտի ունենան, սկզբնական շրջանին, երեք երկրամասի մէջ,— Թրքահայաստան, Իրանի հիւսիս-արեւմտեան կողմը, Խորասան: Արաքսէն, որ սահման կը կազմէ, մինչեւ Իրանեան քարիւղի շրջանը, հեռաւորութիւնն է մօտ հազար քիլոմեթր:— Այս շրջանը լեռնային է, աղքատ ճամբաներով եւ երկաթուղիէ զուրկ: Հիւսիս-արեւելքէն, գործողութեանց գօտին նեղ հողամաս մըն է, Կասպից ծովին եւ աղի մեծ անապատին միջեւ: Թուրքեստանի սահմանէն մինչեւ քարիւղի շրջանը հեռաւորութիւնն է 1200 քիլոմեթր: Ռուսերը այդ կողմէն կրնան օգտագործել Թէհրան-Պէնտէր-Շահփուր երկաթուղին: Բայց այդ երկաթուղին կրնան Ռուսերէն առաջ օգտագործել Անգլիացիները՝ Իրանի հիւսիսային շրջանը փոխադրելու համար օգնական ուժեր:

Իրան, խաղաղութեան մէջ, ամէն ճիգ կը թափէ պահպանելու համար իր չէզոքութիւնը եւ ազատագրելու համար ինքզինք անգլիական եւ ռուսական ազդեցութենէն, բայց հաւանական է որ ռուսական արշաւանքի մը պարագային՝ դիմէ Դաշնակիցներու օժանդակութեան:

Բնականաբար կարելի չէ նախատեսել թէ ինչ արդիւնք կ'ունենայ նման արշաւանք մը, բայց ստոյգ է թէ կարմիր բանակը, որ ռուսական հողի վրայ պարենաւորումի համար երկու միջակ երկաթուղի ունի եւ Իրանեան հողի վրայ ստիպուած է յառաջանալ կուրծք տալով մեծ դժուարութիւններու, պիտի գտնուի շատ աննպաստ պայմաններու մէջ՝ զարնելու համար Իրանեան բանակը, Արեւելքի բանակը, Իրաքի բանակը, եւ Հնդկաստանի բանակը որ պիտի հասնի Պարսից ծոցէն:

Իրանի քարիւղին հասնելու համար ռուսական արշաւը համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններ կը ներկայացնէ, բայց յաջողութեան համար՝ շատ քիչ յոյս:

Ի՞նչ կարելիութիւններ կը ներկայացնէ ռուսական արշաւ մը դէպի Հնդկաստան, Աֆղանիստանի վրայով.— Աֆղանիստան, որ հիւսիս-արեւելեան կողմէն կը կազմէ Փամիրի անծայրածիր եւ անթափանցելի լեռնաշխարհին, լայնքէն կտրուած է Հինտու-Քուշի բարձրաբերձ եւ անմատոյց լեռնաշղթայով, որուն ճիւղերը, հիւսիս-արեւելքէն դէպի հարաւ-արեւմուտք ուղղուած, կը գրաւեն երկրին ամբողջ կեդրոնական եւ արեւելեան մասը, մինչեւ Փէնճապի սահմանը: Հինտու — Քուշը, Պուխարայի եւ Քապուլի միջեւ, քանի մը բարձր կիրճեր ունի, ձմեռը անանցանելի, որոնք նպաստաւոր չեն մեծ ուժերու անցքին: Շատ դիւրին է պաշտպանել այս կիրճերը: Գլխաւոր ճամբաները, որոնց կրնան հետեւիլ մեծ բանակներ՝ մտնելու համար Հնդկաստան.

1.—Այն ճամբաները, որոնք կ'անցնին Հերաթի շրջանէն, դառնալով Հինտու — Քուշի շուրջը, ու կը յառաջանան դէպի Քապուլ: Քապուլէն Փէշավէր, պէտք է անցնիլ Խայպէրի կիրճէն, զոր Անգլիացիները ամրացուցած են:

2.— Այն ճամբաները, որոնք Հերաթի շրջանէն կ'անցնին Քանտահար, նօսրաբնակ եւ լեռնոտ երկրամասի մը մէջէն: Արշաւող բանակը պէտք է կտրէ Պոլանի կիրճը, որ նոյնպէս ամրացուած է Անգլիացիներու կողմէ:

Աֆղանները մեծ բանակ մը չունին, բայց ժողովուրդը կը բաղկանայ լեռնական ցեղախումբերէ, չափազանց ռազմունակ, որոնք ամէն քայլափոխի կրնան նեղել արշաւող բանակը՝ դանդաղեցնելով յառաջխաղացութիւնը: Երկաթուղի չկայ, երկիրը լեռնոտ է, հետեւաբար մեքենաշարժ ուժերու համար աննպաստ:

Հնդկաստան խոցելի չէ նոյնպէս օդային յարձակումներու տեսակէտով,— Սըմըրղանտէն մինչեւ Փէշավէր հեռաւորութիւնը 800 քիլոմեթր է, Մէրվէն՝ հազար քիլոմեթր: Այսքան հեռաւորութիւն կտրելու համար, օդանաւերը տակաւին ստիպուած են անցնիլ բարձր լեռներու վրայէն:

Եզրակացնելով, ռուսական արշաւ մը, իր ասիական սահմաններէն դուրս, պիտի բախի մեծ դժուարութիւններու, թրքական ու դաշնակից բանակներու զօրեղ ընդդիմութեան եւ աշխարհագրական խոչընդոտներու:

ԶՕՐ. ՊՐՈՍԷ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի:

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ:

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloudի մէթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69:

«Իտալիա ի՞նչ կ'ուզէ...»

ԽՄԲ.— Հիւսէյին Ճահիտ վերջերս բուռն յօդուած մը հրատարակեց Իտալիոյ դէմ, «Եէնի Սապահ»ի մէջ: Ահաւասիկ ամփոփումը.

— Իտալիա ի՞նչ կ'ուզէ: Մասնաւորաբար Միջերկրականի մէջ ի՞նչ տեսակ նպատակներ կը հետապնդէ: Այսօր ոչ ոք որոշապէս գիտէ ասոնք: Իտալացիներն ալ ո եւ է կերպով չեն ըսեր: Շատ մը բաներ կը ծամծմեն, երկար յօդուածներ կը գրեն, ճառեր կը խօսին, բայց ո եւ է ձեւով որոշ իմաստ մը չեն արտայայտեր: Նկատելով որ անկարելի է ասիկա վերագրել այն երեւոյթին որ խօսիլ չեն գիտեր, ստիպուած կ'ըլլանք մէկ ձեւով բացատրել.— Չեն համարձակիր խոստովանիլ իրենց նպատակները: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ իրենք ալ գիտեն թէ այդ նպատակները խոստովանելի, պաշտպանելի հանգամանք մը չունին, հետեւաբար կը զգան թէ անհրաժեշտ է խօսքը ծամծմել:

Արդարեւ, համաձայն «Ճօռնալէ տ'Իթալիա»յի խմբագրին որ վերջերս թարմացուց այս նիւթը, Քորսիքան եւ Թունուզը կենսական կարեւորութիւն ունին Իտալիոյ համար, անհրաժեշտ են Իտալիոյ ապրելուն համար: Մինչդեռ Ֆրանսայի համար անոնց կարեւորութիւնը միայն աշխարհակալական է:

Ի՞նչ է ասոր իմաստը: Պարզապէս այն որ, Ֆրանսացիները թող մեզի տան Քորսիքան եւ Թունուզը:

Բայց նոյն խմբագիրը կը հաւաստէ նաեւ թէ Իտալիա չուզեր գերակայութիւն հաստատել Միջերկրականի մէջ: Ի՞նչ եղաւ դատը Իտալիոյ, որ Միջերկրականը «մեր ծովը» կը համարի: Լքուեցա՞ւ: Քորսիքան եւ Թունուզը ուզելը առաջին քայլը չէ՞ գերակայութեան հաստատման:

Մինչդեռ Իտալացիները ուրիշ ցանկութիւններ ալ ունին Միջերկրականի մէջ: Եթէ Քորսիքան եւ Թունուզը կենսական արժէք ունին Իտալիոյ համար, եթէ այս պատճառաւ անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա Իտալիոյ յանձնէ այդ վայրերը, Անատոլուի մէկ մեծ կտորը՝ Երկոտասան կղզիները եւ Հռոդոսը Թուրքիո՞յ, թէ Իտալիոյ համար կենսական են: Իտալիա ինչո՞ւ մեզի չի վերադարձներ զանոնք:

Միայն այս ալ չէ: Իտալացիները կը խօսին նաեւ Պալքաններու մէջ կենսական տարածութեան մասին, եւ Նեղուցներն ալ կը խառնեն այդ տարածութեան: Միաժամանակ յայտնեցին թէ Պալքաններու մէջ ոչ մէկ բան կարելի է ընել առանց իրենց գիտութեան եւ հաւանութեան: Պալքանեան ազգերը ապրելու իրաւունք չունի՞ն: Անոնց իրաւունքն է միայն Իտալիոյ ազդեցութեա՞ն տակ մտնել, իտալական հպատակ, ծառա՞յ դառնալ: Ֆրանսան Թունուզէն եւ Քորսիքայէն հանել ուզող Իտալիան կը գրաւէ Ալպանիան, եւ կարծես ասիկա իրաւունք մը ապահոված ըլլար իրեն, երբ Պալքաններն ալ իր ազդեցութեան տակ առնելու ձեռնարկէ, ասիկա՞ ալ իր կենսական իրաւունքներէն մէկը պիտի նկատենք: Այս կենսական իրաւունք ըսուածը միայն Հռոմի՞ համար ստեղծուած է: Պալքանցիները իրաւունք չպիտի՞ ունենան անկախ ու ազատ ապրելու իրենց հայրենիքին մէջ:

Հապա Արաբնե՞րը: Անոնք ոչխարի հօտե՞ր են: Եթէ խնդրոյ առարկայ դառնայ Թունուզի լքումը Ֆրանսայի կողմէ, կրնայ ըլլալ միայն այն ձեւով որ Թունուզը թողուի Թունուզցիներուն: Ապա թէ ոչ Իտալացիները երբեք չեն կրնար երթալ հոն: Իտալացիներուն հոն մուտքը կրնայ միայն յարձակում եւ գրաւում անունը կրել, եւ ասիկա ալ ծանօթ բացատրութեամբ աշխարհակալութիւն կը կոչուի:

Ի՞նչ է Իտալիոյ դատը, կ'ըսէ: Եթէ կ'ուզէ աշխարհակալութիւն ընել, անկարելի է այս ձեւով ընել: Սպառնալիքով խառն պաղատանքով կարելի չէ գաղթավայր փրցնել ուրիշ աշխարհակալ պետութենէ մը: Աշխարհակալութիւն՝ պատերազմ կը նշանակէ, ուժին վստահիլ կը նշանակէ: Եթէ Իտալիա կ'ուզէ գրաւում ընել եւ կը վստահի ինքն իրեն, թեւերը կը սօթտէ, կը յարձակի Ֆրանսայի վրայ եւ կ'առնէ Թունուզը: Ուրիշ կերպ երկիր չեն տար մարդուս: Իտալիա եթէ Թունուզը եւ Քորսիքան կ'ուզէ կորսնցուած իրաւունքի մը, զոր կ'ընդունի մարդկային խիղճը, այն ատեն ինքն ալ պէտք է ընդունի նոյն սկզբունքը եւ իր մասին ալ գործադրէ նոյն իրաւունքը:

Ըսել կ'ուզենք թէ Իտալիա կ'աշխատի երկերես քաղաքականութիւն մը վարել: Կը ջանայ ժպտուն դէմքի մը տակէն առաջ քշել իր շահախնդիր նպատակները, իր աշխարհակալական ձգտումները, եւ ասոր մէջ ալ չի յաջողիր: Որովհետեւ այլեւս մարդ մը մնացած չէ որ հաւատայ պարապ խօսքերու, խաբուի անոնցմէ:

Մասնաւորապէս պատերազմը սկսելէն ի վեր, Իտալիա կասկածելի քաղաքականութիւն մը կը վարէ: Ինչպէս ինքն ալ չի ծածկեր, առիթի կը սպասէ դարանակալ: Ասիկա ոչ պատուաբեր բան մըն է, ոչ ալ շրջապատին վստահութիւն ներշնչող քաղաքականութիւն մը: Մինչեւ որ այս կամ այն ուղղութեամբ չճշդէ քաղաքականութիւնը եւ բացէ ի բաց չյայտնէ նպատակը, Հռոմ չի կրնար դրական արդիւնք մը ձեռք բերել: Նախ չկայ ո եւ է պետութիւն որ Միջերկրականի մէջ թիզ մը հող տայ Իտալիոյ: Կարելի չէ երեւակայել որ ասիկա կրնայ գրաւուիլ Սինեօր Կայտայի յօդուածներով կամ ճառերով: Եթէ ֆաշականները հող կ'ուզեն Միջերկրականի մէջ, միայն յաղթական պատերազմով մը կրնան ձեռք բերել»:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Պատերազմի խաչ ստացած է հայ զինուոր մը, Գէորգ Արմաղանեան, հետեւեալ արձանագրութեամբ (պաշտօնաթերթ 17 ապրիլ).— Ամրաշէն զինուոր, իբրեւ կամաւոր ներկայանալով կամուրջի մը քանդումի լրացման մասնակցելու համար, երկու գիշեր գործակցած է, հակառակ սաստիկ ցուրտին եւ թշնամիին մօտաւորութեան, պատրաստելու եւ ջուրի ճամբով փոխադրելու համար մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ, որուն շնորհիւ իր պետը յաջողեցաւ գլուխ հանել իրեն յանձնուած պաշտօնը, առանց արթնցնելու թշնամին:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ.—

Կիրակին խանդավառութեան առիթ մը եղաւ ինծի համար:

Խմբակի ընկերներուս խոստացած էի իրիկուան ճաշը միասին ընել քաղաքի ճաշարաններէն մէկուն մէջ: Ուստի քանի մը ժամ բացակայելէ վերջ, երբ վերադարձայ, արդէն մեկնած էին:

Երբ փողոցն ի վեր կը պտտէի, յանկարծ ուրիշ խումբի մը հայ զինուորին հանդիպեցայ, Տիրացուեան: Առաջին առթիւ երբ հանդիպած էինք, «Յառաջ»ներու հաւաքածոն իրեն տուած էի, եւ շատ ուրախ էր: Քիչ վերջ Ֆրանսացի ընկեր մըն ալ հանդիպեցաւ երեքս մէկ որոշեցինք յարմար ճաշարան մը գտնել: Հազիւ թէ սեղանի մը շուրջ հաւաքուած էինք, երբ ուշադրութիւնս գրաւեց դիմացի սեղանը: Հինգ հոգի էին, երեքը խանդավառ:

— Նայէ, կ'ըսեմ Ֆրանսացի ընկերոջս, սա սեղանին երեք զինուորները Հայու կը նմանին:

Անոնց խօսակցութիւնը կամաց կամաց կը սկսի: Տարակոյս չկայ, Հայ են:

— Ներողութիւն, ընկեր, ձեր մէջ Հայեր կա՞ն, կը հարցնեմ Ֆրանսերէն:

— Ես Հայ եմ, կը պատասխանէ ուրախութեամբ:

Երեք Հայերու Ֆրանսացի ընկերներն ալ ուրախ էին: Մեր երեք նոր հայրենակիցներն ալ Մարսիլիայէն են, մէկը՝ Սերժ Չէօրէքճեան, ծանօթ ջութակահարը: Բոլորն ալ պատմեցին իր գեղարուեստական յաջողութիւնները զինակից ընկերներու եւ սպաներու մօտ: Միւսներն են Ղուկաս Նազարեան եւ Գաբրիէլեան Ղ.: Երեքն ալ խանդավառ եւ աշխոյժ երիտասարդներ: Բոլորն ալ ճակատ գտնուած են:

— Հայերէն թերթ կը ստանա՞ք, կը հարցնեմ մէկուն:

— Այո, «Յառաջ», կը պատասխանէ, եթէ կ'ուզէք կրնամ քանի մը թիւ ձեզի ձգել:

— Շատ շնորհակալ եմ, ես ալ կը ստանամ «Յառաջ»ը:

— Եղբայր, կ'ըսէ երրորդ ընկերը, ես շատ կը սիրեմ այն Հայերը որ չեն ծածկեր իրենց ազգութիւնը, եւ համարձակօրէն կ'արտայայտուին, երբ պէտք է:

Բոլորս ալ միասին որոշեցինք, գալ կիրակի կէսօրէն վերջ հաւաքուիլ նոյն սրճարանը: Չէօրէքճեան միասին պիտի բերէ իր ջութակը, իսկ ես խոստացայ տասնեակ մը ընկերներ եւ աստիճանաւորներ հրաւիրել:

Քերոբ Փարչեան

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԳԱՂԹ. ՕՖԻՍ, 71 Ave. Kléber, Paris (16): Բաց է ամէն օր ժամը 10—12:

ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ԵՒ ՕՖԻՍ, 15 Rue Jean Goujon (Հայոց եկեղեցի): Բաց է Գշ., Դշ., Եշ., եւ Շբ. օրերը, ժամը 10—12.30:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, 3 Rue Cacheux, Courbevoie (Seine):

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը գրեն.— Գերմանական անթելը վերջերս կ'ըսէր.— «Թուրքիա համաձայնելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, փորձանք բացաւ իր գլխուն,— երկրաշարժ, ողողում եւ ուրիշ աղէտներ: Երկնքի արդարութիւնն է այս անոնց համար որ կը հետեւին այդ քաղաքականութեան»: Թուրք թերթերը պատասխանեցին.— «Անգլօ-Ֆրանքօ-Թուրք զինակցութիւնը օրհնութիւն բերաւ Թուրքիոյ: Վերջերս չէ՞ր որ քարիւղը ժայթքեց Անատոլուի մէջ: Բնութիւնը մեզի հետ է եւ ահա կը հերքէ Պերլինի անթելին սուտերը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ առաջին ընթերցումով քուէարկեց պաշտպանման վիճակի օրինագիծը, որուն համաձայն եթէ պատերազմական վիճակ յայտարարուի կամ դաւադրութիւն մը սարքուի պետութեան դէմ, կառավարութիւնը պիտի յանձնուի զինուորական իշխանութեան եւ զինուորական ատեաններ պիտի կազմուին: Ժողովը քուէարկեց նաեւ օրինագիծ մը որ փոփոխութիւններ կը կատարէ դէպի Իրան եւ Իրաք շինուելիք երկաթուղիներու գիծերուն մէջ:

ՊՈՒՔՐԷՇ հասաւ մարաջախտ Կէօրինկի եղբայրը, որ տնօրէնն է Շքոտայի մեծ զինագործարանին (Չեխոսլովաքիա):

138 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ խորտակուած, ուրիշ 97 հատ ալ հաւանաբար փճացած կամ վնասուած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր, համաձայն անգլիական տեղեկագրի մը, որ վար առնուած բրիտանական օդանաւերուն թիւը կը հաշուէ միայն 42: Անգլիական կորուստներուն 37ը պատահած են Սկանտինավիոյ մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական միութեանց ընդհ. քարտուղարը, Սըր Ուոլթըր Սիթրին, որ դատ բացած էր բոլշեւիկեան «Տէյլի Ուըրքըր» թերթին դէմ, անուանարկութեան համար, 300 ոսկի հատուցում պիտի ստանայ: Արհեստակցական Միութեան վարչութեան անդամներէն վեցն ալ դատ բացած ըլլալով, բոլշեւիկեան թերթը 1400 ոսկի եւս պիտի վճարէ:— Արհեստակցական Միութեանց մէկ ճիւղը ժողով գումարելով, 54.264ի դէմ 81.440 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը տրամադրէ ուժգնօրէն պայքարիլ համայնավարութեան դէմ: Բանաձեւին հեղինակը յայտարարեց թէ միութիւնը «չի կրնար կոյուղի դառնալ համայնավար կուսակցութեան դաւերուն: Պէտք է ջնջախել համայնավարութիւնը, իբրեւ անարգ եւ չարաղէտ կազմակերպութիւն մը»:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ, Անգարայի դեսպանը, որ Պերլին կը սպասուէր մօտերս, յետաձգեց իր մեկնումը, նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով:

ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ.— Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Փուլիցըրի գրական մրցանակէն հազար տոլար սահմանուած էր Ուիլեըմ Սարոյեանի, իր վերջին թատերախաղին համար — «Ձեր կեանքին ժամանակը»: Երիտասարդ գրագէտը մերժեց այս գումարը, յայտարարելով թէ «ինք միշտ հակառակ եղած է մրցանակի՝ գեղարուեստական ասպարէզին մէջ: Հարստութիւնը չի կրնար հովանաւորել արուեստը, եւ ազնուական անճաշակութեան արտայայտութիւն մըն է հարստութեան այդ յաւակնութիւնը»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ պարբերաբար ձայնասփիւռ դասախօսութիւններ պիտի տայ Տեղեկութեանց նախարարը, Պ. Ֆրոսար: Առաջինը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր եւ նախարարը ուժգնօրէն ձաղկեց համայնավար վարիչներուն դաւաճանութիւնը, որուն շնորհիւ այդ կուսակցութիւնը դարձաւ «յառաջապահը թշնամիին: Ան օրինական եւ հրապարակային գործունէութենէն անցնելով դաղտնի գործունէութեան, իր հակազգային քարոզութեամբ կը ծառայէ Գերմանիոյ նպատակներուն»: Պ. Ֆրոսար այս առթիւ յիշելով գերմանեւխորհրդային գործակցութիւնը, որուն գործիք դարձած են համայնավարները, հարցուց.— «Ո՞վ կը վճարէ, վերջապէս, եւ ո՞ւրկէ կուգայ այս լուծուած կուսակցութեան դրամը, քանի որ անհաշիւ կը ծախսեն»:— Նանթի մէջ ձերբակալուեցաւ փախստական Մորիս Թորէզի քարտուղարը, Ժոռժ Փուփոն, որ ծառայելով պանդոկի մը մէջ, կը շարունակէր գործել յանուն կուսակցութեան: Բազմաթիւ թռուցիկներ գտնուեցան իր սենեակին մէջ:

Այրի Տիկին Ունճեան, Օր. Էլիզ Ունճեան, Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները, Պ. Թադէոս Ունճեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Էլպիս Ունճեան, Այրի Տիկին Թագուհի Յ. Ունճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թագուհի Ս. Ունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վահան Ունճեան, Տէր եւ Տիկ. Արշակ Ունճեան եւ զաւակը, Տէր և Տիկ. Սիմոն Ունճեան, Տէր և Տիկ. Կարպիս Ունճեան եւ իրենց զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ա. Դաւիթեան եւ իրենց զաւակը, Այրի Տիկին Գ. Երէցեան, եւ իր զաւակը, Տէր եւ Տիկին Իսպիրեան եւ իրենց զաւակները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, մօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

Պ. ՄԱՆՈՒԿ ՈՒՆՃԵԱՆի

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ մայիս 7ին, 65 տարեկան հասակին մէջ, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի ուրբաթ, 10 մայիս, ժամը 13.45ին, 12, Rue de la Santé, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Thiais Parisienի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme - Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 10 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4345

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պատերազմի ծաւալման վախերը չեն փարատած տակաւին, հակառակ երեւութական հանդարտութեան մը: Ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ Հոլանտայի վիճակը: Առաջին անգամ չէ որ արտակարգ միջոցներ ձեռք կ'առնէ այդ փոքր պետութիւնը. բայց այս անգամ շատ աւելի յառաջ գացած է, ինչ որ կը նշանակէ թէ կը կասկածին անակնկալէ մը:

Պալքաններու մէջ ալ նոյն անորոշութիւնը: Երէկ զրոյց կը շրջէր թէ Մուսոլինի վճռական յայտարարութիւններ պիտի ընէ, զինուորական հանդէսի մը առթիւ: Միւս կողմէ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այն լուրին թէ Հռոմի բրիտանական դեսպանը ունկնդրութեան պիտի ընդունուի Մուսոլինիի կողմէ:

Հաշտութեան նոր ձեռնարկի մը մասին ալ շատ կը խօսուի, այս ընդհանուր անստուգութեան մէջ: Կը կարծուի թէ Նախագահ Ռուզվէլթ գերագոյն փորձ մը պիտի կատարէ, պատերազմը դադրեցնելու, գոնէ անոր ծաւալումը խափանելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, ամբողջ աշխարհ սրտատրոփ անձկութեամբ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին, այս շաբթուան մէջ:

Կացութիւնը Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ

Ոչ մէկ փոփոխութիւն Պալքաններու եւ Միջերկրականի կացութեան մէջ, բացի մամուլի եւ անթելի պայքարներէն: Իտալական թերթերը նորէն յուզելով Ճիպրալթարի եւ Մալթայի խնդիրները, կ'ըսեն թէ «Դաշնակիցները մահացու սխալ մը գործած կ'ըլլան, եթէ կը կարծեն թէ կրնան ահաբեկել Իտալիան, տէր - տիրական ըլլալով Ճիպրալթարի եւ Սուէզի»: Անոնց կարծիքով, Եւրոպայի ազատութեան եւ արդարութեան սկզբունքներուն հակառակ է Ճիպրալթարի մենատիրութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ:

*** Պապը ունկնդրութեան ընդունելով քանի մը հազար նորապսակ ամոլներ, ճառ մը խօսեցաւ եւ վախ յայտնեց թէ պատերազմը «կը սպառնայ տարածուիլ ուրիշ երկիրներու մէջ: Աշխարհը թունաւորուած է ատելութեամբ եւ նենգութեամբ: Աշխարհը վիրաւոր՝ բռնութեան ծայրայեղութիւններէն, կորսնցուցած է իր բարոյական առողջութիւնը »:

*** Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ երկրորդ ազդարարութիւն մը ուղղուած է պալքանեան եւ դանուբեան երկիրներու Ամերիկացիներուն, որպէսզի հեռանան, հետեւաբար կառավարութիւնը պատասխանատու չէ, եթէ յանկարծակիի գան պատերազմէն:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կը գրէ թէ զանազան շրջանակներ ճնշում կը բանեցնեն Իտալիոյ վրայ, որպէսզի զգուշանայ պատերազմէն: Նախագահ Ռուզվէլթի կողմէ Մուսոլինիի ուղղուած նամակը շատ վճռական է, այս տեսակէտով: Իտալիոյ արքունիքին եւ Վատիկանի ազդեցութիւնն ալ կ'օգտագործուի, խաղաղութիւնը պահպանելու համար: «Դժբախտաբար Մուսոլինի այն կարծիքն ունի թէ Իտալիոյ ծաւալումը կրնայ գլուխ հանուիլ միայն հողային ընդարձակումով եւ իբրեւ գործօն դաշնակիցը յաղթական Գերմանիայի մը: Անգլիա եւ Ֆրանսա մասնաւոր ազդարարութիւններ ուղղած են Իտալիոյ կողմէ ուրիշ երկիրներու դէմ կատարուելիք արշաւանքի մը մասին, հասկցնելով թէ թշնամի պիտի նկատեն Իտալիան, ինչ պատրուակներ ալ յառաջ քշէ: Հռոմէն հասած լաւատեղեակ լուրերու համաձայն, Մուսոլինի կը խորհի սրընթաց արշաւ մը կատարել դէպի Սելանիկ, որ հաւանաբար գործողութեանց խարիսխ մը պիտի ըլլայ Դաշնակիցներուն համար, եթէ պատերազմը տարածուի դանուբեան եւ պալքանեան շրջաններուն մէջ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Մուսոլինի կ'ուզէ արագ յարձակում մը կատարել Մալթայի եւ Ճիպրալթարի վրայ: Այս գործողութեան համար հաւանաբար Սպանիոյ աջակցութիւնը պիտի խնդրուի. բայց սպանիական կառավարութիւնը հաւաստիքներ տուած է թէ պիտի ընդդիմանայ որ եւ է արարքի որ կրնայ պատերազմի մէջ խրել երկիրը»:

*** Թուրք մամուլը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան, մանաւանդ Իտալիոյ սպառնալից դիրքին: Թուրքերէն «Թան » դիտել կու տայ թէ Թուրքիա խաղաղութեան գլխաւոր ազդակն է Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ: «Եթէ որ եւ է փորձ կատարուի վեր ի վայր շրջելու համար այդ շրջաններու գոյավիճակը, Թուրքիա Դաշնակիցներուն կողմը պիտի բռնէ անմիջապէս»: Թուրք թերթը արթնութիւնը անհրաժեշտ համարելով հանդերձ, պատճառ չի գտներ չափազանց յոռետեսութեան: «Ճիւմհուրիյէթ» նորէն կը յիշեցնէ պալքանեան պետութեանց թէ անհրաժեշտ է միացեալ ճակատ մը կազմել սերտօրէն, արշաւանքի յարաճուն վտանգին հանդէպ: «Դանուբեան աւազանին եւ Պալքաններու ժողովուրդները պէտք է վճռեն արշաւանքին դէմ ծառանալ իբրեւ մէկ մարդ, քանի ուշ չէ: Միայն պալքանեան բոլոր ժողովուրդներու միութիւնը եւ համերաշխութիւնը կրնան փրկել այդ շրջանին ապահովութիւնը»: Թերթը այս առթիւ կը յիշէ Նախագահ Ինէօնիւի վճռական յայտարարութիւնը, — Թուրքիա իրեն դէմ ուղղուած պիտի նկատէ նախայարձակման որ եւ է փորձ արեւելեան Միջերկրականի կամ Պալքաններու մէջ:

*** Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլիական մարտանաւեր երեւցած են Յունաստանի ջուրերուն մէջ, թէ Անգարայի բրիտանական դեսպանը Սոֆիայի մէջ կը բանակցի, որպէսզի արտօնութիւն տրուի անգլիական եւ ֆրանսական զօրք անցընելու Պուլկարիայէն եւն.: Դեսպանը առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա անցագիր խնդրած է տասը հազար շրջիկներու համար, որպէսզի Եուկոսլավիոյ լեռները եւ ջուրերը երթան, «կազդուրուելու համար», բայց Պելկրատ մերժած է, արտօնելով միայն 15 տարեկանէն վար մանուկները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Ջեկոյց թիւ 495, մայիս 8, առաւօտ (252րդ օր). — Երկու կողմի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւնը շարունակուեցաւ գիշերուան ընթացքին, ճակատի զանազան կէտերուն վրայ: — Ջեկոյց թիւ 496, իրիկուն.— Նիտի արեւելեան կողմը թշնամին արշաւ մը փորձեց որ ետ մղուեցաւ յարձակման ենթարկուած պահականոցին կրակով, մեր հրետաձիգութեամբ եւ օդնական զօրախումբի մը կողմէ որ անմիջապէս մասնակցեցաւ գործողութեան:

ՉԷՅՄՊՐԼԷՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ 200Ի ԴԷՄ 281 ՁԱՅՆՈՎ, 132 ՁԵՌՆՊԱՀ

«Զոհողութիւն կը պահանջէ, առաջին օրինակը դուք տուէք»

Երկու օրուան բուռն քննադատութիւններէն վերջ, Անգլիոյ երեսփ. ժողովը 200ի դէմ 281 ձայնով մերժեց պարսաւանքի բանաձեւը: Ուրեմն Չէյմպըլէնի դահլիճը վստահութիւն շահած եղաւ 81 ձայնով, ինչ որ փայլուն յաջողութիւն մը չէ ներկայ պարագաներուն մէջ: Ձեռնպահ մնացին 132 հոգի:

Այս քուէարկութեան արժէքը հասկնալու համար, ըսենք թէ Անգլիոյ երեսփ. ժողովը կը բաղկանայ 615 երեսփոխաններէ: Սովորական մեծամասնութիւնն է 431, որոնց 387ը պահպանողական: Ընդդիմադիրները կը բաղկանան 184 երեսփոխաններէ, որոնց 154ը՝ աշխատաւորական: Ձեռնպահներու թիւն ալ շատ կարեւոր ըլլալով, քուէարկութեան արդիւնքը խոր տպաւորութիւն գործեց հանրային կարծիքին վրայ, Անգլիոյ թէ արտասահմանի մէջ:

Քննադատութեանց առեն, նոյնիսկ պահպանողական երեսփոխաններ պահանջեցին որ վարչապետը եւ կարգ մը նախարարներ հրաժարին: Այսպէս, առաջին օրուան քննադատութեանց առեն, նախկին գաղթային նախարարը, Էմըրի, Թորի պահպանողական, իր ամբաստանագիրը վերջացուց յիշելով Քրոմուէլի պատմական խօսքը.

— « Շատ երկար մնացիք այստեղ: Ելէք գացէք, կ'ըսեմ, մենք այլեւս գործ չունինք ձեզի հետ: Ի սէր Աստուծոյ, ելէք գացէք »:

Պ. Չէյմպըլէն յոգնած երեւոյթ մը ունէր, եւ առաջին օրը ներս մտած առեն աւելի ջերմօրէն ծափահարուեցաւ, քան ճառը խօսելէ վերջը: Ամէն քննադատութենէ վերջ ձայներ կը լսուէին.

— Հրաժարեցէ՛ք... այս մարդն է որ փախցուց շոգեկառքը ...

Երկրորդ նիստին մէջ, սուր սլաքներ արձակեց նախկին վարչապետը, Լոյտ Ճորճ: Ահա իր ճառին բովանդակութիւնը.

— « Վարչապետը զոհողութիւն կը պահանջէ ազգէն: Ես հանդիսաւորապէս կը յայտարարեմ թէ վարչապետը կրնայ ինք տալ զոհողութեան օրինակը: Չկայ բան մը որ աւելի նպաստէ պատերազմի յաղթանակին քան իր պաշտօնէն հրաժարելու զոհողութիւնը: Վարչապետը Հիթլէրէն հարուածներ կրեց թէ խաղաղութեան եւ թէ պատերազմի առեն: Ամբողջ աշխարհ գիտէ որ ռազմագիտական տեսակէտով մենք շատ աւելի գէշ կացութեան մը մէջ կը գտնուինք քան եղած էինք Վիլհէլմ կայսեր ձեռքով: Մեծն Բրիտանիոյ խոստում - ծանուցագիրները այլեւս արժէք չունին հրապարակին վրայ: Նորվեկիոյ մեր ձախողանքը ստեղծած է կացութիւն մը ուր չէզոք երկիրները այլեւս հաւատք չեն ընծայեր Անգլիոյ խոստումներուն: Նորվեկիոյ մեր ուժերուն առաջին զօրաբաժինը պէտք է բաղկանար ընտիր զինուորներէ : Գերմանները ընտիր զինուորներ ունէին: Ամէն Անգլիացի հպարտ է բրիտանական զօրքին քաջութեան համար. ճիշդ ատոր համար ալ ամօթ է որ խաբեցինք զանոնք: Պէտք է բաց աչքերով նայիլ իրականութեան, վերահաստատելու համար կացութիւնը: Խուճապի մատնուելու պատճառ չկայ: Իրողութիւնները յայտնեցէք երկրին. ան պէտք է հասկնայ մեզի սպառնացող ամբողջ վտանգը: Երկու վիթխարի կայսրութիւններ, բրիտանականը եւ ֆրանսականը, միացած են կռուելու համար յանուն ազատութեան: Դուք չէք կրնար ամրացնել բրիտանական կայսրութիւնը, մինչեւ որ ցոյց չտաք վտանգին իրականութիւնը: Մենք իրական գործ կը պահանջենք, ոչ թէ երեւութական գործունէութիւն: Աւելորդ է շիլլիններով եւ փէննիներով կազմել կորուստներու հաշուեկշիռը: Պէտք է իրականութիւնը տեսնենք իբրեւ տղամարդ, իբրեւ բրիտանական արիւնէ սերած տղամարդ»:

Նոյնքան ուժգին քննադատութիւն մը կատարեց աշխատաւորական երեսփոխան մը, Մորիսըն, որ հրապարակային ճառի մը մէջ ալ պահանջած էր վարչապետին, ելմտական եւ օդանաւային նախարարներուն հրաժարումը: Մորիսըն յայտարարեց.

— « Բրիտանական վարկին համար սոսկալի հարուած մըն է այսքան ծանր պարտութիւն մը կրել : Կառավարութիւնը բաւական բան գիտցած ըլլալու էր Հիթլէրի մասին, նախատեսելու համար թէ Նորվեկիոյ արշաւանքը անխուսափելի էր: Վիճաբանութիւններէն կ'երեւայ որ էական պատրաստութիւններէն ոչ մէկը կատարուած էր, յարձակումը դիմագրաւելու համար : Մասնաւորապէս ոչ մէկ անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւն կատարուածէր նաւահանգիստներու, նաւարաններու եւ ծովախորշերու մասին: Այս բոլորը պէտք է կատարուած ըլլային մեր զօրքը ցամաք հանելէ առաջ: Գալով Թրոնտհայմի հարցին, ճի՞շդ է որ նաւատորմը պատրաստ էր յարձակելու, բայց վարչապետութիւնը կեցուց: Ճի՞շդ է որ հակօդային թնդանօթները մէկ շաբաթ վերջը հասած էին: Ճի՞շդ է որ ոչ թէ հակօդային, այլ ուրիշ թնդանօթներ ղրկուած էին, առանց ռազմանիւթի: Ճի՞շդ է որ երկրապահ զինուորներ ղրկուած էին, որոնք ոչ իսկ երկրորդական մարզանք ստացած էին: Ընդդիմադիր խմբակցութիւնը իրեն կը վերապահէ մասնաւոր քննութիւն պահանջել այս գործողութեանց մասին: Ես կը կարծեմ թէ բրիտանական դիւանագիտութիւնը որոշ տկարութիւններ ունեցած է պատերազմէն առաջ, կարգ մը երկիրներու մէջ: Բաւական չէ վայելուչ ճէնթլմէններ ունենալ նուրբ կենցաղավարութեամբ, մարդիկ որոնք լաւ գործ կ'ընեն բարձր շրջանակներու հետ: Կենսական է որ ունենանք մարդիկ որոնք հասկնան թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ իրենց պաշտօնավարած երկիրներու մէջ: Կա՛մ այն է որ Ինթէլիճընսը թերացած է, եւ կամ ան տեղեկագրած է ամէն բան եւ նախարարները անոր համեմատ չեն գործած, ուրեմն ուղղակի պատասխանատու են այդ նախարարները: Երկու վտանգներ կան որոնց ենթակայ է կառավարութիւնը պատերազմի առեն,— առաջին՝ ապիկար նախարարներ, երկրորդ՝ յոգնած նախարարներ: Ես խօսքս ուղղելով մասնաւորապէս վարչապետին, ելմտական նախարարին եւ օդանաւային նախարարին, կը վախնամ որ եթէ այս մարդիկը եւ ուրիշներ պաշտօնի վրայ մնան, մենք պատերազմը կորսնցնելու մեծ վտանգի մը կ'ենթարկուինք »:

Կառավարութեան նոր բացատրութիւնները

Քննադատութեանց ընթացքին, նոր բացատրութիւններ տուին օդանաւային նախարարը՝ Սըր Ս. Հօր, եւ ծովային նախարարը՝ Չըրչիլ: Առաջինը կրկնեց թէ Գերմանիա տիրացած ըլլալով հարաւային եւ կեդրոնական Նորվեկիոյ ռազմագիտական օդակայաններուն, ջլատած էր անգլիական օդանաւերը, որոնք ստիպուած էին թռիչքներ կատարել Հիւսիսային ծովէն: Հակառակ այս ջլատման, բրիտանական օդատորմիղը եռապատիկ աւելի կորուստներ պատճառեց գերմանական օդատորմիղին: Այս առթիւ պատմեց թէ ինչպէս բրիտանական օդատորմիղը նախնական օդակայան մը կազմեց լիճի մը վրայ, թէ ինչպէս 18 օդաչուներ հոն թռան օդանաւակիր մարտանաւէ մը, 180 մղոն հեռաւորութեամբ, ձիւնամրրիկի մէջ, թէ ինչպէս 15 ժամ կռուեցան գերմանական օդանաւերուն դէմ եւն.: Նախարարը խոստովանեցաւ թէ այս հերոսական պայքարէն վերջը, սառած լիճի մը վերեւ, բրիտանական օդանաւերուն մեծագոյն մասը անգործածելի դարձած էր ցամաքի վրայ. «բայց ոչ մէկը վար առնուեցաւ օդին մէջ»: Եզրակացնելով, նախարարը յայտարարեց թէ անգլիական օդանաւերը գերազանց էին որակով, բայց ոչ - բաւարար՝ քանակով :

Չըրչիլ իր պատասխանին մէջ խոստովանեցաւ թէ Նորվեկիա ղրկուած զօրքին թիւն էր մօտ 12.000 հոգի,— մէկ զօրաբաժինէն ալ պակաս: Գլխաւոր դժուարութիւններէն մէկը այն է որ Անգլիա տակաւին չէ կրցած օդանաւային ուժի հաւասարութիւն հաստատել Գերմանիոյ հետ: Այս պարագան վտանգ, տառապանք եւ դժուարութիւն պիտի պատճառէ առեն մը: Անշուշտ ինք վարչապետին հետ կը ստանձնէ եղածին պատասխանատուութիւնը: Իրենք զօրծած են աջակցութեամբ մասնագէտներու, եւ այս պարագային մասնագէտներուն տեսակէտը ճիշդ էր: Անգլիա այժմ օդակայան մը ունի Նարվիքի մէջ: Օդանաւային ուժի անհաւասարութեան պատճառով էր որ Անգլիացիները չկրցան գործածել իրենց մարտանաւերը, հաղորդակցութիւնները խզելու համար Սքակէրրաքի մէջ: Անգլիոյ կրելիք կորուստը աղէտ մը պիտի ըլլար, այդ պարագային: Ուստի սուզանաւեր ղրկուեցան, ընկղմելու համար գերմանական մարտանաւերը: Այս գործողութիւնը յանգեցաւ «քսամնելի յաջողութեան մը», եւ 7—8000 Գերմաններ խեղդուեցան, թէեւ Գերմանիա կրնայ ջնջել այսպիսի լուրերը: Գալով Նարվիքի առաջին ճակատամարտին, Անգլիա առաջին օրը մեծ մարտանաւ մը չղրկեց թորփիլահալածներու հետ, որովհետեւ միակ տրամադրելի մարտանաւը առաջին կարգի յածանաւ մըն էր, եւ պիտի վնասէր նաւատորմի հաւասարակշռութեան, եթէ երկու առաջնակարգ յածանաւերէն մէկը կորսուէր: Գալով Թրոնտհայմի վրայ նաւային յարձակում մը կատարելու հարցին, Չըրչիլ ըսաւ թէ ծրագիր մը պատրաստուած էր, ուղղակի զօրք հանելու հոն, հակառակ բազմաթիւ մարտանաւեր օդային յարձակման ենթարկելու վտանգին, բայց յետոյ մէկդի դրուեցաւ, որովհետեւ յաջողած էինք զօրք հանել Նամսոս եւ Անտալնէս, եւ աւելի դիւրին կ'երեւար ցամաքէն գրաւել Թրոնտհայմը: «Բոլոր պարագաները նկատի առնելով, ես չեմ կրնար հաւատալ թէ ամենափոքր պատեհութիւն մը կար վերջնական յաջողութեան, բանակի մը համար որ պիտի հաստատուէր Թրոնտհայմի մէջ, Օսլոյի գերման բանակին դէմ: Պէտք է գիտնալ որ 120.000 գերման զինուորներ կը գործէին հարաւային եւ կեդրոնական Նորվեկիոյ մէջ»:

Ամէնէն վերջը խօսելով կորուստներու մասին, Չըրչիլ ըսաւ.— Գերմանները հաղորդեցին թէ ընկղմած կամ խաթարած են 11 անգլիական զրահաւորներ, Նորվեկիոյ մէջ: Իրականին մէջ միայն երկու զրահաւորներ վնասուած են, եւ ոչ մէկը ասպարէզէն քաշուած է մէկ օր իսկ: Ոչ թէ երեք, այլ միայն մէկ օդանաւակիր մարտանաւ վնասուած է եւ դեռ կը գործածուի: Գերմանները կ'ըսեն թէ ընկղմած կամ խաթարած են 28 յածանաւեր, իրականին մէջ վնասներ կրած է միայն մէկ յածանաւ: Գերմանական լուրին միայն մէկը ճիշդ է,— ընկղմած են 11 ձկնորսանաւեր :

Վերջին անգամ խօսք առաւ նաեւ Պ. Չէյմպըլէն, մասնաւորապէս պատասխանելով հրաժարելու պահանջին :

— « Պ. Մորիսըն չեչտեց կացութեան ծանրութիւնը: Իր արտասանած խօսքերը, ընդհանրապէս կառավարութեան ուղղած մարտահրաւէրը եւ մասնաւորապէս ինծի դէմ կատարած յարձակումները աւելի կը ծանրացնեն կացութիւնը: Անշուշտ իբրեւ վարչապետ կ'ընդունիմ կառավարութեան կատարած գործերուն պատասխանատուութիւնը և անկասկած իմ պաշտօնակիցներս ալ կ'ընդունին: Կացութիւնը ծանր է, բայց անձնական նկատումներու պատճառով չէ որ կացութիւնը ծանր կ'երեւայ մեզի: Մեզմէ ոչ մէկը կ'ուզէ մէկ վայրկեան իսկ պահել իր պաշտօնը, եթէ այլեւս չի վայելեր խորհրդարանին վստահութիւնը: Կացութիւնը ծանր է, որովհետեւ կը գտնուինք ազգային վտանգի մը առջեւ: Մեր դիմացն ունինք անողոք թշնամի մը: Քննադատութիւնը կրնայ պարտականութիւն մը համարուիլ եւ ես չեմ փորձեր խուսափիլ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Մեծ խուճապ Հոլանտայի մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր արտակարգ իրարանցում կը տիրէ Հոլանտայի մէջ : Բոլոր արձակուրդները ջնջուած եւ ուրիշ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են: Այն աստիճան որ, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնն անգամ ազդուած է: Արտաքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, խոստովանեցաւ թէ վերջին լուրերը կը հաստատեն քաղաքական յարաբերութեանց լարումը Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Նախագահ Ռուզվէլթ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, ուրբաթ, համամերիկեան գիտական համագումարին մէջ: Ձայնասփիւռը այս ճառը պիտի տարածէ եօթը լեզուներով Ամերիկայի, Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ: Նախագահը չի ծածկեր իր մտահոգութիւնը Եւրոպայի կացութեան մասին:

Ուաշինկթընի հոլանտական դեսպանը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ գերման զինուորներ կը յառաջանան դէպի Հոլանտայի սահմանագլուխը : Պելժիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, նոր միջոցներ ձեռք առնելու համար: Կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան ելեւէջներուն :

ՀԱՅ «ԱՊՐԻԼ»

«Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը»
Խ. ԵՊ. ՆԱՐ ՊԷՅ

Անապատ…

Վշտի, արցունքի, դիակներու խաւար անապա՛տ…

Աւազը ամօթէ, ցաւէ և արիւնէ կարմրած, եւ այդ զարհուրանքին մէջ, դեռ պայքարող, յամառօրէն կեանքին փակած, ապրիլ ջանացող մարդկային շուքեր:

Ինչո՞ւ Ապրիլի անձրեւ մը չի գար զովացնել այդ պապակած հոգիներն ու շրթունքները:

Անօթութիւն եւ ծարաւ…

X

Լուսնակ պարզ գիշեր:

Երկու մանուկներ: Մին 12 տարեկան աղջնակ մը, միւսը 6 — 7 տարեկան մանչուկ մը:

Երկուքն ալ կիսամերկ, երկուքն ալ յոգնած ու անօթի: Ծռած են աւազին վրայ եւ խիստ մտազբաղ. այնքան՝ որ չեն լսեր իսկ հեռուէն յայտնուող կառքի մը աղմուկը:

Կառքը կը մօտենայ եւ կանգ կ'առնէ իրենցմէ ոչ հեռու. անկէ կ'իջնէ հայ վարդապետ մը, որ կը մօտենայ երեխաներուն եւ կը հարցնէ.

— Ի՞նչ կ'ընէք հոդ:

Անկասկած որ հայ երեխաներ են անոնք. այդ վկայեր է կղերականին սիրտը:

— Ի՞նչ կ'ընենք, — կը պատասխանէ աղջնակը, — ի՞նչ պիտի ընենք, եղբօրս «Ա. Բ. Գ.» կը սորվեցնեմ:

Անապատ, զարհուրանք, անօթութիւն եւ Ա. Բ. Գ….

Հրաշք է հայ ժողովուրդը:

Հայ տկար աղջնակը բնազդաբար զգացեր է, որ զէնք մը պէտք է տայ եղբօրը ինքնապաշտպանութեան համար, որ ան չկորսուի, երբ դողնան գայն իր տկար բազուկներէն:

Եւ ան ընտրեր է հզօրագոյն զէնքը՝ Ա. Բ. Գ…

Այդ սուրբ գրերով ան եղբօրը հզօր զրահ մըն է հագուեցուցեր, որուն դէմ տկար են բոլոր զէնքերը: Հիմա Ցարութը կրնայ մնալ միշտ հայ, քանի որ օտարին տան մէկ մութ անկիւնը կրնայ գրել իր անունը եւ 36 տառերը սրբազան՝ զինք միշտ հայ պահող: Ինչ անունով ալ կանչեն զինքը, ան միշտ պիտի զիտնայ, որ ինք Ցարութ է:

Հրա՛շք ժողովուրդ:

X

Անապատի այդ զարհուրանքէն անցեր է աւա 22 տարի:

Փարիզ… լոյսի քաղաք, ազատութիւն: Հայութիւնը հանգարտ կ'ապրի հիւրընկալ երկրին մէջ:

Բայց նոր, սպառնալից «անապատ» մըն ալ հոս, ուր թշնամին անտեսանելի է: Հոս հայ տղան Ա. Բ. Գ. չի սորվիր, այլ կ'արտասանէ շատ յստակ a. b. c.… Հոս հայ գիւղին Ցարութը դարձեր է Arthur, Նունիկենց Ժիրայրը՝ Gerard, Արեգակենց Տիրուհին՝ Diana…

Եւ սակայն գեղեցիկ յիշատակ մը բերած եմ ինծի հետ Փարիզի օտարացումի ենթակայ մեր ժողովուրդէն:

Դաշտահանդէսի մը մէջ էի: Որքա՜ն շատ երիտասարդներ, որքա՜ն գեղեցիկ տղաք եւ աղջիկներ: Նոր, թարմ սերունդ, պճնուած արդի բոլոր գեղեցկութիւններով: Կը պարեն, կը զբօսնուն, ֆրանսերէն կը խօսին. էհ, վերջապէս «մօտէրն» երիտասարդութիւն է, չէ՞:

Երբեմն, պարզապէս յիշելու համար, կ'երգեն խմբերգ մը՝ «Լուսին չկար», «Կուռնկէ, տղերք»… Բայց այս մրմունջները շատ շուտ կը մարին ճազի զռացող աղմուկին մէջ, Թինօ Ռոսսի սիրոյ մէկ երգին առջեւ. եւ հմայուած երիտասարդութիւնը կը պարէ: Երբեմն կանգ կ'առնէ նուագը, պարադրին մէջտեղը կուգայ «քանսոնիէ» մը եւ կը ճառէ քանի մը հայ հայրենիքէն: Ո՞ւր է այդ հայրենիքը, ո՛րքան հեռու է ան հայ նոր սերունդէն… Մտիկ չըներ հայ երիտասարդը, ան շատ մօտէրն է այդ «պալլեկիս դարէն մնացած» խօսքերը մտիկ ընելու համար: Թող կարճ կապէ այդ մարդը, քանզի պարել կ'ուզեն…

Կը պտտիմ տխուր այդ դաշտապարահանդէսին մէջ, որ նուիրուած է Յովհաննէս Արշակունիին, եւ կը խորհիմ, թէ որքան տխուր են այդ անմահ հերոսներու հոգիները:

Հոս-հոն տեղաւ են պատրաստեր. ... ընտանիք իրեն համար գետինը ճերմակ սփռոցը փռեր է եւ վրան դրեր համեղ կերակուրներ:

Այդ անտառին մէջ պահ մը կար ծես մոռցայ Փարիզը. կարծես ինքզինքս զգացի ինծ անծանօթ, բայց սիրելի հայրենիքիս մէջ, հօրս այգին մէջ: Հաւաքուեր են տեղ-տեղ «հին — գիւղերը»: Հայ մամիկներ տեղ են դրեր հոս հոն, այդ օրհնեալ սեղաններուն գլուխը, իրենք իսկ ներկայ օրհնութիւնը Աստուծոյ: Ի՜նչ հակասութիւն ժանկոյի երիտասարդութեան հետ:

Հոս՝ «Կուժն առայ ելայ սարը»:

Հոն՝ — J'ai deux amours…

Հոս. — «Կենացդ, աղբեր ջան»:

Հոն. — «O Jeannette, que vous êtes belle aujourd'hui»:

Սակայն հոստեղի հմայքը աւելի զրաւիչ է, եւ անօթի երիտասարդութիւնը կը վազէ դէպի համով ուտելիքները: Ձիս ալ սեղան մը կը հրաւիրեն:

— Հրամմէ, քուրիկ, — կ'ըսէ ծեր պարոն մը, — Հայու սեղան է, անուշ ըրէ, Հայու հացը արդար հաց է»:

Քիչ վերջ կուգան անոր թոռները. Ժանը՝ խե՜ղճ Յովհաննէս, Սիւզանը՝ աղխատ Շուշանին մեղք չէ՞, եւ Շարլը՝ հէք Կարապետ, այս օրի՞ն իյնալու էիր:

Մայրը կը սպասարկէ: Կը բաժնէ ամէնուն արդար բաժինը:

— Մամա, այդ տոլմայէն ինծ երկու հատ աւելի դիր:

Կը զարմանամ. խօսողը սպանիական փավորիներով Ժանն է:

— Անօթի է եւ մանաւանդ շատ կը սիրէ մօրը պատրաստած այդ կերակուրը:

Բացատրութիւնը ինքը կուտայ ինծ, զարմանքիս, կարծես, վիրաւորուած: Բայց եթէ գիտնայ Ժանը, թէ որքան ուրախացած եմ ես յանկարծ: Կը մոռնամ ճազն ու Թինօ Ռոսսին եւ կենացը կ'առաջարկեմ օրհնեալ տոլմայի. չէ՞ որ ան շատ բարակ, բայց տակուն թելով մը Ժանը դեռ կապած կը պահէ Յովհաննէսին: Ու կը նայիմ հպարտ մօրը, որ կուտայ ոչ թէ երկու, այլ չորս տոլմա աւելի էրիրՕհաննէսին: Անժպտուն է, ան հպարտ է, ան ուրախ է. եւ ես այդ գիւղացի կնոջ ժպտուն աչքերուն, հպարտ կրծքին, ուրախ նայուածքին մէջ կը տեսնեմ փոքրիկ խոռամանութիւն մը. այդ տզէտ հայ կինը դուեր է իր Յովհաննէսին տկար կողմը՝ զայն իրեն պահելու համար. եւ վստահ եմ, ան իր այդ թոյլ զէնքով Ժանը կրկին Յովհաննէսի պիտի փոխէ, պիտի չձգէ որ իրական Ժաննեթները, այդ նոր դանակները նոր Տէր-Զօրի, գողնան իրմէ իր Յովհաննէսը: Անոնք կրնա՞ն տալմա չինել…

Ու այդ օրուան դաշտահանդէսին չափ ու սահման չունեցաւ:

Հայ կինը դեռ որքան շատ ու ինչ անսահման համով տոլմաներ գիտէ պատրաստել, եւ իր ճարպիկ ձեռներուն մէջէն ոչ մէկ Ժանէ չի կրնար դողնալ Յովհաննէսը: Ան ինքը խմորեր է իր տղան, իր աղջիկը, իր գաւակը, իր սէրը. ան ոչ ոքի չի տար իր զլուխ գործոց տոլման…

Եթէ այդ համեստ հայ գիւղացի կինը գիտնար, թէ ինչ վստահութիւն եւ քաջութիւն ներշնչած է ինծի, տարակոյս չունիմ, որ իր խորամանկ ժպիտը աւելի եւս պիտի լայննար ու փայլէր:

Այո, հայ կինը, հայ մայրը գիտէ պահպանել հայկական աւանդութիւնները եւ տէր կանգնիլ հայ իրականութեան եւ տառը քով՝ քանի Հայը ունի ապրելու կամքը, Ա. Բ. Գ.-ի սէրը, ոչ մէկ Ապրիլ 24 կրնայ մահ տալ մեր ազգին:

ԱՐՄԷՆ - ՆԱՅԻՐԻ

Մանգաղը եւ խուրձը

«Թան»-ի թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն. —

Անցեալ տարի, երբ Հիթլէր ապշութիւն պատճառեց աշխարհի՝ դաշինք կնքելով Կրեմլինի հետ, յետոյ յարձակելու համար Լեհաստանի վրայ, Իտալիա որոշեց մնալ ոչ-պատերազմիկի դիրքին մէջ եւ շարունակել իր քաղաքականութիւնը հակաբոլշեւիկեան ուխտին հետեւողութեամբ: Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ քաղաքական յարաբերութիւնները ձեւական դարձան այնուհետեւ: Հռոմի ռուս դեսպանը, Գորելկին, մեկնեցաւ Մոսկուա, իսկ Մոսկուայի իտալական դեսպանը, Ռոսսօ, մեկնեցաւ Հռոմ: Տնտեսական յարաբերութիւնները եւս ընդհատուեցան տակաւ առ տակաւ, այնպէս որ երբ ռուսեւիտալական առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամը լրացաւ անցեալ տարի, ոչ մէկ փորձ եղաւ նորոգելու:

Շատերու համար տրամաբանական չէր եւ անհասկնալի կը մնար որ Ռուսիոյ հակառակորդ՝ Իտալիա չարունակէ կապուիլ Գերմանիոյ՝ բարեկամ Ռուսիոյ: Եւ դեռ աւելին, Իտալիա եւ Գերմանիա տարակարծիք էին Վատիկանի հանդէպ իրենց քաղաքականութեան մէջ:

Ահա թէ ինչու Պերլին հաշտարար փորձ մը կատարեց, մօտեցնելու համար Իտալացիները Ռուսերուն: Պըրէնները հանդիպումը եկաւ աւելի զօրացնելու այդ ձգտումը: Գերմանական մամուլին մէջ երեւցած նման ակնարկներէ մեկնելով, զրոյցներ ալ հիւսուեցան թէ Պերլին կ'աշխատի կազմել իտալեւգերմանեւռուսական համաձայնութիւն մը, որ հարաւ-արեւելեան Եւրոպան պիտի բաժնէր ազդեցութեան գօտիներու, եւ ամուր պատնէշ մը պիտի ստեղծէր Դաշնակիցներու գործունէութեան դէմ այդ գօտին մէջ: Հռոմի օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները կ'ըսէին նոյնիսկ թէ Պրէններ մէջ որոշում տրուած է գործունէութեան մը ձեռնարկել այդ ուղղութեամբ: Բայց Մոլոթովի ճառը վերջ դրաւ բոլոր այդ զրոյցներուն: Խորհ. Միութեան արտաքին գործավարը ոչ միայն յայտարարեց թէ Մոսկուա չէզոք պիտի մնայ եւրոպական ներկայ պատերազմին մէջ, այլ եւ ամբաստանեց Իտալիան թէ չէզոք չմնաց ֆինլանտական պատերազմին մէջ:

Իտալեւռուսական բարեկամական տրամադրութիւններ ստեղծելու գերմանական փորձը խանդավառութիւն չպատճառեց Հռոմի մէջ, որ միշտ վերապահութիւն ցոյց կուտար եւ կը յամառէր շարունակել հակաբոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը: Փաշական մամուլը, սակայն, առանց հրաժարելու այդ քաղաքականութենէն, սարսամ ակնարկներ կ'ընէր իտալեւռուսական բարեկամութեան մը կարելիութեան մասին, ու կ'աշխատէր տարբերութիւն մը դնել ռուսական պետութեան եւ Կոմինթէրնին, կը Կրեմլինի կառավարութեան եւ բոլշեւիզմին միջեւ: Մոլոթովի ճառը պատճառ դարձաւ որ փաշական մամուլը այլեւս չզբաղի ռուսեւիտալական յարաբերութեանց հարցով: Հռոմի մէջ լռութիւն տիրեց Ռուսիոյ մասին, այլեւս ոչ գէշ խօսեցան, ոչ ալ լաւ: Անշուշտ չուզեցին վէճ ստեղծել ի յարգանս գերմանեւիտալական բարեկամութեան:

Ներկայիս, հակառակ Գերմանիոյ դիրքին, որ կամուրջի դեր կը կատարէ Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ, յոյս չի ներշնչեր ամէն փորձ որ կը կատարուի իտալեւռուսական բարեկամութիւն մը ստեղծելու համար: Նոյնիսկ օտար դիւանագէտ մը կ'ըսէր թէ աւելի դիւրին է իտալեւֆրանսական բարեկամութիւն մը վերահաստատել քան թէ ռուսեւիտալական բարեկամութիւն մը:

Արդարեւ, ռուսեւիտալական բարեկամութեան մը քաղաքականութիւնը որ եւ է շահ չի ներկայացներ Հռոմի համար: Այդ շահը պէտք է տեսնուէր միայն Պալքաններուն մէջ: Մինչդեռ Մոսկուա ինքզինք հարկադրուած կը զգայ Պալքանները գիտելու սլաւական տեսակէտով, եւ ատոր համար ալ կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ իտալական ծաւալումին, Պալքաններուն մէջ, ինչպէս ըմբռնուեցաւ Ալպանիոյ գրաւման ժամանակ:

Ռուսիոյ հետ համաձայնութիւնը տնտեսական առաւելութիւններ ալ չի շնորհեր Իտալիոյ, — Հռոմ չուզեր որ Սեւ ծովէն ստացած քիչ մը նաւթանիւթի համար (քարիւղ, ցորեն, կաշի) քաղաքական մեծ գին մը վճարէ՝ հրաժարելով իր հոգեկան աւանդական առաքելութենէն Պալքաններու մէջ:

Դեռ աւելին, — եթէ փաշական կառավարութիւնը ուզէր կապ հաստատել Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ, պիտի բախէր ոչ միայն կաթոլիկ եկեղեցիին ընդդիմութեան, այլեւ ժողովրդական խիղճին, որ էութեանը մէկ հակաբոլշեւիկ է: Պերլին կրնայ մէկ օրէն միւսը բարեկամութիւն հաստատել Մոսկուայի հետ, որով հետեւ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունի միայն մէկ իշխանութիւն, — նացիականութիւնը: Տարբեր է կացութիւնը Իտալիոյ մէջ ուր Մուսոլինիէն զատ կ'իշխեն նաեւ միապետ մը եւ կրօնապետ մը: Ներքին քաղաքականութենէն զատ, արտաքին աշխարհի վրայ հեղինակութեան հարց մըն ալ կայ, — Սպանիա պիտի մղուէր կարել իր կապերը Հռոմի հետ, ու միանալ Փարիզի ու Լոնտոնի, այն պարագային՝ երբ Հռոմ կը մօտենայ Մոսկուայի: Դարձեալ Դուչէին իսլամական սուրը պիտի կորսնցնէր իր խորհրդանշանական արժէքը, երբ Արաբները տեսնէին որ զաշինք կը կնքուի անաստուած բոլշեւիկներուն հետ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ. —

… Կէս օրին պտոյտի ելած էի, քիչ մը հանգստանալու համար: Ցանկարծ նշմարեցի պզտիկ քար մը որ զետեղուած էր 1892 թուականին: Հետաքրքրութիւնս գրաւեց այդ քարը, ուզեցի քննել թէ ինչպէս շինուած է ու չտապեցի: Հազիւ հինգ քայլ մնացած էր որ հասնէի, մէկ ալ նշմարեցի երկու հայ զինուորներ, որոնք ինծի կը մօտենային: Զարմանքըս մեծ եղաւ, քանի որ բնաւ հայ զինուորի հանդիպած չէի այս կողմերը: Ալ մոռցայ քարը եւ մօտենալով դիմաւորեցի: Փարիզի ընկերներէն էին, մէկը Իսի լէ Մուլինոյէն, Կարապետ Քաֆէճեան, միւսը՝ Պոլսեցի Բոլոտեան Շէրիճեան (Պոլսեցի), առաջինը քանի քիլոմեթր, երկրորդը՝ տասը մղոն հեռաւորութեան վրայ: Խանդավառուած էի մանաւանդ անոր համար որ երեք ամիսէ ի վեր հայերէն խօսակցութիւն չէի լսած:

Անմիջապէս փոքր սեղան մը սարքեցի, հրաւիրելով քանի մը ֆրանսացի ընկերներ ալ: Սկսանք ուտել եւ խմել եւ զուարճանալ: Կարգը եկած էր երգելու: Առաջինը ես սկսայ, — «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»: Բաժակաճառերը իրարու կը յաջորդէին յանուն ազատութեան և յաղթանակի: Խմեցինք նաեւ «Յառաջ»ի արեւշատութեան համար: Երգը մեծ տպաւորութիւն ձգած էր ֆրանսացի ընկերներուն վրայ որոնք ստիպեցին կրկնել: Երգ մըն ալ խնդրուեցաւ Շէրիճեանէն, որ հարբուխ ըլլալով մերժեց, խորապէս յուզուած: Ընկերը կօշկակար է բանակին մէջ: Եւ ահա Քաֆէճեան թնդացուց «Յառաջ նահատակ»ը, իսկ ես երգեցի «Ալագեազը»: Տեսնելու էիք մեր ֆրանսացի ընկերներուն խանդավառութիւնը: Վերջապէս անմոռանալի օր մը անցուցինք եւ ժամը 10ին բաժնուեցանք, խոստանալով կրկին հանդիպիլ:

Միքրեան

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

*** Երեւանի մէջ Մարտ 4ին տեղի ունեցաւ ազէրի աշուղներու երեկոյ մը, Ազիլ Ախունդովի նախագահութեամբ: Ազըրպէճանի Փօլքլօրին մասին զեկոյց մը կարդաց Ի. Ալիեւ, յետոյ բեմ բարձրացան աշուղներ Բահման Կարաեւ եւ Իպրիս Մահրամով, երգիչ Ֆարզալիեւ եւ նուագածու Խան Բաբան: Սրահը լեցուն էր: Ներկայ էին նաեւ բանաստեղծ Աւետիս Իսահակեան, վիպագիր Ստ. Զօրեան, գրող Արազի եւ ուրիշներ:

*** Երեւանի մետաղագործական արհեստանոցը սկսաւ պատրաստել անագապղինձէ անօթներ:

*** Բաքուի մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը, տօնելու համար ազէրի մեծ բանաստեղծին Նիզամիի ծննդեան 800րդ տարեդարձը: Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Խորհ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւններէն եկած արուեստագէտներ, — Հայոց կողմէ՝ նկարիչ Փանոս Թերլէմէզեան, քանդակագործներ Արայ Սարգսեան, Սուրէն Ստեփանեան եւ Երուանդ Քոչար:

Որոշուեցաւ կանգնել Նիզամիի արձանը, եւ այդ առթիւ բացուեցաւ մրցում մը:

*** Կրթ. գործավարութեան հրահանգով Մինաս Հիւսեան Աշտարակի շրջանին մէջ գիւղէ գիւղ շրջելով զառախօսութիւններ կը կարդայ Միքայէլ Նալբանդեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ Պերճ Պռօշեանի մասին: Շրջուն դասախօսը մեծ հետաքրքրութեան արժանացուց գիւղերուն մէջ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ. — Հայ զինուոր մը եւս յանձնեցինք հողին, Տաճատ Հուսուսեան: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր կը ծառայէր, բայց սրտի տկարութիւն ունենալով, փոխադրուած էր Փուաթիէի զինուորական հիւանդանոցը: Տարաբախտ երիտասարդը աչքերը յառած եռագոյնին, միշտ կ'երազէր հայրենի հողը գրկել, բայց ահա կը չէջի, եւ թողլով 62 տարեկան մայրը, կինը եւ երեք որբուկներ:

Տաճատ ծնած էր 1902ին, Մեծ Նոր Գիւղ (Պրուսա): Թաղումը տեղի ունեցաւ մայիս 3ին, զինուորական հիւանդանոցի մատուռին մէջ: Դագաղը ծածկուած էր ֆրանսական մեծ դրօշով մը եւ չորս ծաղկեպսակներով, իսկ աջ եւ ձախ կողմերէն կ'ուղեկցէին ուղեկից զինուորներ: Թափօրին կը հետեւէին զինակիցները, ուրիշ սպաներ եւ հիւանդանոցի տնօրէնուհին:

Ցաւակցինք յիշատակին, սիրելի Տաճատ: — Գ. Շահինեան

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԳԱՂԹ. ՕՖԻՍ, 71 Ave. Kléber, Paris (16): Բաց է ամէն օր ժամը 10—12:

ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ԵՒ ՕՖԻՍ, 15 Rue Jean Goujon (Հայոց եկեղեցի): Բաց է Գշ., Դշ., Եշ., եւ Շբ. օրերը, ժամը 10—12.30:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, 3 Rue Cacheux, Courbevoie (Seine):

քննադատութիւններէ: Բայց կ'ըսեմ իմ բարեկամներուս, — ոչ մէկ կառավարութիւն կրնայ արդիւնաւորապէս շարունակել պատերազմը, եթէ չի վայելեր հանրային կարծիքին եւ խորհրդարանին վստահութիւնը: Հետեւաբար կը վերցնեմ ձեռնոցը, հաճութեամբ կ'ընդունիմ մարտահրաւէրը: Այսպէս գոնէ կը հասկնանք թէ ո՛վ մեզի հետ է, ո՛վ մեզի դէմ»:

*** Նոյն օրը լորտերու ժողովին մէջ ալ բուռն քննադատութիւններ եղան, որոնց պատասխանեց արտաքին նախարարը, Լորտ Հալիֆէքս, որ չեշտեց. — «Ձեզ կրնար պնդել թէ որ եւ է սխալ չէ գործուած, բայց երբեք տրամադիր չեմ երբեւ յանցաւոր ներկայանալու յանուն կառավարութեան: Դաշնակիցներուն զատը մեծ վնասներ կրեց չէզոք երկիրներու մէջ, բայց ատոր պատճառը այն է որ տարապայման յոյսեր դրուած էին»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, լեհական զօրագունդ մը հասած է Նարվիք: Պատերազմական գործողութիւնները կը շարունակուին, թէեւ վճռական դէպքեր չկան: Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ օդանաւերը նորէն յարձակեցան թշնամի մարտանաւերու վրայ, զարնելով երկու յածանաւեր, թէ անգլիական օդանաւ մը վար առնուեցաւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անտալնէսի շրջանին մէջ Գերմաններուն ձեռքն անցած են նաեւ 460 անգլիական սնտուկներ՝ ռազմանիւթերով, 49 թնդանօթ, 60 հրասանդ, 355 գնդացիր, 5300 հրացան, 4.500.000 փամփուշտ, ինչպէս եւ կառախումբ մը որ կը պարունակէր 300 թոն ռազմանիւթ: Դարձեալ գերմանական լուրերու համաձայն ջախջախուած է Նորվեկեան վերջին զօրամասերու դիմադրութիւնը հարաւային եւ միջին Նորվեկիոյ մէջ եւ զօրամաս մըն ալ անձնատուր եղած է, մեծաքանակ զէնքերով եւ պայթուցիկներով: (Ն. Ե. Հ.):

Լոնտոնէն Փարիզ հասաւ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական բանակցութեանց առթիւ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը խորհրդային դեսպանին յանձնեց իր կառավարութեան պատասխանը, որ շարք մը դիտողութիւններ կը ներկայացնէ: Անգլիա մասնաւորապէս լուսաբանութիւններ կը պահանջէ ռուսական ծանուցագրի կարգ մը կէտերու մասին, բաւարար չգտնելով տրուած բացատրութիւնները: Հարցը կապ ունի գերմանեւռուսական համաձայնութեան հետ: Խորհրդային շրջանակներու մէջ ալ անգոհացուցիչ համարելով Անգլիոյ նոր պատասխանը, յուսալից չեն գտներ որ եւ է համաձայնութիւն:

ՀԻԹԼԷՐ գաղտնապէս Օսլօ գացած է, կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ», խորհրդակցելու համար Նորվեկիոյ գերման սպարապետին հետ:

3.800.000 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ, մանչ թէ աղջիկ չորեքշաբթի օր չարադրութեան նիւթ ստացան «պաշտպանութեան պարտաթուղթերը», նոյն ինքն ելմտական նախարարութեան կարգադրութեամբ: Այս առթիւ պարգեւներ սահմանուած են, մինչեւ հազար ֆրանք:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պատերազմական գործավար Վորոշիլով արձակուելով իր պաշտօնէն, յաջորդ նշանակուեցաւ Սիմոն Տիմոշէնքօ: Արդեօք անո՞ր համար որ պատերազմին ծաւալումը կը մօտենայ…

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան նախկին վարիչը, Ճորճ Լէնսպրի մեռաւ 81 տարեկան հասակին մէջ: Մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր կուսակցութեան մէջ, բայց Եթովպիոյ պատերազմին առեն դարձաւ ընդդիմադիր, իբրեւ ջերմ խաղաղասէր, բողոքելով պատժական անօրէնութեանց դէմ: Առեն մը Գերմանիոյ Առաջնորդին հետ ալ տեսնուեցաւ, լեզու գտնելու համար: Թագաւորէն մինչեւ յետին գիւղացին, նոյնիսկ իր թշնամիները կը սիրէին զինքը: Ինքն ալ ամէն մարդ կը սիրէր, բացի պատերազմասէրներէն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (52, Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան:

Կը մասնակցին Հայ. եւ Հռոմէական եկեղեցիներու, Գաղթ. Յանձնաժողովի, զոյգ Օֆիսներու, Բարեգործականի, Հայ Տիկնանց Միութեան (Կ. Խաչ), Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Զ. Ո. Միութեան, Հայ Կ. եւ Մ. Միութեան, Փարիզի Հայ Երիտ. Միութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները:

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ, ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ինքն էր որ խախտեց զարաւոր աւանդութիւն մը, խառն բաղնիքներ հաստատելով: Մասնաւորապէս կը զբաղէր վատառողջ հիւղակներով, եւ իր ամբողջ դրամը կը տրամադրէր անոնց մէջ բնակող դժբախտներու:

ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ կը գրեն թէ 50.000 իտալացի բանուորներ կը բանին, օր առաջ լրացնելու համար նոր երկաթուղի մը որ Տուրացցոյէն մեկնելով կը ճեղքէ Ալպանիան, Յունաստանի եւ Եուկոսլավիոյ սահմաններուն ուղղութեամբ:

ՁԻԵՐԸ ի պատուի են նորէն, Անգլիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք պատերազմին, ոչ միայն հողագործութեան եւ փոխադրութեան, այլեւ քաղաքացիներու համար: Այս միջոցին 400.000 ձիեր «կը ծառայեն» միայն Լոնտոնի մէջ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցան վեց հոգի, երբ Թուրցիկներ կը ցրուէին, հաշտութիւն պահանջելով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 11 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 11 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4346 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՊԱՂԱՐԻՆ

Այս տողերը գրած ատեն, անթելը կը հաղորդէր գերմանական նոր արշաւանքը,— դէպի Հոլանտա եւ Պելժիա :

Երկու երկիրներն ալ արթուն կը հսկէին պատերազմին պայթումէն ի վեր, գերագոյն ճիգեր թափելով ի խնդիր ազգ. պաշտպանութեան եւ չէզոքութեան: Քանի մը օրէ ի վեր, սաստկացած էր մտահոգութիւնը, անշուշտ իբրեւ հետեւանք փաստացի տեղեկութեանց :

Եւ ահաւասիկ անխուսափելին,— արշաւանք :

Կեանքի եւ մահուան կռիւ է երկու կողմերուն համար ալ, եւ Գերմանիա սկիզբէն ի վեր վճռած ըլլալով մահացու հարուած մը իջեցնել Մեծն Բրիտանիոյ, կանգ չառներ որ եւ է նկատումի կամ օրէնքի առջեւ :

Միւս կողմէ, Գերմանիոյ շահը կը պահանջէ կարճ կապել պատերազմը, յանթահարելի դէպքեր ստեղծելով: Զէ՞ որ զինուորական մասնագէտներ ալ միշտ կը պնդեն թէ ան կ'ուզէ խուսափիլ պատերազմի երկրորդ ձմեռէ մը:

Ուրեմն պատերազմը կը մտնէ իր ամէնէն վճռական շրջանին մէջ, անգամ մը եւս ջուրը ձգելով մօտաւոր հաշտութեան մը բոլոր յոյսերը :

Այս նոր տագնապին առթիւ, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք տարրական պարտականութիւն մը,— միշտ մնալ պաղարին եւ արթուն, ինչպէս այս երկրին զաւակները :

Զգո՛յշ վայրերան կանչերէ եւ շատախօսութիւններէ :

Ամէն մէկը ամփոփուած՝ իր գործին մէջ, պարտաւոր է յիշել նաեւ թէ ունի հանրային պարտականութիւններ, իբրեւ անբաժան մէկ մասնիկը ամբողջութեան մը :

Եթէ հազարաւորներ ունինք ճակատին վրայ, տասնեակ հազարներ ալ կը գտնուին «կռնակը»: Եթէ անոնք մահը աչք առած են, ինչպէս իրենց ֆրանսացի ընկերները, ներելի չէ որ մնացողները անճրկին տարրական հոգերու առջեւ, որոնք պիտի աճին այսուհետեւ :

Յիշեցնե՞նք թէ դեռ նոր կը սկսի պատերազմը, արեւմտեան ճակատին վրայ, առանց հաշուելու ուրիշ անակնկալներ որ կրնան պայթիլ մէկ օրէն միւսը :— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՀԱԶԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երէկ առտու ժամը 4.45ին ահազանգը հնչեց Փարիզի մէջ, տեւելով մօտ մէկ ժամ 45 վայրկեան: Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ էր որ կը հնչէր ահազանգը: Ոչ մէկ դէպք: Ստորերկրեայ երկաթուղին սկսաւ բանիլ սովորականէն շատ ուշ, ժամը 8ին, չափազանց խճողուած:

Զեկոյց թիւ 497, մայիս 9, առաւօտ (253րդ օր).— Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ քանի մը թշնամի պահակախումբեր ետ մղուեցան մեր հետեւակազօրքի եւ հրետաձիգ ուժերու կրակով :

Զեկոյց թիւ 498, իրիկուն.— Վերջին գիշերուան ընթացքին, այս առտուան զեկոյցով հաղորդուած հետեւակազօրքի գործողութիւնները տեղի ունեցան լայն ճակատի մը վրայ: Թշնամին ետ մղուեցաւ ամէն տեղ : Ցերեկուան ընթացքին երկու կողմի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն Վոժի արեւմտեան կողմը եւ Վիսէնպուրկի շրջանին մէջ :

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 9ին.— Մեր սուզանաւերը նոր յաջողութիւններ շահեցան թշնամի փոխադրանաւերու եւ պաշարաբարձ նաւերու դէմ կատարուած գործողութեանց մէջ: Տասը թշնամի նաւերէ բաղկացած կարաւանի մը վրայ յարձակելով, վեց թորփիլնաւեր իրենց նպատակին հասան: Երկրորդ կարաւանի մը մէջ երեք նաւեր զարնուեցան, երրորդի մը մէջ՝ երկու: Թշնամի նաւ մը որ առանձին կ'երթար ընկղմեցաւ, ուրիշ մը խրելով խորտակուեցաւ թնդանօթի կրակով եւ թորփիլներով :

Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական երկու օդանաւեր վար առնուեցան Սկովտիոյ մէջ: Ասով 70ի կը հասնի Անգլիոյ մէջ խորտակուած օդանաւերուն թիւը, պատերազմէն ի վեր :

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ վերատեսուչը ճառ մը խօսելով Սէնի նահանգային ժողովին մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց համայնավարներու դէմ եղած տնօրինութեանց մասին.— Ձերբակալուած են 2241 հոգի, որոնց 21ը երեսփոխան, 13ը անդամ նահանգային եւ քաղաքապետական խորհուրդներու, 25ը քաղաքապետ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ, 761ը կարեւոր գործիչներ են.: Զինուորական իշխանութեան յանձնուած են 761 համայնավարներ, մասնագիտական ծառայութենէ արձակուած են673համայնավարներ :Երեսփոխանական , քաղաքապետական, նահանգային եւն. ժողովներու անդամակցութեան հանգամանքէն զրկուած են 609 հոգի, որոնց 28ը երեսփոխան, խափանուած են 67 թերթեր, փակուած՝ 202 հաւաքատեղիներ, լուծուած՝ 321 կարմիր սէնտիքաներ եւայլն:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ դատ բացած է Վիէննացի առեւտրական մը, Հորովից, Փարիզի մէջ: 1938 մարտին Զօկու թագաւորը շարք մը թանկագին մուշտակներ ապսպրած էր այդ վաճառատան: Բոլոր մուշտակները յանձնուեցան, արժէքը՝ 2000 անգլ. ոսկի: Բայց Ալպանիոյ գրաւումէն վերջ, թագաւորը սակրսեցաւ հեռանալ: Արդ, վաճառականը իր առնելիքը կը պահանջէ, իսկ թագաւորը չուզեր վճարել, առարկելով թէ մուշտակներէն զրկուած է այժմ :

ՆԻՍԻ մէջ տասը տարի բանտարկութեան եւ 10.000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ համայնավար գործիչ մը, Փոլ Մարթէնս (փախած), նոյնպէս տասը տարուան եւ 10.000 ֆրանք տուգանքի՝ Ռոզալինի Քոնսօ, ուրիշ եօթը հոգի ալ՝ 6, 5, 3 եւ 2 տարի բանտարկութեան եւ տուգանքներու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՉԷՅՄՊՐԼԷՆ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ՄՆԱԼ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼՈՎ ԴԱՀԼԻՃԸ

»»» · «««

Նոր զօրաշարժ.— Բացառիկ խստութիւններ

Երեսփ. ժողովի բուռն քննադատութիւններէն եւ վստահութեան բանաձեւէն վերջ, Պ. Չէյմպըրլէն թագաւորին ներկայացաւ, պարզելու համար կացութիւնը: Յետոյ տեսակցութիւններ ունեցաւ աշխատաւորական եւ ազատական կուսակցութեանց վարիչներուն հետ, դահլիճին վերակազմութեան եւ իրենց անդամակցութեան մասին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, աշխատաւորական վարիչները պարզապէս հասկցուցած են թէ չեն կրնար մասնակցիլ դահլիճի մը որուն նախագահն է Չէյմպըրլէն: Սակայն եւ այնպէս վարչապետը չէ յուսահատած եւ կը ջանայ վերակազմել դահլիճը, նոր եւ աւելի գործօն տարրեր առնելով եւ դուրս ձգելով անոնք որ ժողովրդական չեն: Եթէ վերջնապէս ձախողի, վարչապետութեան համար հաւանական թեկնածուներ կը համարուին Լոյտ Ճորճ, լորտ Հալիֆէքս, Չըրչիլ եւ ուրիշներ: Լոյտ Ճորճի թեկնածութիւնը ուժգնօրէն կը պաշտպանէ թունդ ազգայնական թերթ մը, «Տէյլի Մէյլ», որ մինչեւ հիմա բարեկամ էր Չէյմպըրլէնի, բայց նախկին վարչապետը շատոնց կորսնցուցած է իր երբեմնի ժողովրդականութիւնը, մանաւանդ որ պատերազմին պայթումէն անմիջապէս վերջը գործօն պայքար մղեց, հաշտութիւն կնքելու համար: Լորտ Հալիֆէքս ալ իբրեւ լորտ չի կրնար ներկայ ըլլալ երեսփ. ժողովին, թէեւ խորհրդարանը կրնայ փոխել այս աւանդութիւնը: Աւելի հաւանական կը համարուի ծովային նախարարը, Չըրչիլ, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրուած են :

Խորհրդարանին նիստերը յետաձգուեցան մինչեւ մայիս 21: Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն պայքար մղել դահլիճին արմատական վերակազմութեան համար, խորհրդարանին քուէն բարոյական պարտութիւն մը նկատելով Չէյմպըրլէնի համար: Աշխատաւորական օրկանը, «Տէյլի Հէրըլտ» բացէ ի բաց կը պահանջէ որ վարչապետը հրաժարի, իբրեւ «պարտուած թէ բարոյական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով»: «Մանչեսթըր Կարտիըն» աւելի յառաջ երթալով, անգամ մը եւս կը ձաղկէ դահլիճին «նախատեսութեան եւ պատրաստութեան պակասը, անորոշութիւնը, դանդաղութիւնը եւ վտանգներէ վախնալու տրամադրութիւնը »:

*** Ամերիկեան մամուլը վերլուծելով բրիտանական դահլիճին տագնապը, կը գովէ Չէյմպըրլէնի քաջութիւնը, բայց կը քննադատէ անոր զեկուցումը Նորվեկիոյ դէպքերու մասին: Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ անսասան կը մնայ Անգլիոյ կամքը, բայց կը մեղադրեն տիրող անորոշութիւնը: Նիւ Եորքի «Փոստ»ը ակնարկելով Չէյմպըրլէնի կրկնակի ազդարարութեանց՝ Անգլիոյ սպառնացող անմիջական վտանգներու մասին, կ'ըսէ.— «Անըմբռնելի է որ Չէյմպըրլէն այս ազդարարութիւնները հնարած ըլլայ պարզապէս իր պաշտօնը պահելու համար: Գերմանիա կը պատրաստէ ամառնային պատերազմի մը: Այս ծրագիրներուն դիմաց կը գտնուի անտոյժ Անգլիա մը, պառակտուած եւ առանց նախաձեռնութիւն ստանձնելու յոյսի մը: Յուսահատական պահ մըն է այս Անգլիոյ ժողովուրդին համար»:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ զինուորական իշխանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, պատրաստ գտնուելու համար որ եւ է արշաւանքի դէմ, ծովէն թէ օդէն: Բոլոր օդակայաններու մէջ պահակները արթուն կը հսկեն, որպէսզի գերման զինուորներ չկարենան իջնել օդանաւերով կամ անկարգելներով: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Հիթլէր պիտի փորձէ զօրք հանել Անգլիա, վճռական հարուած մը տալու համար:

*** Մինչ այս մինչ այն, կառավարութիւնը յառաջ կը տանի երկրին պաշտպանութեան զօրացումը: Առջի օր հրատարակուեցաւ արքայական չորրորդ հրամանագիրը, որ դրօշի տակ կը հրաւիրէ 19էն 36 տարեկան բոլոր Անգլիացիները: 27 տարեկաններու զօրադասը պիտի արձանագրուի մայիս 25ին, 28էն 36 տարեկանները՝ ամսէ ամիս, մինչեւ 1941 փետրուար: Այն ատեն Անգլիա դրօշի տակ պիտի ունենայ 4.500.000 զինուոր:

Միւս կողմէ, ներքին նախարարը երեսփ. ժողովին յանձնեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ներքին թշնամիներու դէմ: Այսուհետեւ կառավարութիւնը անմիջապէս պիտի արգելափակէ ո եւ է Անգլիացի կամ օտարական որ կ'օգնէ թշնամիին: Պիտի դատապարտուին անոնք որ կը կոտրեն ժողովուրդին բարոյական կորովը, կ'ընդդիմանան զինուորական ծառայութեան, խափանարար գործեր կամ լրտեսութիւն կը կատարեն: Այս վերջին յանցանքներուն համար օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ: Եւ վերջապէս պիտի փակուին այն թերթերը որ խռովայոյզ հրատարակութիւններ կ'ընեն :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

Նորվեկիացիները կը շարունակեն դիմադրութիւնը

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին Նարվիքի տիրացման համար, ամեհի լեռներու մէջ: Եթէ նորվեկեան եւ Դաշնակից զինուորները յաջողին գրաւել այն երկաթուղին որ լեռներէն անցնելով Շուէտ կ'երթայ, Նարվիքի գերման զօրքը պիտի պաշարուի եւ քաղաքը ամէն հաղորդակցութենէ պիտի զրկուի: Հեռագրի մը համաձայն դաշնակից եւ նորվեկեան զինուորները գրաւած են այն բոլոր կատարները որ կ'իշխեն գերմանական դիրքերուն վրայ: Նորվեկիացիները տասը օրէ ի վեր լեռնէ լեռ կը քշեն գերմանական զօրախումբեր, աջակցութեամբ Ֆրանսայի ալպեան դահուկաւոր զինուորներու: Գերմանները յուսահատական փորձեր կը կատարեն, խզելու համար Դաշնակիցներու շղթան: Միւս կողմէ դաշնակից մարտանաւերը եւ օդանաւերը կը շարունակեն կրակ տեղալ Նարվիքի վրայ :

*** Կեդրոնական Նորվեկիայէն դուրս հանուած ալպեան զինուորները փոխադրուեցան Սկովտիա, ջերմ ընդունելութիւն գտնելով: Մաս մըն ալ փոխադրուած է Լոնտոն, անգլիացի զինուորներու հետ :

*** Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ օդանաւեր յարձակելով Նարվիքի բացերը, ընկղմեցին շոգենաւ մը որ ունէր 7000 թոն տարողութիւն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորտակուած է թշնամի սուզանաւ մը, Սքակէրրաքի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ՄՏԱՒ ՀՈԼԱՆՏԱ, ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

Երէկ առտու ֆրանսական անթելը հաղորդեց թէ գերման զօրքը Հոլանտա եւ Պելժիա մտած է, բռնաբարելով չէզոքութիւնը:

Ինչպէս կ'երեւայ, երկու փոքր պետութիւնները լուրջ պատճառներ ունէին արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու վերջին օրերս, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն եւ հերքումներուն: Տակաւին առջի օր զրոյց կը շրջէր թէ Գերմանիա վերջնագիր մը ուղղած է Հոլանտայի: Երէկ գիշերուան ահազանգըն ալ կապ ունէր այս դէպքին հետ, քանի որ թշնամի ռմբաձիգ օդանաւերը յարձակում կատարած էին ֆրանսական օդակայաններու վրայ, փարիզեան շրջանին մէջ:

Ահաւասիկ առաջին մանրամասնութիւնները .—

Հոլանտայի սպարապետութիւնը կը ծանուցանէ .—

Գերման զինուորները Հոլանտայի սահմանը անցան այս առտու (10 մայիս) ժամը 3էն սկսեալ: Օդանաւային յարձակումներ փորձուեցան քանի մը օդակայաններու վրայ : Բանակը եւ հակօդային հրետանին պատրաստ են: Ողողումները կը կատարուին համաձայն մշակուած ծրագիրներուն: Մինչեւ հիմա վար առնուած են առնուազն վեց գերմանական օդանաւեր:

Պրիւքսէլէն կը հեռագրեն թէ ռումբեր ձգուեցան Էվէրի օդակայանին դէմ, Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ սահմանին վրայ: Պելժիա օգնութիւն խնդրեց Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն, որոնք երաշխաւորած են իր անկախութիւնը : Գերմանական օդանաւեր եւ զինուորներ մտան նաեւ Լիւքսէնպուրկ :

Հոլանտական անթելը կ'ազդարարէ թէ գերման զինուորներ իջած են Ռավէնշթայնի օդակայանը, անկարգելներով, գերմանական եւ հոլանտական համազգեստներ հագած :

Ֆրանսական սպարապետութիւնը լուր առած ըլլալով թէ գերման զինուորներ սկսած են մտնել Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ, գիշերանց հրամայած էր բանակին կազմ եւ պատրաստ գտնուիլ: Արձակուրդ պտած բոլոր զինուորները եւ սպաները հրաման ստացան անմիջապէս իրենց զօրակայանները վերադառնալ :

Գերմանիա այս անգամ ալ կ'առարկէ թէ ապացոյցներ ունի որ Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի յարձակէին Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ, հետեւաբար հրամայած է իր զօրքին ապահովել այդ երկու երկիրներուն չէզոքութիւնը ...

Հարիւրաւոր գերմանական օդանաւեր թռած են Պրիւսէլի եւ Անվէրսի վրայ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Մուսոլինի կը շարունակէ լռել

»»» · «««

Մ. Նահանգներու նախագահին քարտուղարը վճռապէս հերքեց այն լուրերը թէ հաշտութեան նոր ձեռնարկ մը պիտի կատարուի կամ Հռոմի ամերիկեան դեսպանը հաշտութեան ծրագիր մը ներկայացուցած է Մուսոլինիի, որ մերժած է: Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հերքեն այս լուրը :

Նախագահը եւ արտաքին նախարարը կը շարունակեն լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Եւրոպայի կացութեան, մասնաւորապէս Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սպառնացող վտանգներուն: Նորէն ազդարարուեցաւ ամերիկեան հպատակներու որ հեռանան վտանգուած շրջաններէն,— Հիւսիսային Եւրոպա, Պալքաններ եւն.: Այդ շրջաններուն մէջ կը գտնուին 50.000 Ամերիկացիներ :

*** Իտալական կայսրութեան տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի Վենեցիա պալատին պատշգամը ելլելով, փոխանակ սպասուած ճառը խօսելու, հետեւեալ կարճ յայտարարութիւնն ուղղեց բազմութեան.

— « Մայիս 9ը ամէնէն փայլուն յաղթանակն է: Պէտք է վարժուիք իմ լռութեանս, որ կրնայ խօսիլ միայն գործերով»:

Նոյն տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի ունկնդրութեան ընդունելով Ալպանիոյ ֆաշական կուսակցութեան անդամները, ըսաւ թէ Իտալիա եւ Ալպանիա այսուհետեւ «եղբայրներ են կայսրութեան մէջ» եւ թէ Ալպանիա օրէ օր կը բարգաւաճի: Կառավարութեան քարտուղարն ալ յայտարարեց, խօսքը ուղղելով Ալպանիոյ պատուիրակութեան.

— « Ժամանակները ծանր են եւ լի անստուգութեամբ: Կրնայ ըլլալ որ օր մը փորձի ենթարկուին այս զգացումները եւ մենք դառնանք առաջին պահակները, ֆաշական կայսրութեան փառքերուն համար»:

Արտաքին նախարարին օրկանին՝ «Թէլէկրաֆօ»ի խմբագիրը այս տարեդարձին առթիւ նորէն սլաքներ արձակելով Դաշնակիցներուն դէմ, ազդարարեց.— « Իտալիան պաշարելու որ եւ է խելագար փորձ չի կրնար ահաբեկել իտալացի ժողովուրդը »:

*** Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը, «Ուլուս», խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Նորվեկիոյ դէպքերը, դիտել կուտայ.— « Նորվեկիա անխոհեմութիւնն ունեցաւ կարծելու թէ կրնայ փրկուիլ միայն խիստ չէզոքութիւն պահելով. ան այսօր զոհն է իր իսկ անխոհեմութեան»: Թերթը յետոյ գովելով անգլիական օդատորմիղին եւ նաւատորմին քաջութիւնը, կ'ըսէ թէ «Դաշնակիցները Մեսիաներ չեն եւ չեն կրնար ողջնցնել մեռելները: Այն ազգերը որ կը գտնուին պատերազմի ենթակայ շրջաններու մէջ, պէտք է պատրաստ ըլլան եւ վճռական, եւ չխաբուին միահեծան պետութեանց խոստումներէն. այն ատեն կրնան յոյս դնել Դաշնակիցներու օգնութեան վրայ: «Գալով անոնց որ կը հարցնեն թէ Դաշնակիցները ինչու աւելի մարտանաւեր չղրկեցին Սքակէրրաքի եւ Քաթէկաթի մէջ, թող իրենց աչքերը ուղղեն Աղեքսանդրիա: «Պատերազմը Նորվեկիայէն չսկսաւ, ոչ ալ հոն պիտի վերջանայ»:

*** Անգարայի անգլիական դեսպանը, որ Սոֆիա կը գտնուէր մէկ շաբաթէ ի վեր, իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հերքեն այն զրոյցը թէ դեսպանը առաջարկած է որ Պուլկարիա ճամբայ բանայ, թուրք եւ դաշնակից զինուորներուն համար:

ՈՐ ՄԷԿԵՐՆԻԴ ԿԸ ՍԷՔ, ՄԻՍԹԸՐ...

Այժմ օր կ'ըսէինք թէ գարշելի սուտ մըն է «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Անգարայի թղթակցին պնդումը, որուն համաձայն Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերը գործիք դարձած են բոլշեւիկեան քարոզչութեան :

Բայց չի բաւեր «սուտ է» ըսել ու անցնիլ : Քանի որ այդ անճոռնի զրպարտութիւնը հիւսուած է հրապարակաւ, անշուշտ ներկայացուելու համար «առ որ անկ է», անհրաժեշտ է փաստերն ալ ցուցնել հրապարակաւ, որպէսզի ամէն մարդ տեսնէ սարքուած դաւին խաղքութիւնը :

Ամերիկացի թղթակիցը թէեւ կը խօսի առհասարակ բոլոր Սուրիահայերու մասին, բայց բուն շեշտը կը դնէ քաղաքական կուսակցութեանց, աւելի ճիշդ՝ Դաշնակցութեան վրայ : Այսպէս է որ մասնաւոր խնամով կը փափայ .

— « Ֆրանսական պաշտօնեաները մտահոգուած են գոյութեամբը քանի մը հայ կազմակերպութեանց, որոնք կը ղեկավարուին խորհրդային Հայկական Հանրապետութենէն» :

Պարզ հայերէնով, այս դիւանագիտական տողերը կը նշանակեն.

— Երեւանի, աւելի ճիշդ Մոսկուայի հրամանով՝ հայ կուսակցութիւնները չենք շնորհք կը դաւեն Դաշնակցիներուն դէմ, պատեհ վայրկեանին գործադրելու համար համախորհուրդ պատրաստուած ծրագիր մը :

Ոչ խնդանք՝ Աթէնքի «Նոր Օր»ի հետ զոչելով. «Ա՜յս էր պակաս» : Ոչ ալ փորձենք ժխտել, դէզ մը հին ու նոր փաստեր յիշելով ի պէտս կուրաց : Մեղք չէ՞ մեր կղակին կամ գրչին, երբ աւելին կայ «դեւը դեւով հանել»ու միջոցը, ոչ միայն պապանձեցուցիչ, այլեւ քրիստոնէական : Քանի որ այդ դարչահոտ փսխուքը ամերիկեան գրչէ մը դուրս ելած է, նոյն մարճայով ուրիշ գրչի մըն ալ կ'իյնայ զայն լզել, որքան ալ հաճելի չըլլայ այս պաշտօնը :

Թեկնածուն ալ պատրաստ է, յանձին «Խոռչիէյթըր Փրէս»ի Ժընեւի թղթակցին, որ Մարտ 11 թուակիր հեռագրով մը կը յայտնէր վերջերս.

— « Անդրկովկասեան երեք հանրապետութեանց — Վրաստան, Ատրպէճան, եւ Հայաստան — տարագիր հակասովիէթ կառավարութիւնները օրէ օր աւելի վստահ կը դառնան թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա, հարուածելով Անդրկովկասի քարիւղի եւ մանկանէզի հարուստ աղբիւրները, պիտի ազատեն իրենց հայրենիքները :

Արտասահմանի Վրացիները, Ազէրիները եւ Հայերը գրեթէ ամբողջ 20 տարի պահած են իրենց տարագիր ազգային կառավարութիւնները, եւ այժմ անոնք այնպէս կը զգան թէ իրենց սպասման օրերը վերջացած են, եւ թէ Դաշնակիցներու աջակցութեամբ պիտի գրաւեն այն շրջանները, որոնք իբրեւ ինքնավար պետութիւններ խմբուած են Խորհրդային Միութեան մէջ :

Տարագիր կառավարութեանց պարագլուխները կ'ըսեն թէ իրենք կը հաւատան որ եւրոպական պատերազմը շուտով պիտի տեւէ Մեծն Բրիտանիան ու Ֆրանսան որ քայլ մը առնեն Ռուսիոյ դէմ : Այդ պարագային՝ անոնք կը հաւատան թէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գտնուող դաշնակից 600.000 զինուորները ամէնէն առաջ պիտի գրաւեն Վրաստանի մանկանէզի հանքերը, Հայաստանի հարուստ շրջանները եւ Ատրպէճանի նաւթահորերը » :

Յիշեցնելէ յետոյ թէ Վրացիները եւ Ազէրիները գաղտնի ժողով մը գումարած են Փարիզի մէջ եւ Անդրկովկասեան Միութեան ծրագիր մը մըշակած, թղթակիցը կ'աւելցնէ .

— « Զօր. Արշակ Թորգոմ Ժընեւէն կը բացակայի, առաքելութեամբ մը Իտալիա գացած ըլլալով » :

Քով քովի բերէք երկու գրութիւնները, եւ արդէն կ'ունենաք համայնապատկեր մը, շատ աւելի քրքջալիր քան Շարլոյի ամէնէն յաջող կատակերգութիւնները :

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Անգարայի թղթակցին համաձայն, ձեռք ձեռքի տուած Սովիէթներուն հետ, Հայերը կը պատրաստուին կռնակէն հարուածել Դաշնակիցները :

«Խռոչիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան Ժընեւի թղթակցին համաձայն, նոյն Հայերը, ձեռք ձեռքի տուած Դաշնակիցներուն հետ, կը ծրագրեն կռնակէն կամ ճակատէն հարուածել Սովիէթները :

Եւ որովհետեւ երկուքն ալ նկատի ունին միայն «Դաշնակ»ը, քանի որ մէկը խօսքը կ'ընէ «Հայ յեղափոխական կազմակերպութեանց», իսկ միւսը՝ «Հայաստանի տարագիր հակախորհրդային կառավարութեան », կը հետեւի թէ մէկ կուսակցութիւն է որ լծուած է այդ կրկնակ աշխատանքին : Եւ միաժամանակ, որովհետեւ երկու տեղեկատուութիւններն ալ նոյն ամսուան կը վերաբերին, մէկը մարտ 11, միւսը մարտ 17 :

Այսպէս, ուրեմն, Մարտ ամսուան ընթացքին, «Դաշնակ»ը միաժամանակ մարտի ելած է թէ՛ Դաշնակիցներուն դէմ, թէ՛ Դաշնակիցներու կողքին ... :

Մի խնդաք : Միայն եկէք միասին հարցնենք սա ականաւոր թղթակիցներուն .

— Ո՞ր մէկերնիդ կը սէք, միսթըրներ, քանի որ ձեր ըսածները քով քովի չեն կրնար սղմիլ նոյն իսկ ամերիկեան տարօրինակութեանց տոպրակին մէջ : Այնքան կը հրմշտկեն իրար, այնքան հակադիր են գլխովին :

Որովհետեւ, դուն՝ Սուլցպըրկըր, որ Անգարա նստած խորախորհուրդ ծալքեր կը պարզես, հարկաւ լսած ըլլալու ես թրքական առածը, «Երկու ձմերուկ չի սղմիր մէկ անութի տակ ... » :

Իսկ դուն, «Խռոչիէյթըտ Փրէս »ի ներկայացուցիչը, որ Ժընեւ բազմած կը գուշակես Փարիզի գաղտնի ժողովներու որոշումները, հարկաւ կարդացած ըլլալու ես տէրունական խօսքը. «Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել » :

Խաղքութիւն շատ տեսած էինք, բայց ոչ այսքան վրան բաց, այսքան անպարտկելիօրէն պոչաւոր :

Ո՞ւր էր թէ՝ այդ ցուցանք բեմադրութեան կարգին, ուշադրութեան արժանանար նաեւ այս խարանիչ մերկացումը, յօգուտ եթէ ոչ սա բազմաչարչար ժողովուրդին, զոնէ պայքարի իբրեւ դրօշ ընդունուած սկզբունքներուն. — իրաւունքի ու արդարութեան : Որովհետեւ չկայ արդարութեան աւելի հրէշային բռնաբարում մը, քան փորձը որով կ'ուզեն երկու կուշտերէն ալ խոցոտել այս փոքր ազգը, որուն վէրքերը դեռ բաց են ու թաց ... :

(Խմբագրական ԱԶԴԱԿի

Թուրքիոյ դիրքը Պալքաններուն, Մերձ. Արեւելքի եւ Միջին Ասիոյ մէջ

Այս խորագրին տակ, La Tribune des Nations կը հրատարակէ Տոքթ. Ս. Ուլփիա - Մէզանի հետեւեալ յօդուածը .—

Եւրոպայի մէջ թրքական հանրապետութիւնը կը գրաւէ հողի պատառ մը, Արեւելեան Թրակիան, որ կը մնայ Էտիրնէ - Կըրքլարելի - Պոլիս եռանկիւնին մէջ : Այս եռանկիւնը, որուն ամէն մէկ երեսը 220 — 250 քառ. քիլոմեթր երկարութիւն ունի, շատ աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ քան իր մակերեւոյթը, պարզ այն պատճառով որ մաս կը կազմէ Նեղուցներու կազմութեան եւ այդ Նեղուցներուն վրայ կը տիրապետէ Ռումելիի եւ Կէլիպոլուի թերակղզիին բարձունքներէն :

Ասիական Թուրքիան գրեթէ ամբողջովին կազմուած է Անատոլուի բարձրաւանդակով, որ կը պաշտպանէ արեւմտեան Ասիոյ եւ Մուսուլի մուտքը ընդդէմ Ռուսիոյ : Ջէյհէի եւ Ալեքսանտրէթի ծոցերը, որոնց զինուորական արժէքը կարելի չէ ուրանալ, աւելի եւս կ'արժեւորեն Ասիական Թուրքիոյ քաղաքական ու ռազմագիտական կշիռը :

Այսպէս, թրքական հանրապետութիւնը եւրասիական պետութիւն մըն է առաւելապէս, եւ անհուն է դերը, զոր կրնայ խաղալ ներկայ պատերազմին մէջ, որ սկսաւ արեւմուտքէն, բայց որ օր մը կը ծաւալի դէպի արեւելք : Թուրքիա գիտէ ատիկա : Ան պատրաստ է իր դերը խաղալու, ստանձնելով ամէն զոհողութիւն որ անհրաժեշտ է :

Իբրեւ եւրասիական պետութիւն, Թուրքիա կարգ մը դաշինքներ կնքած է ինչպէս Եւրոպայի, նոյնպէս Ասիոյ մէջ : Այդ դաշինքները իրեն կուտան թէ առաւելութիւններ եւ թէ պարտականութիւններ :

Եւրոպայի մէջ, Թուրքիա կնքած է Վենիզելոս - Աթաթիւրք դաշինքը, որ կը կազմէ իր եւրոպական քաղաքականութեան հիմը : Այդ դաշինքով, որ յետագային կատարեալ զինուորական դաշնակցութեան վերածուեցաւ, Թուրքերը ապահովեցին յունական բանակին ու նաւատորմին գործակցութիւնը եւ Եգէական ծովը Թուրքեւյունական լիճ մը դարձուցին : Թրակիոյ մէջ, յունական բանակին գործակցութիւնը մեծապէս կը զօրացնէ Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը այդ կողմէն : Թուրքեւյունական դաշինքին ամէնէն կարեւոր հետեւանքն այն է որ զօրացած է Տարտանէլի նեղուցներուն ապահովութիւնը :

Պալքանեան համաձայնութիւնը, որուն կ'անդամակցի Թուրքիա առաջին օրէն, չունի այն ամուր բաղկցութիւնը որ անհրաժեշտ է մեծ դեր մը խաղալու համար թերակղզիին վրայ : Այնպէս որ աւելի քիչ արժէք կը ներկայացնէ քան Թուրքեւյունական դաշնակցութիւնը :

Ասիոյ մէջ, Թուրքիա միաբանութիւն հաստատած է երեք պետութիւններու հետ որոնց ստորագրած են Սաատապատի դաշինքը,— Իրաք, Իրան, Աֆղանիստան : Այս երեք իսլամական պետութիւնները փոխադարձաբար խոստացած են օգնութեան փութալ՝ որ եւ է վտանգի դէմ որ կը սպառնայ մէկուն կամ միւսին անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան :

Շրջանային դաշնակցութեանց այս երկու դրութեան վրայ, որ հիմնուած է մէկը Եւրոպայի, միւսը Ասիոյ մէջ, կառուցուած է աւելի լայն, իր հետեւանքներով աւելի մեծ համաձայնութիւն մը,— անգլեւթուրքեւֆրանսական դաշինքը, որ կնքուեցաւ անցեալ տարի : Այդ դաշինքը կ'ամրացնէ Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ Ասիոյ մէջ, ինչպէս Միջերկրականի, Եգէականի եւ Սեւ ծովերուն վրայ : Առաւել նպաստաւոր եղանակով մը, կը փոխարինէ Ազգերու Դաշնակցութեան օժանդակութիւնը, որ այժմ շատ քիչ արժէք կը ներկայացնէ :

Եռանդամ այս համաձայնութեամբ, Թուրքիա դարձած է գլխաւոր կորիզ մը պաշտպանելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններուն, Մերձ. Արեւելքի եւ Միջին Ասիոյ մէջ :

Երբ յետադարձ ակնարկ մը նետենք վերջին քսաներկու տարիներու դէպքերուն վրայ, անկարելի է չնշմարել այն խոր փոփոխութիւնները, որոնք կատարուած են թրքական քաղաքականութեան մէջ : 1918ին, Օսմ. կայսրութիւնը, որ դաշնակիցն էր երեք ցամաքային պետութիւններու՝ Գերմանիոյ, Աւստրեւհունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ, կը պատերազմէր բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի դէմ, որոնք ծովային պետութիւններ են, — Ռուսիա պատերազմէն հանդամանքը կորսնցուցած էր : Իսկ այսօր, թրքական հանրապետութիւնը դաշնակիցն է Ֆրանսայի, բրիտանական կայսրութեան, Յունաստանի, ու կ'ընդդիմանայ միահեծան պետութեանց ծաւալումին դէպի Պալքանները, արեւելեան Միջերկրական, Կեդր. Ասիա : Տակաւին քանի մը տարի առաջ, Քէմալական քաղաքականութեան համար ուխտ մըն էր բարեկամութիւնը Խորհ. Միութեան հետ : Իսկ այսօր, առանց թշնամութիւն մը արտայայտելու հանդէպ Մոսկուայի, Թուրքիա շատ աւելի զգուշութեամբ կը հետեւի խորհրդային նոր քաղաքականութեան զարգացումին, տեսնելով որ ներկայ պատերազմին մէջ գործադրութեան կը դրուի «Մեծն Պետրոսի կտակը» կոչուած քաղաքականութիւն մը : Խորհ. Միութիւնը, ինչպէս Ֆինլանտայի եւ Պալթիկի մէջ, նոյնպէս եւ Սեւ ծովին ու Կեդր. Ասիոյ մէջ, կը հետապնդեն դէպի տաք ծով արշաւը, զոր սկսած էին Ռոմանովները, ընդհատուած միայն Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան հետեւանքով :

Թուրքիա, յիսուն զօրաբաժիններէ բաղկացեալ բանակով մը եւ Նեղուցներն ու Անատոլուի եզերքները պաշտպանելու ընդունակ նաւատորմիղով մը զօրացած, իր վճռական եւ պարզորոշ դիրքով արգելք կը հանդիսանայ պատերազմի ծաւալումին : Իր քաղաքականութիւնը ամբողջովին կը համապատասխանէ Ազգերու Դաշնակցութեան սկզբունքներուն եւ այս վերջին տարիներու ընթացքին կնքուած միջազգային դաշնագիրներու ոգիին : Ատիկա ըսել չէ սակայն թէ թրքական քաղաքականութիւնը անփոփոխելի կը համարի Եւրոպայի արդի կարգուսարքը : Այն բոլոր խորհրդակցութիւններուն ընթացքին, որոնք տեղի ունեցած են բարեկամ պետութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ, Թուրք ներկայացուցիչները միշտ աշխատած են գտնել բանաձեւեր, որոնք նպաստեն առկախ հարցերու խաղաղ լուծումին : Վկայ Պալքանեան համաձայնութեան վերջին խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Պելկրատի մէջ, 2 — 4 Փետրուարին : Ինչ որ չուզեր Թուրքիա, պատերազմըն է : Ան կը փափաքի որ իրենք զիրենք վնասուած կամ անիրաւութեան զոհ կարծած պետութիւններու ազգային պահանջները գոհացում գտնեն բարեկամական կարգադրութեամբ, ինչպէս Թուրքիա կարգադրեց Ալեքսանտրէթի Սանճաքին վէճը :

Թրքական քաղաքականութիւնը ի՞նչ նպատակներ կը հետապնդէ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ. —

1.— Պահպանել ներքին խաղաղութիւնը Պալքաններուն մէջ, միաժամանակ օժանդակելով, իր բարեկամական խորհուրդներով, Պուլկարիոյ եւ հարեւաններուն միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճերուն լուծումին :

2.— Արգելք հանդիսանալ միահեծան պետութիւններէն ո եւ է մէկուն դերիշխանութեան տարածման՝ Պալքաններուն մէջ :

3.— Փակել Գերմանիոյ առջեւ Մուսուլի ճամբան :

4.— Թոյլ չտալ որ պատերազմ տեղի ունենայ Սեւ ծովուն մէջ, այնքան ատեն որ կը յարգուի Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը, Մոնթրէօյի դաշինքը կամ յարակցաբար կնքուած որ եւ է պարտաւորութիւն :

5.— Պահպանել ներկայ գոյավիճակը Եգէականի եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ :

6.— Օժանդակել Եգիպտոսի եւ Սուէզի պաշտպանութեան :

7.— Օգնել Իրաքի, Իրանի եւ Աֆղանիստանի՝ օտար յարձակումի մը ենթարկուած պարագային :

8.— Ապահովել Միջագետքի եւ Իրանի քարիւղաբեր աւազաններուն խաղաղութիւնը եւ նաւթին ազատ փոխադրութիւնը :

9.— Նպաստել տեւական խաղաղութեան եւ նոր կարգուսարքի մը հաստատումին, դատապարտելով ուժի բռնութիւնը միջազգային քաղաքականութեան գործիք դարձնող ըմբռնումը :

Գործակցելով Վէկանի բանակին, մարաջախտ Չաքմաքի ուժերը կարեւոր առաքելութիւն մը ունին կատարելիք : Կը հսկեն Սեւ ծովուն եւ Պալքաններուն մէջ եւ պահակ կեցած են Տարտանէլի բերանը : Այս ձեւով կը նպաստեն ազատ նաւարկութեան մէկ կողմէ Միջերկրականի մէջ, միւս կողմէ Պարսից ծոցին, Հնդկական եւ Խաղաղական Ովկիանոսներուն մէջ : Ու ներկայ պատերազմին մէջ, որ քարիւղի պատերազմ մըն է ամէն բանէ առաջ, Թուրք զինուորը իր սուիններով կը պաշտպանէ Իրաքի եւ Իրանի քարիւղի հորերը :

Թուրքիոյ արդի քաղաքականութիւնը, զոր ներշնչեց իր առաջին նախագահը, մարաջախտ Աթաթիւրք, այժմ կը շարունակէ մեծ կազմակերպիչը, Զօր. Ըսմէթ Ինէօնիւ, ներկայ նախագահը :

Սխալ է կարծել թէ այդ քաղաքականութիւնը ուղղուած է պետութեան մը դէմ : Այդ քաղաքականութեան միակ նպատակն է արգելք հանդիսանալ նախայարձակման, պատերազմը Արեւելք փոխադրելու փորձերուն :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (19 Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան :

Կը մասնակցին Հայ. եւ Հռոմէական եկեղեցիները, Գաղթ. Յանձնաժողովը, զոյգ Օֆիսները, Բարեգործականը, Հայ Տիկնանց Միութեան (Կ. Խաչ), Ֆր. Կապոյտ Խաչը, Զ. Ո. Միութեան, Հայ Կ. եւ Մ. Միութեան, Փարիզի Հայ Երիտ. Միութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները :

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ, ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՎԵՐՏԻԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ երկուշաբթի, 13 Մայիս ժամը 10.30ին, Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց եկեղեցիին մէջ, 10bis Rue Thouin (Մէթրօ Monge), Արհիապատիւ Գրիգորիս եպիսկոպոս Պահապանեան հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ հանգուցեալ Ծիրանաւորին յիշատակին, նախագահութեամբ Էմմանուէլ արքեպիսկոպոս Շափթալի :

Զինուորներուն համար

Վալանսէն Պ. Խորէն Փէքմէզեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար զինուոր Կէզիրեանի :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ միջեւ ներդաշնակութիւն պիտի հաստատուի մօտերս, ինչպէս հաղորդեց տեղեկութեանց նախարարը, Պ. Ֆրոսար : «Ֆրանսայի մէջ գրաքննութիւնը կանխարգել է, Անգլիոյ մէջ՝ զսպողական : Ոչ դիւրին, ոչ ալ հաճելի էր որ երբ անգլիական անթելը կամ մամուլը լուր մը կուտային, ֆրանսական մամուլը յետաձգէր անոր հրատարակութիւնը : Այս տեսակէտով, կը յուսամ թէ քանի մը օրէն ներդաշնակութիւն պիտի հաստատուի : Նորվեկիոյ դէպքերուն դասերը պիտի չմոռցուին» :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական գործավարը, մարաջախտ Վորոշիլով, արձակուելով իր պաշտօնէն, ընտրուեցաւ փոխ - վարչապետ : Վորոշիլով այս պաշտօնը կը վարէր 15 տարիէ ի վեր : Հիմա ենթակայ է Մոլոթովի, որ թէ վարչապետ է եւ թէ արտաքին գործավար : Իր յաջորդը, մարաջախտ Տիմոշէնքօ, հրամանատարն էր Քիէվի զինուորական շրջանին : Վորոշիլով եւ Տիմոշէնքօ Սթալինի հետ պաշտպանած են Ցարիցինը — այժմ Սթալինկրատ — սպիտակ Ռուսերու դէմ, կարմիր յեղափոխութենէն վերջը : Վորոշիլով զաւակն է բանուորի մը, իսկ իր յաջորդը՝ Պեսարապիացի շինականի մը : Տիմոշէնքօ հրամանատարն էր Լեհաստանը գրաւող խորհրդային զօրաբաժիններուն եւ կուսակցական է 1919էն ի վեր : Մասնակից է հեծելազօրքի եւ 1920ին արշաւեց մինչեւ Վարշաւա : Մինչ իր պետերը յաջորդաբար գնդակահարուեցան, Տիմոշէնքօ աստիճանաբար յառաջ գնաց կարմիր բանակին մէջ : Վորոշիլով 59 տարեկան է եւ գործօն դեր կատարեց կարմիր բանակին կազմակերպութեան համար, զայն բարձրացնելով աշխարհի ամէնէն մեծ բանակներէն մէկուն : Ինք էր որ հաստատեց մեքենաշարժ զօրամասերը, կազմեց օդանաւային հզօր տորմիղ մը եւ քաջալերեց անկարգելի յատուկ հետեւակազօրքը :

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ դէպքերը միշտ կը զբաղեցնեն Զուիցերիոյ զինուորական իշխանութիւնը : Առջի օր ձերբակալուեցաւ կին մը որ փորձած էր գաղտնի տեղեկութիւններ քաղել սպաներէ եւ զինուորներէ, գերման գործակալի մը համար : Իսկ ենթասպայ մը, որ ձերբակալուած էր անցեալ նոյեմբերին, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան եւ բանակէն վտարման, որովհետեւ յանձն առած էր տեղեկութիւններ հաղորդել գերման գործակալի մը, Զուիցերիոյ ամրութեանց մասին :

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ անթել գործիքներ ճարելու համար կոչ մը հրատարակուեցաւ տեղական մամուլին մէջ, մասնաւոր կազմակերպութեան մը կողմէ որուն գլուխը կը գտնուին ծանօթ գրագէտը, Ժոռժ Տիւհամէլ եւ ուրիշ երեւելիներ : Մինչեւ հիմա հարիւրաւոր գործիքներ ճարուած են, բայց պահանջը կ'աճի ամէն օր եւ թերթերը սիւնակներ բացած են, գոհացնելու համար : Նոր կազմակերպութիւնը, «Զինուորին Անթելը», անդամներ կ'արձանագրէ 50էն մինչեւ 5000 ֆրանք վճարումով : Անոնք որ հազար ֆրանք կը վճարեն, պիտի ստանան պատուոյ վկայական մը եւ եթէ ուզեն, իրենց անունը պիտի արձանագրուի զրկուած գործիքներէն մէկուն վրայ :

ԻՏԱԼԻՈՅ հաղորդակցութեանց նախարարը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն կառավարութիւնը յաջողած է ածուխի բոլոր պէտքերը հոգալ Գերմանիայէն, ցամաքի ճամբով : Երկու երկիրները պայմանաւորուած էին ամսական 1 միլիոն թոն ածուխի համար : Արդ, առաջին ամսուն (ապրիլ) Գերմանիայէն Իտալիա հասած է 986.000 թոն, Ալպեաններու ճամբով :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ Բ. ԱՏԵԱՆԸ չորս եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտեց երկու հաշմանդամներ, Կասթոն Քոռնիւ եւ Ալպէռ Վոթըլէ, որոնք միեւնոյն ատեն ամբաստանուած էին թէ խրացուցած են կազմակերպութեան դրամները : Երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ զինուոր մը, Մարսելօ, որ արձակուրդէն օգտուելով հաշմանդամական քարոզութիւն կատարած էր իր նախկին գործարանին մէջ : Զինուորական Ա. ատեանը ութական տարի բանտարկութեան եւ 1000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտեց երկու եղբայրներ, Շարլ եւ Լօժէն Թանկի, որոնք սրճարանի մը մէջ թելադրած էին զինուորներու որ ճակատ չերթան եւ հաշմանդամական թռուցիկներ յանձնած էին : Չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Անտրէ Մորիս (Մոնմորանսի), հաշմանդամական նիւթեր հրատարակած ըլլալով եւն. : Բոլոր դատապարտեալներն ալ միեւնոյն ատեն զրկուած են քաղաքացիական իրաւունքներէ, հինգ տարուան համար :

500.000 ԳԼԱՆԻԿՆԵՐ (սիկառէթ), որոնք Ֆրանսա պիտի փոխադրուէին անգլիացի զինուորներու համար, շոգիացան Լոնտոնի մէջ : Կառապանը քանի մը վայրկեան հեռացած էր, երբ վերադարձաւ, կառքը անհետացած էր : Քիչ վերջը կառքը գտնուեցաւ, բայց գլանիկները թռած էին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ .— Այս կիրակի, 12 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ - պատարագ ողբացեալ ԴԱՒԻԹ ՄՍՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Մարտ 31ին : (Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 6ին, Պրիւսէլի մէջ) :

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 12 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4347

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

MEMENTO MORI!

... Քսանը հինգ տարի, եւ դեռ տասն անգամ քսանըհինգ տարի պատմութիւնը պիտի յիշեցնէ,— ամբողջ ժողովուրդ մը ողջակէզ եղաւ, սկսելով 1915 ապրիլ 11)24էն: Ողջակէզ՝ բառին ամէնէն բարբարոսական առումով : Եւ առանց խտրութեան տարիքի, սեռի, դաւանանքի կամ հանգամանքի :

Խորտակուեցաւ մշակոյթի ճակատը, 50 տարուան սերունդի մը անձեռնմխելի, դրադէտ - բանաստեղծէն մինչեւ յետին վարժապետը եւ գիւղացի տէրտէրը :

Փոշիացաւ միջին դասը, առեւտրական թէ արհեստաւոր, մասնագէտ :

Կոտորուեցաւ գիւղացին,— այն բազմութիւնը որ դարերով իր արդար քրտինքը խառնած էր հողին եւ ջուրին, իբրեւ ղէնք ունենալով խոփն ու արօրը, եւ լծկանը հրաշագործ:

Եւ ինչ որ փրկուեցաւ արեան ճապաղիքներէն, ահաւասիկ ցիրուցան աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ:

Ի՞նչ է օրուան խորհուրդը, մանաւանդ այսօր, երբ աշխարհը նորէն բռնուած է ամեհի, աննախատեսելի փոթորիկի մը, Եւրոպայի պորտին վրայ:

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ մեր նշանախօսքը, երբ ուրիշ փոքր այլ բախտաւոր ժողովուրդներ անգամ — անկախ պետութիւններ — դարձեր են ոտքի կոխան հրէշային աշխարհակալութեան մը ճամբաներուն վրայ:

— Macte animo! Քաջութի՛ւն: Եղիր քաջ եւ ինքնավստահ, ինչպէս անոնք որ զոհ գացին գազանային ախորժակներու, 25 տարի առաջ :

Եղիր քաջ եւ արթուն եւ ճակատաբաց, քանի որ աւելի քան մէկ միլիոնի զոհէն վերջն ալ, ունիս հայրենիք մը, կուան մը եւ հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ՝ իբրեւ ժառանգորդ :

Ու մանաւանդ ամուր բռնէ մէջքդ, նայելով այն հազարաւոր զաւակներուդ որ մահն աչք առած, կը մարտնչին Եւրոպայի սրտին վրայ, սեղմած իրենց ակռաները :

Եթէ արդարութիւնն է որ պիտի յաղթանակէ այս աշխարհասասան փոթորիկին մէջ, ինչո՞ւ միայն մենք պիտի զրկուէինք յորդահոսան արիւնի անբռնաբարելի հատուցումէն:— Շ.

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ՆԱՆՍԻԻ, ՔՈԼՄԱՐԻ, ԼԻՈՆԻ, ՓՈՆԹՈՒԱԶԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Հրձիգ ռումբեր կը նետեն Անգլիոյ մէջ

122 թշնամի օդանաւեր վար առնուած

Գերմանական յարձակումը կատարուեցաւ եւ կը շարունակուի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, արտակարգ ուժգնութեամբ: Կռիւները սաստկացած են Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ: Հոլանտական զեկոյցին համաձայն, առաջին յարձակումը կատարուեցաւ բազմաթիւ ռմբաձիգ օդանաւերով, եւ աջակցութեամբ անկարգելով իջած զինուորներու որոնք հոլանտական համազգեստ հագած էին: Միեւնոյն ատեն յարձակում գործուեցաւ Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի վրայ: Ամսթէրտամի մէջ վիրաւորուեցան բաւական թիւով քաղաքացիներ, օդանաւային ռմբակոծութեան հետեւանքով: Կրակ տեղաց նաեւ Ռոթէրտամի եւ այն քաղաքներուն վրայ ուր օդակայաններ կը գտնուին: Ռոթէրտամի մէջ գերման զինուորներ իջան օդանաւերով: Օդակայաններու դէմ կատարուած յարձակումներու ատեն վար առնուեցան 70 գերմանական օդանաւեր, խորտակուեցան 4 զրահապատ կառախումբեր: Հոլանտացիները անմիջապէս բացին թումբերը, արշաւանքը կասեցնելու համար արհեստական ողողումներով: Գերմանական հսկայ սաւառնակներ զինուոր իջեցուցին Լա Հէյ, Ռոթէրտամ եւ Ամսթէրտամ, հոլանտական, երբեմն ալ անգլիական համազգեստներով: Հարիւրաւոր զինուորներ իջան անկարգելներով, Հոլանտայի հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններուն մէջ: Գերմանները առաջին օրը հոլանտական հողէն ներս մտան մինչեւ 15 քիլոմեթր, բայց վերջին լուրերը կ՚ըսեն թէ յառաջխաղացութիւնը կասած է: Հոլանտայի թէ Պելժիոյ մէջ փակուեցան բոլոր դպրոցները, սակարանները եւն., խզուեցան հեռաձայնով խօսակցութիւնները արտասահմանի հետ եւ խիստ գրաքննութիւն հաստատուեցաւ: Հոլանտայի արտաքին եւ գաղթային նախարարները Լոնտոն գացին օդանաւով, օգնութիւն խնդրելու համար: Հոլանտական բանակը յաջողութեամբ կը դիմադրէ գերմանական զօրքին, համաձայն սպարապետութեան զեկոյցին:

Գերմանական հարիւր օդանաւեր կրակի բռնեցին Պրիւսէլը, մէկուկէս ժամ: Մասնաւորապէս ռմբակոծուեցան մայրաքաղաքին եւ ուրիշ քաղաքներու օդակայանները: Կռիւները կը շարունակուին ամբողջ Ֆրանքօպելժիական սահմանագլուխին վրայ: Ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարուեցաւ եւ թագաւորը ստանձնեց բանակին հրամանատարութիւնը, ինչպէս ըրած էր իր հայրը, Ալպէռ, 1914ին: Պելժիոյ զինուորները կը կռուին Ախէնի մօտ (Էքս լա Շափէլ, Գերմանիա): Պելժիոյ մէջ ալ գերմանական արշաւը տեղի ունեցաւ այնպէս ինչպէս Հոլանտայի մէջ: 37 օդանաւեր յարձակեցան Անվէրսի վրայ: Պրիւսէլի մէջ ռումբ մը ինկաւ գերմանական դեսպանատան մօտ, շատ մը շէնքեր վնասուեցան, գործարան մը վառեցաւ: Պելժիոյ բոլոր գերմանները ձերբակալուեցան, իսկ 1881 նոյեմբեր 1էն 1923 դեկտեմբեր 3 ծնած բոլոր օտարականները հրաման ստացան անմիջապէս ոստիկանութեան ներկայանալու: Պելժիական զեկոյցն ալ կ՚ըսէ թէ յաջողած են կասեցնել գերման զօրքին յառաջխաղացութիւնը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԵՔ ՆՈՐ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏ.— ՀՈԼԱՆՏԱ, ՊԵԼԺԻԱ, ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿ

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԶՕՐՔՆ ԱԼ ԱՆՑԱՒ ՍԱՀՄԱՆԸ

Երէկ հաղորդեր էինք Հիթլէրի սարքած նոր արշաւանքը՝ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի դէմ, ամփոփելով առաջին կարեւոր լուրերը: Ահաւասիկ պաշտօնական զեկոյցները, լրացուցիչ մանրամասնութիւններով.—

Զեկոյց թիւ **499**, Մայիս **10**, առաւօտ (**254**րդ օր).— Մայիս 10ի առտուան առաջին ժամերուն, գերման զինուորները սկսան Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ մտնել: Ֆրանսական բանակը գիշերանց հրաման ստացած էր պատրաստ գտնուելու: Պատկան պետութիւնները դիմած էին դաշնակից կառավարութեանց: Ասկէ զատ, թշնամին օդանաւային ռմբակոծութիւններ կը կատարէր Ֆրանսայի հիւսիսային եւ արեւելեան շրջաններուն մէջ: Շատ մը թշնամի օդանաւեր, որոնց համրանքը ճշդուած չէ տակաւին, վար առնուեցան թէ հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցներու եւ թէ հետապնդիչ օդանաւերու կողմէ :

Զեկոյց թիւ **500**, իրիկուն.— Գերման զօրքին կողմէ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի դէմ կատարուած գործողութենէն առաջ, մայիս 10ի առտուան առաջին ժամերուն, օդանաւային լայն յարձակում մը տեղի ունեցաւ: Բացի ռմբակոծութեամբ կատարուած յարձակումներէ, թշնամի բազմաթիւ զօրամասեր վար իջան օդանաւերով կամ անկարգելներով, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի զանազան կէտերուն վրայ: Մասնաւորապէս Հոլանտայի մէջ անոնք փորձեցին յանկարծակի գրաւել օդակայաններ: Ընդհանուր առումով, անոնք յաջողութեամբ հակայարձակումի ենթարկուեցան տեղական զօրքին կողմէ: Գիշերուան երկրորդ կիսուն սկսած թշնամի օդանաւային յարձակումը Ֆրանսական հողին վրայ շարունակուեցաւ ցերեկուան ընթացքին: Այս ռմբակոծութիւնը քանի մը նիւթական վնասներ պատճառեց որոնք շատ կարեւոր չեն: Մեր հետապնդիչ օդաչուները եւ հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցները դիմադրելով թշնամի արշաւանքին, ծանր կորուստներ պատճառեցին գերմանական օդատորմիղին : Քառասունեւչորս թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան մեր հողին վրայ: Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի կառավարութիւնները այս առտու Դաշնակիցներուն դիմած ըլլալով, Ֆրանքօանգլիական զօրքը անմիջապէս պատասխանեց այս կոչին, եւ յառաջ խաղաց ամբողջ ճակտին վրայ, Հիւսիսային ծովէն մինչեւ Մոզէլ:Անոնց յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի պելժիական հողին վրայ: Բուռն կռիւներ մղուեցան Լիւքսէնպուրկի հողին վրայ: Գերմանական յարձակումը կը տարածուի մինչեւ Սիէրքի շրջանը եւ թեթեւօրէն դէպի Մոզէլի արեւելեան կողմը :

*** Ինչպէս գրած էինք, գերմանական արշաւը սկսաւ հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, ժամը 3ին: Ֆրանսական զօրքը սահմանը անցաւ ժամը 7 — 8, անմիջապէս պատասխանելով Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի կոչին: Ֆրանսական բանակին յառաջխաղացութենէն առաջ, թշնամի օդանաւեր կը ռմբակոծէին Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքները,— Նանսի, Լիլ, Քոլմար, Լիւքսէոյլ, Լիոն, ինչպէս եւ Փոնթուազ (Փարիզի մօտ, 25 քիլոմեթր հեռու): Գերմանական յարձակման գլխաւոր նշանակէտներն էին օդակայանները, որպէսզի դաշնակից օդատորմիղը չկարենայ օգնութեան հասնիլ Հոլանտայի: Ամէնէն ծանր ռմբակոծութիւնը տեղի ունեցաւ Նանսիի մէջ: Զինուորներ մեռան Լիոնի մէջ, ուր կը գտնուի Պրոնի օդակայանը: Փարիզի մէջ ահազանգը հնչած ատեն (10րդ) ռումբեր չնետուեցան, բայց Փոնթուազի շրջանը ռմբակոծուեցաւ: Ահազանգը երէկ առտու ալ (շաբաթ) հնչեց Փարիզի մէջ, ժամը 6.15ին, տեւելով 35 վայրկեան :

Վարչապետը վերակազմեց դահլիճը

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպարապետը, Զօր. Կամլէն, հետեւեալ օրակարգը ուղղեց բանակին.— «Այն յարձակումը զոր կը նախատեսէինք անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր, սկսաւ այս առտու: Գերմանիա օրհասական պայքար մը կը մղէ մեզի դէմ: Ֆրանսայի նշանախօսքերն են.— քաջութիւն, կորով, վստահութիւն»:

*** Գերմանական արշաւանքէն անմիջապէս վերջը, վարչապետը խորհրդակցելով հանրապետութեան նախագահին հետ, վերակազմեց դահլիճը, — իսկ եւ իսկ ազգային միութեան կառավարութիւն մը, որուն կը մասնակցին բոլոր նոր հոսանքները: Դահլիճին մէջ առնուեցան Լուի Մառէն, աջակողմեան խմբակցութեան վարիչը, եւ Ժան Իպարնէկարի, Մեծ պատերազմի վեթերան մը, որ նախագահն է Գնդ. տը Լա Ռոքի կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին (Նախկին Հրեղէն Խաչ): Մօտ մէկ ամիս առաջ այս երկու խմբակցութիւնները դահլիճին հակառակ քուէարկած էին, բողոքելով երեք ընկերվարականներու մասնակցութեան դէմ, բայց հիմա որ հայրենիքը վտանգի մէջ է, մէկդի կը դնեն քաղաքական վէճերը: Միեւնոյն ատեն ջնջուեցան խորհրդականներու կամ փոխ - նախարարներու պաշտօնները, որպէսզի դահլիճը աւելի ամփոփ եւ կեդրոնացեալ հանգամանք մը ունենայ :

Վարչապետը իր կարգին ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, հետեւեալ բովանդակութեամբ .

— « Երէկ առտու, ժամը 7 — 8, մեր զինուորները, ազատութեան զինուորները, անցան սահմանը:Մեր ժողովուրդը շատ լաւ կը ճանչնայ Ֆլանտրի դաշտին այս դարաւոր ռազմադաշտը : Մեր դիմացը , դէպի մեզ խոյացողն է նաեւ դարաւոր արշաւողը: Ամբողջ աշխարհի մէջ, ամէն ազատ մարդ, ամէն ազատ կին սրտատրոփ կը դիտէ կատարուած ողբերգութիւնը: Անասնական ո՞ւժն է որ պիտի յաղթէ: Այդպէս կ՚աղաղակէ Հիթլէր: Տարիներէ ի վեր ան կը խաղար մեր խաղաղութեան ճիգին հետ, պատրաստելու համար իր պատերազմը: Նոյնիսկ պատերազմը յայտարարելէ վերջ, ան յոյս դրաւ մեր պառակտումներուն, մեր տկարութեանց վրայ: Ան կարծեց թէ համայնավարական դաւաճանութիւնը ներքին կազմալուծում յառաջ պիտի բերէ: Բայց ոչ մէկը եղաւ: Այսօր ան կը նետէ դիմակը: Ան մատով Ֆրանսան է որ կը ցուցնէ իր բանակներուն եւ ռազմական օդանաւերուն: «Ֆրանսան մինակը, 200 տարուան մէջ 31 անգամ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ», կ՚ըսէ ան: Հին հաշիւն է այս, Ֆրանսայի հաշիւը որու մասին այնքան յաճախ կը խօսուի «Իմ պայքարը» գրքին մէջ: Ոտքի է Ֆրանսան, հանդարտ եւ հզօր: Համախմբումի ժամն է: Գիտէք արդէն որ բոլոր կուսակցութիւնները միացած են կառավարութեան ծոցին մէջ: Այն պահուն երբ մեր ժողովուրդին լաւագոյն տարրը, ամէնէն երիտասարդ, ամէնէն կենդանի եւ ամէնէն հզօր մասը իր կեանքը պիտի զոհէ հանդիսաւոր ճակատամարտի մը մէջ, մէկ ծանրակշիռ մտածում կը տիրապետէ ամէն տունի, ամէն գիւղական խրճիթի, ամէն զօրակայանի մէջ: Միեւնոյն մտածումը մեզ բոլորս կը բարձրացնէ մեր անձերէն վեր: Ամէն մէկը կը պատրաստուի կատարելու իր պարտականութիւնը: Ֆրանսական բանակը քաշեց սուրը: Ֆրանսան կ՚ամփոփուի »:

*** Պելժիոյ մէջ միշտ նոր հնարքներ կը մտածեն, զօրացնելու համար երկրին պաշտպանութիւնը: Այսպէս, Առտէնի նահանգին անտառապատ կիրճերը բոլորովին փակուած են ծառերով եւ խոշոր քարերով, որպէսզի Գերմանիոյ մեքենաշարժ զօրամասերը չկարենան անցնիլ, երբ արշաւանք մը տեղի ունենայ: Ծառերու տապալումը քանի մը միլիոն ֆրանքի վնաս պիտի պատճառէ անտառի ճարտարագործութեան, բայց զինուորական իշխանութիւնը ամէն բանէ վեր կը դասէ երկրին պաշտպանութիւնը :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ՚ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ԱՐԱՐՔԸ

»»» . «««

Հիթլէրի յայտարարութիւնը բանակին

Մայիս 10ին գերմանական կառավարութիւնը եւ անթելը օրն ի բուն բանեցան, արդարացնելու համար կատարուած յարձակումը: Նախ Հիթլէր հետեւեալ յայտարարութիւնը ուղղեց բանակին .

— « Հնչած է ժամը վճռական ճակատամարտին, ի խնդիր ազգի ապագային: Լման 300 տարի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարիչները ջանացին խափանել Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ ամրապնդումը: Անոնք Եւրոպան եւ մասնաւորապէս Գերմանիան տկարութեան, անկարողութեան մատնեցին, հասնելու համար այս նպատակին: Միայն Ֆրանսան 200 տարուան մէջ 31 անգամ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ: Տասնեակ տարիներով Գերմանիան առարկայ դարձաւ բրիտանական աշխարհակալութեան, որպէսզի չկարենայ բարձրանալ, մերժելով 80 միլիոն բնակիչներու անհրաժեշտ պահանջները: Ֆրանսա եւ Անգլիա այս քաղաքականութիւնը վարեցին առանց նկատի առնելու Գերմանիոյ վարչական կարգուսարքը: Անոնք ջանացին զարնել գերման ժողովուրդը... Ատոր համար ալ մերժեցին խաղաղութեան բոլոր առաջարկները եւ պատերազմ յայտարարեցին 1939 Սեպտ. 3ին: Գերման ժողովուրդը ատելութիւն չունի եւ թշնամի չէ անգլիացի եւ ֆրանսացի ժողովուրդներուն: Բայց այսօր ապրելու կամ կործանելու պայքար մըն է որ կը մղուի: Մեր քաջարի զինուորները քանի մը շաբթուան մէջ խորտակեցին լեհ թշնամին, անհետացնելով արեւելքէն սպառնացող վտանգը: Այն ատեն Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշեցին յարձակիլ հիւսիսէն: Ապրիլ 9էն ի վեր, գերման բանակը ջախջախեց այդ փորձը: Այժմ Անգլիա եւ Ֆրանսա քաղաքական վիթխարի ռազմախաղ մը փորձելով հարաւ - արեւելքէն, կը ջանան Ռուր արշաւել Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ճամբով: Զինուորներ արեւմտեան ճակատի, հնչած է ժամը ձեզի համար: Այն կռիւը որ կը սկսի այսօր, պիտի վճռէ գերման ազգին ճակատագիրը, յառաջիկայ հազար տարիներուն համար: Կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը: Գերման ժողովուրդը կ՚ընկերանայ ձեզի իր օրհնութեամբ »:

Այս յայտարարութենէն վերջը, Հիթլէր անմիջապէս ճակատ մեկնեցաւ, վարելու համար գործողութիւնները, իբրեւ գերագոյն հրամանատար:

*** Արշաւանքէն առաջ, Գերմանիա ծանուցագիրներ ուղղելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ, կ՚ամբաստանէր թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կ՚ուզէին մեղսակից դարձնել այդ երկու երկիրները, Գերմանիա արշաւելու համար անոնց հողին վրայէն: «Այս պատճառով, գերման կառավարութիւնը հրամայեց իր զօրքին ապահովել այդ երկու երկիրներուն չէզոքութիւնը, բոլոր զինուորական միջոցներով»: Ծանուցագիրը կը պնդէր թէ Գերմանիա երբեք միտք չունի բանաբարելու երկու երկիրներուն գերիշխանութիւնը կամ ստացուածքները, եւ կը խնդրէր չդիմադրել: Լիւքսէնպուրկի ալ խոստում կը տրուէր յարգելու իր չէզոքութիւնը եւ անկախութիւնը:

Գերմանական յուշագիրը աւելի ընդլայնելով այս տեսակէտը, կ՚ազդարարէր թէ «գերման ժողովուրդը իրեն պարտադրուած այս մահու եւ կենաց պայքարին մէջ տրամադիր չէ ձեռնածալ սպասելու Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յարձակման եւ հանդուրժելու որ ճակատամարտը գերմանական հողին վրայ փոխադրուի Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ճամբով: Գերման զինուորները կը հասնին ոչ թէ իբրեւ թշնամիները պելժ եւ հոլանտացի ժողովուրդին, որովհետեւ գերմանական կառավարութիւնը երբեք չուզեց որ դէպքերը այս ընթացքը առնեն: Պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ, որոնք ամէն մանրամասնութեամբ սարքած են Գերմանիոյ դէմ ուղղուած յարձակումը, ինչպէս եւ պելժիական եւ հոլանտական իշխանութեանց վրայ, որոնք թոյլ տուած եւ նոյնիսկ խրախուսած են անգլեւֆրանսական պատրաստութիւնները »:

Պրիւսէլի գերմանական դեսպանը մայիս 10ի առտուն ժամը 8.15ին ներկայանալով Պելժիոյ արտաքին նախարարին, տեսակցութիւն մը ունեցաւ որ տեւեց մինչեւ ժամը 8.40: Նախարարը բողոքեց Պելժիոյ չէզոքութեան այս երկրորդ բռնաբարման դէմ որ տեղի կ՚ունենար 25 տարի վերջը եւ աւելի գարշելի դտաւ զայն, քանի որ նախապէս որ եւ է ազդարարութիւն կամ վերջնագիր ուղղուած չէր: Յետոյ յայտարարեց թէ իր երկիրը պիտի դիմադրէ արշաւանքին, բոլոր ուժերով: Դեսպանը մեկնեցաւ նախարարին յանձնելով իր կառավարութեան յուշագիրը :

Հոլանտայի մէջ ալ նոյն պաշտօնը կատարեց Լա Հէյի գերմանական դեսպանը: Յուշագիր մըն ալ ուղղուեցաւ Լիւքսէնպուրկի, նոյն բովանդակութեամբ:

Հոլանտայի Թագուհին, Վիլհելմինա, «բոցավառ բողոք մը » ուղղեց գերմ. արշաւանքին դէմ, յայտարարելով թէ այս արարքը կատարուեցաւ հակառակ նախապէս տրուած հանդիսաւոր խոստումներուն: Թագուհին յայտարարեց թէ ինք եւ իր կառավարութիւնը պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը, եւ ջերմագին կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի ամէն քաղաքացի իր պարտականութիւնը կատարէ գերագոյն արթնութեամբ եւ կատարեալ հանդարտութեամբ :

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Քսանըհինգ տարի՜...

Ո՞վ կրնար հաւատալ որ քսանը հինգ անգամ Ապրիլ Տասնըմէկի սեւ տարեդարձը անցեր է վերապրողներուս աչքին առջեւէն :

Պիտի կրնայինք հաւատալ, եթէ անոր վէրքը սպիացած ըլլար, եթէ զոհերու գերեզմանները գոցուած ըլլային, եթէ նահատակներու ձայնը լռած ըլլար, հոգիները վերջապէս հանգչած :

Քսանըհինգ տարի՜...

Ոչ, երէկ էր: Աւելի մօտիկ՝ մեր այսօրուան իրականութեան մէջ :

Անցած տարիները մինակ հեւ ի հեւ ապրուած եւ սպասումի գիշերներ եղան, կեղծ արշալոյսներով լուսաւորուած առտուներ, լեցուն՝ փրկարար երկունքի յոյսերով, եւ մեր արդար յոյսերուն բիրտ եւ անողորմ պատրանքներով :

Եւ ազատութեան համար դարերով տանջուած, ու հազար անգամ հերոսական ազգի մը սրտին վրայ, Ապրիլ Տասնըմէկի վէրքը մնաց բաց, բաց՝ ինչպէս իր լուսաւոր զաւակներուն համայնական գերեզմանները :

×

Ժամանակը, կ'ըսեն, կրնայ ամենամեծ վիշտերը մոռցնել տալ :

Քսանըհինգ տարուան մէջ ոչինչ մոռցուեցաւ, ոչինչ պէտք է մոռցուի: Եթէ մենք մոռնանք, պիտի չմոռնան մեր մեռելները եւ անոնց ոգեկոչած Մեծ Արդարութիւնը, որ պիտի գայ ուշ կամ կանուխ, թերեւս վաղն իսկ:

Ծախսա՞ծ է ձեր հաւատքը: Բացէք պատմութիւնը, եւ հետեւեցէք անոր չորս հազար տարուան էջերուն մէջէն այն ճամբուն, ուրկէ՝ անտեսանելի, անըմբռնելի օրէնք մը կ'անցնի, եւ չի ձգեր դահիճներուն օձիքը, մինչեւ որ անոնք հաշիւ տան. մինչեւ որ լռէ արիւնոտ հողէն բարձրացած բողոքի ահաւոր ձայնը :

Պատմութեան օրէնքը բացառութիւն պիտի չընէր մեր նահատակներու դահիճներուն, եթէ նոյն իսկ մարդկութիւնը, կոչուած՝ քրիստոնեայ եւ քաղաքակիրթ, խօսող արդարութեան անունով, աչքերը կամովին վարագուրած, խիղճը մեռցուցած, ուզէ չեղեցնել նաեւ իսկական Արդարութիւնը. անոր անողոք ձեռքը :

×

Արդարութիւն՝ մե՛ր Դատին արդարութիւնը, ազատութեան բոլոր դատերուն ամէնէն արդարը եւ արիւնոտը, թէեւ ուզեցին խեղդել զայն. ամէնէն զօրաւորը, թէեւ փոքր ու տկար ենք :

Մե՛ր Դատը, զոր ոչ մէկ անիրաւութիւն պիտի կրնայ թաղել, ոչ մէկ ուժ պիտի կրնայ վերցնել պատմութեան ճամբուն վրայէն:

×

Ձէ, անհաւատալի է որ Ապրիլ Տասնըմէկի նահատակները քսանըհինգ տարի սպասած ըլլան :

Անոնք սգահանդէսի չսպասեցին, այլ Յարութեան Տօնի, որուն հաւատացին եւ որուն համար մեռան :

Կը հաւատանք մենք ալ, եւ հիմա, քսանըհինգերորդ Ապրիլ Տասնըմէկին, ամէն առենէ աւելի անսասան հաւատքով :

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

«ԵՍ ՀԱՅ ՉԵՄ»

Օրթագիւղն էր, երկայնահասակ, չղակազմ, խարտեաշի վրայ, ցորենագոյն: Իր գործն ու անունը չեմ յիշեր, բայց գիտեմ թէ առեւտրական էր, բաւական վարպետորդի ու լեզուանի: Հանրային կեանքի անհաղորդ, շաբաթը ամբողջ առեւտուրը սատանային ընկերակցութենէն յառաջ, կիրակիները իր սփոփանքը կը գտնէր Ս. Գիրքի ընթերցումին մէջ, կնոջը հետ գլուխ գլխի, ծունկ ծունկի :

Փրչեր մը զինքն ալ հրաւիրեր էին գիւղին ոստիկանատունը «տեղեկութեան մը համար» եւ յայտներ թէ կեդրոնէն կանչուած էր: Մարդը լսեր ու գիտցեր էր թէ, ինչպէս ամէն տեղ, իր գիւղէն ալ շատեր ձերբակալուած էին եւ թէ Հայոց համար սարսափի շրջան մըն էր սկսած :

— Ես Հայ չեմ, ես բողոքական եմ.

Ըմբոստացած էր քոմիսէրին առջեւ, որ, իր կարգին սովորական քաղցրութեամբ պատասխանած էր.

— Կը ցաւիմ որ ես չեմ ձեզ հրաւիրողը. բայց հանգստացէք, հոն կ'ըսես ըսելիքդ ու կը լսեն քեզ :

Ու առաւօտուն, ուրիշ բախտակիցի մը հետ ձեռնակապ՝ ղրկած էին Պոլիս, Կեդրոնական Ոստիկանատուն, ուր սենեակ մը հրած էին զինքն ալ՝ հազիւ ճեղք մը բանալով ծուխի ու գարշահոտութեան ու սեւ բազմութեան մը միջեւ : Օր մըն ալ, ինքզինքը գտաւ Իզմիթի եկեղեցին ...:

Ի զուր ամէն տեղ ուր պաշտօնեայի մըն էր հանդիպած, պնդեր էր թէ ինք բողոքական էր, Հայերու գործին բնաւ չէր խառնուած, թէ սխալմունքի մը զոհ կ'երթար: Զարերը կը պատասխանէին իրեն «մի յուսահատիր, արդարութիւնը կը յայտնուի», իսկ բարիները կ'ըսէին «եթէ անմեղ էիր, ինչո՞ւ բերին քեզ հոս»:

Այո, մեղք մը ունէր որ Հայ էր, բայց իրեն համար ցարդ անծանօթ ու անհաղորդ այդ մեղքը իր շալակին էր փակցուած թուրք առեւտրական մրցակից մը, ոստիկանապետին բարեկամ, որու հետեւանքով, զինքն ալ «վտանգաւոր» անձերու կարաւանին խառներ մինչեւ Նիկոմիդիա ղրկեր էին, այն ալ Հայոց եկեղեցին, ինք որ թրքախօս բողոքական էր, եւ իբր այդ ալ աւելի մոլեռանդ ու տարամերժ :

Հրոսապետ Իպրահիմ Զավուշ կը վարէր Նիկոմիդիոյ շրջանին հայաջինջ գործը: Նահանգին հայութիւնը արդէն իսկ մաքրագործած՝ այժմ Պոլսէն եկող կարաւաններուն «մաքրութեամբը» կը զբաղէր: Ամէն դասակարգի Հայերու խումբեր ամէն օր կը հանէին հոն, մէկ մասը կ'առաջնորդուէր դէպի Հայոց եկեղեցին ուրկէ, ամէն առտու, «ընտրեալ» տասնեակներ կը տարուէին հրկիզեալ փողոցներու տաք մոխիրներուն մէջէն մինչեւ Տօքթէօր Աթմասեանի բնակարանը, տեղի չարչարանաց ու խոշտանգութեան :

Այդ օրը Օրթագիւղցի բողոքականը մեզի հետ էր՝ ուսուցիչ Թորգոմ Գալըճեանի, պատրիարքարանի բարապան Գրիգորի, Տիարպէքիրցի կաղ Կարապետ աղայի (ինքնատիպ մարդուկ մը որ Գոնիայի մէջ զիս կը զգուշացնէր ոստիկանական հետապնդումներէ եւ որ յետոյ Քորփուի մէջ զոհ գնաց իտալական ամբաստանութեան) եւ ուրիշներու ընկերակցութեամբ :

Իպրահիմ, մեզ բոլորս առանձինն ձեւական հարցաքննութենէ մը յետոյ, խոշտանգութեան համար կը յանձնէր չէթէներուն որոնք անխնայ կը դանակոծէին, ոմանց վրայ կոտրելով բիրերը, իսկ ոմանց հանդէպ աւելի չափաւոր, կ'երեւի ըստ աստիճանի հրամանին :

Այդ օր ամէնէն ծանր պատժուած էին Թորգոմ, Գրիգոր եւ խեղճ Կարապետ աղան, մինչ անցեր էր բողոքականը, իսկ ես՝ թեթեւ:

Բայց երբ կաղալով եւ ծանրերը թեթեւներուն կռթնելով կրկին ձեռք կ'առնէինք եկեղեցիին ճամբան, Բողոքականը բոլորովին ըմբոստացած, կատղած երեւոյթ մըն էր ստացեր, ակռաները կը սեղմէր եւ կզակոսկրը կը շարժէր անդադար: Պիտի հաշտուէր եթէ բողոքական չըլլար: Իր անմեղութեան դէմ եղած այս անարգանքը զինքը ծայրայեղօրէն կը զայրացնէր:

Այնպէս որ, երբ հասանք եկեղեցի ու ինկանք մեր անկողիններուն վրայ, բողոքականը ծունկի վրայ նստած, գունաթափ գոչեց .

— Քանի որ այսպէս է, ե՛ս ալ Հայ եմ, եղբայրներ, թող ինչ ապուր կ'ուզեն ուտեն, Հա՛յ եմ... Հայ ...:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Յ. Գ.— Գաւազանի մկրտութիւն մըն էր եղածը:

« Օրհնեալ է գաւազան՝ որով լինի արդարութիւն» կ'ըսէին:

Հին խօսք մը՝ որ լծիւ գործադրուէր բոլոր ժամանակներու բոլոր անարդարներուն համար :

×

... Ձի մեզ պէս թուլամորթ չէին անոնք, մեր պապերը, այդ հուժկու Արմէնները, որոնք Քրիստոսէ ինը դար առաջ անցան Գայլ գետը, եւ խաղաղ ու յամառ թափանցումով մը դէպի առաջ յուշիկ յուշիկ ստեղծեցին Հայաստանը Տաւրոսի ու Պարխարի միջեւ, բարձրանալով մինչեւ Կուր գետը:

Այդ երկար ու դարաւոր ազգակերտումին մէջ գիտակցութիւնը կռեցին անոնք իրենց ուժին, ու Հայ կոչեցին իրենք զիրենք, այսինքն պետը երկրի մը, զոր իրենք ձուլած էին, այլազան եւ իրերամարտ տարրերէ :

Ուժեղ էին անոնք, եւ ինչպէ՜ս գիտէին ուրախանալ անոնք :

Ըմբիշներու մրցում, ձիարշաւ, մականախաղ, վազք, եւ քանի քանի խաղեր, որոնց հետքը պահած չէ պատմութիւնը—կը ծառայէին անոնց մարմինը գեղեցկացնելու եւ ուժովցնելու :

Շքեղ ու մեծազանձ մեհեաններ, սփռուած Արածանիի եւ Եփրատի, Երասխի եւ Տիգրիսի գեղածիծաղ հովիտներուն մէջ, կամ Վանայ լճին անտառախիտ եզրերուն վրայ, ժամադրավայրն էր զուարթ չարունակ՝ ցեղի երիտասարդութեանը :

Կոպիտ ուժը չէր միայն որ մեր պապերը բարձրացուց կէս-վաչկատուն, կէս-խաշնարած վիճակէն իրենց հետագայ քաղաքակրթութեան:

Ա. ՎՌԱՄԵԵԱՆ

ՅԻՇԵՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Եւ դարձեալ Ապրիլ 24ը...

Հայ մտքի նահատակութեան սգատօնն է, որ պիտի կրկնեն մեր սերունդները տարէց — տարի, եւ դարէ դար ...

Կարո՞ղ էք գտնել համաշխարհային պատմութեան մէջ հաւաքական նահատակութեան աւելի ցնցող տեսարան մը, քան կարաւանը հայ առաջապահ գործիչներու, որոնք կատարեցին իրենց սգերթը դէպի հեռու անապատները ...

Ժողովուրդի մը գլուխն էր, որ կը զատէին մարմինէն, նախ քան մարմինը յօշոտելը :

Հարիւրաւորներ էին այդ եզակի Գողգոթայի ճամբուն վրայ: Գաղափարի աննկուն մարտիկներ՝ որ կ'երթային անմահութիւնը գրկելու ամէնէն դաժան վախճանին մէջ: Մտաւորականներ — մեծագոյն մասը: Զինուորներ գրչի ազատութեան :

Ակնունի — հայ ամբոխի զարդերէն մէկը, մեծ Արծրունիի գլխաւոր աշխատակիցը: Զօհրապ, Զարդարեան — հայ գրականութեան, Հայոց մշակոյթի առաջնակարգ սիւներէն :

Սիամանթօ, Վարուժան — հայ մարտական բանաստեղծութեան զոյգ իշխաններ: Վարդգէս, Խաժակ, Հրաչ, Սարգիս, Շահրիկ, Մինասեան, Գալֆայեան, Փաշայեան, Ստեփանեան, Մարզպետ, հայ ազատագրական շարժման հինաւուրց ռահվիրաներ, հայկական «գետնայարկի» տաղանդաւոր քարոզիչներ :

Ու շքեղ փոյլ մը երիտասարդ գործիչներու, գրագէտներու — Բարսեղ Շահպազ, Գեղամ, Սեւակ, Բարթող, Փիլոս եւ քանի Փիլոններ ...

Երեք յաջորդական սերունդներու ծաղիկն էր, որ տրորուեցաւ դահճի բիրտ ոտքերուն տակ: Վիհ մըն էր, որ բացուեցաւ հայ մտքի անդաստանին մէջ. ահաւոր բաց մը, զոր կը զգանք ամէն մէկ քայլէ մեր կեանքի ու գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ: Փոքրիկ ազգի իմացական դէմքը մէկէն ի մէկ սեւս խոշտանգուեցաւ, խեղաթիւրուեցաւ այնքան բարձր արժէքներու կորուստով :

Ջանա՛նք գոցել աւերուածը, ճգտինք լեցնել բացուած վիհը: Ի՞նչ են ազգերը առանց գրականութեան, արուեստի — մշակոյթի : Ազգ չեն արդէն: Տգէտ ու բիրտ մարդկային համախումբեր են միայն: Նիւթ մըն են առանց հոգիի: Նիւթական հարստութիւնը արժէքաւոր է, բայց անհունապէս աւելի թանկարժէք է հոգեւոր, իմացական հարստութիւնը: Խոշոր մի գրող, բանաստեղծ, արուեստագէտ դրամագլուխ մըն է ազգի մը համար: Աշխարհահռչակ խորհող մըն է — փիլիսոփայ Կարլայլ — որ օրին մէկը այս իմաստալից յայտարարութիւնն ըրաւ .

— Ես աւելի կը նախընտրեմ, որ Անգլիան իր Հնդկաստանը կորսնցնէ, քան իր Շէյքսփիրը: Մէկը չոր, կոպիտ նիւթն է, միւսը միտքն է, հայրենիքի ոգին, որ կը ճախրէ յաւէրժօրէն աշխարհի բոլոր հորիզոններուն վրայ: Շէյքսփիրը՝ մէկ հատիկ մարդ, հանճարեղ գրող՝ աւելի մեծ գանձ մըն է ամէն գիտակից Անգլիացիի մը համար, քան Հնդկաստանը, որ պատուանդանն է Մեծն Բրիտանիոյ նիւթական վիթխարի հարստութեան ...

Այսպէս է իմացական արժէքներու կշիռն ու դերը: Ծնուէք թէ ինչպէս նոր երիտասարդ ազգերը, որ երեւան կուգան պատմութեան բեմին վրայ եւ կ'ուզեն պատուաւոր գիրք նուաճել քաղաքակիրթ ազգերու գերդաստանին մէջ, կը ձգտին ամէնէն առաջ այդ իմացական արժէքները ստեղծել: Ծնուէք թէ որքան ջանք ու ճիգ կը թափեն անգամ Թուրքերը իրենց դպրոցին ու գրականութեան համար, կը ձգտին ազգ դառնալ, պատմութիւն ստեղծել — պատմութիւն՝ ոչ մի այն ռազմական արշաւանքներու, ջարդի ու թալանի, այլ եւ ազնիւ մշակոյթի, ստեղծագործող ճիգերու: Այն Թուրքը, որու վրայ մենք սովոր ենք միշտ վերէն նայիլ, այսօր լուրջ քայլեր կ'առնէ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ ու նոյնիսկ սկսած է մեզ գերազանցել ...

Լեցուցէք մեր նօսրացած շարքերը, երիտասարդ ընկերներ, ուժ տուէք հայ մշակոյթին, գրականութեան, բայց եւ մի մոռնաք — մեռելները : Ականջ դրէք այս միւս խոշոր աշխարհահռչակ խորհողին՝ ընկերաբան Օկիւստ Կոնթին, որ կ'ըսէ թէ մարդկութիւնը, ազգերը բաղկացած են աւելի մեռելներէ, քան ողջերէ: Յիշեցէք, յիշեցէք մեռելները: Ապրիլեան, Մայիսեան, Յունիսեան եւ տարուան բոլոր ամիսներու նահատակները:

Մենք, որ աւելի «բախտաւոր» եղանք ու ճողոպրեցանք համայնաւեր խորշակներէն, պատուի ու խղճի պարտք մը ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն, ճիգերէն բան մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն : Հազարաւորներ են անոնք, որ զոհաբերեցին իրենց կեանքը հարազատ ժողովուրդին եւ կորան անյայտ խորշերու մէջ, անթաղ եւ անշիրիմ :Բայց որպէսզի մեզմէ յետոյ ալ անոնց յիշատակը ձգուի դարէ դար, սերունդէ սերունդ, պէտք է որ գրուին անոնց գործերը, պէտք է որ պատմուի անոնց կեանքը: Չունինք ազգային սրբատաճար մը, ուր ամփոփէինք նշխարները մեր մեծ դէմքերուն, չունինք «Անյայտ զինուորի» գերեզման մը, որու շուրջը ծնրադրութեան թափօր ընէին երախտագէտ բազմութիւնները: Մեր հաւաքական պաշտամունքը կարող ենք միայն արտայայտել գրչով ու խօսքով, կենսագրական հատորներով, հրապարակային հանդէսով :

... Դուք, հարիւրաւոր երիտասարդ մտաւորականներ, ցաք ու ցրիւ աշխարհի բոլոր անկիւններում, չափահաս որբեր, գաղափարական անվթար ուժեր, որ ունիք գրիչ, շնորհք ու տաղանդ, որ դեռ կ'ապրիք հայրենի յիշատակներով, որ կ'ոգեւորուիք մեր անմահ լեգէոններու գործերով եւ կ'ուզէք ապրիլ անոնց պէս ջինջ անձնուրացութեան ու վսեմ խենթութեան վայրկեաններ,— դուք էք որ պիտի ցրուէք անարգ մամուռը այդ խնկելի գերեզմաններուն շուրջ, դուք էք, որ պիտի հանէք մեր երախտաւոր գործիչները մոռացութեան անդունդներէն եւ իրենց թովիչ պատկերներով ցուցաբերէք Հայոց աշխարհին ...

11 Ապրիլը եւ մեր կեցուածքը

Եթէ տառապանքներու արեւներէն է որ մարդկութեան դարաւոր խիղճին բարբարոս բնազդներու մշուշները պիտի քշուին, ապա ուրեմն 11 ապրիլներու սեւ թռչունը իր ստուերը կը պտտցնէ — արդէն լճացած արիւններով, — ցամաքամասերու վրայ, ու կ'արձակէ ցարդ անլուր կռինչներ :

Ու հողին վրայ՝ կը տարածուին նախճիրներու զահանդական հեռանկարներ՝ մղձաւանջներու անօրինակ սարսափին իսկ սահմռկեցնող : «Մտածող եղէգը», շղթայազերծ ուժերու մոլի թաւալումին առջեւ, մեքենայի անդնդադնաց թաթառներուն առջեւ, զուր կը զարնէ մտմտուքի թեւերը՝ հակասութեանց բեւեռները իրար բերելու :

Պատմութեան անծիր ու անծայրածիր ժապաւէնին վրայ ահա կուգան իրենց խաղը խաղալու անցած-գացած ազգեր: Ո՞ւր է եգիպտացութիւնը իրենց խաղին: Աքինկղակ Փարաւոններու կողքին՝ եգիպտական քաղաքակրթութիւնը համակ: Պերիկլէսին ու Սոկրատին դիմաց՝ աւերիչ խոյանքները սպարտական մռայլ լեգէոններուն: Այդպէս ալ Իրանը, այդպէս ալ Հռոմը, թափուած անչափելի արիւնին դիմաց՝ արժէքները մնայուն: Այսօր, այդպէս նաեւ անդրհռենոսեան սա ժողովուրդը, — յաւէտ պաշտելի դէմքերը, մնայուն կուռքերը մարդկութեան, բանացները Բարիին ու Գեղեցիկին՝ Շիլլէր, Պէթհովէն եւ... եւ մեքենաշարժ ուժերը գեհենածին, հրաշէկ պողպատներու տարափին սպառնալիքներով :

Ոչ, ոչ,— կ'ըմբոստանայ մտածողը,— ազգն ու լեզուն գործ չունին այս խնդիրներուն հետ: Մարդկութիւնն է համակ, ինչ բառերով ալ բարբառի, ինչ հորիզոնի տակ ալ գտնուի, որ ծնունդ կուտայ երկու տեսակ պտուղի,— մին զինուորն է մարդկային հոգիի անվերջ ազատագրումին ու մեծութեանը, միւսը՝ պաշտօնեան է զաւիր՝ մարդկային հոգիի բիւրաձեւ ու անհուն կալանաւորումին :

Մին՝ այսպէս կամ այնպէս, տղան է կամ թոռը Թիմուրլէնկին, Ճէնկիզին, Կեսարի մը արիւնարբու կամ մէկ տեսակին ախտավարակ Ներոնի, միւսը՝ ազգականն է Վիլհելմ Թէլին, Ժան տ'Արքին, Սասունցի Դաւիթին, Լինքըլնին եւ այնքան ուրիշներու :

Մեր պատմութեան ամբողջ երկայնքին, իսկական ոգին Հայուն՝ ոգին է անառեւանգելի սրբութեանց պաշտպան՝ Վարդանին, Հայաստանի կիրճերուն մէջ ազատութիւններու

Վայրենի ցեղերն անգամ իրենց ողջ ու մեռած հերոսներու պաշտամունքն ունին, զոր հեքեաթային զրոյցներով համեմած կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ ....

Կատարենք մեր պարտքը հանդէպ մեր մեծ մեռելներուն, եթէ չենք ուզեր, որ պատմութիւնը սեւ ապերախտութեան կնիքը դրոշմէ մեր ճակատներուն :

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Խառն ի խուռն յուշեր

Դեռ նոր եմ թողած գիշերուան աշխատանքս, հանգիստի ժամանակ է, սակայն ինչո՞ւ այս առաւօտ քունը փախած է իմ աչքերէս: Ինչո՞ւ նորէն այս գիշեր աշխատանքի պահուս անգամ, սեւ մտածումներ ու դառն յուշեր խառն ի խուռն, իրար հրմշտկելով եկան անցան իմ երեւակայութեանս առջեւէն եւ հիմակ ալ հանգստի պահուս թոյլ չեն տար որ սփոփարար ու կազդուրիչ քունը գայ վերջապէս իմ յոգնատանջ մարմինս հանգչեցնելու :

Գլուխս կախ, արմուկներս յեցած սեղանին, առջեւս ալ իրիկուան թերթի հին մէկ էջը, որուն վրայի նկարը ուշադրութիւնս է գրաւած: Ֆինլանտացի կին մը տարագիր, հազիւ փախած իր հայրենիքէն, դրացի հիւրընկալ երկրին քաղաքի մը պանդոկին մէջ զաւակ մը կը ծնի : Շատ լաւ կը յիշեմ, անցեալ ամիսներուն էր, թէ ինչպէս մեր գործատեղիի Ֆրանսացի մայրերը ի տես այս նկարին, ո՛րքան յուզուեցան եւ որքան արցունքներ թափեցին:

— « Խեղճ մայր, դժբախտ փոքրիկ »:

Եւ ինչքան լուտանքներ ու անէծքներ անոնց որ պատճառ դարձած էին այսքան դժբախտութեանց:

« Խեղճ մայր, խեղճ երախայ ... եւ գիտէք, ծննդաբերութիւնը կեանքի ամէնէն նուիրական ու սրբազան մէկ պահն է որուն առջեւ ամենավայրագ կենդանիներն անգամ բնազդը ունին յարգանքով վարուելու :

Թմրած ուղեղով ու քնատ աչքերով կը նայիմ նկարին: Տխուր են կնոջ աչքերը, անշուշտ իր այս դժբախտութեան պահուն կը մտածէ նաեւ իր ամուսինին վրայ որ կը կռուի թշնամիին դէմ եւ գուցէ արդէն ինկած է պատուոյ դաշտին վրայ, իր հայրենիքին համար, առանց տեսած ըլլալու իր **նորածին երախան** :

Կը նայիմ նկարին, դժբախտ մայրիկին ու խեղճ երախային, ու յանկարծ նկարը կը մեծնայ իմ աչքիս, կ'ըլլայ ամբողջ թերթ: Ամբողջ սեւգանը նկար է հիմակ, ու խեղճ կնոջ հիւրընկալող պանդոկը կամաց կամաց կը չքանայ աչքերէս... Պանդոկ չկայ այլեւս, քաղաք չկայ, բնակութիւն չկայ, անապատն է ամբողջ, անծայր ու անվերջ: Ֆինլանտացի կինն ալ կորսուեցաւ հիմակ, ու ժողովուրդ, ժողովուրդ, որքան շատ են, հարիւր չեն, հազար չեն, կիներ ու աղջիկներ, ծեր ու երիտասարդ, երախաներ ամէն հասակէ, հազար ու հազար, հիւծած ու մաշած, ոսկոր ու կաշի, ոտքերը բոպիկ ու կիսամերկ կը քալեն ու կը քալեն: Ո՛րքան շատ են, պարանի պէս երկնցած այս անապատին մէջ: Եւ համազգեստաւոր մարդեր մահակներով ու հրացաններով զինուած անոնց ետեւէն եւ կը քալեն, ու քալեն ...

Ահա կին մըն ալ, որուն վրայ այլեւս կարողութիւն չէ մնացեր քալելու, երկու կողմն ուրիշ կիներ բռնած կը քաշքշեն զինքը :

— « Հա, աղուորս, քիչ մըն ալ, քիչ մըն ալ դիմացիր, սա դիմացը այս գիշերուան կայանն է, քիչ մըն ալ սեղմէ ակռաներդ»:

— « Քա, մարվըտաք, քուրվըտաք, ալ չըլլար, ալ դիմանալիք բան չէ, դուք չէ՞ք հասկնար »:

— « Քա, մարիկ, մէջ կը մտնէ ուրիշ կին մը, մէյ մը ոստիկանին ըսենք, կարելի է միջոց մը կը խորհի ճար ճարակ մը կ'ընէ »:

— « Ի՞նչ կ'ըսես, աղջիկս, կ'ըսէ տարէց կինը, ասանկ բաները չեն ըսուիր, այս ըսուելիք բան չէ»:

Սակայն թշուառ կնոջ վերջին ոյժն ալ կը սպառի, ակռաները սեղմելէն կը կոտրին, ուժասպառ կ'իյնայ գետին, քրտինքի ու արիւնի մէջ թաթխուած: Ու տարէց կիներէն մէկը վերջապէս կը համարձակի յայտնել ընկերացող ոստիկանին այն «չըսուելիք բանը», որպէսզի միջոց մը խորհի, ճար ճարակ մը ընէ:

— Ես այդ տեսակ բաներէ չեմ հասկնար, կը մռնչէ մարդը, պէտք է քալել մինչեւ մօտակայ կայանը եւ կամ սատկիլ :

Ու մահակը կը բարձրանայ ու կ'իջնէ հանդիպողին գլուխին: Բոլորը կը փախչին կատղած գազանին առջեւէն, կը մնայ միայն թշուառ կինը, ծրար եղած գետինը :

— Քալէ, անհաւատի աղջիկ, ժամանակ չունինք սպասելու :

Ու մահակը կը բարձրանայ եւ կ'իջնէ: Կինը ոտքի կ'ելլէ. երկու քայլ կ'առնէ եւ կ'իյնայ վերջնականապէս արիւններու մէջ, անէծքը շրթունքին, իրեն հետ մահացնելով նոյն այն միւս էակը, որ այս սարսափելի աշխարհը բնաւ չտեսնելու բախտաւորութիւնը ունեցաւ: Գերեզմանն ու խանձարուր իրար խառնուեցան :

... Ճակատս կը զարնուի սեղանիս եւ ընդոստ վեր կը ցատկեմ քունէս : Նկարը առջեւս է միշտ ու Ֆինլանտացի կնոջ տխուր աչքերը կը նային ինծի: Խեղճ մայր, խեղճ փոքրիկ: Հապա այն միւս մա՞յրը, ան ո՞ւր մնաց, ո՞րն է իրականութիւնը: Այս նկա՞րը թէ այն երազը: Անշուշտ ասիկա, այս դժբախտ կինը, հիւրընկալ տաքուկ սենեակի մէջ, սակայն իր տունէն հեռու, իսկ այն միւսը, անապատին մէջ, երազ է միայն, յոգնած ու քնատ ուղեղի բանդագուշանք ... Ինչպէ՞ս կարելի է իրական համարել այդպիսի զարհուրելի պատկեր մը: Երեւակայելն անգամ սարսափ կ'ազդէ մարդուս : Կարելի՞ բան է որ այդ աստիճան քստմնելի դէպք մը պատահած ըլլայ այս աշխարհի որ եւ է մէկ անկիւնի վրայ, ուր այնքան վեհանձն ու ազնիւ ժողովուրդներ կան :

Ու հիմակ խառն ի խուռն պատկերներ կ'անցնին առջեւէս: Ֆինլանտացի կինը ու իր փոքրիկը, պանդոկ ու անապատ ու դժբախտներ որ կը քալեն սարսափելի մարդոց առջեւէն, մահակներ որոնք կը բարձրանան ու կ'իջնեն, լաց ու վայնասուն ու վերջապէս խանձարուր եւ գերեզման :

Խելագարի պէս կը ճմռթկեմ թերթը ու կը դարձնեմ միւս երեսը, բնազդաբար կը կարդամ փոքրիկ խորագիր մը, — «25 տարի առաջ, անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւեր ռմբակոծեցին Տարտանէլի ամրութիւնները »:

Վիշտէս սահմռկած վեր կը վերցնեմ գլուխս, աչքերս կը հանդիպին պատէն կախուած օրացոյցին :

Ապրիլ 11 — 24 սգատօնը մէկ միլիոն հայ նահատակներու »:

Ուրե՞մն... սակայն ո՞րն է իրականութիւնը, սա նկա՞րը թէ այս միւսը:

— « Եւ գիտէ՞ք պարոն, ծննդաբերութիւնը, կեանքի մէջ այն տեսակ նուիրական ու խորհրդաւոր մէկ պահն է որուն առջեւ վայրի անասուններն անգամ բնազդը ունին յարգանքով վարուելու »:

Այլեւս կարելի չէ շարունակել, սիրտս պայթելու աստիճան լեցուած, ձեռքերովս գլուխս սեղմած, կ'իյնամ անկողինիս վրայ :

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

...ամպարտելի քայլերգը որոտացնող Անդրանիկներուն ու աննման բոյլով երգիչներուն ու հագներգուներուն համար: Տաւիղ ու մաճկալ, մաճկալ ու տաւիղ, գիւղերնիներուն մէջ, ա… իր պատմութիւնն առաջնորդող …ողը բեւեռային: Ու ամէն ինչի կը …նդուրժէ ան, բոլոր զոհողութիւններուն պատրաստ է ան, մէկ պայմանով: Պայմանով որ իջած հարուած …երը չուղղուին իր ոգիին իսկ: Իր …ումն է՝ կանգնիլ պաշտպան այդ ոգիին, ու Պատմութեան առջեւ՝ գալ …որ վկայութեան :

Ապառնալիքը կ՚ուղղուի ոգիի՞ն, …ոյ նշան կ՚առնէ վարդանականի՞ն, …ա նոյն բազուկներն են որ քար կը …նեն իրենց սրտին, որ առժամապէս …ը լքեն տաւիղն ու մաճը, ու պատուհասի մը սաստկութեամբը կը գոր…ածեն այս անգամ՝ կրակն ու երկաթը :

…ուռ կը մեռնին՝ բայց տեղի չեն …ար: Խոյանքով մը, յաւէտ յուռթի, …երսութեան պատուէրը կը ձգեն՝ …ող չէ թէ բախումի մը մէջ անհաւասար :

Այդպէս եղաւ ապրիլ 11ը: Ճակատագիրներուն ամէնէն եղերականը, …եւ ըլլալ զինուոր խաղաղ մշակոյթի, եւ պաշտպանել զայն հրով ու …րով :

Ան որ, քառորդ դար առաջ, հայկական ճակատագրին ահաւոր, եղերական ու հերոսական փորձութեամբը չհասկցուեցաւ՝ տար որ այսօր, իր կրկնուող ու համայնատարած սարսափէն՝ հասկցուէր :

Ու հակառակ տիրող շփոթին, հակառակ շրջաններու մութին, հակառակ դժուարութեանց անքակտելի …ճանկին, ի վերջոյ, ինչքան ճիշդ, …ած եղած է կեցուածքը Հայուն:

Այդ՝ կեցուածքն է Պահակին :

Շփոթի, նահանջականի, ուրացողականի պղտոր հոսանքները խորթ …ն իր խկութեան, ինչպէս քաղաքի …ղտոտ առուները անդոյ են լեռնե…ու կատարին: Պահակը, գերագոյն …աւնչանով, ունի բնազդը Պարտականութեան: Երկնքէն ու Պատմութենէն «հրամայուած ծառայութեան»:

Պահակը: Այո, այո, ճիշդ այնպէս ինչպէս գտնուեցաւ Հերքուլանումի աւերակներուն մէջ:

Ոտքի, եւ պատրաստ: Ճիշդ այնպէս ինչպէս կը նկարագրէ Օսվալտ Շփենկլէր: Խելագարած Վէզուվին լաւաները հրակէզ ալիքներու տակ կ՚առնեն ինչ որ կ՚ապրի: Մահուան …եղծուցիչ, փոսփորաբոյր ամպերը կը թաւալին դէպի քաղաք: Խուճապ աներեւակայելի :

…Պահակը՝ կեցած է, անշարժ, …իրկ: Ան՝ պատուէր մը ունի կատարելիք …

Դարեր վերջ, այդպէս ալ հանեցին զինք, քարացած լաւաներուն տակէն: Այդպէս ալ՝ Պատմութիւնը կ՚երկարէ իրեն՝ իր բազկաթոռը ոսկեհիւս :

— Ժողովուրդ, եղերաբախտ, մեծ, …յ ժողովուրդ, քու գաղտնիքդ՝ կեանքի կրակն է :

Դուն կը ծնիս Մեծեր, եւ կ՚աճեցնես մեծ հոգիները:

Ապրիլ 11ին ահաւոր ճիչ մը արձակեցիր որ միեւնոյն ատեն գրաւականն էր քու ապրելու անխոցելի կամքիդ :

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Տարեդարձը

... Համաշխարհային պատերազմ : Ապրիլ 11: Կրկին պատերազմ :

Այս պատերազմին մէջ մենք պիտի չունենանք Անդրանիկներ եւ Մուրատներ, Զօհրապներ ու Վարդգէսներ, Զարդարեաններ ու Սիամանթոներ :

Գացին անոնք, մահացան: Հերոսացան զէն ի ձեռին, կամ նահատակուեցան չունենալով ուրիշ զէնք այլ միայն Երազն իրենց :

Մահացան: Մե՞զի սպասելու համար... Թերեւս, աւելի լա՞ւ դիտելու համար մեր տորումները, աւելի ողջմտութեա՞մբ դատելու համար մեզ, նոր պայծառութեան մէջ որ իրենցն է հիմա ...: Կարելի է:

Աւելի լա՞ւ օգնելու համար մեզի իրենց բեղուն եղբայրութեամբ, իրենց վեհանձն ու գերագնիւ յիշատակով: Չփորձենք հասկնալ ասկէ աւելին: Գացին ու մահացան :

Այսօրուան մեր մտաւորականները կարծես կը վախնան հերոսական չեշտերէն: Այդ ապատութիւնը արդէն կը զլացուի հիմա : Անոնց շեշտերը շատ բան կորսնցուցած են այսօր իրենց նախապատերազմեան ուժգնութենէն: Միեւնոյն ածականները չենք կրնար գործածել այսօր մեր դարաւոր թշնամիներուն դէմ: Երբեմնի խանդավառութեան նշանները ասպարէզ չունին այսօր: Մեր ամենագեղեցիկ յաղթանակները մեր յիշատակներուն մէջ են, դարձեալ : Մոռացումը ուժեղ է ու քանդիչ : Աւելի ուժեղ նոյնիսկ՝ մեր կամքէն: Անձեր կան, Թուականներ կան, զորս պիտի չուզէինք մոռնալ: Բայց ժամանակը կը մաշեցնէ զանոնք, ու մենք ի զուր կը մաքառինք անոնց սրբուելուն դէմ: Ժամանակը կ՚աւրէ անոնց շըրջագիծերը առանց անդրադառնալու : Մեր անոնց հանդէպ տածած սէրն իսկ անբաւական կուգայ մեզ մոռացումէն վեր դասելու: Ասոր համար է որ մենք տարեդարձներու պէտք ունինք: Ինչպէս պէտք ունինք շատ մը ուրիշ զբաղներու՝ յաղթելու համար նոր եւ ահաւոր խորշակներու :

Պիտի չուզէինք որ այս տարեդարձը անցնէր առանց մեր սիրտերուն ու միտքերուն ծաղիկները դետեղելու անոնց անծանօթ գերեզմաններուն վրայ :

Անծանօթ զինուորին շիրիմին յարգանքը խորհրդանշան մը դարձաւ : Ինչո՞ւ համար ծանօթ զինուորներու անծանօթ գերեզմանները ուրիշ յարգանք մը չունենան :

Կեանքի յարատեւ պայքարին մէջ, որ մարդերունն է, քիչեր կը զատորոշուին: Ինչո՞ւ համար, երբոր այդ պայքարը կը սպառէ, կ՚ոչնչացնէ զիրենք, անոնք որ տակաւին պայքարի մէջ են, չկարենային երթալ անոնց գերեզմաններուն վրայ, զետեղելու համար յարգանքը իրենց պաշտամունքին :

Ծէս մըն է ասիկա. բայց մարդիկ պէտք ունին ծէսերու:

Ամենամեծ գաղափարները, անոնք որ կը տեւեն մարդկութեան անցուցած բոլոր փոթորիկներէն անդին, ծէսեր ունին, ամէն օր կատարուող :

Կեանքին որոշ արտայայտութեանց խորհրդանշական ձեւ մը տալով է որ մարդ միջոցն է գտած հանգչելու, մխիթարուելու եւ հաւատալու ինքն իր վրայ:

Հաւատալ, թէ ըրածդ տարողութիւն մը ունի, որուն մէկ մասը քեզի պիտի գայ թերեւս, բայց լաւագոյնը անոր՝ պիտի պատկանի ուրիշներուն:

Հաւատալ, թէ ոչ մէկ բան անօգուտ է, աւելորդ է, թէ ամէն մէկս մասնիկները ենք միայն մեծ Ամբողջին որուն մէջ կը գտնուի մեր ապրելու սկզբնապատճառը: Ամէն մէկը անոնց որ բաժնուեցանմեզմէ, կ՚արտայայտէր մարդու մը տարբերութիւնը. բայց մարդ մը, Հայ մը: Ոմանք գրեցին, ուրիշներ գործեցին: Ամէն մէկը կը ներկայացնէր մէկ մասը մեր զգայականութեան կամ մեր գործունէութեան: Ամէն մէկը օգտակար էր: Պիտի չպատմենք անոնց կեանքը:

Անցեալն է ան, գրեթէ Պատմութիւն, բայց եթէ եռանդն անոնց համակեց մեզ բոլորս, ատիկա անոր համար էր որ անոնց սիրտերուն մէջ ամուր կերպով բոյն էր դրած:

Անոնք են որ պարզեցին մեր սիրտերուն մէջ ճշմարիտ դրօշը որուն շուրջ կը պտղպտուէին մեր փորձութիւններն ու կամքերը :

Այսօր, սեւ նարօտներ կապուած են այն ձողին վրայ ուր կը բարձրանայ տակաւին այդ դրօշը :

Ցարգանք իրենց յիշատակին :

ԱՐԱՄ ԱՃՆԱՒՈՐ

ԲՈՒԽԵՐԻԿԻ ԾՈՒԽԻՆ ՀԵՏ

Ինչո՞ւ չես ուզեր, որ կարօտի պէս այսպէս տրտմագին
Նստիմ այս ափը ու դիտեմ անթարթ հեռո՛ւն խնկաւէտ·
Մի՛ վախենար քոյր, մարդու չեմ նայիր, ոչ ալ երկնքին,
Անցեալիս հետն եմ, մեր բուխերիկի կապոյտ ծուխին հետ...:

Մեր բուխերիկի կապուտակ ծուխն է, չե՞ս տեսներ միթէ,
Տե՛ս, ինքն է ահա՛ մեր ծուխը քնքուշ, որ ծուէ՛ն — ծուէ՛ն
Կը քակուի խաղա՛ղ՝ ղօղանջներուն հետ: Աղօթքի ժամն է,
Չե՞ս լսեր միթէ զանգերն իրիկուան, որ զիս կը կանչեն...:

Քար մը գէթ ունի՞նք այս մութ ճամբուն մէջ աղօթքի համար,
Թո՛ղ որ ես պահ մը այսպէս երազեմ, ես շատ եմ տանջուեր·
Յիշեմ ծուխը, որ մեծ մօր սրտին պէս՝ վե՛ր կը բարձրանար,
Ու մայրամուտի ճամբորդներն յոգնած իրեն կը կանչէր ...:

Այս խեղճ անկիւնէն թո՛ղ որ կարօտով դիտեմ քիչ մը գէթ,
Մեր բուխերիկը, որ երկնքի ցուրտ կամարին ներքեւ,
Իր ջերմութիւնը՝ հացին պէս ուրախ կը բաշխէր թեբբ — թեբբ,
Ունայնութեան դէմ գորովի սիրտ մը գոյութեան իբրեւ ...:

Անջրպետին մէջ թէպէտեւ փոքրիկ կէտ մը աննշան,
Սակայն, տիրաբար, ան իր լիութիւնն առատ կը խնկէր ,
Կը հերքէր Ոչը, ամայութեան մէջ կեցած յաղթական,
Ու Սարսափն անոր, ան միշտ ժպտադէմ հեռու կը վանէր...

Կը հալածէր ան ամէն մի ժխտում, ու կը հակադրէր
Իր գոյութիւնը ամէն բան ժխտող ունայնին ընդդէմ ,
Ամայութիւնը կը ցնծար իրմով, նարօտ կը կապէր,
Երբ ան յոյսի պէս անուշ մը ժպտէր յանկարծ հեռուէն ...:

Իմ աչքերուս մէջ չե՞ս տեսներ միթէ ծուխն այդ օրհնութեան ...
Հիմա, որ չկայ հայրենական տուն, չկայ հայրենիք ,
Չկայ աշխատանք, սեփական վաստակ, արօր ու գութան,
Չունինք ոչ մէկ յոյս, ոչ մէկ վառ երազ, ոչ մէկ բուխերիկ ,

Հիմա, որ կուլան հողերն հայրենի, կը կոծեն վանքեր ,
Հի՛ն — հի՛ն դարերու քրտինքն ու աղօթք հացեր են մոխիր ,
Չկան մշակներ, չկայ լուսարար, լռեր են զանգեր ,
Ու ջրերն ամէն ամայութեան մէջ կարկա՛մ ու կարմի՛ր ...:

Հիմա, ես ինչպէս ապրիմ այս ափը մեր կեանքին վարա՛ր ,
Թո՛ղ, որ ես այսպէս անցեալը ուսիս նստիմ ու իբրեւ
Աղօ՛թք մը երթամ խնկանուշ ծուխին, որ կը բարձրանար
Մեղեդի մ՚ինչպէս՝ հայրենի քաղցր կտուրին վերեւ ...

Կը քակուէր թել - թել, կը ծփար ծալ - ծալ, կը բարձրանար վե՛ր,
Ու բոլոր յոգնած անցորդներուն դէմ յոյսը կը ժպտէր ...

Ս. ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐԸ

1918 Մայիս 21—24ին՝ Սարտարապատի մեծ ճակատամարտը:

1918 Սեպտ. 19ին Արարայի ճակատամարտը :

1915 Յունիս 1ին Շապին - Գարահիսարի հերոսամարտը :

1915 ապրիլ 5ին Վանի ինքնապաշտպանութիւնը :

1920 Մարտ 2ին Հաճընի հերոսամարտը:

1918 Օգոստոս 4ին Բագուի հերոսամարտը :

1915 Սեպտ. 13ին Ուրֆայի հերոսամարտը :

1915 Սեպտեմբեր 14ին Սուէտիոյ Հայոց հերոսամարտը :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԹՓԻԿՍ

Գիլպուլը կու կանչէ, բսօր գարուն է,
Աչքերըս արցունք է, սիրտըս արիւն
է...:
Ծառները ծաղկեր են, մէյվանին խակ
է ,
Սըրտիս բերդը փըլեր, վերանայ բակ
է:

Գարո՛ւն, գարուն, ահա տասնըվեցերորդ անգամն է, որ կը դիմաւորեմ քեզ, այս խորթ ափերուն վրայ, հոգիս ալեկոծ վիշտերով :

Այնտեղ, հայրենի գարունիս արեւուն ակնթարթ մը չէի կրնար նայիլ, ու անոր բեւեռները կայծեր կը թափէին իմ աչքերուս մէջ: Բայց հոս, կրնամ վայրկեաններով աչքերուդ մէջ նայիլ, առանց թարթելու պանդխտութենէն յոգնած աչքերս :

Բայց եւ այնպէս, Գարուն ես, ու ես ուզեցի ողջունել քեզ ու յիշել քանի մը բառերով: Ուրեմն, ողջո՛յն:

Քաղաքէն դուրս, հազար - հազար հինգ հարիւր մեթր հեռաւորութեամբ սարալանջի մը վրայ, պուրակի մը մէջ յիշատակի թփիկ մը ունիմ: Քանի մը տարիէ ի վեր, ամէն գարնան այցի կ՚երթամ իրեն, քանի մը վայրկեան զրոյց ունենալու եւ հոգիս տաքցնելու համար:

Ահա կ՚երթամ, դաշտերուն մէջէն քալելով, լուռ, ու համաչափ քայլերով, դէպի յիշատակի թփիկս ...:
Գիլպուլը կու կանչէ, բսօր գարուն է,
Աչքերըս արցունք է, սիրտըս արուն
է...:

Ծաղիկներ չեն երեւար գրեթէ տակաւին, եթէ չհաշուենք սա մանրատիկ ու մելանագոյն գաճաճ մանիշակները, որոնք հազիւ նշմարելի են մարգերուն մէջէն: Մինչեւ չփրցնես ու քթիդ չմօտեցնես, հոտի նշոյլն անգամ չեն առներ ռունգերդ : Հիմակ, ով օտար գարուն, ինչպէս չյիշեմ իմ երկրի գարունը, անոր ծաղիկները, որոնց բուրմունքը հեռուէն կը հասնէր ու կը գինովցնէր մեզ :

Ու ես կը քալեմ «արեւոտ ճամբաներուն» ու դաշտերուն մէջէն, լուռ սրտիս հետ, երգս շարունակելով .
Ծառները ծաղկեր են, մէյվանին խակ
է ,
Սըրտիս բերդը փըլեր, վերանայ բակ
է :

Քանի մը տարի առաջ էր, որ գտայ այս թփիկը :

Ապրիլ 11)24ի տօնակատարութեան համար, երկու Կիլիկեցի պատանի ընկերներով միասին, այս լեռը գացած էինք ինքնաշարժով, դալար ճիւղեր ու ծաղիկներ բերելու ու բեմը զարդարելու համար :

Ու այդտեղ, պուրակի մը մէջ, յանկարծ առջեւս ելաւ թփիկ մը, ծորենի(*), որուն բնաւ չէի հանդիպած հայրենի գիւղէս բաժնուելէն ի վեր, շատ հազուագիւտ ըլլալով Եւրոպայի մէջ:

Ու երբ ես տեսայ զայն, սիրտս խաղաց... մարմինս սարսռաց, ու աչքերս զաղջ արցունքներու կաթիլներով ծովացան: Անշարժ ու համր կեցած կը դիտէի այնքան կարօտով...: Եւ, պատանի երկու ընկերներուս հարցումներուն չէի կրնար պատասխանել...: Երբ իմացան թփիկին պատմութիւնը, ակսան ծիծաղիլ վըրաս, սա՛ չար տղաքը:

Բայց, ես չմեղադրեցի, որովհետեւ, անոնք դեռ շատ մանուկ պոկուած էին հայրենի հողէն եւ, ոչ անոր ջուրին, ոչ անոր թուփին ու ծառին, ոչ լեռներուն ու սարերուն, ոչ հովիտներուն ու ձորձորներուն, արեւին ու աստղերուն կարօտը կը զգային այնքան՝ որքան ես :

Հասած եմ արդէն: Ու երկիւղածութեամբ կը մտնեմ պուրակէն ներս:

Կանչըցեր է, կանանչ տերեւներու փունջերով հագուեր ու զարդարուեր է: Չէ ծաղկեր տակաւին, բայց մօտ են կոկոնները իրենց նարնջագոյն աչուկները բանալու, ու եաքէն ալ կապոյտ, երկինքի գոյնով ու ցորենի հատիկներու մեծութեամբ ողկոյզ - ողկոյզ պտուղներով բեռնաւորուելու, որոնք հասուննալու ատեն նախ կը կարմրին, ու յետոյ կը սեւնան :

Բարեւէ մը վերջ, համբոյրէ մը ետք ... կեցած կը դիտեմ զայն անխօս : Ու շրթունքներս կը դողան : Աչքերս կը տամկանան : Կ՚երազեմ , կ՚երազեմ անցեալը անդառնալի ...:

— Թփիկդ իմ սիրունիկ, դուն հասարակ թփիկ մըն ես, բայց ինչ յոյզեր ու յուշեր կ՚արթնցնես իմ մէջս : Տես, որքան կարօտներ կան սա իմ խոնաւ աչքերուս մէջ :

Այս միջոցիս, ես կը կարծեմ թէ հայրենի սարերուն վրայ կը գտնուիմ, ուր կանչցած ու զարդարուած են հիմակ քեզի պէս, ու շուտով ալ կը ծաղկին, գարնան ու լեռներուն աւելի համ ու բուրմունք տալու համար.

Խարալլուին՝ ծորենիքը ,
Խուլթլուին՝ տանձենիքը .
Տանձուն - Ծմակին՝ մորենիքը,
Ցարեգորու ու գաբափողու՝ ալոճենիքն ու սնձենիքը,
Աղեկուն՝ խնձորենիքը,
Ախմշատու՝ լուսուն տերեւենիքն ու սերկեւիլենիքը ,
Վանքին՝ բոնջենիքը,
Ախդխու լանջերուն վրայ գաբը՝ հաստավիզ ու լայն տերեւներով, սըլացիկ հասակով՝ ըշխինը, սվլտուն ականջներով՝ ըղինը : Անոնք հիմա անհամբեր կը սպասեն գիւղիս ծորեգոյն այտերով ու պղպուճ (**) թուչիկներով հարսներուն ու աղջիկներուն: (Այս յիշածներուս առաջինները վայրի պտուղներ՝ իսկ վերջինները բանջարեղէններ են):

Հապա Արեգուն բանպանները, իմ սիրունիկ ու յիշատակի թփիկս , հիմա անոնք ալ աղուոր, աղուոր բացուած են եւ, հեւզհեւէ ալ «վարդապետի պըլըէկ»ի (կնգուղ) ձեւով կոկոնները դուրս կուգան ցայգաբացին ու արեւին հետ եւ, կը սպասեն մեզի՝ մանուկներուս, երբ այն օրերուն անհամբեր կ՚երակէին կը սպասէինք ...:

Ու այսպէս, ով իմ աղուորիկ թփիկս: Երբ քեզի ուխտի կուգամ , ու այսպէս լուռ կը դիտեմ քեզ, յուշերս ու յիշատակներս կը թարմանան, ապրելու ու յարատեւելու հաւատքը աւելի կը զօրանայ մէջս, յոյսը աւելի ու աւելի կ՚ամրապնդուի հոգիիս մէջ, հայրենիքս վերստին տեսնելու տենչը կը բոցավառէ ամբողջ էութիւնս, անոյշ երազանքներու ովկէանի մը մէջ նետելով զիս ...:

ԶԱՐՄԷՆ ՇԻՆԱԿԱՆ

(*) Ցորենի մեծութեամբ ու նոյն ձեւով վայրի պտուղ մը: Թուրքերէն՝ ղարամուխ :

(**) Պղպուճ.— խնդալու ատեն թուշիկը փոսիկ փոսիկ կ՚ըլլայ :

Արիւնոտ ձորը

Երրորդ օրն էր, որ մեր կարաւանը Ֆրնճըլար կը հանգչէր: Եկած եւ մեզի միացած էին, Սեբաստիոյ եւ Տարբերդի հայութեան ստուար մասը, եւ մարդկային հոծ բազմութիւնը կը ծփար :

Հազիւ իրիկուն եղած եւ մութը կոխած, խարոյկ մըն է կը ճարճատի, հսկելի բոց մը կը բարձրանայ գարշահոտ ծուխով մը, իսկ անոր շուրջ տասնըհինգէն տասնըութ տարեկան պատանիներ եւ մանուկներ, կը պտըտին կը ճուան, անճոռնի պոռչտուքներ կը հանեն եւ շատեր ալ կարծես կը պարեն: Մին փայտի, ուրիշ մը երկաթի ծայրով մը կը քրքրէ ու կը հրահրէ կրակը, որ աւելի եւ աւելի կը ճարճատէ: Սատկած գոմէշ մըն է ան որ ճակատագրի ամեհի ու անողորմ հարուածներուն տակ, յոգնած ու կքած, անօթութենէն ու չարչարանքէն մաշած եւ շունչը փչած է, զարշահոտութեան եւ հիւանդութիւններու պատճառ չըլլալու համար Սեբաստացի տղաքը կրակ տուած են անոր մարմնին, որ թերեւս ամիսներ առաջ ընտանիքի մը մէկ հատիկ յոյսի եւ ապրուստի լծկանն է եղած:

Կրակը կը ճարճատի, զայն շրջապատողները կ՚աղմկեն անհոգ, կը պարեն: Գիշերը կամաց կամաց կը սահի... եւ ահա արշալոյսն է որ կը բացուի, կը բացուի յղի նոր տառապանքներով:

— «Ոտքի, պիտի մեկնիք», կ՚աղաղակեն ժանտարմաները: «Ոտքի ճեաֆիրներ, եւ ասկէ անդին ճամբաները լեռնոտ ըլլալով ոչ -ոք այլեւս իրաւունք պիտի ունենայ իրեն հետ դրաստ տանելու» ...:

Ազդարարութիւնը լախտի պէս եզաւ դրաստ ունեցողներու գլխուն , որոնք ոչ միայն իրենց անասունները լքելու պարտաւորուած էին, այլ եւ անոնց հետ ստիպուած էին տանիլ ամէն ինչ որ չէին կրնար տանիլ կռնակով: Եւ այս թալանի եւ աւարառութեան աւելի նոր եւ քաղաքավար ձեւ մըն էր :

Ո՞վ կրնար ընդդիմանալ կամ ծուռ նայիլ ժանտարմայի մը: Անոնք որ փորձեցին հակառակիլ, մտրակահար եղան եւ բազմութիւնը համակերպեցաւ:

Արեւին առաջին ճառագայթներուն հետ մեր կարաւանը սկսաւ քալել: Պառաւներ, հարսներ, մատաղատի աղջնակներ եւ մանուկներ :

Անոնք ձեռք - ձեռքի, իրենց պարկը ուսին եւ կամ ալ նորածինը կրծքին սկսան զառիվեր մագլցիլ , հոս ու հոն առաջին դիակապուտները տեսնելով :

Ճամբուն եզերքը, ծառի մը տակ երիտասարդ հարս մը մեռած է, անոր մանկիկը կաթ ուտելու իր դիրքին մէջ անոր ստներուն վրայ անշնչացած: Աւելի վերը, տարէց կին մը ուռած եւ այլանդակ, սոսկալի կերպարանք մը ստացած է: Քարի մը տակ պատանի մը բզիկ-բզիկ եղած է, աչքերը թռչուններու կեր դարձած, իսկ մարմինը վայրի գազաններու բաժին: Եւ այսպէս մագլցելով մեր կարաւանը կ՚անցնի բազմաթիւ նահատակներու քովէն, ահով, դողով, եւ արհաւիրքով լեցուած իր հոգին ու սիրտը կարծես պիտի պայթի, կ՚ուզէ կանգ առնել պահ մը, երբ յանկարծ մտրակը կը շաչէ եւ զէնքի հարուածը կամ անոր ուսը կը ջարդէ եւ կամ ալ զայն անշնչացած գետին կը փռէ :Ինչո՞ւ չէ, դիւրին է կիներու եւ երախաներու բազմութիւնները առջեւը խառնած այդպէս տմարդօրէն կերեվարել, երբ անոնք զուրկ են ինքնապաշտպանութեան բոլոր միջոցներէն: Բոլորովին զուրկ:

Զառիվերը լրացած է, պէտք է իջնենք, արեւը սկսած է արդէն թեքիլ, եւ մայրամուտէն շատ հեռու չէ :Թեթեւ հով մը կը սկսի փչել, յոգնած եւ քրտնած բազմութեան դէմքն ու մարմինը կը հովացնէ, քիչ մը աւելի զանոնք կ՚աշխուժացնէ, եւ անոնք հետեւելով իրենց դժնդակ ճակատագրին, իյնալով ու ելլելով եւ բախտ անիծելով առաջ կը շարժին ակամայ:

Բաւական վար իջած, բայց ձորամէջը չհասած կանգ կ՚առնեն: Իրենց պարկերը վար կը դնեն, շատեր բան մը ուտելու մասին կը մտածեն, ուրիշներ ջուր կը փնտռեն, կամ գետին կ՚իյնան ուշաթափ :

Ցանկարծ հոսկէ հոնկէ, կատարներէն եւ ձորամէջէն կ՚երեւան Քիւրտեր, Թուրքեր եւ դահիճներու շարքը կը ստուարանայ: Անոնց առաջին երեւնալն անգամ ահ ու սարսափ կը տարածէ :

Ահա անոնք կը մօտենան, եւ անոնց հետ միացած մեր «ապահովութեան » համար մեզ ընկերացող ժանտարմաները եւս, կարաւանին մէջ կը մտնեն եւ կը սկսին մատաղցուներ ընտրել:

Գիրըընդխառնումի, քաշկռտուքի եւ հրմշտուքի մէջ անոնք կը զատեն բոլոր աչքի զարնող չափահաս պատանիները, տասնըհինգէն տասնըութ տարեկան եւ կը սկսին զանոնք դէպի ձորը առաջնորդել: Բազմութիւնը կու լայ, կը կաղլի, կ՚անիծէ, կը քարկոծէ բայց անօգուտ, առաջին նահատակները ձորամէջն են արդէն:

Մանգաղ, կացին, սուր, օդին մէջ կը ճօճեն, կը փայլին, զէնքերը կը գոռան, աղաղակ եւ ճիչ իրար կը խառնուին:

Ոստիկանները մեզ շրջապատած , մեր դէպի ձորը խուժումը կ՚արգիլեն իրենց զէնքերու կոթովը մեր դէմքն ու ուսը ջարդելով, եւ դիւրացնելով որ վարը, գազանաբարոյ խաժամուժը իր արիւնարբու զգացումներուն յագուրդ տայ :

Ահա մէկը որ կիսամեռ վիճակի մէջ փախուստ տալով եւ ցորեններու եզերքէն վար իջնելով, արիւնլուայ կուգայ ու կարաւանին կը խառնուի : Ահա ուրիշ մը որուն մէկ թեւը չկայ, ահա ուրիշ մըն ալ որուն վիզը գրեթէ փրթած է: Կիներ եւ պառաւներ կը ջանան պահել :

Աղջամուղջը կամաց - կամաց կ՚իջնէ, աղմուկ աղաղակ, հրազէններու պայթիւն, անէծքի գոռիւն գոչիւններ իրար կը խառնուին: Ջարդ է, ջարդ հոն ձորին մէջ: Հրազէններու ձայները կը հատնին, կը վերջանան : Մութը կը տարածուի :

Լանջերուն վրայ կարաւանին մայրերն ու հարսները, մեծն ու պզտիկը կ՚ողբան լացով ու կոծով, վարը ձորին մէջ կիսամեռները կը հոնդան, ոճրագործներու բանակը իր արարքէն գոհ, հարա-հուրայով, վայրագ բացագանչութիւններով եւ սալավաթներով բորենիներու վոհմակի մը պէս կ՚անհետանայ գիշերուան մէջ, ջարդ ու ոճիր սփռելով իր ճամբուն վրայ:

ԱՐ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni :

UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

(Ի վերայ կենդանեաց)

Աշխատասէր է եղած հայ ժողովուրդը, եւ հողին կապուած աշխատասէր: Ստեղծագործող միանգամայն: Աշխատեր է, դարերով, աշխատեր է երգելով, աշխատեր է առածախօսելով:

Հայ աշխատասէր գիւղացին ապրեր է հողին ու կենդանիներուն մտերմութեան մէջ: Ան իր սիրական եզը անուներ է «Աղբէր ջան»: Եւ ինչ գոհար երգեր, ինչ ոսկի առակներ, տակաւին ինչ մարգրիտէ մանեակ առածներ է չիներ կենդանիներուն վրայ:

Ահա փունջ մը այդ առածներէն որոնք կը խօսին ընտանի կենդանիներուն վրայ.— եզ, կով, հորթ, ոչխար, գառնուկ, ձի, գոմէշ, էշ, քուռակ, ուղտ, խոզ եւ շուն ու կատու: Առածներ թռչնազգիներուն համար.— թռչուն, հաւ, սագ: Եւ տակաւին՝ ձուկ, օձ, արջ, աղուէս, մուկ, լու եւ ճանճ:

X

— Լուսը որ վար եկաւ՝
Մղտեսին էշը կորուց:
— Ինքը աքա - բուքա,
Էշը ցեխն ընկէ կը տքայ:
— Հաւը ջուր կը խմէ,
Աստծուն աչէ:

— Իշուն եկան աչքիլուս՝ թէ քուռակ մէ էղէ. ըսաց. «բեռը կոնկէս անելու չէ. տոպրակը գլխէս պիտի առնէ»:

— Աղքտին տղան օձ կերաւ. ըսին.
— անօթի էր:
Հարստին տղան օձ կերաւ. ըսին.—
դեղ էր:

— Ամէն մարդ իր էշը կը քշէ:
— Ճերմակ շունը բամպակ ծախողին վնաս ունի:
— Շանը քար կը նետեն՝
Տիրոջ խաթրը կը պահեն:
— Կատուն միսին չէ հասեր,
«Փո՛ւֆ, հոտած է» ըսեր է:
— Արջը քառսուն խաղ գիտէ,
Քառսունն ալ տանձին պոչին է:
— Դրկիցին հաւը՝ դրկիցին աչքին սագ կ'երեւայ:
— Էշը պոչով կուլ կուտայ:
— Շունը՝ չեմը կը քաշէ, հարսը՝ կեսուրը, կատուն՝ պտուկը:
— Մարդուն էշը որ չըլլի՝
Իշուն գինը հազար մանէթ կ'ըլլի:
— Օձն որ օձ է՝ ջուրին վրայ չի խայթեր:
— Կա՛, կա՛, կա՛... իմ ձագէս լաւը չկայ:
— Կատուին ըսին.— «Աղբը դեղ է». խորունկ թաղեց:
— Օձի պէս խաւը կուտաս:
— Երեսէն ճանճ մ'ընկնի՝ հազար կտոր կ'ըլլի:
— Ձուկը գլխէն կը հոտի:
— Մեծ ծովին մէջ մեծ ձուկ կ'ըլլի:
— Ի՞նչ ընեմ ան դմակը, որ դանակը մէջն է:
— Ակօսին ծուռը մեծ եզէն կ'ըլլի:
— Թռչունին թեւը իրմէն վարձ չի ուզի:
— Գեղը չկայ տանտիկին, իշուն անունը դրել են լուստիկին:
— Շունը շան միս չի ուտէ:
— Շունը չալկըլօրին կը հաչէ:
— Մարդու հետ մարդ, շանը հետ շուն:
— Իշուն դատիլը ձիուն համար է:
— Հորթերն եկան կալին դիմաց, հորթ ուտողենց դըրան դիմաց:
— Ամէն էշ իրեն տոպրըկին կը զըռայ:
— Մարդն ի հալաւ, էշն ի փալան:
— Շունէն գառ կը ծնի, գառէն շուն:
— Կաղ իշով կարւան չեն խառնուի:
— Բորոտ հորթը նախիրի մը անունը կը կոտրէ:
— Մուկ մը սատկեցնելու համար, տուն մը կրակի կուտայ:
— Կատուին խաղ է, մուկին մահ է:
— Եզն որ գոմշի հետ կռուի՝ կոտոշը կը կոտրուի:
— Ոչխարն իր ոտքէն կը կախեն, այծն ալ իրեն:
— Էշը իրեն բեռէն չի ուտէ:
— Էշը բեռը քարին մէ անգամ մը կը զարնէ:
— Ածան հաւը կռկռան կ'ըլլի:
— Շունը տէրը հաջան կ'ենէ:
— Շունը հաջելով՝ եկեղեցին չի մտնուի:
— Հորթը մարադն է պարպէ, տըղան հացին տաշտը:
— Հննոց, չննոց:
— Օձը կ'երթայ, ձագն ետեւը:
— Լուին համար կարպետը չեն վառեր:
— Ոչխարին դմակը իրեն բեռ չէ:
— Ձուկը ծովը պազար չեն աներ:
— Դարտակ տոպրկին էշը չի զռայ:
— Շունը բոնի որսի չեն տանի:
— Օձ սպաննելը չէ շնորհք, օձ թաղելն է շնորհք:
— Մենք որ ծախու ձէթ ունենանք՝ իշուն անկճները լուս կուտան:
— Թող չըսեն թէ էշ է, թող ըսեն թէ գէշ է:
— Էշը կը խնդայ իրեն մտքէն՝ երբ տոպրակով գարին է ճիտէն:
— Ուղտը իր սապատը չի տեսներ:
— Իմ արծաթ խոզը ինծի մի սորվեցներ:
— Աշխարհը դմակ՝ մարդը դանակ:
— Խոզէն մազ մը քաշելը խեր է:
— Թաժա հաւերը ճո՛ւ-ճո՛ւ, հին հաւերը քչօ՛-քչօ՛:
— Պոչդ կտրեր՝ քուռկնուն ես խառնուեր:
— Գնացեր ես, եկեր ես, գառն ոչխրէն ջոկեր ես:
— Կովը հորթին ինչքան տայ՝ ամէն չարէն կ'ազատէ:
— Ղաշաւին առած գոմը մտան, բորոտ ձիանը վեր վեր ընկան:
— Խոզին գլուխը սեղանն են դրե, գլորեր աղբն է ընկե:
— Օխտը իշու մսուրք կ'ըլլիս:
— Դատիմ դատիմ՝ տամ չունենալուն:
— Գայլը ոչխարն ընկաւ, վա՛յ մէկի տիրոջը:
— Նախիրը մտար՝ պօզ իշուն ճակատը պահիր:
— Ղօչ հաւկիթը երեսէն կ'երեւայ:
— Էշը չէ՝ պոչն է:
— Աղուէսէն վկայ ուզեցին՝ պոչը ցոյց տուեց:
— Իշն ու ձին նալեր՝ եռեւս ես ընկէ:
— Կուռը մեր տունը կ'ուտէ, հաւկիթը ուրիշին տունը կ'ածէ:
— Կովը սատկեցաւ, խապը վերջացաւ:
— Սուտ խենթ եղեր՝ վանքին հաւերը կ'ուտէ:
— Իշուն իշութիւնը որ բռնէ, բեռը քարին կը զարնէ:
— Իշուն ըսին.— Ցոյց տուր շնորհքըդ, անկճները վերուց ու ամուր զռաց:
— Հորթը կապեր են խաչերկթին, մահանան դրել են սատանին:
— Սեղանն աշող կատուին աչքը կը հանես:
— Գառը կերաւ Կարապետը, ճէրմէն քաշեց Հայրապետը:
— Մուկը ծակը չէր հաւքի, ցախաւելն ալ պոչին է կապե:
— Մկին ըսին.— հազար ոսկի կուտանք, էս ծակէն ե՛լ՝ էն ծակը մտի: Ըսաց.— չեմ, ճամբան կարճ է, վարձքը շատ, աղտեղ անպատճառ մի որոգայթ կայ:

Անշուշտ եւայլն:

Որքա՜ն խտացեալ իմաստութիւն իւրաքանչիւրին մէջ:

Որքա՜ն կը պատշաճին անոնք մեր օրերու դէպքերուն:

Իմաստուն այլ անբախտ հայ ժողովուրդ, լեռնակուտակ դոհարներու տէր: Եւ դեռ ինչեր կրնար ստեղծել: Կրնայ սակայն ըսել.

— Դեռ շատ խաղ գիտեմ, սակայն, ձայն չունիմ որ կանչեմ:

Կը մաղթեմ, կ'աղօթեմ որ այս ջրհեղեղեան օրերուն Աստուած ամէն հայորդիի համար ընձայէ ապահովութեան աննիւթական տապան մը: Եւ ամէն Հայ մնացած արմենորդի իր ժողովուրդին երգերուն, առակներուն, հէքեաթներուն ու առածներուն մէջ վխտացող «աղբէր ջան» կենդանիներով, օր մը, տեսնէ իր տապանին հանգչիլը, Մասիսի, Մասիքի, Մասխոսի կամ Տաւրոսի վրայ:

Եւ ահաւասիկ հոգին զինող, յոյսը գրահող, խանդավառութիւնը ոսկեջրող առած մըն ալ, թանկագին կարկեհան, օղ ըրէք Արմենուհիներ, մատնի ըրէք Արմէններ, յուռութք ըրէք, Հայե՛ր, Հայե՛ր ու մանաւանդ զինուորներ.

— Հաւատ ունիս՝ շատ կ'ապրիս:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Արշաւանքին երեք նոր զոհերը

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Ունի 34.201 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 8.650.000 բնակիչ, այսինքն 211 հոգի մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ: Երկրին մեծագոյն մասը ծովուն մակերեսէն հազիւ մէկ մեթր բարձր է: Ամէնէն բարձր բլուրները հարիւր մեթրի հազիւ կը հասնին. այնպէս որ կարելի է անմիջապէս ողողել անսահման տարածութիւններ, մակընթացութեամբ, կամ բանալով գետերուն թումբերը (Հռենոս, Մէօզ, Էսքօ):

Հոլանտա բաժնուած է 11 նահանգներու. մայրաքաղաքն է Լա Հէյ. վարչական եւ առեւտրական կեդրոնը՝ Ամսթէրտամ: Գլխաւոր քաղաքները՝ Ռոթէրտամ, Ութրէխթ, Կրոնինկէն, Նիմէկ: Ճարտարագործութիւնը.— գետնախնձոր, ճակնդեղ, ցորեն, գարի, հաճար, բանջարեղէն, ծաղկեմշակութիւն, անասնապահութիւն, կաթնատնտեսութիւն, սնդղեղէն, հիւսուածեղէն, ձկնորսութիւն, աղամանդագործութիւն:

Կառավարութիւնը՝ սահմանադրական եւ ժառանգական միապետութիւն, 1813էն ի վեր: Վեհապետն է Վիլհելմինա Թագուհին: Ունի հարուստ գաղթավայրեր,— արեւմտեան Հնդկաստան 141.695 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 260.000 բնակիչ, Արեւելեան Հնդկաստան.— 1.900.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 60 միլիոն բնակիչ (Ճավա, Սումաթրա, Պորնէօ, Սոնտի եւ Չէլէպեան կղզիներ, Նոր Կուինիա):

Հոլանտայի ցամաքային բանակը կը բաղկանայ 600.000 զինուորէ: Այժմ ունի 30 զօրաբաժին, կազմ եւ պատրաստ պատերազմի: Օդանաւերու թիւը՝ 700: Պաշտպանութեան գլխաւոր միջոցը կը կազմեն արհեստական ողողումները: Ունի երկու յածանաւ իւրաքանչիւրը 8300 թոն տարողութեամբ եւ մէկ ալ՝ 6600 թոն:

ՊԵԼՃԻԱ.— Տարածութիւն՝ 30.477 քառ. քիլոմեթր, բնակիչ՝ 8.830.000 (252 հոգի մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ): Բաժնուած է 9 նահանգներու: Մայրաքաղաքը՝ Պրիւսէլ: Անկախ պետութիւն է 1831էն ի վեր:

Ճարտարագործութիւն եւ բնական հարստութիւններ,— Հաճար, հացահատիկ, վարսակ, գետնախնձոր, բանջարեղէն, պտուղ են.: Հանքային հարստութիւնները՝ ածուխ, քար, կիր, մարմարիոն, քարետախտակ: Մետաղագործութիւնն ալ շատ զարգացած է, ինչպէս եւ ապակեղէնի, կերպասեղէնի, ժանեակի, գարեջուրի եւ աղօրիքի ճարտարագործութիւնը: Առեւտրական գործառնութեանց գումարը՝ 19 միլիառ ֆրանք: Երկաթուղիները եւ հաղորդակցութեան միջոցները շատ բանուկ են: Կառավարութիւնը՝ սահմանադրական միապետութիւն: Գլխաւոր քաղաքները՝ Անվէրս, Նամիւռ, Պրիւժ, Լիէժ, Մոնս, Մալին են.: Գաղթավայր՝ պելժ. Քոնկօ, որ 1919էն ընդարձակուեցաւ, գերմանական նախկին գաղթավայրերու մէկ մասին հոգատարութեամբ:

Պելժիոյ զինուորական ուժը կը բաղկանայ 7 զօրաբանակէ: Հեծելազօրքն ալ հաշուելով, մօտ մէկ միլիոն զինուոր, օժտուած արդիական սպառազինութեամբ: Ունի նաեւ օդանաւային կարեւոր ուժ մը: Նախորդ պատերազմէն ի վեր շինած է շատ կարեւոր ամրութիւններ, սահմանագլուխին վրայ:

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՄԵԾ-ԴՔՍՈՒԹԻՒՆ.— Տարածութիւն՝ 2587 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւն՝ 263.490: Բաժնուած է երկու մասերու, Կութլանտ եւ Առտէն: Մայրաքաղաքը՝ Լիւքսէնպուրկ: Ունի երեք վարչական շրջաններ: Ճարտարագործութիւնը եւ բնական հարստութիւնները.— վարսակ, գետնախնձոր, ցորեն, բամպակ, ծխախոտ, ծաղկեմշակութիւն (մասնաւորապէս վարդ), երկաթի հանքեր: Գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ մեծ դքսուհին, աջակցութեամբ նախարարի մը: Օրէնսդիր իշխանութիւնը կը կազմէ երեսփ. ժողովը, բաղկացած 48 անդամներէ որոնք կ'ընտրուին ընդհ. քուէարկութեամբ: Ազգ. պաշտպանութեան ուժը կը բաղկանայ մէկ գումարտակ ոստիկան-զօրքէ (4 սպայ եւ 225 զինուոր), մէկ գումարտակ կամաւորներէ, խաղաղութեան ատեն՝ 170 հոգի, բացառիկ պարագաներու մէջ՝ հազար հոգի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1914 — 1920Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 12 Մայիս, ժամը 2.30ին, Salles des Ingénieurs Civilsի մէջ (19 Rue Blanche), նախաձեռնութեամբ ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութեան:

Կը մասնակցին Հայ. եւ Հռոմէական եկեղեցիներու, Գաղթ. Ցանձնաժողովի, զոյգ Օֆիսներու, Բարեգործականի, Հայ Տիկնանց Միութեան (Կ. Խաչ), Ֆր. Կապոյտ Խաչի, Զ. Ո. Միութեան, Հայ Կ. եւ Մ. Միութեան, Փարիզի Հայ Երիտ. Միութեան եւ մամուլի ներկայացուցիչները:

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ, ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՆԵՐԳ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ԳՐԼԱՆԿԸՃԵԱՆ (երգ), ՕՐ. Տ. ՋԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), ՏԻԿԻՆ Ա. Հ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն):

ԱՊՐԻԼ 11

... Կ'երթեւեկեմ ճամբուն երկայնքը, ու բազմաթիւ հարցեր կը յոգնեցնեն միտքս:

Ցանկարծ միտքս կ'իյնայ որ մեր մէկ միլիոն զոհերուն 25րդ տարեդարձն է... «Փրեզանթէ արմ» եւ ապա, «պատուի՛ կաց», կը հրամայէ ներքին ձայն մը, ու մեքենաբար բարեւի կը կենամ ի յարգանս մեր աւելի քան մէկ միլիոն հեռաւոր, անթաղ ու անծանօթ գերեզմաններուն:

Աչքերս խոշոր բացուած ու անթարթ, կ'ուղղուին՝ ծառերով փակուած հորիզոնին, եւ ահա մեր նահատակ տիտանները կ'անցնին առջեւէս, շարան շարան: Ահա Խաժակը, Ակնունին, Զարդարեանը, Վարուժանը, Սիամանթօն եւ փաղանգը այնքան թանկագին մտաւորականներուն ու հերոսներուն որոնք մահը արհամարհեցին, որպէսզի ազգը ապրի:

Անոնց կը յաջորդեն մշակը, բանուորը, արհեստաւորը, գիւղացին: Կ'անցնին բոլորը ժպտադէմ եւ հպարտ ի տես հայ զինուորին որ չէ մոռցած իր առաջնորդները, որ իր ազգակիցներուն հետ, կը պաշտպանէ իր երկրորդ հայրենիքը, Ֆրանսան:

Ցարգանքի այս ինքնաբուխ պահէն վերջ, սատտիկ յուզում մը կը համակէ զիս, եւ կուլամ: Կրկին հարցնելու տարափ մը կը չարչրկէ միտքս, կ'արիւնէ սիրտս... ու շրթներէս կը կախուի հին ու տխուր երգ մը՝ «Մինչեւ ե՞րբ, այսպէս մենք խաւարում տանջուինք, ախ Եարաբ, դուն խղճայ մեզի եւ վերջ տուր մեր հոգերուն»:

Պահ մը կը մխիթարուիմ՝ որ թերեւս այս անգամ, կը վարձատրուի մեր արիւնը եւ մենք ալ կ'ունենանք մեր ազատ ու անկախ հայրենիքը:

Պատուի կաց, հայ մարդ, առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի եւ գաղափարի խտրութեան, պատուի կաց եւ դուն հայ զինուոր եւ քու քաջութիւնդ թող արձագանգէ աշխարհէ աշխարհ, յարգանք պարտադրելով բոլորին...:

ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մը կը պատմէ.—

Վերջապէս մեծ հանգիստի իջանք քանի մը ամսուան համար, բաւական դժուար օրեր անցընելէ վերջը:

Զինուորներուն դէմքը կը փայլի գեղեցիկ գարնան արեւի ճառագայթին տակ: Բաւական ժամանակէ ի վեր անոր կարօտը կը քաշէինք:

Ներկայիս կը գտնուինք փոքր գիւղերու մէջ, սակայն իրարմէ քիչ հեռաւորութեամբ: Գիւղացիները շատ ազնիւ վերաբերում ունին մեզի հանդէպ: Շատ մը զինուորներ կ'օգնեն գիւղացիներուն, յառաջիկայ հունձքերուն համար:

Այս մեծ հանգիստի միջոցին, մայիս 7ին տօնուեցան վերջին մեծ յաջողութիւնները ճակատին վրայ: Մեր բանակը ստացաւ ազգային պատուոյ դրօշը եւ մեծ զօրանցք մը տեղի ունեցաւ հրապարակին վրայ, զինուորական նուագախումբով:

Այս առթիւ շատ մը զինուորներ ստացան Պատերազմական Խաչ:

Չէք կրնար երեւակայել, սիրելի «Յառաջ» թէ Հայերս որքան հպարտացանք, երբ մեր բանակին առաջին հայն ալ ստացաւ Պատերազմական Խաչը, առաջինն ըլլալով ցանկին գլուխը: Մեր ընկերը Պէլվիլէն է (Փարիզ), Ամիրեան, որ իր ծառայութեան երրորդ տարին կը լրացնէ, արհեստով կօշկակար: Ունեցած է շատ յաջող քաջագործութիւն այս վերջին դէպքերուն մէջ եւ մանաւանդ շատ պզտիկ եղած է: Մերժած է տասնապետի պաշտօնը, նախընտրելով պարզ զինուորութիւնը: Շատ սիրուած է մեծերէն եւ իր շրջանի զինուորներէ: Ամբողջ բանակին մէջ, հազիւ հինգ Հայեր ենք եւ միշտ իրարու քով գալով բաժակներ կը պարպենք, իսկ այսօր խմեցինք մեր ընկերոջ քաջութեան համար:— Սեթօ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ռաֆֆիի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Սուրէն Պառաւեանի՝ իր եղբօր՝ Օննիկ ՊԱՌԱՒԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՈՒՐԻՇ ԼՈՒՐԵՐ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Զուիցերիոյ կառավարութիւնը ընդհ. զօրաշարժ յայտարարեց: Մայիս 10ի առտուն կանուխ անծանօթ օդանաւ մը 17 ռումբեր ձգեց Ֆրանքեւզուիցերիական սահմանին վրայ: Հակօդային մարտկոցները անմիջապէս պատասխանեցին:

*** Անգլիական զինուորներ Իսլանտա մտնելով, գրաւեցին այդ կղզին որ կը պատկանի Տանըմարքայի: Պիտի մնան մինչեւ պատերազմին վերջը:

*** Իտալական մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է, պաշտպանելով հանդերձ Գերմանիոյ տեսակէտները: Վատիկանի շրջանակներուն մէջ խստօրէն կը դատապարտեն նոր արշաւանքը, դիտել տալով թէ ան կը գերազանցէ Լեհաստանի, Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ դէմ կատարուած բռնաբարումները:

*** Օդանաւային նախարարութիւնը շարք մը կոչեր ուղղեց ժողովուրդին, ազդարարելով որ չմօտենան չպայթած ռումբերու, որովհետեւ Գերմանները ժամացոյցներ զետեղած են: Երբ չպայթած ռումբեր տեսնուին, որոնք կրնան ձգուած ըլլալ ժամեր առաջ, ոչ ոք պէտք է մօտենայ մինչեւ 200 մեթր եւ անմիջապէս պէտք է լուր տայ զինուորական իշխանութեան:

Տեղեկութեանց նախարարութիւնն ալ յիշեցնելով կրաւորական պաշտպանութեան միջոցները, կը յանձնարարէ անոնց հետեւիլ կատարեալ ուշադրութեամբ: Թերթացուները պիտի պատժուին: Միեւնոյն ատեն կ'ազդարարէ զգոյշ ըլլալ հեռաձայնով խօսակցութեանց ատեն, զինուորական գաղտնիքներ չփախցնելու համար:

*** Մ. Նահանգները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին: Նախագահ Ռուզվէլթ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Կատարելապէս համաձայն եմ Հոլանտայի Թագուհիին յայտարարութեան, որ արժանի է կարդացուելու»: Կառավարութիւնը կը քննէ կացութիւնը: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Ամերիկա պիտի շարունակէ չէզոքութիւնը: Նախագահը արգելք հաստատեց հոլանտական, պելժիական եւ լիւքսէնպուրկեան արժեթուղթերու վրայ:

*** Անգլիական եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները ազդարարեցին թէ փոխադարձ միջոցներու պիտի դիմեն, եթէ գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեն բաց քաղաքներ:

*** Գերմանական օդանաւեր հրձիգ ռումբեր ձգեցին Զիլհէմի մէջ (Անգլիա): Ուրիշ օդանաւեր ալ երեւցան Լոնտոնի շուրջը: Հակօդային թնդանօթները անմիջապէս պատասխանեցին:

Անգլիոյ նոր վարչապետը, Չըրչիլ

Պ. Չէմպըրլէն հրաժարական տուաւ, նկատելով որ ընկերվարականները չեն ուզեր մասնակցիլ դահլիճին, իր վարչապետութեան տակ: Ազատական ներկայացուցիչն ալ պատասխանած էր թէ կը մասնակցին, եթէ աշխատաւորականները մասնակցին: Թագաւորը վարչապետութիւնը յանձնեց Պ. Չըրչիլի: Նախարարները պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնը, մինչեւ դահլիճին ամբողջական վերակազմութիւնը: Պ. Չէմպըրլէն ալ, որ 71 տարեկան է, յանձն առաւ աջակցիլ վերակազմելի դահլիճին:

Նախորդ վարչապետը այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ վերջին խօսքն է որ կ'ուղղէ վարչապետարանէն: «Ցորչափ կը հաւատայի թէ որ եւ է պատեհութիւն կար խաղաղութիւնը պահպանելու, ջանացի պահպանել, բայց երբ յայտնի եղաւ որ այլեւս կարելի չէ խուսափիլ պատերազմէն, ջանացի վարել զայն բոլոր կարողութեամբս»:

*** Եուկոսլավիայէն զինուորական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Մոսկուա, նախագահութեամբ զօրավարի մը: Առեւտրական բանակցութիւնները վերջացան եւ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ: Խ. Միութիւնը հետզհետէ աւելի լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի պալքանեան դէպքերուն:

*** Զրոյցի մը համաձայն, Հիթլէր եւ Մուսոլինի նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան մօտերս, Ինսպրուքի կամ Միւնիխի մէջ:

*** Արշաւանքէն մէկ օր առաջ, Հոլանտայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ամսթէրտամի գերման առեւտրական սենեակին նախագահը, Ռոտիուս, որ ծանօթ էր սեղանաւորական շրջանակներու մէջ: Կալանաւորը ամբաստանուած է թէ լրտեսութիւն կը կատարէր տնտեսական գետնի վրայ, օգտուելով իր դիրքէն եւ սերտ յարաբերութիւններ պահելով Տէօյչ Պանքի հետ:

Այրի Տիկին Զարուհի Յ. Պահրի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պահրի, Տէր եւ Տիկին Սրապ Էլմայեան եւ իրենց աղջիկը՝ Ալիս, Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան եւ իրենց զաւակները՝ Միհրան եւ Դաւիթ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պահրի, խորին ցաւով եւ կսկիծով կ'իմացնեն յանկարծական մահը՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՀՐԻի

Փաստաբան, Նախկին Ազգ. Երեսփոխան ու անդամ Քաղաքական Ժողովի, իրենց ամենասիրելի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր, որ տեղի ունեցաւ 27 ապրիլ 1940ին, Vineuilի մէջ Loir et Cher):

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 30 ապրիլ 1940ին, խիստ սեղմ շրջանակի մէջ, տիրող կացութեան հետեւանքով:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ (շաբաթ կէս օր եւ երկուշաբթի) ջնջուեցաւ կառավարութեան կողմէ, բոլոր հաստատութեանց համար, իբրեւ հետեւանք գերմանական նոր արշաւանքին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ

MARDI 14 MAI 1940

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 Ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4348

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Քիչ անդին պիտի կարդաք երկու օրուան պաշտօնական զեկոյցները: Տեղական թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, իբրեւ լրացուցիչ.—

Պատմութեան ամենամեծ յարձակողականն է որ տեղի կ'ունենայ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի մէջ: Գերմանները հրասայլերու, օդանաւերու եւ անկարգելներու պատկառելի ուժ մը շարժման մէջ դնելով, կրակ տեղացին Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ: Կիրակի առտու ժամը 3.30ին գերմանական թնդանօթները կ'որոտային Մաժինոյի գծին երկայնքը, 125 մղոն տարածութեան վրայ, Թօրպաքէն մինչեւ Սարրին Վոժ: Հոլանտայի մէջ անխնայ կ'օրսան անկարգելներով իջած Գերմանները, որոնք ծպտուած են զանազան ձեւերով, մինչեւ անգամ իբրեւ հոգեւորական: Կացութիւնը անորոշ է Հոլանտայի մէջ: Զեկոյցի մը համաձայն Ռոթէրտամի օդակայանը մաքրուած է երկու օրուան կատաղի կռիւներէ վերջ: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիա կը ջանայ ճեղք մը բանալ դէպի ծով, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ միջեւ, եւ թերեւս Մաժինոյի գիծը գարնել հիւսիսային - արեւելքէն:

Վերջին լուրերու համաձայն, պելժիական բանակը կասեցուցած է թշնամի զօրքին յառաջխաղացութիւնը, ծանր կորուստներ պատճառելով: Կիրակի առտու Պելժիացիները Մաէսթրիխթէն 18 մղոն դէպի հարաւ-արեւելք քաշուած են, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Այս նահանջէն շնորհիւ Գերմանները կրցած են Ալպէրի ջրանցքը անցնիլ քանի մը կէտերէ: Գերմանները զարհուրելի յարձակում մը կատարած են Լիէժի վրայ, ինչպէս եւ Պելժիոյ արեւելեան սահմանին վրայ: Գետինը ծածկուած էր գերմանական դիակներով:

Ստուարաթիւ գերման զինուորներ խուժած են Լիմպուրկի նահանգը, Մէօզի արեւելեան կողմը: Պելժիացիները քաջաբար կռուեցան յառաջխաղացութիւնը կասեցնելու համար, յետոյ նահանջեցին: Սահմանագլուխին վրայ հաղորդակցութիւնները արագօրէն քանդուած ըլլալով, կարելի եղաւ կասեցնել Գերմանները: Պելժիոյ վարչապետը բսաւ թէ, Ալպէրի ջրանցքին վրայ 2 կամուրջներու քանդումը ուշացած ըլլալով, դիւրացած էր Գերմաններու յառաջխաղացութիւնը: Քանդելու պաշտօնը ստանձնող հրամանատարը սպաննուած էր օդանաւային ռումբէ մը: Յետոյ ուրիշ սպայ մը մտաւ գերմանական գիծերը, հասաւ զաղտնի մնացած ականի մը մօտ եւ պայթեցուց կամուրջը, ինքզինքն ալ միասին: Գերմանները ջրանցքը անցան մնացեալ կամուրջէն, յառաջ քշելով բազմաթիւ հրասայլեր որոնց կ'աջակցէին օդանաւերը:

Մաժինոյի գծին դէմ գերմանական հրետանին գործել սկսաւ կիրակի առտու ժամը 3.30ին, մինչ հետեւակազօրքը կը քալէր ֆրանսական յառաջապահ դիրքերուն վրայ: Երկու կողմէն թնդանօթը կ'որոտար օրն ի բուն:

Գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Ռէնսը, Շաթոռուն, Էփէրնէն, Շալօ սիւր Մարնը, Ռանը, Սէն Տիէն, Ռէմիրմոնը, Օրլէանը եւ Քլէրմոն Ֆէռանը:

Ահազանգը ամէն օր կը հնչէ Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ: Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը ահազանգը հնչեց երկու անգամ, մէկը՝ գիշերուան ժամը 1—1.30, միւսը՝ 6.30էն 7.10:

ՆՈՐ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փարիզի զինուորական կառավարիչը հրամայեց բոլոր քաղաքացիներուն անմիջապէս լուր տալ, եթէ անկարգելով իջնողներ ըլլան կամ կասկածելի մարդիկ երեւան զինուորական հաստատութեանց, գործարաններու, կամուրջներու եւն. մօտ: Այսուհետեւ Փարիզի սրճարանները, սինէմաները եւ թատրոնները պիտի փակուին ժամը 11ին, փոխանակ կէս գիշերուան:

Կառավարութիւնը ուրիշ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կ'ըսէ.— Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի դէմ կատարուած վայրենի նախայարձակման առեն, գերմանական բանակները կը գործածեն անկարգելով իջնող զինուորներ որոնք, հակառակ միջազգային օրէնքի, հոլանտական կամ պելժիական համազգեստներ կամ քաղաքային հագուստներ հագած են: Կառավարութիւնը հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ Ֆրանսայի մէջ գերի բռնուած այն բոլոր թշնամի ռազմիկները որ իրենց ազգային համազգեստը չեն հագած, անմիջապէս հրացանի պիտի բռնուին: Այս մասին անհրաժեշտ հրահանգները տրուած են երկրին բոլոր զինեալ ուժերուն:

Անգլիոյ մէջ ալ նոյն միջոցները ձեռք առնուեցան: Հոլանտայի կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պիտի գնդակահարուին անոնք որ անձնագիր չունին: Բոլոր քաղաքացիները պէտք է իրենց տուները դառնան ժամը 8.30էն վերջ:

Անգլիոյ դահլիճը վերակազմուեցաւ

Անգլիոյ նոր վարչապետը, Չըրչիլ անմիջապէս վերակազմեց դահլիճը, եօթը նոր նախարարներ առնելով, որոնց գլուխը կը գտնուին աշխատաւորական եւ ազատական կուսակցութեանց առաջնորդները: Վարչապետը պիտի վարէ նաեւ ազգ. պաշտպանութեան ամբողջ գործը: Չէմպըրլէն դահլիճին մէջ կը մնայ իբրեւ նախագահը արքունի խորհուրդին: Արտաքին նախարարութիւնը պիտի վարէ Լորտ Հալիֆէքս: Աշխատաւորական առաջնորդը՝ Էթլի նշանակուած է Լորտ կնքապահ: Ուրիշ աշխատաւորական մը՝ Կրինուուտ, անպաշտօն նախարար, երրորդ մը՝ Մորիսըն, սպառազինութեան նախարար: Պատերազմական նախարարն է Պ. Իտըն, օդանաւային նախարարը՝ Սինքլէր (ազատական), գաղթային նախարարը՝ Եգիպտոսի նախկին մարզպանը, Լորտ Լոյտ: Փոխուած է նաեւ ելմտական նախարարը: Մէկ խօսքով, դուրս ձգուած են անոնք որ վարկաբեկուեր էին իբրեւ թոյլ կամ յոգնած: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշեց ամբողջովին աջակցիլ դահլիճին: (Նոյն իմաստով բանաձեւ մը քուէարկեց Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը, կիրակի օր, ջերմապէս ողջունելով բանակը):

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ Ֆրանսա կը հասնին Պելժիայէն: Միջոցներ ձեռք առնուեցան զանոնք տեղաւորելու համար: Պրիւսէլի գերմանական դեսպանը սահմանագլուխ առաջնորդուեցաւ, իր երկիրը փոխադրուելու համար Փարիզի ճամբով:

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ
500 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ՃԱԿԱՏԻ ՄԸ ՎՐԱՅ
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՎՈԺ

»»» · «««

Գերմանները անցնելով Ալպերի ջրանցքը (Պելժիա) կը ջանան ծով հասնիլ

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՎՐԱՅ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

Զեկոյց թիւ 501, Մայիս 11, առաւօտ (255րդ օր).— Գիշերուան ընթացքին մեր շարժումները շարունակուեցան Պելժիոյ մէջ: Լիւքսէնպուրկի հարաւակողմը, հակառակ բուռն յարձակումներու, թշնամին չկրցաւ նոր յառաջխաղացութիւններ կատարել: Ոչ մէկ դէպք Ալզասի եւ Լոռէնի մէջ: Երէկ ցերեկ գերմանական օդանաւերու կողմէ ֆրանսական հողին վրայ կատարուած ռմբակոծութիւնները բազմաթիւ զոհեր պատճառեցին քաղաքային բնակչութեան մէջ: Սպարապետութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ թէ հարիւրէ աւելի մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան, մասնաւորապէս կիներ եւ մանուկներ: Ֆրանսական ռմբաձիգ օդատորմիղը գիշերուան ընթացքին յարձակեցաւ քանի մը թշնամի օդակայաններու վրայ: Օդանաւային բազմաթիւ հետախուզութիւններ կատարուեցան գերմանական հողի վրայ: Մեր բոլոր օդանաւերը վերադարձան իրենց կայանը:

Զեկոյց թիւ **502**, իրիկուն.— Մեր զինուորները շարունակեցին իրենց յառաջխաղացութիւնը Պելժիոյ մէջ, զանազան կէտերու վրայ աջակցելով դաշնակից զօրքին իրենց յառաջապահ զօրախումբերու գործունէութեամբ: Յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի արագօրէն: Թշնամին կը շարունակէ յարձակիլ ուժգնօրէն: Անկարգելներով եւ օդանաւերով փոխադրուած գերման զինուորներ իջան Հոլանտա, ուր հակայարձակումներ կը կատարուին աջակցութեամբ անգլիական օդատորմիղին: Լիւքսէնպուրկի հարաւակողմը թշնամին զգալի կորուստներ կրեց: Մոզէլի արեւմտեան շրջանին մէջ ան տեղական բուռն յարձակում մը կատարեց որ արագօրէն զսպուեցաւ: Ոչ մէկ դէպք Մոզէլի եւ զուիցերիական սահմանին միջեւ: Գերմանական օդատորմիղը այսօր շարունակեց իր ռմբակոծութիւնները ֆրանսական հողին վրայ: Ձեռք ձգած արդիւնքները զանցառելի են, բաղդատելով գործածուած օդանաւերու թիւին հետ: Մեր օդատորմիղը պատասխանեց ուժգնօրէն ռմբակոծելով գերմանական օդակայաններ, ինչպէս եւ առաջնակարգ զինուորական նշանակէտներ: Այս գործողութեանց հետեւանքով տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, 36 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան դաշնակից օդատորմիղներու կողմէ, Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ: Մեր հետապնդիչ խումբերէն մէկը մինակը վար առած է 11 օդանաւեր՝ մայիս 10ին, հինգ հատ ալ՝ մայիս 11ին:

Զեկոյց թիւ 503, մայիս 12, առաւօտ (256րդ օր).— Ալպէրի ջրանցքի եւ Մէօզի շրջանին մէջ, ուր գերմանական յարձակումները կը շարունակուին ծայրագոյն ուժգնութեամբ, մեր օդատորմիղը միջամտեց զանգուածօրէն եւ արդիւնաւորապէս, աջակցելով պելժիական զօրքին: Մեր ռմբաձիգ օդանաւերը իրիկուան դէմ յարձակեցան թշնամի զօրամասերու, ինչպէս եւ շատ կարեւոր կամուրջներու վրայ: Ութ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան այս արշաւներու ընթացքին: Օդանաւային բազմաթիւ գործողութիւններ կատարուեցան այս գիշեր: Արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին: Ցամաքի վրայ, մեր մերձեցման շարժումները շարունակուեցան սովորական ձեւով, համաձայն կանխորոշ ծրագրին: Գերմանական հրետանին բուռն եւ շարունակական կրակ բացաւ Սարի շրջանին մէջ եւ Վոժի արեւմտեան կողմը, ուր կռիւներ սկսան բազմաթիւ կէտերու վրայ, առտուան դէմ:

Զեկոյց թիւ 504, իրիկուն.— Հոլանտայի մէջ կացութիւնը բարւոքեցաւ այսօր: Բրիտանական օդատորմիղը ուժգնօրէն կ'աջակցի Հոլանտայի պաշտպանութեան: Պելժիոյ մէջ թշնամի ճնշումը կը շարունակուի Մաէսթրիխթի արեւմտեան կողմը եւ Թոնկրի շրջանին մէջ: Դաշնակից օդանաւերու գործունէութիւնը մեծապէս կը խանգարէ այդ ճնշումը Մաէսթրիխթի շրջանին կամուրջներուն եւ թշնամի զօրամասերուն վրայ, որոնք ծանր կորուստներ կրեցին: Մեր զօրքին յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի սովորական կարգով, Պելժիոյ կեդրոնական մասին մէջ: Թշնամին կարեւոր ճիգ մը փորձեց պելժիական Առտէնի մէջ, ուր բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան: Կռիւները վերսկսան Լիւքսէնպուրկի սահմանագլուխին վրայ: Թշնամին յարձակեցաւ նաեւ մեր յառաջացեալ դիրքերուն վրայ, Վարնթի անտառին եւ Սարի միջեւ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք Սարի եւ Զուիցերիոյ միջեւ եղած ճակատի արեւելեան մասին վրայ: Գերմանական օդատորմիղը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ, հանդիպելով օդանաւային պաշտպանութեան մարտկոցներուն եւ դաշնակից օդանաւերու հակայարձակումներուն: Երեսուն թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան ցերեկուան ընթացքին: Կ'արժէ յիշել թէ մայիս 10ին եւ 11ին վար առնուած գերմանական օդանաւերուն մօտ 30ը խորտակուեցան մեր հակօդային թնդանօթներուն կողմէ:

Պելժիական զեկոյց, **12** մայիս (առաւօտ).— Մեր զօրքը ուժգնօրէն դիմադրելով արշաւողներուն, կը շարունակէ քայլ առ քայլ պաշտպանել իրեն յանձնուած դիրքերը: Այն թշնամի ուժերը որ մեր պաշտպանութեան գիծերուն մէջ մտած էին, կարեւոր յառաջխաղացութիւն չկատարեցին: Կարգ մը վայրերու մէջ անկարգելով իջած գերման խումբեր բնաջնջուեցան: Բազմաթիւ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան:

Երկրորդ զեկոյց, իրիկուն.— Բուռն կռիւներ տեղի ունեցան մեր զօրքին գրաւած դիրքերու մեծ մասին վրայ. մեր զինուորները յաջողեցան պահել իրենց գետինը, հակառակ զրահապատ զօրամասերու գործողութեանց որոնց կ'աջակցէին օդանաւային ուժեր: Յաջողեցաւ ֆրանսական հակայարձակում մը թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերու դէմ: Բազմաթիւ թշնամի հրասայլեր խորտակուեցան: Նաւակներով Ալպէրի ջրանցքը անցնելու փորձ մը ձախողեցաւ մեր կրակին տակ: Նորէն բազմաթիւ օդանաւային ռմբակոծութիւններ տեղի ունեցան մեր զօրքին կռնակը: Շատ մը թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան ցերեկուան ընթացքին:

Հոլանտական զեկոյցին համաձայն, կացութիւնը գրեթէ գոհացուցիչ է Իսէլի ճակատին վրայ եւ Փէլի ճախճախուտքին կողմը: Գերմանները Արնհէմը գրաւելէ վերջ, թեթեւօրէն կրցած են յառաջանալ դէպի արեւմուտք: Աւելի տաժանելի եղած է գերմանական յարձակողականը Հոլանտայի ներսը, Ամսթէրտամ — Ութրէխտ — Ռոթէրտամ — Լա Հէյ քառանկիւնին վրայ: Գերմանները անկարգելներով զինուոր իջեցուցած են շաբաթ օր, մութը կոխելէ առաջ եւ նոյնիսկ գիշերը եւ սփռած օդակայաններու եւ ծովափներու վրայ, անխուսափելի «շրջիկներով» որոնք դեռ չեն սպաննուած կամ ձերբակալուած: Գիշերը շատ յուզումնալից անցաւ մանաւանդ Լա Հէյի մէջ: Կռիւներ տեղի ունեցան փողոցներու մէջ, գրեթէ ամէն տեղ: Սակայն առտուն Հոլանտացիները գրեթէ տէր էին կացութեան: Օդանաւերով հասած գերման ջոկատները շատ կարեւոր չեն, բայց բուռն գործունէութիւն կը ցուցնեն:

ԱՄԲՈՂՋ ԵՒՐՈՊԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

Ընդհանուր համակրանք զոհերուն հանդէպ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԸՆԴՀ. ԶՕՐԱՇԱՐԺԸ յառաջ կը տարուի շոգեպինդ: Կիրակի օր բոլոր զինուորցուները իրենց համար նշանակուած կայանները փութացին առտուն կանուխ: Ճամբաները փակուած էին կառքերով, թնդանօթներով եւ հրասայլերով: Հակօդային թնդանօթները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, անմիջապէս գործելու համար: Բոլոր օտարազգիները հրաման ստացան զինուորական իշխանութեան յանձնելու իրենց զէնքերը:

ԹՈՒՐՔԻԱ դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստի սպաները: Անգարայէն կը հեռագրեն թէ շատ կարեւոր թուղթեր եւ լուսանկարներ գտնուած են գերման թղթակից Հէրմանի բնակարանին մէջ:— «Ճիւմհուրիյէթ» եւ միւս թերթերը դատապարտելով Գերմանիոյ նոր յարձակումը, Թախանձագին կը խնդրեն.— «Պալքանեան ազգեր, միացէ՛ք, այդ կերպով միայն կրնաք խուսափիլ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ ճակատագրէն»:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ բացէ ի բաց կը պաշտպանեն Գերմանիան, մեղադրելով թէ Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ չեն յարգած չէզոքութիւնը, վերջին ամիսներու ընթացքին: Միւս կողմէ դիտել կուտան թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց պաշարումի քաղաքականութեամբ «կը բռնաբարեն ազատութիւնը եւ արդարութիւնը»: Կայտա, Մուսոլինիի թարգմանը, կը յայտարարէ յօդուածի մը մէջ,— «Իրողութիւն է որ Պելժիոյ կողմէ ծախսուած միլիոնաւոր գումարները ամբողջովին գործածուած են ամրութիւններ շինելու համար Գերմանիոյ, երբեք Ֆրանսայի դէմ: Ճիշդ է նաեւ որ վերջին ութ ամիսներու ընթացքին տեղի ունեցած զանազան զօրաշարժները, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ, միշտ իբրեւ նպատակ ունեցած են գերմանական սահմանագլուխը, եւ երբեք ֆրանսականը, նոյնիսկ այն ատեն երբ ֆրանքեւանգլիական զրահապատ զօրամասեր կեդրոնացած էին Պելժիոյ սահմանին վրայ: Դաշնակիցները ծրագրած էին օգտագործել Պելժիոյ ամրութիւնները, իբրեւ խարիսխ գործածելու համար Ռուրի դէմ: Հետեւաբար Գերմանիա ստիպուեցաւ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնել»: Միւս թերթերն ալ նոյն լեզուն կը գործածեն, «կեղծիք» համարելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ չէզոքութիւնը:

Մուսոլինի զինուորական խորհրդակցութիւն մը կատարեց իր նախարարներուն եւ հրամանատարներուն հետ, եւ հրահանգներ հաղորդեց, աւելի կատարելագործելու համար Իտալիոյ ամրութիւնները արեւմտեան սահմանին վրայ: Զօրս զօրագասեր եւս դրօշի տակ պիտի առնուին, «նկատի առնելով կացութեան բացառիկ պահանջները»:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԹԱԳՈՒՀԻՆ հեռագիրներ ուղղեցին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, Անգլիոյ թագաւորին, Պապին, նախագահ Րուզվէլթի եւ ուրիշ վեհապետներու, բողոքելով Գերմանիոյ նախայարձակման դէմ: Բոլորն ալ պատասխանեցին ջերմ համակրութեամբ, յոյս ներշնչելով վերջնական յաղթանակի մասին: Վիլհելմինա թագուհին հեռագիր մըն ալ ուղղեց Իտալիոյ թագաւորին:

Պելժիոյ թագաւորը Մ. Նահանգներուն բարոյական աջակցութիւնը խնդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

*** Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, ուժգնօրէն կը ճաղկէ «հիթլէրական Գերմանիոյ կողմէ իրաւունքի եւ մարդկութեան դէմ գործուած նոր ոճիրները,— Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի արշաւանքը, Ֆրանսական քաղաքներու ռմբակոծութիւնը»: Յետոյ կը թելադրէ բոլոր աշխատաւորներուն իրենց ուժերը տրամադրել ազգ. պաշտպանութեան միջոցները զօրացնելու: «Բոլորն ալ պէտք է զգուշանան դաւաճանութեան եւ դասալքութեան քարոզութիւններէն: Ոչ մէկ թերացում»:

*** Ֆրանսա բնակող հոլանտացի, պելժիացի եւ լիւքսէնպուրկցի զինուորցուները հրաման ստացան իրենց երկիրները վերադառնալու: Շատերը ճամբայ ելած են արդէն, մասնաւոր կառախումբերով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Կամքն է որ կը պակսի

Ապրիլ ամիսը անցաւ, առանց նշանակալից դէպքի կամ շարժումի: Կարծէք թէ՝ Մարսիլահայը զոհ տուած չըլլար 1915ի կոտորածին: Ոչ յիշատակի տօն, ոչ շարժում: Հայիւ կրօնական ժողովի որոշումով եկեղեցիներու մէջ յիշատակի արարողութիւններ կատարուեցան: Ընդհանուր թմրութիւն մը, անտարբերութիւն մը տակաւ կը ծանրանայ գաղութի ազգային կեանքի վրայ :

Առանձնապէս երբ կը խօսիս, կը բացատրես, կը մեղադրես, ամէնքն ալ իրենց լաւագոյնը տրամադրելու պատրաստակամութիւն կը յայտնեն: Բայց երբ շարժելու, կազմակերպուելու եւ կենդանութիւն ցուցնելու համար նախաձեռնողներ կը փնտռես, կ'անհետանան բոլորն ալ, եւ ամէն ինչ դարձեալ կը մնայ բախտին ձըգուած :

Պարտականութիւններ ճանչնալը չի բաւեր: Ամէն մէկը պէտք է իր կարողութեան եւ ընդունակութեան համապատասխան գործ ստանձնէ: Այլապէս, յիշատակի եւ յարգանքի տօնըն անգամ մոռացութեան դատապարտուած կը մնայ: Հիմա որ համարտութիւններն ու կիրքերը մեղմացած են, եւ մեր վաղուան անստոյգ վիճակը և տագնապընոյնծանր հարցականին առջեւ դրած են մեզ, անհրաժեշտ չէ՞ քով քովի գալ, գոնէ տեղական պահանջներու մասին մտածել, եթէ աւելին ընելու ուժ եւ կորով չենք գտար: Ո՞վ է որ պիտի նախաձեռնէ եղած - չեղած ուժերը հաւաքել, միացնել մէկ յարկի տակ: Ի՞նչ կը բանին երբեմնի երիտասարդական եւ մշակութային միութեանց վարչութիւնները, երաժշտականն ու կամաւորականը: Բարենպատակ գործի համար կատար ուելիք ծառայութիւնները արգիլուած չեն: Ինչո՞ւ չմիացնել այս ուժերը եւ պիտանի տարրերը օգտակար ծառայութեանց մղել, փոխանակ ձգելու որ՝ անոնք բոլորովին խամրին եւ յիշատակ մը դառնան :

Թիկունքը մնացողները այսպէ՞ս պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Մանաւանդ հիմա որ՝ մնացողները բոլորն ալ կը գործեն եւ նիւթական տագնապի չքմեղանքներ չկան:

Մարսէյլը ֆրանսահայ գաղութի ամէնէն խանդավառ շրջաններէն մէկը եղած է միշտ, բայց այսօրուան անհոգութիւնը բարենիշ մը պիտի չըլլայ մեզի համար: Տրամադրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին չէ որ կը պակսի, այլ կամքն ու համարձակութիւնը: Փորձ մը պիտի հաստատէ մեր ըսածը:

Գործերը շատ լաւ են եւ աշխատաւորի պահանջ կայ ամէն ասպարէզի մէջ: Շատ մը հայ զինուորներ մ'եր գաղութէն, իրենց երկրորդ արձակուրդով եկած են տասը օրուան համար: Բոլորն ալ քաջառողջ եւ լաւ տրամադրուած:

Ուրախալի է յայտնել որ՝ Թաղային մարմինները որոշ շարժում եւ գործունէութիւն ցուցնել սկսած են: Պօմոնի հայաշատ արուարձանը, որ մանկապարտէզ չունէր մինչեւ այսօր, շուտով կը վերաբանայ Թաղօ-յին դպրոցը, պզտիկներու հոգածութիւնն ու կրթութիւնը յանձնելով Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի: Այսպիսով Մարսէյլի երեք հայաշատ արուարձանները, Սէն Լու, Պուլվար Օտտօ եւ Պօմոն կ'ունենան իրենց դպրոցները: Քիչ մը կամեցողութիւն եւ ճիգ բաւական պիտի ըլլային որպէսզի Մարսիլահայ գաղութի կեանքը իր բնական կեանքն ու ընթացքը վերագտնէր :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Նորէն պատերազմ

Քսանըհինգ տարին քիչ չէ մեզի պէս փոքր ժողովուրդի մը, հասկնալու եւ դատելու համար ահաւորութիւնը այս նորօրինակ պատերազմին, որ տեղի կ'ունենայ ահաւոր, կուտակուած ուժի զօրութեամբ, պատերազմ նորօրինակ վարդապետութիւններ տարածելու, պատերազմ դերիշխանութիւն ստեղծելու, պատերազմ փոքր ժողովուրդներ անճիտելու, պատերազմ անցեալի անիրաւութիւններ սրբագրելու, եւ վերջապէս պատերազմ յանուն արդարութեան, տեւական խաղաղութեան ... :

Քսանըհինգ տարի, ի՛նչ հեղնանք հայ ժողովուրդին համար, հաւատալ, յուսա՜լ թէ սերտել այս մէկն ալ դիմաւորելու դաղտնիքը՝ քար դըրած մեր սրտին:

Պահ մը կը տարակուսիմ, տեսնելով մեր ժողովուրդին անօրինակ կացութիւնը :

Այսօր իմ ցեղիս պատմութիւնը կ'ըսէ ինձ թէ քսանըհինգերորդ տարեդարձն է հարազատներուս կոտորածին, անապատներու մէջ սպաննուած հայ մայրերուն, եւ անոնց որ տառապեցան բայց քալեցին վշտահար, սեւ բախտը շալկած, մինչեւ վերջ հաւատալով եւ յուսալով ցեղին երջանիկ լուսածագին :

Այսօր, ցեղիս տառապանքը գիտակցութեան կը կանչէ, սիրտս կ'ուռի, մտածումս զիս կը չարչրկէ, հոգիս կ'ալեկոծի: Հարազատներուս ձայնը զիս կը կանչէ ոգեկոչելու մեր մեծ մեռելները: Գիտեմ, անոնց մնացին անթաղ լեռներու, դաշտերու, ձորերու մէջ: Իսկ մենք, ամբողջ քսանըհինգ տարի ցիր ու ցան շրջեցանք աշխարհի բոլոր ծագերուն վըրայ, տեղ մը սրտապնդեցին մեզ, տեղ մը անարգեցին, տեղ մը նորօրինակ մուրացկաններու տեղ դրին, մեզ մը Պիղատոսի անտարբերութեամբ մեր տառապանքը նկարագրեցին, մոռցուեցան խոստումները, մեր պատմութիւնը, մեր ծագումը եւ — ո՛վ հեգնանք — հայրենադուրկ կոչեցին մեզ :

Այս ահաւոր ժամուն՝ ոչ մէկը սիրտ ունի լսելու մեզ, Մեծերը մտահոգ են իրենց իսկ գոյութեան պայքարով: Ուստի խօսինք մենք մեզի:

Մարտիրոս ցեղիս մնացորդացը, յիշէ մեծ ողբերգութիւնը, յիշէ հոգ չէ թէ սուգը տրտմութիւն մը իջեցնէ հոգիիդ վրայ եւ արթնցնէ հին տառապանքը: Չէ՞ որ տառապանքը ուժ կուտայ, կորով կը ներշնչէ: Վերջապէս այդ տառապանքը քեզ կը բերէ իրականութեան հետ դէմ առ դէմ, կը զգաս անգամ մըն ալ որ «անտեսուածներն» ենք, անտեսուած որով հետեւ համրանք չենք ներկայացներ.

չահաբեր շուկաներ չունինք, հրապուրելու եւ մեր դատը երջանիկներու դատին կապելու համար:

Բայց մաղթենք, որ հարկադրաբար մասնակցելով այս պատերազմին — Հայը ե՞րբ է դուրս մնացեր պատերազմներէն ու կոտորածի դաշտերէն — մեր այս անձնուիրութիւնը մեծերուն յիշեցնէ մեզի շնորհել արդար ու պատմական վարձատրութիւնը :

Դուն, ժողովուրդս իմ նահատակ, ամփոփուէ, զինուած քսանըհինգ տարիներու փորձառութեամբ՝ դատէ օրուան դէպքերը, բայց հաւատա գալիք օրերուն, ուժեղ կեցիր ինչպէս որբերդ, որ արցունքի հովիտէն անցան եւ հիմա կը քալեն կրակի հովիտին մէջէն, այն հաւատքով թէ ձախորդ օրերը վերջ կ'ունենան անպայման :

Մեր օրն ալ պիտի գայ :

Չէ՞ որ բոլոր փոքր ժողովուրդներու ազատագրութեան համար է պարտադրուած այս կործանիչ պատերազմը:

ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

Ազրիկեան դարը

Զարիքին ընդհանուր կշռոյթը չէ որ պիտի վերլուծեմ բնիկող աշխարհի մարդկութեան առջեւ, այլ միայն կ'ուզեմ ոգեկոչել նահատակներուն մեծ ու ծխացող յիշատակը :

Քառորդ դար առաջ հայ ժողովուրդը ապրեցաւ գեհենական կեանք որուն նմանը դեռ արձանագրուած չէ քաղաքակիրթ մարդկութեան պատմութեան մէջ: Աշխարհի չորս հովերուն տարտղնուած՝ տարագիր Հայերու բազմութիւններ իրենց սրբազան նահատակներու յիշատակով ոգեւորուելու համար կը փառաբանեն դատ մը որ նուիրական է եւ կենսական մեր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու տեսակէտէն, մանաւանդ այս օրերուն երբ աշխարհը բռնուած է ճարճատող երակի լափլիզող բոցերով: Թէեւ տժգոյն է պահը եւ յղի բազմակողմանի անակնկալներով, սակայն մեր պարտականութիւնն է հաւաքական կամք ստեղծել, ստեղծագործող հաւատք ունենալ, ոգեկոչելու համար բիւրաւոր նահատակները եւ անմոռանալի յիշատակն անոնց որ մեզի ներշնչեցին ազատութեան գաղափարը — ըսենք օտարին ճակատարաց — ապրելու իրաւունքը :

Ժամանակը չէ վերլուծելու այն ահաւոր թուականին պատճառած արհաւիրքը: Բոլորս ալ գիտենք որ նահատակները մեռան յանուն Հայկական Դատին եւ ինչո՞ւ չէ, անոնք մահէն անդին ալ կ'ապրին տակաւին, մեզ ներշնչելու համար :

Հազար փառք անոնց յիշատակին եւ ափ մը խունկ անյայտ հողակոյտներուն :

Նահատակներու սրբազան մեծ տօնին առթիւ համերաշխութեան կորովի ոգին պէտք է ընդմիշտ տիրապետէ մեր ժողովուրդին մէջ: Զղջատուութեան մորակը պէտք է շաչէ անտարբերներուն, հաւատքի լոյսը պէտք է բոցավառէ սառած սիրտերը, որ պէսզի հրդեհէն բռնկած այս եղերական վիճակէն ազատ մնայ մեր ֆիզիքական գոյութիւնը :

Ահա այս է բոլորանուէր պատգամը բոլոր նահատակներուն որոնք համերաշխ իրենց ընդդըրկած պայքարին մէջ, վեհ ճակատով ինկան, բայց չկորսուեցան :

Այս եղերական օրերուն հաւաք ունինք այդ սրբազան դատին շուրջ, վասնզի հաւաքականութեան ձայնն է միայն որ արժէք ունի Եւրոպայի վարիչներուն առջեւ :

Փառք այն նահատակներուն որոնք կորան ազատութիւն երգելով: Իսկ մենք, անոնց ժառանգորդները եւ յաջորդները, ուխտենք մնալ հաւատարիմ անոնց հետապնդած գաղափարին:

Այս միայն կը թելադրէ մեզ, մեր նահատակներու փառապանծ յիշատակը :

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Շուէտ եւ Պալթիկ

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Շուէտ 448.349 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ երկիր մըն է: Առատօրէն ատաղձ եւ հանք կ'արտադրէ: Շատ մը ջրվէժներ ունի: Իր ճարտարարուեստով միջազգային կարեւոր դիրք մը կը գրաւէ Պալթիկի մէջ:

Ունի 6.200.000 բնակիչ: (Հիւսիսային Եւրոպայի երկիրներէն Տանըմարքա՝ 3.600.000, Նորվեկիա՝ 3 միլիոն, Ֆինլանտա՝ 3.700.000, Եսթոնիա՝ 1.200.000, Լեթոնիա՝ 1.900.000, ուրեմն ամէնէն բազմամարդն է Շուէտ): Բայց բնակչութեան խտութեան տեսակէտով չասակար է,— իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ կ'իյնայ 15 բնակիչ :

Ծնունդներուն թիւը աւելի է մահերու թիւէն, բայց այդ աւելին հազար բնակիչի վրայ 3ի համեմատութիւն մը միայն կը ներկայացնէ: Իսկ Սթոքհոլմ փարթամ քաղաքը գրեթէ դատակ չի ծնիր: Շուէտ անկումի մէջ է երկար ատենէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք հեշտակեցութեան (confort) եւ քաղաքական գաղափարաբանութեան:

Ռազմագիտական դիրքը փափուկ է: Հարաւային երկրամասը շրջապատուած է լայն աղեղով մը, որ մեծ մասամբ կը գտնուէր փոքր ու խաղաղասէր ժողովուրդներու ձեռքը,— այժմ երկու աշխարհակալ կայսրութեանց տիրապետութեան տակ: Այսպէս Շուէտ ուղղակի շփման մէջ է գերման եւ ռուս երկու հզօր դրացիներուն ցամաքային, օդային ու ծովային ուժերուն հետ, որոնք առանձին հաշուած՝ մեծապէս գերակշիռ են :

Նորվեկիոյ հետ սահմանակից է 1657 քիլոմեթր երկար տարածութեան մը վրայ, բայց եւ այնպէս Շուէտ ծովային պետութիւն մըն է առաւելապէս :

Իր բնակչութեան կէսը, ընդհանրապէս հարաւային մասին վրայ համախմբուած, կ'ապրի ծովամերձ գօտիի մը մէջ որ 40 քիլոմեթր խորութիւն ունի, ծովէն արձակուած թրնդանօթներու կրակին ենթակայ: Երկրին այս մասին մէջ չէ որ կը գտնուին անտառները, հանքերը եւ ջրվէժները: Այսուհանդերձ այստեղ հիմնուած են արդիւնաբերական ճարտարարուեստը եւ ազգային վաճառականութիւնը: Շուէտի առեւտուրին հարիւրին 95ը կը փոխադրուի ծովի վրայով :

Շուէտի ծովեզերքը կը ներկայացնէ բազմաթիւ ճակատներ.— մեծ մասը շատ դիւրին է պաշտպանել: Վերջին դէպքերը ցոյց տուին, որ ծովեզերեայ ամրութիւնները, երբ լաւ կազմակերպուած են եւ դաւաճան ձեռքերու մէջ չեն գտնուիր, կրնան դիմադրել նաւային մեծ ուժերու յարձակումին: Երբեք Գերմանները պիտի չկարենային մտնել Օսլոյի, Պէրկէնի, Թրոնտհայմի կամ Նարվիքի ծոցը, եթէ նորվեկեան ամրոցները գործէին ուղղամտօրէն :

Կարելի է ենթադրել որ նման ինքնալքում անկարելի է Շուէտի մէջ, անցուդարձին արդէն քաջածանօթ: Միւս կողմէ, զինուորական աւանդութիւն մը, ինչպէս նաեւ ռազմարուեստի կատարելագործուած միջոցներ կը պաշտպանեն Շուէտը նման ողբալի անակնկալներու դէմ :

Շուէտական առաջին ծովային ճակատը կը գտնուի Տանըմարքայի դէմ, որմէ բաժնուած է Էօրէզունտի նեղուցով, որ կ'երկարի Հալսինկպորկի եւ Հելսինկորի միջեւ: Նեղուցը 4 քիլոմեթր լայնք ունի ու կը նըմանի գետի մը, որուն եզերքներուն վրայ հիմնուած են մեծ քաղաքներ, ինչպէս Քոփէնհակը (800.000 բնակչութեամբ), Հէլսինկորը (16.000 բընակչութեամբ), Մալմօն (130.000 բնակչութեամբ), Լանտսքրոնան, Հալսինկպորկը :

Այն օրէն ի վեր, երբ խաղաղասէր Տանըմարքայի վրայ նստաւ Գերմանիան, այս ճակատը պէտք է պաշտպանուի ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակները միացեալ գործակցութեամբ: Գերմանիա, իր իշխանութեան տակ առնելով Տանըմարքան, այն անպատեհութիւնը կը ստեղծէ Շուէտի համար, որ չի կըրնար արեւմտեան հատուածէն Պալթիկ փոխադրել իր նաւային ուժերը: Բայց շուէտական ուժերը կրնան յուսալ որ իրենց օգնութեան պիտի փութան դաշնակիցներու նաւային եւ օդային ուժերը, որովհետեւ Անգլիացիները եւ Ֆրանսացիները կը տիրապետեն Քաթէկաթ եւ Սքակէրրաք նեղուցներուն բերանը :

Շուէտի համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ հարաւային երկրամասը, որովհետեւ այդ գօտիին մէջ կ'ապրի երկրին բնակչութեան մէկ երրորդը, եւ այդ գօտին շտեմարանն է Շուէտի, ինչպէս նաեւ կամրջագլուխը, որ սքանտինաւեան թերակղզին կը միացնէ եւրոպական ցամաքամասին: Տանըմարքայի գրաւումով, Գերմանիա մեծ վտանգի մատնեց Շուէտի ամէնէն թանկագին երկրամասը :

Պալթեան ծովեզերքին երկարութիւնն է աւելի քան 1500 քիլոմեթր: Հիւսիսային մասը, Ֆինլանտայի վերջին նուաճումներէն ետքը, կը գտնուի դէմ յանդիման Ռուսիոյ: Միւս կողմէ: Այդ շրջանը լաւ պաշտպանուած է ամրոցներով եւ ամրութեանց բազմաթիւ գիծերով, բայց Ֆինլանտայի տկարացումէն վերջ եւ Ալանտ կղզիներուն ներկայ կացութեամբ՝ կը դժուարանայ Շուէտի ծովեզերքներուն պաշտպանութիւնը Պոթնիոյ ծոցին մէջ: Ալանտ կղզիներուն զինաթափութիւնը սպառնալիք մը կը կազմէ նաեւ Սթոքհոլմի կեդրոնական ամրութեանց դէմ: Սթոքհոլմ կը ներկայացնէ երկրին սիրտը: Անոր շուրջ կը գտնուին երկրորդական կեդրոններ, Ուփսալ, Կավլէ, Էսքիլթունա, որոնք բոլորն ալ ենթակայ են թշնամիին կրակին, ծովէն թէ օդէն :

Ահա թէ ինչու Շուէտ իր ծովեզերքները եւ կղզիները ամրացուցած է սարբերկրեայ բերդերով: Արդիական ամրութիւններու այդ շղթան կը յենու երկու մեծ խարիսխներու,— Կոթլանտի կղզին, որ կը գտնուի Պալթիկ ծովուն կեդրոնը եւ մայրաքաղաքին հարաւը, եւ Քարլսքրոնան, որ Շուէտի ամէնէն մեծ նաւահանգիստն է: Այս վերջին նաւահանգիստը յաճախ համեմատած են Քիլի հետ :

Ի՞նչ բանի պէտք ունին հայ զինուորները

Զինուոր մը կը պատմէ.—

«Յառաջ» միշտ կը յիշեցնէ թէ հայ զինուորները պէտք ունին գիրքի եւ թերթի: Դուք շատ գնահատելի ծառայութիւն մը կը մատուցանէք արդէն, այդ ուղղութեամբ, թերթ հասցնելով ամէն կողմ եւ բոլորս ալ երախտապարտ ենք :

Հայ զինուորները ուրիշ կարիքներ ալ ունին,— օճառ, թուղթ, պահարան, ածելի: Գնահատելի գործ մը եւս կատարած պիտի ըլլաք, սնունդ մը բանալով այս կարգի պէտքերու համար, ինչպէս կ'ընեն ֆրանսական թերթերը: Շատեր ալ ծխախոտի պակասը կը քաշեն: Ես իմ համեստ քսակէս կը տրամադրեմ 50 ֆրանք, այս ձեռնարկին համար: Ս. Մխիթարեան

*** Սանամայր կը փնտռեն երեք անտէր զինուորներ, մէկը Սուտանէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Փարիզէն Պ. Վաչէ Ունճեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, իր հօրեղբօր՝ ՄԱՆՈՒԿ ՈՒՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մայրս Տիկին Մարիամ Պօրանեան (ծնեալ Աբգարեան), Կեսարիոյ Էվէրէք գիւղէն: 1915էն ի վեր լուր չունիմ իր մասին: Կը կարծուի թէ Պաղտատ կը գտնուի: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն, Պետրոս Պօրանեանի, Bld. Casablanca, St. Antoine, Marseille (B. du Rhône), France :

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի:

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ:

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloudի մէթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69:

րած ըլլալով, նախագահ Ռոզվէլթ պատասխանեց.— «Մ. Նահանգներու ժողովուրդը կը յուսայ թէ պիտի զսպուի բռնի ուժով եւ զինուորական նախայարձակումով խաղաղասէր եւ անկախ ժողովուրդներու տիրապետելու քաղաքականութիւնը եւ թէ Պելժիոյ ժողովուրդը պիտի կրնայ պահպանել իր ազատութիւնը: Ինչպէս յայտարարեցի ամերիկեան 21 հանրապետութեանց գիտական համագումարին մէջ, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէնպուրկի անողորմ արշաւանքը յուզած եւ վիրաւորած է Մ. Նահանգներու ժողովուրդը, եւ, վստահ եմ, արեւմտեան կիսագունդին իրենց հարեւանները»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ դահլիճը վերակազմուեցաւ դարձեալ Թաթարէսքուի վարչապետութեամբ, առանց փոխելու քաղաքականութիւնը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ հոլանտական գաղթավայրերը պաշտպանելու համար, Դաշնակիցները նոր զինուորներ ղրկեցին: Բոլոր Գերմանացիները եւ գերմանական նաւերը արգելափակուած են :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ ընկղմեցաւ: Ունէր 1520 թոն տարողութիւն եւ 55 նաւաստի: Եօթներորդ կորուստն է այս, պատերազմէն ի վեր: Շինուած էր ամենավերջին դրութեամբ, եւ արժած էր 430.860 ոսկի:

148 ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, 337 հոգի վիրաւորուած են Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, գերմանական օդանաւային առաջին ռմբակոծութեան ատեն, ինչպէս հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս: Ամէնէն աւելի զոհեր տուած է Լիոնի շրջանը, ուր 7 թշնամի օդանաւեր չորս անգամ ռմբակոծեցին Պրոնի օդակայանը: Մէզիէոյի մէջ վար առնուեցաւ թշնամի օդանաւ մը: Զորս օդաչուները վար իջան անկարգելով: Մէկը ձերբակալուեցաւ, միւսները անհետացան: Տէօնի մէջ ռումբ մը հրկիզեց երկու գործարաններ, եւ բաւական թիւով մարդիկ մեռան: Գերմանական օդանաւերը ուժգնօրէն յարձակեցան մանաւորապէս Նանսիի վրայ: Կը հերքուի թէ դաշնակից օդանաւեր ռումբ նետած են Ֆրիպուրկի վրայ, բազմաթիւ մարդիկ սպաննելով, թէեւ Գերմանները կը պնդեն, սպառնալով հատուցանել, եթէ չարունակուի ազատ քաղաքներու ռմբակոծութիւնը :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԻՏԱԼԻՈՅ մշակոյթի նախարարը Պերլին հասաւ, խորհրդակցելու համար իր գերման պաշտօնակցին հետ: Այս առթիւ ներկայ պիտի ըլլայ թատերական հանդէսի մը որ սարքուած է ի պատիւ իտալական կայսրութեան հաստատման (դրաւում Եթովպիոյ):

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ երկու Պրըթոններ, Ֆրանսուա Տէպովէ եւ Օլիվիէ Մորտրէլ, երկուքն ալ փախստական, ամբաստանուած ըլլալով թէ «վտանգած են պետութեան ապահովութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, դասալքութեան եւ դաւաճանութեան մղած զինուորները եւ վերակազմած լուծեալ կազմակերպութիւն մը»: Երկուքն ալ միեւնոյն ատեն կը զրկուին իրենց զինուորական աստիճաններէն եւ ստացուածքներէն :

ՓԱՐԻԶԻ 32ՐԴ տօնավաճառը բացուեցաւ շաբաթ օր, Փորթ Վէրսայլի մէջ: Հակառակ պատերազմին, աւելի քան 8000 ցուցադրողներ կը մասնակցին տօնավաճառին, մէջն ըլլալով օտարներ ալ: 1917ին ալ, պատերազմի ամէնէն տաք շրջանին բաց էր տօնավաճառը :

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ Քոնսթանցայի անգլիական առեւտրական նաւերու օտար նաւաստիներուն տեղ Անգլիացիներ նշանակուեցան :

ԻՏԱԼԻՈՅ երրորդ մեծ զրահաւորը, «Ռոմա», որ ունի 35.000 թոն տարողութիւն, ծով պիտի իջեցնեն մօտերս :

ՀԻՆԳ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐ վեցական ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էին վերջերս, Անգարայի մէջ, իբրեւ լրտես: Ցետոյ վերաքննութեան դիմելով, պատիժը ջնջուած էր, բայց նոր դատավարութեամբ կրկին նոյն պատիժներուն դատապարտուեցան :

ՇՈՒԷՏԻ կառավարութիւնը որոշեց վերահաստատել մահապատիժը լըրտեսութեան եւ հայրենադաւութեան համար: Մինչեւ հիմա լրտեսները եւ դաւաճանները կը դատապարտուէին ցկեանս բանտարկութեան :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ ընդհ. ներման արժանացան աւելի քան հարիւր քաղաքական յանցաւորներ, մէջն ըլլալով 20 հիթլէրականներ, խնամակալին իշխանութեան 20ամեակին առթիւ:

ՔԱՐԻՒՂԻ 50 ՆՈՐ ՀՈՐԵՐ բացուեցան Զահրանի շրջանին մէջ, Պարսից ծոցին արեւմտեան կողմը, Սթանտարտ ընկերութեան կողմէ: Զորսը առատ քարիւղ կ'արտադրեն: Ճիտտէի արաբական ծովափին վրայ (Կարմիր ծով) մեծ շտեմարան մը կը շինուի, նոր հորերուն արտադրութիւնը արտասահման փոխադրելու համար:

ԿԻՆ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ խնամելու համար երկու փոքրիկներ եւ իրենց մեծ հայրը որ կը գտնուին մօտակայ գաւառ մը: Լաւ պայմաններ: Դիմել Պ. Թապիպեանի, La Maison du Gâteau, 26 Rue de l'Ouest, Paris (14):

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e).
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme - Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ	ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	....	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	....	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	....	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 15 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4349

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Զինուորական մասնագէտներ կը հաստատեն թէ պատմութեան ամենամեծ ճակատամարտներէն մէկն է որ կը մղուի արեւմտեան ճակատին վրայ, Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի մէջ: Կռիւը ծաւալած է արդէն եւ օրէ օր կը ստականայ Սիէրքէն (Լիւքսէնպուրկի հարաւ-արեւելեան կէտը) մինչեւ Մոնմէտի, Սըտանէն 20 մղոն դէպի արեւելք, 50 մղոն տարածութեան մը վրայ: Վերջին լուրերու համաձայն, գերմանական բանակը անցնելով Մէօզը եւ Իւէյը, հասած է Զուիտէրզէի ափը, Հարլինկէն (Հոլանտայի հիւսիսային մասը): Կատաղի կռիւ մը կը մղուի Լիէժի շուրջը.

Ինչպէս կը բացատրէ մասնագէտ մը, բոլոր նախորդ վճռական ճակատամարտներուն պէս, խիստ եւ խիստ շարժուն կռիւ մըն է որ կը մղուի, բայց շատ աւելի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, եւ զինարուեստի «այնպիսի նոր եւ ահաւոր տարրերով որոնց առջեւ մարդկային երեւակայութիւնը կը սարսի»:

Ճակատամարտը կը ծաւալի Հոլանտայի հիւսիսակողմէն մինչեւ Զուիցերիոյ սահմանագլուխը, առանց հաշուելու Նորվեկիան: Ռազմադաշտը կը բռնէ շատ աւելի լայն տարածութիւն մը քան Մառնի ճակատամարտը: Մասնակցող զինուորներու թիւը յայտնի չէ տակաւին: Մառնի առաջին ճակատամարտը եւ Թանէնպէրկի ճակատամարտն ալ շարժուն կռիւներ էին, ճակատային յարձակումներով եւ ահագին ուժերով. բայց ներկայ պատերազմը կարգ մը տեսակէտներով կը յիշեցնէ Նափոլէոնի մեծ ճակատամարտները, ինչպէս եւ 1870ի պատերազմը:

Ճակատամարտը կրնայ տեւել շաբաթներ, լարելով արդի ռազմագիտութեան բոլոր հնարքները եւ շարժման մէջ դնելով ահագին բազմութիւններ:

Այդ ծրագիրը գլուխ հանելէ վերջ, Հիթլէր պիտի փորձէ ուղղակի հարուածել Անգլիան, զարնելով անոր զինուորական նաւահանգիստները, նաւատորմիղը եւ միւս կենսական խարիսխները:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիայէն բացատրութիւն պահանջուեցաւ հականգլիական ցոյցերու մասին

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ զինուորական կարեւոր շարժումներ տեղի կ'ունենան Հունգարիոյ մէջ: Շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը դրօշի տակ հրաւիրուած են եօթը զօրադասեր, սպաները՝ հեռագրով, զինուորները՝ ստիպողական ազդարարութեամբ: Միայն Փէշթայի մէջ 24 ժամուան ընթացքին հրաւիրած էին 11.000 հոգի: Հունգարական կարեւոր ուժեր համախմբուած են ռումանական սահմանագլուխին վրայ: Տրուած լուրերուն համաձայն, Հունգարիոյ բանակը այժմ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ 350.000 զինուորներով, մինչդեռ երեք օր առաջ հազիւ 150.000ի կը հասնէր: Զօրքին մեծ մասը կեդրոնացած է Սլովաքիոյ սահմանին վրայ:

Հունգարիոյ Անգլիացիները հրաման ստացան հեռանալու երկրէն, ի նախատեսութիւն նոր անակնկալներու:

Եուկոսլավիոյ զինուորական իշխանութիւնն ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին ապահովութեան համար: Բանակը պատերազմական վիճակի մէջ է եւ ստուարաթիւ զինուորներ կեդրոնացած են գերմանական, իտալական եւ հունգարական սահմաններուն վրայ: Եուկոսլավիա կը վախնայ որ արշաւանքի փորձ մը կատարուի այդ կէտերէն մէկուն վրայ: Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, «կոմիտաճի»ներու (արձակազէն զինուոր) վաշտեր կազմելու համար: Երկրին մարզական կազմակերպութիւնը շարժման մէջ դրած է հարիւր հազարաւոր սոքոլներ (մարզիկ):

*** Կը հաստատուի թէ Հռոմի անգլիական դեսպանը բացատրութիւններ պահանջած է, դեսպանատան դէմ կատարուած գիշերային ցոյցի մը առթիւ: Միեւնոյն ատեն ուսանողները թշնամական թռուցիկներ ցրուած են Դաշնակիցներու դէմ: Դեսպանատունը եւ անգլիական հաստատութիւնները պաշտպանութեան տակ առնուած են: Օդանաւ մը 20000 հականգլիական թռուցիկներ ձգած է: Առջի օր բազմաթիւ ուսանողներ համախմբուեցան Հռոմի կեդրոնական հրապարակին վրայ, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց:

Իտալական թերթերը խոշոր վերտառութիւններով հրատարակեցին տնտեսական նախարարին մէկ տեղեկագիրը, որ ուղղուած է Մուսոլինիի եւ կը պարզէ անգլեւֆրանսական պաշարման հետեւանքները: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այդ քաղաքականութիւնը «գործիք մը դարձած է առեւտրական գերակայութեան»:

Թշնամական ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Վատիկանի օրկանին դէմ, որ հրատարակած էր Պապին կողմէ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի կառավարութեանց ուղղուած հեռագիրները: Կռիւներ տեղի ունեցան ուսանողներու եւ Վատիկանի թերթը գնողներու միջեւ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԸ սկսաւ ռազմափորձեր կատարել Մարմարայի ծովուն մէջ եւ պիտի շարունակէ մինչեւ մայիս 22: Ռազմափորձերուն պիտի մասնակցի նաեւ սուզանաւերու տորմիղ մը: Առեւտրական նաւերու երթեւեկը արգիլուած է ռազմափորձերու շրջանին մէջ:— Ռումանական կառավարութիւնը մէկ օրուան համար փակեց Սեւ ծովու նաւահանգիստը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ յառաջ կը տանի զինուորական պատրաստութիւնները, ի հարկին պաշտպանելու համար իր չէզոքութիւնը եւ անկախութիւնը: Այս ամսու վերջը պիտի գումարուի պալքանեան տնտեսական խորհրդաժողովը: Այս առթիւ կը յուսացուի աւելի ամրապնդել պալքանեան համաձայնութիւնը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ համախմբուած դաշնակից տորմիղներուն վրայ նոր մարտանաւեր աւելցան, աւելի զօրացնելով անոր կազմը:

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

2000 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐ ԼԻԷԺԻ ԱՌՋԵՒ

»»» . «««

Գլխաւոր ճակատամարտը Լիւքսէնպուրկէն մինչեւ Սըտանի շրջանը

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին.—

Զեկոյց թիւ 505, մայիս 13, առաւօտ (257րդ օր).— Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ թշնամի յարձակումները սաստկացան մասնաւորապէս Ալպէրի ջրանցքին հիւսիսային շրջանին մէջ, նոյն ջրանցքին եւ ներքին Հռենոսի միջեւ, ինչպէս եւ Թիրլըմոնի հարաւային-արեւելեան շրջանին եւ պելժիական Արտէնի մէջ: Ֆրանքելիւքսէնպուրկեան սահմանագլուխին վրայ, Լոնկվիէն մինչեւ Մոզէլ, նշանակելի փոփոխութիւն չկայ, հակառակ բուռն ռմբակոծութեանց: Դէպի աւելի արեւելք ոչ մէկ դէպք: Իրիկուան դէմ եւ գիշերուան ընթացքին, գերման զօրամասեր ռումբով եւ գնդացիրով յարձակում կրեցին մեր օդատորմիղին կողմէ: Գերմանական 12 օդանաւեր վար առնուեցան մայիս 12ի իրիկունը:

Զեկոյց թիւ 506, իրիկուն.— Գերման զինուորները այսօր շարունակեցին իրենց զանգուածային յարձակումները Հոլանտայի թէ Պելժիոյ մէջ: Հոլանտայի մէջ յառաջխաղացութիւն մը կատարեցին, մասնաւորապէս Մէօզի հարաւակողմը: Գալով Պելժիոյ, Սէն-Թրոնի շրջանին մէջ ֆրանսական հակայարձակումները, որոնք գլխաւորաբար կատարուեցան հրասայլերով, ծանր կորուստներ պատճառեցին թշնամիին: Գերմանները մասնաւորապէս կարեւոր ճիգ մը փորձեցին պելժ. Արտէնի մէջ, ուր կրցան յառաջ խաղալ: Մեր հեծելազօրքը թշնամին ուշացնելու պաշտօնը կատարելէ վերջ, քաշուեցաւ Մէօզի վրայ ուր թշնամին հասաւ գետի ընթացքին մէկ մասին: Թշնամին ուժգին ճնշում մը գործեց Լոնկվիի վրայ: Իր յարձակումները ետ մղուեցան, ինչպէս եւ այն յարձակումները որ կատարուեցան Մոզէլի արեւելեան կողմը եւ Սարի շրջանին մէջ: Ոչ մէկ դէպք Հռենոսի վրայ: Դաշնակից եւ թշնամի ռմբաձիգ օդանաւերը շարունակեցին իրենց գործողութիւնները իբրեւ աջակցութիւն ցամաքային ուժերու, յարձակելով հակառակորդ զօրամասերու վրայ: Այս կռիւներու ընթացքին վար առնուեցան 15 թշնամի օդանաւեր: Թիկունքին վրայ, թշնամի օդանաւերու գործողութիւնները թէեւ կրկնուեցան, բայց անկարեւոր վնասներ պատճառեցին զինուորական տեսակէտով:

*** Ահազանգը նորէն հնչեց Փարիզի մէջ, երկուշաբթի ժամը 2.30ին, տեւելով քսան վայրկեան: Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը անցաւ հանդարտ: Փարիզէն դուրս, ահազանգը 24 ժամուան ընթացքին 11 անգամ հնչեց Լիլի շրջանին մէջ, քանի մը անգամ՝ հիւսիսային արեւմտեան շրջանին մէջ, մէկ անգամ՝ հարաւային արեւելեան շրջանին մէջ եւն.: Հրձիգ ռումբեր նետուեցան հիւսիսային շրջանի քանի մը փոքր վայրերուն մէջ, հրդեհներ յառաջ բերելով:— Կազարդել դիմակները մէջտեղ ելած են նորէն: Զունեցողները կրնան ճարել դիմումներ կատարելով:

*** Պելժիոյ սպարապետութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ Մայիս 13ի ամբողջ ցերեկը կռիւներ տեղի ունեցան եւ ամէն տեղ զօրքը դիմադրեց յամառօրէն: Գիւղ մը ետ առնուեցաւ պելժ. զօրքին կողմէ, աջակցութեամբ դաշնակից հրասայլերու: Վար առնուած պելժիական օդանաւի մը օդաչուները յաջողեցան Պելժիա հասնիլ, անցնելով գերմանական դիրքերէն: Պելժ զինուորները կը կռուին սերտ գործակցութեամբ ֆրանսական եւ անգլիական ուժերու հետ:

Հոլանտայի սպարապետութեան զեկոյցը.— Սահմանամերձ զինուորները մասնակի նահանջ մը կատարեցին: Ֆրանսական զօրքը շփում հաստատեց թշնամի զօրքին հետ: Պաշտպանութեան գիծեր չունենալով հիւսիսային նահանգներուն մէջ, սահմանամերձ զինուորները կը քաշուին բարեկարգօրէն: Երկրին ներսը շատ մը օդաչրջիկներ (փարաշիւթիստ,— գտէք աւելի լաւ բառ մը, Յառաջ) իջան, բայց անվնաս վիճակի մը մէջ դրուեցան: Կարգ մը Գերմաններ դեռ կը շրջին երկրին մէջ, բայց հետզհետէ կը բռնուին: Քանի մը հոգի հանրակառք մը բռնելով յարձակեցան ժողովուրդին վրայ: Ռոթէրտամի օդակայանը, Վալհաֆէն բուռն կրակի մը ենթարկուեցաւ հոլանտական զօրքին կողմէ եւ կորսուած պէտք է նկատուի թշնամիին համար: Ռոթէրտամը հետզհետէ կը մաքրուի թշնամիէն: Նաւատորմը կը գործակցի զօրքին: Զինուորական իշխանութիւնը բացարձակապէս տէր տիրական է երկրին մէջ:

Երկրորդ զեկոյց (իրիկուն).— Իսէլը անցնող գերման զինուորները կարգ մը կէտերու վրայ շփում հաստատեցին մեր ողողուած շրջաններու ճակատին առջեւ պատրաստուած դիրքերու հետ, Կէլտէրլանտի նահանգին արեւմտեան կողմը: Հիւսիսային շրջանին մէջ գերման զօրքը տեղ-տեղ հասաւ Իսէլի լիճը եւ Վատէնզէ: Մեր զօրքը քաշուեցաւ առանց մեծ կորուստի եւ վերադարձաւ մեր գիծերը: Մեքենաշարժ զօրամասեր կը յառաջանան Լանկշրաթի երկայնքը: Ռոթէրտամի հարաւային մասին մէջ դեռ ուժեղապէս սպառազինուած զինուորներ կան, բայց թնդանօթ չունին:

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակելով, կը յայտնէ թէ գերմանական արշաւանքէն ի վեր նաւային հզօր ուժեր միշտ կը գործեն Հոլանտայի եւ Պելժիոյ բացերը, հակառակ թշնամի օդանաւերու ռմբակոծութեան: Պատերազմական շրջանէն փախստականներ պարպուելով Անգլիա փոխադրուեցան:

Իսկ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը ուժգին գործողութիւններ կը կատարէ ամբողջ ճակատին վրայ, խափանելով թշնամի զօրքին յառաջխաղացութիւնը: Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ չորս օրուան մէջ վար առնուած են 400 թշնամի օդանաւեր: Այս առթիւ կը հերքեն գերմանական զեկոյցին այն լուրերը թէ 3 — 400 Դաշնակից օդանաւեր խորտակուած են:

Դաշնակիցները կ'ըսեն թէ շատ շատ մէկ բերդը գրաւած կրնան ըլլալ (Լիէժի բերդերը 20 մղոն խորութիւն ունին):

ՄԻԱՑԵԱՅ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՉԸՐՉԻԼԻ

«Արիւն, ճիգ, արցունք եւ քրտինք»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը բացառիկ նիստ մը գումարելով, լսեց նոր վարչապետին յայտարարութիւնը: Լորտերու ժողովն ալ գումարուեցաւ նոյն օրը: Երկու ժողովները միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեցին: Պ. Չըրչիլ շատ կարճ խօսեցաւ: Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— «Ուրիշ բան չունիմ ներկայացնելիք թէ ոչ արիւն, ճիգ, արցունք եւ քրտինք: Մեր առջեւ ունինք ամենատաժանելի գործ մը,— պայքար եւ տառապանք ամիսներով, ամիսներով: Ի՞նչ է մեր քաղաքականութիւնը,— պատերազմ մղել: Պատերազմ ցամաքի եւ ծովու վրայ, պատերազմ օդին մէջ: Պատերազմ մեր բոլոր կարողութեամբ եւ Աստուծոյ կողմէ մեզի շնորհուած ամբողջ զօրութեամբ: Պատերազմ՝ այն հրէշային բռնակալութեան դէմ որուն նմանը արձանագրուած չէ մարդկային ոճիրի մռայլ եւ ողբալի ցուցակին մէջ: Եթէ հարցնէք թէ ի՛նչ է մեր պատերազմի նպատակը, պատասխանը կրնամ տալ մէկ բառով,— Յաղթութիւն: Յաղթութիւն ամէն գնով: Յաղթութիւն հակառակ բոլոր վտանգներուն: Յաղթանակ, որքան ալ տաժանելի եւ երկար ըլլայ ճամբան: Որովհետեւ առանց յաղթանակի ապրիլ չկայ ոչ բրիտանական կայսրութեան, ոչ ալ այն բոլոր բաներուն համար զոր կը պաշտպանէ: Մարդկութիւնը պէտք է յառաջ խաղայ դէպի իր նպատակը: Ես իմ պարտականութիւնս կը ստանձնեմ կորովալիր եւ յուսալից: Եւ բոլորին օգնութիւնը կը խնդրեմ: Կ'ըսեմ,— «Եկէք բոլորդ, յառաջ քալենք միասնաբար, մեր միացեալ զօրութեամբ»:

Աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչը բարեմաղթութիւններ ուղղեց վարչապետին եւ նոր նախարարներուն: Այս առթիւ ըսաւ թէ կուսակցութեան ժողովը այսօր իսկ 170.000ի դէմ 2.400.000 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը վաւերացնէ իր մասնակցութիւնը դահլիճին: Ազատական ներկայացուցիչը եւ Լոյտ Ճորճ ալ վստահութիւն յայտնեցին: Հակառակ խօսեցաւ միայն անկախ աշխատաւորական մը, Մէքսթըն: Վարչապետը չորս նոր նախարարներ եւս նշանակեց, որոնց երկուքը աշխատաւորական:

ԱՐՏԱԳԱՂԹ, ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պելժիոյ վտանգուած շրջաններէն բազմաթիւ փախստականներ կը խուժեն դէպի Պրիւսէլ եւ Ֆրանսա: Մայրաքաղաքին սրճարանները փակուած են, իսկ ճաշարանները բաց են միայն որոշ ժամերու: Թերթերուն ծաւալը կրճատուեցաւ: Ինքնաշարժներն ալ մեծապէս պակսած են: Սրտաճմլիկ տեսարան մը կը ներկայացնեն արեւելեան Պելժիայէն, մասնաւորապէս Լիէժէն եւ Նամիւրէն Ֆլանտր հասած փախստականները,— կառքերով, կարասիներով, մանուկներով եւ պառաւներով:

*** Հոլանտայի Վիլհելմինա թագուհին եւ ամբողջ արքունիքը Լոնտոն փոխադրուեցան: Թագուհին երբեք չէր ուզեր հեռանալ երկրէն, բայց կառավարութիւնը նկատելով որ Գերմանները պաշարողական շարժում մը կը փորձեն, թագուհին գերի բռնելու համար, խնդրեց որ հեռանայ: Միեւնոյն ատեն լուր առնուած էր թէ գերման զինուորական իշխանութիւնը սկսած է ռմբակոծել այն ճամբաները ուրկէ պիտի անցնէր թագուհին: Կառավարութիւնն ալ այլուր փոխադրուեցաւ: Իսկ Լիւքսէնպուրկի մեծ-դքսուհին Ֆրանսա փոխադրուեցաւ:

Ամբողջ Հոլանտայի մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, դիմակաւոր լրտեսները հետապնդելու համար: Կ'ըսուի թէ անկարգելով իջած Գերմաններուն մէջ կը գտնուէին զինուորներ որոնք կնոջական հագուստ հագած էին: Փողոցներուն մէջ երեք հոգիէն աւելի չեն կրնար իրարու քով գալ: Այրերը փողոցէն անցած ատեն պէտք է ձեռքերը դուրս հանեն գրպաններէն: Դուռները եւ պատուհանները միշտ գոց պիտի ըլլան:

Պելժիոյ մէջ ալ նոյն միջոցները ձեռք առնուած են: Իսկ Ֆրանսա հասած փախստականներուն համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին: Փարիզի կեդրոնին մէջ 500 անկողիններ պատրաստուած են, հիւանդապահներով եւ ամէն տեսակ կամաւորներով:

*** Պելժիայէն փախստականներու առաջին կարաւանը Փարիզ հասաւ առջի օր: Հետզհետէ աւելի մեծ բազմութիւններ պիտի հասնին, երբ մասնաւոր կառախումբերը կարենան երթեւեկել: Այս փախստականները պիտի տեղաւորուին զանազան նահանգներու մէջ: Ելմտական նախարարութիւնը պատուիրեց մաքսային վարչութեանց ամէն դիւրութիւն ընծայել:

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Տալատիէ, Պելժիա երթալով ողջունեց թագաւորը, որ պելժիական բանակին գլուխն անցած է, ինչպէս իր հայրը 1914ին:

*** Փարիզի զինուորական հրամանատարը ազդ մը հրատարակեց, որուն համաձայն պէտք է նշանակուած կեդրոնացման կայանները ներկայանան 17—55 տարեկան Գերմանները, Սարի, Տանցիկի բնակիչները, ինչպէս եւ անոնք որոնց հպատակութիւնը անորոշ է, բայց գերմանածին են: Այրերը պիտի արգելափակուին Պըֆալոյի, կիները՝ ձմեռնային մարզարանին մէջ: Իւրաքանչիւրը արտօնուած է 30 քիլօ բեռ եւ երկու օրուան ուտելիք առնելու:

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի բոլոր օտարականները նորէն պիտի ցուցակագրուին:

Գաղտնի ոստիկաններ սկսած են այցելել պանդոկները, կասկածելի անձեր հարցաքննելու համար:

*** Պելժիական կառավարութիւնը հրամայեց ոչնչացնել «փաշա» վաճառանիշով շիէօրէի յայտարարութիւնները հեռագրական ձողերու եւ պատերու վրայ, հաստատուած ըլլալով թէ այդ ազդերուն ետեւը գծագրութիւններ կան, որոնք թանկագին տեղեկութիւններ կը պարունակեն հաղորդակցութեանց միջոցներու մասին:

*** Ռոթէրտամի եւ Ամսթէրտամի Անգլիացիները իրենց երկիրը վերադարձան: Ասոնց պատմութեան համաձայն, բազմաթիւ գերման զինուորներ փոխադրուած էին ջրօդանաւերով եւ հետեւակ զինուորներ իրենց համար նշանակուած ռազմագիտական կէտերը կ'երթային, ձգախէժէ փոքր նաւակներով: Մէկ ժամուան մէջ Ռոթէրտամի բոլոր գլխաւոր կէտերը Գերմաններուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Աշխարհագրութեան ապագայ ուսուցիչը

Տան մը մէջ, ճանչցայ տասներեք տարեկան դպրոցական պատանի մը որ կը պարծենար իր գիտցած աշխարհագրութեամբ: Հարցումներուս իբրեւ պատասխան յայտնեց թէ գիտէ քաղաքական աշխարհագրութիւնը հետեւեալ երկիրներուն.— Հայաստան, Սպանիա, Աւստրիա, Չեխօսլովաքիա, Չինաստան, Ճափոն, Էսթոնիա, Լիթուանիա, Լաթվիա, Միացեալ Նահանգներ, Ալպանիա, Լեհաստան, Գերմանիա, Անգլիա, Թուրքիա, Ռուսիա, Ֆինլանտա, Իտալիա, Տանըմարքա եւ Նորվեկիա: Ու կրկին հարցումներուս պատասխանելով, յայտնեց այդ երկիրներուն տարածութիւնը, բնակչութեան քանակը, սահմանները, գլխաւոր քաղաքները, լեռները, գետերը, լիճերը, կղզիները, գլխաւոր արտադրութիւնները:

Վերջապէս հարցուցի.

— Դպրո՞ցը սորված ես այս բոլորը:

— Ոչ: Դպրոցին մէջ Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերուն աշխարհագրութիւնը սորված եմ: Իսկ այս քանի երկիրներուն աշխարհագրութիւնը սորված եմ թերթերէն, անթելէն, ամէն անգամ որ յարձակում, կռիւ կամ պատերազմ եղած է: Օրինակի համար խալեւհապէշական պատերազմի ընթացքին էր որ սորվեցայ Իտալիոյ, իր գաղթավայրերուն եւ Հապէշիստանի աշխարհագրութիւնը: Ֆրանքոյի եւ ձախերուն ներքին կռիւներուն ընթացքին սորվեցայ Սպանիոյ աշխարհագրութիւնը: Չինեաճափոնական պատերազմին սկիզբը սորվեցայ Չինաստանի, Ճափոնի, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներու աշխարհագրութիւնները: Անշլուսի ատեն սորվեցայ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ աշխարհագրութիւնները: Ցետոյ սորվեցայ Չեխօսլովաքիոյ, Ալպանիոյ եւ Լեհաստանի աշխարհագրութիւնները: Մեծն Բրիտանիա երբ պատերազմ հրատարակեց՝ սորվեցայ Անգլիոյ եւ իր գաղթավայրերուն աշխարհագրութիւնները: Երկրաշարժներուն ատեն սորվեցայ Թուրքիոյ աշխարհագրութիւնը: Ռուսեւֆինլանտական պատերազմի ընթացքին սորվեցայ այդ երկուքին աշխարհագրութիւնները: Անոնցմէ առաջ սորված էի Լիթուանիոյ, Լաթվիոյ եւ Էսթոնիոյ աշխարհագրութիւնները: Նոր սորվեցայ Տանըմարքայի, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ աշխարհագրութիւնները:

— Զբա՞ս որ պատերազմէն առաջին օգտուողը դուն եղար:

— Կը կարծեմ: Մտադիր եմ ապագային աշխարհագրութեան մասնագէտ ուսուցիչ ըլլալ: Կը յուսամ չահիլ երեքէն չորս հազար ֆրանք ամսական:

— Սակայն, տղաս, աշխարհի մէջ դեռ բազմաթիւ երկիրներ կան որոնց աշխարհագրութիւնը կ'անգիտանաս: Եւ եթէ դուն միայն պատերազմի մը պայթելով աշխարհագրութիւն կը սորվիս, կրնաս այդ ճիւղին մէջ տգէտ մնալ, որովհետեւ կրնայ պատահիլ որ եւրոպական, ասիական եւ ամերիկեան շատ մը պետութիւններ կռիւ չունենան:

Տղան տարօրինակ հարցում մը ըրաւ, յանկարծ, ինծի, ըսելով.

— Դուք սինէմա կ'երթա՞ք...

— Այո, երբեմն...

— Շարժանկարին մէջ միշտ գլխաւոր դերասաններն են որ կը սիրեն, կ'ատեն, կը գործեն, կը զարնեն, կը թափեն, կը փչրեն, կը կռուին, կը յաղթեն կամ կը յաղթուին: Այն երկիրները որոնց աշխարհագրութիւնները սորված եմ, կը նմանին ճիշդ այդ գլխաւոր դերասաններուն:

— Հապա միւս երկիրնե՞րը...

— Միւս երկիրները, որոնց անունը անգամ չեմ գիտեր ու գիտնալու ալ պէտք չունիմ, մինչեւ որ անոնք գործի չակսին՝ այսինքն մինչեւ որ չզարնեն կամ չզարնուին, այո, այդ միւս երկիրները կը նմանին շարժանկարի հանդիսատես բազմութեան, անխօս դերակատարներուն, փիկիւրաններուն: Այսօր աշխարհ շարժանկարով կը հետաքրքրուի. սակայն կա՞յ մէկը որ փիկիւրանի մը անունը գիտնայ կամ անոր մասին տեղեկութիւն ունենայ: Իսկ եթէ, վաղը, պատահի որ, փիկիւրան մը, յանկարծ, վէտէդ դառնայ, բոլոր թերթերը կը սկսին խօսիլ անոր մասին: Այն ժամանակ ես ալ կը սորվիմ աշխարհագրութեան նոր դասս...

— Եւ օր մըն ալ կ'ըլլաս աշխարհագրութեան ուսուցիչ, ինչպէս նաեւ ուսուցիչ շարժանկարի:

— Այս վերջինը աւելի կը սիրեմ: Մանաւանդ fomիf շարժանկարները:

— Կը խաղաս, տղաս, օր մը, դուն ալ կը խաղաս, լալով ու խնդալով: Տաղանդաւոր ալ կ'երեւիս: Աշխարհ եկեր ենք fomէտի խաղալու համար: Մի մոռնար օր մը ֆիլմի վերածելու աշխարհագրութեանդ ինչպէս տեղացած ըլլալդ: Սէնարիօդ ինծմէ գիտցիր:

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Զրոյց մեր զինուորներուն հետ

Սիրելի տղաք, փոխանակ զատ-զատ Թղթակցելու ձեզմէ իւրաքանչիւրի հետ, ծանօթ զինուորների հետ, որոնցից բոլորից հետ երբեմն զրուցել «Յառաջ»ի միջոցաւ:

Ուշի-ուշով կարդում եմ «Յառաջ»ի մէջ

եւ ոգեւորւում ձեր կատարած քաջագործութիւններով: Ամէն մէկը ձեզանից հայ ժողովուրդը բարձրացնելու համար քարոզչութեան հրաշալի ազդակ էք: Պատմութիւնից քաջ յայտնի է թէ ինչպիսի քաջ եւ հմուտ զօրականներ ենք տուել Հայերս, մեզ բարեկամ պետութիւններին: Ներկայիս կարգը ձերն է:

Կարդացի՞ք «Յառաջ»ի մայիս 6 համարի մէջ ընկեր Ե. Ակնունիի գոհար միտքերը — «Մեծագոյն առաքինութիւնը վտանգը արհամարհելն է ... Լիճենէ քանաստեղծ վաղուան հանդէպ, եւ փիլիսոփայ վտանգի դիմաց ...»: Դուք զինուոր էք Ֆրանսական բանակի, բայց միեւնոյն ժամանակ շողերն էք տարագիր Հայութեան: Ձեր ամէն մէկի քաջագործութեան լուրը թեւեր կ'առնէ եւ կը տարածուի բոլոր հայ գաղութներում, մեծ խանդավառութեան պատճառելով: Մնացէ՛ք միշտ զինակից, պարտաճանաչ ու կարգապահ ռազմիկներ: Ոգեւում ենք ուրախանում, երբ կարդում ու լսում ենք որ իրար հանդէպ եղբայրական զուրգուրանք էք տածում: Այո, սիրելիներ, զինուորական կեանքը թէեւ չափազանց վըտանգաւոր եւ արկածալի է, բայց ունի նաեւ իր գրաւիչ կողմերը, իբրեւ հնոց կարգապահութեան, տոկունութեան եւ ընկերասիրութեան:

Երկար տարիներ տեղացիների հետ ապրելով մէկ երկնակամարի տակ, ենթակայ տեղական օրէնքներին ու սովորութիւններին, մեզի ալ պարտականութիւն կ'իյնայ տեղացիների հետ միասին ձեռք ձեռքի պայքարել այս երկրին սպառնացող արտաքին վտանգին դէմ:

Սիրելի տղաք, չատերդ որ անցել էք հայկական տառապանքի բովից, եւ ձեր մարմնի վրայ կրել ամէն տեսակ հարուածներ, աւելի քաջ տեղեակ էք մեր տարագիր ժողովրդի ցաւերին, ուրեմն եւ աւելի ձեր սրտին մօտ են մեր ժողովրդի արդար պահանջները: Դուք այս երկիրը պաշտպանելով արտաքին վտանգից, վաղը, երբ պատերազմը վերջանայ, եւ դուք յաղթական պսակը ձեր ճակատին, վերադառնանք ձեր սիրելիների մօտ, եթէ Հայի Աստուածը մեզ չօգնէ վերադառնալ մեր հարազատ հայրենիքը, եւ դեռ մնանք այստեղ, դուք, իբրեւ երկրի քաղաքացիներ, ռազմի դաշտում պարգեւատրուած քաջութեան շքանշաններով եւ տիտղոսներով,— ազատ մուտք պիտի ունենանք բոլոր ասպարէզներում:

Ձեր մէջ կան շատ կարող անհատներ, որոնք ի վիճակի են կարեւոր դեր կատարելու մեր կեանքին մէջ:

ԲԵՆՕ

ՑԱՆՈՒՈՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ

Պ. Pierre Larzac Մարսէյլի «Radical»ին մէջ յօդուած մը նուիրելով հայրենադարձներուս, կը դանգատի թէ յաճախ անիրաւութիւններ կը գործուին անմեղներու դէմ:

— «Ֆրանսան կարծէք ազատութեան երկիր մըն է, որուն վրայ պէտք չէ սահի չուքն իսկ ոճրագործ կէսթափոյի մը»:

Ցօդուածագիրը արտասելով ուրիշ թերթի մը ուժգին բողոքը, «անլուր իրողութեանց դէմ», կը շարունակէ.

— «Այսպէս է որ Մարսէյլի մէջ անարժան խառնութիւն մը գործադրած են դժբախտ հայրենադարձներու դէմ, որոնք երբեք համայնավար եղած չեն, եւ որոնց դէմ անմիջապէս արտաքսումի վճիռ արձակուած է: Ո՞ւր կրնան երթալ անոնք, քանի որ հայրենիք չունին: Օրինակ՝ Հայերը: Ես կը ճանչնամ պատժական ատեաններէն անպարտ արձակուածներ որոնք դեռ բանտն են, վարչական պատճառով, ինչ որ պարզ տրամաբանութիւնը, մարդկային տրամաբանութիւնը չի կրնար ըմբռնել: Անձնական պարտք սեպեցի այս մասին խօսիլ Նահանգապետին հետ»:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Ապրիլ 11ը Պրիւսէլի մէջ

(Աբշաւանքէն առաջ)

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Հ. Երիտ. Միութեան դրադարանի յանձնախումբը այս տարի եւս նախաձեռնարկ եղաւ կազմակերպելու Ապրիլ 11ի սգահանդէսը, ի յիշատակ մեր բազմահազար նահատակներուն, որոնք ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ:

Վարչութեան նախագահ Տօքթ. Մուրատեան քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը: Այս տողերը ստորագրողը պատկերացնելով տարագրութեան եւ ջարդերու քստմնելի դրուագները, շեշտեց թէ՝ ապրիլեան սգատօներն ու հերոսապատումները ինքնագիտակցութեան եւ ինքնամփոփման թանկագին առիթներ են, մէկ կողմէն՝ սգալու մեր անդարմանելի կորուստները եւ միւս կողմէն՝ ներշնչուելու մեր ցեղին հերոսական դրուագներէն: Պ. Ց. Խաչիկեան խօսեցաւ նահատակ Զօհրապի գրական, ընկերային ու քաղաքական կեանքի մասին, իսկ Պ. Մ. Ճէնտէրճեան (Մ. Իշխան) ներկայացուց նահատակ գրագէտ Մելքոն Կիւրճեանը (Հրանդ), եւ վերլուծումն ըրաւ անոր գրականութեան: Արտասանութիւններ ըրին Օր. Հ. Իփէկեան եւ Օր. Հ. Գարագաշեան կողմէ, իսկ Օր. Ս. Սէապեան եւ Պ. Հ. Տէվլէթեան երգեցին հայկական երգեր:

Սգահանդէսը խորունկ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ, որոնք բազմութեամբ եկած էին յարգելու մեր սիրելի նահատակներուն անմոռանալի յիշատակը:

Հ. Տէրոսկի

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աւագ տասնապետ Խազէրեան կը պատմէ (ֆրանսերէն).—

Ահա երկու ամիսէ ի վեր ձեր թերթը կը ստանամ զինուոր ընկերոջ մը՝ Ցարութիւնեանի միջոցաւ որ իր զործօն ծառայութիւնը կատարած է իմ դունդիս մէջ: Ջերմագին շնորհակալութիւններս ձեր ամենօրեայ յօդուածներուն համար: Թէեւ շատ լաւ չեմ գիտեր սիրելի մայրենի լեզուս, բայց կ'ըմբռնեմ ձեր գաղափարները: Մենք մօտ տասը Հայեր ենք, մեծ մասը սափրիչ կամ դերձակ,— Քուչքուչեան, Հաճի Հարունեան, Սէվլեան, Սէմէրճեան, Սահակեան (բոլորն ալ Վալանսէն), Թուրսարգիսեան կամ Խօֆէքճեան (Կրընոպլ), եւ վերջապէս Տէլլալեան (Վոժէն): Զօրաշարժէն անմիջապէս վերջը մեր զօրախումբը առաջիններէն եղաւ Թշնամի հողը մտնելու, եւ մեր կրակի մկրտութիւնը ստացանք 1939 սեպտեմբեր 9ին, անսասաններու մէջ ապրելով մինչեւ հոկտեմբեր 17: Կռիւներու վարժուած չըլլալով շատ ծանր օրեր անցուցինք, բայց հիմա մոռցած ենք ամէն բան: «Մաթէն» քանի մը յօդուածներ նուիրեց մեր կեանքին, 1940 մարտ 11ի եւ 12ի թիւերուն մէջ: Երկար պիտի ըլլար պատմել մանրամասնութիւնները: «Յառաջ»ը կարդալէ վերջ կը յանձնեմ բոլոր հայրենակիցներուս որոնք նոյնքան կը հետաքրքրուին բոլոր ազգային լուրերով եւ կը պահեն իրենց լեզուն:

Զինուորներուն համար

Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան Անիէրի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է իր ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակի մէջ փոքրիկ հանգանակութիւն մը կատարելու: Հաւաքած է 470 ֆրանք, որուն 70 ֆրանքը կը տրամադրէ «Յառաջ»ին, թերթ ղրկելու համար հայ զինուորներու, իսկ 400 ֆրանքը կը յատկացնէ կարօտ զինուորներուն: Ահաւասիկ մասնակցողներու ցանկը.

— Ցակոբ Նիկողոսեան, Արամ Դասապեան, Վահրամ Երամեան 50ական: Ցակոբ Ֆընտըքլեան 30, Միսաք Բարթօղլու 25, Յովհաննէս Քէօլէեան, Գասպար Զալըքեան, Արշակ Վարդանեան, Անդրանիկ Ադամեան, Ստեփան Պալեան, Թորոս Մեծպաշեան 20ական ֆրանք, Մկրտիչ Մկրտիչեան, Ցարութիւն Մելքոնեան, Ալեքսան Երամեան, Մարտիրոս Կէլէպօլեան, Մինաս Դըլըճեան, Ալֆոնս Մէնէվշեան, Սերոբէ Ճէնտէրճեան 10ական, Մարտիրոս Գարապօղոսեան 15, Մելիքեան Ծերբ 10, Պօղոս Ադամեան, Ճամճեան, Խարբութեան, Մանուկեան, Կարապետ Նվեան, Համբարձում Տէտէեան, Խորէն Թովմասեան, Էլմաեան, Դէբկլեան, Փօլլիկ Սեդրակ Երամեան 5ական ֆրանք: Գումար՝ 470 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Ժէնիի վարչութիւնը Ապրիլեան Եղեռնի սգահանդէսին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ մասուռին մէջ, 50 ֆր. կը տրամադրէ, փոխան ծաղկեպսակի, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԸ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ

Մայիս 6ին լրացաւ թղթատարական դրոշմաթուղթին հարիւրամեակը:

Անգլիացի մըն էր, Րոլէնտ Հիլ, որ առաջին անգամ յղացաւ նամակներուն վրայ դրոշմաթուղթ փակցնելու գաղափարը: Իր այդ գաղափարը 1837 Ցունուարին ներկայացուց կառավարութեան, բայց մերժուեցաւ: 1840 Մայիս 6ին էր միայն, որ կառավարութիւնը գործադրութեան դրաւ գաղափարը, դրոշմաթուղթ փակցնելով նամակներուն, իբրեւ ապացոյց թէ կանխաւ վճարուած է թղթատարական ծախքը: Դրոշմաթուղթի գործածութիւնը կը դիւրացնէր թղթատարական վճարումները, այնպէս որ շատ չանցած՝ նամակներուն թիւը աւելցաւ, ինչպէս եւ ցըրուիչներուն թիւը: 1838ին, Անգլիոյ թղթատարական վարչութիւնը տարեկան կը փոխադրէր 76 միլիոն նամակ, 1864ին՝ 642 միլիոն: (Այսօր Ֆրանսայի մէջ, օրական 6 միլիոն): Այս մեծ յաջողութիւնը պատճառ դարձաւ որ դրոշմաթուղթի գործածութիւնը իրարու եսեւէ ընդունին բոլոր պետութիւնները: Պելճիքա դրոշմաթուղթ գործածել սկսաւ 1849ին, յետոյ յաջորդաբար՝ Ռուսիա, Սպանիա, Զուիցերիա, Աւստրիա, Իտալիա, Գերմանիա (1852), Փորթուկալ, Լեհաստան, Թուրքիա: Դրոշմաթուղթին պատճառած յաջողութիւնը առեղծեց նաեւ ուրիշ գործ մը,— դրոշմաթուղթի հաւաքածոյ կազմելու տենդը: Սկիզբները դրոշմաթուղթի չարքերը մեծ թիւ մը չէին կազմեր: Սակայն 1860ին գոյութիւն ունէին հազար տեսակ դրոշմաթուղթեր, որոնց վրայ սովորութիւն դարձաւ հետզհետէ ներկայացնել երկրին թագաւորը, պատմական յուշարձանները, մեծ դէմքերը կամ զինանշանը:

Առաջին օրերուն 1 փէննի կամ 10 սանթիմ արժող այդ դրոշմաթուղթերը, հաւաքածոյ կազմողներու տարօրինակ շահագրգռութեան հետեւանքով, մեծ արժէք ստացան, յաճախ գնահատութիւնը դժուար: Հաւաքածոներ կան որոնց գինը միլիոններու արժէք կը ներկայացնէ: 1914ի պատերազմէն վերջ հաւաքածոյ մը ծախուեցաւ 15 միլիոն ֆրանքի: Ամէնէն հազուագիւտ դրոշմաթուղթերն են անգլիական Կուեանի մէկ սէնթնոց դրոշմաթուղթը (1856), Հավայեան կղզիներու 2, 5 եւ 15 սէնթնոց դրոշմաթուղթերը (1851), Թոսքանայի 3 լիրնոց դրոշմաթուղթերը (1850), Ռումանիոյ 81 փարանոց դրոշմաթուղթերը (1858), եւայլն:

Անգլիա ներկայիս պիտի կանգնեցնէ յաւերժացնելու համար Րոլէնտ Հիլի յիշատակը, իսկ Սալվատոր դրոշմաթուղթեր հրապարակ հանեց այս տարի, Րոլէնտ Հիլի պատկերով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը փնտռուի այրի տիկին Շուշան Ջօզեան 72 տարեկան, որ մայիս 8ին տունէն հեռացած է, հիւանդագին ունակութիւն մը ունենալով, սեւեր հագած եւ կապուտակ շալ մը գլխին: Ջերմօրէն կը խնդրուի գաղութէն, որ եթէ հանդիպին, մարդասիրաբար վերադարձնեն իր բնակարանը, 26 ռիւ տէ Լ'Աժան-Լէօն կալի, Պոմոն, Սէն Ժիւլիէն:

ՀԻՒԱՆԴԱԽԱՂՈՒԹԵԱՆ դասընթացք, Ծ. Կարմիր Խաչի Օգն. մասնաճիւղի, 15 Rue Jean Goujon, 15 մայիս, առաւօտեան ժամը 10.30ին: Կը դասախօսէ՝ Տօքթ. Կարապետեան նիւթ՝ գործարանային պաշտպանութիւն ընդդէմ մանրէներու:

ՍՏԱՑԱՆՔ

MARINS ET MARINE DE POLOGNE, par Robert Vaucher, 1940. Prix 6 frs. 50, Editions Bloud et Gay, 3 Rue Garancière, Paris VI:

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՀԱՅԵՐԸ Ֆրանց Վերֆէլի վէպին մէջ. գրեց Կ. Պալճեան, Պուքրէշ, 1940: Գին 40 լէյ: Տպ. «Հայ Մամուլ»:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մայրս Տիկին Մարիամ Պօրանեան (ծնեալ Աբգարեան), կեսարիոյ Էքրէք գիւղէն: 1915էն ի վեր լուր չունիմ իր մասին: Կը կարծուի թէ Պաղտատ կը գտնուի: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն, Պետրոս Պօրանեանի, Bld. Casablanca, St. Antoine, Marseille (B. du Rhône), France:

ձեռքը անցած էին: Հոլանտացի զինուորները մեծ քաջութիւն ցոյց տուին թշնամին վանելու համար, սակայն ծանր կորուստներ կրեցին: Արշաւանքին օրը գերման օդաչուներ եւ հոլանտացի դաւաճաններ գրաւեցին Ամսթէրտամի գլխաւոր հրապարակները, որոնք ռմբահարուելէ վերածուեցան: Փողոցները լեցուած էին Գերմանացիներու դիակներով: Ուրիշ Գերմաններ ալ անկարգելներէն իջած էին ծալլուած հեծալանիւներով զոր բանալով կը քշէին դէպի նշանակուած կէտերը, կամ հրամաններ կ'արձակէին: Շատեր ալ ոչ միայն հոլանտական եւ պելժիական, այլ եւ անգլիական եւ ֆրանսական համազգեստ հագած էին:

*** Պելժ գրագէտը, Մորիս Մէթէրլինկ, որ Լիզպոնա կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ անգլիական թերթի մը.— «1914ին մինակ եւ առանց զէնքի գինաթափ, Պելժիա առաջին հարուածը ստացաւ եւ խորտակեց առաջին յարձակումը հրէշին որ կը դողացնէր ամբողջ տիեզերքը: Այսօր միացեալ, հզօր, անպարտելի, իր երիտասարդ միապետին հրամանատարութեան տակ ան պիտի խորտակէ կաւէ ոտքերով հսկան, մարմնացումը ատելութեան, սուտի, դաւաճանութեան եւ բոլոր այն ոճիրներուն որոնք դեռ արձանագրուած չեն պատմութեան մէջ: Այս անասունը պիտի ջախջախուի մեր հողին վրայ, ապացուցանելու համար թէ արդարութիւնը պիտի ծագի վերջապէս մեր դժբախտութեան սեւ ստուերներէն»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ յանձնուեցան 35 համայնավար գործիչներ, որոնք փորձած էին գործադուլ մը յառաջ բերել փարիզեան գործարանի մը մէջ: Անոնք պիտի դատուին համաձայն 1940 ապրիլ 9ի հրամանագիր-օրէնքին որ մահապատիժ կը տրամադրէ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ նշանակուեցաւ կարտինալ Սիւհար, Ռէնսի արքեպիսկոպոսը, որ ծնած է 1874ին եւ բարի հովուական համբաւ կը վայելէ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ,— մարզախաղ, ձիարշաւ եւն. արգիլուեցան, նկատի առնելով օդանաւային վտանգները:

ԱՀԱԶԱՆԳԻ առթիւ, ոստիկանութիւնը նորէն կը յիշեցնէ բոլոր քաղաքացիներուն որ հետեւին ծանօթ պատուէրներուն: Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ ահազանգի կամ հակօդային-թնդանօթաձգութեան պարագային արգիլուած է պտտիլ փողոցներու մէջ, բացի գործի երթալէ կամ մասնաւոր պաշտօն մը կատարելէ: Արգիլուած է նաեւ նստիլ սրճարաններու առջեւ կամ դիտել տուներու պատուհաններէն: Թերացողները կը պատժուին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ոսկիի մթերքը երկրէն դուրս հանուած է արշաւանքէն առաջ, եւ մնացեալն ալ պիտի տեղափոխուի, ինչպէս յայտարարեց արտաքին նախարարը:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ հրամայեց բոլոր կրթական պաշտօնեաներուն իրենց պաշտօնավայրը մնալ, իրենց պետին տրամադրութեան տակ:— Փարիզը պիտի չպարպուի նոյնիսկ ռմբակոծութեան պարագային, բացի դպրոցականներէն, որոնց տեղափոխութեան մասին ալ որոշում տրուած չէ տակաւին:

ԱՅՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ որ 100.000է աւելի բնակչութեամբ քաղաքներու կամ Սէնի նահանգին մէջ կը բնակին եւ կ'ուզեն գիւղերու մէջ հաստատուիլ, հողագործական աշխատանքներ կատարելու համար, ձրի պիտի փոխադրուին իրենց ընտանիքով եւ կարասիներով, ինչպէս եւ պիտի ստանան պարգեւ մը, հաւասար՝ երկու ամսուան գործազրկութեան նպաստի: Իսկ զինուորներու կիները, որոնք զինուորական նպաստ կը ստանան, պիտի ընդունին պարգեւ մը հաւասար մէկ ամսուան գործազրկութեան նպաստի:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԸՆԴՀ. ԶՕՐԱՇԱՐԺԻՆ շնորհիւ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն 500.000 զինուորներ: Ժողովուրդը հանդարտ է եւ վճռական: Սպարապետը օրակարգ մը ուղղելով բանակին, կը յայտարարէ թէ զօրաշարժը անհրաժեշտ էր, նկատի առնելով միջազգային կացութեան ծանրութիւնը: «Մեր բանակը երկրին անկախութիւնը պիտի պաշտպանէ ծայրագոյն ուժգնութեամբ, որ եւ է յարձակման դէմ, ինչ որ ալ ըլլայ: Մեր նշանաբանը,— «Մնանք հանդարտ, զօրաւոր եւ միացեալ: Առով կրնանք մնալ ազատ մարդիկ»:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը կը նախատեսէ 176 միլիոն տինարի (5.330.000 տոլար) փոխանակութիւն 1940—1941 տարեշրջանին: Ռուսաստան պիտի զնէ կապար, զինկ եւ ճարպ, իսկ Եուկոսլավիա՝ քարիւղ, բամպակ, հողագործական եւ ամէն տեսակ մեքենաներ:

ԻՏԱԼԻՈՅ բոլոր կիները, ինչպէս եւ 14—18 տարեկան պատանիները պիտի արձանագրուին, ի հարկին օգտագործուելու համար: Քաղաքացիներու զօրաշարժին լրացուցիչ մասն է այս կարգադրութիւնը:

ՇԱՂԱԿՐԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ դասախօսութիւններ պիտի կատարուին Անգլիոյ մէջ, Մայիս 26էն յունիս 1: Ամբողջ մէկ շաբաթ քարոզներ պիտի տրուին, որպէսզի ժողովուրդը զգուշանայ անփոյթ խօսակցութիւններէ: Տասնըհինգ թատրոններ պիտի ներկայացնեն յատկապէս պատրաստուած երեք շարժանկարներ եւ պատերուն վրայ պիտի փակցուին պատկերազարդ յայտարարութիւններ: Քարոզութեանց նախարարը թղթիկներ պիտի յանձնէ շատախօսներուն, մէկ երեսին վրայ՝ «ընկերական բարեւներով», միւսին վրայ՝ «Չէ՞ք կարծեր որ շատախօսութիւնը վտանգաւոր կրնայ ըլլալ»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թերթերը կը գրեն թէ Հայուհի մը, Տիկին Էօժէնի Մանուկեան, երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, ծանրապէս նախատած ըլլալով բարապան մը, որ իր տունը գացած էր դատական վճիռ մը գործադրելու համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 16 MAI 1940

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4350

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները պարզելով պատերազմին ընթացքը, հետեւեալ բացատրութիւնները կը հրատարակեն. — Պելճիական ճակատ.— Գերմանական զեկոյցի մը համաձայն, զօրաբանակ մը հասած է Թիրլըմօնի 18 մղոն հեռու, իսկ ուրիշ մը՝ Անվէրսէն 30 մղոն հեռու: Բուն ճակատամարտը կը մղուի Թիրլըմօնի առջեւ, Լիէժի եւ Պրիւքսէլի ճամբան: Նամիւռը բոցերու մէջ է: Ֆրանսական մեքենաշարժ զօրամասերը ծանր կորուստներ պատճառած են գերմանական հրասայլերուն, Թիրլըմօնի եւ Սէն-Թրոնի հարաւային արեւելեան շրջանի ճակատամարտին մէջ: Այս երկու քաղաքները կը գտնուին Լիէժի հիւսիսակողմը, ուր գերմանական 2000 հրասայլեր գրոհ տուին երկուշաբթի օր: (Ն. Ե. Հ.):

Հոլանտական ճակատ.— Սպարապետութիւնը հրամայեց վար դնել զէնքերը, վերջնական կործանումէ փրկելու համար երկիրը: Կառավարութիւնը Լոնտոն փոխադրուեցաւ:

Ֆրանսական ճակատ.— Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցն ալ, Սըտանը պարպուեցաւ ռազմագիտական պատճառներով: Այս այն պատմական քաղաքն է ուր Նափոլէոն անձնատուր եղաւ 1870ին, հարիւր հազար զինուորներով: Կը գտնուի Վերտէօնէն 25 եւ Փարիզէն 150 մղոն հեռու, Մաժինոյի գծին մօտ: Գերմանները իրենց ուժը թափած են Լոնկվիի վրայ, որ Ֆրանսայի երկաթի քաղաքն է, Լիւքսէմպուրկի մօտ:

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը հետեւեալ կերպով կը բացատրէ Սըտանի անկումը.— Գերմանները Մէօզ հասան Լիէժի եւ Նամիւռի միջեւ, եւ այս վերջին բերդաքաղաքին հարաւակողմը, մինչեւ Սըտան: Այժմ իրենց ճնշումը գլխաւորաբար տեղի կ՚ունենայ երկու տարբեր ուղղութեամբ, — Տինան եւ Սըտան: Այս վերջին քաղաքին դէմ յարձակումը կատարուեցաւ զրահապատ կարեւոր ուժերով եւ բազմաթիւ օդանաւերով որոնք ցածէն կը թռչէին: Քաղաքը, որ հաստատուած է Մէօզի հիւսիսակողմը, ինկաւ թշնամիին ձեռքը: Թշնամին շատ ուժգին յարձակում մը կատարեց Լոնկվիի վրայ, որ հաստատուած է Մաժինոյի նոր գծին յառաջակողմը, բայց չյաջողեցաւ գրաւել այդ հինաւուրց եւ փոքր բերդաքաղաքը: Ձախողեցան նաեւ հակառակորդին բոլոր փորձերը յառաջ խաղալու Մոզէլի արեւելեան կողմը եւ Սարի շրջանին մէջ:

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ զօրքը անցած է Մէօզի կամուրջը: Կը նշանակէ թէ խզուած է գլխաւոր օղակը հիւսիսային և հարաւային Հոլանտայի, ինչպէս եւ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ միջեւ:

«Փըթի Փարիզիէն» բացատրելով Հոլանտայի անկումը, դիտել կու տայ թէ գերմանական ահռելի գրոհին առջեւ «կը գտնուի Ֆրանսա մը որ այնքան ալ պատրաստուած չէ, որովհետեւ, ուշ ըմբռնեց պատուհասին սպառնալիքը, կայ Ֆրանսական բանակը, որ անշուշտ նուազ տոուարթիւ է եւ դեռ օժտուած չէ այնքան մեծ քանակութեամբ յարձակողական մեքենաներով զոր կուտակած է արշաւողը»: Ցիշելէ վերջ թէ անգլ. բանակն ալ դեռ իր լրիւ ուժին հասած չէ, թերթը կը յանձնարարէ անխախտ պահել վստահութիւնը, ինչ որ ալ պատահի:

ԹՇՆԱՄԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անստուգութիւնը կը շարունակուի Իտալիոյ վերջնական դիրքի մասին, խոր մտահոգութիւն պատճառելով: Հռոմի ամերիկեան դեսպանը յանձնարարեց հպատակներուն հեռանալ Իտալիայէն, եթէ ստիպուած չեն մնալ:

«Թան»ի թղթակիցը եւ ուրիշ թերթեր կը հեռագրեն թէ թշնամական ցոյցերը կը շարունակուին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Երեքշաբթի օր ուսանողները թափօր կազմելով գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, կը պոռային, «Տալմացիա» «Անկցի՛ Անգլիա»: Շատեր ալ պատերազմ կը պահանջէին, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ» անուններ արտասանելով: Վատիկանի օրկանը, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», որ աչքի փուշ դարձած է գերմանական արշաւանքներուն դէմ բողոքած ըլլալուն համար, այլեւս չի ծախուիր լրագրավաճառներուն կողմէ: Կը վախնան որ կռիւներ ծագին: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կ՚իմանայ թէ անստուգութիւնը սաստկացած է անոր համար որ Հռոմ կանչուած են Մատրիտի եւ Գահիրէի իտալական դեսպանները: Այս վերջինը պահանջած է Եգիպտոսի վարչապետէն ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կնքել, ինչ որ պիտի խախտէ 1936ի անգլեւեգիպտական դաշինքը: Եգիպտոսի վարչապետը մերժած է այս առաջարկը:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ նոր զօրադասեր դրօշի տակ առնուած ըլլալով, Իտալիա այժմ ունի աւելի քան մէկ միլիոն զինուոր, կազմ եւ պատրաստ: Ուրիշ զօրադասեր ալ պիտի կանչուին:

*** Թուրք մամուլը մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւի Հունգարիոյ զօրաշարժին, զայն սպառնալիք մը համարելով Պալքաններու խաղաղութեան համար: Պուլկարիոյ դիրքն ալ ուշադրութիւն գրաւած է: Թուրք թերթերը նորէն կ՚առաջարկեն միացեալ ճակատ կազմել եւ Պալքանները վերածել դաշնակցային պետութեան, հաւաստելով թէ տոր շնորհիւ Պուլկարիան ալ կրնայ դոհացում ստանալ պատերազմէն վերջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ խանդավառութեամբ կ՚արձանագրէ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ ցոյց տուած դիմադրութիւնը, աջակցութեամբ անգլեւֆրանսական բանակներու: «Ագշամ» Գերմանիան կը նմանցնէ «գիշատիչ կը թռչունի մը, որ փոքր եւ անմեղ ազգերու վրայ կը յարձակի, եւ չի համարձակիր զարնել իր բուն թշնամիները»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը նոր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ «թէեւ հզօր եւ փարած խաղաղութեան, մեր երկիրն ալ ապահով չէ տիրող անիշխանութեան առջեւ: Մենք չենք կրնար ետ մղել այդ վտանգը ջանալով մեկուսանալ: Չենք կրնար վստահ ըլլալ մեր ապահովութեան մասին, նոյն իսկ տիրապետէ ցորչափ աշխարհի մեծ մասին մէջ, մեր սահմաններէն դուրս, կը տիրապետէ միջազգային անիշխանութեան բռնութիւնը: Չենք կրնար մեր աչքերը փակել այլուր պատահած դէպքերու առջեւ եւ օրօրուիլ այն յոյսով թէ անոնք մեզի պիտի չհասնին»: Ամերիկեան կարգ մը թերթեր ալ կը շեշտեն թէ «Դաշնակիցներու դատը Ամերիկացիներու դատն է»:

*** Հոլանտայի առեւտրական տորմիղը, աւելի քան 1500 նաւ, կը գտնուի Դաշնակիցներուն ձեռքը (3.000.000 թոն):

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՐՈՀ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԿԱՏԱՂՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԱՀՌԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐՈՎ

Սըտանը պարպուեցաւ գիշերանց

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին, որոնք զարհուրելի հանգամանք ստացած են, 150 մղոն տարածութեան մը վրայ.—

Զեկոյց թիւ 507, մայիս 14, առաւօտ (258րդ օր).— Գերմանական յարձակումը կը ծաւալի յարաճուն ուժգնութեամբ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք կեդրոնական Պելժիոյ մէջ: Թշնամին Մէօզ հասաւ, Լիէժէն Նամիւռ եւ Սըտան: Այս վերջին քաղաքը պարպուեցաւ եւ մասնաւորապէս կատաղի կռիւներ տեղի ունեցան անմիջական շրջանակները, ինչպէս եւ Տինանի հիւսիսային շրջանին մէջ: Ճակատամարտը կը շարունակուի Լոնկվիի հարաւային շրջականերէն մինչեւ Մոզէլ: Թշնամի յարձակումներ ետ մղուեցան Վիսէմպուրկի շրջանին մէջ: Ամէն տեղ մեր զօրքը եւ դաշնակից զինուորները արիաբար կը կռուին թշնամիին դէմ որ ծայր աստիճան ուժգին ճիգ մը կը ցուցնէ, մասնաւորապէս իր հրասայլերով եւ օդանաւերով: Մայիս 13ի իրիկուան դէմ 16 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան: Ասոնք պէտք է աւելցնել մայիս 13ի իրիկուան գետնաւեր վար առնուեցան: Ասոնք պէտք է աւելցնել մայիս 13ի իրիկուան զեկոյցով հաղորդուած թիւին վրայ: Գիշերուան ընթացքին մեր հետազօտիչ օդատորմիղը բազմաթիւ զննութիւններ կատարեց:

Զեկոյց թիւ 508, իրիկուն.— Պելժիոյ մէջ, Մէօզի հիւսիսային կողմը, մեր շարժումները եւ կազմակերպութիւնը շարունակեցինք համաձայն ծրագրի: Թշնամին երկու կէտերու վրայ յարձակեցաւ մեր ներկայ ճակատին դէմ եւ ետ մղուեցաւ, հրասայլերու ծանր կորուստներ կրելով: Մէօզի վրայ, Նամիւռի հարաւակողմը, Գերմանները քանի մը կէտերու վրայ փորձեցին անցնիլ գետը: Մենք հակայարձակումներ կատարեցինք եւ ճակատամարտը կը շարունակուի, մասնաւորապէս Սըտանի շրջանին մէջ, ուր թշնամին շատ կարեւոր ճիգ մը կը փորձէ կատաղօրէն, հակառակ իր ծանր կորուստներուն: Գերման զինուորները քանի մը տեղական յարձակումներ կատարեցին Մոզէլի արեւմտեան կողմը եւ ետ մղուեցան կորուստներով: Մեր օդատորմիղը միջամտեց ուժգնօրէն եւ արդիւնաւորապէս: Ասկէ զատ, օդանաւային բազմաթիւ հետազօտութիւններ կատարուեցան մայիս 13էն 14ի գիշերը եւ 14ի առտուն: Ռմբաձիգ արշաւանքներ կատարուեցան յաջողութեամբ, ռազմագիտական կէտերու եւ զինուորական կարաւաններու վրայ: Օդանաւային ընդհարումներու միջոցին 15 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան մեր հողին վրայ:

Նորվեկիոյ ճակատին վրայ, Նարվիքի մէջ գործողութիւններ կատարուեցան յաջողութեամբ: (Տես անգլիական զեկոյցը):

Պելժիական զեկոյց, 14 մայիս (կէս օր).— Բազմաթիւ տեղական ընդհարումներ պատահեցան մեր դիրքերու զանազան մասերուն մէջ: Մեր զինուորները ուժգնօրէն դիմադրեցին թշնամի յարձակումներուն: Գիշերուան ընթացքին մեր յառաջապահ զօրախումբերուն մէկ մասը ետ քաշուեցաւ:

Մայիս 14, իրիկուն.— Մայիս 13—14ի գիշերը պելժիական ուժերը նոր դիրքեր քաշուեցան բարեկարգութեամբ եւ առանց կորուստի, եւ հոն կը կազմակերպեն իրենց պաշտպանութիւնը, համաձայն ծրագրի: Անոնց կ՚աջակցին դաշնակից բանակները: Նամիւռի դիրքը ուժգնօրէն կը դիմադրէ մեքենաշարժ ուժերու յարձակումներուն, աջակցութեամբ ռմբաձիգ օդանաւերու: Մայիս 14ին մեր օդատորմիղը յաջողութեամբ գլուխ հանեց շարք մը հետազօտութիւններ մեր դիրքերէն դուրս:

Անգլիոյ ծովային նախարարութեան զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ զօրք հանուեցաւ Նարվիքէն 7 մղոն դէպի հիւսիս, Պիէրվիք (Նորվեկիա), քանի մը աննշան կորուստներով: Այս քաղաքը կը գտնուի գերմանական դիրքերուն ետին: Հէմնէսի մէջ ցամաք ելած թշնամի ջոկատը ռմբակոծուեցաւ անգլիական մարտանաւի մը կողմէ, կորուստներ կրելով: Իսկ օդանաւային նախարարութեան զեկոյցը կ՚ըսէ.— Հոլանտայի եւ Պելժիոյ ճակատամարտին մէջ մեր օդանաւային գործողութիւնները ունին երկու նպատակ.— 1. Նեղել թշնամիին շարժումները եւ հաղորդակցութիւնները եւ 2. Պաշտպանել դաշնակից զօրքին յառաջխաղացութիւնը: Այս առաջադրութեամբ մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը մայիս 13ի ամբողջ օրը եւ գիշերը շարունակեց զարնել դէպի Հոլանտայի եւ Պելժիոյ ռազմադաշտերը տանող ճամբաները եւ մերձեցման կէտերը: Աւելի դէպի հիւսիս, հոլանտական ռազմադաշտին վրայ, երկաթուղիի կարեւոր կամուրջներ զարնուեցան եւ հրդեհ մը նշմարուեցաւ: Զեկոյցը ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ հաղորդելով, կ՚ըսէ թէ այդ օրուան գործողութեանց մէջ բրիտանական օդանաւերը իրենց կրածէն չորս անգամ աւելի կորուստներ պատճառեցին թշնամիին:

*** Ամսթէրտամի Անգլիացիները, Ֆրանսացիները եւ Պելժերը պարպուեցան կիրակի օր, ոստիկանական պաշտպանութեան տակ, մինչ թնդանօթները եւ դնդացիրները կ՚որոտային:

*** Գրած էինք թէ Հոլանտայի կառավարութիւնը այլուր փոխադրուած է: Լա Հէյէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը այսուհետեւ պիտի գործէ Լոնտոնէն, որպէսզի կարենայ պահել իր ամբողջ ազատութիւնը:

*** Հողագործ զինուորները, որոնք արձակուրդ ստացած էին դաշտային աշխատանքներու համար, հրաման ստացան ժամանակէն առաջ վերադառնալու իրենց զօրագունդերուն մէջ:

*** Անգլիա նոր դրութեամբ օդանաւեր շինած է, որոնք առաջին անգամ բանեցան Հոլանտայի վրայ, վերջին կռիւներու ընթացքին:

*** Զուիցերիոյ կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ գերման լրտեսներ եւ դաւադիրներ կը գործեն երկրին մէջ եւ թէ գերմանական դեսպանատունը վերջերս աւելցուցած է իր պաշտօնեաներուն թիւը, 80ի հասցնելով: Կը հերքուի նաեւ այն զրոյցը թէ հրամայուած է պարպել Պազէլը (Պալ), սահմանագլուխին վրայ:

Հոլանտա դադրեցուց կռակը

Հոլանտական զեկոյցը կը ծանուցանէր թէ մայիս 13ին թշնամին յարձակեցաւ նաւատորմին վրայ, հիւսիսային շրջանին մէջ, առանց յաջողութիւն շահելու: Ցետոյ կ՚աւելցնէր թէ չորս թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան Հէլտէրի մէջ, իսկ իրիկունը թշնամին թնդանօթի բուռն կրակ մը բացաւ Զուիտէրզէի թումբերուն դէմ:

Այս զեկոյցէն վերջը, հեռագիր մը հաղորդեց թէ Հոլանտայի սպարապետութիւնը հրամայած է դադրեցնել կրակը, բայց գերմանական խաղ մը համարուեցաւ այս լուրը: Քանի մը ժամ վերջը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ լուրը: Ահաւասիկ Փարիզի հոլանտական դեսպանատան զեկոյցը այդ մասին.

— «Հոլանտայի բանակին սպարապետը յայտարարութիւն մը ուղղեց զօրքին, հրամայելով դադրեցնել կրակը: Յայտարարութիւնը կ՚աւելցնէ.— Զէլանտի մէջ կռիւը կը շարունակուի: Որոշումը տրուեցաւ մայիս 14ին, իրիկուան դէմ: Խիստ ստուարաթիւ թշնամի ուժեր յաջողած էին անցնիլ Վուրտայքի կամուրջները եւ ետ առնել Ռոթէրտամը, ուժգին ռմբակոծութենէ մը վերջ: Հետեւաբար, երկրին սիրտը բացուած է թշնամիին առջեւ եւ ջրային գծին ետեւը հաստատուած բանակներու գլխաւոր մասը վտանգուած՝ անմիջական յարձակումներով: Այս հանգամանքներուն մէջ, եւ խուսափելու համար երկրին կործանումէն, սպարապետը կը կարծէ թէ ամէն դիմադրութիւն անօգուտ է, հետեւաբար պէտք է դադրի: Համաձայն Լոնտոն հաստատուած կառավարութեան տուած որոշումին, պատերազմական վիճակը կը շարունակուի Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Տեղական թերթերու հրատարակած լուրերուն համաձայն, գերմանական ուժերը Ֆրանսական հողէն ներս մտած են մինչեւ տասը մղոն, 50 մղոն տարածութեան վրայ, սկսելով Լիւքսէմպուրկէն: Մայիս 12ին Լիէժ կրակի բռնուեցաւ ամբողջ 12 ժամ: Ֆրանսացիները ետ մղեցին երկրորդական յարձակումներ Ֆորպաքի արեւելեան կողմը (Սարի շրջան): Կ՚ըսուի թէ Նամիւռ քաղաքը (Պելժիա) բոցերու մէջ է: Գերմանական բանակին մէկ թեւը կը յառաջանայ դէպի Պրիւսէլ, բայց Պելժիոյ սպարապետութիւնը դեռ վտանգուած չի սեպեր մայրաքաղաքը եւ կառավարութիւնը կը շարունակէ գործել: Գերմանիոյ զինուորական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ ճակատամարտը վճռական արդիւնքի մը պիտի յանգի մինչեւ 48 ժամ: Եթէ «չանթահարիչ պատերազմը» ձախողի, այն ատեն կռիւները պիտի երկարաձգուին ինչպէս 1914 — 1918ին:

*** Պելժիոյ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, գովեց բանակին քաջութիւնը եւ յորդորեց ժողովուրդը որ պահէ իր հանդարտութիւնը:

Դաշնակիցները կը շարունակեն օգնական զօրք հասցնել Պելժիա: Գերմանական անկարգելներու գործունէութիւնը կը շարունակուի Պրիւսէլի մէջ եւ այլուր: Հեռագրի մը համաձայն, ամբոխը բզիկ բզիկ ըրած է քանի մը Գերմաններ որոնք մայրաքաղաքին շրջակաները իջած էին անկարգելներով:

*** Արտագաղթը կը շարունակուի Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն դէպի Ֆրանսա: Ճամբաները եւ երկաթուղիները խճողուած են հազարաւոր բազմութիւններով, անհամար ինքնաշարժներով եւ կառքերով: Ֆրանսական կառավարութիւնը կարելին կը փորձէ, տեղաւորելու համար այս բազմութիւնները, որոնք մասնաւոր խումբեր կը վայելեն Փարիզ հասած ատեն:

ԱՀԱԶԱՆԳԸ անընդհատ կը հնչէ Ֆրանսայի շատ մը քաղաքներուն մէջ: Առջի օր հնչեց Նանսիի, Լիլի, Հավրի, Լիոնի, Սէնթ Էթիէնի մէջ եւայլն: Փարիզի մէջ երէկ ալ վտանգի ազդանշան չտրուեցաւ: Միայն թիւրիմացութիւն մը պատահեցաւ Պուա տը Պուլոնյի կողմը: Գիտական փորձերու սահմանուած օդապարիկ մը յանկարծ իր խարիսխէն փրթելով, երկինք սլացաւ եւ սկսաւ սաւառնիլ մայրաքաղաքին հիւսիսային արեւմտեան մասին վրայ: Շատեր կարծեցին թէ թշնամի անկարգել մըն է որ Փարիզ կ՚իջնէ եւ սկսան զարմանազան պատմութիւններ պատմել, իբրեւ «ականատես»: Մէկն ալ ատրճանակ պարպած էր: Ի վերջոյ զինուորական իշխանութիւնը «փախստական» օդապարիկը վար առաւ Լէվալուայի մէջ:

Զինուորական իշխանութիւնը որոշեց կարճեցնել ահազանգի դադարման տեւողութիւնը, 3 վայրկեանէն իջեցնելով 1ուկէս վայրկեանի, որպէսզի ժողովուրդը չփոթութեան չմատնուի, եթէ դադարման ազդանշանը չվերջացած նոր ահազանգ հնչէ: Տեղեկութեանց նախարարն ալ յանձնարարեց պատուհանները քաշուած ատեն զգուշանալ որ թշնամի գործակալներ չսպրդին իրենց հետ: Ականջ մի կախէք ըսի-ըսաւներու: Խոհեմութիւն եւ լռութիւն: Այս իմաստով յայտարարութիւններ փակցուած են պատերու վրայ:

*** Անգլիոյ մէջ նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան Գերմանացիներու եւ Աւստրիացիներու դէմ: 16—20 տարեկան բոլոր այրերը պիտի արգելափակուին: Նոյն տարիքէն բայց ուրիշ ազգէ օտարականներն ալ պարտաւոր են ամէն օր ոստիկանութեան ներկայանալ, ժամը 18էն 8 ոչ անձնական կառք գործածել, ոչ հեծելանիւ, ոչ ալ իրենց տունէն դուրս գտնուիլ: Միւնիոյն ատեն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, գրեթէ բոլորն ալ Գերմանացիներ եւ Հրեաներ: Մեծ մասը իրենց անկողիններուն մէջ բռնելով տարին, այնպէս որ միւս բնակիչները բան չտեսան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ներկայ ժամանակներու օրինազանցութիւնը կը սպառնայ մարդկային քաղաքակրթութեան եւ թէ Ամերիկա պէտք է զօրացնէ իր սպառազինութիւնները, դիմաւորելու համար այս սպառնալիքը: «Խաղաղասէր ազգեր կը զըրկուին իրենց անկախութենէն, զինեալ ուժով կամ սպառնալիքներով, նենգութեամբ եւ դաւաճանութեամբ: Հետեւաբար միջազգային անիշխանութիւնը կը սպառնայ աշխարհի»: Ուրիշ ճառի մը մէջ նախարարը ձաղկեց դիկտատուրաները, որոնք կը ժխտեն անհատական ազատութիւնը եւ չարաչար կը գործածեն գիտութեան հրաշքները, հրէշային զէնքեր հնարելով:

ԿԵԴՐՈՆԱՑՄԱՆ ԿԱՅԱՆ փոխադրուելու համար Փարիզի մէջ առաջին օրը, քանի մը ժամուան ընթացքին հաւաքուեցան 3000 Գերմաններ: Կիներն ալ հաւաքուեցան երէկ: Անգլիոյ մէջ ալ մասնաւոր խումբեր պիտի կազմուին, անկարգելով իջնողներ եւ ուրիշ կասկածելիներ հետապնդելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ «ՓԱՅՏԷ ՁԻ»ԵՐԸ

ԽՄԲ․— Օրուան թերթերը ամէն օր տեղեկութիւններ կը հրատարակեն «հինգերորդ սիւնի կամ գունդ »ի մասին,— լրտեսներ, դաւադիրներ, անկարգելով իջնողներ եւայլն, որոնց կազմակերպութեան վարպետը կը հանդիսանայ հիթլէրական Գերմանիան։ Այս կազմակերպութիւնը շատ կը յիշեցնէ Տրովադայի «Փայտէ ձի»ն։ «Հայրենիք» խմբագրական մը նուիրած ըլլալով այս ռազմավարութեան, կ'ամփոփենք ստորեւ․—

Այս պատերազմի նորութիւններէն եւ ոչ մին, նոյնիսկ սաւառնակներու գանգուածային թռիչքներն ու յարձակումները եւ մեքենական բանակները, այնքան ուշադրութիւն հրաւիրած են իրենց վրայ ու այնքան վախ են պատճառած մանր ու մեծ ժողովուրդներու, որքան այն երեւոյթը, որ «Տրովադայի Ձի» կամ «Փայտէ Ձի» անուամբ կը բնորոշուի։

Նորութիւն կոչեցինք զայն միայն անոր գործածութեան մեթոտը ի մտի ունենալով։ Որովհետեւ երկար ժամանակ է որ «արեւին տակ նոր բան» մը գտնուած չէ, իսկ այս երեւոյթը մօտ 3000 տարուան հնութիւն ունի գրականութեան մէջ։

Հոմերոս, Տրովադայի ճակատամարտին երգիչը, իր Իլիականին մէջ կը նկարագրէ թէ ինչպէս Յոյները, յուսահատած Տրովադան զէնքի ուժով գրաւելու փորձէն, տասնամեայ պաշարումէ մը յետոյ, դիմեցին հնարքի մը։ Շինեցին փայտէ մեծ ձի մը եւ գիշեր ժամանակ կանգնեցուցին զայն Տրովադայի պարիսպին տակ եւ քաշուեցան, հեռացան Տրովադացիներու տեսողութենէն։ Յաջորդ առաւօտ Տրովադացիները տեսան որ պաշարողները հեռացած էին եւ պարիսպին ներքեւ կը մնար միայն փայտէ մեծ ձի մը։ Մեծ եղաւ իրենց ցնծութիւնը եւ անոնք դուրս ելան տեսնելու թէ ինչ էր որ Յոյները ձգած էին իրենց ետին։

Ենէականի մէջ Վիրգիլիոս շարունակելով այս պատմութեան թելը, ըստ ականատես Ենէասի, Տրովադայի վերապրող իշխաններէն մէկուն, կ'ըսէ թէ Ապողոնի քուրմերէն Լաօգոոն ի զուր փորձեց համոզել Տրովադացիները, ըսելով․— «Ով թշուառ քաղաքացիներ,ի՞նչ խելառ ցնծութիւն է այս։ Կը հաւատա՞ք թէ թշնամին հեռացած է։ Ա՞յդպէս կը ճանչնաք Ոդիսեւսը։ Այս կերպարանքին մէջ կամ Աքայեցիներ կան թաղնուած եւ կամ ան ռազմական մեքենայ մըն է մեր պարիսպին դէմ գըրուած, անկէ լրտեսելու մեր տուները եւ վերէն իջնելու մեր քաղաքին վրայ։ Մի՛ վստահիք, ով Տրովադացիներ։ Ինչ ալ որ ըլլայ, ես կը վախնամ Յոյներէն, նոյնիսկ երբ անոնք ընծաներ կը բերեն»։

Տրովադացիք ներս առին ձին, մըտիկ չընելով Ապողոնի քուրմին՝ Լաօգոոնին, որ քիչ յետոյ, զոհ մատուցանելու ժամանակ, իր երկու երիտասարդ զաւակներուն հետ, Աթենաս աստուածուհիին կողմէ ղըրկուած երկու վիշապներէ խեղդամահ եղաւ ահաւոր տանջանքներով։

Գիշերը, յոյն երիտասարդ Սինոնը, որ իբրեւ «քաղաքական փախստական» ապաստանած էր Տրովադա, բացաւ փայտէ ձիուն փորը, ուրկէ դուրս ելան հինգ-վեց Յոյներ, եւ առանք ալ իրենց կարգին բացին պարիսպներուն դուները եւ կրկին ետ վերադարձած Յոյները, հող ու մոխիր դարձուցին հերոսական Տրովադան։

Այստեղ կան նախատիպերը մեր օրերու լրտեսներուն, ահաբեկիչներուն եւ դաւադիրներուն։

Աւելի կամ նուազ վիպական թէ իրական կերպով նոյն երեւոյթը կրկնուած է այլ ազգերու պատմութեանց մէջ։

Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Գերմանացիները գրեթէ տասնացի կրկնեցին Յոյներու օրինակը, ջախջախելու համար Ռուսիան, փակ կառքով մը անոր ղրկելով Լենինը, Զինովիեւը ու ընկերներ։ Նոյն շարժառիթները մէկ կողմէն, նոյն ցնծալի ընդունելութիւնները միւս կողմէն եւ նոյն աղիտաւոր հետեւանքները։

Համեմատաբար փոքր ծաւալի վըրայ նոյն մեթոտը կիրարկուած է պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր աշխարհի բոլոր երկիրներու աշխատաւորական շարժումներուն մէջ։ Անոնց տիրանալու եւ կամ անյաջողութեան պարագային զանոնք քայքայելու մտքով՝ Կոմ․ Միջազգայինը իր «փայտէ ձի»երը հրամցուցած է անոնց, բերդը ներսէն գրաւելու համար։ Եւ ասոնց միակ նպատակն է այդ միջոցներով ամուր «Փայտէ Ձի»եր զետեղել աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, յօգուտ Սովիէթ Միութեան։

Բայց երեւոյթը իր ահաւոր կերպարանքով ու համեմատութիւններով երեւան եկաւ վերջին երկու տարիները, երբ Գերմանիա սկսաւ շարժիլ՝ իր նուաճումները կատարելու համար։ Աւստրիա, Զուտեթէնլանտ, Չեխոսլովաքիա, Տանցիկ ու Լեհաստան արդէն ներսէն գրաւուած էին նացիներէն, երբ գերման բանակները շարժիլ սկսան։

Գերման զինական մտքը կատարելութեան հասցուցած էր յունական յղացումը եւ անոր ռուսական արդիականացումը։ Բայց, հակառակ այս բազմաթիւ ահաւոր օրինակներուն, աշխարհ կարծես տակաւին Տրովադացիներու միամտութիւնն ունէր այս «բերդը ներսէն գրաւելու» մեթոտին դէմ։ Կարծես, հմայուած, կաշկանդուած էին։ Եւ մինչ անոնք չանթամարտի (պլիցքրիկ) մը, գերմանական գաղտնի զէնքի մը յայտնութեան կը սպասէին՝ Գերմանիա յառաջ կը տանէր իր նուաճումները գրաւելով երկիրներ իրարու ետեւէ։ Նորվեկեան արշաւը, սակայն, կարծես հմայաթափ ըրաւ բոլոր կառավարութիւններն ու պետութիւնները, բացուեցան անոնց աչքերը, եւ անոնք սկսան ամէն կողմ տեսնել լրտեսներ, գործակալներ ու դաւաճաններ, կազմակերպուած նախ՝ բարոյապէս քայքայելու խնդրոյ առարկայ պետութեան պաշտպանութեան ուժերը, ապա՝ ներսէն գործակցելու արտաքին թշնամիին՝ տրուած ազդանշանի մը վրայ։

Եւ այսօր ոչ միայն Իւկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ նման փոքր պետութիւններէ, այլ նոյնիսկ Անգլիայէն լուրեր կը հասնին թէ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին մաքրելու իրենց ներսը բոլոր կասկածելի ու դաւադիր տարրերէն։ Կը ձերբակալուին ու կ'աքսորուին ոչ միայն պատերազմիկ երկիրներու քաղաքացիները, այլեւ սեփական քաղաքացիներ,նախկին վարչապետներ, նախարարներ, զինուորականներ, հրապարակագիրներ եւայլն։

Ֆրանսական ռմբաձիգ օդանաւերը

»»» · «««

Ռընէ Մարթէլ վերջերս հրատարակեց շահեկան, կարելի է ըսել այժմէական աշխատութիւն մը, L'Aviation Française de bombardement (սկիզբէն մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11)։ Յառաջաբանը գրած է Զօր․ Կոյս, մէկը օդանաւորդութեան վեթերաններէն։

Հեղինակը, Ռընէ Մարթէլ, համալսարանական մըն է, միաժամանակ Արեւելեան Լեզուներու վարժարանէն վկայուած, նախկին օդանաւորդ մը V C 110 տորմիղէն, յետոյ V 121էն։ Այնպէս որ իր նիւթին ծանօթ է իբրեւ «մէջէն», նոյնպէս եւ իբրեւ պատրաստուած մտաւորական մը որ գիտէ նիւթ մը առնել եւ մինչեւ ըւիկը-ծուծը քննել։

«Նախորդ» պատերազմին սկիզբը, կը գրէ Ռընէ Մարթէլ, Ֆրանսա զօրաշարժի ենթարկած էր երեսուն օդատորմիղ,— այդ օդատորմիղին միակ պաշտօնն էր հետազօտութիւն կատարել կամ թշնամիին դիրքերը դիտել։ Այդ շրջանին գոյութիւն չունէր ոչ հետապնդիչ, ոչ ալ ռմբաձիգ օդանաւորդութիւն։ Պատերազմական օդանաւորդութիւնը ծնաւ 1909ին, գրեթէ միաժամանակ թէ Ֆրանսայի, թէ Գերմանիոյ եւ թէ Իտալիոյ մէջ։ Ընդհակառակն Անգլիոյ մէջ՝ 1912ին։ Ֆրանսական զինուորական իշխանութիւնը խոր մտահոգութիւն ցոյց կուտար տեսնելով գերմանական ղեկաւոր մեծ օդապարիկներու յառաջդիմութիւնը,— այդ օդապարիկները կրնային ահագին բեռներ փոխադրել մինչեւ հեռաւոր երկիրներ։ Պէտք էր օդանաւերով դերազանցել զանոնք։ Պելժ տեղակալ մը, Փոնթրէն, 1911 Յունիսին Revue Générale de l'aéronautique militaireի մէջ կը հրատարակէր յօդուած մը որ թելադրական կէտեր կը պարունակէր,— այսպէս կ'ըսէր թէ կարելի է զինուորական օդանաւորդութիւնը գործածել ոչ միայն հետազօտութեան համար, այլեւ յարձակողական նպատակով, «Շնորհիւ օդանաւորդութեան կատարած յառաջդիմութեան՝ կարելի է ռումբերով օդէն յարձակիլ զինուորական հաստատութիւններու, դէպի սահմանագլուխ յառաջացող բանակներու, ինչպէս նաեւ ռազմական ճամբաներու եւ երկաթուղիին վրայ, 500 սաւառնակ, իւրաքանչիւրը 300 քիլօ ռումբ բարձած, պատերազմի յայտարարութենէն երկու ժամ վերջ կրնան Մէցէն մեկնիլ եւ գալ Փարիզի վրայ թափել ռումբերը․ բարոյական հսկայական ազդեցութիւն կը գործէ այդ յարձակումը, կարելի է հանրային շէնքեր, Էլիզէի պալատը, պատերազմական նախարարութիւնը այնպէս մը ռմբակոծել, որ պետական սպասարկութիւնը կը դառնայ անկարելի ...»։

1912ին տեղի ունեցան առաջին ռմբակոծութիւնները։ Պորտաժի հրամանատարութեան տակ, փորձնական օդատորմիղի մը պաշտօն տրուեցաւ ռմբակոծել 50 մեթր տրամագիծով հող մը, աւազով պատած։ Ռումբերը հրասանդի 70 սանթիմեթրնոց ռումբեր էին՝ երկաթի կտորուանքներով լեցուած։ Ռմբակոծութիւնը կատարուեցաւ 300 մեթր բարձրութենէ մը։ Նշանակէտերը նշմարելի դարձնելու համար ջուրով լեցուն թիթեղեայ սնտուկներ զետեղուեցան։ Փորձերը յաջողեցան։ Եւ ահա Անգլիացիները սկսան օդընկէց ռումբերու գործածութեամբ խորտակել սուզանաւերը։

1913 Մարտ 7ին, զինուորական օդանաւորդութեան Գերագոյն Խորհուրդը կը յայտարարէր թէ կարելի է օդէն յարձակիլ եւ պայթուցիկ կամ հրձիգ ռումբերով խորտակել զինուորական դիրքեր կամ ամրութիւններ։ Այնպէս որ Ֆրանսական օդային կայաններուն հրահանգ տրուեցաւ մասնաւոր զէտին մը պատրաստել օդանաւային ռմբակոծութեան փորձեր կատարելու համար։ Իսկ անգլիական զինուորական օդանաւորդութեան կողմէ օդանաւ շինող ընկերութեանց թելադրուեցաւ շինել այնպիսի օդանաւեր, որ կարենան բառնալ 60 քիլօ ռումբ, 27 քիլոնոց փոքրիկ թնդանօթ մը եւ երկու մարդ։

Մինչեւ 1914, մեծ յառաջդիմութիւններ չեղան ռազմական օդանաւորդութեան ճակատին վրայ, թէեւ 1912 Մարտին Մարոք ղրկուած օդատորմիղ մը փայլուն յաջողութիւններ արձանագրեց։

Պայթեցաւ 1914ի պատերազմը։ Օդանաւը եւս երեւցաւ ռազմադաշտերուն վերեւ, սակայն ռմբակոծութիւնները կը կատարուէին միայն ցերեկ ատեն, եւ ամէն անգամ մէկ օդանաւով։ Հակառակ Գերմանիոյ յերիւրանքին, թէ Ֆրանսական օդանաւերը ռումբ նետած են Նիւրըմպէրկի վրայ,— յերիւրանք մը որ պատրուակ ծառայեց Գերմանիոյ՝ պատերազմ յայտարարելու համար Ֆրանսայի դէմ,— 1914ի պատերազմը սկսաւ օդանաւային անբաւական ուժերով։ Գերմանիա ունէր 34 արշաւող օդատորմիղ՝ իւրաքանչիւրը 6 օդանաւէ բաղկացած, եւ 7 բերդապահ օդատորմիղ՝ իւրաքանչիւրը 4 օդանաւէ բաղկացած (ընդամէնը 232 օդանաւ),— անոնց ռումբերը մեծ արժէք չէին ներկայացներ։ Այս օդատորմիղները աւելի շատ հետազօտութիւն կը կատարէին, քան ռմբակոծութիւն։

Ֆրանսական օդատորմիղներուն թիւն էր 16, որ չունէր բարձրացաւ քանի։ Անգլիացիները եւս չորս օդատորմիղ ղրկեցին։ Այս օդանաւերը կը գործածէին 90նոց ռումբեր, յետոյ 155նոց եւ 220նոց։ Օդաչուներուն վրայ յարձակելու համար կը գործածուէին Պոնէ նետիկները,— այս պողպատեայ նետիկները, որ սրածայր մեծ մատիտներու կը նմանէին, շինուած էին ըստ Պոնի ցուցմունքով, 1914 Հոկտեմբերին օրական 50.000 նետիկ կը գործածուէր յարձակումներու ժամանակ։

Առաջին ռմբակոծութիւնը կատարուեցաւ 1914 Օգոստոս 30ին, ճիշդ կէսօրին։ Գերմանական օդանաւ մըն էր, որ Փարիզի վրայ նետեց 3 քիլոնոց տանձաձեւ հինգ ռումբեր։ Այս ռումբերը սպաննեցին կին մը, վիրաւորեցին մէկ այր եւ երեք կին։ Օդանաւորդն էր Ֆոն Հիտէլըրն, որ թըռուցիկ մըն ալ նետեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ․ «Գերմանական բանակը Փարիզի դուռն է հասած, ձեզի կը մնայ այլեւս անձնատուր ըլլալ»։ Փարիզի վրայ օդանաւային այս ռմբակոծութիւնները իրարու յաջորդեցին Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին։ Ընդամէնը յիսնեակ մը ռումբ նետուեցաւ մայրաքաղաքին վրայ, սպաննուեցան 11 հոգի եւ վիրաւորուեցան 50 հոգի։ 1915ին գերմանական օդանաւերը Փարիզի վրայ եկան միայն երկու անգամ, — Մայիս 11ին՝ Սէն Տընիի, 22ին՝ ճիշդ Փարիզի վրայ։

Ժոֆր հրամայեց կազմակերպել ռազմական օդանաւորդութիւնը, ու պաշտօնի կոչեց հազարապետ Պառէս, օդնական՝ հարիւրապետ Կոյս։ Սեպտեմբեր 26ին օդանաւորդութեան վարչութեան մէկ շրջաբերական հեռագիրը բանակներու հրամանատարներուն կը թելադրէր օդանաւը օգտագործել ռմբակոծութեան եւ հրետանիի նշանառութեան մէջ։ Ցետագային, սպարապետութիւնը որոշեց օդանաւը օգտագործել ռմբակոծելու համար ռազմադաշտերը, ինչպէս եւ թիկունքը։ Դեկտեմբեր 4ին եւ 19ին, օդանաւային երկու յարձակումներ կատարուեցան Ֆրիպուրկի վրայ, նախ 6, յետոյ 18 ռումբ նետելով։ Մեծ վնաս պատճառեց այս ռմբակոծութիւնը։ Իսկ Անգլիացիները փճացուցին,Տիւսէլտորֆի մօտ, Z II ցէփլինը իր հանկարին մէջ, յետոյ ռմբակոծեցին Ֆրիտրիխշհաֆէնը։

Ֆրանսական ռմբաձիգ օդանաւերը Վուազէնի շինութիւն էին, մետաղապատ, չորս անիւներով օժտուած, Քանթոն-Ունէ մեքենաշարժով որ 130, յետոյ 150 ձիու ուժ ունէր։ Ներսը, կողմնակի զետեղուած էին զրնդացիրներ, յետոյ ցռուկին վրայ՝ 37նոց թնդանօթ մը։ Արագութիւնը ժամական 90 քիլոմեթր։ 25 վայրկեանէն այս օդանաւերը կրնային բարձրանալ 2000 մեթր։

Ցետագային կազմուեցան ռմբաձիգ օդատորմիղներ, — 18 օդանաւէ բաղկացած օդատորմիղ մը, որ 100—150 քիլօ ռումբ կը փոխադրէր, մեծ աւերներ կը գործէր։ Լուտվիկշհաֆէնի եւ Օփփաուի գործարանները, որոնք հեղձուցիչ կազ կը պատրաստէին, քանդուեցան այդ յարձակումներով։

1915ին գոյութիւն ունէր արդէն օդային պատկառելի տորմիղ մը։ Այլեւս ժամանակ էր գիշերային ռմբակոծութիւններ կատարելու։ Կազմուեցաւ գիշերաչու ռմբաձիգ օդանաւորդներու խումբ մը, որ փորձեր կատարեց Փետրուարին։ Մինչեւ 1916 Մարտ, գիշերային ռմբակոծութիւնները կատարուեցան կամաւոր եւ ընտիր օդանաւորդներու կողմէ, — այդ արշաւները չափազանց վտանգաւոր էին, անոնք կ'օգտագործէին ծովային փարոսներ, քարիւղի դողդղուն լոյսեր։

Փորձերը կատարուեցան օդանաւային կայանի մը շուրջ, նախ առանձին, յետոյ խմբական։ Նախ լուսնկայ գիշերով, յետոյ աղջամղջային մթութեան մէջ։ Օդաչուները տակաւին սովորութիւն չունէին կողմնացոյց գործածելու, այլ կ'արշաւէին քարտէսով, լոյսով ցոյց տըրուած կէտերու վրայէն։

Այս առաջին ռմբակոծութիւնները տեղի ունեցան երկու տարի՝ օդատորմիղ անկից որ հետապնդիչ օդանաւեր չկային, հակօդային թնդանօթաձգութիւնը տակաւին կազմակերպուած չէր կամ լաւ չէր զարներ, վերջապէս գիշերուան մթութիւնը կը պաշտպանէր արշաւողները, որոնք նոյնիսկ կրնային ցած իջնել կամ քանի մը անգամ շուրջանակի դառնալ՝ լրացնելու համար բարձրէն նետուած ռումբերուն աւերը։ Պատերազմին վերջաւորութեան՝ գիշերային ռմբակոծութիւնները մեծ համեմատութիւններ առին։ 1918 Օգոստոս 11ին, 133 օդանաւեր Կիսքարի, Փոքքէրի-քուրի, Պօրէնի վրայ թափեցին 24690 քիլօ ռումբ, մինչ նոյն ժամուն ուրիշ օդատորմիղ մը գնդացիրով կը զարնէր ճամբաները, կամուրջները, զօրասիւները։ Քոնֆլանի ճակատամարտին մէջ, Սեպտեմբեր 14ին, օժանդակելու համար ամերիկեան բանակին յարձակողականին, կռիւ բռնուեցան գերման օդանաւորդներուն հետ, — դիւցազնային կռիւ մըն էր այդ, Գերմանները եւ Ֆրանսացիները իրար գնդակահարեցին անխնայ։ Հոկտեմբեր 10ին, ֆրանսական զօրաւոր օդատորմիղ մը 36 թոն ռումբ թափեց Վուզիէի վրայ։

Դժոխային ձեւով երկինքէն կրակ թափելու այդ փորձերը, դիւցազնօրէն երկինքին մէջ վիշապներու կռիւը յիշեցնող այդ օդամարտերը անշուշտ շատ կը նսեմանան բաղդատմամբ արդի օդամարտերուն, որոնք տեղի կ'ունենան ահարկու օդանաւերով, սանդարամետեան կատաղութեամբ, երկրէն ու երկինքէն նետուած ռումբերով։

Արդի հերոսները արժանի են օդի առաջին հերոսներուն փառքին ու պանծացումին, որովհետեւ նոյնքան քաջ են անոնք։

ԱՆԳՈՐԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ Դեկտեմբերին, աշխատանքի նախարարին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուեցաւ մասնաւոր կեդրոն մը, որ պաշտօն ունի աշխատանք հայթայթել անգործ մտաւորականներուն, — ճարտարագէտ, գծագրիչ, բժիշկ, հաշուակալ, քարտուղար, քիմիագէտ, լեզուագէտ, եւայլն։

Կեդրոնը, ըստ իրենց ասպարէզին, դասաւորած եւ ցուցակագրած է բոլոր այս անգործ մտաւորականները, ու պարբերաբար կը դիմէ հանրային հաստատութեանց կամ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ձեռնարկներու տնօրէնութեանց՝ խնդրելով որ պաշտօնի կոչեն անգործ մտաւորականները։ Սկիզբները մեծ էր ասոնց թիւը, ներկայիս արձանագրուած են մօտ 3000 անգործ մտաւորականներ։ Աշխատանքի նախարարին հովանաւորութեամբ՝ կը կարծուի թէ այս կեդրոնը պիտի յաջողի գործի լծել բոլոր մտաւորականները, մանաւանդ որ աշխատանքի եռուն շրջան մը սկսած է ներկայիս։

Ռուսիա կ'ամրացնէ Սեւ ծովու ափերը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը հետզհետէ աւելի ջղագրգիռ կը դառնայ, հաւանական գտնելով պատերազմին ծաւալումը Սեւ ծովու մէջ։ Որոշուած է Սեւաստափոլէն Օտէսա փոխադրել նաւային աշխատանոցները։ Սեւ ծովու արեւելեան եւ հիւսիսային ափերու բնակիչներուն յանձնարարուած է երկրին ներսերը երթալ անյապաղ։ Կ'ըսուի թէ Ռուսերը կ'ամրացնեն Սեւ ծովու ափերը, աջակցութեամբ գերման զինուորական ճարտարագէտներու։ Մեծապէս զօրացած է Սեւ ծովու սուզանաւերու տորմիղը։ Ծայր․ Արեւելքէն սուզանաւերու կազմածներ կը փոխադրուին Սեւ ծով։

Միւս կողմէ գրոյց կը շրջի թէ Մոսկուա քաղաքական համաձայնութիւն մը եւս պիտի կնքէ Եուկոսլավիոյ հետ, իբրեւ լրացուցիչ մաս առեւտրական դաշնագրին որ դեռ նոր ստորագրուեցաւ։ Մոսկուա կ'ուզէ անփոփոխ պահել Պալքաններու ներկայ դրութիւնը։ Թուրք թերթերը դիտել կուտան թէ՝ հակառակ ռուսեւգերման գործակցութեան, Ռուսիա միշտ կը մնայ «Սլաւներու պաշտպանը» միլիոնաւոր Սլաւներու աչքին։ Ուրեմն եթէ անկեղծ համաձայնութիւն մը կնքուի Մոսկուայի եւ Պելկրատի միջեւ, կրնայ փրկարար ազդեցութիւն ունենալ Պալքաններու վրայ։

*** «Փոփիւլէռ»ի քաղաքական աշխատակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Պալքաններու կացութեան մասին․— Հաւանական չէ որ Հունգարիա յարձակի Ռումանիոյ վրայ, առանց Խ․ Միութեան աւելի կամ պակաս հաւանութիւնը ստանալու։ Եթէ Մոսկուա հակառակ է այդպիսի գործողութեան մը, կրնայ բոլորովին անկարելի դարձնել զայն։ Եթէ Ռուսիա իսկապէս վճռէ իր կարելին փորձել Պալքաններու դրավիճակը պահպանելու համար, սա հետեւանքները կրնան յառաջ գալ․— 1. Ռումանիա իր արեւելեան սահմանը վտանգուած չզգալով, կրնայ աւելի ուժգնօրէն դիմադրել գերմանական կամ գերմանեւհունգարական ճնշումին․— 2. Թուրքիա զինեալ ընդհարումի վտանգ չտեսնելով, կրնայ գործակցութեան գետին մը գտնել Խ․ Միութեան հետ, եւ աւելի լայնօրէն նուիրուիլ Պալքաններու դրավիճակի պահպանումին․— 3. Պուլկարիա անշուշտ չէզոք պիտի մնայ․— 4. Եուկոսլավիա ինքզինքը ապահով պիտի զգայ Պուլկարիոյ հանդէպ․— 5. Այն ատեն Գերմանիա պիտի հարկադրուի ընտրութիւն մը կատարել Խ․ Միութեան եւ Իտալիոյ միջեւ, որոնք հակամարտ շահեր ունին Պալքաններու մէջ։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ․ ժողովին նախագահը ճառեր խօսելով զանազան քաղաքներու մէջ, բացատրեց թէ ինք համոզուած է որ Պուլկարիա չէզոք մնալով, պատերազմէն վերջ պիտի վերստանայ ինչ որ իր ձեռքէն առած էին նախորդ պատերազմներուն ատեն։ Այս առթիւ աւելցուց թէ պուլկարական բանակը պատրաստ է պաշտպանելու երկիրը եւ թոյլ պիտի չտայ որ ո եւ է օտար պետութիւն ոտնձգութիւն կատարէ։

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ խնդիրն ալ կը զբաղեցնէ պատերազմիկները, մանաւանդ որ Ճափոն նորէն յիշեցուցած է թէ չի կրնար հանդուրժել որ եւ է փոփոխութեան։ Թոքիոյի անգլիական դեսպանը իր կառավարութեան անունով հաւաստեց թէ Մեծն Բրիտանիա միտք չունի միջամտելու այդ գաղթավայրի գործերուն։

Մ․ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը կէս միլիառ տոլարի (20 միլիառ ֆրանք) նոր վարկ մը պիտի պահանջէ, ազգ․ պաշտպանութեան համար։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դաշնակից բանակին զինուորները մայիս 13ին գրաւեցին բոլոր ստիպողական դիրքերը, ի նախատեսութիւն որ եւ է անակնկալի։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ․ ԽԱՉԸ Թախանձագին կոչ մը ուղղեց բոլոր պատերազմիկներուն, որպէսզի օդանաւային յարձակումներ չկատարեն բաց քաղաքներու վրայ, համաձայն 1907ի պայմանագրին։

ԿԻՆ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ խնամելու համար երկու փոքրիկներ եւ իրենց մեծ հայրը որ կը գտնուին մօտակայ գաւառ մը։ Լաւ պայմաններ։ Դիմել Պ․ Թապիպեանի, La Maison du Gâteau, 26 Rue de l'Ouest, Paris (14)։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme - Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 17 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4351

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ինչպէս պիտի կարդաք օրուան լուրերուն մէջ, ռազմաղաշտը կ'երկարի Անվէրսէն մինչեւ Սըտան,— ընդարձակ ճակատ մը ուր Դաշնակիցները ուժգնօրէն կը դիմադրեն գերմանական գրոհին: Հոլանտա զէնքերը վար դրած ըլլալով, բացի Զէլանտի կղզեխումբէն, գերմանական բանակները կը ճգնին խորտակել դաշնակից ճակատը, Մաժինոյի գծին այն մասին մէջ ուր կը միանայ պելժիական ամրութեանց: Ամէնէն կատաղի կռիւները կը մղուին Մէօզ գետին վրայ, Նամիւրի ամրոցէն մինչեւ Սըտան, պատմական քաղաքը:

Ինչպէս կ'երեւայ, Գերմանները ամենամեծ ճիգը պիտի փորձեն Սըտանի մէջ, թերեւս ներշնչուած 1870ի յաղթութեան յիշատակներէն: Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը, այստեղ Գերմանները յաջողած են անցնիլ գետը եւ դիրք բռնել ձախ ափին վրայ, արագօրէն յառաջ քշելով իրենց մեքենաշարժ ուժերը, աջակցութեամբ ռմբաձիգ օդանաւերու: Այս յառաջխաղացութեան խափանումը անհրաժեշտ համարելով, ֆրանսական սպարապետութիւնը ասպարէզ նետեց բոլոր տրամադրելի ուժերը: Միեւնոյն ատեն անգլեւֆրանս. օդանաւերը անխնայ զարկին գերման զօրքը եւ կարաւաններ, ահագին քանակութեամբ ռումբեր տեղալով: Այս հակայարձակման շնորհիւ մասամբ ետ մղուեցան Գերմանները, բայց ճակատամարտը կը շարունակուի կատաղօրէն, թշնամին ամուր կառչած ըլլալով այդ դիրքերուն: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Գերմաններու կացութիւնը տաժանելի է այս շրջանին մէջ, քանի որ իրենց կռնակն ունին գետը եւ երեք կողմէ ենթակայ են ֆրանսական կրակին: Այս ահռելի ճակատամարտին մէջ կը գործածուին ամէնէն վերջին դրութեամբ հրասայլերը, մինչեւ 32 թոն ծանրութեամբ:

Հոլանտայի անձնատուութեան առթիւ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ պատասխանատուն հոլանտական կառավարութիւնն է, որ կառչած մնաց չէզոքութեան, մերժեց զինակցութիւն կնքել Պելժիոյ հետ, եւ օգնութիւն խնդրեց վերջին պահուն, երբ շատ ուշ էր:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԹՇՆԱՄԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ իտալական մեծ ընկերութիւն մը որոշեց դադրեցնել շոգենաւային երթեւեկը Թուրքիոյ ջուրերուն մէջ: Թրքական կառավարութիւնը յայտնեց թէ տեղեկութիւն չունի այս որոշումէն. բայց կը հաստատէ որ Իտալացիները սկսած են հեռանալ Թուրքիայէն:

Ուրիշ նշանակալից լուր մը,— իտալական կառավարութիւնը որոշեց սովորական ժամանակէն առաջ, յունիս 15ին սկսիլ դպրոցական արձակուրդները:

«Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դաշնակիցներուն դէմ ցոյցերը կը շարունակուին Իտալիոյ մէջ, զանազան ձեւերով: Առջի օր Հռոմի մէջ հազարի չափ տղաքներ, 12էն 15 տարեկան, թափօր մը կազմեցին առաջնորդութեամբ «թաշխհասներու, «բողոքելու համար տնտեսական պատերազմին դէմ»: Թափօրը գնաց Վենեցիա պալատին առջեւ, ուր ցուցարարները ծափահարեցին Մուսոլինին, որ երեւցաւ պատշգամէն: Ցոյցեր կատարուեցան նաեւ անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանատուններուն առջեւ: Ոստիկանները թոյլ չտուին որ ցուցարարները մօտենան: Ասոր վրայ ցուցարարները սկսան հայրենասիրական երգեր երգել եւ թշնամական կանչեր արձակել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Ֆարնէզի պալատին առջեւ չորս ցուցարարներ իրենց ուսերուն վրայ առած էին դագաղ մը, ծածկուած՝ ֆրանսական դրօշներով, իբրեւ խորհրդանշանը Ֆրանսայի մահուան... Անցորդները չմասնակցեցան այս ցոյցերուն:

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, նոր ցոյց մըն ալ սարքուած էր Վենեցիա պալատին առջեւ, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց եւ Մուսոլինի պատշգամէն չերեւցաւ այս անգամ:

*** Աղեքսանդրիոյ անգլեւֆրանսական մարտանաւերը մեկնեցան նաւահանգիստէն, ռազմափորձեր կատարելու համար:

** Եուկոսլավիա շոգեպինդ յառաջ կը տանի զինուորական պատրաստութիւնները, կասկածելով Իտալիոյ սպառնալից դիրքէն: Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուեցան օդանաւային ուժը զօրացնելու համար: Դպրոց մը բացուեցաւ Պելկրատի մէջ, վարժութիւններ կատարելու համար անկարգելով: Բազմաթիւ պահեստիներ դրօշի տակ հրաւիրուեցան:

20—48 տարեկաններու քննութիւնը

Անցեալ շաբթուընէ ի վեր կը շարունակուի 20 — 48 տարեկան հայրենազուրկներու բժշկական քննութիւնը Սէնի նահանգին մէջ: Մինչեւ հիմա տասնեակ հազարներ ներկայացած եւ «apte» (յարմար, ընդունակ) հռչակուած են: Ասոնց մէջ կը գտնուին հազարաւոր Հայեր ալ,— բոլոր անոնք որ ազատ մնացած էին զօրծօն ծառայութենէ: Չկայ ծանօթ մը որ ներկայացած եւ «յարմար» յայտարարուած չըլլայ: Առջի օր հրաւիրուած էր նաեւ Նար-Դոսին, որ անմիջապէս «apte» հռչակուեցաւ: Երէկ հրաւիրուած էր «Յառաջ»ի տողաշարը: Միայն ընկերներու եւ բարեկամներու թիւը հարիւրներու կը հասնի: Շատեր իրականին մէջ աւելի տարէց են, բայց քննիչ յանձնաժողովները նկատի կ'առնեն միայն անձնագիրներու վրայ նշանակուած թուականները:

Բոլոր քննութիւնները կը կատարուին բացարձակապէս մերկ: Հարիւրէն մէկ-երկու հազիւ ազատ կը համարուին, այն ալ եթէ հիմնական հիւանդութիւն մը ունին, հաստատուած՝ բժշկական վկայականով: Բուն քննութիւնը պիտի կատարուի բանակին մէջ, համաձայն զինուորական օրէնքին:

Անշուշտ բոլորն ալ զինուոր պիտի չերթան: Նախապէս հրատարակուած հրամանագիրը այս կարգի զինուորցուները կը բաժնէր երեք դասերու,— 20—35, 36—40 եւ 41—48: Եթէ առաջին շարքը զինուոր առնուի, հաւանական է որ աւելի տարէցները յատկացուին պարտաւորիչ աշխատանքի:

Գաւառի մէջ այս քննութիւնները կատարուեցան երկու ամիս առաջ եւ դեռ ոչ մէկը դրօշի տակ առնուած է:

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ ԱՆՎԷՐՍԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍԸՏԱՆ

ԹՈՆՕՆԵՐՈՎ ՌՈՒՄԲ ԵՐԿԻՆՔԷՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին.—

Զեկոյց թիւ 509, մայիս 15 (259րդ օր).— Կեդրոնական Պելժիոյ մէջ, իրիկուան դէմ թշնամի հրասայլերու յարձակում մը տեղի ունեցաւ Ժանպլուի շրջանին մէջ: Մենք հակայարձակում կատարելով ետ մղեցինք հակառակորդը: Մէօզի վրայ, Նամիւրէն մինչեւ Շիէռի գետախառնումը թշնամին աւելի սաստկացուց իր ճիգերը: Ճակատամարտը կը շարունակուի: Մեր օդատորմիղը եւ բրիտանական օդատորմիղը չարժելով կատարեալ գործակցութեամբ, կը շարունակեն միջամտել մեծ ուժգնութեամբ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

Զեկոյց թիւ 510, իրիկուն.— Շատ մը կէտերու վրայ թշնամի բուռն յարձակումներ հրասայլերով, պելժիական, անգլիական եւ ֆրանսական զինուորներու վրայ, Անվէրսէն մինչեւ Նամիւրի հիւսիսային-արեւմտեան շրջանը: Բոլոր յարձակումներն ալ ետ մղուեցան: Մէօզի վրայ, Մէզիէռի եւ Նամիւրի միջեւ, թշնամին յաջողեցաւ գետը անցնիլ քանի մը կէտերէ: Կռիւները կը շարունակուին: Սըտանի շրջանին մէջ, թշնամին քանի մը յառաջխաղացութիւններ կատարած էր: Հակայարձակումներ տեղի կ'ունենան հրասայլերով եւ ռմբաձիգ օդանաւերով: Աւելի դէպի արեւելք հրետաձգութիւն: Մեր օդատորմիղը շարունակեց իր հետազօտութիւնները: Մեր հետապնդիչ օդանաւերը գլխաւորաբար կը գործեն պաշտպանելու համար ռմբաձիգ օդանաւերու արշաւները: Ընդհարումներու ընթացքին վար առնուեցան 11 թշնամի օդանաւեր:

Անգլիական զեկոյց, 15 մայիս.— Օդանաւային Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ.— Մեծ ճակատամարտի մը մէջ որ տեղի ունեցաւ Սըտանի եւ Մէօզի վրայ, մեր ռմբաձիգ օդանաւերը հետապնդիչ օդանաւերու հետ ասպարէզ նետուեցան գործակցութեամբ ֆրանսական ուժերու: Կրկնակի յարձակումներ կատարուեցան ցածէն թռչելով թշնամի զօրքին եւ հրասայլերու վրայ: Այս յարձակումները մեծապէս յաջողեցան եւ թանկագին աջակցութիւն ընծայեցին ֆրանսական բանակին: Երկու մնայուն կամուրջներ եւ երկու առկախ կամուրջներ քանդուեցան: Կարելի չէ մանրամասնութիւններ ստանալ այս ընդհարումներու կատաղութեան մէջ: Ծանր կորուստներ պատահած ըլլալու են կենսական նշանակէտներ զարկած ատեն, քանի որ անոնք զօրեղապէս պաշտպանուած են հակօդային մարտկոցներու եւ թշնամի ռմբաձիգներու կրակով: Կորսուած են 35 օդանաւեր, ինչ որ շատ ծանր պէտք չէ համարուի, նկատի առնելով ձեռք բերուած արդիւնքը: Բայց եւ այնպէս մէկէ աւելի օդաչուներ իրենց կայանները վերադարձած են:

Կատաղի կռիւներ Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ

Ինչպէս կը հաստատեն այս պաշտօնական զեկոյցները եւ ուրիշ լուրեր, կռիւները երթալով կը ծաւալին եւ կը սաստկանան, Անվէրսէն մինչեւ Սըտան: Պելժիական լուրերու համաձայն, Անվէրսի եւ Նամիւրի բերդերը անվթար կը մնան, իսկ Լիէժի բերդերը դեռ կը շարունակեն դիմադրել: Գերմանները յաջողած են Մէօզ գետը անցնիլ կարգ մը կէտերու վրայ: Սըտանի հարաւային-արեւելեան մասին մէջ ալ թշնամին որոշ յառաջխաղացութիւն կատարած ըլլալով, Դաշնակիցները հակայարձակումի ձեռնարկեցին եւ ճակատամարտը կը շարունակուի կատաղօրէն, աջակցութեամբ հրասայլերու եւ ռմբաձիգ օդանաւերու: Գերմանական սպարապետութիւնը հաղորդեց թէ գերման զօրքը ճեղքած է Մաժինոյի գծին հիւսիսային մասը, բայց Դաշնակիցները կը հերքեն այս լուրը: Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ վար առնուած են 200 օդանաւեր (Ն. Ե. Հ.): Գերմանները փորձեցին կողմնակի գործողութիւն մը կատարել Մոզէլի արեւելեան կողմը, տկարացնելու համար ֆրանսական դիմադրութիւնը Սըտանի մէջ, սակայն ձախողեցան:

Չորեքշաբթի իրիկուան դէմ գերմական յառաջապահներ երեւցան Անվէրսի արեւելեան եւ Լուվէնի արեւմտեան շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Մէօզի երկայնքը, Նամիւրի եւ Տինանի մօտ: Դաշնակիցները կը շարունակեն օգնական զօրք հասցնել Նամիւրի եւ հոլանտական սահմանագլուխին միջեւ: Դաշնակիցներու եւ գերման զօրքին առաջին շփումը տեղի ունեցաւ Ժանպլուի մէջ, 10 մղոն հեռու Նամիւրէն: Գերմանները ետ մղուեցան, ծանր կորուստներ կրելով, մասնաւորապէս հրասայլեր:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա ասպարէզ նետած է իր լաւագոյն զինուորները: Երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը անգլիական սաւառնակներ թոնոներով պայթուցիկ ռումբեր նետեցին գերմանական զօրքին եւ Մէօզի վրայ ձգուած առժամեայ կամուրջներուն դէմ: Այս առթիւ ծանր կորուստներ կրեցին այն գերման զօրամասերը որ յառաջ կը խաղային Լիւքսէնպուրկէն, Նէօֆշաթոյի ճամբով դէպի Սըտան:

Լիէժի եւ Նամիւրի բերդերը (Պելժիա) օրն ի բուն կրակ կը տեղան ամենածանր թնդանօթներով: Գերմանները կը պնդեն թէ բերդերուն մէկ մասը ինկած է: (Մեծ պատերազմին ատեն տասը օր տեւեց Լիէժի ամրութեանց գրաւումը: Այս ամրութիւնները 25 մղոն խորութիւն ունին եւ շատ աւելի զօրաւոր են այսօր):

Ֆրանսայի զինուորական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ ընդհ. սպայակոյտը շատոնց նախատեսած էր գերմանական յարձակման ծրագիրը եւ թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, Մաժինոյի գծին եւ ուրիշ հաւանական ռազմաղաշտերու պաշտպանութեան համար: Դաշնակիցները վճռած են ամբողջական պատերազմը մղել նոյն կատաղութեամբ ինչպէս Գերմանները Հոլանտայի մէջ, միայն սա տարբերութեամբ որ Դաշնակիցները գերմանական կատաղութենէն պիտի չազդուին այնպէս ինչպէս Հոլանտացիները: Վերջապէս, կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա անցեալ սեպտեմբերէն պատրաստուած էին պատերազմին բոլոր ելեւէջներուն: Միւս կողմէ, դիտել կը տրուի թէ Գերմանները մեծ դժուարութիւններ պիտի կրեն նորոգելու համար իրենց կենսական ռազմանիւթերու պաշարը, մինչդեռ Դաշնակիցները միշտ կ'աւելցնեն իրենց մթերքը:

ՀՈԼԱՆՏԱ ԻՆՉՈ՞Ւ ՎԱՐ ԴՐԱՒ ԶԷՆՔԵՐԸ

400,000 զինուորներէ 100,000ը սպաննուած

Ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ, Հոլանտայի սպարապետը հրամայեց վար դնել զէնքերը, վերջնական կործանումէ փրկելու համար երկիրը: Բայց եւ այնպէս Հոլանտայի կառավարութիւնը, որ Լոնտոն կը գտնուի, դադրած չի նկատեր պատերազմական վիճակը Գերմանիոյ հետ: Կռիւները կը շարունակուին Զէլանտ կղզեխումբին մէջ, իսկ Հոլանտայի նաւատորմը եւ օդանաւային ուժը կը գտնուին Դաշնակիցներու տրամադրութեան տակ: Այս մարտանաւերէն միայն մէկ մասը կը գտնուէր Հիւսիսային ծով, միւսները կը գտնուին հեռաւոր գաղթավայրերու մէջ: Անվնաս մնացած օդանաւերն ալ բոլորը կը գտնուին գաղթավայրերու մէջ:

Հոլանտայի սպարապետը նոր յայտարարութեամբ մը կը յանձնարարէ ժողովուրդին որ եւ է թշնամական կամ խափանարար ձեռնարկ չկատարել Գերմաններու դէմ: «Խստօրէն արգիլուած է որ եւ է թշնամական դիրք գերման ուժերուն դէմ, անձնական ըլլայ թէ նիւթական: Պէտք է պահպանել խաղաղութիւնը եւ բարեկարգութիւնը: Այսու կը հրամայեմ Հոլանտայի բանակին բոլոր հրամանատարներուն, բացի Զէլանտի շրջանին հրամանատարներէն, թէ ոչ ոք իրաւունք ունի զէնք եւ ռազմանիւթ առնելու: Բոլորը պէտք է յարմարին պարագաներուն, միութեամբ եւ գործակցութեամբ, ընդհանուր վերակազմութեան համար: Ամէն բանէ առաջ պէտք է ցոյց տանք թէ մենք Հոլանտացիներ ենք բառին իսկական իմաստով եւ յիշենք մեր հին նշանաբանը,— «Դէպի յաղթանակ պայքարով»: Ուրիշ հրահանգներ ալ պիտի տրուին ընկերային կեանքի մասին»:

*** Հոլանտայի արտաքին նախարարը, Քլէֆէնս, որ Փարիզ կը գտնուի, առջի օր շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, հոլանտական դեսպանատան մէջ: Այս առթիւ շեշտեց թէ «ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ երկիրը անձնատուր եղած են եւ պատերազմական վիճակը անփոփոխ կը մնայ Գերմանիոյ հետ»:

Նախարարը մանրամասնօրէն նկարագրեց հինգ օրուան կռիւները, որոնք զարհուրելի տեսարան մը կը ներկայացնեն: Ըսաւ թէ Հոլանտայի 400.000նոց բանակին մէկ չորրորդը, 100.000 հոգի, գրեթէ բնաջինջ եղած է: Կարգ մը գունդեր, ինչպէս նռնաձիգները, կորսնցուցած են իրենց համրանքին 80 առ հարիւրը:

— «Մենք յանկարծակիի եկանք գիշերանց: Մագնիսական ականներ դրուած էին մեր նաւահանգիստներուն մէջ: Անհամար օդանաւեր երեւցան արշալոյսին: Զօրքին եւ ժողովուրդին բարոյական կորովը սքանչելի էր: Արշալոյսը սկսած ատեն օդանաւերը խուսափեցան ճակատի գիծերուն վրայ յարձակելէ: Անոնք շատ հեռուները, մեր գիծերուն ետեւը հազարաւոր անկարգելներ իջեցուցին, տեսակ մը սաւառնակներ որոնք երբեք չէին տեսնուածանկէ առաջ: Այս օդանաւերուն յատակը պարզապէս բացուելով, անջրպետին մէջ կը ձգէր օդաչուները: Գերմանները ղրկած էին նաեւ հսկայ ջրօդանաւեր որոնք իջան մեր նաւահանգիստներուն, ջրանցքներուն եւ գետերուն վրայ: Այս օդաչուներն էին որ գրաւեցին Ռոթէրտամի օդակայանը: Մինչ եկողները ետ կը մղուէին կատաղի կռիւներու մէջ, ուրիշ Գերմաններ կը թափէին երկինքէն եւ կը գրաւէին դաշտը, կրկին ետ մղուելու համար, ծանր ջարդ մը կրելով: Ռոթէրտամի օդակայանը, բուն քաղաքը եւ մեծ կամուրջը որ կ'իշխէ քաղաքին պաշտպանութեանց վրայ, Մուրտայքի ռազմագիտական կամուրջը ի վերջոյ գրաւուեցաւ հնարքով մը որ հակառակ է միջազգային օրէնքի եւ մարդկային զգացումի: Հոլանտական համազգեստներ հագած զինուորներ բռնադրաւելով հանրակառքերը, խուժեցին դէպի կամուրջ, առանց դիմադրութեան հանդիպելու եւ յետոյ յանկարծ ջարդեցին պաշտպանները եւ գետը նետեցին անոնց դիակները: Չեմ կրնար չափազանցել Գերմաններու կողմէ ամէն տեղ կատարուած խաղերը, հնարքները եւ դաւաճանութիւնները: Օդաչրջիկները (փարաշիւթիստ) ամէն կողմէ վար կ'իջնէին հոլանտական, անգլիական, ֆրանսական եւ պելժիական համազգեստներով, ծպտուած իբրեւ քահանաներ եւ գիւղացիներ, մայրապետներ կամ հիւանդապահներ: Հոլանտացիներուն համար բացարձակապէս անկարելի էր գիտնալ իրենց հանդիպած հարիւրաւոր մարդոց ազգութիւնը: Հարիւրաւորներ սպաննուեցան այս կերպով: Բայց երեք օր վերջը օդաչրջիկներուն մեծ մասը մաքրուած էր: Դժբախտաբար բանակը չափէն աւելի ցիրուցան եղաւ այս գործին համար: Գերմանները նուաճելով հիւսիսային արեւելեան նահանգները, փորձեցին յառաջ խաղալ այն մեծ թումբէն որ կը պաշտպանէ Զուիտէրզէն: Եթէ այս թումբը խորտակուէր, հազարաւորներ պիտի խեղդուէին: Բարեբախտաբար ետ մղուեցան: Սպարապետը հարկադրուեցաւ հրամայել որ զինեալ դիմադրութիւնը դադրի երկրին մեծագոյն մասին մէջ, որովհետեւ սպառնալիք եղած էր պայթուցիկ եւ հրձիգ ռումբերով եւ գնդացիրներով ռմբակոծել քաղաքային բնակչութիւնը, առանց խտրութեան: Պէտք էր աչքի առջեւ բերել կեդրոնական Հոլանտայի խիտ բնակչութիւնը, չափելու համար այս սպառնալիքին ահաւոր հանգամանքը: Ոչ թէ հազարաւորներ, այլ միլիոնաւորներ ոչնչացնելու սպառնալիք մըն էր այդ: Այս անհաշիւ տառապանքը եւ զոհողութիւնը չէին կրնար օգտակար արդիւնքի մը յանգիլ»:

Եզրակացնելով, Նախարարը յայտարարեց թէ Հոլանտա պիտի կռուի մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

*** Հոլանտայէն Պելժիա անցած զինուորները նոր գունդերու կը վերածուին, մասնակցելու համար կռիւներուն: Դաշնակիցները պիտի օգտուին Հոլանտական Հնդկաստանէն որ ունի 70 միլիոն բնակիչ եւ բազմազան հարստութիւններ:

ՊՈԼՍՈՅ Թուրքերէն «Թան» թերթը խոշոր տառերով եւ մասնաւոր շրջանակի մէջ կը ծանուցանէ թէ Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը մաս մաս պիտի ծախէ Ս. Յակոբի գերեզմանատունը: «Վաճառման պատրաստութիւնները սկսած են: Վաճառումը մէկ միլիոն ոսկի պիտի ապահովէ քաղաքին: Մեծ պողոտայէն զուգահեռական ճամբայ մը պիտի բացուի գերեզմանատան մէջ, ինչ որ պիտի արժեւորէ հողը եւ պիտի դիւրացնէ վաճառումը»: Խնդիրը կը վերաբերի Բանկալթիի հայկական պատմական գերեզմանատան, զոր քաղաքապետութիւնը գրաւեց... իբրեւ լքեալ գոյք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի յիշատակի հանդէսը այս տարի պայմաններու բերումով սովորականէն ուշ կատարուեցաւ — կիրակի, 12 մայիս, էնժէնիէօր Սի-վիլի սրահին մէջ: Հակառակ բացառիկ կացութեան, սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր:

Բացումը կատարուեցաւ Շոփէնի մահերգին նախերգանքով, զոր նուագեց՝ դաշնակի վրայ՝ Օր. Տիրուհի Ջառափեան եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Բացման խօսքն ըսաւ Ֆրանսական բանակի Նախկին Հայ Կամաւոր Մարտիկներու ընկերակցութեան նախագահ Պ. Ջաւէն Վարպետեան, որ բացատրեց թէ Զ. Ո. Միութեան անդամները զինուոր գացած ըլլալով, Միութիւնը պարտք սեպեց ստանձնել նախաձեռնութիւնը Ապրիլեան սգահանդէսին, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին փարիզահայ բոլոր կազմակերպութիւնները — երեք յարանուանութիւնները, երեք կուսակցութիւնները, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովը, մամուլը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հայ Երիտասարդաց, Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու, Հայ Սպայից, Հայ Գրողներու, Ջափահաս Որբերու Միութիւնները, Ֆր. Կապոյտ Խաչը եւ Տիկնանց Միութիւնը: Նախագահը մասնաւորապէս շեշտեց ռազմիկներու կատարած դերը վերջին պատերազմի ընթացքին, աւելցնելով թէ այսօր ալ հայ զինուորը կը կատարէ իր պարտականութիւնը այս երկրին մէջ: Ցետոյ յարգանքի խօսք ըրաւ մեր նահատակներու յիշատակին:

Գովելի են ջանքերը այս Միութեան, որ յաջողած էր քով քովի բերել բոլոր հոսանքները, համազգային սգահանդէսին առթիւ:

Երկրորդ խօսողն էր Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան նախագահ գնդ. Տ. Բաղտասարեան, որ ըսաւ թէ՝ յիշատակի եւ հպարտութեան օր է այս օրը, երբ մենք կ'ոգեկոչենք յիշատակը անոնց՝ որոնք մեռան Արարատէն մինչեւ Ս. րարա: Մեր նահատակները բոլորն ալ մեռան անոր համար որ Հայ էին եւ ուզեցին որ յաջորդ սերունդներն ալ Հայ մնան: Շատեր կրցան փոքրիկ

[illegible]

— Հայ ժողովուրդը գեղեցիկ աւանդութիւն մը ունի Թոնիրի մասին: Թոնիրը պէտք է միշտ վառ մնայ, անոր ծուխը պէտք է սեւցնէ առաստաղը, բարձրանայ մինչեւ երդիքը, եթէ նոյն իսկ ոչ հաց եփելու, ոչ կերակուր պատրաստելու, ոչ ալ սենեակը տաքցնելու պէտք ունին: Պաղ Թոնիրը անէծք է: Փոխադարձաբար, վառ պահենք մենք ալ հաւատքի, չարքաշութեան եւ միութեան, ինքնապաշտպանութեան Թոնիրը: Այս պատերազմէն վերջը, ողջ մնացողը միայն կրնայ ստանալ իր բաժինը արդարութեան հատուցումէն: Լատին բանաստեղծը կ'ըսէ.— « Ես ամբողջովին չեմ մեռնիր»: Չի մեռնիր, որովհետեւ ձգած է գործ մը որ պիտի ապրի իրմէ վերջ: Աւելի քան մէկ միլիոնի ողջակէզէն վերջ, մեր ձեռքն ալ կը մնայ իրականութիւն մը, — Հայաստան եւ հարիւր հազարաւոր տպագիր բազմութիւններ՝ տոկուն եւ ճակատաբաց: Ձեռք ձեռքի բոլորս միասին, յանուն այդ բազմութեանց վերջնական փրկութեան»:

Հնչակեան Թերթին կողմէ խօսեցաւ հին գործիչ Պ. Աղասի Թուրսարգիսեան (1895ի Զէյթունի ապստամբութեան կազմակերպիչներէն), որ հին յուշեր պատմեց:

Ըսաւ թէ 1896ի զինուորական եւ դիւանագիտական ձախողութիւններէն վերջ գուշակած էր մեր ազգին գլխուն գալիք աղէտները: Հայը զոհ գնաց խարդաւանանքի: Ցայտնեց թէ Հայը մեռաւ երեք բանի համար, — հայ, քրիստոնեայ եւ ազատ ապրելու տենչին համար: Ուրիշ ազգեր եթէ մեր պայմաններուն տակ գտնուէին խմբովին կը Թլփատուէին: Ու չէ՞ տեց թէ Հայը որքան կառչած է բարոյական սկզբունքներու, թէ ինչպէս հայ կինը միշտ բարձր պահած է իր պատիւը: Ու եզրակացնելով ըսաւ.— «Այսօրը Թող սկիզբ ըլլայ զիրար սիրելու եւ ուխտելու՝ հայ ապրելու եւ հայ մնալու համար: Այսօր ալ ինչպէս 1915ին մեր ազգը վտանգներով շրջապատուած է: Մեզմէ պահանջուածը քաղաքացիական պարտականութիւն մըն է: Մենք մեզ սիրել տանք մեր հարեւաններուն, ուր որ ալ ըլլանք: Մաղթենք որ չուտով հայրենիքի մէջ սգահանդէսի տեղ յաղթա-

[illegible]

վեց դարու սարկութենէն վերջ: Ապ-րիլ 11ը խնկալէս սուգի եւ տխրութեան օր մը պիտի մնար ընդմիշտ եւ մենք զայն պիտի տօնէինք ընկճուած սիրտերով, եթէ անոր յաջորդած չըլլար՝ քանի մը տարի վերջ՝ « Մայիս 28ը»: Ցիշեց նաեւ ֆրանսական ճակատի եւ հայկական լեգէոնի կամաւորները, որոնք ինկան Ֆրանսայի, Արարայի, Այնթապի, Մարաշի եւ Կիլիկիոյ լեռներուն մէջ: Աւելցուց թէ սրտապնդիչ երեւոյթ է որ այսօր ունինք փոքրիկ Հայաստան մը, իբրեւ կորիզը վաղուան հայրենիքին:

— « Նոր պատերազմը նոր զոհողութիւններ կը պարտադրէ տարագիր հայութեան: Մեր երիտասարդութեան ծաղիկը դրօշի տակ է ամիսներէ ի վեր: Անշուշտ մեր նոր զոհերը նոր իրաւունքները պիտի ապահովեն մեզի, աւելի բարձրաձայն պահանջելու «արժան եւ իրաւ» արդարութիւն՝ հայ ժողովուրդին համար: Գիտնանք արժեցնել այդ զոհողութիւնները, բոլորս ձեռք ձեռքի տուած: Համազգային Միութիւնը լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ մեր միլիոնաւոր նահատակներու յիշատակին »:

Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովին եւ Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ա. Չօպանեան, որ ըսաւ թէ տօնուածը Սգահանդէս չէ, այլ տեսակ մը յաղթանակի տօն, բարոյական յաղթանակ: Ու բաղդատութիւնն ըրաւ Վարդանանց դիւցազնութեան հետ: Աւարայրի դաշտին մէջ Վարդանանք պարտուեցան, սակայն Հայը փրկուեցաւ, պահեց իր կրօնքն ու ինքնուրոյն դիմագիծը: Նոյնը պատահեցաւ 1915ին, հայութիւնը անճիտուեցաւ, սակայն Թշնամին չըհասաւ իր նպատակին, քանի որ Հայը կ'ապրի այսօր եւ տարած է բարոյական յաղթանակ մը:

Պ. Չօպանեան յետոյ կարդաց երեք քերթուածներ, — Արտաշէս Ցարութիւնեանի «Ոսկիամայր դիցուհի Անահիտին»ը, Վարուժանի «Պատուէր»ը եւ Սիամանթոյի «Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ»ը:

Վերջին խօսողն էր Պ. Գազանճեան, որ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ: Ապրիլ 11ը, ըսաւ, ներշնչումի աղբիւր պէտք է ըլլայ մեզի համար, որ երէկ անապատներու մէջ Թողուցինք մեր հայրերը: Պէտք է ըլլանք աչալուրջ, պահպանենք մեր ազգային արժէքները: Չկայ մեզի չափ տոկուն ժողովուրդ մը: Հաւատքը պէտք է վառ մնայ մեր մէջ եւ ապագային պէտք է նայինք յուսալից աչքերով:

Գեղարուեստական բաժինը կոկիկ էր: Օր. Գըրլանկըճեան իր քնքուշ ձայնով երգեց «Հայրիկ Հայրիկ», եւ « Տէր կեցո»: Օրիորդը, որ սիրայօժար բերած էր իր մասնակցութիւնը Սգահանդէսին, կը խոստանայ լաւ ապագայ: Օր. Ի. Պիւլպիւլեան երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Տէր ողորմեա»ն եւ « Կռունկ»ը, ինչպէս նաեւ «Բուլբուլիկ», ջերմ ծափերու մէջ: Պ. Ժ. Մարիկեան՝ վերջին պահուն հասնելով երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Հայաստան»ը: Պ. Ա. Գմբէթեան իրեն յատուկ ճարտարութեամբ արտասանեց Սիամանթոյի «Գաղափարին»ը, Թումանեանի «Կանչը» եւ կրկին բեմ կանչուելով՝ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն: Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան մեծ զգացումով արտասանեց Արամայիս Սրապեանի «Հայրենիքին համար»ը, աւուր պատշաճի բանաստեղծութիւն մը, որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ: Օր. Տ. Ջառափեան նուագեց Ճինա Բոզայի Ողբերգը:

Ֆրանսական Բանակի Կամաւոր Մարտիկներու Միութեան քարտուղար Պ. Տատեան, որ կը վարէր հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն, փակեց Սգահանդէսը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ խորունկ տըպաւորութեան տակ:

Սգահանդէսէն վերջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ ճառախօսներու եւ արուեստագէտներու, «Հայ Զինուորի Տան» մէջ, րիւ Պոսիւէ, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Կամաւոր Մարտիկներու Միութեան կողմէ: Սեղանապետն էր Պ. Տատեան: Ներկաները հիւրասիրուեցան ճոխ սեղանի մը առջեւ, հաճելի ժամեր անցընելով: Երգեցին Տիկին Ա. Սարգիսեան, Օր. Պիւլպիւլեան եւ Օր. Գըրլանկըճեան, խօսեցան Պ. Պ. Զ. Վարպետեան, Տատեան, Շ. Միսաքեան, Ա. Չօպանեան, եւ Հրանտ Սամուէլ:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԴԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Վճռական ռազմադաշտը

Հետզհետէ նոր ճակատներ կը ստեղծուին, ու կրակի գիծը արագօրէն կը տարածուի:

Անկէ քանի մը օր առաջ, Նորվեկիոյ ռազմաբեմը շատ կարեւոր կը համարուէր, մինչդեռ այսօր, արդէն վճռական նշանակութիւն ունեցող ռազմադաշտեր ստեղծուած են:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Գերմանիան է նախայարձակը, բռնաբարելով երեք երկիրներու չէզոքութիւնը:

Արդարեւ Մայիս 10ին արշալոյսին, գերման բանակները միաժամանակ եւ յանկարծ արշաւեցին դէպի Հոլանտա, Պելժիա, Լիւքսէնպուրկ:

Շատ պարզ է թէ, գերման սպայակոյտը կ'ուզէ վարել չանթահարիչ պատերազմ մը, յար եւ նման լեհական օրինակին: Ու այս արշաւանքին մէջն ալ, գլխաւոր երկու զէնքերը կը հանդիսանան սաւառնակն ու մեքենական զօրամասերը: Մասնաւորաբար սաւառնակը, աչաւոր դեր կը կատարէ թէ քանդումի գործին մէջ, ու նաեւ փոխադրական մարզին մէջ: Հազարաւոր զինուորներ անկարգելով, կամ ուղղակի օդանաւերէն կ'իջնեն հակառակորդի ներքին քաղաքները, օդակայանները, ու կարեւոր ռազմական կէտերու վրայ, ըստեղծելով կատարեալ խուճապ, եւ դիւրացնելով արշաւող զօրամասերու յառաջխաղացումը:

Իսկ մեքենական զօրամասերը արագօրէն կը քշեն կը յառաջանան դէպի երկրին ներսերը, մինչեւ որ լուրջ արգելքի մը հանդիպին, ու կամ թէ մինչեւ որ իրենց գլխաւոր ուժերը հասնին:

Ինչպէս հաստատեցին պաշտօնական զեկոյցները, գերման բանակները, շնորհիւ նախօրօք կատարած պատրաստութեան եւ դասաւորման, զգալի յառաջխաղացում մը կատարեցին, առաջին օրերու ընթացքին:

Անոնք յաջողեցան ճեղքել Հոլանտան որ ստիպուեցաւ դադրեցնել պատերազմը, կործանումէ փրկելու համար երկիրը:

Պելճիքայի մէջ՝ նախ Ալպէր Ջըրանցքը, յետոյ Լիէժը անցնելով, այժմ կը յառաջանան դէպի արեւմուտք՝ սպառնալով Պրիւքսէլի: Կռիւներուն կը մասնակցին ֆրանսական մեքենաշարժ զօրամասերը: Լիէժի առջեւ երկու կողմէն մօտ 2000 հրասայլեր կրակ փոխեցին անդադար, հրետանիի եւ օդատորմիղի հետ միասին:

Աւելի դէպի հարաւ, Արտէնի եւ Լիւքսէնպուրկի շրջանին մէջ Գերմանացիները Լոնկվին եւ Մօնմէտին անցնելով գրաւեցին Սըտանը, Մաժինոյի ամրութեանց մօտ:

Գերմանացիները յարձակման փորձեր կ'ընեն նաեւ Ֆօրպաքի շուրջը, թէեւ ոչ այնքան կարեւոր:

Դաշնակից զօրամասերը արագօրէն կը յառաջանան դէպի նշանակուած ռազմական գիծերը, ուր հակառակորդ երկու բանակներու գըլխաւոր զանգուածները ահեղօրէն պիտի բախին: Այս ճակատամարտին մէջ վճռական դեր պիտի կատարեն ռազմական մեքենաները, արեան գետեր հոսեցնելով: Այդ զարհուրելի ճակատամարտը, սակայն, վճռական փուլը պիտի չկազմէ ամբողջ պատերազմին...

Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, գերմանական սպայակոյտը երկու գլխաւոր նպատակներ կը հետապնդէ,— 1.— Ծով հասնիլ, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ճամբով, տեղաւորուելու համար Մանշի ափերուն վրայ: 2.— Պելճիքայի հարաւէն իջնել Մաժինոյի Թիկունքը ու լուծել այդ ամրութեանց գրաւման հարցը:

Անտարակոյս դաշնակից հրամանատարութիւնը բոլոր միջոցները ձեռք առած է, այս պատահականութեանց դէմ:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պաշարման օրէնք Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը քուէարկեց պաշարման օրէնքը, որուն համաձայն զինուորական իշխանութիւնը կրնայ.—

1.— Պէտք տեսնուած պարագային, բնակարանները, ամէն կարգի միութեան եւ ակումբի նման կազմակերպութեանց շէնքերը եւ ասոնց հեռագրի եւայլ նման առաքումները, անձերու վրան գիշեր թէ ցերեկ խուզարկել, գրաւումի ենթակայ իրերը գրաւել, հեռաձայնի եւ անթելի նման բոլոր հաղորդակցութեանց միջոցները հակակշռել եւ ի հարկին դադրեցնել եւ արգիլել:

2.— Անոնք որ երկրին կարգ կանոնը եւ անդորրութիւնը խանգարելու յանցանքներով անցեալ մը ունին, ոստիկանական հսկողութեան տակ կը գտնուին, պաշարման վիճակի են-Թարկուած տեղերու մէջ որոշ բնակատեղի մը չունին եւ կասկածելի են, պաշարման վիճակի շրջանակէն դուրս հանել:

3.— Պատժական օրէնքին 189րդ յօդուածին մէջ գրուած զէնքերը, գործիքները եւ ռազմամթերքները, ուժանակ, հեղձուցիչ կազ, ռումբ եւ նման քանդիչ գործիքներ եւ պայթուցիկ նիւթեր եւ անոնց պատրաս-

տութեանը ծառայող գործիքներն ու միջոցները յանձնելու համար հրամաններ տալ եւ զանոնք խուզարկել ու հաւաքել:

4.— Թերթ, գիրք եւ այլ տպագրական գործերու տպագրութիւնն ու հրատարակութիւնը եւ արտասահմանէն մուտքը արգիլել եւ գրաքննութիւն հաստատել:

5.— Փակ թէ բացօթեայ տեղերու մէջ ամէն կարգի հաւաքոյթները արգիլել եւ միութեանց գործունէութիւնը դադրեցնել:

6.— Սրճարան, գարեջրատուն, գինետուն, թատրոն, սինէմա, «պառ» եւ նման հասարակաց վայրերը փակել եւ անոնց բացման եւ փակման ժամերը ճշդել ու սահմանափակել:

7.— Պաշարման վիճակի շրջանակը մտնել եւ ելլել ուզողներու մասին կաշկանդումներ եւ սահմանափակումներ կատարել:

8.— Գիշերները պտոյտը սահմանափակել եւ արգիլել:

9.— Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ որոշուած եւ հաղորդուած հրահանգները եւ յայտարարուած ուրիշ միջոցներ հետապնդել ու գործադրել:

Պաշարման վիճակի շրջանակի հրամանատարը առնուազն զօրաբանակի հրամատարութիւն կատարած զինուորական մը պիտի ըլլայ, որուն պիտի գործակցին պէտք եղած չափով սպաներ, զինուոր. դատաւոր եւ պաշտօնեաներ:

Այս օրէնքին մէջ յիշուած յանցանքներով ամբաստանուած զօրավարներու, ծովակալներու, ընդհ. քննիչներու եւ ընդհ. դատախազներու, կուսակալներու, գայմագամներու եւ դատաւորներու դէմ հետապնդում կարենալ կատարելու համար իւրաքանչիւրին պատկանած վարչութեան համաձայն ազգ. պաշտպանութեան, ներքին կամ դատական գործավարին արտօնութիւնը պէտք է ստանալ:

Զինուորներուն համար

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Բէգզատեան 50 ֆրանք կը տրամադրեն, «Ցառաջ» ղրկելու հայ զինուորներու, 50 ֆր. Ֆ. Կ. Խաչի, հայ զինուորներու համար, Ցովսեփիկ Կոստանեանի ծննդեան տարեդարձին առթիւ:

Ֆոնթէն Սէն Մարթէնէն Տիկին Ֆիլորիցա Ց. Բէրէեան վեցամսեայ «Ցառաջ» կը նուիրէ իր զաւկին, զինուոր Բէրէեանի, 75 ֆրանք ալ կը տրամադրէ, «Ցառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուկ Վարժապետին զաւակները՝ Ասատուր եւ Պետրոս Թէնքերեաններ: Պոլսոյ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925 — 1926ին: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Ցառաջ»ի:

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni:

UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet:

ՄԵԾ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅ ՄԷՋ

Երկու օրէ ի վեր վրդովիչ լուրեր կը շրջին Զուիցերիոյ կացութեան մասին: Կառավարութիւնը վտանգի ազդանշանը տուած էր առջի օր: Ճամբորդներու երթեւեկը ընդհատուեցաւ Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ: Բոլոր զինուորները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն իրենց դիրքերուն մէջ: Սահմանները պաշտպանուած են ստուարթիւ զինուորներով: Ֆրանսացիները կը հեռանան Զուիցերիայէն: Պէռնի համալսարանը փակուեցաւ երկու շաբթուան համար: Այն ուսանողները որ զինուորցու չեն, կամաւոր պիտի արձանագրուին: Ամբողջ երկիրը զօրանոցի վերածուած է:

Պէռնէն կը հեռագրեն թէ վերջերս գերման զինուորներու կարեւոր շարժումներ կը նշմարուին Ֆրայպուրկի մէջ եւ ուրիշ սահմանամերձ կէտերու վրայ: Երեք օրէ ի վեր գերման զինուորները ռազմափորձեր կը կատարեն Քոնսթանցայի լիճին վրայ: Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ գերման զինուորներ կը համախմբուին Հռենոսի աջ ափին վրայ, Ֆորալպէրկէն մինչեւ Պազէլ:

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնն ալ կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ: Ազգաժողովին դիւանաթուղթերը այլուր փոխադրուեցան բազմաթիւ սնտուկներով:

*** Հռոմի զուիցերիական դեսպանատան արտօնութեամբ, թերթ մը կը հեռագրէ թէ մայիս 14ին զուիցերիական դեսպանը եւ իր կինը նեղութիւններ կրեցին անծանօթներու կողմէ: Այս վերջինները թռուցիկներ կը փակցնէին հարեւան պետութեան մը դէմ որ բարեկամ է թէ Իտալիոյ եւ թէ Զուիցերիոյ: Դեսպանը պահանջեց անմիջապէս վար առնել թռուցիկները: Ասոր վրայ էր որ, երբ դեսպանը ֆրանսերէն կը խօսէր իր կնոջը հետ, անարգուեցաւ անծանօթներուն կողմէ: Ոստիկանութիւնը միջամտելով վերահաստատեց բարեկարգութիւնը:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Պելժիա դրօշի տակ հրաւիրեց 16էն 35 տարեկան երիտասարդները:

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը հարցուց Ցունաստանի թէ ի՛նչ օգնութիւն կրնայ ընծայել, եթէ Իտալիա յարձակում գործէ:— Հունգարիոյ մէջ ամէն պատրաստութիւն տեսնելով հանդերձ, չեն հաւատար որ Իտալիա մասնակցի պատերազմին:

*** Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ կամաւորներ կ'արձանագրուին, պայքարելու համար Թշնամի օդաչրջիկներու դէմ (փարաշիւթիստ): Այս գործին գլուխը անցած է պատերազմական նոր նախարարը, Պ. Իտըն:

*** Փարիզէն 25.000 դպրոցականներ արեւմտեան գաւառները փոխադրուեցան, իրենց ուսուցիչներուն հետ, մասնաւոր կառախումբերով:

** Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը հերքէ այն զրոյցը թէ Դաշնակիցները կը պատրաստուին Թշնամական գործողութիւն մը կատարել Սպանիոյ գաղթավայրերուն դէմ: «Ինչպէս յայտարարուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, կառավարութիւնը խիստ չէզոքութիւն պիտի պահէ Սպանիոյ հանդէպ, ցորչափ ուրիշներ ալ յարգեն այդ պետութեան չէզոքութիւնը»: Սպանիոյ մէջ անակնկալ մը եղաւ այս հերքումը, եւ կառավարութիւնը անգամ մը եւս յայտարարեց թէ բացարձակապէս չէզոք պիտի մնայ:

*** Պելժիոյ եւ Հոլանտայի դէմ կատարուած յարձակումները մեծ յուզում պատճառեցին Հարաւ. Ամերիկայի պետութեանց: Ուրուկուէյ հաւաքական բողոքագրի բանաձեւ մը ղրկեց բոլորին: Այս բողոքագրին հաւանութիւն յայտնեց նաեւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը: Երկու Ամերիկաները կը խորհրդակցին, զօրացնելու համար իրենց զինուորական գործակցութիւնը:

*** Անգլիոյ ծովապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ անցեալ շաբթուան ընթացքին ընկղմած կամ բռնուած են 31 գերմանական նաւեր, համագումար 171.094 թոն: Անգլիա կորսնցուցած է միայն մէկ նաւ, 6000 թոն տարողութեամբ: Ցիշուած 31 գերմանական նաւերուն 26ը Հոլանտացիները գրաւեցին Անթիլեան կղզիներուն մէջ, Հոլանտայի արշաւանքէն վերջը: Ուրիշ զեկոյցի մը համաձայն, Նորվեկիոյ պատերազմէն ի վեր Դաշնակից սուզանաւերը 35 Թշնամի նաւեր ընկղմած են այդ ջուրերուն մէջ:

*** Աթէնքէն կը հերքեն այն լուրերը թէ անսովոր թիւով կասկածելի օտարականներ հասած են Ցունաստան, այս օրերս: Կառավարութիւնը ամէն միջոց խորհած է երկրին ապահովութեան համար:

*** Փարիզ հասած պելժիացի փախստականներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Պրիւքսէլի արքայական Թատրոնին մեծ դերասանուհին, Տիկին Հիլտա Նիսա, որ անմիջապէս մտաւ ինքնաշարժ վարող Ֆրանսուհիներու կազմակերպութեան մէջ: Մօտ 1200 կին շարժավարներ կը ծառայեն այս կազմակերպութեան մէջ, շատերը փախստականներ փոխադրելով Պելժիայէն եւ ֆրանսական Առտէնէն:

*** Եգիպտոսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը սկսաւ պարպել արեւմտեան անապատի քաղաքներուն բնակիչները (Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ սահմանին վրայ, Մէրսա Մէթուհ, Սիտի Պարրանի եւ Սոլում): Ուրիշ զգուշական միջոցներ ալ ձեռք առնուեցան, որ եւ է անակնկալի առջեւ պատրաստ գտնուելու համար: Կարգ մը շրջաններ ալ արգիլեալ գօտի հռչակուեցան, վերապահուած՝ միայն անգլիական եւ եգիպտական զինուորներու:

*** Սըտանի գրաւման առթիւ, «Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ Գերմանները վերջին անգամ այս քաղաքին տիրացած էին 1918ին, եւ քշուեցան ամերիկեան զօրաբաժնի մը կողմէ, զինադադարէն առաջ:

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը գնաց Մոսկուա, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 18 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 18 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4352

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Պաշտօնական զեկոյցները համառօտ են այս անգամ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ ճակատամարտը հասած է իր սաստկագոյն աստիճանին, հետեւաբար սպարապետութիւնը յարմար չի դատեր մանրամասնութիւններ հաղորդել :

«Հիթլէր կատղած էր երէկ», կը գրէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»: «Ան ապարէզ նետեց ամէն ուժ, Նամիւռ-Սըտան-Մէզիէռ ճակատին վրայ: Երեւուն թռն ծանրութեամբ հրասայլեր քշուեցան Մէօզի մէջէն, որոնք խորտակեցին պաշտպանութեան գիծերը եւ հակահրասայլային խոշոր ռումբեր տեղացին: Շատ ծանր էր ընդհարումը: Ֆրանսացիները իրենց ուժերը վերակազմելով ամրացան: Երեք բանակներ չանթահարիչ պատերազմին դէմ ճակատեցան չանթարձակ: Ճակատամարտը կը շարունակուի տակաւին, արշաւանքէն մէկ շաբաթ վերջը: Գերմանիոյ կորուստը աւելի սահմռկեցուցիչ էր, քան յարձակումը: Հիթլէր վճռական առաւելութիւն մը չշահեցաւ: Շարժուն պատերազմը սկսած է: Գերմանիա երբեք նկատի չունէր կորուստները,— զինուոր, օդանաւ կամ հրասայլ»:

Այս համառօտ պատկերը կրնայ որոշ գաղափար տալ ճակատամարտին ահաւորութեան մասին, Ֆրանսայի թէ Պելժիոյ մէջ :

Հոլանտայի սպարապետութիւնը ստորագրեց անձնատուութեան դաշնագիրը: Գերմանացիները արդէն գրաւած են Լա Հէյը (մայրաքաղաք) եւ Ամսթէրտամը: Հեռագրի մը համաձայն, իրենց առաջին գործը եղած է ոչնչացնել բոլոր թղթատար աղաւնիները: Յետոյ հրամայած են ազատ արձակել այն բոլոր անձերը որ վերջերս բանտարկուած էին հոլանտական կառավարութեան կողմէ :

Հազարաւոր փախստականներ կը հասնին Փարիզ, Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներէն, Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն, կառքերով, կառախումբերով, հեծելանիւներով կամ հետիոտն: Կառավարութիւնը կարելին կը փորձէ զանոնք տեղաւորելու համար ազատ նահանգներու մէջ :

ՓԱՐԻԶՆ ԱԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԳՕՏԻ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ՓԱՐԻԶ

»»» · «««

Երէկ առտու պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պատերազմական գօտին կը հռչակուին.— Փարիզի զինուորական շրջանը (Սէնի, Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառնի նահանգները).— Զինուորական Գ. շրջանը (Սէն Ենֆէրիէօրի նահանգը, Եօռի նահանգին Անտէլիսի գաւառը) :

Զինուորական բեռնակառքերու եւ փախստականներու կարաւաններու փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար, ուրիշ կառքերու համար առժամապէս փակուեցան Փարիզի կարգ մը դուռները, Փորթ Մայօէն մինչեւ Փորթ Շարանթոն (12րդ, 17րդ, 18րդ, 19րդ եւ 20րդ թաղամասեր): Միեւնոյն ատեն զինուորական իշխանութիւնը գրաւեց որոշ թիւով հանրակառքեր, փախստականներու փոխադրութեան համար :

ՀԻԹԼԷՐ Կ'ՈՒԶԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՇԱՀԻԼ ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍԷՆ

Վարչապետը առջի օր մասնաւոր խորհրդակցութեան մը հրաւիրեց բոլոր նախարարները, յետոյ տեսակցութիւններ ունեցաւ քանի մը նախարարներու հետ: Վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ հինգշաբթի գիշեր, հետեւեալ բովանդակութեամբ ·

— « Գերմանիա վճռած է փորձել իր բոլոր միջոցները: Ան երէկ խոյացաւ երեք ազատ ժողովուրդներու վրայ: Այսօր ան կ'ուզէ սրտէն զարնել Ֆրանսան: Մեր ճակատի առանցքին վրայ, գերման բանակը կը թափէ իր քանդիչ ուժերուն ամբողջ ծանրութիւնը: Հիթլէր կ'ուզէ պատերազմը շահիլ երկու ամիսէն: Այս յուսահատական յարձակումներուն մէջ, ան դատապարտուած է եւ գիտէ այդ բանը: Մենք այս վտանգը կը դիմագրաւենք միացեալ ճակատ կազմած Ֆրանսայի ինչպէս Անգլիոյ մէջ : Այն օրը որ կորսուած երեւայ ամէն բան, այն օրը աշխարհ պիտի տեսնէ թէ ինչ բանի կարող է Ֆրանսան: Մեր զինուորները կը կռուին, անոնք իրենց կեանքը կուտան մեզի համար: Թող մեզմէ ամէն մէկուն դիրքը արժանի ըլլայ անոնց: Վճռական ոգի, արհամարհանք վրդովիչ զրոյցներու հանդէպ.— ահա մեր բոլորիս առաջին պարտականութիւնը գալիք օրերու մէջ: Ամէնէն այլանդակ զրոյցները տարածուեցան: Ըսին թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ հեռանալ Փարիզէն: Սո՛ւտ է: Կառավարութիւնը Փարիզ է եւ կը մնայ Փարիզ: Ըսին թէ թշնամին նոր եւ անդիմադրելի զէնքեր կը գործածէ, մինչդեռ մեր օդաչուները փառքերով կը պսակուին եւ մեր ծանր հրասայլերը կը գերազանցեն նոյն շարքի գերմանական հրասայլերը: Ըսին թէ թշնամին Ռէնս կը գտնուի, նոյն իսկ Մօ հասած է: Ան յաջողած է միայն Մէօզի հարաւակողմը բանալ լայն խորշ մը զոր մեր քաջարի զինուորները կը ջանան փակել: Մենք ուրիշ խորշեր ալ փակեցինք 1918ին: Դուք, նախկին ռազմիկներ վերջին պատերազմին, ընկերներ, դուք չէք մոռցած: Բայց ըսէք, որո՞ւ օգտակար կ'ըլլան այս բոլոր սուտերը: Հիթլէրի՛: Այս պարագան կ'ըմբռնե՞ն այդ սուտերը սարածողները: Ֆրանսացիներ, ճիշդ հազար տարի առաջ, գերման խուժաններ Եւրոպայի վրայ կը խուժէին: Անկէ ի վեր, Ֆրանսացիներու երեսուն սերունդներ Ֆրանսան կերտեցին: Ֆրանսան հզօր է այդ փառաւոր անցեալով: Ան խաղալիկ չէ թշնամիին յոխորտանքին: Հիւսիսի դաշտերուն մէջ, ուր խորտակուեցաւ բարբարոսներուն ուժը Աթթիլասէն ի վեր, մինչեւ Վիլհէլմ Բ., տասը դարերու ֆրանս. քաղաքակրթութիւնը սպառնալիքի տակ է այսօր: Մենք վճռական ենք, յաղթահարելու համար բոլոր զոհողութիւնները: Ահեղ պահը մը պիտի հարուածէ անոնք որ չեն ըմբռներ այս պարագան: Մեր քաջութիւնը, մեր կորովը, մեր հաւատքը անվթար պիտի պահեն լատինական եւ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան ազատութիւնները: Կեցցէ՛ Ֆրանսան »:

*** Վարչապետը նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ: «Մենք բառերով չենք գոհանար: Արիւնը կը հոսի: Թերեւս պիտի հարկադրուինք ձեռք առնել միջոցներ որոնք յեղափոխական կրնային երեւալ երէկ: Թերեւս պիտի հարկադրուինք փոխել մեթոտները եւ մարդիկը»:

ՇԱՆԹԱՀԱՐԻՉ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԱՆԽՆԱՅ ԿԸ ԶՈՀԷ ԻՐ ԶԻՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Բրիտանական օդատորմիղին ամենածանր զրոհը

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին (260րդ օր).—

Զեկոյց թիւ 511, մայիս 16, առաւօտ.— Ճակատամարտը շարժուն պատերազմի հանգամանք ստացաւ Նամիւռի շրջանէն մինչեւ Սըտանի շրջանը, մասնակցութեամբ երկու կողմի մեքենաշարժ ուժերու եւ օդատորմիղներու : Գործողութեանց ընթացքի գերագոյն շահը կը պահանջէ ներկայիս ճշգրիտ տեղեկութիւններ չհաղորդել կատարուած դէպքերու մասին:

Զեկոյց թիւ 512, իրիկուն.— Ճակատամարտը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, ընդհանուր առումով: Շատ բուռն ընդհարումներ պատահեցան կարգ մը կէտերու վրայ: Մեր ռմբաձիգ օդանաւերը հետապնդիչ օդանաւերու պաշտպանութեան տակ ուժգին յարձակումներ կատարեցին յաջողութեամբ, թշնամի զրահապատ զօրամասերու դէմ որոնք մատնանշուած էին մեր հետազօտիչ օդանաւերուն կողմէ :

Բրիտանական զեկոյց, 16 մայիս.— Բրիտանական զօրագունդը բուռն կռիւներէ վերջ յաջողութեամբ կասեցուց գերմանական ուժգին յարձակումներ: Գերմանական յարձակողականին սկիզբէն ի վեր մեր օդատորմիղը բրիտանական զօրագունդին հետ խորտակած է առ նուազն 124 թշնամի սաւառնակներ: Մեր հակօդային թնդանօթները վար առած են առ նուազն 23 թշնամի օդանաւեր, Թիկլոնքի շրջանին մէջ: Ուրիշ շատ մը սաւառնակներ վար առնուած են յառաջապահ զօրամասերու կողմէ :

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ մինչեւ Մայիս 16ի կէս գիշերը 250.000ի հասած էր տեղական պաշտպանութեան կամաւորներու թիւը: Իսկ օդանաւային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Արքայական օդատորմիղը այս գիշեր մեծ յարձակողական մը կատարեց Հռենոսի շրջանին մէջ, թշնամի ուժերու հաղորդակցութեանց ճամբաներուն եւ երկաթուղիներուն վրայ: Յարձակումները տեւեցին ամբողջ գիշերը եւ թոնօներով ռումբեր արձակուեցան: Հրդեհներ ծագեցան եւ պայթումներ տեղի ունեցան: Արքայական օդատորմիղին ամենածանր յարձակումն էր այս, պատերազմի ընթացքին:

Լոնտոնի ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն Ֆրանսական վերջին զեկոյցին, որմէ կը հետեւի թէ պատերազմը մտած է նոր շրջանի մը մէջ: Դիրքերու պատերազմը վերջացած ըլլալով, սկսած է շարժուն պատերազմը: Մասնագէտներու կարծիքով, Պրիւսէլի ճակատամարտը կենսական արժէք ունի : Այս առթիւ կատարուած սկզբնական գործողութիւնները կը հաստատեն Դաշնակից բանակի ծանր թնդանօթներուն եւ հրասայլերուն գերազանցութիւնը: Հրետաններու փոխանակութեան ուժգնութիւնը հասկնալու համար, դիտել կուտան թէ թնդանօթին ձայնը կը լսուէր Քէնթի ծովափէն (Անգլիա):

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

« Մաթէն » կը գրէ.— Հինգշաբթի իրիկուն բազմաթիւ զրոյցներ կը շըրջէին իբրեւ գաղտնիք,— Գերմանները գրաւեր են Լանը, Սիսոնը, Ռէնսը, նոյն իսկ Նուայոնը եւ Քոմփիէնյը... Պաշտօնապէս ամենավճռական հերքումը կը տրուի այս քաղաքներու գրաւման մասին, թէեւ մայիս 15ին կարգ մը կէտերու վրայ թշնամի ջոկատներ մտած են մեր դիրքերուն ետին, որոշ խորութեամբ: Ճշմարտութիւնն այն է որ մայիս 16ի ցերեկը կացութիւնը չէր փոխուած բաղդատելով նախորդ օրուան հետ, Մէօզի ձախ ափին վրայ, Նամիւռի եւ Սըտանի միջեւ: Կարգ մը գերման ջոկատներ որոնք յաջողած էին սպրդիլ Դաշնակից զօրքին մէջ, բնաջինջ եղած են: Կը թուի թէ Գերմանները որ եւ է յառաջխաղացութիւն չեն կատարած մայիս 16ին: Երկու կողմերն ալ, չափազանց խառնաշփոթ շրջանէ մը վերջ, կը վերակազմուին յարաբերական հանդարտութեամբ: Ուժերը կը նորոգուին, կը զօրացուին: Թշնամին մայիս 15ի առտուն վերսկսաւ իր յարձակումը Սըտանի ձախ ափին վրայ, դէպի հիւսիս-արեւելք: Այս ուժգին յարձակումը զսպուեցաւ մեր զօրքին կողմէ, որ կէս օրէն վերջը յառաջացաւ Մէօզի երկայնքը: Մաժինոյի գիծը բացարձակապէս անվթար կը մնայ Մոնմէտիի եւ Պալի միջեւ: Մոզէլի արեւմտեան կողմը քանի մը տեղական ընդհարումներ պատահեցան: Թշնամին ծանր թընդանօթներ արձակեց Սառին Հռենոսի վրայ: Ֆրանսական հրետանին կրակ տեղաց ռազմանիւթի մթերանոցներու վրայ :

*** Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սփաք, յայտարարեց թէ կացութիւնը ծանր է : Գերմանական ռազմավարութիւնը կը ձգտի յարձակիլ միայն կրճատեալ ճակատի մը վրայ, բայց այնքան մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ կը թափէ եւ օդանաւային այնքան կարեւոր ուժեր կը գործածէ որ, չափազանց կը դժուարանայ պաշտպաններուն գործը: Այսռազմավարութեան շնորհիւ գերման սպարապետութիւնը հողեր կը շահի, բայց ահագին կորուստներ կը կրէ, մարդկային թէ նիւթական: Կարգ մը վայրերու մէջ, գրաւուած եւ ետ առնուած կամուրջներու վրայ լեռնակուտակ դիզուած են խորտակեալ հրասայլեր: Գերմանական օդատորմիղը ահագին զոհողութիւններ կ'ընէ: Հակառակ ծանր յոգնութեան, զօրքին բարոյական կորովը սքանչելի է, մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ միացան պելժիական եւ դաշնակից ուժերը: Կառավարութիւնը կը շարունակէ Պրիւսէլ մնալ :

Ժողովը ջերմապէս ծափահարեց վարչապետին խօսքերը: Յետոյ երեսփ. ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ, ժողովին ողջոյնը յայտնեց զինուորներուն, «որոնք մեզ կը պաշտպանեն ահուսարսափին դէմ», եւ ջերմապէս գնահատեց երկրին հոգեկան կորովը: Ժողովը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց այս արտայայտութեանց, անգամ մը եւս նուիրագործելով «սրբազան միութիւնը»:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Նախագահ Ռուզվէլթ կը խնդրէ Մուսոլինիէն չմասնակցիլ պատերազմին

Իտալիոյ անորոշ դիրքը եւ շարք մը վրդովիչ զրոյցներ խոր մտահոգութեան մատնած են Եւրոպան եւ Ամերիկան: Մ. Նահանգներու նախագահը նկատի առնելով այս պարագան, հինգշաբթի գիշեր ժամը 2ին անձնական հեռագիր մը ուղղեց Մուսոլինիի, որպէսզի չմասնակցի պատերազմին: Այս գիրը Մուսոլինիի յանձնուեցաւ Հռոմի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ: Հեռագիրը զարնելէ առաջ, Պ. Ռուզվէլթ երկար խորհրդակցութիւններ կատարեց արտաքին նախարարին եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներու հետ: Նախագահին քարտուղարը յայտարարեց թէ Մուսոլինիի ուղղուած գիրը նոր բան մը չէ, այլ շարունակութիւնը այն թղթակցութեանց որ տեղի կ'ունենայ ատենէ մը ի վեր, ի խնդիր խաղաղութեան: Քարտուղարը մերժեց յայտնել հեռագրին պարունակութիւնը, բայց իր մէկ բացատրութիւնը — «նոր կոչ» — այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ Պ. Ռուզվէլթ միջնորդի դեր մը չէ որ կը կատարէ, այլ պարզապէս փորձ մը՝ կանխելու համար պատերազմին ծաւալումը:

Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ չեն կարծեր որ գործնական արդիւնքի մը յանգի նախագահին այս նոր ձեռնարկը: Իտալական կառավարութիւնը քանի մը ամիս առաջ որոշած էր որ եւ է նախաձեռնութիւն չստանձնել հաշտութեան համար: Այդ օրէն ի վեր, Մուսոլինի աւելի քան երբեք համոզուած է թէ միջազգային կացութիւնը չէ փոխուած ի նպաստ խաղաղութեան: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Մուսոլինի անցեալ սեպտեմբերին իր կարելին փորձեց պատերազմը խափանելու համար, իսկ այժմ այն տեսակէտն ունի թէ Եւրոպայի ճակատագիրը պէտք է ձգել զինուորական գործողութեանց ելքին, որ կրնայ հաշտութեան ժողովի մը յանգիլ: Ինչ որ ալ ըլլայ պատերազմին ելքը, Իտալիա պիտի պնդէ իր պահանջներուն վրայ եւ այսօր ինքզինքը բարոյապէս կապուած կը նկատէ պատերազմին, թէեւ պատերազմիկ չէ:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ 15էն 35 տարեկան բոլոր այրերը պիտի անդամագրուին զանազան ակումբներու, մասնաւոր մարզանք ստանալու համար: Միւս կողմէ, կառավարութիւնը օրինագիծ մը յանձնած է ազգ. մեծ ժողովին, որուն համաձայն կառավարութիւնը պիտի կրնայ բռնագրաւել Պոլսոյ բոլոր փայտաշէն տուները, պատերազմի պարագային: Այս օրէնքին իմաստը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Պոլսոյ տուներուն կէսէն աւելին փայտաշէն է :

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Իտալացիները կը շարունակեն հեռանալ Թուրքիայէն: Մայիս 16ի առտուն բազմաթիւ իտալացի բանուորներ, որոնք Պոլիս կը բնակէին տարիներէ ի վեր, յայտնեցին իրենց գործատէրերուն թէ անմիջապէս Իտալիա պիտի վերադառնան :

Եգիպտոսի մէջ ալ հազարաւոր Իտալացիներ իրենց գործերը կը փակեն, Իտալիա վերադառնալու համար :

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Դաշնակիցներու դէմ սարքուած թշնամական ցոյցերը վերջ գտած կամ յետաձգուած են, ինչ որ նշանակալից պարագայ մը կը համարուի :

*** Հազարաւոր Թուրցիկներ բաժնուեցան Պելկրատի մէջ, որպէսզի ժողովուրդը մասնակցի Գերմաններու դէմ բացուած պայքարին: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Գերմանները սերպիական համազգեստներ հաւաքած են, ի հարկին հագնելու եւ երկրին դէմ յարձակելու համար:

*** Եգիպտոսի կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով Եգիպտացիներուն եւ օտարականներուն կ'արգիլէ երկրէն հեռանալ առանց մասնաւոր արտօնութիւն ստանալու զինուորական իշխանութենէն: Վարչապետը յայտարարեց թէ բոլոր Եգիպտացիները, երիտասարդ թէ տարէց, պատրաստ են իրենց կեանքը զոհելու հայրենիքին պաշտպանութեան համար: «Առայժմ պատճառ չկայ իրար անցնելու: Մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան հանդէպ »:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

896,000,000 տոլարի ստիպողական վարկ մը

Նախագահ Ռուզվէլթ երեսփ. ժողովին ներկայանալով, անձամբ կարդաց իր պատգամագիրը, որով 896 միլիոն տոլարի ստիպողական վարկ մը կը պահանջէ, երկրին պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար: Միեւնոյն ատեն կը յանձնարարէ զարկ տալ օդանաւային արտադրութեան, տարեկան 60.000ի հասցնելով զայն: Նախագահը խորապէս ազդուած կ'երեւար օրուան կացութենէն, ինչպէս կը հետեւի իր խօսքերէն.

— « Զարհուրելի օրեր են: Սրընթաց եւ դղրդագին դէպքեր կը ստիպեն ամէն չէզոք ազգ հոգ տանիլ իր պաշտպանութեան: Արդիական պատերազմին վայրագ ուժը ապարէզ նետած է իր բոլոր սարսափները: Մէջտեղ ելած են քանդումի նոր ուժեր, անհաւատալի կերպով սրընթաց եւ մահացու, եւ անոնք որ կը գործածեն զանոնք, անողոք են եւ յանդուգն: Չկայ պաշտպանութեան հին միջոց մը որ չկարօտի նոր զօրացման եւ չկայ անհաւանական կամ անկարելի յարձակում մը զոր կարենանք անտեսել: Դէպքերը քննենք առանց զուր յոյսեր սնուցանելու մեզի սպառնացող վտանգներու մասին: Զափենք մեր ու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական զօրքը գրաւած է Լուվէնը (Պելժիա), քշելով Գերմանները: Անգլիացիները քաղաքին կայարանը գրաւեցին կատաղի կռիւէ մը վերջ որ մղուեցաւ ձեռնառումբերով եւ գնդացիրներով: Զօրքին հրամայուած է իրենց դիրքերուն մէջ մնալ, ինչ որ ալ պատահի:

Պելժիոյ Թագաւորը յայտարարութիւն մը ուղղելով Լիէժի բերդին սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, հրամայեց.— «Դիմադրեցէք մինչեւ վերջը, հայրենիքին համար: Հպարտ եմ ձեզմով»: Բերդին հրամանատարը, գնդ. Մոտարի, 1914ին ալ պաշտպանած էր Լիէժի մէկ ամրոցը :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՕՐ ՄԸ

Մոռցուած տօն մը պիտի ըլլէինք, որովհետեւ կար ատեն մը, երբ կը տօնուէր Մայիս 1ը, որ անցաւ երէկ անշշուկ եւ առանց հանդիսութեան :

Այդ օրը, իբրեւ գարնան աւետաբեր, բնութեան զարթօնքի տօն, կը պանծացուէր բովանդակ աշխարհի մէջ։ Նոր կեանքի մը, նոր աշխոյժի մը եւ նոր ժամանակի մը խորհրդանշանը կը նկատուէր ան, եւ այդ պատճառով ալ կը պանծացուէր։ Բազմութիւնները կը թափէին դաշտերը բնութեան հետ հրճուելու համար եւ աշխատանքը կը դադրէր, հանգիստի ու հանդիսութեան համար։

Պանծացումի նախնական, սկզբնական մասն է աս, ինքնաբեր ու բնազդական դրեթէ :

Հետագային, սակայն, Մայիս 1ը դարձաւ ոչ միայն բնութեան, այլեւ ընկերութեան տօնը. դրուեցաւ անոր մէջ ընկերային ու քաղաքական իմաստ եւ տօնուեցաւ իբրեւ այդ, իբրեւ նոր իրաւակարգի մը խորհրդապատկերը :

Աշխատաւորութեան օրը եղաւ ան, ապագայ նոր, ազատ, արդար ու հաւասար կարգերու ոգեկոչումով :

Այդ օրը գործարանները, ամէն աշխատանոցները կը փակուէին, եւ մեծ քաղաքներու մէջ, կարմիր դրօշներով հսկայական, մեծաշուք ցոյցեր կը կատարուէին, հարիւր հազարաւոր գործաւորներու մասնակցութեամբ. նշանախօսքերով, պերճաբարբառ նշանատախտակներով, ճառերով եւ երբեմն ալ ընդհարումներով, երբ ցոյցերը ալեկոծութեան կը վերածուէին եւ աշխատաւորութիւնը բախում կ'ունենար ոստիկանութեան հետ :

Տարիներ, տասնամեակներ կը կրկնուէին այս ցոյցերը Մեծ Պատերազմէն առաջ եւ ետքը, Փարիզէն Պերլին, Լոնտոն ու Նիւ Եորք, մինչեւ Մոսկուա եւ այլ քաղաքներ, յայտնաբերելով «վաղուան իշխանաւորներու» ոյժը եւ գործաւորութեան, մութ զանգուածներու «յաղթական» աճումն ու վերելքը ...

Այն հաւատքը կար, այդպէս կը պնդէին կազմակերպուած ընկերվարական կուսակցութիւնները, թէ այս սեւ զանգուածները, որոնք «եղբայրական» հեռագիրներ ու շնորհաւորական ողջոյններ կ'ուղղէին իրարու, օր մը, տագնապի մը, պատերազմի մղձաւանջի պահու մը, ոտքի պիտի կանգնէին, պատերազմի փրփուրը սրբելու եւ ռազմատենչ բանակները կազմալուծելու համար :

Կը կարծէին այսպէս, եւ անուանի գրողներ ու աշխարհահռչակ հռետորներ փիլիպպեաններ կ'արտասանէին, սպառնալով օրուան իշխանութիւններուն եւ գգաստութեան կոչելով զանոնք :

Տարիներ ու տարիներ, ճառ, փոթորկոտ ցոյց, ազդարարութեան եւ յեղափոխութեան կոչ ու կանչ... Ու յանկարծ, օր մը, պատերազմական փողին առջեւ այս ամէնը հով դարձած, չքացան բոլոր երկինքներու տակ եւ «սեւ զանգուած»ները ոտքի կեցան իրար խողխողելու եւ կոտորելու համար։ Արիւնոտ փորձառութիւնը մեծ պատերազմին, որմէ ետք, նոր փորձեր ու նոր ցոյցեր, մանաւանդ այն երկրին մէջ, որ սոսիալ դեմոկրատիայի հայրենիքը կը նկատուէր, Գերմանիոյ մէջ, ուր ընկերվարական կազմակերպութիւնը «երկաթեայ» զրահ ունէր եւ «պողպատեայ» բռունցք :

Այսօր, գիտենք պատմութիւնը. այն բովանդակ եղերերգութիւնը, զոր աշխատաւորութիւնը կրեց զանազան երկիրներու, եւ մասնաւորաբար ընկերվարական եւ յեղափոխական շարժումներու դասական երկիրներու՝ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան մէջ։ Առաջին երկրին մէջ, ճզմուեցաւ, արմատախիլ ըլլալու աստիճան, հզօր սոսիալ դեմոկրատիան, փշուր փշուր ըլլալով նացիզմի կրունկներուն տակ, եւ երկրորդին՝ Սովիէթներու աշխարհին մէջ՝ այլանդակ կերպարանք առնելով :

Ու այսօր, նորէն պատերազմ, հակառակ յետպատերազմեան վերակազմութեան ջանքերուն եւ դարձեալ հոլովոյթ նշանաբաններուն :

Եւ նորէն Մայիս 1, բայց առանց ցոյցի, մոռցուած ու մինչեւ իսկ անարգուած օր մը, որովհետեւ ոչ ոք պիտի համարձակէր այլեւս դրօշ պարզել ու նշանաբաններ նետել օդին մէջ, յանուն ազատութեան ու ընկերային արդարութեան :

Համարձակողը՝ պիտի ըլլար ծիծաղելի, եթէ ոչ անմիտ, այնքան դառն փորձերէ եւ արիւնոտ փորձառութենէ ետք :

Կասկած չկայ որ արդար էին եղած պահանջներէն շատերը եւ մարդկային՝ բանաձեւուած նշանաբանները, որոնք կը ձգտէին նոր ու արդար կարգերու, ազատ ու հաւասար պայմաններու, անոնց մէջ աշխատելու, ստեղծագործելու համար եւ մարդկայնօրէն վայելելու բնութեան ու ընկերութեան ընձեռած բարիքը, առանց յղփանալու :

Արդար, բայց զուրկ իրականութեան զգացումէն. անգէտ այն կիրքերուն ու յուզումներուն հանդէպ. որոնք կը լեցնեն դեռ ազգերը, իրենց սեփական ազատութեան, հայրենիքի փրկութեան եւ գոյութեան ու բարօրութեան հետապնդումներուն մէջ։ Անգէտ՝ մարդոց, զանգուածներու հասկացողութեան հանդէպ. արդարութեան ու ազատութեան, հաւասարութեան ու իրաւունքի վերացական ու առաձգական գաղափարներուն անոնց մեկնաբանութեան հանդէպ։

Զի՞ բաւեր յիշել միայն Մոսկուայի Մայիս 1ի օրակարգը, մարաջախտ Վորոշիլովին բերնով եւ անշուշտ աշխատաւորութեան ուղղուած։ Պանծալի՛ օրակարգ. որով կը տարփողուի հպարտութեամբ «Ֆինլանտայի դէմ տարուած յաղթանակը», ինչպէս նաեւ «ուժեղացումը կարմիր բանակին, որ արթուն կը հսկէ»։

Մայիս 1, տօն աշխատաւորութեան, խաղաղութեան ու արդարութեան եւ ֆինլանտական ողբերգութիւնը եւ կարմիր բանակի ուժեղացումը... Կա՞յ աւելի մեծ հեգնութիւն քան կարմիր մարաջախտին այս պանծացումը, նետուած մարդկութեան ճակատին, եւ արդարութեան. ազատութեան ու խաղաղութեան համաշխարհային մեծ գաղափարներուն դէմ որոնց պանծացումը եղած է դարերէ ի վեր, այլ մանաւանդ վերջին քանի մը տասնեակ տարիներուն, աշխատաւորական բեմերէն ...

Պիտի տեւէ այս հեգնութիւնը, պիտի հանդուրժէ դեռ մարդկութիւնը, մինչեւ որ բուն աշխատաւորութիւնը, արդարութեան ճշգրիտ իմաստովը տոգորուած եւ ազատութեան գերագոյն զգացումովը թաթաւուն, ոտքի կենայ օր մը եւ փակէ բերանները բոլոր շռայլաբաններուն եւ սուտ մարգարէներուն, ստեղծելով ազատութեան ու արդարութեան նոր կարգեր :

Ազատութիւն՝ բոլոր ազգերուն եւ արդարութիւն՝ բոլոր անիրաւուածներուն, անոնց մանաւանդ, որոնք գերագոյն զրկանքներու ենթարկուած են, բայց զուրկ են նուազագոյն միջոցներէ. անոնց՝ որ բարձրագոյն իրաւունքներու տէր են, բայց չունին նուազագոյն բարիքը կեանքի :

Կը հաւատանք, որ պիտի գայ օրը, եւ այն ատեն պիտի տօնենք Մայիս 1ը, իբրեւ ճշմարիտ ազատութեան ու անսուտ արդարութեան օր։ Մոռցուած ու արհամարհուած այսօր, բայց պանծալի վաղը, ոչ մէկ կասկած :

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կենդանիները եւ պատերազմը

Վերջացած է պատերազմին նախերգանքը։ Հիմա ամբողջական գործողութեան մէջ ենք։ Կատաղի կռիւներ կը մղուին Պելճիքայի մէջ։ Փարիզի եւ այլ քաղաքներու վրայ, օրը երկու կամ երեք անգամ կը հնչէ եղերաձայն ահազանգը։ Քիչ առաջ գետնափոր ապաստարանին մէջ էի, թերթ մը ձեռքս։ Հոն կարդացի որ Ճափոնները կ'օգտագործեն մեղուները, պատերազմի մէջ։ Փոխադրել կուտան անոնց՝ մանրագրութիւններ։ Նման ճամբորդող աղաւնիներուն որոնք տեղեկութիւններ կամ հրահանգներ կը տանին։ Ու մտադրեցի թուել բոլոր այն կենդանիները, որոնք հինէն ի վեր, օգտագործուած են պայքարներու, պատիժներու եւ պատերազմներու մէջ :

Հնդկաստանի մէջ փիղը պատերազմական կենդանի մը եղած է, երկար դարերով։ Դրացի երկիրներ ալ գործածած են փիղը։ Օրինակ՝ Պարսիկները։ Ցազկերտի բանակներուն մէջ փիղեր կային։ Աննիբալ ալ կ'օգտագործէր այդ հսկայ կենդանիները :

« Ցամաքի նաւը », ուղտն ալ շատ օգտագործուած է, մասնաւորապէս անապատային կռիւներու մէջ։ Տաճիկ ուղտը ամէնէն սրընթացն է ու անբաժանելի մասը կազմած է հին եգիպտական բանակներուն։ Կան նաեւ ուղտի երկու նշանաւոր տեսակներ, արաբական ուղտը, միասապատ, եւ բակտրիացի ուղտը, զոյգ սապատով։ Արաբիոյ, Միջագետքի, Սահարայի մէջ ընդհանրապէս կռիւները եղած են ուղտերու օգտագործումով :

Ամէնէն աւելի ձին է անշուշտ որ օգտագործուած է խաղերու մէջ : Ամէն բանակ ունի իր ձիաւորներու գունդը։ Այրուձին, հին մարտերու մէջ, կատարած է վճռական դեր : Հին պատերազմական կառքերուն կը լծէին ձիերը կամ ջորիները : Այդ կառքերը կ'ըլլային երկաթապատ եւ գերանդաւոր։ Տրովադայի պատերազմին մէջ գոյութիւն ունէին անոնք։ Աքիլլէս իր կառքին վրայ ելած կը յարձակէր ու կը հարուածէր : Երկաթի կառքերու մարտերուն մէջ անուն հանած են Հռովմայեցիները։ Ցիսուսի դէմ կռուող Քանանացիները ունէին բազմաթիւ կառքեր, որոնց լծած էին աղնիւ ձիեր :

Ձիէն ու ջորիէն զատ ցլին ալ օգտագործուած է Արաբիոյ, Պաղեստինի, Միջագետքի, Ասորիքի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ։ Ցիռը (վայրի էշ) աւելի արագընթաց է քան ձին :

Ու եզը, իբրեւ բեռնատար կենդանի :

Եւ սագերը Կապիտոլիոնի մէջ :

Եհովան չանաճանճերով, գորտերով ու մարախներով պատժեց Եգիպտացի ժողովուրդը։ Ճանճը, այս անմաքուր կենդանին, աւազի չափ շատ է։ Ահաւոր է ճանճերուն ոյժը երբ անոնք անհաշուելի խումբերով կըյարձակին։ Ցաճախ ամբողջ գաւառի մը բնակիչները կը ստիպուին լեղապատառ գաղթել ճանճերու անվերջանալի տարափներէն հալածուած։ Ճանճերը կը յաղթեն նաեւ փիղերուն, ուղտերուն եւ ռնգեղջիւրներուն։ Անոնց դէմ պաշտպանուելու մէկ միջոց կայ. մարմինը ծեփել ցեխով :

Գորտը ճանճին հետ բաղդատելով տանելի պատուհաս մըն էր Եգիպտացիներուն համար։ Գորտեր մտած էին ամենուրեք, նոյնիսկ փուռերուն եւ անկողիններուն մէջ։

Մարախը ծածկեց ամբողջ Մեսրայիմը եւ կանանչը սպառեցաւ երկրին մէջ։ Այս անասունը չորս տեսակ է.— մարախ, խառնիճ, ջորեակ, եւ դըռուիճ։ Անոնք, իրենց լեգէոններով, ամպեր կազմած կը թռչին ու կը խաւարեն արեգակը։ Սաստիկ քամիի ձայն կը հանեն։ Սոսկալի են կարմիր մարախները :

Մարդուն կողմէ մարդուն տրուած պատիժներուն մէջ օգտագործուած են առիւծը, վագրը, օձը, ձին, շունը, կատուն :

Օձը օգտագործուած է նաւամարտերու ժամանակ։ Հսկայ կարասներու մէջ կը լեցնէին օձերը ու կը նետէին թշնամի նաւուն վրայ։ Կարասը կը կոտրէր ու մէջէն օձերը դուրս կ'ելլէին, սարսափի եւ նահանջի մատնելով ծովամարտիկները։

Ուղտահաւը կամ ջայլամը իր եօթը ոտք բարձրութեամբ, երեք ոտք երկայն վիզով ու մանաւանդ իր անհաւասարելի արագութեամբ, ինչպէս նաեւ երկու հոգի կարենալ վերցնելու իր ոյժով բաւական դեր կատարած է անապատական կռիւներու մէջ։ Երբ զայրանայ՝ կը սուլէ մոլեգնօրէն ու նոյնիսկ կը մռնչէ, առիւծի պէս :

Ամէն մարդ գիտէ որ մարզուած շունը մինչեւ այսօր թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանէ պատերազմիկներուն :

Խոզն ալ օգտագործուեցաւ վերջերս, Ֆրանսացիներուն կողմէ, Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծերուն միջեւ դրուած գերմանական ականները պայթեցնելու համար։

Ցիշեցինք արդէն աղաւնին ու մեղուն :

Ու այս բոլոր կենդանիներէն վերջ, պատերազմներու մէջ օգտագործուած է ուրիշ կենդանի մը, ամէնէն աւելի։ Այդ կենդանին, աւաղ, «մարդ» կոչուած արարածն է։ Մերթ հերոս, յաճախ էշ նահատակ։ Նայած հանգամանքին։ Աւելորդ կը համարինք խօսիլ հանրածանօթ այդ աւանակին մասին։

Ամէն մարդ լաւ կը ճանչնայ զայն : Քանի մը ամիսէն ապահովաբար ես ալ զինուոր եմ։ Իմ զինուոր ըլլալէս վերջ՝ կրնաք ըսել .

— Նապաստակն ալ օգտագործուեցաւ 1940ի համաշխարհային պատերազմին մէջ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԸ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ (Մարսէյլ), 15 Մայիս.— Սիրելի «Յառաջ», Ապրիլ 23ին գրեր էի թէ 15 — 16 ընտանիքներ կ'ապրին մեր գաղութին մէջ եւ թէ դրօշի տակ ունինք 9 — 10 հայ զինուորներ, որոնք իրենց կարգին տասնօրեայ արձակուրդ ստացան : Բոլորն ալ գոհ են իրենց սպաներէն եւ հրամանատարներէն։ Շնորհակալութիւն կը յայտնեն նաեւ «Յառաջ»ի եւ Կապոյտ Խաչին, որ ծրարներ կը ղրկէ։

Անցեալ օր քանի մը հայրենակիցներ ժողով գումարելով երեք հոգինոց յանձնախումբ մը կազմեցինք, հայ զինուորներուն օգնելու համար, (Սարգիս Սարգիսեան, Արամ Թորիկեան եւ տողերս գրողը)։ Երկրորդ օրը անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկելով, յանձնախումբը նախ դիմեց զանազան քաղաքներէ եկած հայ շրջուն վաճառորդներուն, որոնք հաճութեամբ մասնակցեցան։ Պ. Ա. Կիւլէսէրեան ցաւ յայտնեց թէ Արլի մէջ մէկը չկայ որ այսպիսի հանրօգուտ գործի մը ձեռնարկէ։ Իսկ Մարթիկէն Պ. Պ. Հոգաճեան ալ ըսաւ թէ այսպիսի ձեռնարկ մը կատարելու խօսք եղաւ, բայց դեռ ժողով չեն գումարած։ Ամէն տեղ ալ նոյն վիճակն է։ Եթէ երկու հոգի քով քովի գան, ժողովուրդը միշտ կ'աջակցի :

Ահաւասիկ մեր հանգանակութեան մասնակցողներուն ցանկը.— Ե. Զատուրեան, Ս. Սարգիսեան, Ար. Թորիկեան, Յովհաննէս Յակոբեան, Թադէոս Պասմաճեան, Մուրատ Բագարեան (Սէլվի ձոր), Ոմն, ոմն 50ական։ Օ. Պուղանեան 30, Կ. Կիւրեղեան 30, Ս. Գէորգեան, Միհրան Սիմոնեան, Խ. Եուսուֆ (Ասորի), Յ. Մեսրոբեան, Ս. Պէքմէզեան, Կ. Եափուճեան 20ական։ Խ. Համբարձումեան 20։ Ե. Կէտիկեան 25, Պ. Վարպետեան 15, Յ. Զոպանեան 15, Ռ. Մէտէտեան 12, Ն. Զատուրեան 10, Կ. Գէորգեան, Բ. Յ. Եուսուֆ (ասորի), Օ. Մեսրոպեան, Օ. Օհանեան, Ա. Բագարեան, Օ. Մէտէտեան, Մավրուլիս Նիքոլա (յոյն), Տ. Երուանդեան 10ական։ Արլէն Ա. Կիւլէսէրեան 25, Տիկին Ալիս Կիւլէսէրեան 25, Ս. Հացագործեան 10, Խ. Մանուշակեան 10, ոմն 5։ Մարթիկէն Պ. Հոգաճեան 50։

Պ. Արամ Թորիկեան 30 եւ Վ. Պասմաճեան 25 ֆրանք կը տրամադրեն «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն։ Հանգանակուած գումարն է 882 ֆրանք, որուն 282ը կը տրամադրեն «Յառաջ»ին, հայ զինուորներուն թերթ ղրկելու համար, իսկ մնացեալ 600 ֆրանքը կը խնդրուի յանձնել Կապոյտ Խաչին, որպէսզի օգնէ չքաւոր զինուորներուն : Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ աջակցեցան այս հանգանակութեան :

Ե. Զատուրեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուկ Վարժապետին զաւակները՝ Աստուր եւ Պետրոս Թէնքերեաններ : Պոլսոյ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925 — 1926ին։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի։

Անմիջական օգնութիւն մեռած զինուորներու ընտանիքներուն

Պաշտօնաթերթը հետեւեալ հրամանագիրը հրատարակեց հինգշաբթի օր.—

ՅՕԴ. Ա.— Պատերազմի ընթացքին մեռած կամ անհետացած զինուորներու եւ նաւազներու կիները, կամ անոնց բացակայութեան որբերը իրաւունք ունին «սախպողական» օգնութիւն մը խնդրելու, որուն համար որոշուած է միօրինակ գումար մը, 600 ֆրանք։ Այս օգնութեան գումարը 100 ֆրանք կ'աւելնայ 16 տարեկանէն վար եղած իւրաքանչիւր զաւակի համար։ Եթէ կիներ կամ որբեր չկան, նոյն օգնութիւնը կը ստանան ծնողքը :

ՅՕԴ. Բ.— Անհետացած զինուորներու կամ նաւազներու համար այս օգնութիւնը կրնայ խնդրուիլ անհետացումէն վեց ամիս վերջը միայն։

ՅՕԴ. Գ.— Մասնաւոր հրամանագրով մը պիտի ճշդուին հիւսիսային Ափրիկէի եւ գաղթավայրերու զինուորներուն սախպողական օգնութեան պայմանները եւ սակերը :

*** Ուրիշ հրամանագիր մը ամսական որոշ ռոճիկ մը կը սահմանէ բոլոր աւագ տասնապետներուն եւ ենթասպաներուն, եթէ դրօշի տակ են երեք տարիէ ի վեր։ Երրորդ հրամանագիր մը բարեփոխումներ կը կատարէ 1940 փետրուար 28ի օրէնքին մէջ, բարձրացնելով օրական վճարումները,— աւագ յիսնապետներու համար՝ ներքին շրջանի մէջ՝ 11 ֆրանք 80, պատերազմական գօտիներու մէջ՝ 12.10, միւս ենթասպաներուն համար 7.75 եւ 8.85էն մինչեւ 4 եւ 4.55 (աւագ տասնապետ), պարզ տասնապետներու համար 1 եւ 1.75, զինուորներու համար՝ 50 սանթիմ (ներքին շրջան) եւ 1.25 (պատերազմական գօտի) :

ժը եւ պաշտպանութիւնը առանց ինքնախաբութեան։ Պարզ իրողութիւնը այն է թէ Ամերիկա պէտք է վերաքննէ իր մտածումը ազգային պաշտպանութեան մասին։ Մեքենաշարժ բանակները այսօր կրնան թշնամի երկիրներու մէջ սուրալ օրական 200 մղոն արագութեամբ։ Անկարգելով բազմաթիւ զինուորներ կ'արձակուին օդանաւերէ, թշնամի գիծերու ետին։ Սաւառնակները զինուորներ կ'իջեցնեն բաց դաշտերու, պողոտաներու եւ օդակայաններու մէջ։ Տեսանք «հինգերորդ գունդ»ի դաւադրութիւնը խաղաղ ենթադրուած այցելուներու կողմէ, որոնք մաս կը կազմէին թշնամի դրաման բանակին, ընդունակ՝ խորտակելու օդանաւային գործարաններ եւ ռազմանիւթի հաստատութիւններ, գիծերէն հարիւրաւոր մղոն հեռու »։

Այս ուղղութեամբ խօսելէ վերջ, նախագահը ներկայացուց իր առաջարկները, չեշտելով անոնց ստիպողութիւնը :

Ամբողջ Ամերիկան լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին։ Ամերիկեան մեծ թերթ մը, «Նիւ Եորք Հէրըլտ», կ'առաջարկէ պատերազմ յայտարարել Գերմանիոյ դէմ, որպէսզի Իտալիա չկարենայ շարժիլ իր տեղէն։ Եւրոպայի բոլոր ամերիկեան հպատակներուն յանձնարարուեցաւ իրենց երկիրը վերադառնալ :

*** Փարիզի ամերիկեան դեսպանը նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը, յանձնարարեց որ Եւրոպայէն հեռանան այն քաղաքացիները որ ստիպուած չեն մնալու։

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Մայիս 16էն սկսեալ կարգ մը կառախումբերու երթեւեկը ջնջուեցաւ Ֆրանսայի հարաւային արեւելեան շրջանին մէջ :

*** Անգլիական կառավարութիւնը արգիլեց առեւտրական գործառնութիւնները Հոլանտայի եւ Լիւքսէնպուրկի հետ, իսկ Պելժիոյ համար հսկողութիւն հաստատեց :

*** Ընդհանուր հետապնդումներ կատարուեցան Անգլիոյ մէջ, Ներքին նախարարին հրամանով։ Բոլոր ճամբաները փակուեցան, կառքերու եւ կառախումբերու երթեւեկը դադրեցաւ եւ խուզարկութիւններ կատարուեցան : Նոյն գործողութիւնները տեղի ունեցան պանդոկներու մէջ։ Այս առթիւ բազմաթիւ օտարականներ ձերբակալուեցան :

*** Լիէժի «Լա Մէօզ» օրաթերթը Փարիզ փոխադրուեցաւ եւ առաջին թիւը լոյս տեսաւ հինգշաբթի առտու։ Երբ Լիէժի հաղորդակցութիւնները խզուեցան, թերթին վարչութիւնը Պրիւսէլ փոխադրեց բոլոր իրեղէնները եւ մէկ թիւ մը լոյս տեսաւ Պելժիոյ մայրաքաղաքին մէջ, յետոյ որոշուեցաւ Փարիզ հաստատուիլ, եւ կարաւանը ճամբայ ելաւ արեւելեան Պելժիոյ փախստական բնակիչներուն հետ :

*** Քսանըհինգ տարուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով Պելժիոյ համալսարանական քաղաքը, Լուվէն (Պրիւսէլէն 15 մղոն հեռու), զոհ կ'երթայ գերմանական գրոհին։ 1914 օգոստոսին Գերմանները մոխիրի վերածեր էին այս քաղաքին մեծ մասը եւ մանաւանդ անոր համալսարանը և գրադարանը, որ վերաշինուեցան Ամերիկացիներու հանգանակութեամբ (32.000.000 ֆր.)։ Նախորդ պատերազմին Գերմանները քաղաքը գրաւելով կրակի տուին տուները, գրադարանը եւ ուրիշ բազմաթիւ շէնքեր։ Այսօր նորէն բազմաթիւ տուներ քանդուած են գերմանական օդանաւերու կրակէն։ 1914ին ստորերկրեայ ապաստարաններու մէջ ապաստանած քաղաքացիները խեղդուեցան ծուխէն կամ ողջ ողջ վառեցան։ Այս անգամ թաղուեցան փլատակներու տակ . .

*** Պրոնի (Լիոն) օդանաւային կայանին դէմ կատարուած յարձակման առթիւ, Տէսինի շրջանի մասին ալ քանի մը լուրեր հրատարակեր էինք, թարգմանելով «Մաթէն»ի կիրակի օրուան թիւէն։ Տէսինի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ մայիս 10 — 11ի թշնամի ռմբակոծութեան ատեն մարդկային կորուստ չէ պատահած Տէսինի մէջ։ Երկու գործարանները կը բանին սովորականին պէս։ Միայն Վուանվլէի մետաքսի գործարանին մէջ ռումբեր ինկած եւ թեթեւ հրկիզումներ պատահած են, բայց մարդկային կորուստ չկայ :

Այրի Տիկին Արաքսի Աշճեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Աշճեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գըլըճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Պիպէռեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Զէմէնեան խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօր, մեծ հօր եւ քեռայրին՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԱՇՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 60 տարեկան հասակին :

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 16ին, Շանթըռնէ Սէն Ամպառի (Նիէվրի նահանգ) մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը :

Զանազան լուրեր օտար երկիրներու մասին

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ յոյն ճարտարագործական պատուիրակութեան մը այցելութեան առթիւ, բարեկամական բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցան Սոֆիայի մէջ։ Յունաստանի նախկին արտաքին նախարարը, Ռուֆոս յայտարարեց թէ յոյն ժողովուրդը ջերմապէս կը բաղձայ որ երկու կառավարութիւնները ժողով մը գումարեն, լուծելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 19 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4353

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԻՒՆԱԹԱԹԱԽ ԵՒՐՈՊԱՆ

«Ժա՛մ է», պիտի ըսէր մեր իմաստուն ժողովուրդը, տեսնելով այն ահաւոր աւերածութիւնը որ կը ցնցէ բովանդակ Եւրոպան, մայիս 10էն ի վեր։

Բայց ժամը — չարժ — անպատճառ արիւն չի նշանակեր։ Մինչդեռ աշխարհակալ մարդկութեան կողմէ սարքուած այս աննախընթաց պատերազմը ամէն բանէ առաջ արիւնահեղութիւն է, անծայրածիր տարածութեանց վրայ։

Եւ օրուան վարիչներն ալ չեն ծածկեր թէ խիստ ծանր է կացութիւնը։ Վկայ՝ սպարապետին գերագոյն կոչը,— «Այս ճակատամարտին ելքէն կախում ունի հայրենիքին, մեր Դաշնակիցներուն եւ աշխարհի ճակատագիրը»։

Կատարեալ ազգամարտ, որ կրնայ բաղդատուիլ միայն 1914 — 1918ի սպանդին հետ, բայց կը գերազանցէ զայն, շատ մը տեսակէտներով։

Դէմ դիմաց կանգնած են ամբողջ ազգեր, մեծ ու փոքր, եւ ամէն բանէ առաջ ֆիզիքական գոյութեան պայքար մըն է որ կը մղուի, անսահմանելի հետեւանքներով։

Նոր վարդապետութեանց հետ, որ այլափոխած են հակառակորդին ոգին, զէնքերու քանակն ու որակն ալ բացառիկ հանգամանք մը տուած են այս ահեղ ճակատամարտին։

Կը կարդաք ամէն օր,— անհամար ռմբաձիգ օդանաւեր, 30 թոն ծանրութեամբ հրասայլեր, հազարաւոր մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրամասեր չանթարձակ, սրարշաւ, անողորմ... Հարիւր հազար զինուորներ կոտորուած միայն Հոլանտայի մէջ, երեք օրուան ընթացքին... Ամբողջ բազմութիւններ եւ նիւթական ուժեր կրակին մէջ նետուած անխնայ, անհաշիւ... Եւ, ռազմադաշտերէն դուրս, մարդկութիւն մը անճար, որ խաղաղութեան կամ իմաստութեան յորդորներ կը կարդայ։

Իսկ այս ամէնուն մէջ, անասելի ողբերգութիւնը մեր տարագիր բազմութեանց, ինչպէս 1914—1918ին։

Այս անգամ ալ կը գտնուինք ոչ միայն կրակի ճամբաներուն վրայ, այլ եւ բուն իսկ հնոցին մէջ։

Հազարաւոր հայ երիտասարդներ, որոնք հազիւ հասակ նետած էին, քրտինք եւ արիւն կը թափեն կրակի գիծերուն վրայ, ինչպէս այս երկրին զաւակները։ Եւ մենք անձկութեամբ կը հետեւինք պատերազմի ելեւէջներուն, տեսակ մը մտավախութեամբ կը մօտենանք ամենօրեայ նամակներուն։

Երկա՞ր պիտի տեւէ այս քստմնելի մղձաւանջը.— Շ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերը վերլուծելով կացութիւնը, կը գրեն թէ թշնամին ֆրանսական հողը մտած է 30—40 մղոն տարածութեան մը վրայ եւ իր գրաւած խորշը (փոշ) առ նուազն 50 մղոն լայնութիւն ունի։ Ճակատը կ'երկարի Սըտանէն 30 մղոն դէպի հարաւ - արեւելք, Ռըթէլ, դարձեալ 30 մղոն դէպի հիւսիս - արեւմուտք, եւ յետոյ Պելժիա, մինչեւ Անվէրս։ Կարգ մը վայրեր քանի մը անգամ ձեռքէ ձեռք անցած են։ Գերմանները կը շարունակեն անխնայ ասպարէզ նետել զինուոր թէ ռազմանիւթ, դէպի արեւմուտք յառաջանալու համար, Մոպէօժի ուղղութեամբ։ Դաշնակիցները հերոսաբար կը մարտնչին, խափանելու համար յառաջխաղացութիւնը դէպի Մանշ։ Հիւսիսի մէջ ալ, Հոլանտայի ափերուն վրայ զգալի է գերմանական ճնշումը։ Ֆրանսա կը փութացնէ նոր զինուորներու եւ ռազմամթերքի առաքումը։

Սպարապետին կոչը կը յիշեցնէ մարաջախտ Ժոֆրի հրամանը 1914ին,— «Յաղթել կամ մեռնիլ»։ Ըսել կ'ուզէ թէ 30 թոն ծանրութեամբ հրասայլերը պէտք չէ աղեն զօրքին բարոյական կորովին վրայ։

Դաշնակիցներուն գլխաւոր ճիգն է փակել այն լայն խորշը կամ ճեղքը, որ բացուած է Սըտանէն Ռըթէլ, Ռէնօէն 25 մղոն դէպի հիւսիս արեւելք։ Այս ճեղքը դէպի հիւսիս - արեւմուտք, 30 մղոն տարածութեամբ կ'երկարի մինչեւ Վէրվէն, հարիւր մղոն դէպի հիւսիս - արեւելք Փարիզէն, յետոյ դէպի հիւսիս, Մոպէօժի արեւելեան կողմը, սահմանագլուխին վրայ, եւ կը շարունակուի մինչեւ Սամպր, Նամիւրի կոնակը։ Առջի օր բուն Ֆրանսայի մէջ թշնամի զանգուածային ուժերու ճնշումը մասնաւորապէս զգալի էր Վէրվէնի եւ Ավէնի մէջ։ Գերմանները աւետաբեր լուրեր կը տարածեն, ըսելով թէ ֆրանսական գիծերը ճեղքուած են երկու կէտերու վրայ, իրարմէ 80 մղոն հեռու։

Գերմանական ծրագիրներէն մէկն է դաշնակից բանակները խծկել Պելժիոյ մէջ։ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ գերմանական զրահապատ զօրաբաժիններ մտած են ֆրանսական դիրքերուն մէջ, Տինանի (հարաւային Պելժիա) եւ Ռըթէլի միջեւ։ Լիէժի բերդերը կը շարունակեն դիմադրել։

Նորութիւններ օտարականներու մասին

Փարիզն ալ պատերազմական գօտի հռչակուած ըլլալով, նոր հրահանգներ հաղորդուեցան երթեւեկի մասին։ Ահաւասիկ անոնց գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

Ֆրանսացիները ազատ են երթեւեկելու իրենց բնակավայրի վարչական եւ սահմանամերձ գաւառներուն մէջ, եթէ նոյնիսկ այդ շրջանները կը գտնուին ուրիշ նահանգի մը մէջ, պայմանաւ որ վերապահեալ գօտի չըլլան։ Փարիզը, Սէնը եւ Սէն է Ուազը մէկ շրջան կը կազմեն, հետեւաբար երթեւեկը բոլորովին ազատ է, պայմանաւ որ նահանգին սահմանէն դուրս չըլլայ։

Օտարականները կրնան ազատօրէն երթեւեկել իրենց բնակավայրի եւ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ (Փարիզը, Սէնը եւ Սէն է Ուազը միշտ համարելով իբրեւ մէկ շրջան)։Անոնք որ ինքնաշարժով կը ճամբորդեն,նոյնիսկ իրենց բնակավայրի վարչական շրջանին մէջ (commune), պարտաւոր են արտօնագիր առնել, դիմելով իրենց բնակավայրի ոստիկանութեան, որ զայն կը յանձնէ ոստիկան-զօրքի հրամանատարութեան։ Արտօնագիր կրնայ տալ միայն զինուորական իշխանութիւնը։ Խնդրարկուները պէտք է բացատրեն իրենց տեղափոխութեան պատճառները։

Օտար բժիշկները արտօնուած են իրենց արհեստը ի գործ դնելու պատերազմի ընթացքին, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին ուրբաթ օրուան թիւին մէջ։ Ամէն ազգէ բժիշկներ կրնան դիմել առողջապահական նախարարութեան։ Այս արտօնութիւնը տրուած է, նկատելով որ բազմաթիւ բժիշկներ զինուոր գացած են։

*** Ինչպէս քիչ անդին ալ պիտի կարդաք, խստացած է օտարականներու հսկողութիւնը եւ կասկածելիները կը հետապնդուին անխնայ։

*** Քարոզութեանց նախարարութիւնը կը յանձնարարէ ականջ չտալ գերմանական սուտերու եւ չհեռանալ իրենց բնակավայրերէն։ Եթէ հարկ ըլլայ, զինուորական իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

*** Ներքին պաշտպանութիւնը ապահովելու համար, նախկին պատերազմիկները յանձն առած են քաղաքացիական պահակախումբեր կազմել։ Տասնըվեց տարեկան պատանիներն ալ կրնան կամաւոր արձանագրուիլ, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ (18 մայիս)։ Պահեստիներու որոշ դասեր պիտի մտնեն երկրապահ բանակին մէջ։

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԿՈՉԸ.— «ՄԵՌՆԻԼ ԿԱՄ ՅԱՂԹԵԼ»

ՖՐԱՆՍԱ ՕԳՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ԿԸ ՀԱՍՑՆԷ ԿԱՍԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳՐՈՀԸ

Դաշնակից վարչապետներու խորհրդակցութիւնը Փարիզի մէջ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան պատերազմական գործողութեանց մասին (261րդ օր).—

Զեկոյց թիւ 513, մայիս 17, առաւօտ.— Ճակատամարտը շարունակուեցաւ երէկ եւ գիշերուան ընթացքին, Սամպր գետին եւ Ռըթէլի հիւսիսային շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Սըտանի հարաւակողմը։ Կռիւները նուազ բուռն էին Պելժիոյ մէջ։ Ոչ մէկ դէպք Լոռէնի եւ Ալզասի մէջ։

Զեկոյց թիւ 514, իրիկուն.— Գերմանական յարձակումը ծաւալեցաւ այսօր զանգուածային առաճակի մը վրայ, ոչ միայն Պելժիոյ, այլ եւ Ավէնի եւ Վէրվէնի շրջանին մէջ։ Թշնամին այս ճակատներուն վրայ թափեց իր ծանր հրասայլերու ամենամեծ մասը։ Ճակատամարտը ճշմարիտ գիրկընդխառն կռիւի մը հանգամանքն ստացաւ։ Աւելի դէպի արեւելք, թշնամին անյաջող յարձակում մը կատարեց Սըտանի եւ Մոնմէտիի շրջանին մէջ։Սերտօրէն գործակցելով բրիտանական օդատորմիղին հետ, մեր օդատորմիղը շարունակեց իր ուժգին եւ արդիւնաւոր գործունէութիւնը ցամաքային զօրքին, ճամբաներու եւ երկաթուղիներու հանգոյցներուն դէմ։ Մեր զինուորներուն պաշտպանութիւնը ապահովելէ զատ, մեր հետապնդիչ օդատորմիղը բազմաթիւ կռիւներ մղեց։ Շատ մը թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան։ Շարժուն պատերազմի ներկայ հանգամանքներուն մէջ, անկարելի է ճշգիւ համրել զանոնք։

Բրիտանական զեկոյց, 17 մայիս.— Մայիս 16ի եւ 17ի գիշերը անհրաժեշտ համարուելով ճակատի կարգ մը վերյարդարումներ, բրիտանական զօրքը քաշուեցաւ Պրիւքսէլի արեւմտեան կողմը հաստատուած դիրքեր։ Վերյարդարումը կատարուեցաւ անխափան։ Ոչ մէկ փլուզում կամ ճեղք այս ճակատին վրայ, ինչպէս կը հաղորդէր գերմանական զեկոյցը։

Պելժիոյ սպարապետութեան զեկոյցը, 17 մայիս.— Սերտօրէն գործակցելով դաշնակից ուժերուն հետ, Պելժիոյ բանակը նոր դիրքեր գրաւեց հանդարտութեամբ եւ բարեկարգութեամբ։ Հակառակ բազմաթիւ եւ բուռն ճակատամարտներու զոր ստիպուեցան մղել շատ մը զօրամասեր պատերազմին սկիզբէն ի վեր, մեր բանակը անվթար կը մնայ եւ կը պահէ իր բարոյական կորովը։

«Այս է մեռնիլ [illegible] չէ հայրենի հողը»

Զօր. Կամլէն, սպարապետը, հետեւեալ օրակարգը ուղղեց զինուորներուն.

— «Հայրենիքին ճակատագիրը, մեր դաշնակիցներուն եւ աշխարհի ճակատագիրը կախում ունին ներկայ ճակատամարտէն։ Անգլիացի, պելժիացի, լեհ զինուորներ, օտար կամաւորներ կը կռուին մեր կողքին։ Բրիտանական օդատորմիղը իր գերագոյն ճիգը ի գործ կը դնէ ինչպէս մեր օդատորմիղը։ Ո եւ է զօրախումբ որ չի կրնար յառաջանալ, պէտք է սպաննուի տեղն ու տեղը, քան լքէ մէկ մասնիկը հայրենի հողին որ իրեն վստահուած է։ Ինչպէս միշտ, մեր պատմութեան ծանրակշիռ պահերուն, այսօրուան օրակարգն է.— ՅԱՂԹԵԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ։ ՊԷՏՔ Է ՅԱՂԹԵԼ»։

ՊԵԼԺԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

Պելժիական երկրորդ զեկոյցին համաձայն կառավարութիւնը Օսթանտ փոխադրուած է, համախորհուրդ սպարապետութեան հետ։ Քանի մը պետութեանց դեսպաններն ալ այդ շրջանը հաստատուեցան։ Ներքին նախարարը այս առթիւ կարդաց վարչապետին ձայնասփիւռ յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ.— «Տաժանելի որոշում մըն էր այս որուն համակերպեցանք նկատի առնելով պարագաները։ Քանի մը օրուան կռիւներէն վերջը, կը գտնուինք կացութեան մը առջեւ որ թէեւ ծանր չէ, բայց կարգ մը երեւոյթներով կը նմանի 1914 — 1918ի օրերուն։ Անշուշտ նորէն ոտքի պիտի կանգնինք ինչպէս այն ատեն»։

Պրիւքսէլի անթելը հաղորդեց նաեւ հետեւեալ ձայնասփիւռ կոչը.— Հայրենակիցներ, 1914ին արդէն կրեցինք բարբարոսութեան գրոհը։Տեսանք մռայլ օրեր եւ նոյնիսկ պարտութիւններ, բայց ի վերջոյ յաղթական ելանք։ Յիշեցէք Ալպէռ Թագաւորին նշանաբանը.— «Ժողովուրդ մը որ կը պաշտպանէ ինքզինքը, չի մեռնիր»։ Ճիշդ էր այդ 1914ին։ Ճիշդ պիտի ըլլայ նաեւ 1940ին։ Նախորդ պատերազմին ուրիշ մէկ յիշատակն է կարտինալ Մէռսիէի խօսքը.— «Հայրենասիրութիւն եւ չարքաշութիւն»։ Պէտք է միշտ կրկնենք եւ մեր սիրտերուն մէջ քանդակենք զայն, որպէսզի վարէ մեր կամքը եւ գործունէութիւնը դէպի յաղթանակ»։

*** Պելժիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ազատ քաղաք մը, ուր 20.000 փախստականներ ապաստանած էին, ուժգնօրէն ռմբակոծուեցաւ գերմանական օդանաւերու կողմէ։

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութեան վերջին զեկոյցին համաձայն, արքայական օդատորմիղը նոր արշաւներ կատարեց արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, խանգարելու համար պաշարի եւ օգնական ուժերու փոխադրութիւնը։ Շատ մը զինուորական նշանակէտներ ուղղակի զարնուեցան։ Միեւնոյն ատեն միջին մեծութեամբ ռմբաձիգ օդանաւեր անընդհատ յարձակումներ կատարեցին թշնամի փոխադրութեանց եւ քարիւղի պահեստներուն վրայ, Սըտանի անտառին մէջ։ Այս յարձակումներուն հետեւանքով կարգ մը հրդեհներ ծագեցան։ Մէզօղի հովիտին մէջ կամուրջներ քանդուեցան, ճամբաներ խափանուեցան, զինուորներ ռմբակոծուեցան գնդացիրներով։ Թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերը ծանր կորուստներ կրեցին։ Աջակցելով ֆրանսական բանակին, բրիտանական օդատորմիղ մը յարձակեցաւ մայիս 17ին, ռմբակոծելու համար գլխաւոր դիրք մը Ժանպլուի մէջ։ Թշնամին մէջտեղ հանեց բազմաթիւ օդանաւեր եւ հակօդային ուժգին կրակ մը բացաւ։ Անգլիական 11 օդանաւեր չվերադարձան։ Երեք թշնամի օդանաւեր յարձակեցան քաղաքի մը վրայ ուր կը գտնուէին բրիտանական օդանաւեր։ Երեքն ալ վար առնուեցան։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, մայիս 16ին կորսուած ըլլալու են 35 թշնամի օդանաւեր, 31 հատ ալ յաջորդ օրը։

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

*** Պ. Չըրչիլ, Անգլիոյ վարչապետը, առջի օր Փարիզ գալով, խորհրդակցութիւն մը կատարեց Ֆրանսայի վարչապետին, սպարապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հետ (Պ. Տալատիէ)։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ժողովը «շատ օգտակար եւ բարեբեր արդիւնքի մը յանգեցաւ»։ Չըրչիլ Փարիզ փութացած էր եւ ժողովին մէջ ոչ միայն նոր հաւաստիքներ տուաւ թէ Մեծն Բրիտանիա վճռած է լիովին կատարել իր բաժինը, այլեւ հաղորդեց թէ նոր միջոցներ ձեռք առնուած են, զօրացնելու համար Անգլիոյ հարուածային թափը։ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատեն Չըրչիլի առաքելութիւնը։ Միեւնոյն ատեն Լոնտոնի մէջ կ'ընդունին թէ «կացութիւնը շատ ծանր է արեւմտեան ճակատին վրայ, թէեւ ոչ երկիւղալի». (Ն. Ե. Հ.)։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մէջ հրատարակուած գերմանական զեկոյցի մը համաձայն, Մոպէօժի արեւմտեան կողմը, մինչեւ Քարինեան, Սըտանի հարաւային արեւելեան շրջանը,

Սըտանի հարաւային - արեւելեան մասին մեքենաշարժ գունդին հրամանատարը մասնաւոր յաջողութիւն մը մը շահած է եւն.։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Զելանտայի կղզեխումբին (Հոլանտա) Թոլան կղզին գրաւուած է, բազմաթիւ երկաթուղիներ և ճամբաներքանդուած են Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ միջեւ, թշնամի յածանաւ մը եւ թնդանօթակիր մը ընկղմած են Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ափերուն վրայ, երկու ֆրանսական թորփիլահալածներ վնասուած են, իսկ Նարվիքի մօտ հրկիզուած է 15.000 թոն տարողութեամբ քարիւղատար նաւ մը։ Իբրեւ թէ Դաշնակիցները մայիս 17ին կորսնցուցած են 51 օդանաւեր, իսկ Գերմանները միայն 15 հատ։

*** Անգլիական թերթերը մինչեւ հազար կը հաշուեն պատերազմին սկիզբէն ի վեր կորսուած գերմանական օդանաւերուն թիւը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԼՌԵԼ

Վերջին լուրերու համաձայն, Մուսոլինի կը շարունակէ լռութիւն պահել եւ մինչեւ հիմա չէ պատասխանած նախագահ Րուզվէլթի վերջին կոչին։ Կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ Հռոմի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ։

Իտալիոյ պատերազմական նախարարութեան ելմտացոյցը 26 միլիառ լիրի բաց մը կը ցուցնէ, իբրեւ հետեւանք արտակարգ պատրաստութեանց։

*** Ամերիկա կը շարունակէ մտահոգութեամբ հետեւիլ դէպքերու ընթացքին։

*** Ռումանիոյ մէջ ծրագիրներ կ'որոճան, հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի պետութիւններէն միութիւն մը կազմելու համար, մէջն առնելով Հունգարիան եւ Պուլկարիան։

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց մամուլի չէզոքութեան մասին։ Երկու տարի բանտարկութեան կամ 100.000 տինար տուգանքի պիտի դատապարտուին այն թերթերը որ թշնամական յօդուածներ, ծաղրանկարներ կամ լուսանկարներ կը հրատարակեն պատերազմիկ պետութեան մը հանդէպ։ Անոնք որ այսպիսի հրատարակութիւններ կը ծախեն, վեց ամիս բանտարկութեան կամ տասը հազար տինար տուգանքի պիտի դատապարտուին։ Ուրիշ հրամանագիր մը սեղմումներ կը հաստատէ ազգ. տնտեսութեան մասին։ Վերջապէս երրորդ հրամանագիր մը պատիժներ կը սահմանէ գիները բարձրացնողներուն, արդելափակումէն մինչեւ թիապարտութիւն։

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ճակատին վրայ, Նարվիքի մէջ, Դաշնակիցները նոր յաջողութիւններ շահեցան։ Գերմանական օդատորմիղը սաստկացուցած է կռիւը։ Պէրկէնի մէջ Նորվեկիացիները կրակի տուին վառելանիւթի մթերանոցը։

ՆԱՐԵԿԸ ԿԱՐԴԱԼԷՍ ԵՏՔ

Ա.

Քեզի...

Ձեռքերս կը լարուին ու սիրտս կը մեծնայ, ու կը տեսնեմ երկու անհունութիւններ դէմ դիմաց :

Սիրտս ու աշխարհը :

Ես ամբողջ հայութեան տառապանքին աղաղակը կը լսեմ քու աշխարհիդ մէջ, ու ձայնիդ մէջ ապստամբութեան բարբառը կը զգամ, որով կը ճառագայթես, կը կերտես, կ'որոտաս : Ու իր ճշմարիտ ձայնը կուտայ սրտիս քու ձայնդ, երբ քու աշխարհիդ կը նայիմ : Այն ատեն կը հարցնեմ .— «Ո՞վ է այդ Աստուածը» :

Լռութիւն :

Այն ատեն, ինծի լռութիւնը կ'երեւայ աստուածութեան մը պէս :

×

Այսօրուան պէս, պիտանի խաղաղութիւնը այդ օրերուն ալ չկար : Ամէն ատենուան պէս, անիկա ձեւ մըն է՝ միմիայն տառապանքներուն վրայ ինկած, որով ամէն բան կը ծածկուի :

×

Քու ցաւդ մեր ցաւն է : Ան այնքան մեծ, այնքան բոնկած է՝ որ հասած է անհունութեան :

Մարդը անհունութենէն բան չի հասկնար :

Անհունը անուն չունի :

×

Տեսարան մը :

Կը դիտեմ : Լոյսերով աչքերս կը լեցուին, ու կեանքը կը տեսնեմ : Հաճոյքով սիրտս կ'ուռի : Ուրախութիւնս ուրիշ տեսարան մըն է :

Ցանկարծ, խոպոտ ձայն մը զիս կը նեղէ : Ուր որ կ'երթամ, այն տեղ է ձայնը : Ան ամէն դի կը խոկայ, ու բան մը կը խանգարէ ներսիդիս : Մարդ մը կը տեսնեմ : Կը պոռայ, «հոս մի կենար, այս տեղը ինծի կը պատկանի» : Որովհետեւ աչքերուն գոյնը ինծի վախ կուտայ, քալած տեղս ոտքերուս տակ բան մը կը փլչի :

Տեղս կը փոխեմ : Տեսարանը քիչ մը կը փոխուի : Թեթեւ մշուշ մը երազի պէս տարօրինակ : Այս անգամ աչքերս կը սլանան : Լոյսերը ծիածաններ կը շինեն ու մշուշը կը փարատի :

Տեսարանը գարուն մըն է :

Ձայնը կրկին կը լսեմ : Մարդը ստուերի կը նմանի : Ուր որ կը դնեմ ոտքս, ստուերը ինծի կը հետեւի, ու վայրկեան մը հանգիստ չիթողուր որ մարդու պէս կենամ : Ու երբ տեղ մը կը կարծեմ գտած ըլլալ ազատութիւն, ձայնը կրկին կը լսեմ : Այս անգամ խելագարած ուրուական մը մարմինիս կը պլլուի ու կը ճչայ, «այս տեղը իմ սեփականութիւնս է.» ու կը քալեմ : Բայց ձայնը ամէն տեղ է : Ամէն դի, թիզ մը հողը իսկ տէր ունի, ու հոգիս բերանս եկած կը պոռամ, «ես միայն տեղ չունիմ ...» ձայնը կը պատասխանէր «կեանքը այսպէս է» :

Խենդութիւն կուգայ վրաս, ու պահ մը ինքզինքս կը մոռնամ : Կ'ուզեմ ակռաներովս խածնել ու բզիկ բզիկ ընել միսերը այդ մարդուն :

Աւաղ, ստուերը կը խածնեմ :

Ո՞ւր երթամ, հապա ո՞ւր կենամ, կեանքին համը առնելու համար : Ո՞ւր է իմ ազատութիւնս : Միթէ երկինքին նայելու իրաւունք չունի՞մ : Անոր ազատութիւնը զիս կը կանչէ, ու երբ կը նայիմ, երկինքը կը բանայ ու կը տարածէ հոգիս ու իր խորհուրդին կը տանի :

Ի՞նչ կայ, երկինքին կամարը բաբախող կեանքի մը շրջագիծն է : Ես կ'ուզեմ անոր նայիլ : Անոր բոլոր ձեւերը ինծի բաներ կը սորվեցնեն : Երկինքին ինչո՞ւ չնայիմ, քանի որ ազատութիւնը կեանքին ձեւն է : Այս է Հայուն կեանքը, մեր կեանքը :

×

Ու Նարեկացին երբեք չէր հեռանար մարդէն : Մարդն է որ իրեն խօսիլ կուտայ, ու բարձրաձայն կը պոռայ : Նարեկացին երբ մարդուն կը նայի, բարձր խղճմտանքով մը կը մեղքնայ մարդուն եւ կ'ուզէ անոր տալ՝ ինչ որ մարդը չի կրնար ունենալ միս մինակ ու չի կրնար գտնել :

Ու կը հասկնամ՝ երբ վերանալ կ'ուզես, երբ անգամ մը կը փափաքիս մեկուսանալ մեր երկրէն ու հասնիլ հոն՝ ուր մաքուր ու լուսափայլ է ամէն բան :

Նարեկացին իրաւունք ունի :

Հոգին միշտ կը փնտռէ իր մթնոլորտը, ատոր համար, ան պէտք ունի բարձրանալու ու հասնելու այն տեղ, ուր մեր նայուածքը չի կրնար թռչիլ :

Ի՞նչ են այն հոգիները որոնք վերանալ չեն գիտեր :

×

Ու ձեռնատարած երբ կը կանչես, երբ կը խնդրես, ձայնդ լարուած նուագարանի մը կը փոխուի : Այն ատեն կը զգամ որ աղաղակողը մէկ հոգի մը չէ, այլ աշխարհն է ամբողջ ձայնիդ մէջ թրթռացողը :

Ասանկ ձայնի մը, միայն լռութիւնները կրնան դիմանալ :

Բ.

Այսօր, արեւը ինծի շատ ուրախութիւն կուտայ, ու ինծի համար կեանքը արեւով կը սկսի :

Նարեկը նորէն ձեռք կ'առնեմ :

Ցանկարծ գրքին պայծառութիւնը աչքիս կը զարնէ : Նարեկացին կը տեսնեմ : Երկինքներէն վար իջած մարդու մը պատկերը : Գեղեցիկ, լուսաւոր տեսիլքով գոյն առած :

Իմ առաջին տպաւորութիւնս, անոր երեսին գիծերը շինած էր արդէն, ու կը կրկնեմ .—

«Կատարեալ մը մարդերուն մէջ» :

Ձինքը իր խուցին մէջ միս մինակ կը տեսնեմ : Կէս լոյսերով տաղաւարուած այս անկիւնը, ճամբայ մըն է, ու Նարեկացի իր մենավայրին մէջ, ներկայ է իր սրտէն փրթած ձայներուն : Անոնք երկինքներ կը շինեն, ու իր սիրտը անհունութեան կը խառնուի : Այս խուցը լռութիւնով լեցուն տեղ մըն է, ուրտեղ Նարեկացիի նման հոգիները միայն կրնան իրենց մտածումը արձանացնել :

Նարեկացին այս լռութիւնը կը սիրէ : Ասանկ պահերու անտեսանելին կը տեսնէ, ու երբ կը քաշուի իր խուցին մէջ, մարդը իրեն կ'երեւայ իր անթափանցելի գաղտնիքներուն մէջ : Իր բոլոր մեղքերով ան իր դիմացն է : Լռութիւնը կը գործէ, ու անով մարդը կը մօտեցնէ գերբնականին : Անգամ մը երբ զայն յանձնած է անոր, իր պաղատանքը կը սկսի :

Ամէնէն կատարեալները միայն կրնան ուրիշին համար միջնորդել, ու գտնել իրենց սրտին ու հոգիին ձայնը :

Ի՞նչ հորիզոններ կը շինեն այս խուցերը, երբ անհունութիւնը հոն անդադար ստուերներ կը թափէ :

×

Մա՞րդը ... հայլի մը : Մարդը ինկած է, բայց իր տառապանքը քաղցր կուգայ իրեն :

Նարեկացին այս տառապանքը կը տեսնէ :

×

Սիրելի վարդապետ, ես քեզ կը տեսնեմ՝ գրասեղանիդ վրայ ծռած, երբ փետուրը ձեռքդ, կ'ուզես գրել, ու ձեռքդ ճակտիդ, հոգիներու դժուարութիւնը կը զգաս, որոնք խաղաղութեան պատկերը կը տեսնեն, ու չեն կրնար անոր մօտենալ : Ասանկ պահու մը, ես քեզի կը նայիմ ու կը զգամ յանկարծ : Ուրիշ Քրիստոս մը կը տեսնեմ, որ նոր երազ մը գտած, կ'ուզէ կեանքը պաշտպանել :

Մարդիկ չեն սիրեր իրար : Սէրը, ծախու ապրանքի տեղ է անցած :

Նարեկացին իր սէրը խառնած էր մարդկային տառապանքին :

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՊԵԽԸ

Տարիներէ ի վեր պեխը ինկած էր նորաձեւութենէ : Հիմա նորէն պեխը կը սկսի բուսնիլ ու դառնալ մոտա : Հոլիւուտի գլխաւոր դերակատար աղուոր մանչերուն կողմէ կրկին հրապարակ կ'ելլէ պեխը : Որոշած են պեխաւորուիլ հետեւեալ չփացած աղաքը.— Րոպերթ Թէյլըր, Տըկլէս Ֆէրպէնք կրտսեր, Րոպերթ Փրէսթըն, Էրոլ Ֆլէն :

Շատ աւելի ինքնատիպ պիտի ըլլար անշուշտ այս նորաձեւութիւնը, եթէ կիները պեխաւոր դառնային : Քիչ չեն եղած, ինչպէս ներկայիս, անցեալին մէջ ալ, պեխադեղ կիները : Շամիրամ, ըստ Ասուր Աբբաս ասորի պատմագրին, կանոնաւոր պեխ ունէր, որուն շնորհիւ, իր ամուսնոյն գահը յափշտակեց : Կղէոպատրա ըստ Պտղոմէոս Եպիփանոսին, զմայլելի պեխ մը ու մօրուք մը ունէր, եւ երկու օրը անգամ մը, փետտել կուտար իր Նուպիացի հարճերուն : Յուդիթ թշնամի զօրավարին վրանը մտնելէ առաջ, ածիլուեցաւ՝ վերէն վար ու վարէն վեր : Մեր նշանաւոր Փառանձեմ թագուհին իր պեխերուն ծայրէն կը կախէր իր հակառակորդները, ըստ աւանդութեան մը : Ինչ չնդալից տպաւորութիւն, եթէ Հոլիւուտի չքնաղներէն Կրէթա Կարպօ, Մերիամ Հոփքինս, Մարլէն եւ Քարոլ Լոմպար անձնաւորեն այդ պեխաւոր հերոսուհիներուն դերերը : Սանկ երբեմն ալ վեր վեր ոլորելով իրենց պեխին ծայրերը, մատները լաւ մը թքոտելէ վերջը : Ահա նոր նորութիւնը : Մեղք որ մէքէօրան սէն մը չեմ որպէսզի մէքէօբ մուսթաշ մը ըլլայի :

ՊԵԽԸ ԵՒ ՀԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐԸ.— Հին թագուհիներէն վերջ անցնինք հին թագաւորներուն : Հնդիկ բարի արքան Ասաքա Վարդանա իր պեխերուն աջ եւ ձախ կողմը եօթնական թելերէն կ'անցընէր երեքական սէյլանի մարգրիտներ : Սողոմոն իր պեխերը նարդոսով օծել կուտար, ամէն իրիկուն, կարգով, իր հարիւրաւոր կիներէն մէկուն : Համմուրաբի թագաւորը ծիածանին եօթը գոյներով ներկել տուած էր իր պեխը, իբրեւ նշան եօթը բարութեանց.— տիրակալութիւն, գեղեցկութիւն, խաղաղութիւն, հաշտութիւն, հաւատք, յոյս, սէր : Ըստ աւանդութեան մը՝ Կրեսոս ոսկեներկել տուած էր իր պեխերը : Իսկ Սկիւթացի ցեղապետ մը, Ճեւքինոս Վուլկա իր երկար պեխերուն թելերով շինել տուած էր տաւիղ մը՝ որուն վրայ նուագելով կ'երգէր իր գեղանի տարփուհին՝ Բիւզանդացին Սիրասուրա :

ՊԵԽԸ ԵՒ ՀԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ. — Հռովմայեցիները քառասուն տարեկանէն վերջ կը ձգէին պեխ ու մօրուք : Հրեաները թաւ մազը, մօրուքը ու պեխը կը համարէին նշան պատուոյ, գեղեցկութեան եւ մեծարգութեան : Սոսկալի հայհոյութիւն էր անարգել մէկու մը պեխն ու մօրուքը : Իսկ ակնածանքի եւ սիրոյ խորին արտայայտութիւն էր, մտերիմներու մէջ, աջ ձեռքով յարգալից բռնել մէկու մը մօրուքը եւ համբուրել : Եգիպտացիները կ'ածիլէին մազն ու պեխը եւ կը ձգէին փոքր ու գեղեցիկ մօրուք մը : Յովսէփ Գեղեցիկ պարտաւորուեցաւ ածիլուիլ՝ ընդունուելու համար Փարաւոնէն : Հրեաները կ'ածիլէին իրենց պեխն ու մօրուքը միմիայն սուգի, տրտմութեան եւ ապաշխարութեան ժամանակ :

Ահա թէ ինչու քսաներորդ դարուն մէջ մարդիկ կ'ածիլեն իրենց պեխն ու մօրուքը : Մեր դարը անվիճելի օրէն սուգի, տրտմութեան եւ աղէտի շրջան մըն է :

ՊԵԽԸ ԵՒ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — «Պեխ» բառը գալլիական, քետական, հիթիթական եւ հայկական ծագում ունի : Ակուլինոս Ֆանիքս կը վկայէ որ միւս ազգերը մենէ առած են այդ բառը ու աղաւաղած են : Քարլ Հերշիւշ թէեւ համաձայն չէ Ակուլինոսի, սակայն, բաւական համամիտ է բառին հաթուշաղեան եւ խալտիական ծագումին : «Պեխ»ին Թուրքերը կ'ըսեն «պըյըխ», Թօյղաթերէնն է «պուլուխ», չաղաթայերէն «սուպուխ», չէչէններէն «չըրրուխ», Թաթարերէն «ըրչուխ», մոնկոլերէն «պուչուխ», ելամերէն «զըմպըխ», արամերէն «զըպըխ», չինարէն «չըպըխ» : Սմըղանոցիները ճերմակ պեխին կ'ըսեն «փամպըխ», ուրկէ նաեւ բամպուկ, բամպակ բառը :

«Պուխարա» բառը կը նշանակէ պեխաւորներու քաղաք : «Պուխ»ը «պեխ»ին է, իսկ «արա»ն՝ «արան»ը կամ «աւան»ը : Հին Հայերը լայնապեխ մարդոց կ'ըսէին «այր պախեփ» որ կը նշանակէ «եփած մարդ» : Անպեխ կամ փոքրապեխ մարդիկ դեռ «մէնչ» էին կամ «մէնչուկ» : Թուրքերէն «խայըխ» : Նաւակ բառն ալ եկած է «պըյըխ»էն : Ձէ՞ որ պեխը կը նմանի նաւակի : Ուրեմն՝ «պըյըխ», «խայըխ» : Ջէքի փաշա կը պնդէր որ «խաղըխ» բառն ալ «պըյըխ»էն եկած է : Մեր Նախնիքը՝ կանացի զարդին կ'ըսէին «պախճաւանդ» իսկ առնական զարդին ալ «պեխճաւանդ» :

ՊԵԽԸ ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ .— Այն ատեն անպեխ մարդ մը երբ տեսնէին՝ կ'ըսէին .

— Կա՛մ բէքատրօճի է, կամ ինկլիզ :

Այն ատեն մարդը պեխաւորն էր : Իսկ այն մարդը որուն աջ ձեռքի բթամատն ու ցուցամատը չէր հեռանար իր աջ պեխին նրբաւոր ծայրէն, արեւելեան Տոն - Ժուան մըն էր : Ան իր մատները կը թրջէր լեզուին վրայ ու մէկ աչքը գոց ու միւսը մարմրուն, կ'ոլորէր իր պեխը, ի տես հարիւր քիլօ կշռող եւ հայելիի պէս փայլող կնկան մը :

Երկու կողմէն ականջներուն հասնող պեխեր ունեցողներն ալ ընդհանրապէս Տոն - Քիշոթները կ'ըլլային :

Այն օրերուն, կին մը կրնար պարծենալ .

— Քանի՞ մարդոց պեխերը ոլորել տուած եմ :

— Քանի՞ մարդոց պեխերը քաշած եմ :

ՊԵԽԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ .— Ծեծ ուտել սիրող կիները կը նախընտրեն պեխաւոր մարդիկը : Ծեծել սիրող կիներն ալ հոգի կուտան անպեխներուն համար : Իսկ այն կիները որոնք ոչ ծեծ ուտել եւ ոչ ալ էրիկ ծեծել կը սիրեն — բացարձակ փոքրամասնութիւն — կ'ախորժին մօրուաւոր մարդոցմէ . օրինակ՝ կրօնաւորներէն :

Պեխը բարդութիւններ կը ստեղծէ այր ու կնոջ արդէն իսկ բարդ յարաբերութեանց մէջ : Օրինակի համար, — մէկը որ կին մը ունի, եւ անզգայ մը չըլլալով, սիրուհի մըն ալ ունի : Խեղճ մարդը կը շուարի : Կինը անպեխ կ'ուզէ տեսնել իր մարդը, իսկ սիրուհին — միշտ նորաձեւութեան հետեւող — պեխաւոր տեսնել կ'ուզէ իր սրտին ամանը : Ահա թէ ինչու շատ մը այրեր սանսիւրի ենթարկած են իրենց պեխերը : Իբրեւ թէ պեխ ունին, իբրեւ թէ պեխ չունին : Այսպէս, սակայն, կը գոհացնեն թէ կինը եւ թէ սիրուհին :

ՊԵԽԸ ԵՒ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ .— Մէկուն պեխին նայելով կարելի է հասկնալ այդ մարդուն կացութիւնը : Եթէ պեխերը վեր տնկուած են վիճակը լաւ է : Եթէ չիտակ են, սանկ ու նանկ է, եթէ վար ինկած են, գէշ է ամէն բան : Օրինակ մը . Քայզեր Վիլհելմը, համաշխարհային պատերազմէն առաջ, ունէր սուինններու պէս վեր ցցուած պեխեր : Պատերազմի ընթացքին ունեցաւ ուղիղ, հորիզոնական պեխեր : Տեսակ մը սեւ ճամբայ ուրկէ կը թաւալէր անբախտութեան անիւը : Իսկ պատերազմէն վերջ ունեցաւ վար իջած պեխեր : Ուրեմն պեխերը վիճակացոյցներ են ու անոնց ելեւէջը կը պարզէ կացութեան տեսակը : Պեխը եւ մօրուքը ձեռք տալով մեր ամբողջ կացութեան ամբողջ խայտառակութիւնը կը պարզուի :

ՊԵԽԸ ԵՒ ԷՐԻԿՄԱՐԴԸ .— Ինչպէս որ սատանան կոտոշ պէտք է ունենայ, մարդն ալ պեխ պէտք է ունենայ : Մարդը սակայն ազատ է երկուքն ալ ունենալու : Հազար տեսակ պեխ կայ . իրական պեխը, սակայն, ան է որ երկնահայեաց է՝ այսինքն երկու ծայրերը դէպի վեր, ճիշդ ձեւը առած Մ . տառին : Այդ Մ . գիրը կը նշանակէ .— Սիրեմ ...

Պեխը էրիկմարդուն զէնուզարդն է : Առնականութեան պահակն է, դրօշն է : Ազնուականութեան զինանշանն է : Պեխը էրիկ մարդուն քթին տակ բուսնող ծաղիկ մըն է : Կիները թող բարձրանան պեխին երկու գագաթները ու թող այդ ուխտատեղի դարձած կատարներուն վրայ համբոյր դրոշմեն :

Պեխը այսքան վեր բարձրացնելէս վերջ, թերեւս հարցնէք ինծի .

— Հապա ինչո՞ւ դուն անպեխ ես միշտ :

Ահա պատճառը,— բոլոր ծանօթներս կը փափաքին ածիլել զիս : Հիմա միայն բարեկամներս են որ զիս կ'ածիլեն : Վաղը եթէ պեխ թողում, թշնամիներս ալ պիտի սպառնան ... զիս ածիլել :

Եւ վերջապէս պեխը շատ լաւ բան է, սակայն, անպեխութիւնն ալ մաքրութիւն է, պարզութիւն է, երիտասարդութիւն է :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուկ Վարժապետին զաւակները՝ Աստուր եւ Պետրոս Թէնքերեաններ : Պոլսոյ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925 — 1926ին : Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի :

Նոր խստութիւններ եւ հետապնդումներ

Կառավարութիւնը որոշեց քաղաքացիական պահակախումբեր կազմել, աւելի ամրապնդելու համար երկրին ապահովութիւնը եւ կասկածելի օտարականներու հետապնդումը :

Քանի մը օրէ ի վեր ոստիկանութիւնը բազմաթիւ խուզարկութիւններ կը կատարէ Փարիզի զանազան թաղերուն եւ մասնաւորապէս այն շրջաններուն մէջ ուր օտարականներ կը բնակին,— Շան զ'Էլիզէ, Մեծ Պուլվառները, Մոնփառնաս, Շաթըլէ, Սէն Միշէլ եւն.: Բազմաթիւ օտարականներ ոստիկանատուն առաջնորդուեցան կառքերով : Շրջուն պահակներն ալ կը կեցնեն ինքնաշարժները, ստուգումներ կատարելու համար : Կարգ մը տեղերու մէջ զիկզակ անցքեր սարքուած են, որպէսզի որ եւ է կառք չկարենայ խոյս տալ :

Միւս կողմէ, ներքին նախարարութիւնը շրջաբերական մը ուղղած է նահանգապետութեանց եւ քաղաքապետներուն, յանձնարարելով հաւաքել ձեռքը - ոտքը բռնող մարդիկը, որոնց հետազօտութիւններ կատարել պիտի տրուի, ազգ. պաշտպանութեան համար : Այս տարրերէն պիտի կազմուին քաղաքացիական պահակախումբերը, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը որ պիտի ճշդէ անոնց զինաւորման, համազգեստի եւն. մանրամասնութիւնները :

Քանի մը օրէ ի վեր, շրջուն կամ հանրապետական պահակները, ոստիկան զինուորները, մաքսային պաշտօնեաները, քաղաքապետական պահակները որոնք կարգ մը հաստատութեանց մօտ իրենց պաշտօնը կը կատարէին պարզ տարճանակով մը, զինուած են հրացաններով : Այս տնօրինութիւնը եղած է որպէսզի անոնք կազմ եւ պատրաստ ըլլան «հինգերորդ զունդ»ի անդամներուն դէմ (լրտեսներ, դաւադիրներ, օտարաշրջիկներ եւն.) : Հրացաններէն եւ զէնքերէն զատ, պահակները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան փոխադրութեան միջոցներ, որպէսզի կարենան անմիջապէս հաւաքել անհրաժեշտ օգնական ուժերը :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամայեց օր առաջ լրացնել ընդծովեայ հեռաձայնի եւ հեռագրի գետեղումը Պրինտիզիի եւ Տուրացցոյի միջեւ (Ալպանիա) :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Խ. Միութիւնը արագօրէն կը զօրացնէ Պալթիկ ծովու խարիսխները : Նոր օդակայաններ կը սարքուին եւ զօրանոցներ կը շինուին : Կը կարծուի թէ Ռուսիա կ'ուզէ նոր Ճիպրալթար մը հաստատել այդ ծովուն մէջ, պատրաստ գտնուելու համար որ եւ է պատահականութեան հանդէպ :

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ վիճակահանութիւնը, որ պիտի կատարուէր այսօր, կիրակի, յետաձգուեցաւ, օրուան կացութեան հետեւանքով :

Ա.ՀԱ.ԶԱՆԳԸ աւելի կարճ պիտի տեւէ այսուհետեւ, ինչպէս եւ վտանգի ազդանշանին յայտարարութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Նախաձեռնութեամբ նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան, ի յիշատակ հայ բանակի սպարապետ Նազարբէկեանի եւ ընդհ. պատերազմին ինկած պատերազմիկներու, կիրակի, 26 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցին : Այս առթիւ մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի նաեւ Ֆրանսական բանակի հայ զինուորներուն համար : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հազարաւոր փախստականներ
Հիւսիսային Ֆրանսայէն եւ Պելժիքայէն

Փախստականներու կարաւանները կ'աճին օրէ օր : Անհամար բազմութիւններ կուգան Հոլանտայէն, Պելժիքայէն, Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներէն, թնդանօթի որոտումներուն մէջ, իրենց ետին ձգելով տուն եւ հարստութիւն, արտեր եւ կենդանիներ : Կան չարքաշ գիւղացիներ ալ որ չեն ուզեր բաժնուիլ իրենց հայրենի հողէն : Խուճապահար բազմութեանց վերեւ կը սաւառնին օդանաւերը,— պատերազմին վայրի սագերը, ինչպէս կը կոչէ Թըրքնակեց մը : Ռազմաճակատին վրայ, տակաւին չկան հաստատուն գիծեր, եւ շարժուն պատերազմն է որ կը մղուի ձորերու եւ դաշտերու մէջ, Պելժիքոյ ծովեզերքէն մինչեւ Լոռէն :

Փախստականները ճամբայ կ'ելլեն վերմակ մը կապած հեծելանիւներու, բեռներ դիզած ինքնաշարժներու մէջ, կիներով եւ մանուկներով : Ճամբուն վրայ բազմաթիւ մայրեր իրենց երախաները գրկած կառքի կը սպասեն : Քսանըհինգ տարի առաջ ալ այս տառապանքին ենթարկուած էին Ֆրանսացի եւ պելժիքացի մայրերը, մինչ Գերմանացին զինուորական արշաւանք տեսած չէ Նափոլէոնի օրերէն ի վեր : Այն ատեն սովորութիւն չէր աՀուսարսափի մատնել քաղաքացիները :

Այն փախստականները որ դէպի հարաւ եւ արեւմուտք, Ֆրանսա կուգան, նոյն ճամբաներուն հետեւած էին 1914ին : Կը փախչէին միեւնոյն թշնամիին առջեւ, բայց այս անգամ ուրիշ բարբարոսութիւններ աւելցած են,— ռմբաձիգ օդանաւ, հրձիգ ռումբ, ժամացոյցով լարուած ուժանակներ եւ ուրիշ հրէշային գործիքներ ...

Աւելորդ է ըսել թէ նոր հոգ մը բարդուած է Ֆրանսայի վրայ, այս փախստականներուն տեղաւորման համար : Փարիզի մէջ, Թուրէլի զօրանոցը կայան մը դարձած է հազարաւոր պելժ փախստականներու համար, որոնք Ֆրանսայի զանազան կողմերը կը ղրկուին ինքնաշարժներով եւ հանրակառքերով : Աննկարագրելի է այս բազմութեանց տառապանքը :

Տեղաւորման հոգէն զատ, հարկ է մտածել այս յարաճուն բազմութեանց տնտեսական պահանջներու մասին : Կան դրամական փոխանակութեան եւ աշխատանքի խնդիրներ, կան առողջապահական պահանջներ : Պանք տը Ֆրանս արտօնած է իր մասնաճիւղերը որ պելժ փախստականներէն գնեն պելժիական թղթադրամները, 100 պելժիականը 144.40 Ֆրանսական հաշուելով եւն.:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Փարիզի սեղանաւորական հաստատութիւնները միջոցներ ձեռք առած են, արժեթուղթերը եւ թանկագին առարկաները ի պահ դնելու համար Ֆրանսայի որ եւ է մէկ վայրին մէջ :

*** Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի պաշտօնեաներուն կիները եւ զաւակները Պոռտօ եւ Պիարից գացին, եւ ի հարկին Փորթուկալ պիտի փոխադրուին :

*** Ահազանգը գրեթէ ամէն օր կը հնչէ հիւսիսային եւ արեւելեան նահանգներուն մէջ : Առջի օր երկու անգամ ալ հնչեց Հավրի մէջ :

*** Մոսկուայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաւատեն թէ ինչ որ ալ պատահի, Խ. Միութիւնը բացարձակապէս չէզոք պիտի մնայ ներկայ պատերազմին մէջ :

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ

MARDI 21 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4354

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ի՞նչպէս ամփոփել կացութիւնը... Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ գերմանական հրասայլերը 15 մղոն եւս յառաջացան Ֆրանսայի մէջ, դէպի հարաւ - արեւելք, վերջին երկու օրերու ընթացքին: Ֆրանսական բանակը յաջողեցաւ տասը մղոնի ճեղք մը բանալ արեւմտեան կողին վրայ, Լը Քաթոյէն մինչեւ Լանտրէսի, եւ առնելով Ռիպմոնը, որ կը գտնուի Սէն Քանթէնէն տասը մղոն դէպի հարաւ - արեւելք: Գերմանները եւ մղուեցան Մոնմէտիի մէջ եւ ֆրանսական զօրքը եւ առաւ Օմոնը, Ռըթէլի եւ Սըտանի միջեւ:

Աւելի քան մէկ միլիոն զինուորներ — չորս ազգերու բանակները — կը ճակատին նոյնքան եւ թերեւս աւելի ստուարաթիւ բանակի մը եւ Սոմի միջեւ: Այս բանակները այժմ իրենց հրամանները պիտի ստանան Զօր. Վէկանէն, որ Կամլէնի յաջորդեց իբրեւ սպարապետ: Ինչպէս 1914 — 1918ին, Ֆոշի ռազմագիտութիւնն է որ կը յաջորդէ Ժոֆրի ռազմավարութեան: Ֆրանսական 75նոց թնդանօթները գործի սկսած են արդէն, դժոխային կրակ մը տեղալով գերմանական հրասայլերուն եւ մեքենաշարժ զօրամասերուն վրայ: Գերմանական աղբիւրէ կը պնդեն թէ Մաժինոյի գիծը ճեղքուած է հարիւր քիլոմեթրի վրայ եւ թէ գրաւած են հզօր ամրոց մը, թիւ 505: Բայց, ինչպէս բացատրեց Անգլիոյ քարոզչութեանց նախարարը, Տըֆ Քուփըր, պէտք չէ թիւրիմացութեան մատնուիլ: «Գերմանները ճեղք բացած են լայն ճակատի մը վրայ. բայց ճեղքուած գիծը բուն Մաժինոյի գիծը չէ, այլ անոր երկարաձգեալ մասը որ վերջերս շինուեցաւ եւ որ անառիկ նկատուած չէ»: (Թան):

Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանները կը ջանան հաստատուիլ Սէն Քանթէնի եւ Ամիէնի միջեւ, ուր կը գտնուէին Մեծ Պատերազմին ատեն, բայց այս ճամբան փակուած է մէկ միլիոն դաշնակից զինուորներով,— ֆրանսացի, անգլիացի, պելժիացի եւ լեհ: Թէ դաշնակից եւ թէ գերմանական աղբիւրէ կը հաստատեն թէ կռիւներ տեղի կ'ունենան Լանի հիւսիսային կողմը: Ֆրանսական հրասայլերը մեծ դեր կը կատարեն, կասեցնելու համար գերմանական գրոհը:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Դ'ԱՀԼԻՃԻՆ ԵՒ ԸՆԴՀ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆ ՓՈԽ - ՎԱՐՉԱՊԵՏ.— ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԲՈԼՈՐ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԵՐՈՒՆ.— Պ. ՌԷՆՕ ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ.— Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ ԱՐՏԱՔԻՆ, ԺՈՐԺ ՄԱՆՏԷԼ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ:

Վարչապետը իր վերջին ճառով կը յայտնէր թէ ի հարկին «մարդիկ եւ մեթոտներ պիտի փոխեն»: Ահաւասիկ առաջին փոփոխութիւնները.— Պ. Փոլ Ռէնօ ինք ստանձնելով ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը, որպէսզի վարչապետութեան ձեռքին մէջ կեդրոնացուին քաղաքական եւ զինուորական գործերը, արտաքին նախարարութիւնը յանձնեց Պ. Տալատիէի: Վերտէօնի հերոսը, մարաջախտ Փէթէն, որ Մատրիտի դեսպանութեան փափուկ պաշտօնը կը վարէր պատերազմէն ի վեր, նշանակուեցաւ փոխ - վարչապետ (84 տարեկան է): Գաղթային նախարար Ժոռժ Մանտէլ, Քլէմանսոյի աշակերտը եւ սերտ գործակիցը, ստանձնեց ներքին նախարարութիւնը, որ բացառիկ ուշադրութիւն կը պահանջէ այս օրերս, մասնաւորապէս հետապնդելու համար ներքին թշնամիները,— լրտեսներ, դաւադիրներ, խռովարարներ եւն.: Իր նախորդը, Անրի Ռուա, ինքզինքը յարմար չգտնելով գաղթային նախարարութեան, քաշուեցաւ դահլիճէն, եւ Մանտէլի յաջորդեց Լուի Ռոլէն, իսկ առեւտրական նախարար նշանակուեցաւ Լէոն Պառէթի:

Այս կարեւոր փոփոխութիւնները կատարելով դահլիճին մէջ, ճիշդ այն պահուն երբ ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ, վարչապետը ուզած է ամրապնդել ժողովուրդին վստահութիւնը, աւելի վճռականութեամբ վարելու համար պատերազմը: Պ. Ռէնօ շաբաթ իրիկուն ձայնասփիւռ բանախօսութեամբ մը հաղորդելով այս փոփոխութիւնները, շեշտեց թէ «ներկայ պարագաներուն մէջ անհրաժեշտ է որ վարչապետը գտնուի ամէնէն վտանգալի պաշտօնին գլուխը»: Մարաջախտ Փէթէնի համար ըսաւ թէ դահլիճին մէջ մտնելով ան «ի սպաս պիտի դնէ իր ամբողջ ուժը եւ հայրենասիրութիւնը եւ պիտի մնայ մինչեւ վերջնական յաղթանակ»: Այս առթիւ մասնաւորապէս յիշեց թէ մարաջախտը ոչ միայն Վէրտէօնի յաղթականն է — «Պիտի չանցնին» նշանախօսքով — այլեւ այն առաջնորդը որ վերահաստատեց ժողովուրդին բարոյական կորովը, 1917ի մռայլ օրերուն:

«ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է ԲԱՅՑ ՈՉ ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ»

Վարչապետը յայտնեց նաեւ թէ դիւանագիտական ասպարէզին մէջ ալ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին, որպէսզի «առաւելագոյն արդիւնաւորութիւնն ստանան Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնն ու ներկայացուցչութիւնը»: Եւ ճառը վերջացուց հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Հինգշաբթի օր ձեզի ըսի թէ թշնամին յաջողած է խորշ մը բանալ Մէօզի հարաւակողմը, լայն ճեղք մը: Այդ օրէն ի վեր այդ ճեղքը ընդարձակուած է դէպի արեւմուտք: Կացութիւնը ծանր է, բայց երբեք յուսահատական: Այսպիսի պարագաներու մէջ է որ Ֆրանսայի ժողովուրդը կը ցուցնէ թէ ինչ թաքուն ուժեր ունի: Մեր բոլոր մտածումները կ'ուղղուին զինուորներու կատարած զոհողութեանց: Կան նաեւ բարոյական եւ նիւթական տառապանքները անոնց ընտանիքներուն, փախստականներու, թշնամիին ռմբակոծումներու զոհերուն: Մեր ժողովուրդին բարոյական մեծութիւնը հոն է որ այսպիսի պարագաներու մէջ կը մոռնայ իր սեփական տառապանքները, միայն հայրենիքին սպառնացող վտանգին վրայ մտածելու համար: Երկիրը խօսքեր չէ որ կը սպասէ կառավարութենէն: Խօսքեր շատ լսեց ան, տարիներէ ի վեր, եւ գործ կը պահանջէ: Ահա տուած որոշումներս (այստեղ յիշեց նախարարական փոփոխութիւնները): Ֆրանսայի ամբողջ վարչութիւնը պէտք է ընտելանայ պատերազմին: Անհրաժեշտ է որ պատերազմի ոգի մը շրջի գրասենեակներուն մէջ ինչպէս այլուր: Որ եւ է վրիպում պիտի պատժուի անյապաղ: Ամէն Ֆրանսացի, բանակին մէջ ըլլայ թէ թիկունքը, պէտք է այս իրիկուն ինծի հետ կատարէ յաղթելու հանդիսաւոր երդումը»:

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Իբրեւ անմիջական արդիւնք աշխուժացման, օդանաւային նախարարութիւնը շաբաթ օր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այսուհետեւ օրական աշխատանքը պիտի ըլլայ 12 ժամ, օդանաւային շինութեանց գործարաններուն մէջ եւ բանուորները պիտի աշխատին կիրակի թէ տօնական օրերը: Երկրորդ հրամանագրով մը, այն գործարանատէրները որոնք ապրանքներ ստացած են սպառազինութեանց նախարարութենէն, պէտք է գիշեր ցերեկ, օրական 24 ժամ բանեցնեն իրենց հաստատութիւնները:

*** Հանրապետութեան նախարարը կիրակի օր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն ազգ. պաշտպանութեան ընդհ. սպայակոյտին նախագահ եւ բոլոր ռազմադաշտերու սպարապետ կը նշանակուի Զօր. Վէկան, Մօտաւոր Արեւելքի Ֆրանսական բանակին ընդհ. հրամանատարը: Այս որոշումը տրուեցաւ ժողովի մը մէջ որ գումարուած էր նախագահութեամբ Պ. Փոլ Ռէնոյի եւ որուն կը մասնակցէին մարաջախտ Փէթէն եւ Զօր. Վէկան: Ժողովը տեւեց մէկ ժամ:

Նոր սպարապետը, Զօր. Վէկան, 73 տարեկան է եւ աջ բազուկը եղած էր մարաջախտ Ֆոշի, 1918ին: Զօրավարը Փարիզ կանչուած էր անցեալ շաբթու, երբ գերմանական արշաւը սպառնալից հանգամանք ստացաւ, բայց իր ներկայութիւնը իմացուեցաւ կիրակի օր, անուանումէն վերջը: Մարաջախտ Ֆոշ հետեւեալ խօսքերով կը գնահատէր Վէկանը, իր անկողնին մէջ, մեռնելէ քիչ առաջ.

— «Վէկան, դուն ոչ միայն մեծ զօրավար մըն ես, ոչ միայն մեծ հրամանատար մը ո եւ է բանակի կամ խումբ մը բանակներու, այլեւ մեծ առաջնորդ մը, ի ծնէ առաջնորդ մը»:

*** Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Պ. Շարլ Ռուա, Վատիկանի ֆրանսական դեսպանը, յաջորդելով Պ. Ալեքսի Լէժէի, որ կարեւոր պաշտօն մը պիտի ստանայ: Ապահովութեան վերատեսուչ նշանակուեցաւ Պ. Վինթէր, որ նոյն պաշտօնը վարած էր Քլէմանսոյի օրով, նախորդ պատերազմին ատեն:

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ԿՐԱԿ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐՈՎ ԵՒ 75ՆՈՑ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐՈՎ

Գերմանները դէպի Սեւ Քաղերն

Կարգ մը դիրքեր ետ առնուեցան

Սպարապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցները հաղորդեց կիրակի եւ երկուշաբթի.—

Զեկոյց թիւ 515, մայիս 18, առաւօտ (262րդ օր).— Ֆրանսայի մէջ ճակատամարտը կը շարունակուի ուժգնօրէն, երէկ իրիկուան զեկոյցով յիշուած շրջաններուն մէջ: Պելժիոյ մէջ, նկատի առնելով ընդհանուր կացութիւնը, դաշնակից զօրքը նահանջ մը կատարեց եւ քաշուեցաւ Պրիւսէլի արեւմտեան կողմը: Գիշերուան ընթացքին մեր օդատորմիղը ուժգնօրէն ռմբակոծեց այն ճամբաները եւ կէտերը ուրկէ հարկադրուած էր անցնելու թշնամին:

Զեկոյց թիւ 516, իրիկուն.— Կռիւները շարունակուեցան օրն ի բուն նոյն սաստկութեամբ, գլխաւորաբար Կիզի եւ Լանտրէսիի շրջանին մէջ, ուր թշնամին, հակառակ իր մեծ կորուստներուն, դէպի արեւմուտք կը յարձակի հզօր ուժերով: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ: Մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը շարունակեց նեղել թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերը որոնք ծանր կորուստներ կրեցին: Բազմաթիւ հետազօտութիւններ կատարուեցան եւ շատ մը թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան, թէ հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցներու եւ թէ մեր հետապնդիչ օդատորմիղին կողմէ:

Զեկոյց թիւ 517, մայիս 19, առաւօտ (263րդ օր).— Ճակատամարտը կը շարունակուի միեւնոյն շրջանին մէջ նոյն կատաղութեամբ: Մեր օդատորմիղը գիշերանց շարունակեց ռմբակոծութիւնները թշնամի ուժերու թիկունքին վրայ:

Զեկոյց թիւ 518, իրիկուն.— Գլխաւոր կռիւները տեղի ունեցան Սէն Քանթէնի հիւսիսային - արեւելեան շրջանին մէջ, ուր մեր զօրքը կատաղի դիմադրութիւն մը կը ցուցնէ: Ետ մղեցինք բուռն յարձակումներ Մոնմէտիի շրջանին մէջ, շատ ծանր կորուստներ պատճառելով թշնամիին: Օդանաւային մեծ գործունէութիւն: Մեր օդատորմիղը եւ հակօդային մարտկոցները ընդդիմացան թշնամի ռմբաձիգ օդանաւերու արշաւներուն, շատ ծանր կորուստներ պատճառելով: Մասնաւորապէս թշնամի արշաւախումբ մը որ կը բաղկանար 15 օդանաւերէ կորսնցուց իր թիւին երկու երրորդը:

*** Անգլիական սպարապետութիւնը հետեւեալ կարճ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 19ին.— Երէկ բրիտանական ճակատը ամուր պահուեցաւ թշնամի զօրաւոր ճնշումին դիմաց: Իսկ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը յարձակելով Համպուրկի եւ Պրէմէնի քաղաքի մթերանոցներուն վրայ, խորտակեց քանի մը խոշոր շտեմարաններ եւ ծանր վնասներ պատճառեց ուրիշներու: Յաջորդ օրն ալ յարձակումները շարունակուեցան Գերմանիոյ հաղորդակցութեանց գիծերուն եւ խարիսխներուն դէմ: Առտուն կանուխ յարձակումներ կատարուեցան թշնամի զօրքին եւ զանազան կէտերու վրայ, հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ: Գիշերը ուժգնօրէն ռմբակոծուեցան թշնամիին բռնած ճամբաները եւ երկաթուղիները Պելժիոյ մէջ: Գերմանիոյ վրայ կատարուած գիշերային գործողութիւնները կը բռնէին ընդարձակ տարածութեան մը եւ շարք մը զինուորական կարեւոր դիրքեր գարնուեցան ծանր ռումբերով: Անգլիական երեք սաւառնակներու օդաչուները մէջտեղ չկան:

Երրորդ զեկոյց.— Արքայական ռմբաձիգ օդանաւերը լայն գործողութիւններ կատարեցին Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ: Այս գործողութեանց նպատակն էր խանգարել գերմանական յառաջխաղացութեան հաղորդակցութեանց գիծերը եւ թեթեւցնել դաշնակից բանակին դէմ եղած ճնշումը: Առաջին տեղեկագիրներէն կ'երեւայ թէ առնուազն 20 թշնամի օդանաւեր վար առնուած են: Խանգարման գործողութիւնները շարունակուեցան ցերեկը, ռմբաձիգ տորմղիկներով: Պելժիոյ մէջ կամուրջներ քանդուեցան, զինուորական համախմբումներ խափանուեցան եւ ճամբաներ փակուեցան: Միեւնոյն ատեն ուրիշ ռմբաձիգ տորմղիկներ մտան Գերմանիա եւ ուղղակի հարուածներ զարկին Հանովէրի քարիւղի շտեմարաններուն դէմ: Ուրիշ կէտերու վրայ մեծ վնասներ կրեցին երկաթուղիի հանգոյցները եւ կառատունները: Գիշերն ի բուն անընդհատ հսկողութիւն կատարուեցաւ զինուորական երթեւեկի վրայ, արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ, լայն տարածութեան մը վրայ եւ յարձակողական գործողութիւններ կատարուեցան թշնամի շարժումներուն դէմ: Յարձակումներ կատարուեցան ճամբաներու եւ երկաթուղիներու վրայ: Կէտի մը վրայ ծանր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ, իսկ ուրիշ կէտի մը վրայ օդակայանի մը շէնքերը հրկիզուեցան: Մեր սաւառնակները գիշերային յաջող գործողութիւն մը կատարեցին Համպուրկի եւ Պրէմէնի մէջ ալ, նոր վնասներ պատճառելով վառելանիւթի շտեմարաններուն: Երկու օդանաւեր շրջելով Հոլանտայի ծովեզերքը, հանդիպեցան վեց թշնամի օդանաւերու, որոնց երկուքը վար առնուեցան: Պրիւսէլի մօտ վար առնուեցան երեք, հաւանաբար վեց թշնամի օդանաւեր:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ուրբաթ իրիկուն 300 անգլիական օդանաւեր յարձակած էին Պրէմէնի եւ Համպուրկի քարիւղի շտեմարաններուն վրայ: Երեք օրուան ընթացքին 71 օդանաւային յարձակումներ կատարուած են Գերմանիոյ վրայ:

*** Ահազանգը նորէն հնչեց Փարիզի մէջ, շաբաթ իրիկուն ժամը 4.25ին, տեւելով կէս ժամ: Պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ երկու թշնամի տորմղիկներ երեւցեր էին, իւրաքանչիւրը ութ ռմբաձիգ օդանաւերէ բաղկացած: Հակօդային մարտկոցները եւ օդանաւերը անմիջապէս ասպարէզ նետուելով, չորս օդանաւեր վար առին:

ՊՐԻՒՍԷԼ ԵՒ ԱՆՎԷՐՍ ԻՆԿԱՆ, ԳԵՐՄԱՆ ԿՈՒՍԱԿԱԼ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Դաշնակից զինուորները քաշուած ըլլալով, Գերմանները գրաւեցին Պրիւսէլը եւ Անվէրսը: Պելժիոյ սպարապետութիւնը հաստատելով այս լուրը, կ'աւելցնէ թէ բանակը քաշուեցաւ աւելի նպաստաւոր դիրքերու մէջ, բարեկարգօրէն: Երկու քաղաքներն ալ մեծ վնասներ կրած չեն: Լիէժի եւ Նամիւրի բերդերը կը շարունակեն դիմադրել: Գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Օսթանտը, ուր քաշուած էր Պելժիոյ կառավարութիւնը:

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ երբ զօրքը Անվէրս մտաւ, քաղաքը աճապարանքով պարպուած էր, արուարձաններուն մէջ հեռագրական ձողեր եւ կառքեր խորտակուած, փողոցները ձիերու եւ կովերու դիակներով լեցուած էին: Բայց քաղաքին կեդրոնը շատ չէր վնասուած: Դաշնակիցները ձգած էին մեծ քանակութեամբ հանդերձանք: Շէլտի կամուրջը քանդուած էր, բայց անմիջապէս առժամեայ կամուրջներ հաստատուեցան:

Հիթլէր Հոլանտայի կուսակալ նշանակեց Զայս Ինքվարթը, Աւստրիոյ առաջին կառավարիչը: Միեւնոյն ատեն հրամանագիր մը հրատարակեց, որով Գերմանիոյ կը կցուին այն հողերը որ Պելժիոյ տրուած էին Վերսայլի դաշնագրով (Եօփէն, Մալմէտի եւ Մորինէ):

Դարձեալ գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Վալքէրն կղզիին դիմադրութիւնն ալ խորտակուած ըլլալով, ամբողջ Հոլանտան կը գտնուի Գերմանիոյ ձեռքը:

*** Փարիզի հոլանտական դեսպանատունը անգամ մը եւս հաստատելով բանակին ծանր կորուստը.— 25 առ հարիւր կամ հարիւր հազար հոգի — կը պատմէ թէ Ռոթէրտամի մէջ սպաննուած են 100.000 քաղաքացիներ, իբրեւ հետեւանք օդանաւային վայրենի ռմբակոծութիւններու: Քաղաքին մէկ երրորդէն աւելին քանդուած է մինչեւ հազար քիլոնոց ռումբերու միջոցաւ, դժոխային տեսարան մը պարզելով:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Գոյժ մը եւս, ճիշդ այն պահուն երբ սիրտերը կը հեւան անձկութեամբ, լուրեր սպասելով ռազմադաշտէն...

Շաբաթ օր, գործողութեան մը հետեւանքով իր աչքերը յաւիտենապէս փակեց Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան, ծանօթ գրագիտուհին, ողբացեալ ընկեր Սարգիս Բարսեղեանի (Շամիլ) այրին:

Ողբացեալ ընկերուհին, գրական անունով Պերճուհի, երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր աչքերու տկարութենէ: Մէկ աչքին լոյսը շատոնց կորսուած էր, սպառնալով միւսին: Վերջերս միւսն ալ հետզհետէ խաւարիլ սկսած էր, այնպէս որ Պերճուհի խարխափելով կը քալէր սենեակին մէջ: Երեք շաբաթ առաջ, գործողութիւն մը կատարուեցաւ գլուխին մէջ, այն յոյսով թէ կրնայ վերստանալ աչքին լոյսը: Գործողութիւնը անցաւ յաջող, բայց անօգուտ: Անհրաժեշտ կը համարուէր երկրորդ գործողութիւն մը, որուն հակառակ էին իր ընտանեկան պարագաները: Կը թուի թէ վերջին պահուն նոր տագնապ մը անցուցած ըլլալով, կատարուած է այդ գործողութիւնը, եւ ահա ելքը...

Ողբացեալ ընկերուհին ծնած էր 1886ին, Էտիրնէ:

Մեր խորին վշտակցութիւնը յայտնելով իր միամօր զաւկին՝ սիրելի Արմիկին (զինուոր), ընկեր Բժ. Տէր Դաւթեանի, ընկերուհի Սաթենիկի եւ պարագաներուն, ստիպուած ենք վաղուան յետաձգել կենսագրական տեղեկութիւնները:

ՓԱՐԻԶԻ ԹԵՐԹԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ԷՋՈՎ պիտի հրատարակուին այսօրուընէ սկսեալ (երեքշաբթի), համաձայն Սէնաւքայի որոշման: Այս կարգադրութիւնը եղած է խնայելու համար լրագրական թուղթը, ինչպէս եւ թեթեւցնելու հաղորդակցութեան միջոցները որոնք այս միջոցին բացառապէս յատկացուած են ազգ. պաշտպանութեան: Այս կրճատումը պիտի դարմանուի կարելի եղածին չափ շուտ, երբ հանգամանքները թոյլ տան:

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ ինը բանուորներ, Վերսայլի ազգ. պաշտպանութեան հաստատութեանց մէջ, գործի գացած չըլլալով կիրակի օր, հակառակ տրուած հրամանին:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՄԱՍԻՆ նոր կանոնագիր մը հրատարակուեցաւ, որուն համաձայն շրջագայութիւնը ազատ է Սէնի և Սէն է Ուազի նահանգներուն մէջ, մինչեւ մայիս 31, իսկ յունիս 1էն վերջ մասնաւոր պրտօնագիր պիտի պահանջուի: Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

ՆԱՐԵԿԸ ԿԱՐԴԱԼԷՍ ԵՏՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ.

Կը յիշեմ: Տղայութեան օրերուն կեանքը կը սիրէինք ու կուշտ ու կուռ կը խնդայինք: Մեր սիրտերուն մէջ այդ օրերուն խաղաղութիւնը լոյսի պէս կը ծնէր, ու խաղաղութիւնը ամէն բանի մէջ կը տեսնէինք: Անուշ բան մըն էր ան, ու գաւաթ մը պաղ ջուրը մեզի համար հրաշագործ հեղուկ մըն էր, կը գինովցնէր:

Մեր տղայութիւնը գինովութիւն մըն էր: Այդ օրերուն, երբ անկիւն մը կը քաշուէի պզտիկ գիրքը ձեռքերուս մէջ, մինակութիւնս տեսարանի կը փոխուէր, պատկերներ կը գունաւորուէին դիմացս, ու լռութեամբ կը նայէի: Թէեւ եղածը չէի կրնար բացատրել, բայց աչքերս կը վառէին:

Մէկ մը կար, մէկ մը չկար ... ինծի համար գեղեցիկ ու առասպելական երկիրներ կային: Կ'երեւակայէի: Երազը ինքնին կը ծնէր:

Այդ տարիքին ո՞վ չի սիրեր աշխարհը, երբ մեր սորված պատմութիւնները հոն աղամանդներու պէս կը բուսնին, ու կ'աղուորնան, կ'աղուորնան:

Իմ գիրքերս ինծի սիրցուցած էին կեանքը, ու կեանքը կը փնտռէի թռչունի մը երգին մէջ: Բոլոր ձայներուն մէջ ես կը փնտռէի անոր գինովութիւնը:

Իմ սրտիս գինովութիւնը օրհնութիւն մըն էր: Հոն ամէն ծաղիկ իր հոտը ունէր, ու ընկերներով կը պոռայինք — «Ազատութիւն, ազատութիւն»: Լոյսերը անկէ կուգային, ու մեր սիրտերը կ'օրօրուէին լոյսերով:

Ո՞վ չէ ունեցեր ազատութեան գինովութիւնը, որ անուշ երազով մը իր աչքերը կը բանայ, ու կարծես համբոյր մը՝ իր շրթունքները կը փնտռէ:

×

Այդ օրերուն ինչո՞ւ շատ սիրեցի մեր եկեղեցիին երկինքը: Մէկ ալ եկեղեցիներուն մէջ առանկ երկինք չկար: Անոնք ոչ անոր կապոյտը, ոչ ալ այն սքուր Աստուածը ունէին, որ ձեռքերը տարածուն, կը նայէր իր փայլուն աչքերով: Անոր ճերմակ մօրուքը պայծառ քաղցրութիւն մը ունէր, ու մօտենալ կ'ուզէի, բառ մը միայն, «հայրիկ» ըսել ու սպասել: Ամէն մարդ անոր «Աստուած հայրիկը», կ'ըսէր, ու մենք տղաքներս, մեր բերանները բաց անոր կը նայէինք:

Կեանքը որչափ դիւրին էր այդ օրերուն: Ու մենք առանց դժուարութեան կրնայինք Աստուծոյ մօտենալ: Ու երկրորդ անգամ ըլլալով սիրել սորվեցանք: Աստուած մեր սիրոյն պատասխանատուն էր: Մեր ուրախութիւնը այլեւս լոյս լոյս կը վազէր, ու մեր հասկացողութենէն վեր յուզումով մը, եկեղեցւոյն մէջ բոլոր շարժումներուն կը հետեւէինք:

«Ողջոյն ղուք զմիմեանս»: Հաշտութեան վայրկեանը: Ամէն ոք ձեռքը կուրծքին:

Հաշտութիւն: Պատկերը սուրբ է: Տեսարանը երազի պէս կը տաքնայ, կը մեծնայ: Ամէն մարդ հաւասար է, մեծ ու պզտիկ չկայ:

Տղան բաներ կը սիրէ, որոնք իր սիրտը կը բանան խորհուրդի մը դիւթանքին մէջ: Անոնց մի դպիք: Անոնք լոյսէ թելերով են հիւսուած: Լոյսին մէջ հոն ուրիշ ճառագայթում մը կայ ու կը վառի: Մի դպիք լոյսին, աղջամուղջ կայ տակը:

Ու հիմակ կը հարցնեմ, «իմ սիրելի տղայութիւնս, ի՞նչ էր այդ օրերուն անունը: Ըսէ: Ո՞վ էր այն պարիկը, որ իր մետաքսէ մատներովը հմայքը հիւսեց ...»:

Այդ օրերը անցած են: Այսօր, ես աշխարհը չեմ հասկնար: Որչափ խեղճ է մարդուն մէջ սէրը: Մեր սէրը մենք բզիկ բզիկ կ'ընենք: Մեր ծիծաղը այն ատեն չի կրնար իր անունին մեծութեան տոկալ: Վատութիւնն է իր յաղթութիւնը:

Ու յանկարծ իմ ներսս մարդերէն մեկուսանալու զգացումը կ'արթննայ: Կ'ուզեմ մինակ մնալ: Կ'ուզեմ մտածել ու նայիլ կրցածիս չափ անհունին: Ինծի համար լռութիւնը կ'անուշնայ, ու ես իմ ձայնս կրնամ առանձնութեան մէջ լսել, ու աչքերէս գիծ մը կը քաշէ լռութիւնը անհունութեան մէջ:

×

Մեր դարը բոլոր դարերուն կը նմանի: Իր կիրքերը միեւնոյն վախճանին կը յանգին:

Ոճիրները ամէն դարու պատմութիւններ են: Ո՞ւր կ'երթայ մարդկային ընկերութիւնը դարերէ ի վեր:

Կեանքը խելացնոր բան մըն է եղած: Շէնք շնորհք վրան նայող իսկ չկայ: Բոլոր արեւները կ'անցնին տրտում տխուր: Գլուխդ որ կողմը որ դարձնես, ոտքերուդ տակ քան մը կը փլի: Ու բան մը կը փնտռեմ՝ մարդ արարածէն տարբեր, նոր արեւով բռնկած հոգի մը, ոգի մը, ուժ մը, բան մը որ իր մէջ նոր կեանքի մը հիւթը ունենայ՝ մարդուս ունեցածէն աւելի, որպէսզի կարենամ խօսիլ, սիրտս բանալ, ու իմ տառապանքիս պատմութիւնը պատմել: Այս պահուն է որ ես կը դառնամ իմ յուսահատութեանս մէջ, պարապին խոր՝ ծնրադիր աղերսարկուն: Ես այն ատեն անհունութեան պոռացող խենթ հոգին կը դառնամ:

×

Կեանքը գեղեցիկ է, բայց մարդը, երազներուն յանձնած է անոր գեղեցկութիւնը, ու բան մը աւելցնելու տեղ, ամէն օր բան մը կը կորսնցնէ անոր խմորէն:

Նարեկացին կը հաւատար մարդուն շնորհուած բարիքներուն: Անոնցմով միայն կեանքը պայծառ էր, ու մարդը կրնար գտնել աշխատութեան հաճոյքը: Մարդը, որ բնութեան մէկ հրաշքն էր, պէտք էր անոր մեծութիւնը ունենար, պէտք էր ամէն գեղեցկութիւն դերազանցէր, պէտք էր իր կատարելութեամբ երեւար:

Բայց Նարեկացին, ինք իր ձայնին հետ մինակ մնացած է: Անոր արձագանգը աւելի ուժով կը հնչէ ու կը դղրդէ իր հոգին: Իր առանձնարանին մէջ մինակ մնացած, ինք իր սրտին աւելի խորունկը կը մտնէ ու միս մինակ ճամբորդութիւն մըն է ըրածը: Լռութիւնը միայն իր սրտին արձագանգին թրթռում մը կը բերէ: Այս պահուն ամէն իր, իր լռութեան մէջ ձայն մը ունի: Ամէն իր, ամէնէն պզտիկը՝ խորունկ ձայնի մը արձագանգը կը պահէ իր մէջ, ու իրերէն կ'անցնի, բոլոր աղաղակներու մէջէն կ'անցնի Նարեկացին, հասնելու համար իր սրտին ամէնէն խորհրդաւոր ձայնին կողմերը:

Պատասխան մը:

Լռութիւն: Ու ամբարձիկ իր ձեռքերը, անհունին կը նայի:

Ի՞նչ էր իր պահանջը:

Անհունին դպիլ կ'ուզէր անգամ մը: Բան մը պէտք էր իրեն, սարսուռ մը, միայն սարսուռ մը, կեանքին մէջ ամէնէն մաքուրը, որ լոյս ըլլար լոյսերուն մէջ, խաղաղութեան մէջ տարածութիւն մը, կեանքին մաքուր պատկերը, ամէնէն կատարեալը՝ իր պայծառութեան մէջ բոցավառ: Ու կը խնդրէ, կը պաղատի, կը փնտռէ: Մինչոյ մը, մինչոյ մը՝ իր սրտին կրակը դրկելու համար իր Աստուծոյն: Ու յանկարծ անունը կը թռչի բերնէն.—

«Մայր Աստուածածին»:

Ամբողջ աշխարհը չի լսեր իր ձայնը: Մայրերու ձայնը զօրաւոր էր, չէր գիտեր նուաճուիլ:

«Մայրերը» իր սիրոյն ապաստանարանը:

Մայրերը:

Ո՛վ իմ Աստուածս, ի՞նչ է մայրերուն բարութիւնը, որուն հմայքովը օրերը կը լուսնան, ու տուները իրենց հիմը հոտը կը գտնեն:

Ի՞նչ է գաղտնիք այդ հմայքին:

Տունը երազուած աշխարհն է, ուր դուները թեւերու պէս կը բացուին, ու մայրերու շունչը երկինքներ կը շինէ: Այդ հմայքը աստղի մը ճամբան է, ու Նարեկացիին սրտին մէջ շատ մը ճամբաներ կը բանայ:

Նարեկացին բանի մը մօտեցած է: Մայրերու սրտերը անոր գաղտնիքը ունէին: Անոնց մէկ բառը բաւական էր կեանքին տալու համար իր գեղեցկագոյն ձեւը, զայն բարձրացնելու համար մինչեւ այնտեղ՝ ուր մեր սիրտերը իրենց թռիչքը կը կորսնցնեն:

×

Նարեկը Նարեկացին է:

Երբ կը լմնցնես Նարեկը, քու մտածումդ պահ մը քեզ կը դրկէ ու կը նայիս: Կարծես փոթորիկ մը դադրած է, ու դեռ որոտումի նման ձայն մը կ'անցնի ներսէդ: Այդ ձայնը անձկալից աղաղակ մըն է, ու կ'արտայայտէ մարդկային վիշտերուն ելեւէջները առանձին առանձին: Ու կ'ըսես.

— «Նարեկը խղճի մը օրագիրն է»:

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի:

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ:

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloudի մեթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Տէօրթեօլցի Մանուկ Վարժապետին զաւակները՝ Աստուր եւ Պետրոս Թէնքերեաններ: Պօյաղ Գարակէօզեան սաներուն հետ Ֆրանսա փոխադրուած են 1925 — 1926ին: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈԶՎԷԼԹԻ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Մուսոլինի մայիս 18ին պատասխանած է նախագահ Ռուզվէլթի վերջին գրութեան, որ կը խնդրէր չմասնակցիլ պատերազմին: Մանրամասնութիւններ կը պակսին բովանդակութեան մասին: Կոմս Չիանօ երէկ պաշտօնապէս հաստատեց այս լուրը: Մուսոլինի թէեւ կը մերժէ մասնակցիլ հաշտութեան ձեռնարկի մը, բայց Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքն ունին թէ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ յարաբերութեանց լարումը մեղմացած է կիրակի օրէն ի վեր:

Վ. Կայտա, Մուսոլինիի տեսակէտներուն արտայայտիչը, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» թերթին մէջ յօդուած մը գրելով Պալքաններու մասին, որոշ յայտնութիւններ կ'ընէ: Յօդուածագրին յայտարարութեան համաձայն, պալքանեան խնդիրը Միջերկրականի չափ կը շահագրգռէ Իտալիան, իբրեւ կենսական մասը անոր քաղաքականութեան, իբրեւ հետեւանք աշխարհագրութեան եւ պատմական աւանդութեանց: «Պալքանները Ադրիականի եւ Միջերկրականի ընդհանուր հարցին երեւոյթներէն մին կը կազմեն: Ադրիականի պալքանեան ափը, Տալմացիայէն Յունաստան բնական ցանց մըն է պաշտպանողական եւ յարձակողական նաւակայաններու, մինչդեռ իտալական ափը, որ կը գտնուի ճիշդ դիմացը, աւազուտ է, ամբողջովին խոցելի Վենետիկէն մինչեւ Թորանթօ»:

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը որոշեց օժանդակ վաշտեր կազմել, ոչ-զինուորցուներէ, 16էն 65 տարեկան, որպէսզի ապահովեն ներքին պաշտպանութիւնը եւ բանակին պարենաւորումը, եթէ պատերազմ ծագի: Կազմակերպութիւնը պիտի բաղկանայ երեք մասերէ.— 1. Բանուորներ, հողագործներ եւ ուրիշ աշխատաւորներ: Պիտի գործէ սպարապետին հրամանին տակ:— Բոլոր հրապարակային ժողովները եւ ցոյցերը արգիլուեցան ամբողջ երկրին մէջ: Անսաստողները տուգանքի եւ բանտարկութեան պիտի դատապարտուին:

*** Ռումանիոյ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այն բոլոր օտարականները որ առժամեայ անցագիր ունին, պէտք է երկրէն հեռանան մինչեւ մայիսի վերջը, այլապէս պիտի արգելափակուին: Հազարաւոր օտարականներ որոնք Ռումանիա հասած են 1939 սեպտեմբեր 1էն ի վեր, առանց աշխատանքի արտօնագրի եւ մնացած են մինչեւ մայիս 1, անցագրի երկարաձգումով, պէտք է անմիջապէս հեռանան երկրէն: Անոնք որ կը մնան կամ խռովարարական գործերով կը զբաղին, նոյնպէս պիտի արգելափակուին: Կը նշանակէ թէ պիտի արգելափակուին նաեւ Լեհերը եւ Չեխերը, քանի որ չեն կրնար իրենց երկիրը դառնալ:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԴԷՊՔԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Մարաջախտ Չաքմաք, Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտին նախագահը, Պէյրութ գնաց ընկերակցութեամբ խումբ մը բարձրաստիճան սպաներու:

*** Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մ. Նահանգները նաւային կցորդ մը պիտի նշանակեն Մօտաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններուն համար: Այս կցորդը պիտի բնակի Թուրքիա, ուրկէ պիտի կրնայ այցելել արեւելեան Միջերկրականի միւս երկիրները:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս արտաքսել քանի մը հարիւր Գերմաններ, ինչպէս եւ 135 գերմանածին այրեր եւ կիներ որոնք թրքական հպատակութիւն ստացած էին:

*** Թուրքիոյ Ամերիկացիները իրենց ընդհ. հիւպատոսէն ազդարարութիւն ստացան իրենց երկիրը վերադառնալու «երբ դեռ կարելի է»: Մօտ 300 Ամերիկացիներ կան Թուրքիոյ մէջ, որոնց 200ը կը բնակին Պոլիս եւ շրջակաները:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը հրամայեց բոլոր Իտալացիներուն անմիջապէս ներկայանալ անցագրատուն եւ արձանագրուիլ: «Եէնի Սապահ» առաջի էջին վրայ խոշոր տառերով կը յանձնարարէ զգուշանալ Թուրքիոյ Գերմաններէն, հիները իբրեւ լրտես ամբաստանելով, իսկ նորերը՝ անդամ «հինգերորդ գունդ»ի (դաւադիր):

*** Աւստրալիայէն նոր զօրագունդ մը հասաւ Եգիպտոս, ծառայելու համար Պաղեստինի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ առաջնորդ ընտրուած է Հալէպի առաջնորդը, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, որ պիտի վարէ նաեւ Պելժիոյ հովուութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՆԹԵԼԻ կազմակերպութեան կարգ մը պաշտօնեաները իրաւունք պիտի ունենան զէնք եւ ռազմանիւթ առնելու, իրենց պաշտօնին բերումով:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւները նոր ողողումներ պատճառեցին Ամասիոյ շրջանին մէջ: Մանրամասնութիւններ կը պակսին կորուստներու մասին:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ առաքումը առժամապէս դադրած է որոշ վայրերու համար, բայց նամակներու առաքումը կը շարունակուի:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԽՄԲ.— Բանակները շարժման մէջ ըլլալով, դժուար է օրը օրին շարունակել այս բաժինը: Ահա քանի մը արձագանգներ.—

Սարթորիի զօրանոցին մէջ հանդիպեցայ քանի մը հայ զինուորներու, որոնք բոլորն ալ սիրուած են հրամանատարութեան կողմէ եւ բարեխղճօրէն կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Ահաւասիկ անունները.— Իւթիւճեան, Հօփեան, Մէրճիմէկեան, Սարգիսեան եւ Զաքարեան: Ազատ ժամանակները բոլորս ալ իրարու մօտ կուգայինք անցեալէն եւ ներկայէն պատմելով, երբեմն կ'երգէինք հայկական երգեր Կոմիտաս վարդապետէն:

Զաքարեան Ուզեցի աւելի մտերմանալ այս անպաշտպան հայ որբին հետ: Փոքր տարիքէն եկած է Ֆրանսա, նետուած օտար շրջանակի մէջ: Երբեք առիթ չէ ունեցած շփման մէջ գտնուելու փարիզահայ գաղութին հետ, ապրած է միշտ օտարութեան մէջ: Պատմեցի թէ ունինք հայերէն թերթ, միշտ ասարքուած են հանդէսներ, երեկոյթներ, կան Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչեր, որոնք ժրաջան աշխատանքներ կը կատարեն, հայ կարօտ զինուորներու եւ իրենց ընտանիքներուն օգնելու համար, թէ կազմուած է Ֆրանքօ-հայկական Միութիւն մը եւն.: Լարուած ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր եւ կ'ուզէր որ ինքն ալ ասկէ ետք իր բաժինը բերէ, կապուի եւ ապրի հայկական կեանքով: Ուստի «Յառաջ» ղրկել իրեն եւ սանամայր մը իբրեւ մէկ սանը մեր Կապոյտ Խաչին, որպէսզի փոքրիկ նուէրներով ուրախացնէ այս հայ որբը:

*** Պատերազմին սկիզբը 25 ընկեր էինք Վիէննէն, Մարսէյլէն եւ Տէսինէն: Ճիշդ ութ ամիս ապրեցանք նախ Պէլֆոր, ապա Տիժոն, իբրեւ անկեղծ եղբայրներ: Այս շաբթու մեր սիրելի ընկերներէն 11 հոգի մեկնեցան անծանօթ ուղղութեամբ, զատ զատ ջոկատներու մէջ, իսկ միւսներն ալ ըստ կարգին: Գիշեր մը, բոլորս միասին «քանթին»ը հաւաքուեցանք, գաւաթներ պարպեցինք եւ բարի ճանապարհ մաղթեցինք: Հրաժեշտի պահուն մեր սրտերն ալ յուզուած էր, յիշելով անցեալ օրերը: Երբ վերջին ժամը հնչեց, եղբայրական ջերմ համբոյրներով բաժնուեցանք: Սիրելի հայ զինուորներ, ուր որ ալ գտնուիք, միշտ եղէք բարի, սիրալիր իրարու հանդէպ: Չկայ աւելի անուշ բան քան ընկերը: Երբ պատերազմի առաջին օրերը տունէն մեկնեցայ, այս ստուգեան չէի սպասած: Ամբողջ սրտովս կը մաղթեմ ուժ, քաջութիւն, եւ կատարեալ առողջութիւն:

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni: UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

Չըրչիլ կը խոստովանի կացութեան ծանրութիւնը

Անգլիոյ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ կիրակի գիշեր, խօսքը ուղղելով Ամերիկացիներուն: Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— «Ահռելի ճակատամարտ մը կը մղուի Ֆրանսայի եւ Ֆլանտրի մէջ: Գերմանները, շնորհիւ օդանաւային ռմբակոծութիւններու եւ ծանրապէս զրահաւորուած հրասայլերու գործակցութեան, ճեղքեցին Ֆրանս. ամրութիւնները Մաժինոյի գծին հիւսիսային կողմը, եւ իրենց զրահապատ հրասայլերուն ստուարաթիւ զօրամասերը կ'աւերեն բաց տարածութիւնները որոնք անպաշտպան մնացած էին առաջին օրերը: Այդ զօրամասերը ներս մտած են որոշ խորութեամբ, երկիւղ եւ շփոթութիւն պատճառելով բաց ակօսին մէջ: Պէտք չէ ազդուինք այս զրահապատ հրասայլերու ներկայութենէն: Գերմանները նոյնքան վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուին որքան մենք, եւ եթէ Ֆրանսական եւ բրիտանական բանակները լաւ առաջնորդուին, եթէ Ֆրանսացիները պահեն — եւ ես կը հաւատամ թէ պիտի պահեն — վերահաստատման եւ հակայարձակումի այն հանճարը որ այնքան հռչակաւոր եղած է երկար ատեն, եթէ բրիտանական բանակը ցոյց տայ այն յամառ չարքաշութիւնը եւ զարնելու կարողութիւնը որ հաստատուած է բազմաթիւ օրինակներով, այն ատեն կացութիւնը կրնայ կերպարանափոխուիլ յանկարծ: Սակայն յիմարութիւն պիտի ըլլար ծածկել կացութեան ծանրութիւնը: Աւելի մեծ յիմարութիւն պիտի ըլլար վհատիլ կամ քաջութիւնը կորսնցնել կամ ենթադրել թէ լաւ մարզուած եւ լաւ սպառազինուած բանակներ, որոնք ունին երեք-չորս միլիոն զինուորներ, կրնան պարտուիլ քանի մը շաբաթէն կամ նոյնիսկ քանի մը ամիսէն, զրահապատ հրասայլերու ցանցով մը կամ արշաւանքով մը, որքան ալ ահարկու ըլլան: Կրնանք վստահութեամբ դիտել ճակատին ամրապնդումը Ֆրանսայի մէջ: Ես անպարտելի վստահութիւն մը ունիմ Ֆրանսական բանակին եւ անոր վարիչներուն վրայ: Մինչեւ այսօր այդ բանակին շատ փոքր մէկ մասը միայն կռիւի բռնուած է, եւ Ֆրանսայի մէկ փոքր մասը արշաւանքի ենթարկուած: Ֆրանսայի ճակատամարտին մեղմացումէն վերջը, աւերեալ եւ հրկիզեալ Հոլանտայի մէջ կուտակուած մեծ ուժերը պիտի դառնան մեզի դէմ, բրիտանական կղզիներուն դէմ: Մենք պատրաստ ենք դիմագրաւելու այդ գրոհը, կեցնելու զայն եւ պատասխանելու անոր, այն բոլոր միջոցներով որ թոյլ կուտան պատերազմին անգիր օրէնքները: Օդին մէջ, թէեւ համեմատութիւնները ջախջախիչ էին, մենք յաջողեցանք երեք-չորս թշնամի օդանաւ խորտակել մեր մէկին դէմ: Բրիտանական եւ գերմանական օդային ուժերուն յարաբերական կշիռը այժմ աւելի նպաստաւոր է մեզի համար քան ճակատամարտին սկիզբը»:

Պ. Չըրչիլ վերջացնելով, շեշտեց թէ իրենց գործը պիտի ըլլայ շահիլ ոչ միայն ճակատամարտը, այլեւ պատերազմը: «Ռնեւորներուն շահերը, աշխատաւորներու տրամադրած ժամերը ոչինչ են բաղդատելով այն պայքարին հետ որ կը մղուի կեանքի եւ պատիւի համար, կեանքի եւ ազատութեան համար: Ես Ֆրանսայի վարիչներէն եւ մասնաւորապէս անոր աննկուն վարչապետէն, Պ. Փոլ Ռէյնոյէն ամէնէն նուիրական յանձնառութիւններն ստացայ թէ՝ ինչ որ ալ պատահի, պիտի կռուին մինչեւ վերջը, ելքը դառն ըլլայ թէ փառաւոր: Բայց ոչ, եթէ կռուինք ցվերջ, ելքը միայն փառաւոր կրնայ ըլլալ: Ինչքան ալ ծանր ըլլան զոհողութիւնները, մենք պիտի յաղթենք, պատերազմը պիտի շարունակենք մինչեւ յաղթանակ, երբեք չենթարկուելով ստրկութեան եւ անպատուութեան»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, օտարականները կրնան կամաւոր զինուորագրութիւն մը ստանձնել, պայմանաւոր եւ առժամեայ, ծառայելով ֆրանսական բանակին մէջ: Այս յանձնառութիւնը գործադրելի չէ հպատակութենէն առաջ: Երբ խնդրարկուն ստանայ հպատակութիւնը, պարտաւոր է ծառայել պատերազմի ընթացքին եւ կրնայ անմիջապէս զրօշի տակ առնուիլ: (Պաշտօնաթերթ 18 մայիս):

Պ. Արմէն Բարսեղեան, Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան, ամուսինը Տոքթ. Տէր Դաւթեան եւ զաւակները, բժշկապետ Արթին Պարտիզեան եւ իր զաւակը (Վենետիկ), Տիկին Գ. Բալաղեան եւ զաւակները, եւ ամուսինը (Երեւան), Գ. Նիկոլ, Վարդան եւ Աղաւնի Օտապաշեան (Ամերիկա), Համամճեան, Մայիլեան ընտանիքները [illegible] նուցանեն իրենց՝ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, [illegible] եղբօր Սարգիսի կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

Հ. Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ, գրագիտուհի ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Pitié հիւանդանոցին մէջ [illegible] ծանր գործողութեան եւ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 2ին Ժան Կուժոնի եկեղեցին:

Ոչ ծաղկեպսակ, ոչ ծաղկեփունջ:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Dames̄me — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 22 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4355

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Վերջին տեղեկութեանց եւ զինուորական տեսութեանց համաձայն, գերման մեքենաշարժ ուժերը երկուշաբթի օր հասած էին Փէրոնի մօտ, 60 մղոն հեռու Մանշէն եւ 30 մղոն՝ Ամիէնէն: Գրաւուած կը համարուին Լանը եւ Սէն Քանթէնը: «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի համաձայն, Լոնտոնի մէջ կացութիւնը կը գտնեն «մռայլ» (դրաքննուած): Մօտ 60.000 գերման մեքենաշարժ զինուորներ կը ծառայեն իբրեւ յառաջապահ: Զինուորական շրջանակներու մէջ նորութիւն մը կը համարուի այս պարագան: Այս մեքենաշարժ զօրախումբերը յառաջ կը խաղան առանց կանգ առնելու, եւ կը քշուին գիշերը:

Մոնմէտիի շուրջ, գերմանական ծանր հրետանին փորձեց ճեղք մը բանալ եւ կողէն զարնել Մաժինոյի գիծը, սակայն ձախողեցաւ: Զինուորական շրջանակներու մէջ անհամբեր կը սպասուի Զօր. Վէկանի հակայարձակումին: Տեղական մամուլը ջերմապէս կը փառաբանէ նոր սպարապետը, որուն անուանումը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է դաշնակից եւ բարեկամ երկիրներու մէջ: Անպաշտօն տեղեկութեանց համաձայն, հակայարձակումը սկսած է արդէն (Ն. Ե. Հ.):

Տեղական թերթերու կարծիքով, Գերմաններու պարենաւորումը եւ հաղորդակցութեան միջոցները օրէ օր կը դժուարանան, քանի կ'երկարի ճակատը: Բոլորին համոզումն ալ այն է թէ գերման բանակը պիտի շարունակէ իր յառաջխաղացութիւնը դէպի ծով, մեկուսացնելու եւ ուղղակի հարուածելու համար Անգլիան:

*** Լոնտոնի թերթերը վերլուծելով զինուորական կացութիւնը, կը շեշտեն թէ վերջնական յաղթանակը կախում ունի որքան մղուած ճակատամարտէն, նոյնքան արտադրութեան արագութենէն: «Օպզըրվըր»ի կարծիքով, այս ամսու պիտի վճռուի Գերմանիոյ կամ Դաշնակիցներուն ճակատագիրը»: «Սընտէյ Թայմզ» կը գրէ.— «Առ այժմ Ֆրանսացիներու տառապանքները եւ հերոսութիւնները կը գրաւեն առաջին տեղը: Անգամ մը եւս մեր մեծ դաշնակցին երկիրը արշաւանքի կ'ենթարկուի բարբարոսներու կողմէ: Հոն է որ կը մղուի դիւցազնական ճակատամարտը եւ ֆրանսական բանակն է որ պիտի շահի կամ կորսնցնէ զայն: Այս պարագան հասկնալով է որ Չըրչիլ Փարիզ գնաց եւ անձամբ Ֆրանսայի յայտնեց թէ Մեծն Բրիտանիա կը մասնակցի իր անձկութեան եւ վիշտին»: Թերթը յետոյ դիտել կուտայ թէ Անգլիա նոյնքան վտանգուած է որքան Ֆրանսա եւ թէ թշնամիին գլխաւոր յարձակումները կրնան որ եւ է ատեն ուղղուիլ անոր դէմ»: Բոլոր թերթերն ալ մանաւանդ պէս կը շեշտեն թէ Հիթլէր կարեւորութիւն չի տար ոչ զինուորներու, ոչ մեքենաներու, ոչ ալ վառելանիւթի կորուստներուն, իր նպատակին հասնելու համար:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ ՄԻՑՏ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Կոմս Չիանօ, ճառ մը խօսելով Միլանի մայր եկեղեցիի հրապարակին վրայ, հազարաւոր ֆաշականներու առջեւ, յայտարարեց.

— «Այս համախմբումը տեղի կ'ունենայ ճիշդ այն պահուն երբ արտակարգ դէպքեր ժամէ ժամ նոր ճակատագիր մը կը ստեղծեն Եւրոպայի եւ աշխարհի համար: Միլանի ֆաշականները, միշտ արթուն եւ եռանդուն, չատ լաւ գիտեն որ պատերազմի եւ յեղափոխութեան Իտալիան, Եթովպիոյ քաջագործութեանց եւ Սպանիոյ յաղթանակներու Իտալիան անտարբեր չէ մնացած եւ չի կրնար մնալ եւրոպական կեանքի դէպքերուն հանդէպ որոնց մէջ Հռոմը պէտք է ըսէ եւ պիտի ըսէ իր խօսքը: Այս ոգիով, անձնուիրութեան եւ հաւատքի ոգիով իտալացի ժողովուրդը կը պատրաստուի դիմագրաւել այն նոր պարտականութիւնները որ կրնան իյնալ իր վրայ: Դուք ալ ինծի չափ գիտէք թէ ի՛նչ են այդ պարտականութիւնները: Անոնք կը բխին մեր գերիշխան պետութեան իրաւունքներէն, ցամաքի վրայ, ծովուն վրայ եւ օդին մէջ, վերջնապէս իրականացնելու համար այն տենչերը որոնք բնական են, որովհետեւ արդար են եւ անհրաժեշտ բուն իսկ երկրի կեանքին համար: Անշուշտ ձեզմէ ոչ մէկը կը սպասէ որ աւելին ըսեմ այս պահուն: Երբ Առաջնորդը վճիռն արձակէ, ազդանշանը մեզի պիտի գայ անոր կողմէ որ միակ պետն է խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն: Ազդանշանը պիտի տրուի այն մարդուն կողմէ որուն քսան տարուան պայքարները եւ նուաճումները իր անունը հոմանիշ դարձուցած են տոկունութեան, յաղթանակի եւ փառքի: Երբ ան արձակէ ազդանշանը, վեհոգի Միլանը, խիզախ Միլանը, թունդ ֆաշական Միլանը նորէն ոտքի պիտի կանգնի եւ պիտի պահանջէ իր յառաջապահի տեղը»:

Կոմս Չիանօ Ալպանիա պիտի երթայ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

*** Եգիպտոսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին ապահովութեան համար: Գահիրէի զինուորական կառավարիչը կարգ մը հրահանգներ հաղորդեց ժողովուրդին, որպէսզի կարենայ պաշտպանուիլ օդանաւերու եւ անկարգելներու դէմ: Եթէ անծանօթ օդաչուներ տեսնուին եգիպտական, անգլիական կամ քաղաքային տարազով, պէտք է անմիջապէս լուր տալ զինուորական իշխանութեան: Արգիլուեցաւ օտար դրամներու եւ արժեթուղթերու արտածումը Եգիպտոսէն: Ճամբորդները չեն կրնար քսան ոսկիէն աւելի տանիլ, առանց մասնաւոր արտօնութեան: Ներս մտած ատեն ալ պարտաւոր են յայտարարել իրենց ունեցած բոլոր արժեթուղթերը:

ՀԱՅՑԻ ՏՈՄՍԵՐԸ բաժնուիլ սկսան Փարիզի մէջ, թաղէ թաղ: Եթէ սխալներ եւ մոռացումներ պատահած ըլլան, պէտք է դիմել իւրաքանչիւր շրջանակի քաղաքապետութեան:— Շաքարի տոմսն ալ պիտի հաստատուի շուտով:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ էմիրը Թուրքիա պիտի այցելէ մայիս 23ին: Վարչապետը Սուրիա գնաց, արքայական կառախումբի մասին կարգադրութիւններ ընելու համար:

ՉԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ 1914_1918Ի ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԹՇՆԱՄԻ ԳՐՈՀԸ ԴԷՊԻ ԾՈՎ

Մտադիր կողէն զարնելու գերման բանակները

Զեկոյց թիւ 519, մայիս 20, առաւօտ (264րդ օր).— Մեր զինուորները ուժգնօրէն կը կռուին Սէն Քանթէնի հիւսիսային շրջանին մէջ, զսպելու համար թշնամի գրոհը: Ռըթէլի շրջակաները թշնամի զօրախումբեր որոնք յաջողած էին անցնիլ էն գետը, ետ քշուեցան գիշերուան ընթացքին: Մոնմէտիի շրջանին մէջ գերմանական յարձակումները վերսկսան նոյն սաստկութեամբ, սակայն ետ մղուեցան: Գիշերուան ընթացքին մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը կատաղօրէն շարունակեց գործադրել թշնամի պարենաւորումը կազմալուծելու ծրագիրը:

Զեկոյց թիւ 520, իրիկուն.— Գերմանական գրոհը դեռ շատ զօրաւոր է Սէն Քանթէնի հիւսիսային եւ արեւմտեան շրջանին մէջ: Թշնամի նոր յարձակումներ ետ մղուեցան Մոնմէտիի շրջանին մէջ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ: Մեր օդատորմիղին մեծ գործունէութիւնը շարունակուեցաւ ցերեկուան ընթացքին: Բազմաթիւ հետազօտութիւններ պատրաստեցին մեր ռմբաձիգ օդանաւերուն յարձակումը թշնամի զրահապատ զօրամասերու վրայ: Շատ ծանր ռումբեր արձակուեցան թշնամի զօրամասերուն վրայ, ուշացնելով անոնց յառաջխաղացութիւնը եւ ծանր կորուստներ պատճառելով:

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղ մը Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ շրջան մը կատարած ատեն հանդիպեցաւ աւելի քան հարիւր թշնամի օդանաւերու: Շարք մը կռիւներու ընթացքին 11 թշնամի օդանաւ վար առնուեցան: Մայիս 20ին 30 թշնամի օդանաւեր խորտակուած եւ ուրիշներ ալ ծանրապէս վնասուած են: Անգլիական օդանաւերէն 14ը չվերադարձան: Նոյն օրը եւ գիշերը անգլիական օդանաւերը նոր արշաւ մը կատարեցին Հռենոսի գերմանական շրջանին մէջ: Կ'ըսուի թէ մեծ վնասներ կրած են թշնամի բանակին հաղորդակցութիւնները եւ մթերանոցները:

Իսկ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ անգլիական թորփիլահալած մը վնասուած եւ յետոյ խրած է:

*** Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, այս միջոցին արիւնուշտ կռիւներ կը մղուին Ֆրանսայի այն ռազմադաշտերուն վրայ ուր կռուած էին 1914—1918ի պատերազմին: Գերման սպարապետը կատաղօրէն յառաջ կը քշէ բանակները, Մանշի ափերը հասնելու եւ անգլեւպելժիական բանակին նահանջի գիծը կտրելու համար: Գերմանական բանակին ձախ թեւը դէպի արեւմուտք յառաջանալով Փիքարտիէն, անցած է Սէն Քանթէնէն անդին, եւ հասած Փէռոնի արուարձանները, իսկ աջ թեւը կատաղի կռիւներ կը մղէ Քամպրէի հարաւային եւ արեւմտեան շրջանին մէջ: Քամպրէ նշանաւոր հանդիսացաւ Մեծ Պատերազմի պատմութեան մէջ: Այս այն շրջանն է ուր բրիտանական բանակը հրասայլեր փորձեց լայն տարածութեան մը վրայ, 1917 Նոյեմբերին եւ ափ ի բերան մնաց այս նոր զէնքին յաջողութենէն, բայց նախապատրաստուած չէր պէտք եղածին պէս օգտագործելու զայն: Այսօր ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Գերմանները շարժման մէջ դրած են իրենց զրահապատ զօրաբաժիններուն 2)3ը, մասնակցութեամբ 3000 հրասայլերու, վճռական ելք մը հասնելու համար կարելի եղածին չափ շուտ: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին այս շրջանին մէջ: Ֆրանսական դիմադրութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ, բայց կացութիւնը ծանր է տակաւին, ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական շրջանակներու մէջ: Ուրբաթ օրէն ի վեր Գերմանները դէպի ծով յառաջ խաղացած են մօտ 45 մղոն, Վէրվէնէն Փէռոն, իսկ դէպի հիւսիս կտրած են աւելի քան 30 մղոն, Ավէնէն մինչեւ Քամպրէի շրջակաները: Փէռոնի մէջ անոնք առջի օր կը գտնուէին աւելի քան 50 մղոն հեռու այն վայրէն ուր Սոմ գետը կը հոսի Մանշի մէջ, եւ կը մօտենային Մեծ Պատերազմի դաշնակից ճակատին: Քամպրէէն Արաս 25 մղոն է, իսկ Ալպէրի շրջանը մօտ 15 մղոն է Փէռոնէն: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Դաշնակիցները դիրք պիտի բռնեն այս կէտերէն մէկուն վրայ, որպէսզի Պելժիոյ մէջ եղած բանակը չպաշարուի:

Գերմանական ամէնէն ահարկու յարձակողականը կը շարունակուի Սէն Քանթէնի շրջանին մէջ, ինչպէս պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաստատէ: Այս 60 մղոն ճակատին վրայ Գերմանները կը ջանան ճամբայ բանալ դէպի Մանշի նաւահանգիստները, առջեւէն քշելով հինգ մեքենաշարժ թեթեւ զօրաբաժիններ, որոնք ճիշդ այն գործը կը կատարեն ինչ որ հեծելազօրքը՝ նախորդ պատերազմին մէջ: Զրոյցի մը համաձայն, այս զօրաբաժիններէն մէկը մտած է Ամիէնի փողոցներուն մէջ, ահուսարսափի մատնելով քաղաքացիները: Ֆրանսական եւ անգլիական հրասայլերը մոլեգնօրէն կը մարտնչին թշնամի զրահապատ զօրամասերու դէմ, փոխն ի փոխը յառաջանալով եւ նահանջելով: «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը դիտել կուտայ թէ ճակատամարտը այնքան զարհուրելի եւ մանուածապատ հանգամանք ունի որ կարելի չէ աշխար-

ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ կառավարութիւնը յանձնարարած է որ պարտէզ ունեցող տուներու մէջ խրամներ շինուին: Իսկ անոնք որ յարկաբաժիններ եւ քարուկիր շէնքեր ունին, սենեակներէն մէկը պատսպարանի պիտի վերածեն:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ օրկանը, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», որուն դէմ պայքար կը մղէր ֆաշական մամուլը, այլեւս պիտի չծախուի Իտալիոյ, ոչ իսկ Հռոմի մէջ: Թերթը կը շարունակէ իր պայքարը Գերմանիոյ դէմ, բայց սպառումը նուազած ըլլալով ծաւալը կրճատած է: Կրպակ մը հաստատուած է Վատիկանի բակին մէջ, որպէսզի փափաքողները կարենան գնել:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Գերագոյն Խորհուրդը մետաղագործութեան գործավար նշանակեց Իվան Թեւոսեանը, որ նաւային շինութեանց գործավարն էր մինչեւ հիմա:

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐԷՆ

Վարչապետութեան գրասենեակէն հետեւեալ զեկոյցը հաղորդուեցաւ մամուլին.— Կառավարութիւնը նորէն կը զգուշացնէ ժողովուրդը այն ջանքերուն դէմ զոր կը կատարէ թշնամին, մեր արտադրութիւնը կազմալուծելու եւ երկրին բարոյական կորովը խախտելու համար: Սուտ լուրեր տարածելով իրենց բանակներու յառաջխաղացութեան մասին, Գերմանները կը յուսան պարպել տալ ճարտարագործական կեդրոններ որոնց ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ: Միայն զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները իրաւասութիւն ունին պարպել տալու այն վայրերը ուր զինուոր. գործունէութիւնը կրնայ վտանգաւոր ըլլալ բնակչութեանց համար: Ամէն զգուշութիւն ձեռք առնուած է, որպէսզի քաղաքացիներու մեկնումը տեղի ունենայ յարմար ժամանակին: Եթէ սուտ լուրեր տարածելով պատճառ դառնան գործարաններ լքելու, կարգ մը Ֆրանսացիներ ակամայ ծառայած պիտի ըլլան թշնամիին նպատակներուն: Անկէ զատ, անոնք ենթակայ են ծանր պատասխանատուութեան, եթէ իրենց պաշտօնները լքել տան աշխատաւորներու, մեծ մասով մասնագիտական ծառայութեանց յատկացուած բանուորներ: Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ այն խիստ պատիժները որոնց ենթակայ են իրենց դիրքը լքող զինուորները, պիտի գործադրուին նաեւ այն բանուորներուն դէմ որ կը լքեն իրենց գործարանը կամ գրասենեակը, առանց հրամանի: Կառավարութիւնը վճռած է ի հարկին անողորմաբար պատժել այն բոլոր անհատական արարքները որ կը ձգտին կանխահաս հեռացումներ պատճառել: Ան պիտի չվարանի նոյն ուժգնութեամբ պատժել անոնք որ կը հետեւին հեռանալու խորհուրդներուն, առանց ձեռնհաս իշխանութեանց արտօնութեան: Պատիժը այնքան աւելի ծանր պիտի ըլլայ որքան բարձր ըլլայ յանցաւորին գրաւած պաշտօնը:

*** Աշխատանքի նախարարութիւնն ալ մասնաւոր զեկոյց մը հրատարակելով, կ'ազդարարէ թէ որ եւ է պետական կամ վարչական պաշտօնեայ որ սուտ լուրեր կը տարածէ, արձագանգ կը դառնայ ստայօդ, սխալ կամ պարզապէս նպատակաւոր զրոյցներու, յոռետես մեկնութիւններ տալով դէպքերու մասին, անմիջապէս պիտի արձակուի պաշտօնէն, ինչ ատիճան ալ ունենայ: «Պետական պաշտօնեաները իրենք պէտք է օրինակ հանդիսանան լրջութեան եւ պաղարիւնի»:

*** Դատական նախարարը շարք մը օրէնքներ պատրաստած է, որպէսզի զինուորական ատեանները կարենան աւելի արագօրէն սանձահարել կարգ մը ոճիրներ: Այսուհետեւ զինուորական ատեանները պիտի կրնան անմիջապէս դատել ո եւ է անհատ, քաղաքացի թէ զինուոր, որ կը բռնուի իբրեւ զինուորական յանցաւոր կամ դաւաճանութեան ապահովութեան դէմ:

հագրականօրէն ճշդել ճակատը: Կարգ մը վայրերու մէջ գերման զօրամասերը կը կռուին ֆրանսական գիծերուն ետին, իսկ ուրիշ վայրերու մէջ դաշնակից զօրամասերը ամէն բան կը զարնեն գերմանական թիկունքին վրայ: Ամէնէն աւելի այս ճակատին վրայ է որ Դաշնակիցները դժուարութեան մատնուած են: Խափանելու համար գերմանական հրասայլերու գրոհը դէպի ծով, անոնք ստիպուած են անթափանցելի պատուար մը կազմել իրենց զրահապատ կառքերով: Միւս ճակատներուն վրայ կացութիւնը աւելի նպաստաւոր է Դաշնակիցներուն:

Պելժիոյ դաշնակից բանակները կը շարունակեն նահանջել առանց շատ նեղուելու Գերմաններու հետապնդումէն: Այս ուժը կը բաղկանայ պելժիական բանակէն, որուն միացած են անգլիական եւ ֆրանսական զօրագունդեր:

Զինուորական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ նոր սպարապետը, Զօր. Վէկան շուտով պիտի ձեռնարկէ հակայարձակումի, կողէն զարնելու համար գերման բանակները որոնք փռուած են շատ երկար ճակատի մը վրայ, Սըտանէն դէպի ծովու ճամբան:

*** Մօտ մէկ միլիոն Ամերիկացիներ կռուած են ճիշդ այն ռազմադաշտին վրայ ուր տեղի կ'ունենան այսօրուան կռիւները.— Սըտան, Մոնմէտի, Մէօզի բարձունքները, Սէն Քանթէն, Պոհէն, Կիզ եւ Լը Քաթօ (Էնի եւ Սոմի միջեւ): Անշուշտ ռազմական մեթոտները արմատապէս փոխուած են այսօր:

*** Վարչապետը եւ Զօր. Վէկան կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցան առջի օր: Նոյն օրը նախարարական խորհուրդը ժողով գումարելով, քննեց զինուորական եւ քաղաքական կացութիւնը:

*** Ամերիկեան 21 հանրապետութիւնները բացէ ի բաց հակագերման դիրք մը բռնեցին, հաւաքական բողոքագիր մը ուղղելով անոր արշաւանքներուն դէմ: Առաջին ցոյցն է այս: Բողոքագիրէն պատճէն մըն ալ Պապին ղրկուեցաւ:

*** Լոնտոնի մէջ կը շարունակեն ամէնախիստ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի դաւադիրներ չիջնեն անկարգելով: Բոլոր պաշտօնատուները զինուորական հսկողութեան տակ են: Ինթէլլիճընսի պաշտօնեաները այցելեցին Լոնտոնի օդանաւային գործարանները եւ զինագործարանները, ստուգելու համար բոլոր բանուորներուն թուղթերը: Տակաւին 66.000 Գերմաններ եւ Աւստրիացիներ ազատ են Անգլիոյ մէջ: Թերթերը անբաւական համարելով մինչեւ հիմա կատարուած արգելափակումները, կը պահանջեն հազարաւորներ եւս հսկողութեան տակ առնել:

*** Համաճարակներէ կը վախցուի Հոլանտայի մէջ: Մասնաւոր հրամաններ տրուեցան այս առթիւ: Ջուրի պակասը սաստկացած ըլլալով Ռոթէրտամի մէջ, յանձնարարուեցաւ լուացքի համար չգործածել ջուրը:

*** Կիրակի օր հանդիսաւոր աղօթքներ կատարուեցան Նոթր Տամի մէջ, դաշնակից բանակներու յաջողութեան համար: Ներկայ էին վարչապետը, մարաջախտ Փէթէն եւ ուրիշ երեւելիներ:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ կարեւոր պատուիրակութիւն մը հասաւ Իտալիա, բաղկացած 29 անդամներէ եւ մայիս 21ին ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ: Մայիս 25ին ալ Թագաւորը պիտի ընդունի: Պիտի մնան մինչեւ յունիս 10, այցելելով Իտալիոյ ճարտարագործական արհեստանոցները, նաւագործարանները եւ գլխաւոր հաստատութիւնները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը արգելափակման կայան մը հաստատեց Նեղոսի շրջանին մէջ, կասկածելի օտարականներու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովին օրէնսդիր յանձնախումբը օրինագիծ մը մշակած է, որուն տրամադրութեամբ երկրէն պիտի վտարուին կասկածելի օտարականները:

Union Franco-Arménienne

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ Պ. LOUIS MARINի

Ֆրանքեւհայկական Միութեան նախագահը, Պ. Louis Marin, պետական նախարար նշանակուած ըլլալով, Միութեան վարչական ժողովին հայ անդամները, ընդհ. քարտուղարը, Պ. André Faillet եւ ուրիշ գործօն անդամներ շնորհաւորական գիր մը ուղղեցին մեր բարեկամին, ջերմագին արտայայտութիւններով, իբրեւ թարգմանը Ֆրանսայի մէջ հաստատուած հայրենակիցներու: Անոնք ուզած էին օգտուիլ այս առիթէն, իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելու համար իրենց երկրորդ հայրենիքին, որուն կը ծառայեն հազարաւոր հայ երիտասարդներ, կռուելով եւ մեռնելով Ֆրանսայի անկախութեան դատին համար:

Ահաւասիկ այդ նամակին բովանդակութիւնը.

— «Սիրելի Նախագահ, խորին ուրախութեամբ լսեցինք ձեր մուտքը կառավարութեան մէջ: Այս այնքան ծանրակշիռ ժամերուն դիմել ձեզի՝ երբ Ֆրանսան հարկադրուած է ճակատիլ գերմանական գրոհին դէմ, ժողովուրդներու անկախութեան պաշտպանութեան եւ քաղաքակրթութեան փրկութեան համար, ամէնէն փայլուն մեծարանքն է ձեր հայրենասիրութեան: Մենք հպարտ ենք որ Ֆրանսայի ամէնէն արթուն առաջնորդներէն մին կը գտնայ այն մեծ քաղաքացին որ յիսուն տարիէ ի վեր անձնուիրութեան այնքան վեհոգի ապացոյցներ տուած է Հայկական Դատին հանդէպ: Թոյլ տուէք ուրեմն, սիրելի նախագահ, որ այս առիթով ալ ձեզի յայտնենք խանդակաթ երախտագիտութեան եւ խորունկ անձնուիրութեան զգացումները մեր հայրենակիցներուն որոնց համար Հայաստանի սէրը անքակտելի կերպով կապուած է իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի սիրոյն հետ: Դուք մարմնացումն էք այդ Ֆրանսային առաքինութեանց»:

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, մեր դիմումին վրայ, Պ. Անտրէ Ֆայէ անմիջապէս նամակ մը ուղղած էր Լա Սիոթայի քաղաքապետ եւ երեսփ. ժողովի նախկին նախագահ Պ. Պուխոնի:

Պ. A. Faillet այս առթիւ գրութիւն մը ղրկած էր «Յառաջ»ի, ներփակելով պատասխանը: Դժբախտաբար դէպքերը թոյլ չտուին ժամանակին հրատարակել ֆրանսերէն յօդուածը, ուստի ստորեւ կ'ամփոփենք հայերէնը:

Լա Սիոթայի քաղաքապետը փոխանորդաբար պատասխանելով այս դիմումին, կը գրէ (18 մարտ).

— «Նախ եւ առաջ ճիշդ չէ թէ կարգ մը հայ տարագիրներ հիւանդանոց փոխադրուած են: Միայն մէկը, թոքախտաւոր, որ արձանագրուած չէր գործազրկութեան եւ տեղաւորման գրասենեակին մէջ, ստիպողաբար փոխադրուեցաւ հիւանդանոց եւ մեռաւ հոն, տեւն մը ապաքինարան մը մնալէ վերջ, մեր ծախքով: Զօրաշարժէն ի վեր եւ Փիլիքապէս առողջներու գործարանները մեկնելէն առաջ, բաւական թիւով Հայեր գործածուեցան զանազան վարժութեանց կամ կրաւորական պաշտպանութեան մէջ եւ վճարուեցան համաձայն իրենց կատարած աշխատանքներուն: Միւս կողմէ անոնք օգտուեցան, Ֆրանսացիներուն հետ հաւասար աստիճանով, գործազրկութեան նպաստներէն, Հանրային Խնամատարութեան եւ բարեգործական գրասենեակի օգնութիւններէն: Ներփակ կը գտնէք պաճէնը տեղեկագրի մը որ ինծի ուղղուած է Տեղաւորման գրասենեակի վարիչին կողմէ, իբրեւ արդիւնք մանրակրկիտ քննութեան մը: Կարճ խօսքով, իմ վարչական շրջանիս մէջ եղած Հայերու կացութիւնը յարեւմման է շատ մը Ֆրանսացիներու վիճակին, եւ արժանացած է քաղաքապետութեան բովանդակ հոգածութեան»:

Պ. Անտրէ Ֆայէ շեշտելով այս նամակին կարեւորութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր յօդուածին մէջ.

— «Արդարեւ, ոչ միայն Լա Սիոթայի քաղաքապետութիւնը բարեհաճած է ձեռք առնել այն միջոցները զոր կը խնդրէինք իր բարեացակամութենէն, այլեւ գնահատելի բարեխղճութեամբ մը, չէ վարանած խոր քննութիւն մը կատարել քաղաքապետական գրասենեակին կողմէ: Ֆրանսացի քաղաքացիներու օրինաւոր պահանջները աւելի կատարեալ գոհացում մը ստացած պիտի չըլլային:

Հանրային իշխանութեանց հետ հաստատուած այս թանկագին գործակցութիւնը կը ցուցնէ մեր միջնորդութեանց օգտակարութիւնը, եւ կ'ապացուցանէ որ եթէ կարենայինք անհրաժեշտ միջոցները ունենալ, մեր գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակելու համար, ի վիճակի պիտի ըլլայինք, ամէն անգամ որ պէտք ըլլայ, աւելի մեծ արդիւնաւորութեամբ գործելու:

Ուրեմն թոյլ տուէք նորէն մեր բոլոր բարեկամներէն պահանջել անխոնջ ճիգեր, որպէսզի արագօրէն աճին մեր թիւը եւ ուժը: Ֆրանսա բնակող Հայերու ապագան այդ ուժէն կախում ունի.— **André Faillet**.

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՊԵՐՃՈՒՀԻՆ

Երէկ թաղեցինք Պերճուհին (Բարսեղեան), այրին ողբացեալ ընկեր Սարգիս Բարսեղեանի (Շամիլ):

Տարաբախտ գրագիտուհին ծնած էր 1886ին, Խարբերդ:

Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Ֆիլիպէի ազգ. եւ ֆրանսական դպրոցը: Աշակերտած էր նաեւ Ռուսթոմի եւ կնոջ դպրոցը, ստանալով միջնակարգ կրթութիւն: Ժընեւի մէջ հետեւած էր մանկավարժութեան եւ գրականութեան: Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Կիլիկիոյ եւ Վանի մէջ, Սարգիս Բարսեղեանի տեսչութեամբ: 1915ի սարսափներէն վերջ, որոնց զոհ գնաց իր ամուսինը, անցաւ Պուլկարիա եւ յետոյ Թիֆլիս: Անդամ էր Հ. Հ. խորհրդարանին: Վերջին արտագաղթին առեն մը Սոֆիա մնալէ վերջ, 1924ին եկաւ Ֆրանսա, ուր տարիներէ ի վեր կը ծառայէր որբախնամ գործին եւ Նանսէնեան գրասենեակին մէջ, մեծապէս գնահատուելով իր օտար վարիչներէն:

Գրած է շարք մը պատմուածքներ եւ բանաստեղծութիւններ «Հայրենիք» ամսագրին եւ «Յառաջ»ի մէջ: Իր առաջին հատորը, «Փոթորիկէն վերջ», լոյս տեսաւ 1932ին: Քանի մը պատմուածքներ թարգմանուած եւ տպուած են անգլիական եւ ամերիկեան հանդէսներու մէջ, մրցանակ շահելով: Իր վերջին գործն էր «Խանձուած օրեր», որ լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ (դրուագներ 1915—1918ի ճգնաժամէն):

Կը թողու մէկ հատիկ զաւակը, Արմէն, որ երախայ մըն էր հայրը նահատակուած առեն եւ որ փայլուն յաջողութեամբ լրացնելով իրաւագիտական համալսարանի ընթացքը, հագիւ ասպարէզ նետուած, պայթեցաւ պատերազմը: Արմէն թեկնածու էր ապայութեան, եւ հիմա կը գտնուի կրակի գիծերուն վրայ: Եռանդուն անդամ Փարիզի Երիտ. Ակումբին (Րաֆֆի), կ'աշխատակցէր նաեւ ֆրանսերէն «Haïastan»ի:

Պերճուհի իր ամբողջ գուրգուրանքը կեդրոնացուցած Արմէնի վրայ, սրտատրոփ անձկութեամբ կը հետեւէր անոր իւրաքանչիւր քայլին: Երբ զինուոր տարին, յաճախ կը հառաչէր.

— «Երանի՜ թէ ամուսնացած ըլլար, գոնէ թոռնիկ մը կ'ունենայի...»

Տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

Ֆրանսան ալ քարիւղ ունի

Գրեցինք թէ քարիւղաբեր գետին մը գտնուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, Պիրենեան լեռնաշղթային ստորոտը, Կարոն գետին եզերքը:

Այս առթիւ, «Թան»ի մէկ աշխատակիցը կը գրէ.—

Ֆրանսա, պատերազմէն առաջ կը սպառէր տարեկան եօթնուկէս միլիոն թոն քարիւղ: Գրեթէ մեծագոյն մասը կը ներածէր օտար երկիրներէ: Ֆրանսական հողը աղքատ է քարիւղի տեսակէտով: Ֆրանսական քարիւղի ամէնէն կարեւոր հորն է Փէշըլպրոնի հորը, Վիսէմպուրկէն 25 քիլոմեթր հեռու, Սուլցի անտառին քով: Այս հորը կ'արտադրէ տարեկան 70.000 թոն քարիւղ, որ մեծ մասամբ կը սպառի արեւելեան նահանգներու գործարաններուն մէջ, փոքր մաս մը միայն կը գործածուի մազութի վիճակին մէջ: Մարոքի մէջ եւս գոյութիւն ունի քարիւղաբեր գետին մը, որ սակայն հարուստ պաշար չունի: Ֆրանսացի մասնագէտները յամառ պրպտումներ կը կատարեն տարիներէ ի վեր, քարիւղ գտնելու համար ինչպէս մայր հայրենիքին, նոյնպէս գաղութներու մէջ: Մասնաւորաբար արբայ Սանարէն, Թուլուզի գիտութեանց համալսարանին տեսուչը, որ Նոպէլի մրցանակն ալ ստացաւ, ուրիշ մասնագէտներու հետ յամառօրէն կը պնդէր թէ քարիւղի ստորերկրեայ կարեւոր աւազան մը գոյութիւն ունի Սէն-Կոտանի հիւսիսը, — քարիւղաբեր այդ գետնին սահմաններն են՝ արեւմուտքէն Լաննըմէզանի սարահարթը, արեւելքէն՝ Արիէժի նահանգը, հիւսիսէն՝ Ժէրի նահանգը:

Քանի մը տարիէ ի վեր պրպտում կը կատարուէր Լէսփիւկի մէջ, որ կը գտնուի Սէն-Մարսէի քարիւղաբեր գետնէն 10 քիլոմեթր հեռու: Պրպտումները սպասուած արդիւնքը չտուին, որովհետեւ կը պակսէին հետազօտութեան խորաչափ միջոցները: Հակառակ այս ձախողութեան, մասնագէտները յուսահատութիւն ցոյց չտուին, փաստեր կային որ քարիւղ կը գտնուի այդ շրջանին մէջ: Ժողովուրդին քիթն ալ քարիւղի հոտ կ'առնէր յաճախ, որովհետեւ...փաբրիզքին չարունակ մարդ կուգար քարիւղ փնտռելու այդ կողմերը: Աբդարեւ, տեղատարափ անձրեւներէ վերջ, երբեմն հողէն դուրս կը ժայթքէին ջուրի ակեր, որոնց վրայ կը տեսնուէին իւղի արատներ, միաժամանակ քարիւղի հոտ մը տարածելով:

Յանկարծ, 1938ին վերջերը եւ 1939ի սկիզբը, լուր տարածուեցաւ թէ պետութիւնը, «Հեղուկ վառելանիւթերու ազգային տնտեսութեան» միջոցով, ձեռնարկած է լուրջ հետազօտութիւն մը կատարելու Սէն-Մարսէի մէջ, գիւղ մը որ կը գտնուի Սէն-Կոտանի հիւսիսը, 15 քիլոմեթր հեռու: Երկրաբաններու տեսակէտով, վայրը ամէն պայման կը լրացնէր՝ յոյս ներշնչելու համար քարիւղի գոյութեան: Շուտով հասան գործիքները, որոնք զետեղուեցան հովիտի մը մէջ՝ անտառներով շրջապատուած: Վայրը հաղորդակցութեան միջոց չունէր, պէտք ճամբայ մը միայն կար, արահետ մը, որ կ'առաջնորդէր մասնագէտները:

1939 Յունուարին, Ռոթարիի արդիական խորաչափ գործիքները, որոնց ուժ կուտային Տիէզէլի երկու զօրաւոր մեքենաշարժներ, իւրաքանչիւրը 250 ձիու ուժով, սկսան ծակել գետինը:

Հարաւ-արեւմտեան նահանգներուն մէջ՝ սկեպտիկ ոգին կ'աշխատէր բարեխառնել լատինական խանդավառութեան հրայրքը: Ահա թէ ինչու առաջին սպասումէն վերջ, շատեր սկսան ուս թօթվել եւ հեգնանքով դիտել փորձերը: 1939 Յուլիս 14ին, արշալոյսին, ահաւոր պայթիւն մը սարսեց Սէն-Մարսէի տուները, — 7 սանթիմեթր տրամագիծով խորաչափ խողովակին մէջէն, որ այդ պահուն հասեր էր 1532 մեթր խորութեան, դուրս կը ժայթքէր քարիւղը մէկ քառակուսի սանթիմեթրի մէջ 200 քիլոկրամ ճնշումով: Այս ճնշումէն կարելի է հետեւցնել, որ այս հորը օրական կուտայ 200.000 խորանարդ մեթր քարիւղ: Այս պայմաններուն մէջ, յուսալի չէ՞ որ աւելի խոր իջնելով կարելի է հանդիպիլ քարիւղի հսկայական պաշարի մը, թերեւս այնքան կարեւոր որքան Մեքսիկայի կամ Ռումանիոյ քարիւղի հարստութիւնը:

Անմիջապէս Սէն-Մարսէ մեկնեցաւ նախարար տը Մոնզի, որ ճառով մը գնահատեց գիւտին արժէքը: Քարիւղի հետազօտութեան պետական վարչութիւնը, որ հաստատուած էր Մոնփէլլիէ, իր կեդրոնը փոխադրեց Սէն-Կոտան, միասին տանելով ամերիկեան գործիքներ, միլիոններու արժէքով: Սէն Կոտանի մէջ շինուեցաւ հսկայ մթերանոց մը քարիւղահան գործիքներու համար:

Պատերազմէն ի վեր, մասնագէտները անընդհատ կ'աշխատին այս տեղ: Հրահանգ տրուած է յայտարարութիւններ չընել կատարուած աշխատանքներուն եւ քարիւղին պաշարին մասին: Այսուհանդերձ եղան ճարտարագէտներ, որ ըսին. «Ահաւասիկ նոր Ռումանիա մը»: Կամ. «Մինչեւ այժմ ծանօթ քարիւղի բոլոր հորերէն աւելի կարեւոր է այս»: Վերջ դնելու համար այսպիսի յայտարարութիւններու, որոշուեցաւ անմիջապէս պաշտօնանկ ընել ամէն մասնագէտ որ տեղեկութիւն կուտայ Սէն-Մարսէի հորերուն մասին կամ որ եւ է գնահատութիւն կը յայտնէ:

Ինչ որ կարելի է հաղորդել մամուլին, հետեւեալն է.— Տակաւին կը շարունակուին հետազօտութիւնները: Մինչեւ այժմ բացուած են աւելի քան տասը հորեր: Նոր հորեր պիտի բացուին Օլոնի, Լաթուրի, Քաղէրի, փլանեի մէջ: Կ'ենթադրուի, որ քարիւղի ստորերկրեայ աւազանին երկարութիւնն է մօտ հարիւր քիլոմեթր, հետեւաբար քանի մը հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն: Այդ աւազանը կը գտնուի մինչեւ 3000 մեթրը խորութեան մը մէջ: Քարիւղը կը բարձրանայ կազի մեծ ճնշումով մը, (առաջին օրը կազը այնպիսի պոռթկումով ժայթքեց, որ բոլոր բանուորները թրջեցան),— այդ կազը եւս պիտի հաւաքուի: Հում քարիւղը կանանչորակ է, այնպէս որ կը յիշեցնէ Թէքսասի քարիւղը, որ լաւագոյնն է: Կը խորհուի քարիւղատար երկու խողովակ զետեղել, մէկը հասցնելու համար Սէն-Կոտանի կայարանը, միւսը՝ Պուսանի կայարանը: Պիտի հիմնուի նոյնպէս հսկայ զտարան մը, ինչպէս նաեւ օդային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան գիծ մը:

Յոյսեր կան թէ Սէն Կոտանի քարիւղի հորերը պիտի կրնան հայթայթել այնքան քարիւղ, որքան անհրաժեշտ է Ֆրանսայի համար:

Երթեւեկի օրէնք

Գրեցինք թէ պատերազմական գօտի հռչակուեցան Սէնի, Սէն է Ուազի, Սէն Ինֆէրիորի նահանգները, ինչպէս նաեւ Սէն է Մառնի մէկ մասը (Մըլէօն եւ Փրովէն), Էօրի մէկ մասը (Անտէլիս):

Այս գօտիներուն մէջ շրջագայութիւնը (երթեւեկ) ենթակայ է կարգ մը պարտաւորութեանց: Մինչեւ Մայիս 31, Ֆրանսացիները կրնան ազատօրէն շրջիլ այդ գօտիներուն մէջ, կը բաւէ որ իրենց վրայ ունենան Ֆրանսացի ըլլալը հաստատող ինքնութեան թուղթ մը լուսանկարով:

Յունիս 1էն սկսեալ, շրջագայութեան մասնաւոր արտօնագիրներ պիտի պահանջուին բոլոր անոնցմէ, որոնք կ'երթեւեկեն պատերազմական գօտիներուն, ինչպէս վերը արձանագրուած նահանգներուն մէջ: 15 տարեկանէն վար մանուկները, երբ կ'ընկերանան այդ երթեւեկող անձերուն, պէտք է նշանակուած ըլլան շրջագայութեան արտօնագիրներուն վրայ: Այնպէս որ այժմէն կը յանձնարարուի այդ գօտիներուն մէջ բնակող անձերուն, որոնք ստիպուած են յաճախակի դուրս ելլել այդ գօտիներէն, խնդրագիր ներկայացնել իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան կամ ոստիկանութեան, ստանալու համար շրջագայութեան աժամեայ արտօնագիր մը, ի զօրու երեք ամսուան համար եւ վերանորոգելի: Այդ խնդրագրին պէտք է կցել ամէն փաստաթուղթ որ ցոյց կուտայ երթեւեկին անհրաժեշտութիւնը:

Աւելցնենք որ արտօնագիրը անհրաժեշտ է ազատ շրջագայութեան սահմաններէն դուրս ելլելու համար միայն, մասնաւորաբար Սէն, Սէն է Ուազ նահանգներուն մէջ: Այսպէս Սէն, Սէն է Ուազ նահանգները եւ Սէն է Մառն նահանգէն միայն Մըլէօնի գաւառակը ենթակայ են շրջագայութեան մասնաւոր կանոններու.—

Շրջագայութեան տեսակէտով, Սէն, Սէն է Ուազ նահանգները եւ Սէն է Մառնի Մըլէօն գաւառակը կը համարուին մէկ գօտի: Այդ գօտիէն դուրս ելլելու համար անհրաժեշտ է արտօնագիր: Իսկ այդ գօտիին մէջ, մէկ նահանգէն միւսը երթեւեկը ենթակայ է զինուորական իշխանութեանց հարկ տեսած պահանջին:

Ազատ շրջագայութեան սահմաններն են, Ֆրանսացիներու, Ֆրանսահպատակներու եւ Անգլիացիներու համար, բնակավայրին ամբողջ գաւառակը եւ սահմանակից գաւառակները, օտարականներու համար՝ բնակավայրին ամբողջ աւանը (commune) եւ շրջակայ գիւղերը:

Ուրեմն Յունիս 1էն սկսեալ, ամէն մարդ, Ֆրանսացի ըլլայ կամ ոչ, երբ կ'ուզէ դուրս ելլել իր բնակավայրին ազատ շրջագայութեան սահմաններէն, ստիպուած է ցոյց տալու շրջագայութեան աժամեայ արտօնագիր մը:

Ֆրանսացիները ազատ շրջագայութեան սահմաններուն մէջ կրնան երթեւեկել ինքնաշարժով, նաւով եւ փոխադրութեան բոլոր միջոցներով, առանց մասնաւոր արտօնագիր առնելու: Սակայն օտարականները, այդ սահմաններուն մէջ ինքնաշարժով, նաւով կամ փոխադրութեան որ եւ է միջոցով երթեւեկելու համար պարտաւոր են ունենալ մասնաւոր արտօնագիր մը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մասիս Սալիանճեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Արմէն Բարսեղեանի եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Դաւիթեանի, իրենց մօր եւ քրոջ եւ ազգականին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ զառնաղէտ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչին, հայ զինուորներու համար:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Զինուորներու կողմէ կպայոյս Խաչին եւ ուրիշ մարմիններու ուղղուած շնորհակալութեան գիրեր կը ստանանք ամէն տեղէ:

Դժբախտաբար թերթին ծաւալը եւ ուրիշ պարագաներ թոյլ չեն տար հրատարակել զանոնք:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Տեղական թերթ մը դիտել կուտայ թէ Գերմանիա յաջորդական արշաւանքներով կը կորսնցնէ իր պարենաւորման վերջին աղբիւրները: Այսպէս, Հոլանտա եւ Պելժիա թէեւ փոքր երկիրներ են, բայց մեծագումար առեւտուր ունէին Գերմանիոյ հետ: 1939ին Հոլանտայէն Գերմանիա ղրկուած էր 3200 միլիոն ֆրանքի ապրանք, Պելժիայէն՝ 3696 միլիոնի: Հոլանտայի գլխաւոր արտածումներն էին ուտեստ, պանիր, կարագ, խտացեալ կաթ, իւղ, ճարպ, ձուկ, սուրճ (Հոլանտական Հնդկաստանէն) եւն.: Իսկ Պելժիա կը ղրկէր մանաւանդ երկաթ, պողպատ, հիւսուածեղէն, դերձան, ուտելիք եւ կենդանիներ: Անշուշտ Դաշնակիցներն ալ կը կորսնցնեն երկու կարեւոր հրապարակներ, բայց կրնան օգտուիլ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի գաղթավայրերէն, — Հոլանտական Հնդկաստան եւ պելժիական Քոնկօ — գնելով քարիւղ, շաքար, սուրճ, պղինձ եւ ուրիշ արտադրութիւններ:

*** Պելժիոյ Պրիւժ քաղաքին բանտէն Ֆրանսա փոխադրուեցան 78 բանտարկեալներ, որոնց մէջ կը գտնուի Ռէքսի հռչակաւոր նախագահը, Լէոն Տըկրէլ:

*** Ամերիկեան Կարմիր Խաչը հեռագրով 100.000 տոլար ղրկեց, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի փախստականներուն համար: Այս գումարը նախապէս յատկացուած էր Գերմանիոյ, բայց Պերլինէն ետ ղրկած են, ըսելով թէ օգնութեան պէտք չունին:

*** Անվէրսի առջեւ ընկղմեցաւ ամերիկեան «Պրիւժ» շոգենաւը (նախկին «Նախագահ Հարտինկ»), որ ունէր 13.869 թոն տարողութիւն: Կորսուեցան միայն չորս նաւաստիներ:

*** Անգլիոյ մէջ ալ կոչեր հրատարակուեցան, որպէսզի ժողովուրդը զգուշանայ չափազանցեալ կամ սուտ լուրերէ: Քարոզութեանց նախարարը այս առթիւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց.— «Մեծ ճակատամարտի մը բռնուած ենք, որ երկար պիտի տեւէ եւ պիտի կատղի: Կրնանք սեւ լուրեր առնել կամ ծանր վայրկեաններ անցընել: Պէտք է պատրաստ ըլլանք սեւ լուրերը ընդունելու նոյն քաջութեամբ ինչպէս ճակատի զինուորները պատրաստ են ընդունելու թշնամի գնդակները»:

*** Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը նորէն կը յիշեցնէ թէ քաղաքին պարենաւորումը ապահովուած է: Այս առթիւ կը յորդորէ հանդարտ մնալ եւ զգուշանալ վրդովիչ զրոյցներէ:

*** Աւարառուները մահուան պիտի դատապարտուին այսուհետեւ, դատուելով զինուորական ատեանին առջեւ: Վճիռները բացարձակապէս անվերաքննելի են եւ անմիջապէս գործադրելի:

Հոգեհանգիստ Մեծ Պատերազմի զինուորներու յիշատակին

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, Կիրակի 26 մայիս, ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆի եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք Մեծ Պատերազմի ընթացքին ինկան Կովկասեան եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար: Մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի նաեւ կենաց պահպանման համար բազմահազար հայ զինուորներու, որոնք քաջաբար կը մասնակցին ներկայ պատերազմին, բարձր պահելով հայ մարտիկի անունը:

Պատարագի սկիզբը ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ 17 — 22 տարեկան սկսնակ տաքտիլօ օրիորդ մը, նախընտրաբար Ֆրանսական ազգութիւն ունեցող: Գրել «Յառաջ»ի:

Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեան եւ զաւակները, Հրայր ու Վիգէն սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն զառնաղէտ մահը իրենց սիրելի քեռայրին՝

ԻՎԱՆ ԼՈՒԿԱՇի

որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի, մայիս 15ին, Պլինիի բուժարանին մէջ, ծանր հիւանդութենէն վերջ:

Այրի Տիկին Իլիմանցայ եւ զաւակը Յարութիւն Մուսիկեան, Տէր եւ Տիկին Գոչեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Տօլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Կ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Փաշաեան, Տէր եւ Տիկին Բայատեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Աւետեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Օհանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տիլսիզեան (Պոլիս), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՍԻԿԵԱՆի

(Չէնկիլէրցի)

զառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, 22 մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին մէջ:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 23 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4356 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է

«ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ՍԽԱԼՆԵՐ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԵՆ»

«Կը հաւատամ հրաշքին, որովհետեւ կը հաւատամ Ֆրանսայի»

Վարչապետը հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւններն ըրաւ Ծերակոյտին մէջ, երեքշաբթի օր.

— « ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ Է: Իմ առաջին պարտականութիւնս է ըսել ճշմարտութիւնը, Ծերակոյտին եւ երկրին: Գիտէք որ երկիրը պաշտպանող ամրութիւնները կրնային բաժնուիլ 2 մասերու,— Մաժինոյի գիծը որ կ'երկարի Պալէն Լոնկվի, Լիւքսէնպուրկի սահմանագլուխին վրայ եւ աւելի թեթեւ ամրութեանց գիծ մը, որ կ'երկարի Լոնկվիէն ծով: Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ արշաւանքի ենթարկուած ըլլալով, ֆրանսական բանակին ձախ թեւը դուրս ելաւ այս ամրութիւններէն, Սետանի եւ ծովուն միջեւ, եւ Սետանի վրայ դառնալով, Պելժիա հասաւ Սետանէն մինչեւ Անվէրս երկարող գծի մը վրայ, նոյնիսկ մինչեւ Պուա լը Տիւք (Հոլանտա): Միւս կողմէ, այդ շրջանին մէջ դրած էին Զօր. Քորափի բանակը, բաղկացած այնպիսի զօրաբաժիններէ որոնց սպայական կազմը այնքան ամուր չէր եւ որոնք լաւ մարզուած չէին, լաւագոյն զինուորները յատկացուած ըլլալով Պելժիա յառաջացող թեւին: Արդ, եթէ ճիշդ է որ Մէօզը դժուարամատչելի գետակ մըն է, ճիշդ ծուռումուռ, խորտուբորտ եւ անտառապատ ըլլալուն համար, դժուար կը պաշտպանուի: Անկարելի է կողերէն զարնել զայն դնդացիրներով: Ընդհակառակն, ռազմավար զինուորներու համար դիւրին է սպրդումներ կատարել: Ասոր վրայ աւելցուցէք այն պարագան որ Քորափի բանակին հետեւակ զօրաբաժիններուն կէսը տակաւին Մէօզ հասած չէր, թէեւ ամէնէն կարճ չարժումը պիտի կատարէր, քանի որ ամէնէն աւելի մօտ էր առանցքին: Ամէնը այս չէ. իբրեւ հետեւանք անհաւատալի սխալներու որոնք պիտի պատժուին, Մէօզի կամուրջները չէին քանդուած: Այդ կամուրջներուն վրայէն անցան գերմանական զրահապատ զօրամասերը, առաջնորդութեամբ ռազմական օդանաւերու որոնք եկած էին յարձակելու ցանցառ, սպայական կազմի եւ վարժութեան տեսակէտով տկար եւ այս յարձակումներուն համար անվարժ զօրաբաժիններու վրայ: Հիմա կը հասկնաք ամբողջ աղէտը, Քորափի բանակին կազմալուծումը... Այսպէս էր որ խորտակուեցաւ ֆրանսական բանակին առանցքը:

Երբ, առջի օր, պատերազմական նախարարութիւն կը հասնէի, քովս եկան մարաջախտ Փէթէն եւ Զօր. Վէկան: Ի՞նչ էր կացութիւնը: Մօտ հարիւր քիլոմեթր լայնութեամբ ճեղք մը բացուած էր մեր ճակատին վրայ: Այդ ճեղքէն ներս կը մտնէր գերմանական բանակ մը բաղկացած զրահապատ զօրաբաժիններէ, որոնց կը հետեւէին մեքենաչարժ զօրամասեր: Ասոնք լայն խորշ մը բանալով Փարիզի ուղղութեամբ, կը խոյանային դէպի արեւմուտք, դէպի ծով, կռնակէն զարնելով ֆրանքօ-պելժիական սահմանագլուխի մեր ամբողջ ամրացեալ ցանցը եւ սպառնալով Պելժիոյ մէջ կռուող Դաշնակից ուժերուն որոնց նահանջի հրամանը տրուած էր միայն Մայիս 15ի իրիկունը:

Առջի օր, զրահապատ զօրաբաժինները հասած էին Քէնէ, Քամպրէ, Փէրոն եւ Սոմ գիծը, մինչեւ Համ: Քառասունեւութ ժամէ ի վեր գերմանական յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի: Այս առտու ժամը 8ին սպարապետութիւնը կը հաղորդէր ինծի թէ Արաս եւ Ամիէն գրաւուած են:

Ի՞նչպէս մինչեւ հոս հասանք: Մեր բանակին բարոյական կորովը վհճելի՞ է: Երբե՛ք: Այն կռիւները որ առաջին օրը մղուեցան Պելժիոյ մէջ, ապացուցին այդ կորովը: Ճշմարտութիւնը այն է որ մեր ռազմավարութեան դասական ըմբռնումը ընդհարեցաւ նոր ըմբռնումի մը: Այս նոր ըմբռնումով, միայն մեծազանգուած զրահապատ զօրաբաժիններ չեն որ շարժման մէջ կը դրուին, ընկերակցութեամբ մեքենաչարժ զօրաբաժիններու եւ ռազմական օդանաւերու, այլեւ կը ձգտին կազմալուծել հակառակորդին թիկունքը, խոր թափանցումներ կատարելով օդաչրջիկներու միջոցաւ որոնք Հոլանտայի մէջ քիչ մնաց պիտի գրաւէին Լա Հէյը, իսկ Պելժիոյ մէջ գրաւեցին Լիէժի ամէնէն զօրաւոր բերդը: Ձեզ խօսիր սուտ լուրերու եւ անթելի միջոցաւ քաղաքային իշխանութեանց տրուած հրամաններու մասին, օրինակ՝ ժողովուրդը անձապարանքով պարպելու համար: Ծերակոյտը կը հասկնայ թէ վերակազմութեան բոլոր ճիգերուն մէջ, առաջինը մտաւոր է: Պէտք է պատերազմի մասին խորհիլ, մեր դէմ մղուած նոր պատերազմի մասին եւ անմիջական որոշումներ տալ: Այս անակնկալը առաջինը չէ որ կը կրենք եւ կը յաղթահարենք մեր պատմութեան ընթացքին: Վերջին պատերազմին սկիզբը, մենք տեսանք մեր տկարութիւնը՝ իբրեւ հետեւանք ծանր հրետանիներու չգոյութեան: Մենք վնասուեցանք մեր գնդացիրներու չափազանց սակաւութենէն: Մենք տեսանք կազային խարդախ զէնքի խուժդուժ անակնկալը: Եւ սակայն մենք դիմադրեցինք, ընտելացանք, եւ ի վերջոյ յաղթեցինք: Այսօր ալ նոյնը պիտի ըլլայ, եթէ ամէն մէկը ուզէ, եթէ իւրաքանչիւր զինուոր հասկնայ իր կատարած ահագին դերը, եթէ իւրաքանչիւրը այն բանուորներէն որ այժմ օրական 12 ժամ կ'աշխատին, մոլեգին տենդով մը ծռի իր մեքենային, գործիքին վրայ, եթէ ամէն այր եւ ամէն կին ըմբռնէ օրուան այս ժամուն մեծութիւնը: Արտասահմանի մէջ կը սկսին հասկնալ այս պարագան: Հեռուն, հազարաւոր այրեր, կիներ եւ մանուկներ կան որոնք կը սկսին հասկնալ թէ բուն իսկ իրենց համար, իրենց ապագային համար է որ կը մղուի այս պայքարը: Երանի՜ թէ շատ ուշ չհասկնան: Հայրենիքի դժբախտութեան մէջ մենք հպարտութիւնն ունինք խորհելու թէ իր զաւակներէն երկուքը, որոնք իրաւունք ունէին հանգչելու իրենց փառքերուն վրայ, եկած են իրենց ծառայութիւնը ի սպաս դնելու այս եղերական ժամուն,— Փէթէն եւ Վէկան: Փէթէն, Վէրտէօնի յաղթականը, մեծ առաջնորդը, որ գիտցաւ ըլլալ մարդկային, ան որ գիտէ թէ ի՛նչպէս ֆրանսական յաղթանակ մը կրնայ ծնիլ անդունդէն: Վէկան, Ֆոշի մարդը, ան որ կասեցուց գերմանական խուժումը, երբ ճակատը ճեղքուած էր 1918ին եւ որ յետոյ կրցաւ փոխել ճակատագիրը եւ մեզ առաջնորդել մինչեւ յաղթանակ: Ես երկուքին ալ շնորհակալութիւն յայտնեցի յանուն Ֆրանսայի: Զօր. Վէկան երէկ ստանձնեց իր հրամանատարութիւնը: Այսօր իսկ ռազմադաշտը կը գտնուի: Զինուորական գործողութեանց ընթացքը միայն իրեն կը պատկանի: Կ'ուզէի ըսել ծերակոյտին, պատերազմական ծրագրի մասին, թէ բացարձակ համամտութիւն կը տիրէ մարաջախտ Փէթէնի, Զօր. Վէկանի եւ իմ միջեւ: Մենք ձեռնարկած ենք հանրային փրկութեան ճիգի մը: Կառավարութիւնը որոշումներ տուած է արդէն: Դուք գիտէք առաջին գործերը: Ոչ մէկ թերացում պիտի թոյլատրուի: Մահը շատ թեթեւ պատիժ մըն է երկրին կենսական շահուն դէմ գործուած որ եւ է վրիպումի համար: Մինչ մեր զինուորները կը մեռնին, այլեւս ձգձգողական ձեւակերպութիւններ պիտի չըլլան դաւաճաններուն, խափանարարներուն կամ վատերու համար: Այլեւս տեղ չկայ որ եւ է անձնական շահու համար: Կենանք հայրենիքին դժբախտութեանց բարձրութեան վրայ: Ես ձեզի ըսի ճշմարտութիւնը, որովհետեւ միայն այն կրնայ փրկել մեզ, գործելու կարողութիւն տալով մեզի: Վստահութիւն ունենանք մեծ պետին վրայ որ ստանձնած է մեր բանակներուն հրամանատարութիւնը: Վստահութիւն ունենանք Ֆրանսայի զինուորին վրայ.ան արժանի պիտի ըլլայ իր նախահայրերուն: Մեր օդաչուները փառքերով կը պսակուին: Այս առթիւ թոյլ տուէք շնորհակալութիւն յայտնելու Արքայական սքանչելի օդատորմիղին այն ամբողջական աջակցութեան համար զոր կ'ընծայէ Ֆրանսայի մէջ, գործելով թէ ռազմադաշտին եւ թէ թշնամիին պարէնաւորման աղբիւրներուն վրայ: Այս երկու մեծ ժողովուրդները, այս երկու կայսրութիւնները միացած են իբրեւ խուրձ մը եւ չեն կրնար պարտուիլ: Ֆրանսան չի կրնար մեռնիլ: Ինծի համար, եթէ օր մը գան ըսեն թէ հրաշք մը միայն կրնայ փրկել Ֆրանսան, ես պիտի ըսեմ.— «Կը հաւատամ հրաշքին, որովհետեւ կը հաւատամ Ֆրանսայի»:

Ժողովականները ջերմապէս ծափահարեցին այս ճառը: Յետոյ ծերակոյտին նախագահը խօսք առնելով փառաբանեց զինուորներուն հերոսութիւնը, եւ հիացում ու երախտագիտութիւն յայտնեց ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներուն: «Յանձնիս երկու մեծ պետերուն Մառնի եւ Վէրտէօնի հոգին է որ կը ճառագայթէ նորէն մեր մօտ»:

ԹՇՆԱՄԻ ԴՐՈՇԸ ԴԷՊԻ ՄԱՆՇ

ԱՄԻԷՆԻ ԵՒ ԱՐԱՍԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զեկոյց թիւ 521, մայիս 21, առաւօտ (265րդ օր).— Հակառակ բազմաթիւ ընդհարումներու, գիշերը կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի չունեցան կացութեան մէջ որ կը մնայ չփոթ, Սոմի եւ Քամպրէի շրջանին մէջ: Թշնամի յարձակումներ ետ մղուեցան ճակատի զանազան մասերուն վրայ, մասնաւորապէս Էնի վրայ, Ռըթէլի շրջանին մէջ: Մեր օդատորմիղը գիշերը շարունակեց իր ուժգին ռմբակոծութիւնները թշնամի թիկունքին վրայ:

Զեկոյց թիւ 522, իրիկուն.— Սոմի հիւսիսային շրջանին մէջ թշնամին շարունակելով իր ճնշումը, յաջողեցաւ իր յառաջապահ զօրամասերը քշել մինչեւ Ամիէն եւ Արաս: Ճակատի մնացեալ մասին վրայ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ, հակառակ թշնամիին տեղական ճիգերուն: Ուժեղ գործունէութիւն մեր հետազօտիչ եւ ռմբաձիգ օդատորմիղներուն կողմէ որոնք աջակցութեամբ խորասոյզ ռմբակոծութեան յատուկ ծովային օդանաւերու անընդհատ նեղեցին թշնամի զօրախումբերը: Ֆրանսական օդատորմիղին եւ մեր հակօդային մարտկոցներուն կողմէ միայն մեր գիծերուն մէջ վար առնուած թշնամի օդանաւերու նուազագոյն թիւն է 303, մայիս 10էն 19:

*** « Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը երկար տեսութեան մը մէջ պարզելով կացութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— « Հիթլէրական յարձակողականին 13րդ օրն է այս առտու: Ֆրանսական այն բանակը, որ կը կռուէր Մէօզէն մինչեւ Արթուա եւ Փիքարտի, պարտուեցաւ: Աւելորդ է ծածկել այս իրականութիւնը: Խնդիրը կը վերաբերի Քորափի բանակին մնացորդներուն, զոր վերակազմելու ձեռնարկած էր Զօր. Ժիռօ, օրինակելի անձնուիրութեամբ, ճակատամարտի կատաղութեան մէջ: Գերմանական զեկոյցը երէկ կը հաղորդէր թէ Զօր. Ժիռօ եւ իր սպայակոյտը գերի բռնուած են: Կ'ուզեմ յուսալ, բոլոր Ֆրանսացիներուն հետ, թէ պիտի հերքուի այս լուրը: Եթէ հաստատուի, կը նշանակէ թէ իր զինուորները մաղնիսացնելու համար, այս հրամանատարը, որ երկու անգամ գերի բռնուած է նախորդ պատերազմին եւ երկու անգամ փախած, կը գտնուէր ճակատամարտի ամէնէն մօտ գծին վրայ: Գերմանները գրաւելով Արասը, Ամիէնը եւ Թիբեւս Ապվէվիլը, կը թուի թէ տիրացած են ծովային ճակատին, Սոմի գետաբերանին եւ այն շրջանին միջեւ ուր ռազմագիտական նահանջ մը կը կատարեն Պելժիայէն դարձող բանակները: Այնտեղ կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական զօրաբաժիններ եւ պելժիական բանակը: Երկուքն ալ դերագոյն ռազմավարութիւն մը կը փորձեն կամ պիտի փորձեն, պաշարումէ խուսափելու համար: Բրիտանական բանակը արդէն իսկ շարք մը բուռն կռիւներու բռնուած է գերմանական բանակին հետ, Քամպրէի շրջանին մէջ: Թշնամին մասնաւոր յաջողութիւն մը շահած չէ մինչեւ հիմա: Գերմանները ծով հասած են կամ հասնելու վրայ են: Հիւսիսային բանակները պիտի գործեն»:

Յօդուածագիրը ուրիշ տեսութիւններ ալ պարզելէ վերջ, կ'ըսէ թէ մեծ թիւ մը չեն կազմեր Ամիէն եւ Արաս հասած թշնամի զօրամասերը,— 3—4000 հոգի, օդաչրջիկներ (փարաշիւտիսթ) կամ հետեւակ զինուորներ:

« Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցն ալ յիշելով Ապվէվիլի գրաւումը, (Մանշէն 12 մղոն հեռու, Սոմի գետաբերանին վրայ), կ'աւելցնէ թէ դաշնակիցները դեռ չհաստատեցին այս լուրը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Զօր. Վէկան անհրաժեշտ հրամաններն արձակած է, դիմադրելու համար «բացառապէս ծանր կացութիւն մը»:

— « Գերմանական թեթեւագէն մեքենաչարժ զօրամասերը ճեղքելով դաշնակից գիծերը, հասան Արաս, հիւսիսային շրջան, եւ Ամիէն, 35 մղոն դէպի հարաւ: Սէն Քանթէնէն Ամիէն 45 մղոն է, իսկ այս վերջին քաղաքը կը գտնուի Ապվէվիլի արեւելեան կողմը, 25 մղոն հեռու: Դէպի Արաս ժամանումը կը կազմէ 25 մղոնի թափանցում մը Քամպրէի շրջանէն: Այս առթիւ երեւան հանուած է Հիթլէրի ուրիշ մէկ ռազմավարութիւնը:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Եթէ պատերազմին մասնակցի...

»»» . «««

Մուսոլինի առջի օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Պավարիոյ նահանգապետը, Զօր. Էփ, որ նախագահն է Գերմանիոյ գաղթային դաշնակցութեան: Զուիցերիոյ թերթերուն քաղած տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը մեղմացած է: Մուսոլինի ունկնդրութեան ընդունեցաւ նաեւ մարաջախտ Պատոլիօն, որ տեղեկութիւններ հաղորդեց զինուորական կացութեան մասին:

Հռոմ կը սպասուին երկու անգլիացի պաշտօնատարներ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար:

Կոմս Չիանօ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հռոմի եուկոսլաւ դեսպանին հետ: Կը հաւաստեն թէ երկու կողմերն ալ որոշած են յարգել 1937ի բարեկամութեան դաշինքը:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը գրէ թէ Յունաստանի մէջ լուրջ մտահոգութեամբ կը հետեւին Իտալիոյ դիրքին: Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով, եթէ Մուսոլինի վճռէ մասնակցիլ պատերազմին, առաջին շարժումը պիտի կատարէ Տալմացիոյ ափերուն վրայ, Քորֆուի եւ Յոնիական կղզիներուն, ինչպէս եւ Կրետէի դէմ, ականներ տեղաւորելու համար Ադրիականի մէջ: Այդ գործողութեան հետ միաժամանակ, իտալական օդատորմիղը ուժգնօրէն պիտի ռմբակոծէ Սելանիկը, որ թռիչքով հազիւ մէկ ժամ հեռու է Ալպանիոյ սահմանագլուխէն: Հաւանական կը համարուի որ ռմբակոծէ նաեւ Պիրէօնը, ջլատելու համար ժողովուրդին բարոյական կորովը: Դարձեալ նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Իտալիա պիտի խուսափի, որքան կարելի է, որ իր նաւատորմը չընդհարի դաշնակից տորմիղներուն հետ, այլ գլխաւորաբար պիտի գործէ օդանաւերով եւ սուզանաւերով: Այս առաջադրութեամբ է որ Հռոդոս, Լերոս, Կարպաթոս եւ Ստամփալիա, Երկոտասան կղզեխումբին չորս կարեւոր կղզիները ամրացուած եւ օժտուած են մասնաւոր կայաններով, օդանաւերու եւ սուզանաւերու համար: Երկոտասան կղզիները կը տիրապետեն Յունաստանի ճամբաներուն վրայ, Իզմիրէն, Եգիպտոսէն եւ Սուրիայէն: Վերջերս բազմաթիւ «ձկնորսանաւեր» կ'երթեւեկեն Եգէականի մէջ, ընկերակցութեամբ քարիւղատար նաւերու, պաշար ամբարելու համար սուզանաւային կայաններուն մէջ:

Թղթակցին կարծիքով, Յունաստան պատրաստ է կատարելու իր յանձնառութիւնները Պալքանեան Միութեան միւս անդամներուն հանդէպ, սակայն տրամադիր չէ Եուկոսլավիոյ օգնութեան հասնելու, եթէ այս վերջինը օգնութիւն չխնդրէ յարձակում կրած ատեն: Այդ պարագային ալ, շատ հաւանական է որ Յունաստանի ձեռքերը կապուած ըլլան եւ չկարենայ օգնութիւն հասցնել: Այն ատեն կը մնայ Թուրքիան: Թէեւ պալքանեան պետութիւնները յանձնառութիւն չունին փոխադարձաբար օգնելու արտաքին արշաւանքի մը պարագային, բայց եթէ Իտալիա չարժի Եուկոսլավիոյ եւ Յունաստանի դէմ, այն ատեն վտանգուած պիտի համարուի Միջերկրականի գոյավիճակը, եւ Թուրքիա ստիպուած է գործադրել իր դաշնագիրը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Գալով Խ. Միութեան, թղթակիցը կը կարծէ թէ Թուրքիա հանդիսաւոր հաւաստիքներ պիտի ընծայէ, կրկնելով թէ իր միջամտութիւնը պարզապէս կը ձգտի պահպանել Պալքաններու գոյավիճակը եւ երբեք թշնամական հանգամանք չունի Ռուսիոյ հանդէպ:

թեան: Գերմանիոյ օդանաւային զէնքը իր քանդիչ գործողութեանց ամենամեծը կատարեց այս անգամ: Լոնտոնի մէջ չափազանցուած կը նկատեն այն լուրերը թէ Գերմանները Մանշ հասած եւ չէզոքացուցած են Պելժիոյ անգլիական եւ պելժիական բանակները: Պաշտօնատար մը խոստովանեցաւ թէ կացութիւնը չփոթ է: Անգլիա կը շարունակէ պատրաստուիլ գերմանական արշաւանքի մը սպառնալիքին դէմ»:

Դարձեալ նոյն թերթը երկար նկարագրութիւն մը կը հրատարակէ, պարզելով հազարաւոր գերման օդաչրջիկներու կատարած աւերումները՝ Լանի, Սէն Քանթէնի եւ Ամիէնի շրջաններուն մէջ: Դաշնակից բանակներու գիծերուն ետին քաոս ստեղծելու համար, Գերմանները շարժման մէջ դրած են 20.000 մեքենաչարժ հեծելանուորդներ, որոնք արշաւներ կը կատարեն երկրորդական ճամբաներու վրայ, աւեր ցանելով: Գերմանական բանակին գլխաւոր մասը տակաւին ետեւն է եւ իր յառաջխաղացութիւնը աւելի դանդաղ կը կատարուի, քան քանդիչ ուժերուն արշաւը: Դաշնակից բանակները ուժգնօրէն կը դիմադրեն ամէն տեղ:

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը կը շարունակէ իր արշաւները գերմանական մթերանոցներու եւ զինուորական կայաններու վրայ: Հոլանտայի մէջ հրկիզուած է Ռոթէրտամի քարիւղի դտարանը եւ փճացած են քանի մը շտեմարաններ: Մայիս 21ին թշնամի օդանաւեր երեւցան Անգլիոյ հարաւային քաղաքներուն վրայ, առանց ռումբեր ձգելու: Անգլիական կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստիներու կարգ մը դասեր: Ընդունելով որ սխալներ գործուած են, կառավարութիւնը հետզհետէ աւելի վճռական կը դառնայ: Վարչապետը թագաւորին ներկայանալով տեղեկութիւններ հաղորդեց կացութեան մասին: Միեւնոյն ատեն պահանջեց խորհրդարանէն անմիջապէս քուէարկել դաւաճանութեան վերաբերեալ օրէնքը:— Կլոսթըրի դուքսը (թագաւորին եղբայրը) Լոնտոն վերադարձաւ Ֆրանսայէն, ռումբի մը պայթումէն վիրաւորուած ըլլալով ռազմադաշտին վրայ:

Անգլիական «Էֆֆինկէմ» յածանաւը, 9770 թոն, ժայռի մը զարնուելով ընկղմեցաւ Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ: Բոլոր նաւաղները փրկուեցան: Այս յածանաւը լրացած էր 1921ին: Անգլիոյ յածանաւերուն թիւն է 58, կորսուածն ալ հաշուելով: Ծովապետութիւնը հաստատելով այս լուրը, միեւնոյն ատեն հաղորդեց թէ գերմանական փոխադրանաւ մը ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով: Ասով մօտ 630.000 թոնի կը հասնի Գերմանիոյ նաւային կորուստը, սեպտեմբեր 3էն ի վեր:

*** Ահազանգը նորէն հնչեց Փարիզի մէջ, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 6.10ին, տեւելով 25 վայրկեան: Ոչ մէկ դէպք:

*** Ոստիկանութեան հրամանով, բոլոր օտարականները, ինչ ազգի ալ պատկանին, պարտաւոր են ոստիկանութեան յանձնել զէնքերը: Ոչ ոք իրաւունք ունի զէնք պահելու, առանց մասնաւոր արտօնութեան:

Կիպրոս կղզին

Այն պահուն երբ Միջերկրականի խնդիրը սուր հանգամանք ստացած է, կ'ուզէի քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել Կիպրոսի մասին :

Կիպրոս կղզին ունի շատ հետաքրքրական պատմութիւն մը :

Եգիպտոսի Փարաւոնները, Փիւնիկեցիները, Յոյները, Ասորիները, Պարսիկները, Աղեքսանդրէ վերջ՝ Պտղոմեանները, Հռովմայեցիները, Բիւզանդացիները, Անգլիացիները, Տաճարական լատին Ասպետները, Լուսինեանները, Վենետացիները, Թուրքերը, ու յետոյ կրկին Անգլիացիները, փոխն ի փոխ գրաւեցին այս պատմական կղզին, որ հնագոյն դարերուն մէջ ունէր գրեթէ 3.000.000 բնակիչ ու 9 անկախ թագաւորութիւններ (7 յունական, 2 փիւնիկեան) :

Վերոյիշեալ ազգերէն զատ դեռ Արաբները ու Ճենովացիները յարձակած են անոր վրայ, բայց չեն կրցած ամբողջովին գրաւել զայն :

Քրիստոսէ դարեր առաջ, Կիպրոսի մէջ կազմուեցաւ Սալամինայի նշանաւոր թագաւորութիւնը, որուն գահին վրայ նստան Էվէլթօնի ու Էվագորասի նման դիւցազն թագաւորներ : Սալամինայի գահը «առաջինն ի հաւասարս» պետութիւնն էր Կիպրոսի 9 պետութեանց շարքին մէջ :

Ս. Գիրքին «Գործք Առաքելոց»ին մէջ կը կարդանք թէ Պօղոս ու Բառնաբաս առաքեալները Կիպրոս հանդիպելով մեծագոյն հրաշքներ գործած էին Յիսուսի անունով :

Բիւզանդական տիրապետութեան ժամանակ, Կիպրոս կղզին ունեցաւ իր հայ զօրավարները, ու մինչեւ իսկ իր մէկ հայ կառավարիչը (դուքս Վահրամ) :

Կիպրոս այցելած էր Ներսէս Լամբրոնացին, յունարէն սերտելու համար : Կիպրոս հանդիպած էր Կիլիկիոյ Լեւոն Բ. Թագաւորը, Անգլիոյ Րիչըրտ Ա. Թագաւորին ամուսնութեան առթիւ (որ տեղի ունեցած էր Կիպրոսի Ամաթոս քաղաքին մէջ, 1191ին) անոր կնքահայրը ըլլալու համար :

Լուսինեաններու օրով, Կիպրոսի հայութիւնը ունեցած էր եպիսկոպոսական երկու թեմեր : Կիլիկիոյ հայկական պետութեան, Կիպրոսի Լուսինեանները շնորհեցին երկու թագաւորներ :

Կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան անկումէն, ու Լեւոն Ե. Լուսինեան թագաւորին վախճանումէն վերջ, Կիպրոսի լատին թագաւորները, Նիկոսիա ու Ֆամակուստա քաղաքներու հոյակապ Մայր եկեղեցիներուն մէջ օծուած էին «Թագաւորներ Հայաստան»ի, «Roi d'Arménie», 1393էն մինչեւ 1489 թուականը :

«Հայաստանի թագաւոր»ներու այս օծումը տեղի կ'ունենար հայկական ծէսով ու միւռոնով, ձեռամբ հայ եպիսկոպոսին :

ՆՈՒԲԱՐ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

Զինուորներուն համար

Ֆայեանսէն Պ. Յովհաննէս Սօլաքեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու :

Գերմանիա կ'ուզէր Ռուսերուն ծախել Թուրքիան

ԽՄԲ.— Հիւսէյին Ճահիտ յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել «Եէնի Սապահ»ի մէջ, հետեւեալ խորագիրներուն տակ .— «Գերմանացիները ի՞նչպէս Ռուսերուն ծախել ուզած էին մեզ.— Գերմաններուն ձեռքը գերի մնացած ռուս իշխանուհի Մարիա Վասիլիչքովայի ցար Նիքոլայի գրած նամակները, գերման պետական վարիչներու թելադրութեամբ» : Ահաւասիկ առաջին մասը.—

Այս սիւնակներուն մէջ, քանի առիթ եղած էր, 5 — 6 անգամ գրած էինք թէ ընդհ. պատերազմին երբ զինակից մեր մէջ մուտ գործած Գերմանացիները, մէկ կողմէ երբ իբր զէնքի ընկեր մեր երկիրը կը շահագործէին եւ մեր երեսին կը ժպտէին, միւս կողմէ Թուրք հայրենիքին դաւելով, Ռուսերուն հետ առանձին հաշտութեան միջոց մը կը փնտռէին, անոնց Նեղուցներու մասին սնուցած բաղձանքները գոհացնել խոստանալով :

Ընթերցողներուս մեծ մասին համար անծանօթ այս ճշմարտութեան, խիստ իրաւամբ, խոր ազդեցութիւն մը ներգործելը թէ բերանացի խօսակցութիւններէ եւ թէ ստացած բազմաթիւ նամակներէ տեղեկացայ :

Մեր ընթերցողները, բոլշեւիկներուն իշխանութեան գլուխ անցնելէ վերջ հրատարակուած գաղտնի փաստաթուղթերուն մէջ այս մասը շօշափող թղթակցութիւնը նոյնութեամբ տեսնելու փափաքը յայտնած ըլլալով, պատմութեան այս էջը լուսաբանելու համար, ցարական Ռուսիոյ արտաքին նախարարութեան գաղտնի թղթածրարներէն քաղուած այս տեղեկութիւնները մաս առ մաս կը հրատարակենք :

Իսթանպուլի եւ Նեղուցներու հարցը եւ Ռուսիոյ ու Գերմանիոյ միջեւ առանձին հաշտութեան ձեռնարկ մը .

Իշխանուհի Մ. Ա. Վասիլիչքովայէն Նիքոլա Բ.ի.—

25 — 2 (10 մարտ) 915

«Ձերդ Վեհափառ կայսրութեան գրելու որոշումիս յանդգնութեանը կատարելապէս կը գիտակցիմ : Սակայն, Վեհափառ, միմիայն ձեզի եւ հայրենիքիս հանդէպ սնուցած անհուն սէրս զիս այս ընթացքին կը մղէ : Ձերդ Վեհափառութենէն կը թախանձեմ, որ բարեհաճի, ամէն միտումէ զերծ, այլ միայն հոգիիս ինծի գրել տուած այս տողերը կարդալ :

Մեր ապրած այս խիստ տխուր օրերուն, կը կարծեմ թէ, Վեհափառ, ձեր ներկայութեանը մօտ գործել կարենալուս հակառակ, թշնամի երկրի մը մէջ գտնուող միակ ռուս կինը ես եմ : Ամառ եղանակին, պարմիկիս Աքորփատաքէի ընտանիքին հաս բնակութիւնը եւ կարգ մը ռուս լրտեսներ իմ մօտ պահած ըլլալու ամբաստանութեամբ եղած լրտեսութեանց հետեւանքով, բանտարկուած եմ, այսինքն պարտէզէս դուրս ելլելու արտօնուած չեմ :

Երեք հոգի, մէկը Գերմանացի, երկուքը Աւստրիացի,— երեքն ալ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ — , զիս տեսնելու եկան եւ խնդրեցին որ, եթէ կարելի է, հետեւեալը ներկայացնեմ Ձեր Վեհափառութեան .—

Ինչպէս ինծի ըսին, այժմ ամբողջ աշխարհի մէջ համոզում գոյացած է Ռուսերուն քաջութեանը մասին : Սա պահուս երբ բոլոր պատերազմիկները հաւասար կացութեան մը մէջ կը գտնուին, Վեհափառ, դուք որ աշխարհի մեծագոյն կայսրութեան տէրն էք, ոչ միայն յաղթական բանակի մը Ցարը, այլ խաղաղութեան ալ Ցարը չէ՞ք ուզեր ըլլալ : Միջազգային խաղաղութեան գաղափարը ամէնէն առաջ ձեր ձեռնարկին վրայ է որ Լա Հէյի համաժողովին կողմէ նկատի առնուեցաւ (1899) : Երբ ձեր կողմէ կորովի խօսք մը ըսուի, ահաւոր արեան հեղեղները այլեւս պիտի չհոսին : Ոչ Աւստրիոյ, ոչ Գերմանիոյ մէջ Ռուսիոյ եւ Ռուսերուն դէմ ոչ մէկ վրէժխնդրութիւն կայ : Փրուսիոյ մէջ, բանակն ու նաւատորմիղը կը գիտակցին մեր բանակին քաջութեանը ու արժէքին : Այս երկու երկիրներուն մէջ ալ զօրաւոր մեծամասնութիւն մը հաշտութեան, Ռուսիոյ հետ տեւական խաղաղութեան մը նպաստաւոր կ'արտայայտուի :

Սա վայրկեանիս, ամէն բան,— մարդիկ, երկրին հարստութիւնները, վաճառականութիւնը, բարօրութիւնը դէպի փճացում կը դիմեն : Աւելի հեռուն ալ սա սոսկալի դեղին ցեղը կայ : Անոր դէմ միմիայն մէկ ամրութիւն կայ :— Ռուսիա եւ դուք, Վեհափառ... Ձեր կողմէ մէկ բառ մը . եւ ահա ձեր անսահման ու անհամար թագերուն վրայ յաւիտենականութեան թագն ալ աւելցուցած պիտի ըլլաք :

Այս բոլորը ինծի խօսուած ատեն զարմանահար մնացի : Ես ի՞նչ կրնամ ընել հարցումիս վրայ, ինծի սա պատասխանը տուին — «Այժմ դիւանագիտական ճամբով բան մը ընելու կարելիութիւն չկայ : Մեր խօսակցութիւնը Ռուսիոյ կայսեր պէտք է ներկայացնէք : Վեհապետներուն ամէնէն զօրաւորը, անպարտելի վեհապետը միայն մէկ խօսք երբ ընէ, բնաւ կասկած չկայ թէ, ամբողջ աշխարհ իրեն հետ պիտի ընթանայ» : Հարցուցի .

— Հապա Զանաքքալէ՞ն... Պատասխանեցին .— Ռուսիոյ ցարին այս մասին փափաք մը յայտնելը բաւական է : Անցքը ազատ պիտի ըլլայ » :

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 մայիս.— Տէր եւ Տիկին Կ. Տէրտէրեան իրենց խնդակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կ. Խորօեանի (Ամերիկա) իրենց որդւոյն՝ հայրենակից Պ. Արսէն Խոռոեանի ամուսնութեան առթիւ :

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ճիշդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի :

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ :

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloud մեթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69 :

Մարաջախտ Փէթէն

Մարաջախտ Փէթէն ծնած է Քօշիը - Ցուրի մէջ (Փա տը Քալէ) 1856 ապրիլ 24ին :

Պատերազմական բարձրագոյն վարժարանի մէջ դասախօս, հրամանատար կը նշանակուի հետեւակազօրաց 33րդ գունդին՝ երբ կը ծագի 1914ի պատերազմը :

Եթէ պատերազմ չծագէր, հանգստեան պիտի կոչուէր իբրեւ գնդապետ, ու պիտի չանմահանար : Պատերազմը իր աստղը բարձրացուց, այնքան որ Փէթէն կը համարուի 1918ի յաղթութեան չորս սիւներէն մին (Ժոֆր, Ֆոշ, Կալիէնի) :

1914 Օգոստոսին, Շարլըռուայի ճակատամարտին մէջ կը պաշտպանէ Լանրըզաքի բանակին շարժումները՝ կռուելով Մէօզի վրայ, Տինանի առջեւ : Յետոյ զինք կը գտնենք հետեւակազօրաց 6րդ զօրաբաժնի հրամանատարի դիրքին մէջ՝ երբ տեղի կ'ունենար Մառնի ճակատամարտը : Հոկտեմբերին հրամանատար նշանակուած է 33րդ զօրաբանակին : Արթուայի եւ Սոմի ճակատամարտներուն մէջ կը գրաւէ Ֆրանսայի սպարապետին ուշադրութիւնը : 1915 յունիս 21ին իրեն կը յանձնուի 2րդ բանակը, վարելու համար Շամփանեի յարձակողականը : Եւ սակայն առաւելապէս Վերտէնն էր որ իր անունը հռչակեց աշխարհի : 1916 Փետրուար 26ին ստանձնելով Վերտէնի պաշտպանութիւնը, առսպարէզ կը կարդայ թշնամիին . «Պիտի չկարենան անցնիլ ասկէ» : Վերտէնի պաշտպան զօրքը յոգնած եւ սպառած էր գրեթէ : Երբ կը լսեն թէ Փէթէնն է որ կը հրամայէ այլեւս, նոր եռանդ կը ստանան, կը կռուին այնպիսի հերոսութեամբ մը, որու առջեւ կը խորտակուին բոլոր գերմանական գրոհները :

Ապրիլ 29ին հրամանատար է կեդրոնի բանակախումբերուն : Յետոյ ընդհ. սպայակոյտի պետ : 1917 Ապրիլ 17ին՝ հրամանատար արեւմտեան ճակատի :

Փէթէն անխորտակելի կամքով մը օժտուած, մարդկային է իր վերաբերմունքին մէջ,— իր այդ նկարագրին շնորհիւ էր որ կրցաւ զսպել 1917ի զինուորական ըմբոստութիւնները : Կարգապահութիւն մտցուց բանակին մէջ, զայն առաջնորդելով դէպի յաղթանակ :

Պատերազմէն վերջ եւս ծառայեց երկրին, 1934ին մտնելով Տումերկի դահլիճին մէջ, ու վերջերս ստանձնելով Մատրիտի դեսպանութիւնը :

Իրեն կը վերագրուի Մաժինոյի գծին շինութեան գաղափարը, վերջապէս շնորհիւ իր միջամտութեան էր որ ուժ տրուեցաւ հրասայլերու գործածութեան իբրեւ պատերազմական արդիական զէնք :

Երկրին մէջ կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն, թէեւ շատ համեստ, ամուկէ եւ րէքլամէ հեռու ապրող :

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

FOYER DES COMBATTANTS ARMÉNIENS, 8 Rue Bossuet :

ԳԱՂԹ. ՕՖԻՍ, 71 Ave. Kléber, Paris (16) : Բաց է ամէն օր ժամը 10—12 :

Վէկան

Վէկան ծնած է 1867ին, Պրիւսէլի մէջ : 1885ին կը մտնէ Սէն Սիրի զինուորական վարժարանը, զոր կ'աւարտէ փոխ տեղակալի աստիճանով : Յետոյ կը յաճախէ Սօմիւրի գործնական վարժարանը, ուրկէ կը ղրկուի Շամպէրի, 4րդ հեծելազօրաց գունդը : Ժամանակ մը վերջ մարզիչ սպայ Սօմիւրի մէջ, ուր կը յեղաշրջէ հեծելազօրաց դպրոցին հին տեսակէտները, այդ ձեւով կը նպաստէ այրուձին փոխարինող արդի մեքենաշարժ բանակներու կազմութեան : 1914ին, իբրեւ փոխ գնդապետ, կը հետեւի Զինուորական Բարձրագոյն Ուսման Կեդրոնի դասախօսութեանց, աչառկելով Ժոֆրի, որ շրջանաւարտութեան պահուն՝ խօսքը կ'ուղղէ Վէկանի, մարգարէական գնահատութիւն մը կը կատարէ անոր փայլուն սպայական մասին : Պատերազմը կը ծագի եւ Վէկան հրամանատար կը նշանակուի 20րդ զօրաբանակի հեծելազօրաց գունդին : Կը մասնակցի Նանսիին հետեւող յանթահարելի յարձակման : Վիթիմոնի անտառին մէջ կը կռուէր, երբ Ֆոշ հեռագրով կը կանչէր իր սպայակոյտին գլուխը :

Այնուհետեւ այս երկու մեծ զինուորները կապուած մնացին իրարու : Ֆոշ ջղուտ էր եւ բոցավառ, ներշնչողական իմաստութեամբ մը օժտուած, մինչ Վէկան սառնարիւն եւ գործնապաշտ : Այնքան որ Ֆոշ պահ մը կը տարակուսի Վէկանի վրայ, զայն գտնելով չափազանց պաղ : Բայց Վէկան չուշով ցոյց կուտայ իր արժէքը, — կը գործէ միշտ ծրագիրով, յատակագիծով, գիտական խորհրդածութեամբ : Երբ Ֆոշ սպարապետ կը դառնայ, Վէկան իր մօտն է դարձեալ : Երկու մեծ զինուորներուն միութիւնը կը խորհրդանշէր կարծես Ֆրանսայի միութիւնը : Ֆոշ - Վէկան միութիւնն էր որ 1918 նոյեմբեր 18ին ծունկի բերաւ Գերմանացիները Ռըթոնտի առջեւ :

Վէկան կը մասնակցի Վերսայլի դաշնագրին խմբագրութեան : Յետոյ կը ղրկուի Լեհաստան, պաշտպանելու խաղաղութիւնը : Հասած չհասած՝ մէկ գիշերուան մէջ կը պատրաստէ յարձակողականի յատակագիծ մը եւ նահանջի կը մատնէ բոլշեւիկները, կը փրկէ Լեհաստանը : 1923ին կը ղրկուի Սուրիա, պաշտպանելու Ֆրանսան ընդդէմ Տիւրքերուն : Դամասկոս ըմբոստացած է, Տիւրքերը պարտութեան մատնած են Ֆրանսական զօրքը : Հազիւ Սուրիա հասած՝ կը բանէ ըմբոստներուն պաշարումները եւ կը կախէ տեղն ու տեղը : Յետոյ զինուորական քանի մը արագ շարժումներ եւ կը խաղաղի երկիրը :

Այնուհետեւ յաջորդաբար սպարապետ Ֆրանսայի, փոխ - նախագահ Պատերազմ. Գերագոյն Խորհուրդի, Ընդհ. քննիչ բանակի : Վերջերը հանգստեան կոչուեցաւ եւ սկսաւ գրել Ֆրանսական բանակին պատմութիւնը : Ներկայ պատերազմը ծագած ժամանակ հրամանատար նշանակուեցան արեւելքի բանակներուն :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ մարդահամարի մասնակի փորձ մը կատարուեցաւ, եւ այս առթիւ Թուրքիոյ վիճակագրական դիւանի տնօրէն Ճէլալ Այպար յայտարարեց թէ երկրին բնակչութիւնը կ'աճի 21 առ հազար համեմատութեամբ : Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ որ Հաթայի կցումով (Աղեքսանդրէթի սանճաք), երկրին բնակչութեան վրայ կ'աւելնայ 200 հազար հոգի :

Վեց ամիս վերջ Թուրքիոյ մէջ պիտի կատարուի ընդհանուր մարդահամար մը, որ ցոյց պիտի տայ թէ երկրին բնակչութիւնը իրապէս որքան աճած է հինգ տարի առաջ կատարուած մարդահամարէն ասդին (Ճիւմհուրիէթ, 7 մայիս) :

ՍՂԵՐԴԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Այս խորագրին տակ, «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ (7 մայիս), Փէյեամի Սաֆա կը գրէ .—

Բարեկամ մը կը պատմէր .— Ընդհ. պատերազմին, մասնաւոր առաքելութեամբ մը Իրան գացի : Կ'անցնէի Պաղտատէն : Եփրատի ջուրերուն վրայ իւղի բիծեր տեսանք : Քարիւղ էր : Ժողովուրդը գետափի ցեխը կը հաւաքէր ու կը վառէր : Իսկ մենք զոյգեցինք մեր քիթը եւ անցանք : Մուսուլ Դ.ի օրերէն սկսեալ, Հալէպէն մինչեւ Պաղտատ մարդիկ ձամբորդներ են Եփրատի եզերքն ի վար, գոցելով իրենց քիթը :

Իրանէն վերադարձիս, իջեւանեցայ Քէրքուքի մէջ : Կուսակալն ու քաղաքին մեծերը զիս տարին Պապա Կիւրկիւրի դերեզմանը, քաղաքէն կէս ժամ հեռու : Հարիւրաւոր ժողովուրդ ամէն մէկուն ծռըեր ու դերձաններ կապած էր, մոմի կտորուանք եւ կտորած լաթեր դրած էր : Ժայռերուն վրայ, տասնական սանթիմ տրամագիծով ծակեր : Այդ ծակերէն դուրս կը ժայթքէին բոցեղէն լեզուներ : Քարիւղ էր : Ու զարմանալ խորհեցայ որ Մուրատ Դ.ի օրերէն ի վեր ոչ ոք հետաքրքրուեր է քարիւղին գոյութեամբ : Բոցերը «կիւ'ւր - կիւ'ւր - կիւ'ւր» ձայն հանելով կը պոռթկային : Եւ ժողովուրդը կը կարծէր թէ Սուրբ Պապա Կիւրկիւրն է որ բոց կ'արձակէ : Այդ օրը բախտ չունեցայ Պապա Կիւրկիւրը տեսնելու : 23 տարի վերջ, սակայն, տեսայ, պատկերը : Ֆրանսերէն Vu պարբերաթերթը կը հրատարակէր Մուսուլի քարիւղի հորերուն նկարները, քարտէսները, եւ այդ առթիւ ցոյց կուտար նաեւ «Պապա Կիւրկիւրի քարիւղի հորերը» : Հրաշագործ Սուրբ Կիւրկիւրի լուսանկարը այդ պատկերն էր : Ճարտարարուեստը կամ քաղաքակրթութիւնն էր, որ գծեր էր հրաշագործին այդ պատկերը » :

Երբ մտիկ կ'ընէի բարեկամիս այս խօսքերը, ես կ'ըսէի թէ Սղերդի քարիւղի հորերն ալ այդ ձեւով անտես պիտի մնային, եթէ Թուրքիա կատարած չըլլար մեծ յեղափոխութիւնը, եթէ արդի Թուրքիան հասկցած չըլլար քարիւղին արժէքը :

Տոլար եւ ոսկի ունեցողներուն

Կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէ Ֆրանսահպատակները եւ Ֆրանսական կամ օտար բարոյական անձնաւորութիւնները (ընկերութիւններ եւ խմբակցութիւններ) յունիս 30էն առաջ Պանք տը Ֆրանսի յանձնել ամերիկեան եւ քանատական տոլարները, կամ տոլարի հաշուընթաց մը բանալ Ֆրանսայի մէջ հաստատուած դրամատան մը մէջ :

Ուրիշ հրամանագրով մը, Ֆրանսացի եւ օտար բարոյական անձնաւորութիւնները, Ֆրանսայի, Ալժերիոյ, գաղթավայրերու եւ հովանաւորեալ երկիրներու մէջ պարտաւոր են Պանք տը Ֆրանսի կամ պաշտօնապէս նշանակուած հաստատութեանց յանձնել, յունիս 30էն առաջ, ձոյլ ոսկիները եւ ոսկեդրամները, եւ ընդհանրապէս չբանուած ոսկեղէն առարկաները : Հրամանագիրը որ հրատարակուեցաւ մայիս 21ին, կ'աւելցնէ թէ բացառութիւններ կրնան ըլլալ արհեստական պէտքերու համար : Թերացողները պիտի պատժուին :

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Բոլոր պարասրահները փակուեցան Սէնի նահանգին մէջ, ոստիկանութեան հրամանով : Անթելի կայաններուն մէջ ալ շարք մը սահմանափակումներ հաստատուեցան, եւ մասնաւորապէս կրճատուեցաւ երաժշտական բաժինը :

*** Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը յանձնարարեց իր հպատակներուն իրենց երկիրը դառնալ, որքան կարելի է շուտ, համաձայն արտաքին Նախարարութեան հրահանգին : Չորս - հինգ հազար Ամերիկացիներ կան Անգլիոյ մէջ, շատերը տեւական բնակիչ :

*** Անգլիոյ արտաքին նախարարը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որով կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը միտքէն չանցըներ ռմբակոծել ազատ քաղաքներ, ինչ որ ալ ըլլայ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը : Այս առթիւ կը հերքէ Գերմանիոյ կարգ մը վերագրումները, դիտել տալով թէ Գերմանիա կ'ուզէ գետինը պատրաստել, նոյն տմարդի մեթոտները գործելու համար Անգլիոյ դէմ :

*** Լոնտոնի հանրային պարտէզներուն բոլոր երկաթեայ ցանկապատները վար կ'առնուին, սպառազինութեանց շինութեան յատկացուելու համար : Նոյն գործողութիւնը կը կատարուի ամբողջ Անգլիոյ մէջ, եւ կը յուսան հաւաքել թօն մետաղ ճարել :— Կարագի եւ շաքարի բաժինը նորէն պիտի կրճատուի Անգլիոյ մէջ, Տանիմարքայի եւ Հոլանտայի գրաւման հետեւանքով : Շատ մը թատրոններ փակուեցան : Ամբողջ Լոնտոն միայն պատերազմի մասին կը մտածէ :

*** Պելժիական կառավարութեան անդամներուն մէկ մասը Փարիզ եկաւ, այստեղէն գործելու համար, մասնաւորապէս հազարաւոր գաղթականներու տեղաւորման առթիւ :

*** Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Նախագահ Րուզվէլթի եւ Մուսոլինիի միջեւ փոխանակուած նամակներէն որ եւ է մէկը հրատարակուած չըլլալով, վերջին գիրերն ալ պիտի չհրատարակուին :

*** Աթէնքէն վճռապէս կը հերքեն պուլկարական թերթերու այն լուրը թէ քաղաքական բանակցութիւններ կը կատարուին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 80 միլիոն տոլարի նոր փոխ մը պահանջեց ազգ. պաշտպանութեան համար : Մինչեւ հիմա քուէարկուած բացառիկ վարկերուն գումարը կը հասնի 200 միլիոն տոլարի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ 17 — 22 տարեկան սկսնակ տաքտիլօ օրիորդ մը, նախընտրաբար Ֆրանսական ազգութիւն ունեցող : Գրել «Յառաջ»ի :

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՇԱՔԱՐԻ ՏՈՄՍԸ պիտի հաստատուի յունիս 1էն սկսեալ : Հացի տոմսին գործադրութիւնը յետաձգուած է :

ՑՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Դաշնակցային Խորհուրդը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէ զինուորական ծառայութենէ ազատ քաղաքացիները, եւ 16էն 20 տարեկան երիտասարդները կամաւոր արձանագրուիլ, տեղական պաշտպանութեան համար : Այս տարրերէն կազմուած վաշտերը պիտի գործեն անկարգելներով եւ օդանաւերով կատարուած ձեռնարկներու եւ խափանարար արարքներու դէմ : Ամէն գիւղի եւ քաղաքի մէջ պահակախումբեր պիտի կազմուին, բանակին տեղը բռնելու համար :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ճարտարագործական եւ օդանաւային հաստատութեանց ներկայացուցիչները ժողով մը գումարեցին, փութացնելու համար օդանաւերու շինութիւնը : Նախագահ Րուզվէլթ առաջարկած էր տարեկան արտադրութիւնը հասցնել 50.000ի : Հանրային կարծիքը համաձայն է այս առաջարկին, եւ հիմա միջոցներ կը խորհուին, զայն իրականացնելու համար : Նոր գործարաններ պիտի հաստատուին երկրին մէջ, մինչեւ 30 հատ, եւ իւրաքանչիւրը պիտի արտադրէ ամսական հարիւր օդանաւ : Ներկայ արտադրութիւնը կը հաշուէն տարեկան մօտ 36.000 օդանաւ, իսկ նոր միջոցներով կը յուսացուի 15.000 եւս արտադրել : Հաւանական է որ օրական աշխատանքը բարձրանայ 24 ժամուան :

4000 ԱՐԻՆԵՐ (սկաուտ), 14—19 տարեկան, գործի լծուած են Փարիզի մէջ, օգնելու համար Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներէն եւ Պելժիայէն հասած փախստականներու : Ֆրանսացի սկաուտներու միութիւնը ունի 76.000 անդամներ, որոնց 7 — 8000ը կը գտնուին Փարիզ :

ԳԱՀԻՐԷԻ արքայական մոմիաները եւ ուրիշ թանկագին գանձեր այլուր փոխադրուեցան, ապահովութեան համար :

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 24 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4357

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Սպարապետին յայտարարութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց ինչպէս դաշնակից երկիրներուն, նոյնպէս արտասահմանի մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, Զօր. Վէկան անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է, փոխելու համար ճակատամարտին ընթացքը: Մէկ - երկու օրէ ի վեր թուլցած կ'երեւայ գերմանական յառաջխաղացութիւնը: Նոր սպարապետին յայտարարութիւնը կը յիշեցնէ Ֆոշի աղաղակը.— «J'attaque».

Կռիւները կը շարունակուին լայն ճակատի մը վրայ:

Ամերիկա հետզհետէ աւելի կը հետաքրքրուի Դաշնակիցներուն ճակատագրով: Կարգ մը երեսփոխաններ կ'առաջարկեն որ Մ. Նահանգները Դաշնակիցներուն տրամադրութեան տակ դնեն իրենց նաւատորմը, կամ ուղղակի ծախեն իրենց օդանաւերը եւ մարտանաւերը: Փարիզի թերթերը միշտ կը յիշեցնեն թէ Ամերիկա չի կրնար անտարբեր մնալ այս պատերազմին մէջ, քանի որ Գերմանիոյ յաղթանակը պիտի վտանգէ ոչ միայն քաղաքակրթութիւնը, այլ եւ սպառնալիք մը պիտի դառնայ Մ. Նահանգներուն համար: Այս շարժումին գլուխն անցած է «Թան»ը, որ Իտալիոյ ալ կը յիշեցնէ թէ միայն Դաշնակիցներուն յաղթանակով կրնայ գոհացնել իր պահանջները:

Մուսոլինի կը շարունակէ քար լռութիւն պահել, մինչ զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին Պալքաններու մէջ: Օրինակ՝ Ռումանիոյ զօրաշարժը:

*** Զինուորներուն ուղղուած նամակներու յապաղման առթիւ, թղթատարական նախարարը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ ի՛նչ անձնուիրութեամբ կը գործեն բանակին թղթատարական պաշտօնեաները, այր թէ կին, իրենց պարտականութիւնը կատարելու համար: «Գիտէ՞ք որ հարիւրաւոր պաշտօնեաներ կը գործեն թշնամի ուժերու կրակին տակ: Քսան տարեկան աղջկան մը Պատերազմական Խաչ առաջարկուեցաւ, իր քաջադործութեան համար: Ուրիշ մը իր պաշտօնին գլուխը մնաց, մինչ զրասենեակին տանիքը բռնկած էր: Պաշտօնեայ մը սպաննուեցաւ իր խումբին գլուխը, եւ բոլորը վիրաւորուեցան: Ցրուիչ մը սպաննուեցաւ երբ նամակները կը բաժնէր ռումբերու տեղատարափին տակ...»:

Նամակատուները բաց պիտի ըլլան կիրակի առտուները:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Օրէնքը քուէարկուեցաւ երեք ժամէն

Մայիս 22ը աննախընթաց թուական մը կը բանայ Մեծն Բրիտանիոյ պատմութեան մէջ: Այդ օրը Խորհրդարանը միայն մէկ ժամ վիճաբանելով, ընդամէնը երեք ժամուան մէջ քուէարկեց օրէնք մը, որով բացարձակ լիազօրութիւններ կը տրուին Չըրչիլի դահլիճին: Կառավարութիւնը իրաւունք ստացաւ շարժման մէջ դնելու երկրին ամբողջ ուժը, մարդկային թէ նիւթական, վճռականօրէն վարելու համար պատերազմը: Մէկ խօսքով, Չըրչիլ կը դառնայ տեսակ մը դիկտատոր:

Օրինագիծը կարդաց աշխատաւորական նախարարը, Էթլի, որ Չըրչիլի փոխանորդն է երեսփ. ժողովին մէջ: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, Էթլի յայտարարեց.

— «Այսօրուան պէս ստիպողական պարագաներու մէջ, կառավարութիւնը պէտք է անհրաժեշտ իրաւասութիւններն ունենայ շարժման մէջ դնելու բոլոր աշխատանքը, բոլոր աղբիւրները, բոլոր անձերը, այր թէ կին, ինչ դասակարգի ալ պատկանին, օգտագործելու համար անոնց աշխատանքը եւ ստացուածքները: Լա՛ւ հասկցէք: Միայն բանուորները չեն որ շարժման մէջ պիտի դրուին: Ամէն մարդ, ինչ դասակարգի ալ պատկանի, պարտաւոր է ծառայել Ն. Վեհափառութեան, երկրին: Կառավարութիւնը պիտի հսկէ աշխատանքի ժամերուն եւ պայմաններուն վրայ: Հոն ուր հաւաքական պայմանագիրներ կան, պիտի գործադրուին: Գործատէրերը պարտաւոր են կառավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնել իրենց տետրակները: Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս օրէնքին ազդեցութիւնը անհատական սեփականութեան վրայ: Կարգ մը հաստատութիւններ անմիջապէս պիտի դրուին կառավարութեան հսկողութեան տակ, ուրիշներ յառաջիկային: Կառավարութիւնը ինք պիտի ճշդէ թոշակները եւ շահերը: Տարապայման շահերուն վրայ տուրքը պիտի ըլլայ հարիւրին հարիւր: Ոչ մէկը պիտի կրնայ օգտուիլ ազգային ստիպողութեան վիճակէն: Անհատական շահը պէտք է տեղի տայ հանրային շահուն: Կառավարութիւնը տակաւին որոշած չէ թէ դրամատուները հսկողութեան տակ պիտի առնուին կեդրոնական իշխանութեանց կամ շրջանային յանձնաժողովներու միջոցաւ: Տիրական խնդիրն է արտադրութեան հարցը: Նախարարութիւնները պիտի հաղորդեն իրենց պէտքերը նախանիւթերու եւ բանուորներու մասին: Տրամադրելի աղբիւրները եւ մարդիկը պիտի բաժնուին համաձայն եղած պահանջին: Այս իրիկուն իսկ մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի գործէ սպառազինութեանց մատակարարութեան համար: Ուրիշ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի անմիջապէս, վարելու համար աշխատանքի պայմանները: Հաւանական է որ աշխատաւորներու տրուած կարգ մը առաւելութիւններ զոհուին առժամապէս, բայց անոնք ամբողջովին պիտի վերահաստատուին պատերազմէն վերջ: Ամբողջ ժողովը կ'ըմբռնէ կացութեան ծանրութիւնը: Չենք գիտեր թէ ի՛նչ կրնան բերել յառաջիկայ քանի մը շաբաթները, նոյնիսկ օրերը: Անողոք թշնամի մը ամէն ինչ նժարին մէջ նետած է, յաղթութիւն պարտադրելու համար: Մենք վճռած ենք թոյլ չտալ որ յաջողի: Պէտք է ամէն բան տրամադրենք պատերազմը շահելու համար»:

Աշխատաւորական երեսփոխան մըն ալ ձայնակցելով, շեշտեց թէ «պէտք է զոհել կարգ մը ազատութիւններ, փրկելու համար ազատութիւնը»: Սպառազինութեանց գործարանները գիշեր ցերեկ պիտի բանին շաբաթը եօթը օր:

ՊԱՊԸ որոշեց դադրեցնել բոլոր ունկնդրութիւնները:

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

ՉԸՐՉԻԼ ՆՈՐԷՆ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

Կացութիւնը ծանր է դեռ, բայց ոչ տագնապալի

Զեկոյց թիւ 523, մայիս 22, առաւօտ (266րդ օր).— Թշնամին իր ճնշումը շարունակեց դէպի ծովեզերք, արշաւներ կատարելով մեքենաշարժ փոքր ջոկատներու միջոցաւ: Արաս մեր ձեռքն է այժմ: Լոռէնի մէջ թշնամին կրակ տեղացած ըլլալով մեր ճակատին ետեւը հաստատուած երեք քաղաքներու վրայ, փոխադարձաբար մենք ալ կրակեցինք գերմանական ճակատին ետեւը հաստատուած երեք քաղաքներու վրայ:

Զեկոյց թիւ 524, իրիկուն.— Ցերեկուան ընթացքին կռիւները շարունակուեցան հիւսիսի եւ Պելժիոյ մէջ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

Բրիտանական անթէլը կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսական հողին վրայ մղուած ճակատամարտը հասած է իր տագնապալի շրջանին: Թշնամիին ճնշումը սաստկացաւ Սոմի հիւսիսային կողմը: Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը կը բացատրէ թէ հիւսիսային արեւմտեան Ֆրանսայի կարգ մը շրջանները գրաւող գերման ուժերը կը բաղկանային բաղդատաբար փոքրաթիւ մեքենաշարժ ջոկատներէ,— քանի մը հազար հոգի եւ՛ ոչ թէ բանակ մը:

Մեծ գործունէութիւն կը տիրէ Մանշի մէջ, ուր թշնամի օդանաւեր յարձակեցան նաւերու վրայ: Բրիտանական օդատորմիղը եւ հակօդային մարտկոցները կրակ բացին: Քէնթի եւ Սըսէքսի բնակիչները առտուն կանուխ արթնցան, պայթիւններ լսելով ծովուն վրայ: Հետապնդուած թշնամի օդանաւերը ռումբեր արձակեցին, խուսափելու համար: Քանի մը ռումբեր ինկան ցամաքի վրայ, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով: Թշնամի օդանաւեր սաւառնեցան Թէյմզ գետին վրայ:

Մայիս 22ին թշնամին կրակ տեղաց նաեւ Մանշի ֆրանսական նաւահանգիստներուն վրայ:— Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայ. օդատորմիղը ռմբակոծեց բազմաթիւ թշնամի զօրամասեր, երկաթուղիներ, մթերանոցներ եւ կամուրջներ, Էքս լա Շափէլի, Նամիւրի եւ Տինանի շրջաններուն մէջ եւ Մէօզի վրայ: Սըտանի շրջանին մէջ կատարուած արշաւներու ընթացքին վար առնուեցան վեց օդանաւեր, վեց ընդհարումներու միջոցին: Նոյն օրուան ընթացքին վար առնուած օդանաւերուն թիւն է 20:

«ԵԹԷ ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԴԻՄԱՆԱՆՔ ...»

Նոր սպարապետը, Զօր. Վէկան, քննական պտոյտ մը կատարելով ռազմադաշտին վրայ, վերադարձաւ Փարիզ: Այս առթիւ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլին.

— «Սպարապետը վերադառնալով ճակատէն, ըսաւ ինծի.— Կատարելապէս վստահ եմ, եթէ ամէն մարդ կատարէ իր պարտականութիւնը, դաժան կորովամտութեամբ»: Քաղաքային բնակչութիւնը պէտք չէ ահուդողի մատնուի գերման մեքենաշարժ զօրամասերու արշաւներէն, որ կը յիշեցնեն երբեմնի հեծելազօրքի արշաւները. անոնց յանդգնութիւնը շատ սուղի կրնայ նստիլ: Քաղաքացիները պէտք է մնան իրենց գործին գլուխը: Արտադրութեան որեւէ նուազում տկարութիւն մըն է հայրենիքին համար: Այս իմաստով հրամաններ տրուած են քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց: Կը կրկնեմ, եթէ մէկ ամիս դիմանանք— եւ պիտի դիմանանք որքան պէտք է— յաղթանակի ճամբուն երեք չորրորդը կտրած պիտի ըլլանք»:

Տեղական թերթերը կը բացատրեն թէ Զօր. Վէկանի հաւատքը «հրամանատարութեան լաւատեսութիւն» չէ, այլ արդիւնքը իր տեսածներուն,— զօրքին բարոյական կորովը եւ ներկայ զինուորական կացութիւնը բարեփոխելու հնարաւորութիւններ: Այս լաւատեսութեան ապացոյց մը կը համարուի Արասի վերագրաւումը: Յետոյ, ծանրակշիռ պարագայ մը չի համարուիր գերմանական յառաջխաղացութիւնը Ամիէնէն Ապպէվիլ եւ թերեւս մինչեւ Մանշի ափերը, քանի որ այդ զօրամասերը կը բաղկանան թեթեւ հրասայլերէ, հեծելանուորդներէ եւ օդաշրջիկներէ, ընդամէնը 3 — 4000 հոգի:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պ. Չըրչիլ Փարիզ եկաւ առջի օր, խորհրդակցելու համար Ֆրանսայի վարչապետին եւ սպարապետին հետ, ընկերակցութեամբ զինուորական մասնագէտներու: Վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունենալէ վերջ Պ. Ռէյնոյի հետ, ներկայացաւ Զօր. Վէկանի եւ լսեց անոր լուսաբանութիւնները կացութեան մասին:

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

Տեղական թերթերու զինուորական տեսութեանց համաձայն, կռիւները կը շարունակուին Մանշի նաւահանգիստներուն գրաւման համար: Գերմանները մասնաւորապէս կը ճնշեն Վալանսիէնէն Քամպրէ երկարող ճակատին վրայ, Պելժիայէն զրկուած դաշնակից ուժերուն դէմ: Շատ բան կախում ունի այս ճակատամարտին ելքէն: Անվթար կը մնան հիւսիսային շրջանի անգլեւ-ֆրանքեւպելժիական բանակները, բռնելով գիծ մը՝ Կանտի (Պելժիա), Լիլի, Տուէի շրջանին մէջ: Ասոնց վրայ կը ճնշէ գերմանական բանակ մը հիւսիսէն, Շէլտի եւ Սքարփի մէջ (Պելժիա): «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի կարծիքով, այս դաշնակից բանակը ի վիճակի է յարձակողականի ձեռնարկելու դէպի հարաւ, եւ կամ պաշտպանողականի վրայ մնալու Մանշի նաւահանգիստներուն առջեւ, որոնց շնորհիւ կրնայ պաշար եւ ռազմանիւթ ստանալ անգլիական տորմիղին միջոցաւ:

Հարաւային շրջանի Ֆրանսական բանակը իր դիրքերը կը չակէ Սոմի վրայ, որուն բոլոր կամուրջները քանդուած են եւ Էնի վրայ,— Համ, Լա Ֆէռ, Լանի եւ Ռըթէլի հարաւակողմը: Անվթար մնացած այս երկու դաշնակից բանակներուն միջեւ Գերմանները ճեղք մը բացած են Սոմի երկայնքը, իրենց թեթեւաղէն մեքենաշարժ զօրամասերու յառաջխաղացութեամբ, Պելժիոյ եւ հիւսիսային - արեւելեան Ֆրանսայի դաշնակից ուժերը բաժնելով Սոմի եւ Էնի ֆրանսական բանակներէն: Այս երկու դաշնակից բանակները իրարմէ բաժնուած են աւելի քան 50 քիլոմ. հեռաւորութեամբ: Գերմանները կը ջանան պահել Սոմի այս գիծը: «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակցին կարծիքով, այժմ խնդիրը այն է թէ Դաշնակիցները պիտի կրնա՞ն փակել այս ճեղքը եւ գերի բռնել գերման զօրամասերը, թէ Գերմանները պահելով եւ ամրացնելով այս ճեղքը, պիտի հարկադրեն հիւսիսային շրջանի դաշնակից բանակը անձնատուր ըլլալ կամ դէպի Հիւսիսային ծով քաշուիլ: Փարիզի զինուորական շրջանակներուն մէջ ծանր սպառնալիք մը չի համարուիր գերման մեքենաշարժ զօրամասերու ներկայութիւնը Սոմի հովիտին մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, այս թեթեւաղէն զօրամասերը երեքշաբթի օր մինչեւ Ապպէվիլ յառաջանալէ վերջ, հեռացած էին նոյն արագութեամբ: Ամէն պարագայի մէջ, անձկութեամբ կը սպասուի այս կռիւներու ելքին: Կարգ մը լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ մեքենաշարժ ուժերուն գլխաւոր մասը կը գտնուի դէպի արեւելք, մօտաւորապէս Սէն Քանթէնէն մինչեւ Քամպրէ: Գերմանները նոր փորձեր չկատարեցին Էնը անցնելու կամ Մաժինոյի գիծը ճեղքելու համար Մալմէտիի մէջ:

*** Ահազանգը առջի օր հնչեց կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ, տեւելով 40 վայրկեան:

** Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Պելժիոյ ածխահանքերուն 80 առ հարիւրը ողողուած էին Գերմաններու ժամանումէն առաջ:

*** Հոլանտական բանակին մնացորդները կը վերակազմուին Դաշնակիցներու կողմէ: Հոլանտական գրեթէ բոլոր մատանաւերը Անգլիա հասած են: Հոլանտացիները քաշուելէ առաջ քանդած են նոր շինած նաւերը եւ նաւամատոյցները:

*** Դաշնակիցները Պելժիոյ մէջ գերի բռնեցին 200 նացիներ, անցեալ շաբթուան ընթացքին: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին գերմանական սպարապետութեան, քաղաքացիներու եւ զինուորներու կացութեան, ինչպէս եւ սպառազինութեանց մասին: Բոլորն ալ անմիջապէս դատուելով, պիտի պատժուին իբրեւ լրտեսներ:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

«Դաշնակիցներուն պարտութիւնը Թուրքիոյ պարտութիւնն է»

Ակադեմական Ժէռօմ Թառօ, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց Պալքաններու, Սուրիոյ, Իրաքի եւ Իրանի մէջ, Անգարա հանդիպելով, ունկնդրութեան ընդունուած է նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ:

Գրագէտ ակադեմականը անցեալ տարի կծու բողոքներ հրատարակած էր Սանճաքի լքումին առթիւ, բայց կը պատմէ թէ Թուրքերը քէն չէին պահած եւ լաւ ընդունելութիւն գտաւ Անգարայի մէջ: Ահաւասիկ նախագահ Իսմէթի յայտարարութեանց ամփոփումը «Փառի Սուար»էն.

— «Սանճաքի խնդիրը կարգադրուած ըլլալով, ոչ մէկ բան կը բաժնէ մեր երկու երկիրներ եւ մեր բարւոք համաձայնութիւնը խաղաղութեան լաւագոյն պայմանն է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ («եւ մեր ամէնէն ապահով գրաւականը հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի մէջ», կ'աւելցնէ Պ. Թառօ): Կրնա՞ք պատկերացնել թէ՝ օրուան այս ժամուն ի՛նչ պիտի ըլլար պալքանեան երկիրներու, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ նոյն ինքն Պուլկարիոյ վիճակը, սեղմուած՝ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, եթէ Թուրքիա յայտարարած չըլլար թէ հաստատապէս Դաշնակիցներու կողմը կը մնայ, պահպանելու համար արեւելեան դոյավիճակը: Մեր շահերը իրարու կապուած են: Դաշնակիցներուն մէկ պարտութիւնը մեր իսկ պարտութիւնը պիտի ըլլայ»:

Նախագահը եւ ֆրանսացի ակադեմականը աւանդ. սուրճը ճաշակելէ վերջ, կը խօսին պալքանեան եւ արեւելեան դաշինքներու մասին: Իսմէթ Ինէօնիւ չի կասկածիր զանոնք ստորագրող երկիրներու հաւատարմութենէն: «Ես այս մասին վստահ եմ մանաւանդ անոր համար որ այդ բոլոր երկիրները կը վերստանան իրենց վստահութիւնը, տեսնելով Դաշնակից ուժերուն աճումը արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Անոնք գիտեն որ ձախողանքի պարագային իրենց համար անսասան նեցուկ մը պիտի հանդիսանայ թրքական ուժը: Գալով Պուլկարներուն, անոնք միշտ կը կրկնեն իրենց խաղաղասիրութեան եւ բարեկամեցողութեան հաւաստիքները. իսկ Ռուսերը հանդարտ կը մնան առայժմ: Մենք յաճախադէպ յարաբերութիւններ ունինք անոնց հետ, ինչ որ չարգիլեր որ բոլորովին անգիտանանք իրենց դիտումները»:

Թղթակիցը ջերմապէս գովելով Թուրք նախագահին վարչական եւ զինուորական կարողութիւնները, ինչպէս եւ պարզութիւնը, կ'աւելցնէ թէ Թուրքիա տենդագին յառաջ կը տանի զինուորական պատրաստութիւնները: «Մեր Թուրք բարեկամները պատրաստ կը կենան եւ հաւատարիմ պիտի մնան իրենց յանձնառութեանց»:

1.300.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը զօրաշարժ յայտարարեց մայիս 22ին: Ընդհ. սպայակոյտը հրամայեց պահեստիներուն իրենց գունդերուն միանալ 24 ժամէն: Արձակուրդ ստացած զինուորներուն ալ հաղորդուեցաւ հրամանը: Այս զօրաշարժով Ռումանիա կազմ եւ պատրաստ կ'ունենայ 1.300.000 զինուոր: Զօրաշարժին պատճառ կը համարուի խորհրդային զօրքին համախմբումը Հունգարիոյ սահմանին վրայ: Ուրիշ խօսքով, կը վախ -

(… շարունակութիւնը … Բ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Զօր. Պրոսէ այսպէս կը ներկայացնէ մեքենական պատերազմը .—

Հակառակ լեհական պատերազմին, երբ զինուորական գործողութիւնները տեղի ունեցան նախորդ պատերազմին գործողութիւններէն բոլորովին տարբեր ձեւով մը, եղան շատեր որոնք չհամոզուեցան Թէ պատերազմի նոր եղանակ մըն է ստեղծուած: Անոնք կը պնդէին Թէ Լեհաստանի պարագան բացառիկ էր, Թէ այդ երկիրը կառչած կը մնար 1914ի մեԹոտներուն, Թէ շատ քիչ էին մեքենական զէնքերը՝ հրասայլ, օդանաւ, հրասայլի խորտակիչ, ընդհակառակն իր ամբողջ ուժը տուած էր հեծելազօրքին, վերջապէս մեծ յոյսեր դրած էր իր սքանչելի հետեւակազօրքին վրայ՝ շարժուն բանակներու գործողութիւններ կատարելու համար, ճիշդ ինչպէս 26 տարի առաջ: Բոլորովին անհիմն չէն այս դիտողութիւնները: Բայց անոնք եզրակացնելով կը պնդէին Թէ Գերմանները չէն կրնար պատերազմական նոյն մեԹոտները գործադրել եւ սրընԹաց արշաւներ կատարել արեւմտեան ճակատին վրայ:

Երբ գերմանական մեքենաշարժ երկու զօրասիւն, մէկ ամիսէն պակաս ու կարճ ժամանակի մէջ, արագօրէն բարձրացան Նորվեկիոյ Կուտպրան-դատալ եւ ՕսԹէրտալ կոչուած լեռնային հովիտներն ի վեր, այդ տեսակէտն ունեցողները վերադնահատութեան ենԹարկեցին իրենց ըմբռնումները: Քիչ վերջ, յարձակելով Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի վրայ, Գերմանները սկսան արշաւել ճիշդ ինչպէս Լեհաստանի մէջ:

ԹէԹեւ այլ զրահապատ մեքենաշարժ զօրաբաժինները յառաջ կը սուրային, մինչ անոնց ետեւէն քամիոններով կը փոխադրուէր հետեւակազօրքը: Արագօրէն եւ կարճ ժամանակի մէջ անակնկալ յաջողութիւններ կ'ունենային,— այսպէս անցան Ալպէրի ջրանցքը, որու վրայ հիմնուած է Պելժիոյ պաշտպանութեան դրութիւնը, իրենց առջեւէն քշեցին պելժիական Լիւքսէմպուրկի պաշտպաններ, արդէլք հանդիսանալով անոնց ռազմագիտական քանդումներուն, ու մէկ ոստումով հասան Մէօզ, ճեղքեցին Փրանսական ամրութեանց մէջ:

Դէպքերը այնքան խօսուն են, որ կարելի չէ այլեւս ականջ գոցել ,— այո, մեքենական պատերազմը բացառիկ պարագայ մը չէ, արկած մը չէ, այլ արդիական իրողութիւն մը :

Ճիշդ է որ Գերմանները չհնարեցին այս մեԹոտը: Անոնք սակէ անկէ օ- րինակելով զանազան նուաճումներ, ըստ երեւոյԹին երկրորդական, կատարելագործեցին, ընդհանրացուցին, գործնականացուցին եւ պատերազմի ահարկու մեԹոտի մը վերածեցին : Այսպէս զրահապատ մեքենաշարժ զօրաբաժիններու կազմութեան գաղափարը առին Անգլիացիներէն, զարգացուցին եւ հսկայ ուժ մը կազմեցին՝ զայն օգտագործելու համար պատերազմի բոլոր գործողութիւններուն մէջ: Սպանիոյ մէջ ուսումնասիրեցին ցածէն Թռչելու եղանակին առաւելութիւնները եւ այսպէս ստեղծեցին օդամարտի ահարկու զէնք մը: Ամերիկացիներուն հետեւելով, կատարելագործեցին օդանաւերու ուղղահայեաց վայրէջքը, եւ այդ ուղղութեամբ մարզելով հազարաւոր օդանաւորդներ, մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգեցին :

Եւ ահա փաստը ցոյց տուաւ որ զէնքի այդ երեք ձեւերը միացնելով իրարու՝ կարելի է պատերազմական ահարկու ուժ մը ստեղծել: Մեքենական այսպիսի զէնքերու դէմ պաշտպանութենէ զրկուած երկիր մը ծանր հետեւանքներու կ'ենԹարկուի: Նոյն իսկ եԹէ երկիր մը օդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան միջոցներ, յարձակող հրասայլերը խորտակող զէնքեր ունի, մեծ դըժուարութիւններու կը բախի, երբ համերաշխ չեն գործեր այդ զէնքերը :

Հետեւաբար, պէտք է այլեւս ընդունիլ որ պատերազմի նորագոյն ձեւն է բանակներուն առջեւէն յառաջ վարել զրահապատ մեքենաշարժ զօրամասեր, որոնք իրենց կարգին պիտի յառաջանան ցածէն Թռչող, նոյնիսկ ուղղահայեաց վայրէջքներ կատարող օդանաւերու ամպի մը տակ, անոնց պաշտպանութեամբ :

Մեքենաշարժ զօրաբաժինները եւ օդային տորմիղները պէտք չէ յառաջապահ նկատել, ոչ ալ հետազօտիչ, այլ գործիքներ որոնք առաջին բախումը պիտի կատարեն, խորտակելու համար ամէն ընդդիմութիւն, ատոր համար՝ գերազանցօրէն յարձակողական զօրութեամբ օժտուած, իրարմէ անկախ խումբերով գործելու ընդունակ:

Անոնց ետեւէն կը յառաջանայ հետեւակազօրքը, ոտքով կամ փոխադրակառքերով, օգտուելու համար մեքենաշարժ զօրաբաժիններու յաջողութիւններէն: Հետեւակազօրքին կ'ընկերանայ հրետանին: Յառաջացող այս բանակը պէտք է պաշտպանել մեքենաշարժ զօրաբաժիններու հաւանական կողմնակի յարձակումներուն եւ օդանաւերու կրակին դէմ, այդ նպատակով՝ բանակին պէտք է ընկերացնել հրասայլ եւ օդանաւ խորտակող զէնքեր :

Զրահապատ զօրաբաժիններու եւ յառաջընԹաց օդանաւերու գործակցութիւնը շատ քիչ անգամ կը խըզուի: Պատերազմի այս զէնքերուն դերըն է Թափանցել Թշնամի դիրքերէն ներս, ճեղք բանալ ու խանգարել Թիկունքի զինուորական կարգապահութիւնը : Անոնց արագ եւ յանկարծական յարձակումը կարելի է խորտակել ամուր ճակատ մը կազմելով՝ օդանաւերու դէմ գործող Թնդանօթներով եւ հրասայլեր ջախջախող զէնքերով: Այնպէս որ ճակատամարտները կրնան ստանալ զանազան ձեւեր,— երբեմն մենամարտ երկու Թշնամի զրահապատ բանակներու միջեւ, երբեմն զրահապատ զօրաբաժիններու եւ յառաջամարտ օդանաւերու կողմէ յարձակում դիրք մտած կամ յառաջ շարժող զօրքին վրայ, երբեմն դասական ճակատամարտներ հրասայլերու բախումով եւ հրետանիի մասնակցութեամբ :

Կարգ մը զինուորականներ երկար ատեն մերժեցին ընդունիլ, որ կարելի է պատերազմ մղել միայն զրահապատ ուժերով, անոնց տեսակէտն այն է Թէ պատերազմին յաջողութիւնը կախում ունի բոլոր տեսակէ զէնքերու ներդաշնակ եւ հաշուուած գործակցութենէն, իւրաքանչիւր զէնքի տալով իր անկախ գործունէութեան պայմանները: Այս մեծ օրէնքը չէ կորսնցուցած իր արժէքը, բայց պէտք է նկատի առնել այն իրողութիւնը Թէ արագաշարժ եւ արդիական հզօր զէնքեր ցոյց տուին որ մեծ դեր կրնան խաղալ պատերազմի մէջ: Սովորական ճամբաներու վրայ ժամական 15 քիլոմեԹր, իսկ հարԹ ճամբաներու վրայ ժամական 30 քիլոմեԹր սուրացող զրահապատ զօրաբաժիններուն առջեւ, ինչպէս նաեւ ժամական 500 քիլոմեԹր սուրացող օդատորմիղի մը առջեւ կարելի չէ կռիւի հանել հետեւակազօրքը որ կը քալէ ժամական 1 կամ 2 քիլոմեԹր : Այսուհանդերձ կարելի է օգտագործել մեքենաշարժ փոխադրակառքերով արշաւող հետեւակազօրքը, ուժ տալու համար հրասայլերու յարձակումին:

Եզրակացնելով, կրնանք ըսել Թէ զինեալ ուժերու գործակցութիւնը կը կատարուի երկու աստիճանի վրայ, — առաջին՝ զրահապատ զօրաբաժինները եւ յառաջամարտ օդատորմիղը կը գործեն միասնաբար: Այս արագընԹաց ուժերուն կ'ընկերանան հետապնդիչ եւ ռմբաձիգ օդանաւեր, պաշտպանելու համար ճակատը խորտակող գործողութիւնները: Երկրորդ՝ հետեւակազօրքը, հրետանին, հրասայլերը, զինուորական ճարտարագիտութիւնը, օդանաւորդութիւնը կը գործակցին՝ մղելու համար ընդհանուր պատերազմ մը :

Գերմանիա կ'ուզէր Ռուսերուն ծախել Թուրքիան

ԽՄԲ.— Երէկ տպեր էինք Հիւսէյին Ճահիտի յօդուածաշարքին Ա. մասը: Ահաւասիկ երկրորդը: Ռուս իշխանուհին է որ կը շարունակէ ցարին գրած նամակը.—

Ինծի հետ խօսողները դիւանագէտներ չեն, բայց բարձր դիրք մը կը գրաւեն: Անոնք Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ վեհապետները անձամբ կը ճանչնան եւ անոնց հետ կը յարաբերին: Այս առԹիւ կը յիշեմ իշխան Լոպանովը որ Ձեր Վեհափառութեան եւ Ռուսիոյ խիստ անկեղծ կերպով կապուած եւ հաւատարիմ էր: Ան որքան շատ կողմնակից էր երեք կայսրերուն բարեկամութեան, երեք կայսրերու զինակցութեան :

Հոս, դարձեալ կը ներկայացնեմ. ինչպէս որ Ռուսիոյ դէմ ո եւ է վրէժխնդրութիւն չկայ, նոյնպէս Թշնամական զգացում ալ գոյութիւն չունի: Զիս տեսնելու եկող երեք անձերը Ռուսիա բնակած են: Ռուսիան կը ճանչնան ու կը սիրեն զայն: Ճափոնի եւ Ֆրանսայի դէմ ալ ո եւ է հակառակ զգացում եւ ցասում չկայ: Սակայն Անգլիոյ դէմ վրէժխնդրութիւնը շատ մեծ է:

Վեհափառ, վերը գրածներս ձեզի ներկայացնելու իրաւունքը չկրցայ տեսնել մէջս: Անոնք ինծի այնպիսի պահու մը ըսուած են, որ ատեն Ձեր Վեհափառութեան ոչ Գերմանիոյ, ոչ ալ Աւստրիոյ մէջ մէկ ներկայացուցիչը չէր գտնուեր: ԵԹէ սակայն սխալ ըրած եմ, Ձեր Վեհափառութեան ներում շնորհելը կը խնդրեմ :

Բացարձակ է Թէ, Ձեր Վեհափառութեան խաղաղութեան ի նպաստ սէրը բացայայտ ըլլալով, ձեզի մտերիմ եւ վստահութիւնը վայելող անձի մը միջոցաւ երբ ուզուի համոզում գոյացնել վերեւ գրածներուս մասին, ինծի հետ տեսակցող անձերը ամէն բան պիտի կրնան կրկնել օտար երկրի մը մէջ: Այս երեք անձերը դիւանագէտ չեն, այլ պարզապէս երկու Թշնամի երկիրներուն արժանաւորն են »:

X

Ահա Գերմաններուն Ռուսերուն մասնակի հաշտութեան առաջին առաջարկը այս նամակով տեղի կ'ունենայ: Երկուստեք պատերազմի մէջ գտնուելով, Գերմանները Ռուսիոյ կայսերական պալատին պատկանող եւ պալատին վստահելիներէն կնոջ մը փորձի պաշտօն յանձնած են: Կը նշանակէ Թէ ձեռքի տակէ սակարկութիւն մը ծայր տուած է: Ռուսերը սիրաշահելու համար մեծագոյն պատառը Նեղուցները պիտի ըլլան: Գերմանները, հասկցնելու համար Թէ այս մասին Ռուսերը գոհ պիտի Թողուն, իբր միջնորդ գործածած կնոջ՝ «Զանազանլէն ի՞նչ պիտի ըլլայ » հարցումին, «Անմիջապէս որ Ռուսիոյ կայսրը փափաք յայտնէ, անցքը ազատ պիտի ըլլայ» պատասխանելով, դէպի Թուրքիոյ իրաւունքներուն ոտնակոխումը քայլ մը նետած կ'ըլլան: Թէ սակարկութիւնը ի՞նչպէս կատարուած է, պիտի հասկնաք ստորեւ հրատարակուած փաստաԹուղԹերէն .—

Պերլին, 14 — 27 Մայիս 915

« Վեհափառ Տէր,

Ձեր Վեհափառութեան անգամ մը եւս գրել կը համարձակիմ: Այս անգամ կը գրեմ Պերլինէն ուր հրաւիրուած եմ (աւելի ճիշդը Քլայն Վարթէնշթայնէն եկան առին զիս): Գերմանիոյ մէջ գերի պահուած զարմիկս ցոյց տալ պատրուակեցին. բայց իրականին մէջ նպատակը հնարաւորութիւն տալ է որպէսզի Ձեր Վեհափառութեան ներկայացնեմ Պերլինի մէջ ունեցած տեսակցութիւններս :

Ձեր Վեհափառութեան ծանօԹ է Թէ, Օգոստոսէն ի վեր Քլայն ՎարԹէնշթայնի մէջ քիչ շատ բանտարկուած եմ. պարտէզէն դուրս ելլել արգիլած էին. մինչդեռ Պերլինի մէջ կատարելապէս ազատ եմ եւ ասկէ կ'օգտուիմ: Պերլինի եւ Գերմանիոյ մէջ ոչ մէկ օտարի ունեցած իրաւունքները կը վայելեմ :

Վիլհելմ կայսրը տեղեակ է Ձեր Վեհափառութեան եւ կայսրուհիին ինծի հանդէպ ունեցած համակրանքին, իրաւական տեսակէտով վայելած առանձնաշնորհներուս: Խղճովին կը տանջուիմ Ռուսիայէն հեռացած եւ այս դժուարին վայրկեաններուն անոր օգտակար չկարենալ ըլլալուս համար:

Սակայն, Թերեւս աստուածային գնահատանքը այսպէս է եւ հայրենիքէս հեռու գտնուելուս հակառակ դարձեալ անոր պիտի կրնամ ծառայել: Ահա այս նպատակով է որ, լըսածներս իմացնելու համարձակութիւն կ'ունենամ: Դեռ փետրուարի վերջերը, ինչպէս գրած էի Ձեր Վեհափառութեան, հաշտութեան մասին խօսելու համար, Քլայն ՎարԹէնշթայնի մէջ զիս տեսնելու եկած էին:

Այժմ կատարած բոլոր տեսակցութիւններս, մասնակի բնոյԹ ունենալով հանդերձ, դիւրութեամբ կը հասկցնեն որ, Ռուսիոյ հետ հաշտութեան փափաքը շատ զօրացած է: Բազմաթիւ անձեր զիս տեսնելու եկան: Մասնաւորաբար, արտաքին նախարար Եակով զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնամ, քանիցս այցելեց ինծի եւ ներկայ կացութեան մասին երկարօրէն խօսեցաւ: Անմիջապէս աւելցնեմ Թէ, անոր փափաքովն ու տեղեկութեամբը կ'իմացնեմ այդ տեսակցութիւնները: Ֆրանսերէն խօսելուս համար, զանոնք նոյն լեզուով բառ առ բառ ներկայացնել կը ջանամ: Պիտի տեսնուի Թէ, Գերմանիա պատերազմը կարելի եղածին չափ շուտ վերջացնել եւ Ռուսիոյ ոչ Թէ Թշնամին, այլ բարեկամն ու զինակիցը ըլլալ կ'ուզէ :

Խ. Միութեան մարդահամարը

Մոսկուայի «Իզվէստիա»ն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ.—

Համաձայն 1939ի մարդահամարին, Խ. Միութեան մէջ Ռուսերու Թիւն է 99 միլիոն, կամ 58.41 առ հարիւր: Երկրորդ տեղը կը գրաւեն Ուկրայնացիները 28 միլիոն, կամ 16.6 առ հարիւր: Երրորդ տեղը՝ Ճերմակ Ռուսերը, 5.3 միլիոն կամ մօտ 3 առ հարիւր:

Ուրեմն ռուսական ցեղին պատկանող երեք ժողովուրդներու ընդհանուր Թիւն է 132.5 միլիոն, գրեԹէ 78 առ հարիւրը ընդհանուր բնակչութեան :

Այս մարդահամարին մէջ չեն մտներ վերջերս Լեհաստանէն Խ. Ռուսիոյ կցուած հողամասի Ճերմակ Ռուսերը եւ Ուկրայնացիները: Խ. Միութեան միւս Սլաւոն ժողովուրդներու Թուական պատկերը հետեւեալն է.—

Լեհեր՝ 627 հազար, Պուլկարներ՝ 113.5 հազար, Չեխեր եւ Սլովակներ՝ 27 հազար:

Ուրեմն Խ. Միութեան բոլոր սլաւոն ժողովուրդներու Թիւն է 133.3 միլիոն կամ ընդհանուր Թիւի հարիւրին 79էն աւելի :

Միւս ժողովուրդներու Թիւը.— Ուզբէկներ՝ 4.8 միլիոն, ԹաԹարներ՝ 4.3 միլիոն, Ղազախներ՝ 3.1 միլիոն, Հրեաներ՝ 3 միլիոն, Ազէրիներ՝ 2.3 միլիոն, Վրացիներ՝ 2.2 միլիոն, ՀԱՅԵՐ՝ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ, Մորդովներ՝ 1.45 միլիոն, Չուվաշներ՝ 1.4 միլիոն, Տաճիկներ՝ 1.2 միլիոն, Քըրկըզներ՝ 900 հազար, Լեռնականներ՝ 850 հազար, Բաշկիրներ՝ 800 հազար, Թիւրքմէններ՝ 800 հազար : Ամէնէն փոքր Թիւը կը ներկայացնեն Արաբները 22 հազար, եւ Ասորիները՝ 20 հազար :

Խանութի թուղթը

ԱՅԼԵՒՍ ԹՈՒՂԹԻ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ՉՓԱԹԹՈՒԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

Մայիս 22ին հրատարակուած հրամանագիր մը կ'արգիլէ փաԹաԹումի յատուկ (emballage)՝ ԹուղԹերու գործածութիւնը եւ կը յանձնարարէ աւելի աժան ԹուղԹ գործածել ամէն տեսակ տպագրութեանց եւ գրութեանց համար :

Այսուհետեւ խանութներու մէջ ծախուած որ եւ է առարկայ պիտի չյանձնուի ԹուղԹով կամ խաւաքարտով (fաpբոն) փաԹԹուած : Սակայն, մինչեւ յունիս 15, խանութպանները պիտի կրնան, գնորդին պահանջումով եւ միայն այն պարագային երբ քանի մը առարկաներ կը գնուին, բոլորը միասին փաԹԹել ԹերԹ մը ԹուղԹի, ԹղԹէ պայուսակի կամ խաւաքարտէ տուփի մէջ:

ԹուղԹին սպառումը կրճատելու համար, վարչութիւնները եւ անհատները այսուհետեւ պէտք է գործածեն տողերու բացուածքը, գրութիւնը սկսիլ կարելի եղածին չափ վերէն, գործածել ԹուղԹին երկու երեսները: «ՔաԹալոկ»ներու եւ ծանուցում - տետրակներու հրատարակիչները պէտք է փոխեն տողերու շարուածքը կամ տառերու չափը, խնայելով 60 առ հարիւր ԹուղԹին ծանրութենէն :

Ուրիշ հրամանագրի մը համաձայն, հին ԹուղԹեր կրնան գնել միայն հին ԹուղԹի վաճառականները եւ օրինաւոր հնահաւաքները (չիֆոնիէ): Այն ԹուղԹի գործարանատէրները որոնք հին ԹուղԹեր կը հաւաքէին կամ կը գնէին իրենց յաճախորդներէն, արտօնուած են շարունակելու մինչեւ յունիս 15 :

Վարչութիւնները, առեւտրական հաստատութիւնները եւ անհատները պարտաւոր են հաւաքել հին ԹուղԹերը, որոնց վաճառումը պարտաւորիչ է :

Այսուհետեւ արգիլուած է աղբամաններու մէջ նետել ԹուղԹերը, նոյն իսկ եԹէ աղտոտ են: Ամէն շէնքի մէջ, տանտիրոջ ձեռքով եւ անոր ծախքով պիտի դրուին երկու ամաններ, հին ԹուղԹերը հաւաքելու համար: Այս ամաններէն մէկը պարտաւորիչ կերպով պիտի վերապահուի հին ԹերԹերու (բացի ճմրԹկուած հրատարակութիւններէ կամ հանդէսներէ եւ ԹերԹերէ):

ԵՐԲ ՈՐ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՆԱՔ

ԴԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ, ԵՒ ՕՖԻՍ, 15 Rue Jean Goujon (Հայոց եկեղեցի): Բաց է Դշ., Դշ., Եշ., եւ Շբ. օրերը, ժամը 10—12.30:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, 3 Rue Cacheux, Courbevoie (Seine):

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ, 11 Square Alboni :

UNION FRANCO - ARMÉNIENNE, 8 Rue Bossuet (10):

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ցուի որ Ռուսերը Պեսարապիա արշաւեն: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի Թէ զօրաշարժը միայն 30 օրուան համար է :

*** Կոմս Չիանօ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Ալպանիա գնաց, քննական պտոյտ մը կատարելու համար, ընկերակցութեամբ ալպանական գործերու վարիչին :

*** Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնն ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ ապահովութեան համար: Արգիլուած են հրապարակային ժողովները, մԹնոլորտային կացութեան զեկուցումները եւն. :

*** Ցունաստանի վարչապետը երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ սպայակոյտին հետ. ապա Թագաւորին ներկայանալով, տեղեկութիւններ հաղորդեց կացութեան մասին :

21էն 55 տարեկան Ֆրանսուհիները կամաւոր

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը հրահանգ մը հրատարակեց, որուն համաձայն 21էն 55 տարեկան Ֆրանսուհիները կրնան կամաւոր արձանագրուիլ, իբրեւ օժանդակ ծառայելու համար ներքին զօրաշարքերու, ի բուն բանակին մէջ,— սպայակոյտ, սպասարկութիւններ հրետաձիգ եւ ամբաշէն ուժերու, կառախումբ, մատակարարութիւն, առողջապահական վարչութիւն: Ներքին ճակատին վրայ որ եւ է յանձնառութիւն պիտի չընդունուի գրասենեակի, զինուորական ծառայի, տանտիրուհիի եւ բանուորուհիի պաշտօններու համար: Այն Ֆրանսուհիները որ կ'ուզեն կամաւոր արձանագրուիլ, պէտք է խնդրագիր մը գրեն իրենց նահանգապետին, պարզ ԹուղԹի վրայ : Լրացուցիչ տեղեկութեանց համար կրնան դիմել նահանգապետութեանց :

*** ՊաշտօնաԹերԹը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն առ նուազն 16 տարեկան ամէն քաղաքացի կրնայ կամաւոր արձանագրուիլ վեց ամսուան համար եւ նորոգել զայն: Այս կամաւորները պիտի ծառայեն իբրեւ պահակներ ներքին պաշտպանութեան, պիտի կրնան զէնք եւ ռազմանիւԹ ունենալ, պիտի ստանան սաղաւարտ եւ բազկապան մը G. T. սկզբնատառերով եւ ոստիկան զօրքի հրամանատարութեան կնիքով: Այն սպաները որ համազգեստ ունին, պիտի կրնան գործածել, իսկ միւսները իրենց աստիճանին նշանը պիտի կրեն բազկապանին վրայ :

*** Հրամանագիր մըն ալ հրատարակուեցաւ մասնաւոր ծառայութեանց յատկացուած քաղաքացիներու համար (affectés spéciaux): Այս կարգի քաղաքացիները ենԹակայ են բանակի կարգապահութեան եւ անոր պատժական օրէնքներուն: Հրամանագիրը կը վերաբերի անոնց որ մասնագիտական ծառայութեանց սահմանուած են ճարտարագործութեան, հողագործութեան, առեւտրական ասպարէզներուն եւ հանրային վարչութեանց մէջ, կը վերաբերի նաեւ Չեխերուն եւ Լեհերուն, բայց ոչ անոնց որ կը ծառայեն մասնաւոր զօրախումբերու մէջ :

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Առջի օր հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ, ինչպէս կը գրեն տեղական ԹերԹերը, իսկ յետոյ Լոնտոնի, Զուիցերիոյ, Եուկոսլավիոյ, Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը որ եւ է լուր չունի Պրիւսէլի եւ Լա Հէյի դեսպաններէն, մայիս 16էն ի վեր:

*** Ամերիկեան Կարմիր Խաչը հեռագրով 500.000 տոլար ղրկեց Ֆրանսա, օգնելու համար Փրանսացի եւ պելժ փախստականներու, որոնք Փարիզ կը հասնին հազարներով: Նախագահը հինգ միլիոն հաշուելով Պելժիայէն, Հոլանտայէն, Լիւքսէմպուրկէն եւ Ֆրանսայի հիւսիսային շրջաններէն փախած կիներու, մանուկներու, ծերունիներու Թիւը, կը Թելադրէ օգնութեան հասնիլ :

ՁԵՐ ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԸ ապահովեցէք օր առաջ, պահանջելով դռնապանէն կամ դիմելով ուղղակի քաղաքապետարան: Թէեւ հացի տոմսին գործադրութիւնը յետաձգուած է, բայց մի մոռնաք որ պարենատոմսերը միայն մէկ տեսակ ապրանքի չեն վերաբերիր: Շաքարի սահմանափակումը պիտի գործադրուի յունիս 1ին, ինչպէս գրեր էինք երէկ: Մարդ գլուխ 750 կրամ շաքար պիտի բաժնուի ամէն ամիս :

Հոգեհանգիստ Մեծ Պատերազմի զինուորներու յիշատակին

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Կիրակի 26 մայիս, ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆի եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք Մեծ Պատերազմի ընԹացքին ինկան Կովկասեան եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար: Մասնաւոր աղօԹք պիտի կատարուի նաեւ կենաց պահպանման համար բազմահազար հայ զինուորներու, որոնք քաջաբար կը մասնակցին ներկայ պատերազմին, բարձր պահելով հայ մարտիկի անունը :

Լաւ գործաւորներ կ'ուզուին

ՊԷԹՈՆ ԱՌՄէով շինութեանց համար կ'ուզուին լաւ հայ գործաւորներ, — մանէօվր սիմանԹիէ եւ մանէօվր շարփանԹիէ: Ամէն օր կրնան ներկայանալ Ալփորվիլի հոգեւոր հովիւ Դաւիթեան քահանային, իսկ կիրակի առաւօտ եկեղեցին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :–: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 25 ՄԱՅԻՍ SAMEDI 25 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4358

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՐ ՁԻՂԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԱՐԻՒՆԸ

« Կը վախնամ, կը վախնայ » — ո՛րքան յաճախադէպ են այս կանչերը, պատերազմէն ի վեր:

Առաջին օրերու խուճապէն վերջը, որուն հանդարտութիւն կը տիրէր ամիսներէ ի վեր: Եւ ահա նորէն մտավախութեան ցարժուձեւեր:

Ճակատամարտին սաստկութեան հետ, թուլցե՛ր են փափուկ ջիղերը: Մինչ ամբողջ Եւրոպան ջիղերու պատերազմի մը բռնուած է, այսինքն կը լարէ, կը պրկէ, կ'ամրացնէ իր ջիղերը, տունը մնացած բազմութիւններ իրենց օրհնեալ ջիղերու մասին կը մտածեն:

Կը հարցնենք այդ փափկասուն պարոններուն եւ տիկիններուն.— Ձեր ջիղերը աւելի՞ կ'արժեն քան տաք արիւնը այն միլիոնաւոր երիտասարդներուն — եւ հազարաւոր հայ կտրիճներուն — որոնց արեւը կը տրորուի պայթուցիկներու, թնդանօթներու, գնդացիրներու, օդանաւերու եւ հրասայլերու դժոխային կրակին տակ, Մայիս 10էն ի վեր, գիշեր ցերեկ ...

Գիշերը անկողին ունիք, առտուն կանուխ ձեր գործին գլուխն էք: Եթէ երբեմն ահազանգը հնչէ, պաշտպանողական միջոցներ չեն պակսիր: «Վաղը ի՛նչ պիտի ըլլայ» հարցուցած ատեն, ձեր միտքը չի՞ յնար ռազմադաշտը, ուր հարիւր հազարաւորներ չեն գիտեր թէ ո՛ր կրակը պիտի նետուին մէկ վայրկեանէն միւսը:

Գոնէ ուժ առէք անոնց կրակոտ աչքերէն, երբ կը փայփայէք ձեր նկուն ջիղերը:

Հառաչանքները, մտավախութիւնները ոչ արեւ կրնան փրկել, ոչ ալ ջիղ: Միակ սպեղանին հոգեկան կորովն է,— պաղարիւն :— Շ.

Արգիլուած է հեռանալ առանց ապարապետութեան հրամանին

Դահլիճին պատերազմական խորհուրդը առջի օր ժողով գումարելով, զինուորական եւ քաղաքական կացութիւնը քննելէ վերջ, մասնաւորապէս զբաղեցաւ փախստականներու հարցով: Այս առթիւ կատարեալ հաւանութիւն յայտնեց ապարապետութեան որոշումին, որուն համաձայն ոչ եւ է քաղաք պիտի չպարպուի առանց ապարապետութեան գրաւոր հրամանին: Գալով Փարիզի եւ փարիզեան շրջանին, որոշուեցաւ որ, միշտ համախորհուրդ ապարապետին հետ, բացի այն վարչական պաշտօնատուններէն որոնք այլուր փոխադրուեցան պատերազմին սկիզբը, ո եւ է պետական պաշտօնեայ չհեռանայ իր պաշտօնավայրէն: Այս որոշումը կը վերաբերի նաեւ բոլոր ճարտարարուեստագործութեանց, բացի այն պարագայէն երբ անհրաժեշտ համարուի ազգ. պաշտպանութեան գործարաններու նոր ճիւղեր հաստատել:

*** Վրդովիչ լուրերու դէմ նոր ազդարարութիւններ ուղղուեցան զինուորական իշխանութեան կողմէ: «Կրնայ ըլլալ որ թշնամի մեքենաշարժ զօրամասեր մեկուսացեալ հետազօտութիւններ կատարեն մեր գիծերուն մէջ, շատ հեռուները յառաջանալով: Այս զօրախումբերը ոչնչացման դատապարտուած են, եթէ ամէն մարդ պահէ իր պաղարիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, անոնց գործողութիւնը չի կրնար արդարացնել զանազան զրոյցներ թշնամիին յառաջխաղացութեան մասին: Զինուորական իշխանութիւնը հրամայած է օրինակելի կերպով պատժել անոնք որ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը վտանգեն երկրին դիմադրութեան կարողութիւնը եւ կը դիւրացնեն թշնամիին գործողութիւնը, այդպիսի լուրեր տարածելով կամ զանոնք օգտագործելով, իրենց պարտականութենէն խուսափելու համար»:

*** Վոքլիւզի նահանգապետը արգելափակեց մօտ 40 նախկին համայնավարներ, որոնք խլրտումի նշաններ կը ցուցնէին: Լոռիանի զինուորական հրամանատարը, դեր - ծովակալ, հրաւիրեց ժողովուրդը եւ մասնաւորապէս նախկին ռազմիկները ոստիկանութեան մատնանշել այն անձերը որ վրդովիչ զրոյցներ կը տարածեն: «Անցած է ներողամտութեան ժամանակը: Անհրաժեշտ է որ բոլորն ալ միանան, հետապնդելու համար խռովարարները եւ հայրենիքին թշնամիները »:

*** Ռէնսի դպրանոցը Լիւսոն (Վանտէ) փոխադրուեցաւ, թեմական վարչութեան հետ, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ

Ամբողջ աշխարհ ապշահար կը դիտէ Անգլիոյ մէջ կատարուած արմատական փոփոխութիւնը,— բացարձակ լիազօրութիւն կառավարութեան, օգտագործելու համար երկրին պաշտպանութեան բոլոր միջոցները, մարդկային թէ նիւթական: Նոր օրէնքով, վեր ի վայր կը շրջուի Անգլիոյ աւանդական սահմանադրութիւնը, որ բացարձակապէս անձեռնմխելի հռչակած է անհատին ազատութիւնը: Ամէնէն նշանակալից պարագան այն է որ լիազօրութեան այս օրէնքը ներկայացուց եւ ուժգնօրէն պաշտպանեց աշխատաւորական առաջնորդը, Էթլի: Աղքատ եւ հարուստ, բոլորն ալ ենթակայ են այս օրէնքին: Կառավարութեան գլխաւոր նպատակն է զարկ տալ արտադրութեան, բայց, ինչպէս դիտել կուտայ «Թան», նախատեսուած միջոցներուն մէջ կը գտնուին ռազմագիտական պահանջներ,— օրինակ՝ ի հարկին տեղափոխել այս կամ այն քաղաքին բնակչութիւնը, քանդել զանազան կառուցածներ, զօրաշարժի ենթարկել գիտնականները, տնտեսագէտները եւն.:

Կառավարութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն, ձեռքն ունենալով ուրիշ բացառիկ օրէնք մը.— Պայքար լրտեսներու եւ դաւաճաններու դէմ: Այս օրէնքին քուէարկութենէն 10 — 12 ժամ վերջը, ներքին նախարարը յայտարարեց թէ ձերբակալուած է հարիւրապետ Րէմսի, պահպանողական երեսփոխան մը 1931էն ի վեր, որ կռուած է Ֆրանսայի մէջ 1914ին եւ ծառայած պատերազմական նախարարութեան՝ 1917էն 1918: Կալանաւորը բանտարկուած է բերդի մը մէջ, համաձայն այն օրէնքին որ կառավարութեան իրաւասութիւն կուտայ հետապնդել ո եւ է ընկերակցութիւն կամ անհատ, եթէ յարաբերութիւններ ունի թշնամիին հետ կամ ենթակայ է օտար ազդեցութեան:

Ուրիշ խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան նոյն օրը: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Անգլիոյ ֆաշական կազմակերպութեան վարիչը, Մոսլի եւ իր օգնականը, Ճօն Բըքէթ: Խուզարկութիւններ կատարուեցան կազմակերպութեան կեդրոնին մէջ եւ ձերբակալուեցան 11 հոգի եւս, որոնց մէկը կին: Այս կազմակերպութիւնը պատերազմին սկիզբէն ի վեր կը խանգարէր Չէմպըրլէնի եւ Չըրչիլի բանախօսութիւնները եւ ուրիշ ժողովներ, «խաղաղութիւն կ'ուզենք » աղաղակելով:

Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ խիստ հսկողութեան տակ առնուած են ֆաշականները, համայնավարները եւ ուրիշ կասկածելի կազմակերպութիւններ: Երկրէն արտաքսուեցան 167 իրլանտացի յեղափոխականներ: Երեսփ. Ժողովէն պահանջուեցաւ քննութիւն բանալ, հաստատելու համար թէ ո՛ր խմբակցութիւնները դրամ կը ստանան արտասահմանէն: Ուրիշ բազմաթիւ քաղաքացիներ ալ պիտի ձերբակալուին:

ԹՆԴԱՆՕԹԸ Կ'ՈՐՈՏԱՅ ՄԱԺԻՆՕՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՆՇ

ԱՐԻՒՆՈՒՌՇՏ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՄԻԷՆԻ ԵՒ ՔԱՄՊՐԷԻ ՇՈՒՐՋԸ

Անջատ հաշտութիւն պիտի չկնքուի

Զեկոյց թիւ 525, մայիս 23, առաւօտ (267րդ օր).— Հիւսիսի մէջ կռիւը կը շարունակուի ամենամեծ ուժգնութեամբ: Կը հաստատուի թէ յառաջացած ենք մինչեւ Քամպրէի շրջակաները: Հրետաձգութիւնը սաստկացաւ ճակատի միւս զանազան կէտերուն վրայ, մասնաւորապէս Աթինյիի, Լոնկույոնի մէջ եւ Նիտի հիւսիսային կողմը:

Զեկոյց թիւ 526, իրիկուն.— Բազմաթիւ կռիւներ տեղի ունեցան հիւսիսային շրջանի զանազան կէտերուն վրայ: Մեր յառաջապահ զօրախումբերը Ամիէնի արուարձանները հասան: Սըտանի հարաւակողմը ձախողեցաւ թշնամի յարձակում մը, որ սկսած էր բուռն հրետաձգութեամբ: Հրետաձգութիւն Լոնկույոնի եւ Մոզէլի միջեւ: Մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը տենդագին կը գործէ գիշեր ցերեկ: Մայիս 22ի իրիկուան դէմ մեր հետապնդիչ օդատորմիղը նահանջելու ստիպեց թշնամի ռմբաձիգներու չորս խումբեր որոնց իւրաքանչիւրը կը բաղկանար մօտ քսան օդանաւերէ: Ասոնք կը փորձէին ուղղաձիգ յարձակիլ մեր ճակատին վրայ: Առ նուազն ութ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան այս ճակատամարտի ընթացքին: Մեր բոլոր օդանաւերը վերադարձան:

Զեկոյց ծովային նախարարութեան, 23 մայիս.— Հիւսիսային ծովուն, հոլանտական կղզիներուն մէջ եւ Ֆլանտրի ափերուն վրայ կատարուած գործողութեանց ընթացքին կորսնցուցինք «Տորիս» սուզանաւը, Լ'Ատուռա» թորփիլանաւը եւ պաշարաբարձ նաւ մը, «Նիկէր»: Վերջին երկուքին նաւազները փրկուեցան: Միւս բոլոր մարտանաւերը, որոնք յաճախակի յարձակում կրած էին թշնամի օդանաւերու կողմէ — շատերը վար առնուած — կը շարունակեն մասնակցիլ գործողութեանց :

Բրիտանական զեկոյց, 23 մայիս.— Գերմանները յարձակեցան Էսքոյի դիրքին վրայ, քանի մը տեղերէ, առանց յաջողութեան, բացի Օտընաէն, ուր ճամբայ մը բացին երէկ իրիկուն: Արասի ճակատին վրայ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան եւ մենք յաջողեցանք պահել մեր դիրքերը Արասի եւ Պափոմի միջեւ: Թշնամին յաջողեցաւ այս շրջանէն անցընել զրահապատ զօրամասեր որոնց կը հետեւէին մեքենաշարժ զօրախումբեր: Այս վերջինները յաջողեցան հասնիլ ծովեզերքի մօտակայ շրջանը: Միջոցներ ձեռք առնուեցան կենսական կէտերը պաշտպանելու համար այս ջոկատներուն դէմ: Ֆրանսայի հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ օդանաւային կարեւոր գործունէութիւն մը կը նշմարուի: Գերմանական ստուարաթիւ ռմբաձիգ եւ հետազօտիչ օդանաւեր վար առնուեցան հակօդային պաշտպանութեան մարտկոցներուն եւ ինքնաշարժ թեթեւ զէնքերու միջոցաւ :

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մայիս 23ի նիստին մէջ վարչապետը յայտարարեց թէ գերման մեքենաշարժ զօրամասերը, որոնք արշաւներ կը կատարէին դէպի ծովափ, հասած են Ապպէվիլ եւ թէ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Պուլոնյի շուրջը: «Տակաւին կանուխ է ըսելու համար թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ այս կռիւներուն արդիւնքը, բայց անոնք լուրջ հանգամանք ունին: Զօր. Վէկան, սպարապետը, կը վարէ գործողութիւնները որոնց կը մասնակցին դաշնակից բոլոր բանակները, կացութիւնը վերահաստատելու եւ շարունակական ճակատ մը կազմելու համար: Այս պահուն դժուար է ըսել թէ որ կէտերը թշնամիին ձեռքը կը գտնուին: Ծանօթ է գերմանական ռազմավարութիւնը,— քանի մը մեքենաշարժ թեթեւագէն զօրախումբեր քշել դէպի յառաջացեալ կէտ մը, յայտարարել թէ այդ կէտը գրաւած են, յետոյ լքել զայն: Վերջապէս, հակառակ Գերմաններու ծանուցման, մենք որ եւ է լուր չունինք Տուվրի վրայ փորձուած յարձակումի մը մասին»:

Պ. Չըրչիլ իր խօսքը վերջացուց անգամ մը եւս յայտարարելով թէ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Այս առթիւ չեշտեց թէ «կը նորոգէ եւ կը կրկնէ» նախորդ վարչապետ Պ. Չէմպըրլէնի կողմէ տրուած այն խոստումը թէ հաշտութիւն պիտի չկնքուի Գերմանիոյ հետ, առանց Ֆրանսայի համաձայնութեան եւ գործակցութեան: (Պ. Չէմպըրլէն այս խոստումը տուած էր պատերազմին պայթումէն քիչ վերջը):

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԻՐՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները եւ տեսութիւնները կը հրատարակեն զինուորական կացութեան մասին.—

Նացիներու գործողութեանց նպատակն է կտրել Պելժիոյ դաշնակից ստուարաթիւ բանակին եւ հիւսիսային Ֆրանսայի բանակներուն կապը եւ միեւնոյն ատեն թնդանօթի հեռաւորութեամբ հասնիլ Անգլիոյ: («Ն. Ե. Հէրըլտ», մնացեալը գրաքննուած): Նոյն աղբիւրին համաձայն, պատերազմին ամէնէն կատաղի օրերէն մէկն էր մայիս 23ը: Ֆրանսացիները մօտեցան Քամպրէի, եւ իրենց յառաջապահ զօրախումբերը կը գտնուէին Ամիէնի շրջակաները: Ապպէվիլ Գերմաններուն ձեռքն է: Կռիւներ կը մղուին Պուլոնյի մէջ եւ շուրջը: Կռիւները շարունակուեցան Մանշէն մինչեւ Լոնկույոն, Մաժինոյի գծին վրայ, Լիւքսէնպուրկի մօտ: Բրիտանական օդատորմիղը անընդհատ ռմբակոծեց Գերմանիոյ հաղորդակցութեան գիծերը եւ զինուորական նշանակէտները, գիծերուն ետեւէն: Գերմանները ռմբակոծեցին Մանշի նաւահանգիստները: (Գրաքննուած): Թնդանօթը կ'որոտայ երկար եւ անկանոն ճակատի մը վրայ, որ կը տարածուի Մանշէն մինչեւ Մաժինոյի գծին շրջակաները: Դաշնակիցները հակայարձակումի ձեռնարկեցին իրենց ամբողջ ուժով: Ծանրակշիռ պարագայ մը կը համարուի Գերմաններու ժամանումը ֆրանսական կարեւոր նաւահանգիստը՝ Պուլոնյը: Գերմանները հաղորդեցին թէ քաղաքը ինկած է, բայց ֆրանսական ապարապետութիւնը չհաստատեց այս լուրը, իսկ Չըրչիլի յայտարարութենէն կ'երեւայ թէ կռիւներ տեղի կ'ունենան Պուլոնյի շուրջը :

Մանրամասն տեղեկութիւններ կը պակսին ֆրանսական յարձակումներու մասին, բայց, ինչպէս պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաստատէ, բազմաթիւ են այդ յարձակումները: Այս արիւնոուշտ ճակատամարտին մէջ, երկու կողմերն ալ կը ջանան փոխադարձաբար պաշարել բանակները: Դաշնակիցները կ'ուզեն Գերմանիոյ զրահապատ եւ մեքենաշարժ զօրաբաժինները անջատել գլխաւոր բանակէն, իսկ թշնամին կը ճգնի փակել Պելժիոյ դաշնակից բանակներուն նահանջի գիծը: Գերմանիոյ մեքենաշարժ զօրամասերը արշաւելով զանազան վայրեր, կը քանդեն հեռաձայնի գիծերը: Այս արշաւները խափա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԿԱՍԿԱԾԻՆ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Երէկ ամփոփեր էինք ականատեսական Ժէոմ Թառոյի տեսակցութիւնը Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին հետ: Ֆրանսացի ականատեսականը տեսակցած է նաեւ Սարաճօղլուի հետ, ինչպէս կը հեռագրէ Անգարայէն, « Փառի Սուառ»ի:

Ականատեսականը կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդելէ վերջ Սարաճօղլուի մասին, որ «սքանչելի կը խօսի մեր լեզուն եւ Թուրքիոյ ամէնէն ժողովրդական նախարարներէն մէկն է», կը պատմէ իր խօսակցութիւնը :

— « Գիտէք մեր դիրքը, ըսաւ արտաքին նախարարը: Մենք յանձնառութիւններ ունինք Պալքանեան համաձայնութեան, Ռումանիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ հետ, ուրիշ յանձնառութիւններ ալ, գրեթէ յարեւմտան, ունինք մեր հարեւան Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի հետ: Միւս կողմէ, համաձայնութիւններ կնքած ենք Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Թուրք ժողովուրդը հաւատարիմ ժողովուրդ մըն է: Պէտք ունի՞մ ըսելու թէ՝ ի՛նչ հանգամանքներ ալ ներկայանան, ան պիտի կատարէ իր խօսքը: Մենք նոյնքան փարած ենք խաղաղութեան որքան ո եւ է մէկը, բայց կարգ մը պատահականութիւններ ալ չեն վախցներ մեզ»:

Գրագէտ Թըլթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ Սարաճօղլու չի հաւատար անմիջական վտանգի մը: «Ի՞նչ պիտի շահին Գերմանները եթէ Ռումանիոյ վրայ խոյանան: Նոյնիսկ եթէ ջախջախուին, Ռումանացիները միշտ ժամանակ պիտի ունենան հրկիզելու իրենց նաւթահորերը եւ Գերմանները ռումանական քարիւղէն պիտի զրկուին առ նուազն մէկ տարի: Նոյնը Եուկոսլաւիոյ համար, ուրկէ Գերմանները կը ստանան բազմաթիւ արտադրութիւններ: Ինչո՞ւ կազմալուծեն այս շտեմարանը »:

Պ. Թառօ խօսակցութիւններ ունեցած է նաեւ Թուրք խմբագիրներու, երեսփոխաններու եւ ուրիշներու հետ, մասնաւորապէս Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց մասին: Իր խօսակիցներէն մէկը պատմեր է.

— « Նոր վերադարձայ Մոսկուայէն, եւ դեռ առջի օր անվերջ պոչեր տեսայ փուռերուն առջեւ ...»:

Եզրակացնելով, ականատեսականը կը գրէ.— Ինչպէս Իրաքի եւ Իրանի մէջ, Թուրքիոյ մէջ ալ ամէն տեղ զգացի խոր կասկածամտութիւն մը Խ. Միութեան հանդէպ: Կարելի է ըսել թէ այդ զգացումը բնածին է այս բոլոր ազգերուն համար: Քսան տարի մը առաջ այդ զգացումը քիչ մը մեղմացած էր, երբ կարծեցին թէ Խ. Միութիւնը թօթափած է ցարական աշխարհակալութիւնը: Ֆինլանտական խնդիրը աւելի քան արթնցուց զայն, ապացուցանելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը չէ հրաժարած նախկին Ռուսիոյ որեւէ մէկ փառասիրութենէն: Գերմանիոյ կողմէն ալ սպառնալիքը նոյնքան մեծ է պալքանեան ժողովուրդներուն համար: Բոլորն ալ կը զգան, բայց ոչ մէկը այնքան որքան Թուրքերը: Կարճ խօսքով, Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի փոխադարձ կացութիւնը այսօր շատ ալ տարբեր չէ Գանունի Սիւլէյմանի եւ Ֆրանսուա Ա.ի օրուան կացութենէն: Երկուքին շահն ալ նոյն բանը կը պահանջէ, — փակել գերմանականութեան ճամբան: Եթէ նախորդ պատերազմին մէջ Թուրքիա Գերմանիոյ կողմը անցաւ, պատճառը այն է որ Ռուսերը մեր դաշնակիցներն էին եւ այդ կողմէն վտանգը աւելի տեւողական կ'երեւար: Այսօր այդպէս չէ: Ամէն բան դէպի մեզ կը մղէ Թուրքիան: Եւ գաղտնիք չէ որ Թուրքիա կը պատրաստուի լուռ ու մունջ: Ան կը զօրացնէ իր դիրքերը Էտիրնէի մէջ, ամէն տեղ գետիններ կը պատրաստէ օդանաւերու տեղաւորման համար, զօրեղապէս կը վարժեցնէ իր բանակը եւ շարունակ ռազմանիւթ կը պահանջէ Դաշնակիցներէն, որոնք անշուշտ կը զրկեն առատաձեռնօրէն: Թուրքերը, արեւելեան Եւրոպայի եւ արեւմտեան Ասիոյ ամէնէն նուազ Արեւելցիները, իրենց մեթոտիկ ոգիով եւ կորովամտութեամբ կը գտնուին այդ բոլոր ազգերուն գլուխը, ճակատելու համար նախայարձակին դէմ »:

*** Եուկոսլաւիա իր օդակայաններէն վերցուց բազմաթիւ օդանաւեր, որպէսզի չխորտակուին թշնամի ռմբակոծութեանց հետեւանքով, ինչպէս եղաւ Լեհաստանի մէջ:

ՄԵԾ ՕՐԸ

Կուզան ու կ'անցնին տարեդարձնե-րը, տխուր կամ չէն :

Հայուն տարին ճոխ է եղած իր սուրբերով ու տօներով, իր օրերով ու յուշերով :

Ո՛վ որ կը մոռնայ իր անցեալը ու չի յիշեր դէպքեր, դէմքեր, ան կ'ու-րանայ եւ իր ազգը, իր նախնիքը, ինքզինքը, իր Աստուածը ...

Ո՛վ որ չի նայիր ապագային միշտ լի յոյսով եւ հաւատքով, ով որ չունի երազ - գաղափարներ, ի՞նչ կ'արժէ իբրեւ ազատ մարդ :

Մայիս 28ի ազգային տօնը կուգայ անգամ մը եւս արթնցնել մեր մէջ այն գիտակցութիւնը թէ ի՛նչ ենք մենք եւ թէ ինչու այնքան խորունկ կ'ազդէ մեզի անոր նշանակութիւնը :

Հալածուած ու չարչարուած ժո-ղովուրդի մը համար չկայ աւելի ա-նուշ բան քան հասնիլ իր ազատու-թեան :

Այսօր կը տեսնենք հերոսութիւնը փոքրիկ ժողովուրդներու որ կ'ըլլան ոտքի կոխան, բայց եւ այնպէս կը կռուին մինչեւ ուժը վերջին, մինչեւ յաղթանակ :

Լինելու - չլինելու հրատապ հարցն է որ մէջտեղ դրուած է կրկին, ազգերու գլխին կախուած՝ իբրեւ դամոկլեան սուր մը : Մենք ալ, թէեւ փոքր ժողովուրդ, միեւնոյն իրա-ւունքը ունինք մարդկութեան մէջ, ինչպէս ուրիշները :

Ըլլալ անկախ իր հողին վրայ, իր տանը մէջ ո՞վ պիտի չուզէր, ո՞վ կը հանդուրժէ գերութեան :

Թռչուններն անգամ ո՛րքան հըր-ճուանք կը զգան երբ կը ճռուողեն ու կը ճախրեն ազատ օդի մէջ համար-ձակ, աւելի քաջ եւ ուժով, քան եթէ ըլլային վանդակներու մէջ ամուր, արծաթեայ կամ ոսկիով ...:

Ամէն ազգ, մեծ թէ փոքր, քանի ունի գիր ու լեզու եւ պատմութիւն, հպարտ կը զգայ ինքզինքը եւ պար-ծանքով ու քաջութեամբ կը դիմա-դրէ ազատութեան պայքարին մէջ :

Մենք ալ ունեցանք այդ օրը : Դա-րեր, դարեր թափառելէ ու գաղթելէ վերջ, լսեցինք փողերը հայ զինուոր-ներուն Արարատի լանջերուն վրայ : Ու տեսնելով ծածանիլը դրօշակին կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն ա-նոնց գլխուն, յուզուեցանք ու խըն-դացինք ...:

Կը խնդայինք, դեռ երէկ էր, ապա նորէն լալ սկսանք ...

Երա՞զ էր այդ, տեսի՞լք արդեօք, թէ իրականութիւն, չկրցանք իսկ զանազանել ...

Բայց անոր դրոշմը կայ ու կը մը-նայ : Ո՛վ որ իր մէջ հաւատ կը զգայ եւ ունի ոգին անոնց, այդ օրերու մեր քաջերուն, հերոսներուն, նորէն պի-տի տեսնէ վերածնութեան ոգին :

Ամէն ազգ իրեն համար Մայիս 28 մը ունի, տօներուն տօնը, որ նուի-րական է, որ հայրենիքը կը խորհր-դանշէ, որ վեր է ամէն խորհուրդէ եւ զգացումէ, անփոխարինելի է եւ անմիճելի ...

Անոր ցաւով տառապեցան ու եր-գեցին Արովեան եւ Րաֆֆի, Նալ-պանտեան եւ Ալիշան, մինչեւ Ահա-րոնեան եւ զոհեցին Խրիմեան եւ Անդրանիկ, Մուրատ եւ Արամ, մին-չեւ որ կերտեցին նոր հայրենիք ա-ղատ, անկախ, իր սեփական դրօշովը նուիրական :

Օրհնենք յիշատակը անոնց որ ին-կան այդ ճամբուն վրան եւ ապրինք ու մեծցնենք այն սերմերը հոն ցան-ուած որ ծլին եւ ուռճանան ...

Եւ այսօր այդ դրօշին հուրը կրծ-քին, հայ զինուորը կրկին ռազմա-դաշտն է, հովանաւորութեամբ այն միւս եռագոյնին կապոյտ, ճերմակ ու կարմիր, ճակատ ճակտի :

Թող յաղթանակի ատտուածն իրենց հետ ըլլայ եւ ողջ պահէ վառ արեւը մեր կտրիճներուն, որբերուն ապրիլ-եան, ուժ տայ նորէն ու քաջութիւն իրենց ոտքերուն, բազուկներուն որ-պէսզի դիմանան եւ բարի օր մը վե-րադառնան, արցունք, ժպիտ իրար խառնած :

ՄԷՆ - ՍԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նոր հրատարակութիւններ

1.— ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ, ամսաթերթ, հրատարակութիւն Հա-յաստանի կրթ. գործավարութեան, առաջին թիւ : Բովանդակութիւն. — «Պրաւդայ»ի խմբագրականը՝ «Կո-մունիստ երիտասարդներու միու-թիւնը եւ դպրոցը» խորագրով, — «Ստալինի մանկավարժական - տի-տաքթիք մեթոտները», գրեց՝ Փրոֆ. Մ. Սանթրոսեան, — «Մանկավար-ժական գաղափարները Վերածնու-թեան դարաշրջանում», գրեց՝ Փրոֆ. Ա. Շաւարշեան, — «Տարուի-նի ուսման հիմերը» գրեց կենսա-բան Հր. Բաղիկեան, ինչպէս նաեւ յօդուածներ պատմութեան, աշխար-հագրութեան, թուաբանութեան, օ-տար լեզուներու դասաւանդութեան մասին :

2.— ԿՐԻՏԻԿԱ, գործ Միք. Նալ-բանդեանի, հրատարակութիւն Գի-տութեանց Ակադեմիայի : Այս գոր-ծին մէջ Միք. Նալբանդեան կ'ու-սումնասիրէ Պ. Պռօշեանի «Սօս եւ Վարդիթեր» վէպը, կը ներկայացնէ գրական հարցերը այնպիսի հեղինա-կութեամբ մը որ զինք կը մօտեցնեն Բելինսկիի, Չերնիշեւսկիի :

3.— ՌՈՒՍ - ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵ-ՐԱԶՄԸ (1877 — 1878), գործ Ա. Կոլենկովսկիի եւ Վ. Բելոլբերեցկիի, թարգմանուած հայերէնի, հրատա-րակութիւն Երեւանի Պետական Հր-րատարակչական տան : Հեղինակները չեն աշխատած ներկայացնել ռուս-թրքական պատերազմին մանրամասն պատմութիւնը, այլ այդ պատերազ-մին համառօտ ակնարկով փորձած են ցոյց տալ անոր տեղը ռազմագիտու-թեան պատմութեան մէջ : Միւժա-մանակ արձանագրած են այդ պատե-րազմին պատճառները եւ նպատակ-ները :

4.— ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՍԱՄԲՈՂ-ՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ, Ա. հատոր, շքեղ տպագրութեամբ, 5000 օրինակ : Կը բովանդակէ «Երգեր ու վէրքեր», «Ցնորքներ ու մորմոքներ», «Աշուղի խաղեր», «Ալագեազի մանիներ» բա-նաստեղծութեանց շարքը, ինչպէս նաեւ յետ - հոկտեմբերեան շրջանի քերթուածները եւ թարգմանութիւն-ները : Հակառակ Պետական Հրատա-րակչական տան ճիւղերուն, այս շքեղ հատորին մէջ պակաս չեն թերու-թիւններ, որ կը նուազեցնեն տպա-գրութեան արժէքը :

5.— ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, պատրաստ հրատարակութեան հա-մար : Գրեցինք թէ վերջերս հրատա-րակուեցաւ «Փիլիսոփայական բա-ռարան» մը, թարգմանուած Ռոզէն-տալի եւ Եուդինի գործին վրայէն :

6.— ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ-ՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԺԷ. ԴԱՐԻ Ա. ՔԱՌՈՐԴՈՒՄ, գործ երիտասարդ պատմագէտ Յարութիւնեանի, հրա-տարակութիւն Գիտութեանց Ակադե-միայի : Գլխաւորաբար մատենագրա-կան աղբիւրներու վրայ կանգնելով, հեղինակը կ'աշխատի ներկայացնել ԺԷ. դարու սկիզբը եկեղեցական կալ-ուածատիրութեան դէմ սկսած գիւ-ղացիական շարժումներու պատմու-թիւնը, նախ Ղարաբաղի, յետոյ Ե-րեւանի Խանութեան մէջ : Գիւղացի-ներուն ըմբոստութիւնը կը զսպուի Խանին Փարաշներուն կողմէ, Քանա-քեռ գիւղին մօտ տեղի ունեցած ընդ-հարումին մէջ :

7.— ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈ-ՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՐԵՐԸ, այս ժողո-վածուն ռուսերէն է, հրատարա-կած է Մոսկուայի ժողովրդական Ստեղծագործութեան Պետ. Տունը, որ կը կրէ Ն. Կրուպսկայայի անու-նը : Բովանդակութեան մէջ՝ հայ ժողովրդական պարերէն հինգ հատ, — «Ալագեոզլար», «Հոյ Նազանիմ», «Թելլօ», «Ծիրան - ծիրան», «Ճի-պոտի պարը» :

8.— ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒ-ԹԻՒՆԸ, մամուլի տակ : Մօտ 30 պը-րակնոց հատոր մը, պատրաստուած իբրեւ դասագիրք, Հայոց պատմու-թեան առաջին դասագիրքը, որ կը հրատարակուի Խորհրդային իշխա-նութեան օրով : Կը ներկայացնէ ըս-կիզբէն մինչեւ մեր օրերը, — դէպ-քերը եւ դէմքերը քննութեան առ-նուած են «մարքս - լէնինեան մեթո-տաբանութեամբ» : Հրատարակիչն է Գիտութեանց Ակադեմիան :

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՁԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (21 Մարտ). —

Քանի մը օր առաջ Արագած լերան վրայ, Սեւ լճակի շրջանին մէջ տե-ղաց վարդագոյն ձիւն՝ կանանչ նըր-բերանգներով :

Իբրեւ հազուադէպ երեւոյթ, այս իրողութիւնը գրաւեց Հայաստանի ջրա - օդերեւութաբանական սպա-սարկութեան մասնագէտներուն ու-շադրութիւնը : Դատելով հովին ուղ-ղութենէն եւ այլ փաստերէ, կը կար-ծուի թէ գունաւոր ձիւնը կը պարու-նակէ Սահարա անապատէն հասած գունաւոր աւազափոշի :

Ալագեազի օդերեւութաբանական կայանի մասնագէտները 250 կրամ ձիւն հալեցնելով ղրկեցին Երեւան, քննութեան համար :

ՆԱԽԱԴԱՐԵԱՆ ՌՆԳԵՂՋԻՒՐԻ ՈՍԿՈՐՆԵՐ

Երեւանէն ոչ շատ հեռու, Նուռ-նուսի մէջ որ ծանօթ է իբրեւ լուսա-քարի (diatomite) հանքավայր, պե-ղումներէն երեւան հանուեցան կեն-դանիներու ոսկորներ : Այս վայրը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ երկրաբանական ուսումնասիրու-թեան տեսակէտով : Մինչեւ այժմ այնտեղ գտնուած հանքային հարս-տութիւններէն զատ, նախադարեան կաթնասուն կենդանիներու ոսկորնե-րուն գոյութիւնը այնպէս կարծել կուտայ թէ վայրը հնագոյն շրջան-ներու մէջ եղած է կաթնասուն կեն-դանիներու գերեզմաննոց : Գտնուած ոսկորներուն մէջ կայ ծնօտ մը, վրան քանի մը ակռայ, ինչպէս նաեւ յետ-սամասի եօթը ոսկորներ : Երկրա-բանները այս ոսկորներուն քննու-թենէն կը հետեւցնեն, որ ռնգեղջիւ-րի մնացորդներ են նախադարեան Գ. շրջանէն, այսինքն այն ժամանակ-ներէն՝ երբ մարդը տակաւին կապ-կային վիճակի մէջ կը գտնուէր :

Այս արժէքաւոր ոսկորները փոխա-դրուեցան Երեւանի Թանգարանը :

Գերմանիա կ'ուզէր Ռուսական ծախել Թուրքիան

Գ.

Ռուս իշխանուհին կը շարունակէ.

— «Հոս ամէն մարդ համամիտ է թէ հաշտութիւնը կենսական հարց մըն է Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, որոնք այնքան առեւտրական կապե-րով միացած եւ իրականին մէջ քա-ղաքական որ եւ է վէճով իրարմէ հեռու մնացած երկիրներ են : Տարա-կոյս չկայ թէ Աւստրիոյ մէջ ալ այս-պէս կը մտածեն, որովհետեւ Գեր-մանիա չի կրնար լքել եւ չուզեր լքել Աւստրիա մը որ այս պատերազմէն ամէն պարագայի մէջ տկարացած դուրս պիտի գայ : Սլաւներէն ճիշդ հիմա պէտք է վերջ տալ : Այնպիսի վայրկեանի մը մէջ կը գտնուինք որ, հակառակ երկուստեք տեղի ունեցած մեծ կորուստին, պատերազմող եր-կիրներէն ոչ մէկը պարտուած չէ : Եթէ Ռուսիա Գերմանիոյ հետ լաւ հաշտութիւն մը կնքէ, շատ պիտի շահի : Նոյնիսկ Զանաքքալէի հարցին մէջ ալ : Գերմանիա կ'ընդունի որ ա-սիկա Ռուսիոյ համար առաջին աս-տիճանի կարեւոր հարց մըն է : Այս-տեղ տիրող համոզումին համաձայն, Անգլիա պիտի ուզէ որ Սեւ ծովու մէջ իր թեւերը ազատօրէն շարժէ եւ յամառօրէն պիտի պնդէ այս մասին, ուրիշ խօսքով, հոն տիրապետող ըլ-լալ պիտի ուզէ. որովհետեւ կ'ըսէ թէ ինքը «ծովերու տիրուհին է» :

Եթէ օր մը Ռուսիա Անգլիոյ հետ պատերազմելու ըլլայ, սակայն մեծ վտանգ մը պիտի կազմէ : Ինծի ըսին թէ Անգլիա իր զինակիցներուն հա-մար ոչ մէկ ատեն իրական բարեկամ մը չէ, Անգլիա կ'ուզէ որ իր հաշւոյն ուրիշները կրակէն հանեն շագանակ-ները : Անգլիա կը բաղձայ Իսթան-պուլի մէջ տիրապետող ազդեցու-թիւն մը ձեռք բերել : Իր բոլոր խոստումներուն հակառակ, Անգլիա երբեք պիտի չթոյլատրէ որ Ռուսիա այս քաղաքը առնէ եւ եթէ զայն գը-րաւելու ըլլայ, իր ձեռքը պահէ :

Գերմանիա զօրաւոր եւ միապետա-կան Ռուսիայի մը պէտք ունի : Եր-կու դրացի եւ միրակալ արքայական գերդաստանները նախկին միապե-տական եւ բարեկամական աւանդու-թիւնները պէտք է պաշտպանեն :

Պատերազմին երկարիլը արքունի-քին համար վտանգ մը կը նկատուի : Միտքերու մէջ շատ լաւ տեղ կը բռնէ Ռուսիոյ Ֆրանսան լքել չուզե-լը : Բայց այս կէտին մէջ ալ Գերմա-նիա կ'ըմբռնէ Ռուսիոյ համար պատ-ւոյ հարցը : Արդար համաձայնու-թեան մը համար դժուարութիւն պի-տի չյարուցանէ :

Հոս նոր լեհական թագաւորութիւն մը ստեղծելու գաղափարը չկայ : Այսպիսի թագաւորութիւն մը երկ-պառակութեան աղբիւր մը պիտի ըլ-լայ : Ասկէ զատ, ծովու վրայ դուռ մը չունենալով, շուտով պիտի խեղ-դուի, որովհետեւ ոչ Գերմանիա, ոչ ալ Ռուսիա պիտի մտածեն Լեհաս-տանի համար զոհել իրենց Հիւսիսա-յին ծովու նաւահանգիստներէն մէ-կը :

Կ'ընդունուի նաեւ թէ, Դեղին ցե-ղին դէմ Եւրոպայի ապահովութեա-նը համար, զօրաւոր Ռուսիայի մը պէտք կայ : Արդէն, Պիզմարքի քա-ղաքականութիւնը Ռուսիան Ասիոյ մէջ ազատ ձգել էր :

Իտալիոյ հետ պատերազմը ոչ մէ-կը կը վախցնէ : Աշունէն ի վեր ամ-բողջ հարաւ. Թիրոլը աւստրիական զօրքով լեցուն է : Գերմանիա ալ ժա-մանակէ մը ի վեր հոն զօրք ղրկած է : Հաւաստի աղբիւրներու համա-ձայն, պատերազմը անգլիական դրա-մով կը կատարուի, եւ ազատ - որմ-նադիրները, արմատական ընկավար-ները եւ կարգ մը մարդիկ որոնց ի-րական նպատակը դահերը տապալել է, բոլորը քանի մը միլիոն լիրէթ հաւաքած են : Հոս գիտեն թէ Ձեր վեհափառութիւնը դէմ է Իտալիոյ այս պատերազմին խառնուելուն : Ինչպէս ինծի քանիցս խիստ հաստա-տապէս կրկնուեցաւ, երկրին մէջ Ռուսիոյ դէմ ոչ մէկ վրէժխնդրու-թիւն կայ :

Ռուսիոյ մէջ քաղաքացի գերման գերիներուն կրած դէշ վերաբերումի մասին խօսուեցաւ եւ ըսուեցաւ թէ երբ Ձերվեհափառութիւնը այս պա-րագան լսած է, ուղղակի ինքը իր ձեռքովը հաճած է գրել որ բարե-փոխուի այս վերաբերումը, բայց պատերազմական նախարարութեան մէջ «միայն սլաւ ծագում ունեցող-ներուն» աւելցուած է : Փեթրոկրա-տի մէջ քաղաքացի գերիները այն-քան չեն բողոքեր. բայց ամերիկեան դեսպանատան քարտուղարներէն մէ-կուն հոս դրածին համաձայն, զին-ուորական գերիներէ աւելի քաղաքա-ցիներու մասին նահանգներու մէջ ցոյց տրուած վերաբերումը «դայ-թակղութիւն» մըն է : Քովնայի գեր-ման հիւպատոս Պարոն Լէրխֆէնֆէլ-տի ճակատագիրն ալ շատ ցաւ կը պատճառէ : Զինուորական տպարանի մէջ տպուած քարտէսները իր քով պահելով ամբաստանուելուն համար Փեթրօփավլովսքի բերդին մէջ բան-տարկուած է : Հոս չըմբռնուած ու-րիշ պարագայ մըն ալ երկու օդանա-ւորդ սպաներու, Քնօպէլստորֆի եւ Պուպէլի մահուան դատապարտուելն է : Ձեր Վեհափառութիւնը այս վճի-ռը տաժանակիր աշխատանքի փոխե-լու շնորհը ցոյց տուած է : Ասոնք իբր թէ թուցիկներ նետեր են : Այնպէս կ'երեւայ որ, սակայն ամէն բանակի մէջ գործադրուած պատրուակէ մը կը բաղկանայ :

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Ներքին նախարարը պաշտօնանկ ըրաւ Քոմփիէնյի փոխ-քաղաքա-պետը եւ Վալանսիէնի մասնաւոր քոմիսէրը (հիւսիսային շրջան) :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական թեթեւ զօրախումբեր սպրդած ըլլալով դէպի ծովեզերք, անոնց մէկը փորձեց պաշարել Ապպէվիլի կայարանը : Կայարանապետը փախաւ եռեւի դուռնէն, բայց սպաննուեցաւ գնդացիրի կրակով, երբ կը ջանար լողալով անցնիլ Սոմ գետը :

*** Փիրէնէ - Օրիանթալի նահանգապետութեան պաշտօնեաները որոշե-ցին օրական մէկ ժամ աւելի աշխատիլ, բոլորովին ձրի, օգնելու համար ազգ. պաշտպանութեան :

*** Անգլիոյ քարոզչութեանց նախարարը, Տըֆ Քուփըր, ճառ մը խօսելով յայտարարեց.— «Լուրերը ծանր են. անօգուտ է ժխտել : Բայց, մի մոռնաք թէ հին պատմութիւնն է որ կը կրկնուի : 1914 օգոստոսին ալ այսպէս եղաւ, բայց յետոյ տեսանք 1918ը : Ամէնքս ալ կը գտնուինք ծաւալուն ճակատա-մարտի մը մէջ : Ամէն մարդ պէտք է իր պարտականութիւնը կատարէ այնպէս ինչպէս զինուորը ճակատին վրայ» :

նելու համար գլխաւոր դժուարութիւնը այն է որ բազմաթիւ փախստականներ կը գտնուին ճամբաներու վրայ, երբեմն անկարելի դարձնելով օդանաւա-յին ռմբակոծութիւնը :

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, մինչ Լոնտոնի մէջ լուրջ մտահոգու-թիւն կը պատճառէ գերմանական յառաջխաղացութիւնը դէպի Մանշ եւ թէ կարգ մը նաւահանգիստներ դիչերը միայն կրնան գործածուիլ, Ֆրանսացի-ները աւելի հանդարտութեամբ կը դիտեն կացութիւնը : Փարիզի մէջ դիտել կուտան թէ իրաւ է որ գերմանական սպայակոյտը կը յուսայ պաշարել դաշ-նակից բանակները հիւսիսի մէջ, բայց միայն աւի մը գերման յառաջապահ զօրախումբեր են արշաւողները : Ասոնց թիւը հարիւրին մէկ է, բաղդատելով ֆրանսական, անգլիական, պելժիական եւ հոլանտական զանգուածին հետ, որ ունի աւելին քանակութեամբ հրասայլեր եւ շարժուն հրետանի, Պելժիոյ մէջ : Ֆրանսացի մասնագէտի մը կարծիքով, գերմանական այս յառաջապահ զօրախումբերը դատապարտուած են ոչնչանալու, ինչպէս այն յանդուգն գեր-ման հեծելազօրքը որ գլխաւոր բանակէն շատ առաջ անցաւ 1914ին, դրեթէ մօտենալով Փարիզի :

«Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցն ալ կը հաստատէ թէ բուռն կռիւներ կը մղուին երկու բանակներուն միջեւ, Արթուայի եւ Փա տը Քալէի մէջ, բայց վստահութիւն կը յայտնէ վերջնական ելքի մասին :

*** Ահազանգը անընդհատ կը հնչէ Անգլիոյ մէջ, մասնաւորապէս հարա-ւային արեւելեան ափերուն վրայ : Թնդանօթի ձայներ կը լսուին ծովէն :

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ վերջին 48 ժամուան ընթացքին վար առնուեցան 40 թշնամի օդանաւեր : Հարիւր պայ-թուցիկ ռումբեր ձգուեցան ուղղակի գերմանական զօրաժողի մը սպայա-կոյտի կեդրոնին վրայ : Ռմբակոծուեցաւ ելեկտրական կայան մը, Գերմանիոյ մէջ, 300 մղոն ներս : Թշնամի զօրամասեր կրակի բռնուեցան հիւսիսային Ֆրանսայի եւ Սըտանի շրջանին մէջ :

Դաշնակից աղբիւրներու համաձայն, մայիս 10էն 22 վար առնուած են հազար գերմանական օդանաւեր : Ամերիկեան Կարմիր Խաչին նախագահը յայտարարեց թէ՝ իրեն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանները 13 օրուան ընթացքին կորսնցուցած են 150.000 սպանեալ եւ մօտ 350.000 վիրա-ւոր :

*** Զուիցերիական թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, գերման մա-մուլը այլեւ շնորհալից լուրեր չի հրատարակեր ջախջախիչ յաղթանակներու մասին : Պերլինի քաղաքական եւ զինուորական շրջանակներուն մէջ այլեւս չեն արհամարհեր անգլիական բանակը, այլ կը գնահատեն անոր ռազմական արժէքը, զայն հաւասար դնելով ֆրանսական եւ պելժիական զինուորներու կարողութեանց հետ :

*** Անգլիոյ սպառազինութեանց նախարարը ճառ մը խօսելով, յորդորեց ժողովուրդը իրար չանցնիլ, այն զրոյցներէն թէ Գերմանիա 90 թոննոց հրա-սայլեր կամ 625 քիլոմեթր արագութեամբ սուրացող օդանաւեր ունի. «ո-րովհետեւ Անգլիան ալ ունի այդպիսի շրջուն ամրոցներ» :

*** Գրած էինք թէ փակուած են Փարիզի պարասրահները : Ներքին նա-խարարը, Պ. Ժորժ Մանտէլ, որոշեց փակել նաեւ Ֆրանսայի մնացեալ մասին բոլոր պարասրահները, ինչպէս եւ խաղարանները : Նախարարը միեւնոյն ա-տեն փոխեց քանի մը նահանգապետներ :

*** Կուռնէի մէջ, Տիէփի գծին վրայ, Փարիզէն 60 մղոն հեռու, ձերբա-կալուեցաւ օդաչորդիկ մը, որ սպառազինուած էր պայթուցիկ ռումբերով, զէնքերով եւ հեծելանիւով մը, գերմանական օդանաւէ մը իջնելէ քանի մը վայրկեան վերջը : Հարցաքննութեան ատեն կալանաւորը յայտարարեց թէ Պելժիացի է եւ Գերմաններուն կողմէ զինուորագրուած էր անցեալ ապրիլին : Խոստովանեցաւ թէ պաշտօնն էր կրակի տալ շրջանը եւ թէ պատուիրած էին պելժ փախստականներուն հետ խառնուիլ : Անմիջապէս զինուորական իշխա-նութեան յանձնուեցաւ :

Օտար կամաւոր ուհիներու կոչը կիներու

Ֆրանսայի Օտար Կամաւորուհիներու Լեգէոնը կոչ մը ղրկած է «Յառա-ջ»ի, հրատարակութեան խնդրանքով : Ահաւասիկ ամփոփումը.

— «Օտարուհինե՛ր, այն պահուն երբ Ֆրանսան կատաղի պայքարի մը ձեռնարկած է փրկելու համար բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու իրաւունք-ները, Օտար Կամաւորուհիներու Լեգէոնը, որ պաշտօնապէս ճանչցուած է 1939 նոյեմբեր 29ի հրամանագրով, կ'ուզէ համախմբել Ֆրանսա բնակող բո-լոր օտարուհիները, ծառայելու համար երկրին :

Դուք բոլորդ որ ճանչցած էք այս չքնաղ, ժպտուն երկիրը, դուք բոլորդ որ օգտուած էք անոր վեհոգի հիւրընկալութենէն, դուք որ իբրեւ երկրորդ հայրենիք ընտրած էք զայն, մեր կոչին պատասխանեցէք հարիւր հազարնե-րով : Եկէք արձանագրուեցէք այն կենդանի յիշատակարաններուն զոր մենք կը կանգնենք Ֆրանսայի համար : Մեր հողագործական առաջին ջոկատը կը մեկնի քանի մը օրէն, ելակ ժողվելու, այգիները խնամելու համար : Մեր զինուորներու արհեստանոցը օրն ի բուն կը բանի : Մեր զինուորական ծրար-ներու ճիւղին համար երախտագիտութեան նամակներ կը ստանանք եւ անոր վրայ կ'ուզենք աւելցնել անոնց ընտանիքներուն օգնութիւնը, ար-ձակուրդի տուներ հաստատելով անոնց պզտիկներուն համար : Ունինք ընկե-րային ծառայութեան բաժին մըն ալ, մայրերու եւ մանուկներու համար, յղի կիներու համար, ապաքինարան մը կարօտ ընտանիքներու համար : Արձանա-գրուեցէք մեր առողջապահական, կրաւորական պաշտպանութեան, մեքենա-վարութեան, շարժավարութեան եւն. դասընթացքներուն :

Երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի արիւնաթաթախ Եւրոպայի մէջ, պիտի կրնաք հպարտութեամբ ըսել ձեր զաւակներուն, թէ դուք ալ մասնակ-ցեցաք այս արդիական խաչակրութեան, պաշտպանելով ամէնէն նուիրական դատը, որ կը կազմէ մեր նշանաբանը.— խաղաղութեան, ազատութեան եւ պատիւի համար :

ՀԱՍՑԷ.— Légion des Femmes Etrangères Volontaires en France, 42, Rue de Bassano (8) :

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme - Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 26 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4359 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զէնքերու եւ երակներու պատերազմի մասին խօսած ատեն, աճաւասիկ տարեդարձ մը, — Մայիս 28 :

Արդարեւ, ի՜նչ եղերական զուգադիպութիւն,— ճիշդ այն պահուն երբ մեծ ու փոքր ազգեր ահաւոր, աննախընթաց, աշխարհատարած ճակատամարտի մը բռնուած են, յանուն աշխարհակալութեան կամ ֆիզիքական գոյութեան :

Ժամանակը չէ խորանալու Մայիս 28ի պատմութեան մէջ: Ո՞վ չի գիտեր, չէ սերտած զայն, այսքան տարուան հանդիսաւոր տօնակատարութիւններէն եւ լեռնակուտակ հրատարակութիւններէն վերջ :

Բայց, ժամանակն է անգամ մը եւս յիշեցնելու թէ ինչ որ տեղի ունեցաւ այն ատեն, արարատեան աշխարհին մէջ, կը ներկայացնէր մէկ մանրանկարը այսօրուան զարհուրելի ցնցումներուն,— պայքար ինքնապաշտպանութեան, ուրիշ խօսքով ազատութեան :

Ի՞նչպէս կարելի է ապահովել ո եւ է ժողովուրդի ճակատագիրը, ինքնապաշտպանութիւնը, առանց ազատութեան եւ ափ մը հողի: Ուրիշ ամէն փաստ կամ վկայութիւն մէկդի դնելով, այսօր իսկ չե՞նք տեսներ, արիւնոտ ճակատամարտներու մէջ, նոյն տարրական ճշմարտութիւնը:

Գրեթէ տասնի հասած է թիւը այն ժողովուրդներուն որ կորսնցուցին իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը, դառնալով ռազմադաշտ, բանուկ ճամբայ հրասայլերու, զրահապատ եւ մեքենաշարժ գունդերու, միլիոնաւոր բանակներու:

Դժուա՞ր է նախատեսել թէ ի՛նչ անակնկալներ կրնան ծնիլ այսօրուան արիւնազանգ արհաւիրքէն: Ստոյգ է միայն մէկ բան,— աշխարհը եւ մասնաւորապէս Եւրոպան չի կրնար վերջնապէս խաղաղիլ, առանց նոր կարգուսարքի մը :

Ճիշդ է որ ճակատամարտը կը մղուի հզօրներու միջեւ, բայց անոր ելքէն կախում ունի նաեւ փոքրերուն, տկարներուն ճակատագիրը: Իսկ այդ ճակատագիրը միշտ ալ պիտի մնայ խարխուլ, խոցելի, առանց ինքնապաշտպանութեան,— ազատութեան :

Ա՛յս է խորհուրդը ոչ միայն Մայիս 28ին, այլ եւ ներկայ սպանդին :— Շ.

ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Անգլիոյ թագաւորը կը յանձնարարէ յառաջ խաղալ եւ աղօթել

«Կայսրութեան Օր»ուան առթիւ, Անգլիոյ Թագաւորը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— « Այլեւս գաղտնիք չէ թէ Գերմանիոյ նպատակն է բռնի ուժով խորտակել աշխարհի բոլոր ազգերը: Միայն հողային նուաճումներ չէ որ կը հետապնդեն մեր թշնամիները, այլ վերջնական եւ կատարեալ պարտութիւնը այս կայսրութեան եւ անոր ներկայացուցած բոլոր արժէքներուն, յետոյ տիրապետութիւն աշխարհի վրայ: Մեզի համար դիւրին չէր հաւատալ թէ այսքան չարանենգ ծրագիրներ կրնան տեղ գտնել մարդկային ուղեղին մէջ: Բայց չատոնց անցած է տարակոյսի ժամանակը: Բոլորին համար ալ ծրագիրը բացորոշ է այսօր: Կեանքի եւ մահուան պայքար մըն է բոլորիս համար: Պարտութիւնը պիտի նշանակէր կործանումը մեր ճանչցած աշխարհին, իր անհետացումը աւերակներու տակ: Թող ոչ ոք իր միտքէն անցընէ թէ իմ վստահութիւնս թուլցած է, երբ ձեզի կ՚ըսեմ թէ որքան վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուինք: Պէտք է զինուիլ քաջութեամբ, վճռականութեամբ, չարքաշութեամբ եւ անձնազոհութեամբ: Այս վսեմ յատկութիւններն են որ կը ցուցնեն մայր-երկրին զաւակները, անդրծովեան զինուորներու անընդհատ շարքերը, ցամաքային, ծովային եւ օդային կռիւներուն մէջ: Մեր զինուորներուն հետ կող կողի կը կռուին մեր դաշնակցին՝ Ֆրանսայի զինուորները եւ անոնց հետ՝ Լեհերը, Նորվեկիացիները, Պելժերը եւ Հոլանտացիները, ժողովուրդներ որոնց խաղաղասէր երկիրները կրեցին արշաւանքին բոլոր արհաւիրքները: Այս ճակատագրական ժամուն, մեր աչքերը դարձնենք առ Աստուած, ինչպէս ըրած են մեր նախահայրերը դարերու ընթացքին: Ես խնդրեցի որ յառաջիկայ կիրակին հռչակուի ազգային օր աղօթքի: Անշուշտ մեր անդրծովեան եղբայրներն ալ պիտի միանան մեր աղօթքներուն: Մէկ սիրտ մէկ հոգի կազմելով, խոնարհաբար մեր դատը յանձնենք Աստուծոյ եւ խնդրենք որ մեզի կարողութիւն շնորհէ արիաբար պաշտպանելու իրաւունքը, այնպէս ինչպէս կ՚ըմբռնենք մենք: Մեր պարտականութիւնը կատարենք իբրեւ մէկ մարդ, արիասիրտ եւ տոգորուած անսասան վճռականութեամբ, ժպիտը մեր շրթունքներուն վրայ եւ մեր գլուխը բարձր. այն ատեն պիտի յաղթենք Աստուծոյ օգնութեամբ »:

*** Հետապնդումները, խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին ամբողջ Անգլիոյ մէջ, խափանելու համար որ եւ է խռովայոյզ գործունէութիւն: Ֆաշական կուսակցութեան ուրիշ անդամներ ալ ձերբակալուեցան: Խորհրդարանին մէջ յայտարարուեցաւ թէ «հինգերորդ գունդ»ի վտանգաւոր կորիզ մը կը գործէ Իրլանտայի մէջ: Ներքին նախարարութիւնը արգիլեց համայնավարական ժողով մը, որ սարքուած էր այսօրուան համար: Առջի գիշեր անծանօթներ յայտարարութիւններ փակցուցին Լոնտոնի պատերուն վրայ, ծանուցանելով թէ անթելի նոր կայան մը հաստատուած է: Քարոզութեանց նախարարութիւնը անմիջապէս ստուգեց որ նոր կայանը հաստատուած է Գերմանիոյ մէջ: Կառավարութիւնը մասնաւորապէս կը զբաղի լրտեսական գործունէութեամբ : Լորտերու ժողովին մէջ առաջարկուեցաւ Անգլիոյ անթելի կազմակերպութենէն հանել այն պաշտօնեաները որ գերման

ՎՃՌԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ՋԱՆԱՆ ՓԱԿԵԼ 40 ՔԻԼՈՄԵԹՐԻ ՃԵՂՔ ՄԸ

Կատաղի կռիւներ արեւելեան արեւմուտք

»»» . «««

Զեկոյց թիւ 527, մայիս 24, առաւօտ (268րդ օր) .— Հիւսիսային շրջանին մէջ թշնամին կը ջանայ սաստկացնել իր ճնշումը: Սոմի գծին վրայ մեր զինուորները ամրապէս կը պահեն իրենց գրաւած դիրքերը: Սետանի հարաւակողմը թշնամին շարունակեց իր յարձակումները, առանց գնահատելի յառաջխաղացութիւն մը կատարելու, հակառակ իր գործադրած միջոցներուն:

Զեկոյց թիւ 528, իրիկուն .— Հակառակ այն կատաղի կռիւներուն որ կը մղուին քանի մը օրէ ի վեր հիւսիսի մէջ, մասնաւորապէս Քամպրէի եւ Արասի շրջաններուն մէջ եւ որ ծաւալած են մինչեւ Սէնթ Քանթէնի եւ Պուլոնյի շրջանները, տակաւին կարելի չեղաւ ամբողջական եւ անընդհատ ճակատ մը վերահաստատել մեր գծին վրայ: Սետանի հարաւակողմը, այս առտու հադորդուած գերմանական յարձակումը կատարուեցաւ հզօր միջոցներով: Մեր հակայարձակումը բացայայտ յաջողութեան մը յանգեցաւ: Մեր հետապնդիչ եւ ռմբաձիգ օդանաւերը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին, շարունակելով նեղել թշնամի զօրքին կռնակը: Մեր հետապնդիչ օդատորմիղը շարունակելով հանդերձ իր պաշտպանողական գործունէութիւնը, թնդանօթի կրակով յաջողութեամբ յարձակեցաւ թշնամի զրահապատ եւ մեքենաշարժ զօրախումբերու դէմ :

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց մայիս 24ին .— Երկար գործունէութեան մը ընթացքին, որ սկսաւ առտուն արշալոյսին եւ շարունակուեցաւ մութը կոխելէ վերջ, մեր հետապնդիչ օդանաւերը վար առին 23 թշնամի օդանաւեր եւ անգործածելի դարձուցին ուրիշ 26 հատ: Նկատի առնելով հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ տիրող պայմանները, տարակոյս չկայ թէ այս օդանաւերուն մեծ մասը կորսուած է :

Զեկոյցը այս առթիւ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ անգլիացի օդաչուներու քաջագործութեանց մասին: Ուրիշ զեկոյցի մը համաձայն, բրիտանական օդանաւերը հետապնդելով թշնամի զօրքին շարժումները, Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ, յարձակեցան հրասայլերու եւ մեքենաշարժ զօրամասերու վրայ: Անգլիական հինգ օդանաւեր չեն վերադարձած: Արքայական ռմբաձիգները թշնամի ճակատին կռնակը մտնելով, Պելժիոյ հարաւակողմը եւ Մէօզի վրայ, մեծ վնասներ պատճառած են երկաթուղիներու, մասնաւորապէս Շարլրուայի մէջ: Ուղղակի զարնուած են կամուրջներ Նամիւռի մէջ եւ ուժգնօրէն ռմբակոծուած գերմանական համախմբումները՝ Էնի հիւսիսակողմը: Ուրիշ զօրաւոր օդատորմիղներ Գերմանիա մտնելով, մեծ վնասներ պատճառած են հաղորդակցութեանց գիծերուն :

*** Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ գերմանական օդատորմիղը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ափերուն վրայ եւ թէ փարոս-նաւ մը կրակի բռնուեցաւ :

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ

Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը հաստատեն թէ ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի Արասի եւ Քամպրէի շրջաններուն մէջ, տարածուելով մինչեւ Սէնթ Օմէր, որ կը տիրապետէ Տէօնքըրքի, Քալէի եւ Պուլոնյի ճամբաներուն վրայ: Հիւսիսային շրջանի դաշնակից ուժերը հասած են Պաբոմ եւ կը ջանան աքցանի մէջ առնել գերման զօրքը: Առջի օր 25 մղոնի կամ 40 քիլոմեթրի անջրպետ մը մնացած էր այն գծին վրայ որով դէպի Մանշ յառաջացող գերման ջոկատները կապուած են գլխաւոր բանակին: Գերմաններն ալ իրենց կարգին կը ճգնին պաշարել հիւսիսային բանակը, որ կը բաղկանայ պելժիական, ֆրանսական եւ անգլիական զօրաբաժիններէ: Ֆրանսական շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ Պուլոնյը եւ Քալէ չեն ինկած եւ կռիւները կը շարունակուին երկու նաւահանգիստներէն դուրս: Գերման մեքենաշարժ զօրամասերը կը ջանան Պուլոնյը մտնել հարաւային շրջանէն: Թշնամի զօրախումբերու կողմէ արշաւներ կը կատարուին ծովեզերքի զանազան կէտերուն վրայ եւ միայն թեթեւազէն հեծելանուորդ ջոկատներ կը գործեն Փա տը Քալէի շրջանին մէջ:

Գերմանական օդանաւեր կրակի բռնած ըլլալով Մէցը, Ֆրանսացիները անմիջապէս պատասխանեցին, ռմբակոծելով գերմանական քաղաք մը :

Մանրամասնութիւններ կը պակսին այն կատաղի կռիւներու մասին որ կը մղուին քանի մը օրէ ի վեր: «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի, տեսութեան համաձայն, դաշնակից բանակին գիծը կ՚երկարի Շէլտթէն (Հիւսիսային ծով, Պելժիա) մինչեւ Վալանսիէն եւ Քամպրէ, յետոյ դէպի հարաւ արեւելք, մինչեւ Արաս : Էթափլէն Արաս (հիւսիս) եւ Ապպէվիլէն Փէրոն (հարաւ) տարածութիւնը մասամբ գրաւուած է Ֆրանսացիներու, մասամբ Գերմաններու կողմէ:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական հարիւրաւոր հրասայլեր խորտակուած, 100աւոր յառաջապահներ սպաննուած կամ գերի բռնուած են: Դարձեալ հարիւրաւոր օդաչրջիկներ (փառաշիւտիստ, աշխատակից մը կ՚առաջարկէ անկոդ...) եւ դաւադիրներ ձերբակալուած են ոստիկանութեան եւ պահակազօրքերու կողմէ: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ «հինգերորդ գունդը» խիստ հսկողութեան տակ ըլլալով, չի կրնար մեծ գործունէութիւն ցուցնել Ֆրանսայի մէջ :

Պերլինէն չէզոք երկիրներ հասած լուրերու համաձայն, գերման սպայակոյտը պատերազմին բախտը կը սպասէ այս վճռական ճակատամարտէն, եւ ատոր համար ալ ասպարէզ նետած է անհամար նոր զինուորներ եւ ահագին քանակութեամբ զէն ու զրահ, թնդանօթ եւ հրասայլ: Այս օգնական ուժերուն

Ֆրանսա պէտք է պահէ ազատ տեղի կին ունին կամ եղբայր մը՝ թշնամի բանակին մէջ: Լոնտոնի մէջ ձերբակալուեցաւ գերման հարիւրապետ Ֆոն Ռինթէլէն որ հոն կը բնակէր տարիներէ ի վեր , իբրեւ հակահիթլէրական :

մէկ մասը տեղափոխուած է Զուիցերիոյ սահմանագլուխէն:

« Ժուռնալ»ի զինուորական աշխատակիցը, Զօր. Տիւվալ կը կարծէ թէ մեքենաշարժ զօրամասերու դերը վերջացած է: «Այժմ հետեւակազօրքի գունդեր կը յարձակին մեր գծին վրայ, Շէլտթի երկայնքը: Այստեղ պիտի վճռուի ճակատամարտը եւ ոչ թէ Պուլոնյի մէջ: Սոմի ֆրանսական զօրքը սկսած է յառաջ խաղալ»: Զօրավարին կարծիքով, եթէ Ֆրանսացիները կատարեալ յաղթանակ մը շահին հիւսիսի մէջ, Գերմանները ամբողջապէս պարտուած պիտի ըլլան. «իսկ եթէ Գերմանները յաղթական հանդիսանան, ոչ մեր, ոչ ալ Անգլիոյ պարտութիւնը վերջնական պիտի ըլլայ: Հետեւաբար անհրաժեշտ է այս ռազմադաշտը նետել մեր բոլոր պահեստի ուժերը, առանց նկատի առնելու ուրիշ հաւանական ճակատներ »:

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցն ալ գիտել կուտայ թէ «նախաձեռնութիւնը այլեւս ամբողջովին Գերմաններուն չի պատկանիր: Ստոյգ է թէ հզօր ճիգ մը պիտի կատարուի, միացում հաստատելու համար անգլեւֆրանքեւպելժիական բանակներուն միջեւ, հիւսիսի մէջ, ինչ որ կատարելապէս ապահովուած չէր, իբրեւ հետեւանք թշնամիին տրընթաց յառաջխաղացութեան դէպի վերին Սոմի հիւսիսային արեւելեան կողմը »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Թուրքիա կրնայ 8–900,000 զինուոր հանել

Ակադեմական Ժէռոմ Թառօ շարունակելով իր թղթակցութիւնները «Փարի Սուառ»ի մէջ, կը պատմէ իր տեսակցութիւնը թուրք ուսանողի մը հետ, Անգարայի միջնաբերդին մէջ: Ակադեմականը գովելով հանդերձ Անգարայի գեղեցիկ համայնապատկերը եւ զայն խորհրդանշան մը նկատելով հին եւ նոր Թուրքիոյ, կը զարմանայ թէ Մ. Քէմալ ինչո՞ւ այնտեղ հաստատեց մայրաքաղաքը, երբ իր տրամադրութեան տակ ունէր «անբաղդատելի Իսթանպուլը, կայսրերու եւ Սուլթաններու քաղաքը»: Եւ կը յիշէ Աթաթիւրքի վերագրուած խօսք մը,— « Ես երկու մեծ սխալներ գործեցի կեանքիս մէջ,— Ամուսնութիւնս եւ Անգարայի ընտրութիւնը» : Ուսանողը կը պատասխանէ.

— « Թողո՛ւնք ամուսնութիւնը: Այդ գործին մէջ միակ դատաւորը ինքն է: Ինչ կը վերաբերի Անգարայի, ձեր յիշած խօսքը, ենթադրելով որ վաւերական է, տեսակ մը սրախօսութիւն է: Նախ, երբ Անգարան իր յեղափոխական կառավարութեան կեդրոն ընտրեց, ուրիշ ճար չունէր. Պոլիսը այն ատեն գրաւուած էր Դաշնակիցներուն կողմէ: Պիտի ըսէք թէ Լօզանի դաշնագրէն վերջը, երբ մեծ պետութիւնները ճանչցան թրքական նոր պետութիւնը, կրնար ձգել Անգարան. բայց այդպէս չըրաւ, եւ իրաւունք ունէր: Իսթանպուլը իսկ եւ իսկ թրքական քաղաք մը չէ: Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բոլոր ժողովուրդները հոն իրար կը խառնուին դարերէ ի վեր, ինչպէս եւ բոլոր ազգութիւնները: Այստեղ, Անգարայի մէջ, մենք բուն երկրին սրտին մէջ ենք: Հոս կան Թուրքեր, միայն Թուրքեր: Ռազմագիտութեան մասին չեմ խօսիր, այս տեսակէտէն կացութեան գերազանցութիւնը աչքի կը զարնէ: Հեռու՝ ծովէն, մայրաքաղաքը ազատ է թշնամի տորմիղներէն, եւ հաստատուած ըլլալով Անատոլուի կեդրոնը, դժուարամատչելի լեռներու միջեւ, կրնայ դիւրաւ դիմագրել բոլոր յարձակումներուն, ո՛ր կողմէն ալ գան... Ոչ, այս ընտրութիւնը սխալ չէ. ան իրապէս կը համապատասխանէ «Ցաւիտենական Առաջնորդ»ին գաղափարին,— Թուրքիան ամփոփել ինքն իր մէջ, մէկդի դնել հին երազները, աշխարհակալութեան տենչերը որ պատճառ եղան իր կործանումին: Մենք այլեւս չենք խորհիր կայսրութիւն մը ունենալ Եւրոպայի կամ Ասիոյ մէջ, ոչ ալ Իսլամութեան ախոյեանը հանդիսանալ: Մ. Քէմալի մեծ երազը եղաւ մեզ փրկել հինցած մաշած երազներէն, վերակազմելու համար այն երկիրը որ իր բուն հայրենիքը կը կազմէ, Թուրքիան, միայն Թուրքիան: Այս պարզ գաղափարը դարձաւ իր ընդհանուր գաղափարը: Կաղին առաջինն եղաւ որ յղացաւ զայն, եւ այս կը կազմէ իր ինքնատիպ գիծը Իթթիհատի իր ընկերներուն՝ Մահմուտ Շէվքէթներու, Թալէաթներու, Ճէմալներու, Ճավիտներու, Էնվէրներու մէջ, այն բոլոր յեղափոխականներուն մէջ որ հեղինակներն եղան 1908ի յեղափոխութեան, ուրկէ ծագեցան մեր շատ մը դժբախտութիւնները... (Ակադեմականը համաձայնութիւն կը յայտնէ): Այս բոլորը թերեւս խնայուէին, եթէ Մ. Քէմալ Իթթիհատի մէջ գրաւէր այն դիրքը որուն արժանի էր իր ողջմտութեամբ եւ խոր գործնականութեամբ: Բայց իր ընկերները կը նախանձէին եւ կը խորհէին ստորադաս գործեր յանձնել իրեն: Զգուած, ան բաժնուեցաւ կանուխէն, միայն իր զինուորի ասպարէզին նուիրուելու համար»:

Այդ պահուն խումբ մը զինուորներ մարզանքի ձեռնարկած ըլլալով, ֆրանսացի ակադեմականը ուշադրութեամբ կը դիտէ «ի ծնէ զինուորները», եւ Թուրք ուսանողը կը շարունակէ.

— « Ահաւասիկ այն զինուորները որոնց կը հրամայէր Աթաթիւրք: Պատերազմի ատեն կրնանք ռազմադաշտ հանել 800.000 — 900.000 այսպիսի զինուորներ: Նախորդ պատերազմին մէջ անոնք անօգուտ չեղան Գերմաններուն համար. նորին մէջ անարժէք բան պիտի չըլլար իր կողքին ունենալ զանոնք:

*** Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստի սպաներու եւ զինուորներու կարգ մը դասեր, մայիս 28ին, տարեկան մարզանքները կատարելու համար: Միւս կողմէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ, խստացնելով հսկողութիւնը այն օտարականներուն որ Յունաստան կը մտնեն կամ հոն կը բնակին 1936 յունուար 1էն սկսեալ :

*** Դանուբի միջազգային յանձնաժողովը որոշեց աւելի ընդլայնել եւ խստացնել գետին հսկողութիւնը :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Իտալիա հաւաստիքներ տուած է պալքանեան պետութեանց թէ պիտի յարգէ հաստատուած դրյավիճակը:— Իտալական երեք նաւեր յետաձգեցին իրենց մեկնումը Ճենովայէն:— Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ Ճիպրալթարէն պարպուած կիներու եւ մանուկներու առաջին կարաւանը Ֆրանսական Մարոք հասած է :

GIORIA VICTIS!

1918ի Մայիսեան արիւնհոսութիւններէն վերջ, Մայիս 28ին հաստատուեցաւ անկախ Հայաստան մը Արարատեան մէջնաշխարհին ու Գեղամայ ծովուն միջեւ ...

Մօտ չորս հազարամեայ ազգ մը որ Արեւելքի խաչաւորին մէջ ցոլացուց ազատութեան ու գիտութեան մշտավառ ջահերը, կրնա՞ր անհետանալ պատմութեան երեսէն: Փոխանակ մեռնելու իր դրացի Փիւնիկեցիներուն, Մարերու ու Գամերեաններուն հետ, հայ ժողովուրդը անոնց անհետացումէն վերջը դեռ պանծաց իր Երուանդունեաց, Արտաշէսեանց, Արշակունեաց, Բագրատունեաց ու Ռուբինեան արքաներով ...

Ցեղերը կ'անմահանան, երբ քաղաքական դժնդակ կացութեան կը յաջողէ հայրենիքին անկախութիւնը: Այդպէս եղած է Հայաստան իր բովանդակ պատմութեան մէջ:

Նայիրեան առաջին պարտութիւններուն յաջորդած էր Արամէին գօրաւոր Ուրարտուն, Ասորական կրկնակի ոտնձգութիւններուն յաջորդած էր Արգիշտիի կայսրութիւնը, Երուանդ Ա.ի անդրանիկ անյաջողութեան յաջորդած էին Տիգրան Ա.ի քաջութիւնները, Սելեւկեան ոտնձգութեանց յաջորդած էր Արտաշէսեան Հայաստանի փառայեղ շրջանը, պարթեւական չհաստակութիւններուն յաջորդած էր Մեծն Տիգրանի փառաւոր կայսրութիւնը՝ որմէ դողացին Պարթեւները ու Հռովմայեցիները եւ որուն խոնարհեցան Սելեւկեաններն ու Երուսաղէմէն Կովկաս բնակող ազգերը: Եւ այսպէս Արշակունեաց անկումին ու Վարդանանց արիւնհոսութեան յաջորդեց Բագրատունեաց դարմանալի Հայաստանը, ու Գագիկ Բ.ի գերութեան յաջորդեց Ռուբէն Ա.ի ազատութիւնը, ու Լեւոն Ե.ին պարտութեան յաջորդեց Մայիս 28ի Հանրապետութիւնը:

Նախ զոհողութիւն ու յետոյ յաջողութիւն!

Gloria Victis! Փառք պարտուածներուն ...

Մարդկային ցեղերէն, կովկասեան Սպիտակ ցեղին «արիական» բաժանումը միշտ զատորոշուած է Սեմական ու Քամեան ցեղերուն գործունէութիւններուն մէջ...: Քամեանները զոհացան ճարտարապետական մեծագործութեամբ, վկայ՝ Եգիպտոսի բուրգերը ու Սփինքսը, իսկ Սեմականները մշակեցին միաստուածութիւնը եւ աշխարհի երեք կարեւոր միաստուածեան կրօնքները ստեղծեցին,— քրիստոնէութիւնը, հրէութիւնը եւ մահմետականութիւնը:

Իսկ արիականները մշակեցին իրական քաղաքակրթութիւնը, քաջալերեցին դաղթականութիւնը ու աշխարհիս տուին հայրենասիրութեան, ազատասիրութեան ու փիլիսոփայութեան մեծ օրինակները:

Հայ ազգն ալ կը պատկանի կովկասեան ցեղին արիական բաժանումին, ու աշխարհի կրցած է ընծայել արիականներու յատուկ բոլոր առաւելութիւնները:

Բայց գիտնանք ճանչնալ մեր ազգը:

Սերտենք համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը ու արժեցնենք միութեան իրականութիւնը: Սիրենք մեր ժողովուրդը եւ յարգենք մեր ազգային հերոսները:

Պէտք է գիտնանք թէ թերի Հայ մը շատ աւելի կ'արժէ քան օտարը:

Որքան այժմէական են Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսին յետագայ բառերը զոր արտասանեց 428ին, երբ հայ նախարարները նախընտրեցին պարսիկ իշխանը փոխան թերի հայ թագաւորին.

— «Քաւ լիցի մատնել զայլոց զիմ մոլորեալ ոչխար, փոխանակել զիմ ախտացեալ ոչխար ընդ առողջ գազանի, որոյ առողջութիւնն է մեզ պատուհաս»:

Աշխարհի բոլոր ազգերը ունին իրենց յիշատակելի օրերուն օրը, ինչպէս Ցոյները մարտ 21ը, ու Ֆրանսացիները Յուլիս 14ը:

Մենք Հայերս ալ ունինք Մայիս 28ը, Հայաստանի անկախութեան ու պետականացման հրաշափառ թուականը, որ հայ ազգին յարտիրոսներու արիւնով իրականացաւ:

Ողջոյն Հայաստանի Հանրապետութեան:

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ժամանակ, ողութիւն

Կեանքը տարապայման սղած է, ամէն երկրի մէջ, գրեթէ առանց բացառութեան:

Ու ամէն մարդ կը խօսի, բնականաբար գանգատելով, ապրուստի սղութենէն:

Այս գանգատը ողորմած հոգի հայրըս ալ ունէր: Կ'ըսէր.

— Երանեալ մեծ հօրս ժամանակը քառասուն հաւկիթը մէկ փարայի կ'առնէին:

Այն բարեբարի օրերուն ղոյութիւն ունի եղեր «մէկ փարա»ն, նոյնիսկ նուազ արժէք ունեցող դրամ մը՝ «փուլ»ը:

Հաւանաբար հայրիկիս պապն ալ կ'ըսէր, իր կարգին գանգատելով.

— Հաւիս ապրած ժամանակ քառասունըմէկ հաւկիթը մէկ փուլի կ'առնէին:

Անկէ առաջ ալ, ապահովաբար, քառասուն հաւը կ'առնէին մէկ փուլի:

Հաւին գալով, շատ գանգատելու չէ: Հիմակուան փեսացուներէն շատերը հաւը կ'առնեն, վրան ալ քանի մը հարիւր հազար ֆրանք կը ստանան ...

Քանի մխրճուինք անցեալին խորութեան մէջ՝ ապրուստի աժանութեան անհաւատալի երեւոյթներու առջեւ կը գտնուինք: Այլ խնդիր թէ այդ երանելի օրերուն ալ անօթիներ ու գանգատողներ կային ապրուստի սղութենէն: Աւաղ, մարդիկ ամէն ապրանքի առջեւ պարկապ մը՝ այսինքն գին մը դրած են ու այդ բերդէն ներս մտնելու համար մամոնայ պէտք է: Հին գիներու մասին փոքրիկ գաղափար մը կրնանք ունենալ Աւետարանէն:

Աղքատ որբեւայրին երկու լումայ տուաւ: Մէկ լուման հաւասար է մէկ փարայի: Կ'երեւի հարուստ մը իբրեւ ողորմութիւն կուտար մէկ նաքարակիտ՝ հաւասար երեք փարայի եւ կամ լաւագոյն պարագային մէկ դանկ՝ հաւասար տասներկու փարայի:

Իւրաքանչիւր Հրեայ, հռովմէական տիրապետութեան շրջանին, կը վճարէր երկդրամեան տուրքը: Երկդրամեանը դրուշ է: Յիսուս եւ Պետրոս Սիմոն միասին վճարեցին, Կափառնայումի մէջ, իրենց տուրքը՝ մէկ ստատեր՝ այսինքն չորս դրուշ, երկու քաղաքացիի համար:

Յիսուսի «տաղանդներու առակ»էն կ'իմանանք որ հինգ մնաս կամ հինգ տասը տաղանդը փոքրիկ դրամագլուխ մըն էր: Մէկ մնասը հաւասար է հարիւր դրախմիի = երեսուն ֆրանք: Ուրեմն 150 — 300 ֆրանքը չօչափելի գումար մըն էր այն օրերուն:

Վերջապէս Յիսուս ծախուեցաւ Յուդային կողմէ երեսուն արծաթի (հրէական սիկղ դրամը): Այսինքն՝ 360 դրուշի կամ նախապատերազմեան երեք անգլիական ոսկիի: Ինչ աժանութիւն ...:

Աւելի սուզուելով անցեալին մէջ, կը հանդիպինք առասպելական գիներու:

Հելլէն դասական գրականութեան վարպետներէն կատակերգու Արիստոփանի գործերուն մէջ (Պէրիկլէս եան ոսկեդար), կը հանդիպինք քանի մը գիներու: Երբ Ֆրանսական ֆրանքի վերածենք այդ գիները, անհաւատալի աժանութեան մը առջեւ պիտի գտնուինք: Ահա օրինակներ, քանի մը հատ: Ցոյները հինէն ի վեր շատ կը սիրեն ձուկն ու գինին (քսարաքի քէ քրասի): Մօտաւորապէս հարիւր լիտր ձուկը թառ. աղերը (սարտին) կ'արժէր մէկ ֆրանք: Հարիւր լիտր գինին՝ տասը ֆրանք: Պոլիդոնեան եւ բազոսեան արքայութիւն ...

Հարիւր լիտր ալիւրը երեք ֆրանք: Եօթը կաքաւը՝ մէկ ֆրանք: Կառք մը մխը կամ խուրձ մը բանջարեղէնը (ընտանիքի մը բաւելու չափ), ութ սանթիմ:

Միջակ բնակարանի մը (երեքչորս սենեակ, մէկ խոհանոց, բրդիլի խորշեր, ախոռ, պարտէզ, ձեղնախուց ու ... անկէ) տարեկան վարձքըն էր՝ երեսունհինգ ֆրանք: (Հիմա եթէ ըլլար՝ տուն մը գրքերուս համար կը վարձէի, տուն մը ձեռագիրներուս համար, տուն մըն ալ պարզապէս ձուկ տապկելու համար, որպէսզի սեփական բնակարանս չհոտի):

Հագուստի, ճերմակեղէնի, կօշիկի ու գլխարկի տարեկան ծախքն էր վաթսուն ֆրանք:

Ընտանիք մը տարին հարիւր եօթանասունըհինգ ֆր.ի պէտք ունէր բարեկեցիկ կեանք մը ապրելու համար:

Արիստոփանի կատակերգութիւններէն մէկուն գործող անձերէն Հայր մը կը յայտարարէ թէ իր երեք հոգիէ բաղկացող ընտանիքը կ'ապրեցնէր օրական կէս ֆրանքէն քիչ մը պակաս ծախսելով:

Պէրիկլէսի դարը եղած է ուրեմն ոչ միայն գրական - գեղարուեստական ոսկեշրջան, այլ նաեւ տնտեսական յաղթանակի ժամանակ:

Անշուշտ ըստ այնմ կը շահէին, այն օրերուն: Հիմա արհեստաւոր մը հարկաւ շատ աւելի կը շահի: Սակայն այն օրերուն աւելի լայնութեան եւ առատութեան մէջ էին: Այն ատենուան հարուստները անշուշտ հիմակուան մեծատուններուն քով միջակութիւններ էին: Սակայն այն օրերուն պահանջները քիչ էին: Վերջապէս այն օրերուն չկար աշխատող մը որ մէկ սենեակի մէջ ապրէր եւ ուտելիքը գնէր կէս քիլոյով: Նիւթապաշտութիւնը, հիմա, նոր բարբարոսութիւն մը եղած է: Յիշենք այս առթիւ Յիսուսի լուսախօսքերէն մին.

— «Մի' դիզէք գանձեր երկրի վրայ, ուր ցեցը եւ ժանգը կ'ապականեն ամէն բան ու գողերը պատերը ծակելով կը կողոպտեն: Դիզեցէք գանձեր երկնի մէջ, ուր ոչ ցեց կայ, ոչ ապականիչ ժանգ, ոչ ալ պատ ծակող եւ կողոպտող գողեր: Քանզի ուր որ է ձեր գանձը՝ ձեր սիրտերն ալ պիտի ըլլան նոյն տեղը»:

Ու ապագային, ո՛վ գիտէ գիները ուր պիտի հասնին: Այն օրերուն պիտի ըսեն.

— 1940ին հացը երեք ֆրանք եւ քանի մը սանթիմի կ'առնէին եղեր, մէկ քիլոն:

Ուրիշ մը պիտի ըսէ.— երեք ֆրանքով ինչ կ'առնուի հիմա: Առաջին խօսողը պիտի պատասխանէ.

— Բայց երեք ֆրանքնոց գոյութիւն չունի: Ամենափոքր արժէք ներկայացնող դրամը 100 ֆրանքնոցն է:

Մաղթենք որ մեր թոռները իրենց սուղ գնելիք հացը ուտեն, խաղաղութեան մէջ. իսկ իրենց սուղ գնելիք գինին ըմպեն, իրական քաղաքակրթութեան մը մէջ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մայիս 28

Հայաստանի Հանրապետութեան խորհուրդին մեծութիւնը ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է որ մեր նորագոյն պատմութիւնը կարդանք, ուշի ուշով:

Ժողովուրդի մը ազատութիւնը նուէր չի կրնար ըլլալ: Ամէն ժողովուրդ ստիպուած է պայքարիլ, իր արիւնը եւ կեանքը տրամադրել, որպէսզի ազատութեան շողերը վայելէ:

Այս գիտակցութեամբ եւ վճռականութեամբ, 1918 մայիսին, հայ ժողովուրդի արթուն զաւակները՝ աշխատաւորը, գիւղացին, արհեստաւորը, մտաւորականը, կղերը, կինը, գործիչը, ռազմիկը, հերոսը՝ հայ դուկն ու փէտային բոլորը համախմբուած էին Արարատեան դաշտը: Կեանքի եւ մահուան կռիւ էր: «Զարխի Փալաք»ը Մասիսի ստորոտն էր, վայ անոր որ թաւալումին զոհ պիտի երթար: Մէկ կողմը՝ Թուրքը, իր կանոնաւոր եւ անկանոն զօրքով, կրկնապատիկ աւելի զօրաւոր, ռազմամթերքը եւ պարենաւորում առատ, վերջապէս բոլոր առաւելութիւններով օժտուած, միւս կողմը՝ հայ ժողովուրդը, դեռ նոր վերադարձած մէկ միլիոն զոհերու յուղարկաւորութենէն, չարչարուած, յոգնած, մաշած, դուրսի աշխարհէն խզուած, զուրկ պարենաւորումէ եւ սպառազինութենէ, սակայն բարձր տրամադրութեամբ եւ տոկուն հաւատքով: Իր ոտքին տակ բզկտուած հայրենի հողը կար, իւրաքանչիւր թիզը իր քրտինքով եւ արիւնով ոռոգուած: Ցետոյ, դեռ թարմ էր Սպրիլեան սպանդին պատգամը:

Հայոց աշխարհի հինաւուրց հսկաները կարծես իրարու ձայն էին տուած, հաւաքուելու մայր հողի վրայ, մեր պատմութեան վեց հարիւր տարուան հանդիստ դլանը շրջելու համար:

— «Մեր հայրենիք թշուառ անտէր...»

— «Համոզուած ենք որ միայն զէնքով կայ Հայուն փրկութիւն»:

— Իւրաքանչիւր Հայ երեքի դէմ պիտի կռուի:

Եւ հրաձգութիւն, ռումբ, թնդանօթի որոտում, աւեր, մահ ...: Դիրքէ դիրք խոյանք, դիրկընդխառն կռիւ, կոկորդ կոկորդի:

Մայիսեան առաւօտ մը հուժկու թիկունքներ եւ առնական բազուկներ պատմութեան անիծեալ անիւը շրջեցին: Եւ ողջ մնացողները, լիաթոք աղաղակեցին.

— «Մեր հայրենիք ազատ անկախ...»:

Մինչ մեռածները ձայն կը բոնէին:

Պատուի հայ զինուոր, մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք ազատութեան կայծը ձեռքէ ձեռք հասցուցին մինչեւ յաղթանակ, ափ մը հող պարգեւելով:

Յարգանք անոնց:

Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

Առջի օր մեր խմբագրատունը եկաւ երիտասարդ բանաստեղծ Մ. Իշխան, Ամերիկահայ Հ. Կ. Խաչի սանը, որ մանկավարժութիւն կ'ուսանէր Պրիւսէլի համալսարանին մէջ:

Մեր ընկերը Գերմաններու մուտքէն քանի մը օր առաջ հեռացած ըլլալով Պելժիոյ մայրաքաղաքէն, իբրեւ ֆրանսական հովանաւորեալ (լիբանանեան հպատակ), պելժ փախստականներու հետ նաւ նստած եւ եկած է Ֆրանսա: Կը պատմէ թէ Նուպարեան սաներն ալ պատրաստուած էին հեռանալու, բայց չի գիտեր ինչ եղած են: Միւս Հայերը կը մնային իրենց տեղերը, երբ ինք հեռացաւ, մանաւանդ անոնք որ ընտանիք ունին: Ընկերը տեղեկութիւններ հաղորդելով մեր բոլոր ծանօթներու մասին, մեկնեցաւ Արտէշ, համաձայն անցագրին վրայ նշանակուած հրահանգին:

Բանակցութիւններ Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ հետ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ եւ Դաշնակիցներուն միջեւ, բարեփոխելու համար պաշարման գործողութիւնները: Ինչպէս կը յիշուի, Իտալական կառավարութիւնը բողոքած էր զանազան խստութեանց դէմ: Դաշնակիցները կ'ուզեն որոշ բարեփոխումներ կատարել, առանց թուլցնելու պաշարումի ծրագրին գործադրութիւնը: Արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առնուած են, որոնց շնորհիւ Իտալիան նպաստաւոր դիրքի մը մէջ կը գտնուի:

Լոնտոնէն բարձր պաշտօնատար մը գնաց Հռոմ, մասնաւորապէս այս հարցին քննութեան համար: Երկու կողմերն ալ բարեացակամութեամբ տոգորուած են եւ կը յուսան զոհացուցիչ ելքի մը յանգիլ: Դաշնակիցները նկատի առնելով Իտալիոյ տնտեսական պահանջները, չեն ուզեր վնաս պատճառել. իրենց միակ նպատակն է Գերմանիան զրկել նախանիւթերէ:

*** Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ: Երեսփ. ժողովին մէջ աշխատաւորական մը հարցուց թէ կառավարութիւնը անմիջական միջոցներ ձեռք առա՞ծ է բարուոքելու համար Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութիւնները: Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց.— «Այո՛»:

Անգլեւռուս առեւտրական բանակցութիւնները շարունակելու համար, անգլիական կառավարութիւնը կը խորհի պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա: Այս մասին տեսակցութիւն մը ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը:

Ուշագրաւ երեւոյթներ Ամերիկայի մէջ

Պատերազմին սաստկացումէն ի վեր, լուրջ խմորումներ կ'երեւան Մ. Նահանգներուն մէջ: Նախ հետզհետէ կը զօրանայ Դաշնակիցներուն աւելի մեծ օգնութիւններ հասցնելու շարժումը: Երկրորդ, Մ. Նահանգները իրենք անհրաժեշտ կը գտնեն զօրացնել իրենց ազգ. պաշտպանութիւնը, վիթխարի գումարներ տրամադրելով սպառազինութեանց: Ծերակոյտը 75 ժողովականներու միաձայնութեամբ քուէարկեց 1.474.000.000 տոլարի նոր վարկ մը, նաւատորմին համար: Բանակին համար ալ առանձին պիտի քուէարկուի 132 միլիոն տոլար: Նաւատորմը պիտի ունենայ 2970 օդանաւ: Այժմ 1800 ունի եւ 933 հատ ալ նոր կը շինուին: Վերջապէս 45 միլիոն պիտի տրամադրուի ցամաքային կայաններու, 65 միլիոն՝ նաւաշինութեան, 35 միլիոն՝ զրահաւորումի եւ ռազմամթերքի, վեց միլիոն ալ՝ երեք մարտանաւեր արդիական սպառազինութեամբ օժտելու համար: Նաւազներու թիւը 145.000էն պիտի բարձրանայ 170.000ի:

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ զինուորական վարժութեանց ակումբին կողմէ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով կ'առաջարկուի պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատել եւ կիներն ալ զօրաշարժի ենթարկել, իբրեւ օժանդակներ: Ընկերակցութիւնը յանձն կ'առնէ տասը հազար օդաչուներ պատրաստել այս ամառ:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, ընդհ. դատախազ Ճէքսըն առաջարկած է արձանագրել Մ. Նահանգներու բոլոր օտարականները եւ հսկողութիւն կատարել կասկածելիներու վրայ:

*** Նախագահ Րոզվէլթ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, կիրակի, շեշտելով ազգ. պաշտպանութիւնը զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը: Ամբողջ երկիրը ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած է: Մասնաւոր կոմիտէներ կը կազմուին գլխաւոր քաղաքներու մէջ, բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն ընծայելու համար Դաշնակիցներուն: Թէեւ Նախագահ Րոզվէլթ չյաջողեցաւ խառն դահլիճ մը կազմել, բայց բոլոր հանրապետական առաջնորդները համաձայն են նախագահին արտաքին քաղաքականութեան:

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ նախագահը կը խորհի դատական նախարարութեան յանձնել ներգաղթի վարչութիւնը: Այս լուրը մեծ տպաւորութիւն գործեց օտար շրջանակներու մէջ:

ՁԳՈՒՇԱՑԷՔ ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐԷՆ

Երէկ հետեւեալ ազդարարութիւնը հրատարակուեցաւ, զարմանազան գրոյցներու առթիւ.— Իրաւասու աղբիւրէ կը զգուշացնեն Ֆրանսացի եւ օտար հանրութիւնը կարգ մը տեղեկութեանց դէմ որ ուղղակի կամ անուղղակի տարածուած են գերմանական քարոզութեան կողմէ, Ֆրանսայի կացութեան մասին: Մասնաւորապէս անհիմն են խռովայոյզ շարժումներու կամ խռովութեանց մասին շրջած լուրերը, որոնց հեղինակները պարագային համեմատ դայն կը կապեն ուրիշ լուրի մը հետ,—իբրեւ թէ կառավարութիւնը պիտի լքէ Փարիզը: Փարիզ կամ գաւառ բնակող ամէն անկողմնակալ դիտող կրնայ, ընդհակառակն, հաստատել այն պաղարիւնը եւ հայրենասիրական վճռականութիւնը որով ազգը կ'ընդունի հիւսիսէն հասած փախստականներու հոսանքը, իբրեւ հետեւանք թշնամի օդատորմիղին ոմբակոծութեանց, ինչպէս եւ հանրային վարչութեանց բնականոն գործունէութիւնը եւ պարենաւորման կանոնաւորութիւնը:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Կառավարութիւնը արտօնեց ծրարներ ղրկել պատերազմական գերիներուն, պայմանաւ որ մէկ քիլոյէն աւելի ծանրութիւն չունենան: Այս ծրարները տուրքէ ազատ պիտի ըլլան եւ կրնան պարունակել այնպիսի ուտելիքներ որ չեն փճանար ճամբան: Արգիլուած է արժէքաւոր առարկաներ, նամակներ, կամ թղթատարական քարտեր, թերթեր եւն. դնել անոնց մէջ:

*** Զուիցերիական թերթերը կը գրեն թէ ընդարձակ պատսպարաններ շինուած են Պերլինի փապուղիներուն մէջ (մեթրօ), վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին: Այս ցանցին շնորհիւ, ժողովուրդը պիտի կրնայ մէկ թաղէն միւսը երթալ, օդանաւային արշաւանքներու ատեն: Տեսակ մը ստորերկրեայ քաղաք: Հիւանդանոցներուն տակ ալ գործողութեանց սրահներ շինուած են, ինչպէս եւ նոր պատսպարաններ՝ կառավարական գլխաւոր շէնքերուն տակ: Օտար թղթակիցներ այցելելով Պերլինի ստորերկրեայ պատսպարանները, կը վկայեն թէ անոնք օժտուած են բոլոր արդիական կատարելութիւններով:

*** Հազարաւոր կիներ կը բանին Անգլիոյ զինագործարաններուն մէջ, մասնաւորապէս նոր դրութեամբ օդանաւեր շինելով: Դեռ հազարաւորներ ալ պիտի առնուին: Վարիչները ջերմապէս կը գնահատեն կիներու ճարտարութիւնը:

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐՈՒ հետապնդումը կը շարունակուի ամէն օր: Ոստիկանութիւն ոստիկաններ պաշարելով Շան գ'Էլիզէի, Օփերայի, Սէն Լազարի, Փիկալի, Քարթիէ Լաթէնի եւ ուրիշ մեծ պողոտաներու սրճարանները, կը քննեն բոլորին թուղթերը, այր ըլլան թէ կին:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ Ֆրանսա եկած ատեն պարտաւոր են ոչ միայն կանոնաւոր անցագիր ունենալ, այլեւ սահմանագլուխը անցնիլ յատկապէս նշանակուած կէտէն, հակառակ պարագային անկանոն կամ գաղտնի ներս մտած պիտի համարուին եւ պիտի պատժուին:

ԽՏԱՑԵԱԼ ԿԱԹԻ վաճառումը արգիլուեցաւ մայիս 22էն սկսեալ, Սէնի նահանգին մէջ: Այս կաթը վերապահուած է միայն հիւանդներուն եւ ծծկեր երախաներուն: Հիւանդներէն պիտի պահանջուի բժշկական վկայագիր մը, վաւերացուած թաղին ոստիկանութենէն, իսկ երախաներուն համար՝ վկայական մը քաղաքապետէն:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ 10րդ վիճակահանութիւնը, որ յետաձգուած էր, պիտի կատարուի մայիս 29ին, Օքսէրի մէջ:

ԹՐՈՑՔԻԻ ՏՈՒՆԻՆ ԴԷՄ յարձակում մը կատարուեցաւ Մեքսիկայի մէջ, քսան անծանօթներու կողմէ որոնք զինուած էին ատրճանակներով եւ հրացաններով: Այս առթիւ հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ յարձակողներուն եւ պահակներուն միջեւ: Անծանօթները առեւանգեցին Թրոցքիի ամերիկացի քարտուղարը, ոտքէն վիրաւորեցին անոր թոռը, իսկ աքսորական բոլշեւիկն ալ վիրաւորուեցաւ դէմքէն: Թրոցքի Ջեկային կը վերագրէ այս մահափորձը:

Հոգեհանգիստ Մեծ Պատերազմի զինուորներու յիշատակին

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Կիրակի 26 մայիս, ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆի եւ բոլոր հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք Մեծ Պատերազմի ընթացքին ինկան կովկասեան եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար: Մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի նաեւ կենաց պահպանման համար բազմահազար հայ զինուորներու, որոնք քաջաբար կը մասնակցին ներկայ պատերազմին, բարձր պահելով հայ մարտիկի անունը:

Պատարագի սկիզբը ժամը 10ին, հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ

MARDI 28 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4360

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

»»» • «««

Ամէն տարի ՄԱՅԻՍ 28ին Սփիւռքի տարագիր հայութիւնը հոգեկան պահանջ կը զգայ տօնելու այն անմոռանալի օրը, երբ հայ ազգը վեց դարու ստրկութենէ վերջ հռչակեց իր անկախութիւնը եւ պաշտօնապէս հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ իր պատմական հայրենիքին մէկ մասին վրայ։

Մեր հայրենակիցները ամէն տարի հանդիսաւորապէս տօնելով այս պատմական թուականը, յարգանքի եւ երախտագիտութեան ջերմ զգացումներով տոգորուած՝ կ՚ոգեկոչեն յիշատակը այն հերոսներուն եւ մարտիկներուն, որոնք իրենց անգին զոհաբերութեամբ եւ արիւնով իրականացուցին հայ ժողովուրդին դարաւոր երազը։

Յիշատակի եւ ուրախութեան օր է միանգամայն Մայիս 28ը։

Փարիզի եւ Ֆրանսայի հայաբնակ քաղաքներուն մէջ, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան նախաձեռնութեամբ, տարիներէ ի վեր վայելուչ հանդիսաւորութեամբ կը տօնուէր Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձը։

Այս տարի մեր Անկախութեան Տօնը կը զուգադիպի այնպիսի օրերու, երբ մարդիկ սիրտ եւ տրամադրութիւն չունին ուրախութիւններ սարքելու։ Հետեւաբար այս անգամ մեր զգացումները պիտի արտայայտենք ոչ թէ հրապարակային տօնական հանդէսներով, այլ մտամփոփ եւ երկիւղած յարգանքով հանդէպ այն բոլոր հերոսներուն եւ նահատակներուն, որոնք ստեղծեցին Մայիս 28ը։

Այս Յիշատակի օրուան առթիւ միաժամանակ մեր մտածումները պէտք է երթան դէպի այն հազարաւոր հայ քաջ զինուորները, որոնք ներկայիս կը կռուին զանազան ռազմաճակատներու վրայ։ Անոնց ալ կ՚ուղղենք մեր ջերմ մաղթանքներն ու յարգանքը։

Համաշխարհային նոր տագնապը մեր ժողովուրդին ալ պարտադրեց նոր զոհողութիւններ։

Պահե՛նք անսասան մեր հաւատքը՝ թէ լաւագոյն օրեր վերապահուած են մեր ազգին։

Կեցցէ՛ Հայաստան։ Կեցցէ՛ հայ ազգը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուշագրաւ շարժումներ Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Իտալիոյ եւ Ամերիկայի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը «վտանգաւոր շրջան» հռչակեց ներկայ ժամանակը, մասնաւոր հրամանագրով մը որ հրատարակուեցաւ մայիս 26ին, կիրակի։ Տեսակ մը պաշարման վիճակ։

Նախարարական խորհուրդին մէջ, վարչապետը հերքեց այն լուրը թէ որ եւ է դէպք ծագած է Եգիպտոսի եւ Իտալական Լիբիոյ սահմանին վրայ։ Յետոյ աւելցուց թէ «Եգիպտոս դուրս չի մնար այն վտանգէն որ կը սպառնայ ամէն երկրի» եւ ըսաւ թէ խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրէ, եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ։ Կիրակի օր խաւարումի փորձեր կատարուեցան ամբողջ Եգիպտոսի մէջ։

*** Իտալիոյ դիրքը կատարեալ հանելուկ մը դարձած է։ Կառավարութիւնը բացարձակ լռութիւն կը պահէ, սակայն իրողութիւն է որ ամէն կողմէ ուսանողական եւ ուրիշ միութիւններ կոչեր կ՚ուղղեն, որպէսզի Փաշական Իտալիան ալ մասնակցի պատերազմին։ Մուսոլինի նոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց իր զօրավարներուն հետ, ազգ. պաշտպանութեան մասին։ Կոմս Չիանօ վերադարձաւ Ալպանիայէն, կրակոտ ճառեր խօսելէ վերջ։ Անձնական ինքնաշարժներու գործածութիւնը արգիլուած է մայիս 31էն սկսեալ։ Ամէն Իտալացի որ 200 քիլօյէն աւելի բամպակ կամ 300 քիլօյէն աւելի բուրդ ունի, պէտք է յայտարարէ կառավարութեան։

*** Մ. Նահանգներուն մէջ յարաճուն անձկութեամբ կը հետեւին Եւրոպայի դէպքերուն։ Թերթերը կ՚ազդարարեն թէ եւրոպական պատերազմը համաշխարհային պատերազմի մը կը վերածուի եւ կրնայ տարածուիլ մինչեւ ամերիկեան ջուրերը։ Ծերակուտական Փիփըր բուռն պայքար մը բացած է, կարելի եղածին չափ շատ օդանաւեր ճարելու համար Դաշնակիցներուն։ Ուրիշ մը կ՚առաջարկէ 10.000 կամաւորներ ղրկել Ֆրանսա։ Նախկին նախագահ Հուվըր ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Մ. Նահանգները կրնան ստիպուիլ երկրորդ անգամ փրկելու Եւրոպան։ «Բայց այս անգամ պէտք է մեր խօսքն ըսենք հաշտութեան բանակցութեանց ատեն»։ Նախագահ Ռուզվէլթ ալ խօսելով ցուցահանդէսի մը բացման առթիւ, ազդարարեց.— «Մենք պէտք է ապագայ մը կերտենք բոլորովին տարբեր անկէ զոր կ՚առաջարկէ եւրոպական ազգ մը»։

*** Պատերազմի դաշտին վրայ ինկած առաջին երեսփոխանը եղաւ Ֆէլիքս Կուա, ծնած 1899ին։ Դասապետ էր Սորպոնի մէջ, արժէքաւոր լատինագէտ, պատմաբան եւ օրէնսգէտ։ Քաջածանօթ էր նաեւ Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն եւ կարեւոր դիրք մը բռնեց Սանճաքի հարցին առթիւ։ Սպաննուեցաւ Հոգեգալուստի երկուշաբթի օրը, երբ կը փորձէր ետ առնել թշնամիին ձեռքը անցած կամար մը։ Իր զինուորները յաջողեցան մարմինը գտնել եւ Ֆրանսա փոխադրել։ Պատերազմական խաչ ստացած էր թէ նախորդ պատերազմին եւ թէ այս անգամ։

Սպաննուած է նաեւ «Փառի Սուառ»ի թղթակիցը, Անտրէ Թիէռի, ճարտարագէտ, որ կը ձգէ երկու տարեկան տղայ մը։

*** Զինուորական համազգեստներ գնելու համար, հին թէ նոր, այսուհետեւ քաղաքացիները պարտաւոր են ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը։ Դերձակները, հանդերձեղէնի վաճառականները եւ հնավաճառները պարտաւոր են մասնաւոր տետրակ մը պահել, արձանագրելով բոլոր անոնք որ զինուորական զգեստներ կամ կտորներ կը գնեն։ Եթէ յաճախորդը չկարենայ փաստաթուղթերով ապացուցանել իր ինքնութիւնը, պէտք է անմիջապէս լուր տալ ոստիկանութեան։

ԴԺՈՒԽԱՅԻՆ ԿՐԱԿ ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՀՌԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ ԿԸ ԿՐԷ

Պուլոնյը ինկաւ, կռիւ Քալէի համար

Զեկոյց թիւ 529, մայիս 25, առաւօտ (269րդ օր).— Երէկ իրիկուան դէմ ամրացուցինք մեր դիրքերը Սոմի վրայ եւ բաւական թիւով գերիներ բռնեցինք այդ գործողութեանց ընթացքին։ Գիշերուան ընթացքին ոչ մէկ դէպք ընդհանուր ճակատին վրայ։

Զեկոյց թիւ 530, իրիկուն.— Հիւսիսի մէջ կացութիւնը կարեւոր փոփոխութիւն մը չկրեց։ Մեր զինուորները կը կռուին ուժգնութեամբ մը եւ վճռականութեամբ մը զոր կը սրէ թշնամիի ճիգին սաստկութիւնը եւ ծանր կորուստներ կը պատճառեն Գերմաններուն, բոլոր ընդհարումներու ընթացքին։ Էնի եւ Սոմի միջեւ գործունէութիւնը շատ բուռն է եւ վերջին օրերու ընթացքին մենք տիրապետեցինք թշնամիին։

Զեկոյց թիւ 531, մայիս 26, առաւօտ, (270րդ օր).— Թշնամին քանի մը յարձակումներ կատարեց մեր հիւսիսային ճակատին վրայ։ Այս յարձակումները ձախողեցան։ Սոմի մէջ մեր կատարած տեղական գործողութիւնները նպաստաւոր ելք ունեցան մեզի համար եւ անցքի նոր կէտեր գրաւեցինք գետակին վրայ։ Էնի եւ Մէօզի միջեւ բուռն հրետաձգութիւն երկու կողմէն։ Թշնամի զօրաւոր յարձակում մը ետ մղուեցաւ Մոնմէտիի շրջանին մէջ։

Զեկոյց թիւ 532, իրիկուն.— Կռիւը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի Սոմի վրայ, ուր զօրացուցինք մեր յառաջդիմութիւնը եւ հիւսիսային ճակատին վրայ։ Թշնամին վերջին օրերու ընթացքին կարեւոր միջոցներ կուտակած ըլլալով Պուլոնյի շրջանին մէջ, յաջողեցաւ գրաւել քաղաքը կատաղի պայքարէ մը վերջը որ շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ։ Էնի եւ Մէօզի միջեւ մղուած վերջին կռիւներու ընթացքին, կը հաստատուի, մասնաւորապէս գերիներու վկայութիւններէն, թէ թշնամին շատ ծանր կորուստներ կրած է մեր թնդանօթներու եւ գնդացիրներու կրակէն։ Գործողութեան ընթացքին, տեսանք որ գերման հետեւակազօրքի ամբողջ խումբեր հնձուած են տեղին վրայ։ Մեր հետապնդիչ օդանաւերը եւ հակօդային մարտկոցները ուժգնօրէն կռուելով մեր թիկունքի կայաններուն վրայ յարձակող թշնամի օդատորմիղներու հետ, ցիրուցան ըրին զանոնք եւ ծանր կորուստներ պատճառեցին։

15 ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ.— Զօր. Վէկան սպարապետ նշանակուած ըլլալով մայիս 19 թուակիր հրամանագրով, կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան վերին հրամանատարութեան մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ վարչապետական զեկոյց մը։ Մինչեւ հիմա պաշտօնանկ եղած են 15 զօրավարներ, որոնց մէջ կը գտնուին բանակի, զօրաբանակի եւ զօրաբաժնի հրամանատարներ, իսկ եօթը գնդապետներ զօրավարութեան բարձրացման առժամապէս։

«Փըթի Փարիզիէն» կը գրէ այս առթիւ.— «Բանակի եւ զօրաբանակի հրամանատարներ, որոնց ֆիզիք. յոգնութիւնը հաստատուած էր գերման յարձակողականէն ի վեր, հանգստեան կոչուեցան։ Ուրիշներ ալ իրենց հրամանատարութենէն զրկուեցան զանազան պատճառներով եւ իրենց տեղ նշանակուեցան աւելի ձեռնհաս սպաներ։ Պատերազմը միշտ մաղել կուտայ։ 1914ին ալ այսպէս եղաւ։ Պատերազմը չի նմանիր խաղաղութեան ժամանակի մեծ ռազմափորձերուն։ Երբ ճակատամարտը պայթի, քաղաքական պաշտպանութիւնները եւ դպրոցի բարեկամութիւնները արժէք չունին այլեւս։ Ռազմագէտը, ռազմավարը, վարիչն է որ կը յաղթէ»։

Անգլիոյ մէջ ալ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան։ Զօր. Ճօն Տիլ, որ նշանաւոր հանդիսացած էր 1914 — 1918ի պատերազմին եւ Պաղեստինի մէջ, նշանակուեցաւ նախագահ Ֆրանսայի դաշնակից բանակներու սպայակոյտին, իսկ ներկայ հրամանատարը, Զօր. Այրընսայտ նշանակուեցաւ սպարապետ Անգլիոյ ցամաքային ուժերուն, Զօր. Քըրք հանգստեան կոչուած ըլլալով։ Զինուորական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն Զօր. Այրընսայտի անուանումին, չեշտելով նոր սպարապետին անժխտելի արժանիքները, կորովը եւ վճռականութիւնը։

Զօրակոչը անընդհատ կը շարունակուի Անգլիոյ մէջ։ 1912ին ծնած զինուորցուները, կամ անոնք որ 25 տարեկան եղած են ապրիլ 28էն ի վեր, կը կազմեն պատկառելի թիւ մը, 325.259 հոգի։ Այս նոր զօրադասով երկու միլիոնի կը հասնի Անգլիոյ զինուորներուն թիւը, պատերազմէն ի վեր։ Միւս կողմէ կառավարութիւնը կը խորհի դրօշի տակ առնել 18 — 19ուկէս տարեկան տղաքը, ներքին պաշտպանութեան համար։ Երբ այս պատանիները 20 տարեկան ըլլան, ուղղակի բանակ պիտի փոխադրուին։

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏԸ.— Զօր. Վէկան, որ սպարապետութիւնը ստանձնած էր մայիս 20ին, յաջորդ օրը օդանաւ նստելով ճակատ գնաց, աչքէ անցընելու համար, ընկերակցութեամբ ուրիշ օդանաւի մը եւ պաշտպանութեամբ վեց սաւառնակներու։ Հազիւ ռազմադաշտ հասած, գերմանական հակօդային մարտկոցները կրակ բացին, պաշտպանելու համար մեքենաշարժ զօրամաս մը։ Քիչ մը աւելի անդին, գերմանական երեք օդանաւեր երեւցան, բայց ֆրանսական վեց օդանաւերը ետ քշեցին զանոնք։ Սպարապետը օդակայան մը իջնելով, հիւղակի մը մէջ հիւրասիրուեցաւ ձուազեղով եւ սուրճով։ Յետոյ մեկնեցաւ մօտակայ քաղաք մը եւ տեսնուեցաւ Պելժիոյ թագաւորին հետ որուն կ՚ընկերանային իր գլխաւոր նախարարները եւ զինուորական խորհրդականը։ Իր պաշտօնը վերջացնելէ եւ գոհունակութիւն յայտնելէ ետք, սպարապետը Փարիզ վերադարձաւ ծովու ճամբով։ Երբ ծովեզերեայ քաղաք մը կը մտնէր, թշնամի օդանաւերը կրակ տեղացին յաջորդաբար։ Զօր. Վէկան մարտանաւ մը նստաւ, մինչ հրդեհներ կ՚երեւային արձակուած ռումբերէն։ (Մաթէն)։

Վարչապետ Պ. Ռէյնօ կիրակի օր Լոնտոն երթալով, խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Չըրչիլի հետ եւ Փարիզ վերադարձաւ իրիկուան դէմ։

ԱՂՕԹՔ ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Կիրակի օր հանդիսաւոր աղօթքներ կատարուեցան Անգլիոյ մէջ, համաձայն թագաւորին յանձնարարութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ, ԼՌԵՑԷՔ, ՀԵՏԵՒԵՑԷՔ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒՆ

Ազդարարութիւններ, խրատներ, խոստութիւններ

Կառավարութիւնը, պետական անձերը եւ թերթերը ամէն օր ազդարարութիւններ կ՚ուղղեն եւ նոր օրէնքներ կը ծանուցանեն, ի խնդիր ներքին ապահովութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան։ Մասնաւորապէս կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեամբ հետեւիլ այդ ազդարարութեանց եւ հրահանգներուն. մանաւանդ հիմա որ Սէնի շրջանն ալ պատերազմ. գօտի է։ Օրինազանցութիւն մը, անզգոյշ քայլ մը, մինչեւ անգամ խօսք մը կամ կատակ մը կրնան մինչեւ զինուորական ատեան առաջնորդել, յանգելով բանտարկութեան կամ արգելափակման։

Ահաւասիկ վերջին ազդարարութիւններն ու տեղեկութիւնները.—

Համաձայն Փարիզի շրջանին զինուորական հրամանատարութեան հրահանգին (1940 մայիս 21), Սէնի նահանգէն կրնան հեռացուիլ ընդհանրապէս այն օտարականները եւ հոն հաստատուած Ֆրանսացիները որոնց գործունէութիւնը կասկածելի կ՚երեւայ։ Հեռացման դատապարտուած ո եւ է անձ կրնայ դատապարտուիլ մինչեւ քանի տարի տաժանակիր աշխատանքի, համաձայն պատժական օրէնքի 83րդ յօդուածին։

*** Վարչապետութեան գրասենեակէն կը հաղորդեն.— Մեր գիծերուն ետին եւ նոյնիսկ ճակատի զօրքին մէջ անկարգութիւն սերմանելու համար, Գերմանները կը ջանան թռուցիկներով կամ հեռաձայնով հրամաններ կամ հրահանգներ տարածել, ֆրանսական իշխանութեան մը, մինչեւ անգամ վարչապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին ստորագրութեամբ։ Կը յիշեցնենք թէ յանուն իշխանութեան կամ կառավարութեան որ եւ է հրաման թռուցիկներով չի հաղորդուիր քաղաքային բնակչութեան. հետեւաբար պէտք է կասկածով ընդունիլ այն հրամանները որ կ՚արձակուին հեռաձայնով, կասկածելի անձերու կողմէ։

*** Պէլֆորի շրջանին նահանգապետը կ՚ազդարարէ պանդոկատէրերուն, գինեպաններուն, ճաշարանատէրերուն եւ ամէն տեսակ հանրային հաստատութիւններ բանեցնողներուն, սափրիչներու, խանութպաններու թէ պատասխանատու են իրենց հաստատութեանց մէջ լսելի կերպով արտասանուած նահանջական, երկիւղալի կամ նպաստաւոր խօսքերուն համար։

*** Անցեալ շաբթուան ընթացքին Փարիզի մէջ ոստիկանները այցելեցին 2000 արճարաններ եւ պանդոկներ, անոնց մէջ կամ ճամբան հարցաքննեցին մօտ 62.000 հոգի։ Այս հարցաքննութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան աւելի քան 500 հոգի, որոնց մէջ կան 334 կասկածելի օտարականներ։ Ասոնք անմիջապէս փոխադրուեցան արգելափակման կայաններ։ Ներքին նախարարը Փարիզի զինուորական կառավարիչին եւ ոստիկանութեան վերատեսուչին հետ այցելեց Գերմաններու արգելափակման կայանները, անձամբ ստուգումներ կատարելով։

*** Փէրփինեանի մէջ ձերբակալուեցան փախստական համայնավար խմբագիր Կապրիէլ Փէռիի կինը, նախկին երեսփոխան Անտրէ Մարթիի առաջին կինը եւ մայրը, ինչպէս եւ ուրիշ կին մը։ Զորսն ալ արգելափակման կայան փոխադրուեցան։

*** Գերմանները միշտ նոր հնարքներ կը մտածեն, դաշնակից ժողովուրդներու բարոյական կորովը խախտելու համար։ Ահա վերջին երկու գիւտերը,— սուլիչ օդանաւ եւ սուլիչ ռումբ։ Ալպէրի ջրանցքին եւ Մէօզի յարձակման ատեն, որուն կը մասնակցէին բազմաթիւ գերման օդանաւեր, Ֆրանսացի եւ պելժ զինուորները ափ ի բերան մնացին, տեսնելով որ առաջին սաւառնակները զարհուրելի ժխոր մը կը յարուցանեն. կարծես հարիւրաւոր ազդարար սուլիչներ էին որ մռնչէին։ Յետոյ, առաջին խոյանքէն վերջը, կը սկսէր գնդացիրի եւ ռումբերու կրակը։ Եւ այսպէս շարունակ։ Երկրորդ գիւտն է սուլիչ ռումբը կամ թօրփիլը։ Ռումբին յարմարցուցած են խաւաքարդէ խողովակ մը որուն ճեղքերը սուլիչի մը կը վերածեն զայն։ Այս ռումբերը ինկած ատեն, խողովակը սուր ձայն մը կը հանէ, խուճապ ստեղծելով։ Հաւանական է թէ թշնամին կ՚ուզէ կրկնապատկել ռումբին ազդեցութիւնը, զօրքը ոմբակոծելով, իսկ բնակչութիւնը խուճապի մատնելով եւ փախցնելով զարնուած քաղաքէն։

Նոր հրահանգներ պարենատոմսերու մասին

Պարենատոմսերու բաշխումը պիտի վերջանայ յունիս 1ին։ Շատ մը արուարձաններու եւ բուն քաղաքին մէջ բաշխումը կը կատարուի տունէ տուն, իսկ հոն ուր ժողովուրդը շատ ցրուած է, մասնաւոր կեդրոններ նշանակուած են։

Սէնի նահանգապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.— Պարենատոմս ունեցողները թող որ եւ է դիմում չկատարեն ոչ քաղաքապետութեանց, ոչ ալ ոստիկանական տեսչութեանց, ինքնութեան թուղթի վերածելու համար պարենատոմսը։ Անոնք որ, Ֆրանսացի կամ օտար, Սէնի նահանգը ապաստանած կամ տեղափոխուած են, կրնան հիմակուընէ պարենատոմս պահանջել դիմելով, Փարիզի մէջ, պարենատոմսի վարչութեան, 3bis Rue Mabillon, իսկ արուարձաններու մէջ՝ քաղաքապետութեանց։

Պարենատոմս ունեցողները կրնան յունիս 1էն սկսեալ շաքարի յունիսի բաժնին համար փոխանակել իրենց տոմսին կցուած կտրօններու յուլիսի թիւ 7 կտրօնը։ Անոնք որ յունիս 1էն սկսեալ տակաւին պարենատոմս չեն ստացած, կրնան առժամապէս ստանալ շաքարի տոմսեր տասը օրուան համար, դիմելով, Փարիզի մէջ՝ պարենատոմսի վարչութեան, 3bis Rue Mabillon, իսկ արուարձաններու մէջ՝ իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան։

Հացի պարենատոմսին գործադրութիւնը յետաձգուած եւ սպառողներու դասակարգումը նոր քննութեան մը ենթարկուած ըլլալով, շահակիցներուն կը ծանուցուի.— 1. Ոչ Փարիզի պարենատոմսի վարչութեան, ոչ ալ արուարձաններու քաղաքապետութեանց դիմել, դիտողութիւններ ներկայացնելու համար իրենց A. T. կամ V. դասակարգումին համար։ Կ՚ընդունուին միայն պարենատոմսի կազմութեան կամ հացի տոմսերու բաշխումին մէջ եղած սխալներու վերաբերեալ դիտողութիւններ.— 2. Ուշադրութեամբ պահել իրենց բաժնուած հացի տոմսերը զոր պիտի կրնան գործածել յառաջիկայ, նոր հրահանգներու վրայ։

ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

(Ամփոփուած Յուսաբերի խմբագրականէն)

Այս մասունքներէն մէկը՝ Վահան Տէրեանն է, միւսը՝ Թորգոմ պատրիարքէն. երկու մեծ դէմքեր մեր ժամանակակից ազգային ու գրական պատմութեան մէջ. երկուքն ալ, անժամանակ անհետացած այս աշխարհէն :

Տէրեանի քերթուածը մեծ շուք մը չաւելցներ բանաստեղծին գրական փառքին վրայ, որ մեծ է արդէն: Արեւելահայ նոր գրականութեան առաջնորդներէն է Տէրեան, իր շունչովը, զգացումներու մեղմ, քնքոյշ ու ջերմ գորովովը եւ վերջապէս իր նոր ու պայծառ ոճովը: Կարելի է ըսել թէ իրմով կը սկսի ճշմարիտ բանաստեղծութիւնը արեւելահայ գրականութեան մէջ, եթէ Թումանեանը տանք առաւելապէս ժողովրդական բանաստեղծութեան կալուածին : Բայց, այս մասին չէ մեր խօսքը, այլ այն կերպարանքի մասին, որ քերթուածին տողերէն կը յառնէ: Այդ կերպարանքը, անշուշտ, հարազատ բանաստեղծի մըն է, բայց մանաւանդ ջերմ, խորազգած եւ հպարտ հայրենապաշտի մը. Հայրենասէր բանաստեղծի մը՝ որ իր հայրենիքը եւ իր ցեղը կ'երգէ ճշմարիտ տողերով եւ անսուտ հաւատքով, դարերու պատմութիւնը քանդակելով իր ոսկեղէն տողերուն մէջ: Այս բանաստեղծը՝ որ իր հայրենիքը կ'երգէ, չմոռնանք, որ համայնավար մըն էր, անհայրենիք, անազգ եւ որպէս թէ ապազգային մը, միջազգայնական մը: Եւ ապահովաբար, այդ պատճառով ալ չէր հրատարակուած այս կտորը:

Քերթուածը չունի վերնագիր, բայց պիտի վայելէր անոր տալ «Հայաստան» բառը, դարերու ոսկի փոշին վրան, արցունքի, վիշտի ու դիւցազնութեան երկիր. —

Շատ է տեսել երկիրն իմ ցաւ ու արհաւիրք
Լաց է այնտեղ ամէն երգ եւ տաղ՝ ամէն գիրք:
Գերուած եմ մենք ո՛չ ստրուկ — գերուած մի՜ արծիւ,
Զարութեան դէմ վեհիպարտ միշտ, վատի դէմ ազնիւ :
Բարբարոսներ շատ կը գան ու կ'անցնեն անհետ
Արքայական խօսքը մեր կը մնայ յաւէտ :
Չի հասկանայ մեր հոգին ե՛ւ ծոյլ, ե՛ւ օտար ,
Տաճար է մեր երկիրը, սուրբ է ամէն քար :

Տաճար ու սուրբ, որովհետեւ ոչ մէկ երկիր այնքան արդար եղած է որքան Հայոց երկիրը, ոչ մէկ երկիր այնքան անարդարութիւն տեսած է, որքան Հայոց աշխարհը :

Տաճար ու սուրբ, որովհետեւ քար առ քար, Հայոց աշխարհը իր լաւագոյն զաւակներուն արիւնովը լուացուած է :

Ի՞նչ ուրախութիւն, որ այս թափուած արիւնը խօսեր է ու կը խօսի համայնավար բանաստեղծին երակներուն մէջ իսկ: Հայրենիքն է, հայրենիքի գաղափարը որ իր սրբազան վրէժը կ'առնէ ապազգային վարդապետութենէն, անոր հետեւորդներուն բերնովն իսկ Հայոց աշխարհի եւ հայ ցեղի փառքը երգելով եւ պաշտամունքի հրաւիրելով հայութիւնը եւ դարերը :

Երկրորդ մասունքը գերազանցօրէն հայ ու հայապաշտ պատրիարքէ մըն է, երկարաշունչ քերթուած մը, «Հազար տողեակ», ուր նմանապէս նոր, աւելի գունեղ կերպարանք մը կը յայտնուի, քան կը թուէր ունենալ մեծ եկեղեցականը, ի կենդանութեան:

Հոս ալ չունինք գրական մտահոգութիւններ, բայց ունինք գերազանց հրճուանքը հաստատելու մէկ ուրիշ հայրենասէր, խորունկ, հաստատուն համոզումներով եւ զգացումով հայուստ դիմագծութեամբ: Դիմագծութիւն մը՝ որ վեր կը մնայ առօրեայ կեանքի, վարչական հոգերու եւ հետաքրքրութիւններու կալուածներէն յառնող դէմքէն եւ կը յայտնուի իր էութեամբը իբրեւ մեծ հաւատաւոր մը իր հայրենիքին, ցեղին ու անոր ճակատագրին հանդէպ. —

Դրօ՛շ դժբախտ, կարմիր - կապոյտ ու դեղին ,
Որու՝ մեր խոց յոյսը պահ մ'յանձնեցաւ ,
Մէջըդ պարուրէ, մեր հաւատքն եւ ցաւ.
Մե՛րն ես, մեզի պէտք է օր մը, նորէն
Դարձընես զանոնք, երբ Ազգն համօրէն
Պահանջէ քեզի յանձնածն այդ աւանդ,
Գանձն իր կեանքին, իր հոգւոյն մանաւանդ :

Իր այս պաշտամունքը Հայոց դրօշին, Եռագոյնին հանդէպ, որ այնքան հալածուեցաւ նոյն տարիներուն գրեթէ, ուր այս հրեղէն տողերը երկնուած են, կտակ մը կը մնայ սրբազան հայրենասէրին կողմէ իր ժողովուրդին ձգուած: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի այլեւս այն՝ որ այդ հաւատքը, այդ յորդ զգացումները եւ հայրենասէրի այդ խորունկ պաշտամունքը, ճիշդ ատենին հրապարակ չեն դրուեր եւ սահմանուեր են յետմահու հրատարակութեան :

Մահկանացու են մարդիկ, բայց անմահ իրենց ոգիովը, իրենց խօսքովն ու հաւատքովը, երբ անոնք իրենց էութեան խորերէն կը բխին ու կը ցոլեն յաւիտենական զգացումներ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Քէօթահեալեան եւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մարկոսեան փոխան ծաղկեպսակի, յիսունական (50) ֆրանք կը նուիրեն Հայ Կապոյտ Խաչին, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Կարապետեանի մահուան առթիւ :

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ դասընթացք, Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. մասնաճիւղի, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ, 29 Մայիս առաւօտեան ժամը 10.30ին: Կը դասախօսէ Տոքթ. Կարապետեան, նիւթ՝ «Վարակիչ հիւանդութիւններ, ապանեխում»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երջանիկ մայրեր

Այս խորագրին տակ, «Խորհ. Հայաստան» (4 Ապրիլ) կը գրէ. —

Բազմազաւակ մայրերուն նիւթական օժանդակութիւն տալու մասին կառավարութեան որոշումը գործադրուելով, Ալավերդիի շրջանին մէջ այս երջանիկ մայրերուն տրուած է 1.974.000 րուբլի: 1936ին՝ 40.000 րուբլի, 1937ին՝ 622 հազար րուբլի, 1938ին՝ 486 հազար րուբլի, 1939ին՝ 706 հազար րուբլի: Այս տարի, առաջին երեք ամիսներու ընթացքին, 120 հազար րուբլի :

Թումանեան գիւղէն բազմազաւակ մայր մը, Շահրիբան Յովսէփեան, ստացաւ 18 հազար րուբլի: Ծաթեր գիւղէն Աստղիկ Յարութիւնեան՝ 20 հազար րուբլի: Այրում գիւղէն Ֆաթմա՝ 12 հազար րուբլի :

ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բանաստեղծ Մայակովսկիի մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ, Երեւանի կրթական եւ հանրային հաստատութիւններուն մէջ տեղի ունեցան գրական - գեղարուեստական հաւաքոյթներ : Դասախօսութիւններ ըրին Ռ. Յովհաննիսեան, Տ. Հախումեան, Խ. Այվազեան, Ն. Զարեան, Գ. Բորեան, Գ. Աբով, Բ. Կարապետեան, Խ. Հրաչեան, Հռ. Պօղոսեան, Մ. Կորին, Հ. Մկրտիչեան, Հ. Ղանալանեան, Ս. Յարութիւնեան, Ս. Արուտչեան, Ս. Բայանդուր:

Կազմուեցաւ նաեւ յոբելենական մարմին մը, հանդիսաւորապէս տօնելու համար ռուս բանաստեղծին յիշատակը :

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

Երեւանի քիմիական արհեստանոցը վերջին երկու տարիներու ընթացքին մեծ չափով բարձրացուց իր արտադրութիւնը: Սոսինձի, օճառի եւ այլ նիւթերու արտադրութենէն զատ, արհեստանոցը անցեալ տարուընէ ի վեր սկսած է խաւաքարտ պատրաստել: Հայաստանի բոլոր անկիւններէն թուղթի անպէտ մնացորդները կը հաւաքուին եւ այդ նիւթերով կը պատրաստուի բաւական արժէքաւոր խաւաքարտ մը, որ կը սպառի ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Վրաստանի, Ադրբէջանի, Թուրքմենիստանի, Տաճիկիստանի մէջ :

Արհեստանոցը տարեկան կ'արտադրէ մօտ մէկ միլիոն րուբլի արժէքով խաւաքարտ: Այս խաւաքարտին օգտագործումով, արհեստանոցին մէջ մասնաւոր բաժին մը կը պատրաստէ տուփեր եւ տղու խաղալիկներ: Արհեստանոցը պիտի ունենայ բաժին մըն ալ, որ պիտի պատրաստէ կաւար (անգլերէն՝ շինկըլ),— ներսը խաւաքարտ, դուրսը նաւթով ծեփուած տախտակներ, ջուրին անթափանց, ծածկելու համար տանիքները: Ամերիկայի մէջ շատ կը գործածուի այս: Պատրաստութիւնը շատ աժան է :

Արհեստանոցը ունի նաեւ ձէթի արտադրութեան բաժին մը, որ ձէթ կը հանէ կտաւատի հունտէն, խաղողի կորիզներէն եւ այլ իւղատու նիւթերէ: Այս տարի արհեստանոցը պիտի արտադրէ մօտ 400 հազար րուբլի արժէքով ձէթ :

Դարձեալ, արհեստանոցը ունի փըլիսիթի բաժին մը, — միջատները (լու, փայտոջիլ) ոչնչացնելու յատուկ հեղուկ մըն է, որ կը պատրաստուի դալմացեան եւ կովկասեան երիցուկով :

Բոլոր այս արտադրութիւններէն աւելի, արհեստանոցը կ'աշխատի ուժ տալ թուղթի արդիւնաբերութեան : Այդ թուղթը պիտի պատրաստուի թուղթի աւելցուկներով ու ցնցոտիներով: Առաջին փորձերը շատ յաջող էին: Ներկայիս կը կատարուի մեքենական սարքաւորումը: Այս տարի արհեստանոցը պիտի տայ 150 թոն թուղթ, գալ տարի 4 անգամ աւելի : Յառաջիկային թուղթի արդիւնաբերութեան համար պիտի օգտագործուին բրինձի եւ բամպակի ցօղունները :

Ամբողջ արհեստանոցին տարեկան արտադրութիւնը պիտի արժէ 2 միլիոն 300.000 րուբլի, եւ բոլոր այդ արտադրութիւնը՝ իբրեւ աղբ նետուած անպէտ նիւթերէ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրովականի մէջ կը շինուի հիւսուածեղէնի մեծ գործարան մը, որու վրայ պիտի ծախսուի 5 միլիոն րուբլի :

** Թղթատարական եւ հեռագրական վարչութիւնը որոշած է հեռախօսի գիծեր հաստատել 59 գիւղերու մէջ :

** Նոր դեղարաններ պիտի բացուին Թալինի, Ղափանի, Միկոյեանի, Սիսիանի, նոյնպէս Երեւանի մէջ,— շինութեանց յատկացուած է 400.000 րուբլի :

** «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (2 Ապրիլ) թէ գեղատեսիլ Արագածի լանջերէն սկիզբ կ'առնէ Թալինի ջըրմուղ մը, որ աշունէն առաջ խմելու ջուր կուտայ Զիթհանք, Մեհրեբան եւ այլ գիւղերու: Շուտով այս ջըրմուղէն ջուր պիտի ստանան նաեւ Ներքին Արթիկ, Հակկօ, Կլիճաթաղ գիւղերը:

** 12 գաւառներու մէջ, որոնց կարգին՝ Բասարգեչար, Մարտունի, Ն. Բայազիտ, Ապարան, Ամասիա, այս տարի պիտի ցանուի 2000 հեկտար դալմացեան եւ կովկասեան երիցուկ, ասկէ զատ՝ գժախոտ (դուրման), մասուր (շիպովնիկ), աղբադրուկ (վալերիան), իբրեւ արժէքաւոր դեղաբոյսեր: Պիտի ցանուի նաեւ «տրակագանդա» կոչուած խիժային բոյսը, որ կը գործածուի թէ դեղագործութեան, թէ կերպասագործութեան եւ թէ սնունդի արդիւնաբերութեան մէջ:

** Սեւանի լճի ափին, Համառուն գիւղէն ոչ շատ հեռու, ձեռնարկուած է նոր ու բարեկարգ նաւակայանի մը շինութեան,— նաւակայանը պիտի ունենայ պանդոկ, ճաշարան եւ մայրանոց :

** Երեւան սկսաւ տօնել թատերագիր Անուշաւան Վարդանեանի ծընընդեան 60ամեակը եւ գրական գործունէութեան 35ամեակը, յոբելենական հանդէսներ սարքելով եւ թատերագրին գործերը ներկայացնելով: Որոշուեցաւ հեղինակին գործերէն երկուքը հրատարակել պետական ծախքով :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԿԱՄԱՒՈՐ զինուելով հպատակութիւն ստանալու եւ յետոյ բանակին մէջ ծառայելու համար օրէնք մը հրատարակուած էր անցեալ շաբթու: Նոր հրամանագրի մը համաձայն, այս որոշումը կը վերաբերի միայն սահմանամերձ պետութեանց հպատակներուն, հետեւաբար Ռուսերը, Ռումանացիները եւ ուրիշներ, (անշուշտ նաեւ Հայերը) չեն կրնար օգտուիլ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ հետապնդումները կը շարունակուին յարաճուն խստութեամբ: Զինուորական ատեանը ամէն օր վճիռներ կ'արձակէ, ամբաստանեալները դատապարտելով 5էն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեան, ծանրագոյն պարագաներու մէջ՝ 8 — 10 տարի: Միեւնոյն ատեն կը հետապնդուին անոնք որ կը մերժեն հպատակիլ պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքին: Անցեալ օր 8—10 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան խումբ մը բանուորներ, այս ամբաստանութեամբ: Շատ մը համայնավարներ ձերբակալուեցան Շարանթ - Ընֆէրիէօրի մէջ:

ՄԱՏՐԻՏԻ անգլիական դեսպան նշանակուեցաւ Սըր Ս. Հօր, նախկին նախարար մը որ վերջերս կը վարէր օդանաւային նախարարութիւնը: Մատրիտի դեսպանութիւնը մեծ արժէք ունի այս միջոցին, նկատի առնելով Սպանիոյ դիրքը Միջերկրականի մէջ: Ինչպէս յայտնի է, ֆրանսական դեսպանութիւնն ալ մարաջախտ Փէթէն կը վարէր, փոխ-վարչապետութեան կոչուելէ առաջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որուն համաձայն գործադրութեան նպաստէն կը զրկուին հիթլերականները եւ ստալինականները: Այս առթիւ դատական նախարարութեան ընդհ. քարտուղար յայտարարեց թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր կառավարութիւնը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի «հինգերորդ գունդ»ի գործունէութեան: Եւ պահանջեց բոլոր քաղաքացիներէն չմիանալ այն կազմակերպութեանց որոնց դրամական աղբիւրները, վարիչները եւ պատասխանատու անձերը ծանօթ չեն:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՕՐԷՆՔԸ խստօրէն պիտի գործադրուի Ֆրանսացիներու թէ օտարականներու համար: Անսաստողները տուգանքի պիտի դատապարտուին առաջին առթիւ: Եթէ յանցանքը կրկնուի, պիտի դատապարտուին բանտարկութեան: Անոնք որ ինքնութեան թուղթ չունին, պիտի ձերբակալուին, օտար ըլլան թէ Ֆրանսացի :

ՊԱՀԱԾՈՅ ՁՈՒԿԵՐԸ, որոնք այնքան անհրաժեշտ են բանակին, ինչպէս եւ քաղաքացի ժողովուրդին պարենաւորման համար, այսուհետեւ զինական քննութեան պիտի ենթարկուին, կառավարութեան հսկողութեամբ :

ԱՆԹԵԼԻ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆ ՄԸ կը բանի մայիս 27էն ի վեր (Radio Paris II, երկայնութիւն 1293): Ներկայ ուժը 40 քիլովաթ է, բայց մօտերս պիտի բարձրանայ 80ի:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ արտաքին գործերու վարիչը նամակներ ուղղելով Վատիկանի օտար դեսպաններուն, խնդրեց անյապաղ իմացնել թէ կ'ուզե՞ն Հռոմ մնալ կամ վերադառնալ, եթէ իրենց երկիրները պատերազմի բռնուին Իտալիոյ հետ: Եթէ չեն ուզեր հեռանալ, պապական իշխանութիւնը տեղ պիտի ճարէ բոլորին համար ալ, Վատիկանի մէջ :

ԽԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, որ Փարիզի մէջ ծանօթ է իր կազմած նուագախումբով, պատժական 4րդ ատեանին կողմէ դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկութեան: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ամբաստանեալը դեռ նոր գործի մտած էր մեծ հաստատութեան մը մէջ, իբրեւ բանուոր, եւ անտեղի խօսքեր եւ խորհրդածութիւններ կ'ընէր կացութեան մասին, դայրոյթ պատճառելով իր ընկերներուն: Այս վերջինները քանի մը անգամ կը յորդորեն որ լեզուն քաշէ, բայց որովհետեւ Առաքելեան մտիկ չէր ըներ, լուր տուին ոստիկանութեան: Դատարանին մէջ ամբաստանեալը առարկեց թէ իր խօսքերը սխալ հասկցած են, բայց անօգուտ: «Ժուռնալ» կը գրէ այս առթիւ.— «Վըճիռը լսած ատեն իշխանը ժպտեցաւ... Անշուշտ աւելի ծանր պատիժ մը կը սպասէր»:

ՄԱՅԻՍ 10էն ի վեր Ֆրանսա հասած բոլոր օտար փախստականները, առնուազն 15 տարեկանէն սկսեալ, պէտք է մինչեւ մայիս 31 ոստիկանութեան ներկայանան, իրենց ինքնութիւնը հաստատելու համար: Օրինական ստուգումէն վերջը միայն պիտի արտօնուին Ֆրանսա բնակելու: Յունիս 1էն վերջը, Հոլանտայէն, Պելժիայէն եւ Լիւքսէմպուրկէն եկած ո եւ է փախստական որ Ֆրանսա մտած է մայիս 10էն ի վեր եւ այս ձեւակերպութիւնը չէ կատարած, պիտի արգելափակուի, ինչ հպատակութիւն ալ ունենայ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ երթեւեկը, որ դադրած էր գաղթականներու փոխադրութեան եւ ուրիշ անմիջական պէտքերու համար, վերսկսաւ երկուշաբթի օր, 62 գիծերու վրայ: Միւսներն ալ պիտի վերահաստատուին հետզհետէ :

Ուէսթմինսթըրի աբբայարանին մէջ արարողութեանց ներկայ էին Թագաւորը եւ Թագուհին, Հոլանտայի Թագուհին, Չըրչիլ եւ ուրիշ երեւելիներ: Արքեպիսկոպոսը քարոզ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Որքան ալ ահարկու ըլլայ մեքենական պատերազմը զոր Գերմանիոյ Առաջնորդը կը պատրաստէ տարիներէ ի վեր, մարդը միշտ աւելի հզօր է քան մեքենան: Ազատ մարդուն ոգին աւելի հզօր է քան ստրկացումը այն մարդոց որ պարզ ակռաներն են մեքենային»: Նոյն արարողութիւնները կատարուեցան ամբողջ բրիտանական կայսրութեան մէջ :

Փարիզի մէջ ալ 30.000 հաւատացեալներ հանդիսաւոր աղօթքներ կատարեցին, պաշտպանութիւնը խնդրելով Ս. Ժընըվիէվի (Գենովաեֆ) որ Լիւթեսիան փրկած էր Հոներու ձեռքէն, 451ին: Փարիզի արքեպիսկոպոսին փոխանորդը ոգեկոչելով Ֆրանսայի բոլոր սուրբերն ու սրբուհիները, աղաղակեց. — «Յաղթութիւն շնորհէ մեզի, Տէր»: Ժողովուրդը կը կրկնէր այս բառերը եւ ուրիշ աղօթքներ :

*** Զօր. Վուիլմէն, օդանաւային ուժերու ընդհ. հրամանատարը, հետեւեալ օրակարգը ուղղեց.— «Սպաներ, ենթասպաներ, տասնապետներ եւ զինուորներ օդանաւային ուժերու, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, մանաւանդ 15 օրուան ճակատամարտէն ի վեր, դուք ձեր ուժերը տրամադրեցիք առանց հաշուելու, գիշեր ցերեկ, յաղթականօրէն ճակատելով թիւով գերազանց թշնամիի մը դէմ: Ես գիտէի թէ կրնամ վստահիլ ձեզի: Այսօր, վճռական է պահը. մեր երկինքը պէտք է ֆրանսական մնայ: Թեւ թեւի մեր Դաշնակիցներուն հետ, այս երկինքին մէջ որոնք այնքան փառքեր տեսած են, Գինեմէրի երկինքին մէջ, հետեւողութեամբ ձեր անդրանիկներուն, դուք նորէն յաղթութիւն պիտի արձանագրէք »:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ.— Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արքայական օդատորմիղը շարք մը կարեւոր գործողութիւններ կատարեց կամուրջներու, նաւակամուրջներու եւ թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերու դէմ, Պուլոնյի ճամբուն վրայ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի: Ճամբան կրակի բռնուեցաւ պարենաւորման կարաւան մը, 15 վայրկեան անընդհատ: Մօտ 200 ռումբեր արձակուեցան, 1500էն մինչեւ 30 մեթր բարձրութեամբ: Վեց թշնամի օդանաւեր իրենց կարգին յարձակում գործեցին եւ մէկը խորտակուելով գետին ինկաւ: Լիսի կամուրջները, որոնց միջոցաւ թշնամին օգնական զօրք փոխադրած էր պելժիական ռազմադաշտին վրայ, նոյնպէս յարձակում կրեցին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, տասը թըշնամի օդանաւեր վար առնուած են Ֆրանսայի ծովեզերքին վրայ, իսկ Անգլիացիները կորսնցուցած են միայն մէկ օդանաւ :

Թշնամի օդանաւեր յարձակեցան Քենթի շրջանին եւ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ափերուն վրայ, քաղաքացիներ վիրաւորելով: Անգլիական օդանաւերը կրակ ձգած ըլլալով Ռոթէրտամի քարիւղի մթերանոցներուն վրայ, մեծ վնասներ պատճառեցին: Օդաչու մը կը վկայէ թէ մթերանոցները կը վառէին երբ ինք հասաւ :

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական զեկոյցները և վերջին հեռագիրները, Դաշնակիցները ամուր կառչած են իրենց դիրքերուն: Վերջին 48 ժամուան ընթացքին դաշնակից հրետանին եւ գնդացիրները կրակ տեղացին գերմանական ճեղքին վրայ, մինչեւ Մանշի ափերը, սարսափելի կորուստներ պատճառելով : Պուլոնյի միջնաբերդը ինկաւ, կատաղի կռիւներէ վերջ, որ շարունակուեցան փողոցներուն մէջ, եւ հիմա Գերմանները կը կռուին Տիւնքէրքի եւ Քալէի համար, ուժգին դիմադրութեան մը հանդիպելով: Գերմանները օգնական զինուոր կը հասցնեն Պաբոմի եւ Փէռոնի միջեւ բացուած ճեղքէն, դէպի Մանշ, հանդիպելով բուռն կրակի մը: Գերմանները կը ճգնին աջ կող'էն զարնել հիւսիսի դաշնակից բանակը եւ պաշարել հոլանտական, պելժիական, անգլիական եւ ֆրանսական զօրագունդերը, ճեղքին փակումէն եւ այդ բանակներուն Սոմի եւ Էնի ուժերուն միացումէն առաջ: Գերմանները գրաւած են Վիմիի պատմական կամուրջը, Պելժերը կարգ մը նահանջներ կատարած ըլլալով: Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերման սպարապետութիւնը զօրաբաժիններ քաշած է Զուիցերիոյ սահմանագլուխէն եւ Զիկֆրիտի գիծէն, զօրացնելու համար իր բանակը ծանօթ ճեղքին վրայ: Այս գծի ճակատամարտին մէջ, Գերմանները յարձակեցան խիտ շարքերով եւ հազարաւորներ հնձուեցան Դաշնակիցներու կրակէն: Գերմանները կը ջանան անընդհատ գիծ մը հաստատել Արասէն մինչեւ Քալէ :

« Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով զինուորական կացութիւնը, կը գրէ.— Ոչ մէկը կրնայ երեւակայել Գերմաններու գործածած միջոցներուն ուժգնութիւնը, հասնելու համար իրենց յարձակողական երրորդ նպատակին,— գրաւել ծովային ճակատը, Պուլոնյէն Օսթանտ, մէջն առնելով Քալէն, Տիւնքէրքը եւ Զէպրիւքէն(Հոլանտա): Անոնք իրենց առաջին նպատակին հասան Քարինեանէն մինչեւ Մոպէօժ, այն օրը երբ ճեղքելով ֆրանսական դիրքերը, մեզի պարտադրեցին շարժուն պատերազմը զոր շատոնց պատրաստած էին մեծ ուշադրութեամբ: Մայիս 15ին, Արթուայի մէջ, իր մեքենաշարժ ուժերուն միջոցաւ պայթեցնելով ծանօթ խորշին յատակը, թշնամին հասաւ երկրորդ նպատակին: Այժմ թշնամի ուժերը արիւնոտ կռիւի մը բռնուած են Օսթանտի շրջականերէն մինչեւ Վալանսիէնի շրջանը եւ ահագին կորուստներ կը կրեն ամէն կողմ: Ֆլանտրի դաշնակից բանակներուն բարոյական կորովը խորտակելու համար, անոնք հարիւրաւոր հրասայլեր ասպարէզ նետած են, բազմապատկած են հետեւակազօրքի յարձակումները, օդանաւային բուռն ռմբակոծութիւններ կատարած, հնարքներ սարքած են: Բոլորն ալ ի զուր: Ֆրանսացիները, Անգլիացիները եւ Պելժերը չեն ազդուիր որ եւ է բանէ: Անոնք կը դիմադրեն ամէն բանի, — ռումբ, ամէն տեսակ պայթուցիկներ, հրասայլ գրոհներ: Անոնք որ պիտի վերադառնան ռազմադաշտէն, տեսած պիտի ըլլան ամբողջական պատերազմը: Բայց մենք ալ ամբողջական պատերազմ կը մղենք: Անգլիացիները ուժգնօրէն կը ռմբակոծեն ամէն բան, թշնամի բանակներուն կռնակը, մթերանոցները, համախմբումները, զրահապատ զօրամասերը, մեծ արդիւնքներ ձեռք բերելով: Դժոխքը կը շարունակուի: Դեռ քանի՞ օր պիտի տեւէ: Ոչ մէկը կրնայ նախատեսել »:

*** Պատերազմական գօտի հռչակուեցան.— 1. Զինուորական Գ. շրջանը (Սէն Ընֆէրիէօր, Էօռ, Քալվատոս եւ Մանշ).— 2. Զինուորական Դ. շրջանը (Օրն, Էօռ է Լուառ).— 3. Զինուորական Ե. շրջանը (Լուառէ).— 4. Զինուորական Ը. շրջանը (Իօն):

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :=: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 · (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	ԵՌԱՄՍԵԱՑ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 29 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4361

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԵԼՃԻՈՅ ԲԱՆԱԿԸ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՒ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԵՏ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վարչապետը երէկ առտու ժամը 8.30ին հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւնը ըրաւ ռատիոյով :

— « Պարտաւորուած եմ ծանր դէպք մը ծանուցանել: [illegible] ԺԱՄԸ 4ԻՆ Ի ՎԵՐ ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ Է ԵՂԱԾ ԹՇՆԱՄԻԻՆ: [illegible]

[illegible] թենք »:

Մ. Նահանգներու նախագահին կոչը.— «Փոթորիկը կը մօտենայ մեր ափերուն»

Նախագահ Րուզվելթ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս շեշտեց ազգ. պաշտպանութիւնը զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը: «Ես մէկ վայրկեան իսկ պիտի չվարանիմ, յաւելուածական գումարներ պահանջելու համար: Սրընթաց, մեքենաշարժ պատերազմի շրջանին մէջ, միշտ պէտք է յիշենք թէ ինչ որ արդիական է այսօր, աղբ ու եւ գործնական, կրնայ անպէտ դառնալ եւ մաշիլ վաղը: Մեր մէջ կան մարդիկ որ համոզուած են թէ կրնանք պահպանել մեր ֆիզիքական ապահովութիւնը, քաշուելով մեր ցամաքային սահմաններուն մէջ,— արեւելքէն՝ Ատլանտեան, արեւմուտքէն՝ Խաղաղա-կան, հիւսիսէն՝ Քանատա, հարաւէն՝ Մեքսիկա: Այսպիսի պաշտպանողական քաղաքականութիւն մը պարզապէս պիտի ծառայէ դուռ բանալու ապագայ յարձակումի: Անոնք որ իրենց աչքերը փակած են, անոնք որ չեն ընդունիր մօտեցող փոթորիկին կարելիութիւնը, անոնց համար վերջին երկու շաբաթ-ներու դէպքերը խորտակեցին շատ մը պատրանքներ: Անոնք այլեւս կորսն-ցուցին այն ինքնախաբէութիւնը թէ մենք շատ հեռու ենք եւ մեկուսացած, ա-պահով այն վտանգներէն որոնցմէ ուրիշ ոչ մէկ երկիր ապահով է: Կարգ մը շրջանակներու մէջ այս բիրտ սթափումը խուճապային երկիւղի փոխուած է: Ես չեմ բաժներ ոչ այդ պատրանքները, ոչ ալ այդ վախերը»:

Նախագահը ուրիշ տեսութիւններ ալ պարզելէ վերջ, նորէն յիշեց թէ կա-ռավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, 50.000ի հասցնելու համար օդանա-ւերու տարեկան արտադրութիւնը: Յետոյ ազդարարեց թէ թոյլ պիտի չտան որ միլիոնատէրներու նոր խումբեր կազմուին: Վերջապէս զգուշացուց լըր-տեսներու եւ խափանարարներու դէմ, «հինգերորդ գունդ»ի դաւադիրներուն դէմ, եւ եզրակացնելով, յայտարարեց.

— « Ազնիւ է եւ վսեմ մեր պարտականութիւնը: Ես գիշեր ցերեկ կ'աղօ-թեմ խաղաղութեան վերահաստատման համար մեր աշխարհին մէջ որ խե-լագարած է: Գիտեմ որ դուք ալ կ'աղօթէք ինծի հետ: Վստահ եմ թէ մեր պաղատանքները կը բարձրանան դէպի ամենակալն Աստուած, բոլոր այրե-րու, կիներու եւ մանուկներու սիրտերէն: Թող Աստուած բուժէ մարդկու-թեան վէրքերը եւ սիրտերը »:

Նոր կանոնագիր թերթերու եւ հանդէսներու համար

Պաշտօնաթերթը երէկ հրամանագիր մը հրատարակեց, թերթերու եւ պարբերականներու հրատարակութեան համար: Պատերազմի ընթացքին ար-գիլուած է որ եւ է նոր օրաթերթ կամ պարբերաթերթ հրատարակել, առանց մասնաւոր արտօնութեան: Եղած թերթերը չեն կրնար աւելցնել իրենց տպա-գրութեանց թիւը կամ հրատարակութեան յաճախութիւնը (եթէ շաբաթը մէկ անգամ լոյս կը տեսնէ, չի կրնար երկու - երեք անգամ հրատարակուիլ եւն.):

Օրաթերթերը թուղթ պիտի ստանան սովորական ծաւալի մը համապա-տասխան քանակութեամբ, շաբաթը հինգ օր երկու էջ, երկու օր ալ չորս էջ հրատարակուելով: Պարբերականները պէտք է կէս առ կէս կրճատեն իրենց սովորական ծաւալը կամ էջերու թիւը, յունիս 1էն սկսեալ :

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ, Փարիզի զինուորական Գ. ատեանին կողմէ, չորս բանուորներ, իսկ ուրիշ երկու հոգի ալ՝ քսան տարի բանտար-կութեան: Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դռնփակ: Անոնք ամբաստան-ուած էին թէ խափանարար ձեռնարկներ կատարած էին օդանաւային գործա-րանի մը մէջ, չափազանց բարակցնելով այն արոյրէ թելը որ օդանաւին շար-ժիչ մեքենան կը կապէ վառիչին (քարպիւրաթէօր): Այս խարդախութեան հետեւանքով, վառելանիւթը կաթկթելով, կրնար հրդեհ յառաջ բերել: Ար-դարեւ, այդպէս շինուած օդանաւ մը բռնկած էր, պատճառ դառնալով օդա-չուին մահուան եւ քննութեան ատեն ուրիշ խաթարեալ գործիքներ ալ երեւան հանուած էին: Այս խարդախութիւնը կատարուած էր գաղտնի ժողովէ մը

ԹՇՆԱՄԻՆ ԿԱՏԱՂՕՐԷՆ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ ԱՌԱՆՑ ՀԱՇՈՒԵԼՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱԼԷԻ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

Ռազմագիտական նահանջ հիւսիս. ճակատին վրայ

Զեկոյց թիւ 533, Մայիս 27, առաւօտ (271րդ. օր).— Հիւսիսի մէջ թըշ-նամին կը շարունակէ իր յարձակումները, մանաւանդ Մէնէնի շրջանին մէջ: Ֆրանսական եւ դաշնակից զինուորները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղա-ցութիւնը: Կռիւները ծայր աստիճան բուռն հանգամանք ունին. Գերմանները ասպարէզ կը նետեն բազմաթիւ եւ հզօրապէս սպառազինուած զինուորներ, առանց նկատի առնելու իրենց կորուստները: Վալանսիէնի շրջանին մէջ, գի-շերուան ընթացքին նախապէս որոշուած դիրքի մը վրայ քաշեցինք այն զին-ուորները որ հաստատուած էին էսքոյի վրայ: Սոմի, Էնի ճակատին վրայ եւ արեւելքի մէջ կարեւոր դէպքեր չպատահեցան :

Զեկոյց թիւ 534, իրիկուն.— Հիւսիսի մէջ, գերմանական յարձակումներ կատարուեցան պելճիական բանակի ճակատին դէմ, Հիւսիսային ծովու եւ Մէնէնի շրջանին միջեւ: Բրիտանական զինուորները յաջողութեամբ յարձա-կեցան թիւով գերազանց թշնամիի մը դէմ, Էռ սիւռ Լիսի շրջանին մէջ: Սոմի վրայ տեղական գործողութիւններ կատարուեցան մեր զօրքին կողմէ, փառա-ւորապէս, օդատորմիղին ազդու աջակցութեամբ: Էնի արեւելեան կողմը թշնամին յարձակեցաւ յամառօրէն: Հրետաձիգ ուժերու եւ հետեւակազօրքի ճակատամարտը, որ սկսած էր անցեալ գիշեր, շարունակուեցաւ ցերեկուան մեծ մասին մէջ: Ճակատամարտը շատ սուղի նստաւ թշնամիին եւ մենք պա-հեցինք մեր դիրքերը :

*** Բրիտանական վերջին զեկոյցին համաձայն, ծանր ռմբաձիգներ եւ հետազօտիչ օդանաւեր անընդհատ կը շարունակեն իրենց գործողութիւնները թշնամի հողերու վրայ: Անոնք յաջողութեամբ յարձակած են Հռէնոսի ափին եւ հաղորդակցութեանց ճամբաներուն վրայ: Կրակի տրուած են մթերանոց-ներ եւ պարէնաւորման պաշարներ: Երկու բրիտանական ռմբաձիգ օդանաւեր վար առնուած են այդ գործողութեանց ընթացքին: Գործակցելով ֆրանսա-կան օդատորմիղին հետ, բրիտանական ռմբաձիգ օդանաւերը գիշեր ցերեկ շարունակեցին իրենց յարձակումները թշնամի մեքենաշարժ ուժերու, ռազ-մանիւթի մթերանոցներու եւ հրետանիներու վրայ: Այս օդանաւերէն չորսը մէջտեղ չկան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, 40 թշնամի օդանաւեր վար առ-նուած կամ ծանրապէս վնասուած են մայիս 27ին, իսկ Անգլիացիները կոր-սնցուցած են միայն եօթը օդանաւ :

Նիւ Եորքէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Օսթանտի (Պելժիա) ամե-րիկեան հիւանդանոցը ռմբակոծուելով քարուքանդ եղած է գերման. օդա-տորմիղին կողմէ: Երկու հարիւր հիւանդներ եւ բոլոր պաշտօնեաները, բժիշկ թէ հիւանդապահ սպաննուած են: Յարձակումները կատարուած են յաջոր-դական ալիքներով, եւ թշնամի օդանաւերը պայթուցիկ եւ հրձիգ ռումբեր ձգած են, հակառակ Կարմիր Խաչի նշանակին եւ ամերիկեան դրօշին որ որո-շապէս կ'երեւային տանիքին վրայ: Մեռեալներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ փախստականներ որոնք հոն ապաստանած էին: Այս դէպքը մեծ զայրոյթ պատճառեց Ամերիկայի մէջ :

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— «Մաթէն»ի զինուորական աշխատա-կիցը պարզելով զինուորական կացութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— « Ամէնէն աչառու, ամէնէն ազմկալի գրոհը կատարուեցաւ այն ճա-կատին վրայ զոր բռնած են մեր պելժ դաշնակիցները, այսինքն Լիսի վրայ, Քուրթրէի եւ Մէնէնի միջեւ: Առանց նկատի առնելու իրենց կորուստները, խոյանալով դէպի բաց գերեզմանը, մինչ հնձուած զինուորներուն տեղ անմի-ջապէս նորեր կը հասնէին եւ գունդերը գունդերուն կը յաջորդէին, Գերման-ները ճակատամարտը չդադրեցուցին գիշերը եւ զայն շարունակեցին երէկ (27 մայիս): Պելժիական բանակը հարկադրուեցաւ նահանջ մը կատարել Քուրթ-րէի եւ Մէնէնի հարաւային արեւմտեան կողմը եւ հաւանաբար Մէնէնէն ալ անդին: Միւս կողմէ կռիւները ծաւալած են Հիւսիսային ծովուն եւ Մէնէնի միջեւ: Երէկ ըսինք թէ Վալանսիէնի երկու կողմէն ֆրանսական զօրքին դէմ կատարուած յարձակումները ետ մղուած են եւ թշնամին ահագին կորուստ-ներ կրած է: Սակայն, ապարապետութիւնը նկատելով որ այս բանակը շատ սրածայր դիրքի մը մէջ կը գտնուի, հրամայեց լքել Վալանսիէնը եւ քաշուիլ դէպի արեւմուտք, նախապէս պատրաստուած դիրքերու վրայ: Այս գործո-ղութիւնը կատարուեցաւ կանոնաւորապէս, մայիս 26էն 27ի գիշերը: Հիւսիսի բանակները քայլ առ քայլ քշուելով դէպի արեւմուտք, 10 — 12 օրէ ի վեր, հետզհետէ ի վիճակի կը դառնան ահագին միջնաբերդի մը դերը կատարելու: Ահա թէ ինչու կ'ըսեն թէ կռիւները հետզհետէ զարգանալով, պաշտպանողա-կան ճակատամարտի մը հանգամանքը կ'առնեն Ֆլանտրի մէջ: Ո՞ւր պիտի հաստատուի այս միջնաբերդին սահմանը: Ծովա՞փը, քանի որ Պուլոնյըն թշնամիին ձեռքն է: Արդարեւ, կը ծանուցուի թէ ստուարաթիւ զօրամաս մը յառաջ կը խաղայ դէպի Քալէ եւ թէ շատ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան քաղաքէն ոչ շատ հեռու: Ուրեմն կացութիւնը քիչ մը տագնապալի է այս կողմէն: Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ դաշնակից ուժերու կատաղի, հե-րոսական դիմադրութեան, հակառակ Գերմաններու ահագին կորուստներուն, մարդկային թէ նիւթական — թնդանօթ, զրահապատ մեքենաներ, օդանա-ւեր — կացութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք ստացած է այդ կողմէն: Այս պատճառով, Անգլիացիները ասպարէզ գտնելու համար, յարձակեցան Էռ

վերջ որուն մասնակցեր էին վեց բանուորները (ժողուրդ): Չորս մահա-պարտներէն Լէոն եւ Անտուէ Լըպօ եղբայրներ են, նոյնպէս Մարսէլ եւ Ռօժէ Ռանպօ: Միւս երկուքը աժան ազատեցան, վերջին պահուն խղճահարած կամ վախցած ըլլալով: Վճիռը արձակուեցաւ հրապարակաւ, դռնփակ խորհրդակ-ցութենէն վերջը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԺԱՄԸ ՀՆՉԱ՞Ծ Է

Լուրերը միշտ հակասական են Իտալիոյ դիրքի մասին: Մէկ - երկու օրէ ի վեր թերթերը չափաւորութեան խրատներ կուտան. բայց կարգ մը իրողու-թիւններ ուրիշ տպաւորութիւն կը գործեն :

Այսպէս, վերջին լուրերու համաձայն զինուորական պատրաստութիւն-ները յառաջ կը տարուին շղեպընդ: Մուսոլինի հրամայեց սպառազինու-թեանց գործարաններուն փութացնել արտադրութիւնը: Հռոմի անգլիական դեսպանը յանձնարարեց բոլոր հպատակներուն հեռանալ Իտալիայէն: Մու-սոլինի նոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց զինուորական վարիչներուն հետ: Առջի օր ներկայ եղաւ մարմնամարզական ցուցահանդէսի մը և նստաւ աթոռի մը վրայ որուն վերեւ կը ծածանէր խոշոր դրօշ մը, մէկ բառով.— « Մի-ջերկրական»:

Պետական նախարար Ֆարինաչչի, որ Ֆաշականութեան ծայրագոյն թեւը կը ներկայացնէ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Ֆիրէնցայի մէջ.

— « Իտալիոյ տեղը Հիթլէրի հերոսական Գերմանիոյ կողմն է, որ կը կռուի հասարակաց թշնամիին դէմ»:

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ ուսանողները աղմկալի ցոյցեր կատարեցին Վենեցիա պալատին առջեւ, ջերմապէս ծափահարելով Առաջնորդը: Երբ Մու-սոլինի պատշգամէն երեւցաւ, ուսանողները սկսան աղաղակել.

— « Պատերա՛զմ, պատերա՛զմ, միջամտութի՛ւն ...»:

Նոյն բովանդակութեամբ յայտարարութիւններ փակցուած էին Հռոմի բոլոր փողոցներուն մէջ (Լ'Էօվր):

Հռոմի «Վոչէ տ'Իթալիա» թերթին մէջ Կայտա յօդուած մը հրատարա-կելով, կը բացատրէ թէ Իտալիա Գերմանիոյ կ'օգնէ անշարժութեան դատա-պարտելով 1.200.000 դաշնակից զինուորներ իտալական սահմաններուն վրայ եւ իր գաղթավայրերուն մէջ:

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Մօտաւոր Արեւելքի բանակները դրաւած են գլխաւոր դիրքերը Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Ափրիկէի զանազան մասերուն մէջ: Եգիպտոս ամէն միջոց ձեռք առած է որ եւ է անակնկալի դէմ:

Մալթայի ամերիկեան հիւպատոսը յանձնարարեց բոլոր հպատակներուն հեռանալ կղզիէն, կարելի եղածին չափ շուտ :

Պոլսէն շոգենաւ մը հասաւ Իտալիա, բազմաթիւ Իտալացիներով: Ուրիշ-ներ ալ կը հեռանան Թուրքիայէն:

*** «Թան »ի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Հռոմի մէջ ընդհանուր տպաւո-րութիւնն այն է թէ գործելու ժամը հնչած է Իտալիոյ համար: Հանրային կարծիքը տոգորուած է պատերազմական տրամադրութիւններով: Պաշտօնա-կան շաբաթաթերթը, «Ռէլացիոնէ Ինթէրնացիոնալի» իր վերջին խմբագրա-կանին խորագիր դրած էր հետեւեալ խօսքերը.— «Վճիռներու ժամանա-կը»: Յօդուածագիրը քննելով միջազգային կացութիւնը, կը յայտարարէ թէ «ժամը հասած է եւ թէ այլեւս տեղ չկայ վարերուն եւ այն հիւանդներուն համար որ կը չարչրկուին բարոյական մտահոգութիւններով: Այս գերագոյն պահուն իտալացի ժողովուրդը կը սպասէ Մուսոլինիի հրամանին, ճեղքել բանալու համար այն ճամբան որ իր ստեղծած կայսրութեան պիտի ընծայէ զարգացում եւ ապահովութիւն, իսկ իտալացի ժողովուրդին՝ բարօրութիւն եւ զօրութիւն »:

*** Անգլիական մասնաւոր պատուիրակ մը, որ Հռոմ ղրկուած էր բա-նակցելու համար պաշարման օրէնքի մեղմացումին համար, Լոնտոն վերա-դարձաւ, ներկայացնելու համար Իտալիոյ պայմանները: Կ'ըսուի թէ այդ ա-ռաջարկները կրնան հիմ ծառայել համաձայնութեան մը համար: Երկու կա-ռավարութեանց ներկայացուցիչները այժմ կը քննեն մանրամասնութիւն-ները:

սիւռ Լիսի վրայ, Սէնթ Օմէրի հարաւակողմը, թիւով գերազանց թշնամիի մը վրայ եւ մեծ յաջողութիւն չահեցան: Ուրեմն գերման ուժերու գրոհը կ'ուղղուի դէպի արեւելք - արեւմուտք, պելժիական բանակին հանդէպ, որ բռնած է հիւսիս — Մէնէնի ծովային ճակատը, իսկ դէպի հարաւ -հիւսիս՝ անգլիական բանակին հանդէպ»:

«Ն. Ե. Հէրըլտ»ի աշխատակիցը կը գրէ Գերմանները անցած են Լիս գե-տը, որ վերջին բնական խոչընդոտն էր Ֆլանտրի դաշնակից բանակներուն եւ Պելժիոյ Օսթանտ եւ Զէպրուկէ նաւահանգիստներուն միջեւ: (Այս գետը նա-ւարկելի է Էռի մէջ Պուլոնյըի եւ Լիլլի կէս ճամբուն վրայ, եւ դէպի հիւսիս - արեւելք կը հոսի մօտ 100մղոն, միանալու համար Շէլտի, Կանի մէջ): Գեր-մանները կատաղի կռիւներ մղեցին Մէնէնի մօտ, ճեղքելու համար ձախ թեւը որ կը պաշտպանէ պելժիական նաւահանգիստները 12 մղոն դէպի Իփրի արե-ւելեան կողմը եւ հինգ մղոն դէպի հիւսիս Թուրքուանէն, Ֆրանսայի ամէնէն հիւսիսային քաղաքը այն եռանկիւնին որ կազմուած է Թուրքուան, Ռուպէ եւ Լիլ քաղաքներէն: (ԽՄԲ.— Մնացեալը զանց կ'առնենք, նկատելով որ պել-ժիական բանակը անձնատուր եղած է արդէն, ինչպէս հաղորդեց վարչապետը երէկ առտու ժամը 8.30ին, ձայնասփիւռ ճառով մը):

Պուլոնյըի անկումին առթիւ, մասնագէտներ դիտել կուտան թէ միջնա-բերդը շինուած էր քաղաքը պաշտպանելու համար ծովէն եւ ոչ թէ ցամաքէն, այնպէս որ իր մեծ թնդանօթները անպէտ էին հրասայլերու առջեւ: Հրասայ-լերու երկու խումբեր խորտակուեցան ուրիշ միջոցներով:

Ինչպէս կ'երեւայ, գերման հրամանատարը, Զօր. Ռայխընաու, վճռած է իր մեքենաշարժ զօրաբաժինները քշել դէպի հիւսիս, Մանշի ափերուն վրայ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, առջի օր ծովեզերքը Գերման-ներու ձեռքն էր Ապպէվիլի շրջանէն մինչեւ կէտ մը Պուլոնյըի եւ Քալէի մի-ջեւ: Այս վերջին քաղաքը ամենամօտ նաւահանգիստն է Անգլիոյ դիմաց:

*** Տեղական թերթերուն մէջ հրատարակուած լուրի մը համաձայն, Գերմանիոյ օդանաւային նախարարութեան վիճակագրական ճիւղը մայիս 19ին հաղորդած է թէ 1060 օդանաւեր կորսուած են մայիս 10էն 17 — յար-ձակողականին առաջին շաբաթը: Այս օդանաւերուն 957ը շինուած էին ամե-նավերջին դրութեամբ, իսկ 103ը հին դրութեամբ: Նոյն աղբիւրին համա-ձայն, 1522 գերման օդաչուներ անգործութեան դատապարտուած են մայիս 10էն 17: Ասոնց 431ը վիրաւորուած, ուրիշներ սպաննուած կամ կորսուած են: Դաշնակիցները կը պնդեն թէ իրենց օդանաւային կորուստները գերմա-նականին միայն մէկ երրորդը կը կազմեն, ուրեմն 350 հատ:

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Զինուորական կացութիւնը

Գերմանիոյ մեծ յարձակողականէն ի վեր երկու շաբաթ անցած է արդէն եւ կռիւները իրենց սկզբնական սաստկութենէն բան մը չեն կորսնցուցած։ Ընդհակառակն։

Մեր ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար, ջանանք ամփոփ քաղուածք մը կատարել, մինչեւ այժմ տեղի ունեցած գործողութիւններու մասին։

Արշաւանքի առաջին երեք օրերուն, գերմանական կատաղութիւնը թափեցաւ առաւելաբար Հոլանտայի եւ Պելժիքայի գլխուն։ Պատերազմին չորրորդ օրը արդէն Հոլանտան ընկճուած՝ զէնքը վար դրաւ։ Իսկ պելժիական ճակատի վրայ, Գերմանացիները Լիէժը կ'անցնին, կը հասնին Թիրլըմոնի մօտ, սպառնալով Պրիւքսէլի։

Հինգերորդ օրը, Մայիս 15ին, տեղի կ'ունենայ Մէօզի կատաղի կռիւը։ Գերմանացիները ասպարէզ կը նետեն իրենց հրասայլերու եւ մեքենաշարժ ուժերու մեծագոյն մասը, ինչպէս նաեւ սարսափելի օդատորմիղ մը, որոնք թռիչներով ռումբ կը թափեն դաշնակից զօրամասերու վրայ։ Գերմանացիները կը յաջողին Մէօզը անցնիլ բազմաթիւ կէտերէ, յատկապէս Նամիւրի եւ Մէզիէրի միջեւ։ Իսկ քիչ մը դէպի Արեւելք անոնք կը տիրանան Սըտանին եւ Լօնկվիին։

Մայիս 15 — 17 գերմանական մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրամասերը, մէկ կողմէ կը յառաջանան դէպի արեւմուտք – Մօպէօժ, իսկ միւս կողմէ կ'իջնեն դէպի հարաւ, անցնելով Այէնի եւ Վէրվէնի վրայէն, ու մօտենալով Լանի։

Մայիս 18ին, դաշնակից բանակները կը ձգեն Պրիւքսէլը եւ կը քաշուին դէպի արեւմուտք։ Իսկ դէպի հարաւ, Գերմանացիները աւելի կը յառաջանան դէպի Ֆրանսական հողը, աւելի խորացնելով եւ լայնցնելով իրենց բացած խորշը, ու կազմելով Սէն Քանթէն, Լա Ֆէր, Լան, Ռըթէլ, Մօնմէտի լայն ճակատը։

Դէպքերը դահավէժ ու սրընթաց իրարու կը յաջորդէն։ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը չի յաջողիր կազմել մնայուն եւ որոշ ճակատ մը։ Սպարապետ Կամլէն կուտայ իր վերջին հրամանը — Իւրաքանչիւր զինուոր պէտք է մեռնի իրեն յանձնուած դիրքի վրայ, եւ երբեք պէտք չէ նահանջէ։

Մէկ օր վերջը, Զօր. Վէկան կը ստանձնէր ընդհանուր սպարապետութիւնը, բոլոր ռազմաճակատներուն։

Մայիս 20 — 21, Պելժիոյ դաշնակից բանակը կը շարունակէ իր նահանջը՝ ուղղուելով դէպի հարաւ արեւմուտք։ Գերմանացիները ընդհատելով իրենց յառաջխաղացումը դէպի հարաւ՝ Փարիզ, կ'ուղղուին դէպի արեւմուտք, նշանակէտ ունենալով Ամիէնը — հանգոյց գլխաւոր հաղորդակցութեանց — ճզմելով հասնիլ մինչեւ ծով եւ արգելք ըլլալ միաժամանակ հիւսիսային եւ հարաւային դաշնակից բանակներու միացման։ Արդարեւ մայիս 21ին Գերմանացիները կը գրաւեն Ամիէնը եւ անկէ ալ յառաջանալով կը հասնին Ապվիլ, ու մինչեւ ծովեզերք։

Մայիս 22էն ի վեր, զինուորական գործողութեանց ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է Արաս – Քամպրէ — Վալանսիէն եռանկիւնին շուրջ։ Այնտեղ շատ բուռն եւ բախտորոշ ճակատամարտ մը կը մղուի երկու հակառակորդներու միջեւ։ Գերման հրամանատարութիւնը իր գերագոյն ճիգը կը թափէ, կղզիացնելու համար հիւսիսային դաշնակից բանակը, արգիլելու որ ան հասնի Ամիէն եւ Փերոն՝ միանալու համար իր գլխաւոր բանակին։ Եթէ չյաջողի այս ռազմախաղը, սեղմուած ըլլալով 50 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, դատապարտուած է ոչնչանալու, դաշնակից երկու բանակներուն միջեւ։

Գերմանական պատերազմի նոր մեթոտներու մասին, շատ բան կը գրուի։ Այդ մասին մենք ալ յաճախ կը խօսինք այս էջերուն մէջ։ Բայց կ'արժէ քանի մը ամփոփումներ կատարել։

Ամէնէն առաջ պէտք է արձանագրել, որ վերջին երկու շաբթուան կռիւներու ընթացքին անհնար եղաւ մնայուն ճակատ մը ստեղծել։ Ճակատը կամ կրակի գիծը գերազանցապէս շարժուն եղաւ։ Ու ատիկա առաւելաբար շնորհիւ հակառակորդի զրահապատ եւ մեքենաշարժ զօրամասերուն։ Անոնք կը յառաջանան ամենուրեք, յաճախ զօրամասերու թիկունքը, խուճապ ստեղծելով խաղաղ ազգաբնակութեան մէջ։ Անկէ զատ, մեծ դեր կը կատարեն իրենց «Շթիւքաս» կոչուած ռմբաձիգ օդանաւերը, որոնք շատ վար կը սլանան ու գնդացիրի ահաւոր կրակով մը կը հնձեն հետեւակ զօրամասերը։ Այս կերպով միշտ որոշ հողաշերտեր կը մաքրեն հակառակորդ զօրամասերէն, ու անմիջապէս կառքերով նոյն վայրը կը հասցնեն իրենց հետեւակազօրքը։

Պէտք է արձանագրել նաեւ, որ այս 15 օրուան ընթացքին, գերման սպայակոյտը, աւելի նուազ պաշտպողական ռազմախաղեր կատարեց։ Ընդհակառակն ան, Պելժիոյ թէ Ֆրանսայի մէջ, ընդհանրապէս ճակատներէն զարկաւ, ու ճակատներու մէջտեղէն ճեղքեր կամ խորշեր բացաւ։

Շուտով ականատես պիտի ըլլանք այս վճռական գործողութիւններուն երկրորդ փուլին, շնորհիւ դաշնակից նոր սպարապետին կորովին եւ հանճարին։

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իզմիրցի Պ. Գէորգ Ս. Աւետիքեան 150 ֆրանք կը տրամադրէ, իր ողբացեալ կնոջ՝ ՊԵՐՃՈՒՀԻԻ մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ։ Յանձնեցինք Ֆր. Կ. Խաչին, յատկացնելու համար անտէր զինուորներու անհրաժեշտ պէտքերուն։

*** Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը նուիրէ Շավիլի եկեղեցիին եւ 50 ֆրանք Կ. Խաչին, Հայ զինուորներուն օգնութեան համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայկական խաղերգ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (21 Մարտ).—

Արուեստի գործերու վարչութիւնը երգի մրցում մը բացաւ, — յօրինել երեք երգեր, 1.— Սթալինի մասին, 2.— Հայրենիքի մասին, 3.— Հայկական քայլերգ։ Այս երգերը պէտք է եղանակաւորուին երգչախումբի, համանուագի, փողային նուագախումբի, ժողովրդական նուագարաններու, անհատ նուագածուներու յատուկ ձեւերով։

1.— Մրցումին նպատակն է «Հայաստանի երաժիշտները կապել լիարժէք երաժշտական գեղարուեստական երգացանկ ստեղծելու գործին»։

2.—Մրցումին ներկայացուած գործերը պէտք է գրուած ըլլան պարզորոշ եւ յանձնուին անոնց կցելով երգին լրիւ բնագիրը։

3— Երգերուն գրական բնագիրը պէտք է առնել Գրողներու Միութենէն։

4.— Երաժշտական բնագիրները պէտք է ներկայացուին Երաժիշտներու միութեան, մինչեւ Սեպտեմբեր 1։

5.— Յաջողած երգերուն հեղինակները պիտի ստանան.

Ա. մրցանակի արժանացողը 3000 րուբլի։

Բ. մրցանակի արժանացողը 2000 րուբլի։

Գ. մրցանակի արժանացողը 1000 րուբլի։

6.— Այն երգերը, որոնք գրուած են առանց նուագակցութեան, միայն մելոտիք շարադրութեամբ, կը ստանան սահմանուած մրցանակին 50 առ հարիւրը։

7.— Բանաստեղծներու երգերուն համար ժիւրին պիտի տայ, իբրեւ նիւթական խրախոյս, 300 — 500 րուբլի։

8.— Մրցանակի չարժանացած գործերը կը վերադարձուին Արուեստի Գործերու Վարչութեան կողմէ։

9.— Մրցումին մասնակցիլ ուզողները կրնան դիմել Երաժիշտներու միութեան, ստանալու համար բնագիրը, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտ Փոքլորային նիւթերը։

10.— Մրցումին արդիւնքը կը հաղորդուի Սեպտեմբեր 15ին։

Ժիւրիին կազմը.— Նախագահ՝ Գ. Բուդաղեան, անդամներ՝ Հ. Դանիէլեան, Շ. Տալեան, Փրոֆ. Կ. Սարաջեւ, Զ. Վարդանեան, Վ. Սամուէլեան, Ա. Յովհաննէսեան։

ՆԿԱՐԻՉ Փ. ԹԵՐԼԷՄԷԶԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այս ամիս, Երեւանի մէջ կը տօնուի նկարիչ Փանոս Թերլէմէզեանի ստեղծագործական կեանքի 40ամեակը եւ ծննդեան 75ամեակը։

Թերլէմէզեան մրցանակով աւարտած է Փարիզի նկարչական ակադեմիան։ Յետոյ մտած Փեթերպուրկի նկարչական ակադեմիան։

Տաղանդաւոր նկարիչին նիւթերը հարուստ են եւ բազմազան։ Ունի մեծարժէք կտաւներ։ 40 տարիներու ընթացքին, արտադրած եւ ցուցադրած է բազմաթիւ գործեր։ 1901ին, առաջին անգամ Փարիզի ցուցահանդէսին կը ներկայացնէ «Բրիտանացի բանուորուհին» նկարը։ 1913ին կը մասնակցի Միւնիխի համաշխարհային ցուցահանդէսին, ու կը ստանայ ոսկի շքանշան։ Այնուհետեւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ կը կազմակերպէ Թիֆլիզի, Պոլսոյ, Նիւ Եորքի, Լոս Անճելըսի, Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ եւ այլուր։ 1928ին Ամերիկայէն կը փոխադրուի Հայաստան, ուր կը մնայ վերջնապէս։ Հայաստանի կառավարութիւնը Թերլէմէզեանի տուած է ժողովրդական նկարիչի կոչում, իսկ հայկական արուեստի տասնօրեակին առթիւ՝ «աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը։

Այս յոբելեանին առթիւ Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ ցուցահանդէս մը, ու պիտի տպուին իր կարգ մը գործերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

** Գարնանացանի ընթացքին, հողագործ աշխատաւորութեան բժշկական օգնութիւն հասցնելու նպատակով, կառավարութիւնը դաշտ ղրկեց հետեւեալ բժիշկները,— Փրոֆ. Ա. Յակոբեան, բժիշկներ Գ. Միրզոյեան, Ե. Աբամելիք, Հ. Տիգրանեան, Բ. Թարաղեան, Հ. Աստուածատրեան, Վ. Սայգուշկինա, Ա. Զմշկեան, Թ. Բուշախչեան, Ա. Վարդանեան, Կ. Գրիգորեան, Գ. Սրուանտեան, Հ. Նահապետեան, Վ. Օհանեան, Ժ. Մարգարեան։

** Երեւանի Հարաւային պողոտային վրայ բացուեցաւ կարի երրորդ արհեստանոցը, արդիական սարքով ու կահաւորումով։

** Լէնինականի Հարաւային արուարձանին մէջ ձեռնարկուեցաւ կղմինտրի նոր ու մեծգործարանի մը շինութեան, որու համար պիտի ծախսուի 100.000 րուբլի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ս. Դաւթեան եւ ամուսինը բժ. Տ. Դաւթեան կը յայտնեն Փարիզի Հ. եկեղեցիին վարչութեան եւ մասնակցող արժանապատիւ քահանաներուն, դպիրներուն, որոնք սիրայօժար եւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ կատարեցին Հ. Հ. Խորհրդարանին անդամ եւ դրագիտուհի Տիկին ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան արարողութիւնը։ Շնորհակալութիւն նոյնպէս Հայ Գրողներու Միութեան նախագահ Պ. Ա. Զօպանեանի իր գեղեցիկ դամբանականին համար, բոլոր միութիւններու եւ կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն, ինչպէս եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ փոխանծաղկեպսակի իրենց նուէրներով յարգեցին անոր յիշատակը։

Զինուորներու համար

Պ. Թադէոս Շահպազեան, իր զաւկին՝ Մովսէսի ծննդեան տարեդարձին առթիւ (22 մայիս), հարիւր ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչին, Հայ զինուորներու օգնութեան համար։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԼՈՆՏՈՆԷՆ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը գնաց Մոսկուա, առեւտրական բանակցութիւններ վարելու համար։ Անգլիա պատրաստ է առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքելու, պայմանաւ որ Խ. Միութիւնը նկատի առնէ պատերազմը եւ Ռուսիա ղրկուած ապրանքները չծառայեն Գերմանիոյ օգնելու։ Իսկ Մոսկուա չընդունիր որ կաշկանդուին իր ներածումներն ու արտածումները երրորդ պետութեան մը հետ, բայց կը խոստանայ Անգլիայէն ստացած ապրանքները չտրամադրել անոր թշնամիներուն։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ մասին հրատարակուած նոր հրամանագիրը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ տրամադրութիւնները.— Այսուհետեւ մանաւանդ այն օրինազանցը որ չի կրնար օրինաւոր փաստաթուղթով մը ապացուցանել թէ իրաւունք ունէր մտնելու այն շրջանը ուր բռնուեցաւ, պարտաւոր է իր եկած տեղը վերադառնալ ամէնէն կարճ ճամբով։ Ամէն օտարական կամ ուրիշ որ եւ է անձ որ Ֆրանսական հողին վրայ կը շրջի առանց ապացուցանելու իր ինքնութիւնը, պիտի ձերբակալուի եւ առժամապէս վար պիտի դրուի, սպասելով քննութեանց արդիւնքին։ Եթէ օրինազանցը շարժավար է, կրնայ զրկուիլ իր արտօնագիրէն։

ԹՈՒՂԹԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ համար նոր միջոցներ ձեռք առնուեցան Անգլիոյ մէջ։ Մասնաւորապէս արգիլուած է նոր պարբերականներ, կարգ մը ազդեր եւ շրջաբերականներ տպել։ Սահմանափակումներ հաստատուած են նաեւ կապոցի թուղթերու համար։ Խանութպանները իրաւունք չունին թուղթի մէջ փաթթելու ծախուած ապրանքները, եթէ բացարձակապէս անհրաժեշտ չէ։ Վերջապէս արգիլուած է թուղթէ առարկաներ շինել.— թաշկինակ, անձեռոց, սփռոց, պնակ, ծածկոց, ճռճփէթթի եւն.։ Կը յիշուի թէ Ֆրանսայի մէջ ալ խիստ սահմանափակումներ հաստատուած են, որոնք պիտի գործադրուին յունիս 15էն սկսեալ։ Օրաթերթը լոյս կը տեսնեն երկու էջ, շաբաթաթերթերը՝ չորս կամ վեց էջ։

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԷՆԻ տուներն ալ հրաւէր ստացան աջակցելու ազգ. պաշտպանութեան, զինուորական հագուստներ հայթայթելու համար։

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ նամակներուն առաքումը կամ յանձնումը պիտի շարունակուի, նոյնիսկ պատերազմական գործողութեանց ընթացքին, ինչպէս հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս։ Միջոցներ ձեռք առնուած են առաքումները փութացնելու համար, սակայն յապաղումներ միշտ ալ կրնան պատահիլ, իբրեւ հետեւանք ռազմական գործողութեանց։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ մեծ քանակութեամբ եւ օր առաջ Գերմանիա հասցնելու համար, միջոցներ ձեռք առնուեցան ռումանական կառավարութեան կողմէ, որ փոխարէնը սպառազինութիւններ կը ստանայ։ Կնքուած պայմանագրին համաձայն, Գերմանիա պէտք է 130.000 թոն քարիւղ ստանայ ամէն ամիս։ (Ռումանիոյ քարիւղի ամսական արտադրութիւնն է 500.000 թոն)։ Ապրիլին ղրկուած է միայն 75.000 թոն, թէեւ փոխադրութեան միջոցները վերահաստատուած են։ Մայիսին առաքումը պիտի հասնի 90000 թոնի, բայց Գերմանիա անուղղակի կը ճնշէ, աւելի մեծ քանակութեամբ եւ արագ ստանալու համար, քանի որ Ֆրանսական ճակատի պատերազմական գործողութիւնները օրական 20.000 թոն քարիւղ սպառել կուտան Գերմանիոյ։ Դաշնակիցները եւ չէզոք երկիրներն ալ մեծ քանակութեամբ ռումանական քարիւղ կը գնեն։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ առեւտրական դաշնագիր մը կնքած են, ճափոնական մասնաւոր պատուիրակութեան միջոցաւ որ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ Հռոմի մէջ։ Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ դաշնագիրը տրամադրութիւն մը կը պարունակէ որուն համաձայն Ճափոն անհրաժեշտ ապրանքները պիտի ճարէ Եթովպիոյ, «եթէ դժուարութիւններ ծագին Իտալիոյ եւ Եթովպիոյ հաղորդակցութեան միջեւ»։

ԻՏԱԼԻՈՅ Թագաւորը Աւետման մանեակը նուիրեց մարաջախտ Կէօրինկի, գերմանեւիտալական պողպատեայ դաշինքին տարեդարձին առթիւ։ Իտալիոյ ամենաբարձր պատուանշանն է այս եւ զայն ունեցողը Թագաւորին զարմիկը կը դառնայ։ Թագաւորը եւ Մուսոլինի շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղեցին գերման մարաջախտին, գնահատելով անոր թափած ջանքերը՝ երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը ամրապնդելու համար։

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց տեսարաններ լուսանկարել գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, իբրեւ զգուշութիւն դաւադրական գործունէութեան դէմ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը դադրեցուց իր առեւտրական յարաբերութիւնները Հոլանտայի, Լիւքսէմպուրկի եւ Պելժիոյ գրաւեալ մասերուն հետ։ Պրիւսէլի ամերիկեան դեսպանէն խնդրուեցաւ պաշտպանել Եգիպտոսի շահերը Պելժիոյ մէջ։

ՏԱՄԸ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մարսէլ Վիյմօ, որ մասնաւոր պաշտօն մը ստացած ըլլալով Սէն է Մառնի մէկ չաքարագործարանին մէջ, հակաֆրանսական խօսքեր արտասանած էր։ Առաւելագոյն պատիժն է այս, նմանօրինակ յանցանքներու համար։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ կատարուեցան նոյն մեղադրանքներով։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Կ. ԽԱՉԸ կեդրոն մը բացաւ Փարիզի մէջ, օգնելու համար պատերազմի զոհերուն։ Մ. Նահանգներուն մէջ կազմակերպութիւնը ձեռնարկած է տասը միլիոն տոլար հաւաքելու։ Առ այժմ դրամ կը բաժնուի Ֆրանսացի, պելժիացի եւն. փախստականներու։ Հեռագրուած է Ամերիկա, որպէսզի հագուստ, կօշիկ, անկողին, խոհանոցի առարկաներ, դեղեր եւն. հասցնեն։

ԼԻՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցան 15 հոգի, որոնց մօտ գտնուած էին գաղտնի թռուցիկներ եւ տպագրական նիւթեր։ Հարցաքննութենէն վերջ բոլորն ալ յանձնուեցան զինուորական ատեանին։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութենէն հրաժարեցաւ Լորտ Փոնսոնպի, համաձայն չըլլալով անոր վարած քաղաքականութեան։ Լորտը պատերազմին սկիզբէն ի վեր հաշտութիւն կը քարոզէ։

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Տասնմէկ օր Գերմանիոյ մէջ վար դրուելէ վերջ, Փարիզ հասան 103 դեսպանական եւ հիւպատոսական պաշտօնեաներ։ Անոնց 94ը պելժիացի են, 9ը, Ֆրանսացի, երկուքը Լիւքսէմպուրկցի։ Ֆրանսացիներէն երեքը վար դրուած են Գերմանիոյ մէջ, փոխանակուելու համար Գերմաններու հետ։

*** Իտալիոյ Մեծ Պատերազմին մասնակցութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ, որ տօնուեցաւ մայիս 24ին, մամուլը կը բացատրէ թէ հակասութիւն չկայ Իտալիոյ ներկայ դիրքին եւ այն դիրքին միջեւ որ 1915 ստիպեց Դաշնակիցներուն միանալու։ Թերթերու կարծիքով, Իտալիա իր ազգ. միութիւնը եւ բնական սահմանները ապահովելէ վերջ, այժմ ստիպուած է հում նիւթ ճարել եւ տեղ գտնել իր յաւելեալ բնակչութեան համար։ «Իտալիա գտնուելով արեւմտեան պետութեանց գերակայութեան առջեւ, բնականաբար Գերմանիոյ կողմն է, քանի որ ան ալ կը ջանայ նոր կարգուսարք մը հաստատել»։

ԱՅՆ ԿԻՆԵՐԸ որ կը ծառայէն իբրեւ պետական պաշտօնեայ, իրաւունք չունին ձգելու իրենց գործը, առանց արտօնութեան։ Վերջերս յաճախադէպ դարձած ըլլալով գործալքումները, աշխատանքի նախարարը ազդարարութիւն մը ուղղեց։ Խիստ պատիժներ պիտի կրեն անոնք որ կը լքեն իրենց գործը կամ անոնք որ գործ կուտան այս կարգի դասալիքներու։

ԴԵՍՊԱՆԱԿԱՆ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան։ Վլատիմիր տ'Օրմէսոն, «Ֆիկառօ»ի խմբագրապետը նշանակուեցաւ Վատիկանի դեսպան, Պերլինի նախորդ դեսպանը՝ Պ. Քուլոնտր Պեռնի դեսպան, Պ. Փէռութոն՝ Պուքրէշի դեսպան են.։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հաղորդեն թէ ռումանական կառավարութիւնը արգիլեց երթեւեկը այն բոլոր նաւերուն որոնք զէնք եւ պայթուցիկներ կը փոխադրեն Դանուբի վրայ, Պրայլայէն Սեւ ծով։ Այս կարգի նիւթերու փոխադրութիւնը արտօնուած է միայն գետեզերեայ երկիրներուն համար։

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Վ. Թոզաթլեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Քէօսէեան, Այրի Տիկին Ֆ. Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէօսէեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Յովնան Գասապեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Ա., Տէր եւ Տիկին Կ., Տէր եւ Տիկին Ղ., Տէր եւ Տիկին Ս., Տէր եւ Տիկին Ն. Թոզաթլեան ընտանիքներ (Յունաստան), Այրի Տիկին Ա. Ինճէեան (Յունաստան), Այրի Տիկին Մ. Հայրապետեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Ե. Ժամկոչեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Հ. Ժամկոչեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Մ. Գէորգեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Գ. Համբարձումեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Ս. Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գապաղեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գապաղեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ժամկոչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մ. Սամուէլեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փ. Փիլիկեան (Հայաստան), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց քեռորդւոյն, մօրաքրոջորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն, մօրեղբօրորդւոյն, քեռայրին, քենեկալին եւ ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԹՕԶԱԹԼԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 15 մայիս, չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 5ին, 52 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 17 մայիս, ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը։

ՇԻՃՈՒԿԻ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՍՏԻ աշխատանոցներուն մէջ ծառայող անձերը եւ իրենց պատրաստած արտադրութիւնները խիստ քննութեան պիտի ենթարկուին, համաձայն նոր հրամանագրի մը։

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԵՂԱՆ Լիլ, Վալանսիէնի եւ հիւսիսային կարգ մը քաղաքներու ոստիկանապետները։

Պ. Աբրահամ Պօռաճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սէֆէրեան եւ աղջիկները՝ Նեկտար, Վարսենիկ եւ Անահիտ (Օտեսա), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խնկիկեան եւ զաւակները (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Պօռաճեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Քացախեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Ամպէր Զահրեճեան եւ զաւակը՝ Հրանտ (Նիւ Եորք), ինչպէս նաեւ Քիպրիթեան եւ Գալուստեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, աղջկան, քրոջ, քրոջ աղջկան, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ՊՕՌԱՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ մայիս 27ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 29 Մայիս, չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 52 Rue Hoche, Bagnolet (Seine), ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեօլէի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 30 MAI 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4362

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն յայտարարութիւնները

Երէկ հաղորդեր էինք վարչապետին ձայնասփիւռ ճառը, որ «աննախընթաց դէպք մը» կը կոչէր Լէոփոլտ Գ.ի արարքը: Պ. Փոլ Ռէնօ այս առթիւ ջերմապէս փառաբանեց ճակատի զինուորները: «Ամէն օր, այս 18 օրուան ճակատամարտի ընթացքին, անոնք հազար օրինակներ տուին հերոսութեան: Ֆրանսայի երիտասարդ զօրավարները, որոնք հազիւ հիներուն տեղը անցած էին, արդէն պսակուած են փառքերով: Մեր զօրավարները եւ զինուորները կը կազմեն զանգուած մը որուն վրայ կատարեալ վստահութիւն ունի երկիրը եւ որ վաղը հիացում պիտի պատճառէ աշխարհի... Մենք պիտի տոկանք նոր գիծին վրայ զոր հաստատած է մեր մեծ սպարապետը, Վէկան, կատարելապէս համախորհուրդ մարաջախտ Փէթէնի հետ, Սոմի եւ Էնի վրայ: Եւ որովհետեւ պիտի տոկանք, պիտի յաղթենք »:

Նոյն օր ճառ մըն ալ Անգլիոյ վարչապետը խօսեցաւ, Երեսփ. ժողովին մէջ: Հաղորդելով օրուան դէպքը, Չըրչիլ յայտարարեց.

— « Պելժիոյ Թագաւորը երէկ գերման սպարապետութեան ղրկեց բանագնաց մը, որ խնդրեց դադրեցնել թշնամութիւնները պելժիական ճակատին վրայ: Ֆրանսական եւ բրիտանական կառավարութիւնները անմիջապէս հրահանգներ ղրկեցին իրենց զօրավարներուն, որպէսզի չմասնակցին այդ ձեռնարկին եւ շարունակեն գործողութիւնները: Սակայն գերման սպարապետութիւնը ընդունեցաւ պելժիական առաջարկը եւ պելժիական բանակը դադրեցուց իր դիմադրութիւնը այս առտու ժամը 4ին: Ես միտք չունիմ առաջարկելու որ փորձենք դատաստան կազմել Պելժիոյ Թագաւորին արարքին վրայ, իբրեւ սպարապետը պելժիական բանակին: Այդ բանակը արիաբար կռուեցաւ, ծանր կորուստներ կրելով եւ պատճառելով: Պելժիական կառավարութիւնը չմասնակցեցաւ Թագաւորին արարքին եւ ինքզինքը հռչակելով միակ օրինաւոր կառավարութիւնը Պելժիոյ, հանդիսաւորապէս հաղորդեց թէ վճռած է շարունակել պատերազմը ձեռք - ձեռքի Դաշնակիցներուն հետ որոնք Պելժիոյ օգնութեան հասան առաջին վայրկեանէն: Անշուշտ շատ ծանր է բրիտանական եւ ֆրանսական բանակներուն կացութիւնը, քանի որ անոնք այժմ տաժանելի պայքարի մը բռնուած են, պաշարուած երեք կողմերէ եւ օդէն: Պելժիական բանակին անձնատուութիւնը մեծապէս կ'աւելցնէ անոնց սպառնացող ծանր վտանգը. բայց զինուորները կորովի են հոգեպէս եւ կը կռուին ամենամեծ կարգապահութեամբ եւ ուժգնութեամբ: Կը յուսամ յայտարարութիւն մը ընել ձեզի ընդհանուր կացութեան մասին, երբ կարելի ըլլայ գնահատել կատարուած տաժանելի պայքարին արդիւնքը: Մինչ այդ, պէտք է պատրաստուիլ աւելի ծանր եւ տաժանելի օրերու »:

Վարչապետը վերջացուց անսասան վստահութիւն յայտնելով «մեր թշնամիներու վերջնական պարտութեան մասին»:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը յիշուի, Էջմիածնի կաթող. տեղապահը հեռագրած էր յունիս 30ին յետաձգել Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը, սպասելով իր նամակին:

Մօտ երկու ամիս անցաւ այդ թուականէն ի վեր եւ ոչ մէկ գիր հասած է Էջմիածինէն: Անպատասխանի մնաց նաեւ երեք շաբաթ առաջ Երուսաղէմի Պատրիարքին կողմէ ղրկուած հեռագիրը:

Նկատի ունենալով որ այլեւս կարելի չէ յետաձգել ընտրութիւնը, առանց տեղի տալու շարք մը անպատեհութեանց, Տեղապահ Սարաճեան արք. որոշած է ընտրութիւնը կատարել Մայիս 30ին (այսօր) եւ այս պարագան հեռագրած է Էջմիածին, առ ի գիտութիւն: Տեղապահը Սուրիոյ մարզպանութեան եւս հաղորդած է այս որոշումը:

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** «Քանտիտ» շաբաթաթերթը իր վերջին թիւով ալ կը պահանջէ անխնայ պատժել դաւաճանները (22 մայիս),— «Մեղկութեան ժամանակը անցած է: Դժբախտութիւնը այն է որ այդ ոճրապարտ թուլութիւնները տեւեցին մինչեւ գերմանական խուժումը: Երբ փոթորիկը անցնի, երբ յաղթանակը շահինք եւ կարենանք ըսել թէ մինչեւ ո՛ւր հասած էր դաւաճանութիւնը, Ֆրանսան պիտի սարսռայ: Համայնավարական դաւաճանութիւնը մերկացնելով, կորովի միջոցներ պահանջելով օտար արշաւանքին դէմ, մենք դեռ շատ վար կը մնանք ճշմարտութենէն: Թանկագին ժամանակ մը կորսուեցաւ, բայց դեռ ժամանակ կայ գործելու: Մենք մահապատիժ պահանջեցինք դաւաճաններուն համար: Թերեւս ոմանք պիտի գնդակահարուին երբ լոյս տեսնեն այս տողերը: Ո՛վ որ դաւաճանութեան յանցանքի վրայ կը բռնուի, պէտք է գնդակահարուի երկու ժամէն, ինչ որ ալ ըլլայ իր տարիքը, աստիճանը, սխալը: Ֆրանսացիները, Ֆրանսացիներու ահագին մեծամասնութիւնը Պ. Մանտէլէն կը սպասեն որ անխնայ զարնէ »:

*** Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ նախորդ դահժաւանդին անդրանիկ տղան, որ ծանրապէս վիրաւորուած էր մայիս 23ի կռիւներուն մէջ, մեռած է մայիս 27ին, դաշտային հիւանդանոցի մը մէջ: Անգլիոյ Թագաւորին զարմիկներէն մէկն ալ, լորտ Քէմպրիճ, կորսուած կը համարուի:

*** Փարիզի ռուս սոցիալ դեմոկրատներու օրկանը, «Նովի Միր» (Նոր Աշխարհ), որուն վարիչն է Պ. Դան, կոչ մը ուղղելով Խ. Միութեան աշխատաւորներուն, կը հրաւիրէ բոլոր կարելի միջոցներով աջակցիլ, պաշտպանելու համար «ժողովրդապետութեանց յաղթանակը բարբարոս հիթլէրականութեան դէմ: Դուք, իբրեւ քաղաքացիները ձեր երկրին, իբրեւ աշխատաւորներ, պէտք է բարձրացնէք ձեր ձայնը, ստիպելու համար խորհրդային կառավարութիւնը որ խզէ իր ամօթալի զինակցութիւնը հիթլէրական աւազակներուն հետ, որպէսզի Խ. Միութիւնը մտնէ այն զանգուածին մէջ որ պատերազմ կը մղէ այդ աւազակներուն դէմ, որպէսզի կարմիր բանակը փրկուի հիթլէրական ոճիրներու օժանդակի եւ մեղսակիցի ամօթալի դերէն, նուիրուելու համար ժողովուրդներու ազատութեան յեղափոխական գործին»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՒ ԻՆՉՈ՞Ւ ՆԱՀԱՆՋԵՑ ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

300,000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ

Ֆրանսեւանգլիական գունդերը կը մարտնչին հերոսաբար

Զեկոյց թիւ 535, մայիս 28, առաւօտ (272րդ օր).— Զինուորական կացութիւնը ծանրացաւ հիւսիսի մէջ, անսպասելի եղանակով մը, իբրեւ հետեւանք Պելժիոյ Թագաւորին անձնատուութեան, քանի որ անոր բանակը կը կռուէր բրիտանական եւ ֆրանսական զինուորներուն հետ միասին: Այս վերջինները դիմաւորելով նոր կացութիւնը, կը շարունակեն կռուիլ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

Զեկոյց թիւ 536, իրիկուն.— Շնորհիւ Պելժիոյ Թագաւորին տուած որոշման, թշնամին զօրացուց իր ճնշումը հիւսիսի մէջ, ուր բրիտանական եւ ֆրանսական զինուորները կը շարունակեն կռիւը նոյն վճռականութեամբ: Կռիւները կը շարունակուին Սոմի մէջ, զարգանալով ի նպաստ մեր զօրքին: Մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը գիշեր ցերեկ շարունակեց իր գործողութիւնը թշնամի օդակայաններու եւ զօրամասերու վրայ: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

« ԴԱՇՈՅՆԻ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՌՆԱԿԷՆ »

Պելժիոյ Թագաւորին անձնատուութիւնը, զոր հաղորդած էինք երէկ, վեր ի վայր շրջեց հիւսիսային շրջանի կացութիւնը: Տեղական թերթերը անխնայ կը դատապարտեն Լէոփոլտ Գ.ը, զայն կոչելով «դասալիք, դրուժան, դաւաճան», եւայլն, եւ ներկայացնելով իբրեւ կատարեալ հակապատկերը իր հօրը՝ Ալպէր Ա.ի: «Մաթէն» Պելժիոյ Թագաւորին արարքը կ'անուանէ «դաշոյնի հարուած մը Ֆրանսայի կռնակէն»: Այս առթիւ թերթին խմբագրապետը, Սթէֆան Լոզան, հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմէ.

— « Այո՛, աննախընթաց խրտղութիւն մը: Լայփցիկի մէջ, երբ Սաքսոնները ճակատամարտին երրորդ օրը ձգեցին փախան Ռուսերուն միանալու համար, գոնէ մեզ օգնութեան կանչած չէին երկու շաբաթ առաջ, իրենց երկիրը պաշտպանելու համար: Եւ, դաւաճանութեան իրիկունը, ինչպէս կը պատմէ Մառպօ, երբ Սաքսոնիոյ դժբախտ Թագաւորը իր պալատին պատշգամը ելաւ, պոռաց իր սպաներուն եւ զինուորներուն.

— « Սպաննեցէ՛ք զիս, վատեր: Սպաննեցէ՛ք ձեր Թագաւորը, որպէսզի վկայ չըլլայ ձեր անպատուութեան »:

« Այդ շրջանին, կը պատահէր որ բանակ մը անպատուէ իր Թագաւորը: Այսօր Թագաւորներն են որ կը փորձեն անպատուել իրենց բանակը»:

Ուրիշ թերթեր ալ նոյն լեզուն կը գործածեն, մասնաւորապէս անոր համար որ անգլեւֆրանսական գունդերը անտանելի, նոյնիսկ տագնապալի վիճակի մը մատնուած են, այս անձնատուութեան հետեւանքով:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին անձնատուութեան պարագաներու մասին: Փարիզի արմատական օրկանը, «Լ'Էօվր»ը երէկ հետեւեալ խորագիրը հրատարակած էր,— «Դաւաճանութեան ծալքերը»: Բայց հազիւ 25 տող նիւթ կ'երեւայ, մնացեալը ամբողջովին գրաքննուած ըլլալով: «Փըթի Փառիզիէն» հեռագիր մը հրատարակած էր Նիւ Եորքէն, ներկայացնելով Պելժիոյ արտաքին նախարար Պ. Սփաքի յայտարարութիւնը ամերիկեան գործակալութեան մը: Ահաւասիկ բովանդակութիւնը.—

Թուրուի մօտ, Վինոնտալի դղեակին մէջ էր որ Թագաւորը շաբաթ օր, գիշերուան ժամը 5ին իբրեւ սպարապետ որոշեց հրամայել բանակին որ դադրեցնէ կռիւը: Փոթորկալի տեսարանէ մը վերջը Թագաւորին եւ չորս նախարարներու միջեւ, այս վերջինները,— վարչապետ Փիէրլօ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը Զօր. Տընիս, ներքին նախարար Վանտէրփորթէն եւ արտաքին նախարար Սփաք մեկնեցան դղեակէն, իրենց կատարեալ անհամաձայնութիւնը յայտնելով անձնատուութեան մասին եւ իրենց որոշումը՝ շարունակելու ազատութեան պատերազմը: Որքան գիտէ կառավարութիւնը, Լէոփոլտ Թագաւորը տակաւին ազատ է եւ գերի չէ բռնուած Գերմաններու կողմէ, բայց դահլիճը այլեւս բան մը չի գիտեր անոր մասին, շաբաթ օր գիշերուան ժամը 5էն ի վեր: Այդ պահուն Թագաւորը հրաւիրեց նախարարները իր քով մնալ եւ յայտնեց թէ տեղին վրայ պիտի մնայ, ինչ որ ալ պատահի: Այս առթիւ ըսաւ թէ անձնատուր ըլլալով իրաւունք պիտի պահանջէ պելժիական դղեակի մը մէջ բնակելու, ծովեզերքին մօտ: Նախարարները անկարելին փորձեցին, համոզելու համար Թագաւորը որ Ֆրանսա կամ Անգլիա երթայ, հրամանատարութիւնը ձգելով սպայակոյտին. բայց Թագաւորը մերժեց, վճռապէս յայտարարելով թէ չուզեր հեռանալ պելժիական հողէն:

Պ. Սփաքի յայտարարութեան համաձայն, Պելժիոյ ոսկի պահեստը, մօտ 30 — 40 միլիոն ֆրանսական ֆրանք, ամբողջովին փրկուած է եւ պիտի ծառայէ նիւթապէս օգնելու Դաշնակիցներու դատին: Արտաքին նախարարը վերջացնելով իր յայտարարութիւնը, շեշտեց թէ Թագաւորը երբեք իրաւասութիւն չունի անջատ հաշտութեան մը մասին բանակցելու Գերմանիոյ հետ: Օրինակ, չի կրնար ձգել պելժիական Քոնկոյի կամ հայրենիքին մէկ մասը, առանց նախարարական խորհուրդին հաւանութեան:

ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.— Բոլոր թերթերն ալ մտահոգութեամբ կը հետեւին ճակատի կացութեան, քանի որ երեք բանակները միասին կը մարտնչէին գերմանական պաշարման դէմ: Հարուածը ծանր է մանաւանդ անոր համար որ անգլեւֆրանսական գունդերը տասը օրէ ի վեր կը կռուին Լիլի առջեւ, իրենց կռնակը ծովուն տուած: Ինչպէս կը բացատրէ Գնդ. Ֆապրի, «Թագաւորը դաւաճանելով իր սահմանադրական պարտականութեան, թշնամիին յանձնեց իր զինուորները, եւ, խայտառակօրէն, դուռները այն միջնաբերդին ուր այնքան քաջութեամբ կը կռուին ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները: Այս զինուորները քանի մը օր առաջ կասեցուցած էին իրենց ռազմագիտական նահանջը Իզերի վրայ, պաշտպանելու համար Պելժիոյ այն հողը ուր անցեալ գիշեր տեղի ունեցաւ պատմութեան ամենամեծ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿ ՄԸ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Դատապարտութեան խօսեր թագաւորին դէմ

Անձնատուութեան որոշումէն անմիջապէս վերջը, Պելժիոյ նախարարները, որոնք Փարիզ կը գտնուին, պաշտօնապէս հռչակեցին անոր արարքը եւ հանդիսաւորապէս յայտարարեցին թէ Պելժիա պիտի շարունակէ կռուիլ, նոր բանակ մը կազմելով Ֆրանսայի մէջ: Նախարարները ժողով գումարեցին պելժիական դեսպանատան մէջ, եւ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— « Պելժեր, անտեսելով կառավարութեան հանդիսաւոր եւ միաձայն խորհուրդը, Թագաւորը անջատ բանակցութիւններ կատարեց թշնամիին հետ եւ համաձայնեցաւ: Պելժիան ապշահար պիտի մնայ այս արարքէն. բայց մէկ մարդու սխալը չի կրնար ամբողջ ազգին վերագրուիլ: Մեր բանակը արժանի չէ այս ճակատագրին: Այս ողբալի արարքը օրինական արժէք չունի. ան յանձնառութեան տակ չի դներ երկիրը: Պելժիական սահմանադրութեամբ, զոր պահպանել ուխտած է Թագաւորը, բոլոր իրաւասութիւնները ազգին կը պատկանին: Թագաւորին կողմէ կատարուած որ եւ է գործ չի կրնար ի զօրու ըլլալ, եթէ ստորագրուած չէ նախարարի մը կողմէ: Բացարձակ է այս սկզբունքը, հիմնական կանոն մը մեր պետական հաստատութեանց գործունէութեան համար: Թագաւորը խզելով այն կապը որ զինքը կը կապէ ժողովուրդին, ինքզինքը դրաւ արշաւող պետութեան իշխանութեան տակ. ատով իսկ, ան այլեւս չի կրնար կառավարել: Ուրեմն սպաները եւ պաշտօնատարները ազատ են հնազանդութեան պարտականութենէն զոր կը պարտադրէր իրենց հաւատարմութեան երդումը»:

Վարչապետը յետոյ բացատրեց թէ մինչեւ խորհրդարանին գումարումը Թագաւորին գործադիր իշխանութիւնը պիտի վարեն նախարարները, յանուն ազգին եւ թէ կառավարութիւնը իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ պաշտպանելու համար երկրին անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, Դաշնակիցներուն հետ միասին:

Այս ճառը Ֆլամաներէնի ալ թարգմանուեցաւ, որպէսզի բոլոր Պելժերը հասկնան: Երկու օրէ ի վեր Փարիզի անթելը անընդհատ կը բանի, ի սփիւռս աշխարհի տարածելով Պելժիոյ տարագիր նախարարներուն եւ ուրիշ ներկայացուցիչներու յայտարարութիւնները:

Կառավարութիւնը արդէն ձեռնարկած է նոր բանակ մը կազմելու Ֆրանսայի մէջ: Թագաւորը անձնատուր եղաւ, բայց Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին երկու միլիոն Պելժեր, ամբողջ ազգին մէկ չորրորդը: Միջոցներ ձեռք առ-

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ էջ)

դասալքութիւնը: Այս դէպքը տեղի ունեցաւ ճիշդ այնտեղ ուր, 1914ին, Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները հաւաքեցին պելժիական բանակը եւ փրկեցին Իփրը, Տիքսմուտը եւ Նիւփորթը: Զօր. Պլանշարի բանակները իր կորովի առաջնորդութեամբ կը կռուին թշնամիի մը դէմ որ զանոնք ուժգնօրէն կը ճնշէ ամէն կողմ: Այն պահուն երբ, առանց ազդարարութեան, ամբողջովին անդամատուեցաւ իրենց ձախ թեւը, անոնք տեղաւորուած էին, կիսաշրջանակի ձեւով, Քուրթրէի արեւմտեան կողմէն Վալանսիէնի, Քամպրէի, Արասի, Սէնթ Օմէրի եւ Քալէի մէջ: Անշուշտ այժմ կը ջանան նոր եւ նուազ լայն ճակատ մը կազմել: Մէկ բան ստոյգ է. անոնք ամէն բան պիտի փորձեն տակաւին օգնելու համար հայրենիքին փրկութեան, մինչեւ իրենց ուժերուն սահմանը »:

« Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցն ալ վերլուծելով կացութիւնը, կը գրէ.— « Պելժիական բանակը, զոր իր սպարապետը թշնամիին յանձնեց, դեռ ունենալու էր մօտ 15 զօրաբաժին, այսինքն իբր 300.000 զինուոր: Նախապէս այս բանակը կը բաղկանար 18 զօրաբաժիններէ, եւ ուրիշ զօրաբաժիններ ալ հաշուելով, կը հասնէր 21ի: Տասնըեօթը օրուան ճակատամարտին մէջ, պելժիական բանակը կորսնցուցած էր կարգ մը զօրամասեր, գերի ինկած կամ ցիրուցան աղին անդին: Ան բաւական ծանր կորուստներ կրած էր, սպանեալ թէ վիրաւոր. այնպէս որ ի վերջոյ իջած էր վերոյիշեալ թիւին: Ունենալով լաւ հրամանատարութիւն, աջակցութեամբ Դաշնակիցներու, ան կրնար, պարտաւոր էր ընծայել դիմադրութիւն մը որուն դժուար էր յաղթել: Իր Թագաւորը այլապէս տնօրինեց: Երրորդ զինակցին յանկարծական անհետացումը ծայր աստիճան ծանր կացութիւն մը ստեղծած է միւս երկուքին համար »:

Միւս թերթերն ալ տագնապալի կը գտնեն կացութիւնը, թէեւ անգլեւֆրանսական գունդերը կը մարտնչին հերոսաբար, հրամանատարութեամբ Զօր. Պլանշարի, որ վարպետ ռազմագէտ մըն է, 63 տարեկան: «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի աշխատակիցն ալ 300.000 հաշուելով անձնատուր եղած պելժիական բանակին թիւը, կը կարծէ թէ շատեր կրնան հպատակած չըլլալ Թագաւորին հրամանին: «Զինուորական տեսակէտով, քանդուած կ'ըլլայ հիւսիսային թեւը, Լիս գետին վրայ, Մէնէնէն — Լիլի վերեւ — Կան եւ Զէպրուկէ: Բրիտանական եւ ֆրանսական գունդերը կը գտնուէին խորշի մը մէջ շրջապատուած Քալէէն եւ Վալանսիէնի մօտակայ կէտէ մը՝ արեւմտեան եւ հիւսիսային կողմերէն, իսկ հարաւային գիծը անորոշ կը մնայ: Գերմանները կը ճնշեն Լիլի վրայ: Անգլիացիները յարձակեցան Հազէպրուքի վրայ: Պերլին կը պարծենայ թէ պիտի ընկղմէ ո եւ է փոխադրանաւ որ զինուորներ կ'առնէ հիւսիսի պաշարուած բանակէն: Բրիտանական օդատորմիղը ամէն ճիգ կը փորձէ խորտակելու համար պաշարումը »:

*** Լէոփոլտ կ'իշխէր վեց տարիէ եւ երեք ամիսէ ի վեր, յաջորդած ըլլալով իր հօրը, Ալպէր Ա.ի, որ հերոսացաւ Մեծ պատերազմին մէջ և արկածի մը զոհ գնաց լեռը բարձրացած ատեն, Նամիւրի մօտ: Անձնատուր եղած պահուն կը գտնուէր Պրիւժի մօտ: Իր զաւակները, իշխանուհի Շարլոթ, 13 տարեկան, իշխան Պոտուան, 9ուկէս տարեկան եւ իշխան Ալպէր, վեց տարեկան, կը գտնուին Փուաթիէ, դղեակի մը մէջ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ իշխանուհին իր հօրը որոշումը լսած ատեն լացաւ, իսկ տղաքը չէին հասկնար եղածին իմաստը:

Միլիոնաւոր գաղթականներու հոգը

Վիթխարի գործ մը լծուած է ներկայիս գաղթականները հիւրընկալող կառավարական մարմինը: Ամէն օր անընդհատ, գաղթականները կարաւաններով Փարիզ կը հասնին, առժամեայ կայաններու մէջ կը պատսպարուին եւ յետոյ դէպի հարաւ կը ղրկուին: Տեղական թերթերը լեցուն են գաղթականներուն ցոյց տրուած օժանդակութեան, գաղթականներուն ողբերգական ճամբորդութեան նկարագրութիւններով,— անոնց պատմութիւնը երբեմն կը յիշեցնէ հայկական տարագրութեան պատկերները:

«Փըթի Փարիզիէն» կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը Պ. Շումանի հետ, որ վարիչն է գաղթականներու սպասարկութեան, վարչապետին հովանաւորութեան տակ:

— Մայիս 10էն ի վեր, կ՚ըսէ Պ. Շուման, Հոլանտայէն, Պելժիայէն ու Լիւքսէնպուրկէն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի հիւս. նահանգներէն հասած գաղթականներուն թիւը կ՚անցնի երեք միլիոնը: Միայն Լիւքսէնպուրկէն հասնողներուն թիւն է 70.000: Մէկ մասը տակաւին ճամբուն վրայ է: Ճիշդ է թէ անգլիական կառավարութիւնը եւս պատրաստակամութիւն յայտնեց ապաստան տալու Պելժիոյ եւ Հոլանտայի գաղթականներուն, բայց թէքնիք պատճառներով չկրցաւ մեծ օգտակարութիւն մը ունենալ, եւ գաղթականներու հսկայ զանգուածը ստիպուեցաւ ապաստան փնտռել Ֆրանսայի մէջ:

Մեր առաջին մտահոգութիւններէն մին եղաւ սահեծել տեղեկատու գրասենեակ մը, ուր կարենան դիմել ամէն անոնք որ կորսնցուցած են իրենց զաւակը, կինը, կամ մայրը: Յետոյ կայաններ սահեծուեցան Փարիզի մէջ, առժամաբար օթեւան եւ սնունդ տալու համար գաղթականներուն,— օրական տասնեակ հազարներով ճաշ պէտք էր տալ անոնց: Յետոյ բաշխել զաւաններուն վրայ ու ճամբու դնել դէպի հարաւ: Այսպէս, Ռէնսի գաղթականները ղրկուեցան Նըվէր, Թիոնվիլի գաղթականները՝ Ռոշֆոր, Լանի գաղթականները՝ Մայէն: Երեւակայեցէք որ երբեմն ղրկուած գաղթականներուն թիւը աւելի շատ է քան հիւրընկալող զաւառին բնակչութիւնը: Յետագային անշուշտ պիտի սրբագրուին այդ բաշխումները, այժմ էականը զանոնք հեռացնելն է:

Այս հսկայ բազմութիւնները, պատերազմի դաշտէն մեկնելով հալածուած, խճողած էին ճամբաները եւ դժուարութիւն կը պատճառէին զինուորական գործողութիւններուն: Կասկածելի տարրեր, սպրդելով անոնց մէջ, յատկապէս անտեղի խուճապ մը կը սահեծէին, ուրիշներ հեռախօսով պարպումի հրահանգ կու տային, եւ ժողովուրդը գիշերով կամ ցերեկով կը ստիպուէր քանի մը քիլոմեթր ճամբայ կտրել, հասնելու համար առաջին կայարանը: Միւս կողմէ թշնամի օդանաւերը հանդիստ չէին տար այս դժբախտ չարժուն բազմութեան, հարուածելով բարբարոսօրէն: Այնպէս որ ճամբաներուն վրայ գաղթականներուն կարաւանները խուճապի կը մատնուէին, մայրը իր զաւակը կը կորսնցնէր, հայրը իր վիրաւոր զաւակը կը լքէր:

Առաջին կայարանը հասնողներուն մէջ չատեր կային որ իրենց յոգնութենէն ու սարսափէն կերպարանափոխուած, քուրջ դարձած էին:

Կարելի չէ նկարագրել ամէնուն տառապանքը, մէկը միւսէն աւելի սարսափելի:

Անկարգները

ԽՄԲ.— Այս բառն ալ, «անկարդ», կը գործածենք փորձի համար, ինչպէս օդաշրջիկը, մինչեւ յարմարագոյն բառին ստեղծումը:

«Լ՚Օրտը» թերթին մէջ Էմիլ Պիւրէ կը գրէ թէ անկարգութիւնը (parachutisme) ֆրանսական յղացում է: Արդարեւ, օդանաւորդ Էվրար, 1918ին, զինադադարէն քանի մը շաբաթ առաջ, անկարգելով քանի մը զինուոր իջեցուց Արտէնի լեռնաշխարհին մէջ, զինուորական քանդումներ կատարելու համար: Իր կարգին ամերիկացի զօրավար մը, Միչէլ, առաջարկեց օդի ճամբով մէկ զօրաբաժին ուժ փոխադրել գերմանական բանակին թիկունքը:

Խորհրդային Միութեան մէջ եւս ռուս զօրավարները մեծ կարեւորութիւն տուին անկարգութեան, որ ընկաւ յառաջդիմել: Կը յիշեմ, 1936ին Պուքրէշի մէջ հանդիպեցայ Խորհրդարանի օդանաւային յանձնախումբի անդամներուն, որոնք նոր կը վերադառնային Մոսկուայէն, ուր ներկայ եղած էին օդանաւային հրաշալի փորձերու, մասնաւորաբար իրենց հիացումին առարկայ դարձեր էին անկարգներու ճարտար խաղերը: Տարի մը առաջ ես ալ բախտը ունեցեր էի տեսնելու անկարգներու (փարաշիւթիստ) նուաճումները:

Ստոքհոլմի թերթերէն մին եւս, նախ կը պատմէ թէ ինչպէս Գերմանացիները անկարգելով Լա Հէյի երկինքէն վար իջեցուցին փոքրիկ բնդհանուր մը, զոր անկարգները պիտի օգտագործէին առեւանգելու համար Հոլանտայի Թագուհին՝ եթէ փախած չըլլար 15 վայրկեան առաջ, յետոյ կ՚աւելցնէ թէ անկարգներու բանակին առաջին փորձը կատարած է մարաջախտ Թուխաչեւսքի, որ ծրագրած էր 100.000 անկարգներէ բաղկացեալ բանակ մը ստեղծել: Խորհրդային իշխանութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ այս ծրագրին մասին, եւ սկսաւ փորձեր կատարել, մարզանքներ ընել, յատկապէս շինուած աշտարակներէ անկարգելով վար նետուիլ, (ԽՄԲ.— Հայաստանի մէջ եւս այս մարզանքներով պատրաստուեցան եւ ախոյեան հռչակուեցան, ոչ միայն այր, այլ եւ կին բազմաթիւ անկարգներ): Ռուսիա չուտով մարզեց մօտ 60.000 անկարգներ, բայց յետագային այս մարզանքները կանգ առին, անմիջապէս որ լսուեցաւ թէ Թուխաչեւսքի Գերմանիոյ հաղորդած է անկարգներու բանակի մը կազմութեան իր ծրագիրը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ յունիս 2ին, կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15, Rue Jean Goujon), ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ սանուհիները:

ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Պոլսոյ պատրիարքը կոչ մը ուղղած է ժողովուրդին, որպէսզի օգնեն Թուրքիոյ օդանաւային միութեան: «Իբրեւ հոգեւոր պետ եւ երկրին չահերուն հաւատարիմ ու անձնուէր քաղաքացի, ամէնուն հետ գոհունակութեամբ կը դնահատեմ Թուրք Օդային Միութեան հայրենանուէր ճիգերն ու արդիւնաւոր ձեռնարկները, Թուրք քաջարի երիտասարդութեան մէջ օդանաւորդութեան փափաքը արծարծելու եւ անոնց մէջ զօրացնելու հայրենիքին սէրը: Հետեւաբար, մեծ կարեւորութեամբ կը յանձնարարեմ մեր Գեր. Քարոզիչ Հայրերուն եւ յարգելի Աւագերէց եղբայրներուն եւ բոլոր հոգեւորական դասուն, որ իբրեւ երկրին հաւատարիմ քաղաքացիներ, յաճախակի եւ ամէն հանդիսութեանց առթիւ եկեղեցիներու մէջ քարոզեն եւ յորդորեն մեր բարեպաշտ ժողովուրդը, որ ամէն անհատ անդամ արձանագրուի Թուրք օդային միութեան, եւ ըստ կարողութեան, իր նիւթական տեւական մասնակցութիւնը բերէ այս հայրենասիրական բարձր գործին»:

*** Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց այն օրինագիծը որով յաւելումներ կ՚ըլլան ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերու վրայ:

Այս օրէնքին համաձայն, օրէնքի հրատարակութեան թուականին, վաճառատուները, գործարանները, մթերանոցները գտնուած եւ յաւելեալ տուրքի ենթակայ ապրանքներու մասին յայտագրեր պիտի տրուին եւ այս մասին ճշդուած տուրքը ճշդումի յաջորդ ամիսէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին հաւասար մասնավճարներով պիտի վճարուին:

Ծխախոտի եւ ըմպելիներու վրայ հետեւեալ յաւելումները եղած են.

— Ծխախոտի տեսակներէն նախապէս զանձուած տուրքէն կրկինը, օղիի, գոնեաքի, լիքէօրի իրենց չիշերուն համաձայն 3, 4 եւ 6 ղրշ. գինիի լիտրին 2 ղրշ., գարեջուրի լիտրին 8 ղրշ. եւ չամփանեայի ու վիսքիի շիշերէն 50 ղրշ. յաւելեալ տուրք պիտի գանձուի:

Լուցկիի տուփէն տասը փարա եւ կայծքարի խրաքանչիւրէն մէկ ղրշ. յաւելեալ տուրք պիտի գանձուի:

*** Թրքական ոսկին 2220 ղրշ.ի բարձրացած էր անցեալ շաբթու:

ՊՈԼՍՈՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.— Խնամատարութիւնը երկու օրէ ի վեր փակուած է եւ գործունէութեանը վերջ դրուած: Քննութիւն կը կատարուի կառավարութեան կողմէ:

Իբր խնամատարութեան ատենապետ Լեւոն Սուրէնեանի կողմէ եւ Խնամատարութեան կնիքով կուսակալութեան ներկայացուած գրի մը վրայ քննութիւն բացուած է Խնամատարութեան հանգամանքի մասին, եւ այս առթիւ լսուած են Խնամատարութեան նախկին եւ ներկայ անդամները: Կը քննուին նաեւ Խնամատարութեան կեդրոնէն տրուած թուղթերը:

5335 ՖՐԱՆՔ ՄԱՐՈՔԷՆ

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, 20 Մայիս.— Սիրելի «Յառաջ», Մարոքի հայ համայնքի վարչութիւնը այս անգամ եւս պարտաճանաչ՝ հանգանակութեան ձեռնարկ մը կատարեց, ի նպաստ ֆրանսահայ զինուորներու Թշուառ ընտանիքներուն: Արդիւնքը, 5335 ֆրանք, ձեր միջոցաւ կը ղրկէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի վարչութեան, բաժնել տալու համար:

Մարոքահայը իր զինուոր եղբայրներուն օգնութեան մասնակցելով, միեւնոյն ժամանակ օգնած կ՚ըլլայ իր երկրորդ հայրենիքին, քանի որ աղատ է մնացած զինուորագրութենէ: Իր փափաքն է որ հանգանակուած գումարը յատկացուի զինուորներու չքաւոր ընտանիքներուն եւ զաւակներուն: Ուզեցինք այս կերպով մասամբ մը մխիթարել հայ զինուոր հայրերը իրենց պայքարին մէջ: Հանգանակութեան մասնակցած են.—

Քազապլանքայէն.— Աւետիս Զաքրեան 1250 ֆրանք, Զարեհ Պէրկամալի 1000, Յակոբ եւ Արամ Պալթաեան եղբ. 250, Մարտին Շաքարեան 150, Ազատ Սիւրմէնեան 100, Մարաքէշի կարպէտը 200 ֆրանք:

Ռապաթէն.— Թադէոս Անանեան 150, Վահէ Տէյիրմէնճեան 150, Յովհաննէս Գալանճեան 200, Յարութիւնեան եղբարք 150:

Մէքնէսէն.— Յարէթ Պօլօեան 200, Յարութիւն Վարդովեան 100, Սիմոն Քէչէմճեան 200, Անդրէաս Փափազեան 100:

Մազականէն.— Խորով Ղուկասեան 150, Սեպուհ Տօնիկեան 150:

Մօկատորէն.— Երուանդ Գարապիլիքեան 100:

Դարձեալ Քազապլանքայէն.— Յակոբ Սարճանեան 100, Գուրգէն Սալիպեան 200, Վահէ Փափազեան 100, Յովհաննէս Դուրեան (Տօք) 100, Ճիվան Թադէոսեան 100, Արշակ Տէյիրմէնճեան 100, Վահան Մարգարեան 20, Պ. Գանձեան 15: Ընդհ. գումար 5335 ֆրանք:

Ա. Զաքրեան

Զինուորներուն համար

*** Պ. Թադէոս Շահպազեան 50 Ֆր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մանե՛կ Բաբունակեանի մահուան առթիւ:

*** Լիոնէն Պ. Կ. Քէլէկեան, իր փոքրիկին՝ Ալիսի միջոցաւ (8 տարեկան) հարիւր ֆրանք կը տրամադրէ Տր. Կ. Խաչին, զինուորներու համար: Երրորդ անգամ է որ այս սրտցաւ հայրենակիցը պարտաճանաչութեան օրինակ մը կ՚ընծայէ կարգ մը ջոջերու, «որոնք ի վիճակի են յիսնապատիկը տալու»...

*** Փարիզէն Օր. Վ. Ն. 30 ֆրանք կը նուիրէ Տ. Կ. Խաչին, հայ զինուորներու օգնութեան համար:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

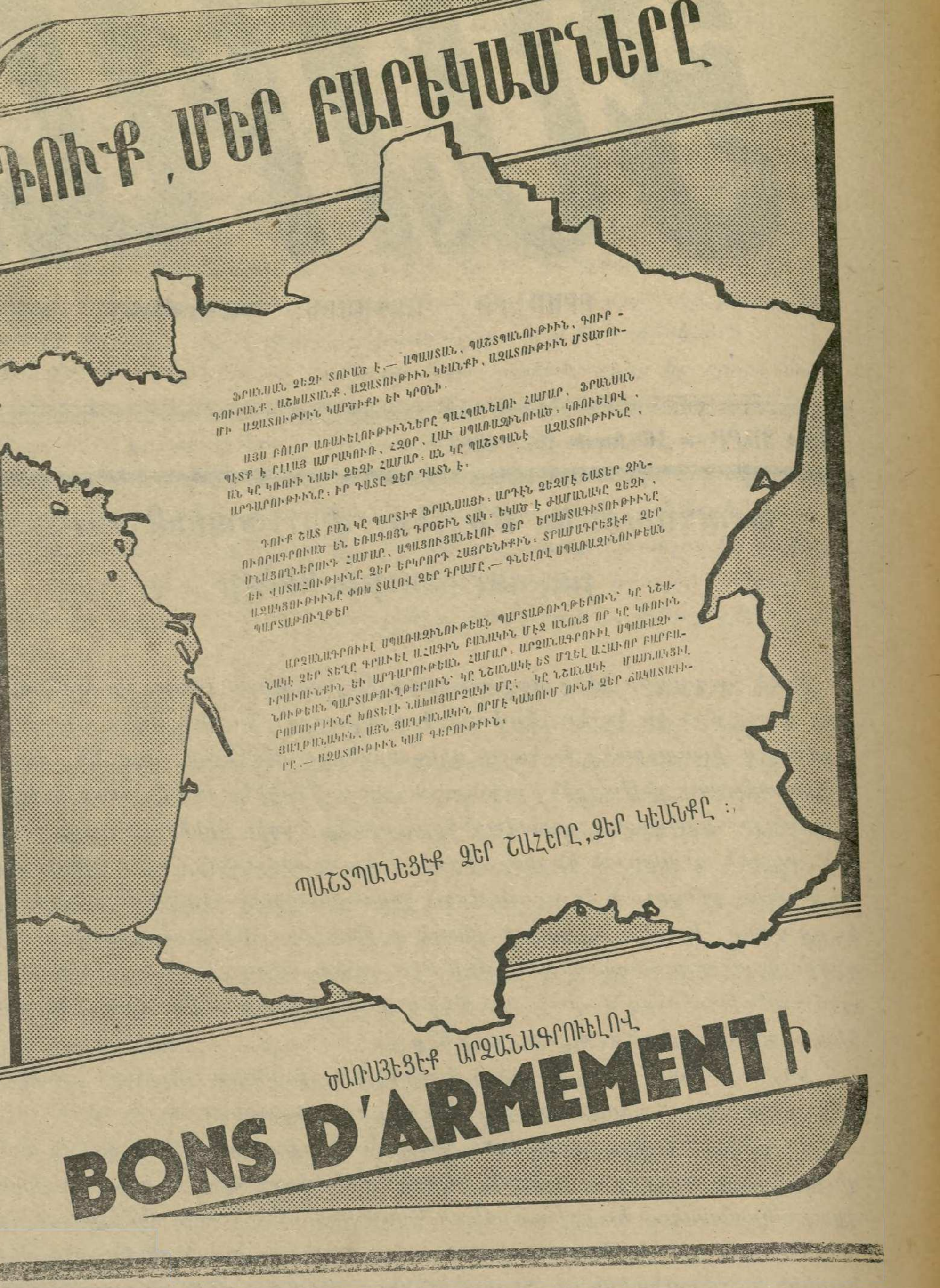

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Շավիլի եւ Իսիի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն, ընկերուհի Սաթենիկի, ընկեր բժ. Տէր Դաւթեանի եւ բոլոր պարագաներուն, ընկերուհի ՊԵՐՃՈՒՀԻի մահուան առթիւ:

Ֆր. Կ. Խաչի եւ «Համազգային»ի Շավիլի մասնաճիւղերու վարչութիւնները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին բժ. Տէր Դաւթեանի եւ զաւակներուն, տարաբախտ ՏԻԿ. ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ
Երկրորդ երկասիրութիւնը
ՆՈՒՊԱՐ

Ծոխ հատոր մը (384 էջ), Ազգային Դատի եւ Բարեգործականի գիծերով զուարթ եւ հիւթեղ պատմուածքներու շարք մը, տեսակ մը ֆիլմ մը, որուն մէջ իրարու կը յաջորդեն ժամանակակից անցքերը եւ անձերը:

Գինը՝ Ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ՝ 30 ֆրանք, Միացեալ Նահանգներ՝ մէկ տոլար: Դիմել հեղինակին՝ 17, Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains (S. et O.) եւ կամ Պարսամեան գրատունը, 46 Rue Richer, Paris:

Ձեր պարենատոմսը ստացէք մինչեւ յունիս 1

Շաքարի տոմսերուն գործադրութիւնը պիտի սկսի յունիս 1ին, ինչպէս գրած էինք արդէն: Այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդուի.—

1.— Ամէն սպառող յունիս 1ին պէտք է ունենայ իր անհատական պարենատոմսը, որուն կցուած է եռամսեայ կտրօններու թերթ մը դեղին գոյնով, ապրիլ, մայիս, յունիս ամիսներու համար: Այս թերթին թիւ 2 կտրօնը պիտի ներկայացուի խանութպաններուն որոնք պիտի կտրեն զայն, փոխան շաքարի բաժնին:

2.— Մասնաւոր պատճառներով, միայն Սէնի նահանգին պարենատոմսերուն կցուած է Բ. վեցամսեայի կտրօններու թերթը, վարդագոյն (սոմոն): Յուլիսի թիւ 7 կտրօնը պիտի գործածուի իբրեւ շաքարի տոմս, յունիս ամսուան համար:

3.— Թիւ 2 դեղին կտրօնը, ինչպէս եւ թիւ 7 վարդագոյն կտրօնը արժէք ունին ամբողջ երկրին համար: Հետեւաբար սպառողները կրնան զանոնք ներկայացնել իրենց ուզած նպարավաճառին:

4.— Այն սպառողները որ պարենատոմս չեն ստացած մինչեւ յունիս 1, պէտք է իրենց ինքնութեան թուղթերով ներկայանան իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան, ուր իրենց պիտի տրուին մասնաւոր տոմսեր, վարդագոյն, յունիս ամսուան շաքարի բաժնին համար:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՆՈՐ ԶՕՐԱԿՈՉ.— Այն երիտասարդները որ իրենց տարիքով կը պատկանին 1939/3ի դասին եւ 1940ի զօրադասին (1919 հոկտ. 1էն 1920 դեկտ. 31ի միջեւ ծնած երիտասարդներ), ինչպէս եւ բոլոր անոնք որ դրօշի տակ պէտք է առնուին այդ զօրադասին հետ,— զօրաթողեալներ, ազատ ձգուածներ, յետաձգուածներ, որոշ դասի պատկանող պահեստիներ եւն.— եւ այլեւս իրենց սովորական վայրը չեն բնակիր, պէտք է անմիջապէս իրենց ներկայ հասցէն հաղորդեն իրենց զինուորագրութեան գրասենեակի հրամանատարին, նշանակելով իրենց ծնունդի վայրը եւ թուականը: Անոնք պէտք է անմիջապէս ներկայանան իրենց բնակած շրջանի ոստիկան-զօրքի հրամանատարութեան, յայտարարելու համար իրենց բնակավայրի փոփոխութիւնը: Թերացողները պիտի հետապնդուին իբրեւ դասալիք, համաձայն զինուորագրութեան օրէնքին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ամէն օր կը զօրացնէ ինքնապաշտպանութեան միջոցները: Նոր միջոցներ ձեռք առնուեցան օտարականներուն դէմ: Հրամանագրի մը համաձայն, նահանգի մը մէջ բնակող օտարական մը չի կրնար ուրիշ նահանգ մը երթալ, առանց դատական պաշտօնատան կամ ոստիկանութեան հրամանին: Օտարներու հպատակութեան պայմաններն ալ խստացած են: Միւս կողմէ, շատ մը վայրերու մէջ վար առնուած են ճամբաներու նշանացոյցները եւ քիլոմեթրի վերաբերեալ ձողերը, մէկ խօսքով ամէն ինչ որ գաղափար կազմել կու տայ աշխարհագրական դիրքի եւ ուղղութեան մասին: Ցիւրիխի մէկ շրջանին մէջ որոշուած է եկեղեցիներու զանգակները օգտագործել միայն զինուորական նպատակներու համար: Եթէ բոլոր զանգակները միաժամանակ հնչեն, կը նշանակէ թէ աւազանգը հնչած է:

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ, ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ կամ աւարառութեան յանցանքներով մահուան դատապարտուած քաղաքացիներու վերաքննութեան դիմումները պիտի քննուին 24 ժամէն, վերջ տալով ձգձգողական ձեւակերպութեանց: Հետեւաբար վճռաբեկ ատեանը յաւելուածական նիստեր պիտի գումարէ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բանակը պատերազմական վիճակի մէջ պիտի դրուի, նկատի առնելով կացութեան ծանրացումը: Արդէն դրօշի տակ առնուած են պահեստիները եւ կամաւորները եւ նոր արձանագրութիւններ պիտի կատարուին: Միջոցներ ձեռք առնուած են օդանաւային յարձակման դէմ:

ՊԵԼԺԻՈՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ համար կեդրոնական գրասենեակ մը հաստատուեցաւ Փուաթիէի մէջ: Անոնք որ տեղեկութիւններ կ՚ուզեն, պէտք է գրեն դպրոցին հասցէով, Rue d'Oléron: Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ 16 — 35 տարեկան Պելժիացիները, որոնք Ֆրանսա եկած են Գերմաններուն ձեռքը չիյնալու համար, պիտի զինուորագրուին պահեստի գունդերու մէջ:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ «Կազէթ տ՚Արտէն»ի նախկին խմբագրապետը, Շարլ Փրէվօ: Այս թերթը Գերմաններու կողմէ կը հրատարակուէր 1914—1918ին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին կասկածելիներու դէմ: Ձերբակալուած ֆաշականներու թիւը հասած է 80ի: Ներքին նախարարը հրամայեց արգելափակել 16էն 60 տարեկան բոլոր գերման եւ աւստրիացի կիներն ու աղջիկները, Մէն կղզիին մէջ: Անոնք նախապէս Ա. Բ. Գ. դասերու բաժնուելով, ազատ ձգուած էին, կանոնաւորապէս ոստիկանութեան ներկայանալու պայմանաւ: Միայն Լոնտոնի մէջ ասոնց թիւը 1500էն աւելի էր: Ձերբակալուեցան երկուշաբթի առտու կանուխ: Ոստիկաններ ներկայանալով Գերմանուհիներուն, որոնց չատերը սպասուհիներ են, հրամայեցին բեռները կապել եւ իրենց հետեւիլ: Այրերը արգելափակուած էին երկու շաբաթ առաջ:

173.000 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ կը գտնուին նախակրթարանները, Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ: Մայիս 1էն 17 հաւանաբար Փարիզէն հեռացած են 12.283 աշակերտներ, որոնց 3600ը այլուր փոխադրուած են վարչական իշխանութեան կողմէ, իսկ արուարձաններէն հեռացած են 22.656 աշակերտներ: Խաղաղութեան ատեն, օրինակ 1938 հոկտեմբերին 407.928 աշակերտներ կային:

նուած են նոր բանակին կազմակերպութեան համար,— մօտ 500.000 հոգի: Այս բանակին գլխաւոր մասը պիտի կազմեն Պելժիոյ երկրապահ զինուորները, 300.000 հոգի, 35 — 45 տարեկան, որոնք Ֆրանսա եկան գերմանական արշաւանքին հետեւանքով: Մնացեալ 200.000ը պիտի կազմեն երեք դասեր, որոնք երբեք դրօշի տակ առնուած չեն եւ կը բաղկանան 18, 19 եւ 20 տարեկան երիտասարդներէ:

Կարգ մը թերթեր դիտել կու տան թէ Թագաւորին անձնատուութեան հրամանը ստորագրուած է ոչ թէ սպայակոյտի նախագահին՝ Զօր. Միքէլի, այլ փոխանորդին կողմէ: Կը կարծուի թէ Զօր. Միքէլս մերժած է ստորագրել: Կ՚ըսուի թէ Թագաւորը անձնատուր եղած ատեն իր քով կը գտնուէին Թագուհին, մայր Թագուհին եւ Թագաւորին կրտսեր եղբայրը: Պելժիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս հեռագիր մը ուղղելով պելժիական Քոնկոյի կուսակալին, հրամայեց անտեսել Թագաւորին անձնատուութիւնը:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ անձնատուութեան լուրը մեծ յուզում պատճառեց Փարիզի Պելժերուն մէջ: Շատերը չէին հաւատար լուրին, երբ անթելը անընդհատ կը բանէր եւ թերթերը խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէին դէպքը: Պելժ լրագրողները կ՚աղաղակէին,—«Թագաւորը մեռաւ, կեցցէ՛ Պելժիան»: Փարիզի պելժիական թերթը, «Լա Մէօզ», կը յայտարարէր.— «Թագաւորը դաւաճանեց Պելժիոյ»: Նախարարները եւ ուրիշ ներկայացուցիչներ, մօտ հարիւր հոգի, Ալպէր Ա.ի յիշատակարանը այցելելով, սրտայոյզ ցոյցեր կատարեցին: Սուգի դրօշ պարզուած էր արձանին վրայ: Վարչապետը ծաղկեպսակ մը դրաւ յանուն կառավարութեան, յետոյ աղօթքներ եղան եւ բոլոր Պելժերը խոնարհեցան յիշատակարանին առջեւ, աղաղակելով,— «Կեցցէ՛ Ալպէր, կեցցէ Պելժիա»:

ՍԷՆՓԼՈՆԻ ՃԵՄԲԸՆԹԱՑԸ առժամապէս դադրեցաւ, Մայիս 26էն սկսեալ, ճամբորդներու թիւը անբաւական ըլլալով: Միւս կառախումբերը սովորականին պէս պիտի բանին Իտալիոյ եւ Մօտաւոր Արեւելքի միջեւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 31 MAI 1940

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՏՐԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4363

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

TAISEZ-VOUS!, MÉFIEZ-VOUS!

Քանի կը սաստկանայ պատերազմը, այնքան աւելի գոյն եւ ճշգրտ մը ստանայ այս ազդարարութիւնը.— Զգուշացէ՛ք. լռեցէ՛ք:

Արդէն իսկ յայտարարութիւններ փակցուած են պատերու վրայ, հանրային վայրերու թէ խանութներու մէջ: Պատկերներն ու խորհրդանշաններն ալ կը բազմապատկուին ամէն օր: Նոյնիսկ մանրանկար ցուցահանդէսներ կազմուած են, եւ զինուորները իրենց պատկերներ կը գծեն, զգաստացնելու համար քնացողները, շատախօսները, թեթեւամիտները:

Շարժումին մեծապէս կ'օգնեն թերթերն ալ, միշտ նորութիւններ մատուցելով: Իսկ վարչական իշխանութիւնը եւ քարոզութեանց նախարարութիւնը պարբերաբար ազդարարութիւններ կ'ուղղեն, գրաւոր թէ բերանացի, հրամանագիրներով եւ անթելով:

Շարժումը աւելի կանուխ սկսաւ Անգլիոյ մէջ, ուր նախարար մը վերջերս «շատախօս մժեղներ» կը կոչէր անոնք որ անզգոյշ խօսքեր կ'արտասանեն կամ բանդխօսութիւն կը ծախեն:

«Զգուշացէք, լռեցէք»ի ճարտարարուեստ մը ծաղկիլ սկսած է արդէն: Անշուշտ երդիծական գրականութիւն մըն ալ պիտի ծլի անոր բոլորտիքը, ոչ միայն Մանշի երկու ափերուն վրայ, այլ եւ աւելի հեռուները: Ամէն ուր որ կը վախնան թշնամի արշաւանքէ, դաւաճանութենէ, «Տրովադայի ձի»էն կամ «հինգերորդ գունդ»էն: (Այս վերջին բացատրութիւնը առաջին անգամ գործածուեցաւ Սպանիոյ մէջ, բնորոշելու համար ներքին դաւադիրները: Երբ Զօր. Ֆրանքօ Մատրիտի վրայ կը քալէր չորս գունդերով, կարմիրները կ'ըսէին թէ ունի հինգերորդ գունդ մըն ալ, որ դարանակալ կը սպասէ պաշարուած մայրաքաղաքին մէջ, գործի ձեռնարկելու համար պատեհ ժամուն: Գերմանները այս մեթոտն ալ մասնագիտութեան վերածելով, յաջողութեամբ գործադրեցին Նորվեկիոյ, Տանըմարքայի եւ Հոլանտայի մէջ, եւ հիմա բոլոր երկիրներն ալ իրար անցած են, «հինգերորդ գունդ» որսալու համար):

Մեր տարագիր բազմութիւնները հեռաւոր կապ անգամ չունին այս խնդիրներուն հետ: Ոչ ալ որ եւ է պատճառ մտավախութեան մատնուելու:

Եւ սակայն, պարտաւոր են միշտ յիշել օրուան ազդանշանը,— Méfiez-vous! Taisez-vous! Զգուշացէ՛ք: Լռեցէ՛ք:

Երկու բառերն ալ, ֆրանսերէն թէ հայերէն, բացատրութեան չեն կարօտիր: Ամէնէն համբակն ալ կը հասկնայ անոնց իմաստը:

Երբ հիւրընկալ երկիրը ահաւոր երկունքի մը բռնուած, իր զաւակներուն անգամ չի խնայեր, երբ աքսորի, 5 — 10 տարի բանտարկութեան, մինչեւ անգամ մահապատիժի վճիռներ կ'արձակուին ամէն օր, երբ յայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններ օրն ի բուն հետապնդումներ, ստուգումներ, աւլտուքներ կը կատարեն, առանց ազգի, տարիքի, սեռի կամ դասակարգի խտրութեան, կը նշանակէ թէ որ եւ զանցառութիւն կամ անհոգութիւն կրնայ փորձանք բանալ մէկ օրէն միւսը:

Արթնութիւն՝ ամէն բանէ առաջ: Լռջութիւն՝ խօսքի եւ շարժուձեւերու: Զգուշութիւն՝ բանավէճերէ, որոնք ի վերջոյ կը յանգին բանդխօսութեան մարզանքներու:

«Պատերը ականջ ունին»ը հայկական ասացուածք է: Բայց ահա տեղացիները իրենք են որ կը յիշեցնեն ամէն օր:

Կայ ուրիշ մը եւս, թունդ հայկական,— «Լման խօսքը...»:— Շ.

Երթեւեկի օրէնքը եւ ուրիշ կարգադրութիւններ

Երթեւեկի զինուորական գրասենեակը զեկոյց մը հրատարակեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— 1. Նորէն կը յիշեցնենք թէ Սէնը, Սէն է Ուազը եւ Մէլըօնի գաւառակը մէկ վարչական շրջան կը կազմեն. հետեւաբար այդ նահանգներուն մէջ բնակող Ֆրանսացիները եւ օտարականները կրնան ազատօրէն երթեւեկել այս շրջագծին մէջ, պարզապէս հաստատելով իրենց ինքնութիւնը.— 2. Մինչեւ յունիս 10 երկարաձգուած է այն պայմանաժամը որու միջոցին վերջերս զինուորական գօտի հռչակուած նահանգներուն մէջ բնակող Ֆրանսացիները կրնան ներքին շրջանները երթալ-գալ, առանց երթեւեկի արտօնագիր ցուցնելու.— 3. Պելժիացի, Հոլանտացի եւ Լիւքսէմպուրկցի փախստականները իրենց վերջնական կայանը երթալու համար երթեւեկի արտօնագիրէ ազատ են մինչեւ յունիս 10, սակայն պարտաւոր են ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը եւ հպատակութիւնը:

*** Ներքին նախարարին հրամանով, մայիս 30էն սկսեալ սրճարանները, ճաշարանները, թատրոնները, սինէմաները պէտք է փակուին գիշերուան ժամը 10.30ին, Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ:

*** Ոստիկանութեան վերատեսուչը, համախորհուրդ Փարիզի զինուորական կառավարիչին հետ, հրաման մը հրատարակեց որուն համաձայն ամէն տեսակ հրազէններու վաճառումը արգիլուած է Սէնի նահանգին մէջ:

*** Վարչապետը առջի օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ աշխատանքի նախարարը, որուն կ'ընկերանային գործատիրական եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, Աշխատանքի Դաշնակցութենէն մինչեւ Ֆրանսայի գործատէրերու ընդհ. Դաշնակցութիւնը: Աշխատանքի նախարարը վարչապետին ներկայացուց այս բոլոր կազմակերպութեանց կողմէ ստորագրուած յայտարարութիւն մը, որով յանձն կ'առնեն համերաշխօրէն գործակցիլ եւ զարկ տալ արտադրութեան, մինչեւ վերջնական յաղթանակ: Այս առթիւ ճայնասփիւռ ճառեր խօսեցան աշխատանքի նախարարը, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ժուհօ եւ ուրիշներ, շեշտելով կնքուած համաձայնութեան արժէքը:

ՆԱՐՎԻՔԸ (Նորվեկիա), որ Գերմաններուն ձեռքն էր ապրիլ 9էն ի վեր, ինկաւ Դաշնակիցներու գրաւման տակ, ինչպէս կը ծանուցանէ Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը: Գերմանական զեկոյցն ալ կը հաստատէ այս տեղեկութիւնը: Երկու կողմերն ալ նաւեր եւ օդանաւեր կորսնցուցած են վերջին կռիւներու ընթացքին:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ ԵՐԵՔ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԾՈՎ ՀԱՍՆԻԼ

Նաւատորմն ալ կը գործակցի Տէօնքէրքի առջեւ

Զեկոյց թիւ 537, մայիս 29, առաւօտ (273րդ օր).— Մեր զինուորները հիանալի քաջութեամբ կը դիմադրեն հիւսիսի մէջ, թշնամիին կատաղի ճիգերուն: Կարգ մը տեղեկութիւններու հիման վրայ կրնանք հաստատել թէ երէկուան եւ այս գիշերուան կռիւներու ընթացքին Գերմաններու կրած կորուստները մասնաւորապէս ծանր են: Սոմի եւ Էնի վրայ տեղական գործողութիւններ կատարուեցան յաջողութեամբ: Ետ մղուեցաւ թշնամի արշաւ մը Շաթօ-Փորսիէնի հարաւային արեւմտեան կողմը: Էնի արեւելեան կողմը կարեւոր գործունէութիւն տեղի չունեցաւ գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 538, իրիկուն.— Հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ կռուող ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները բացառապէս բուռն պայքար մը կը մղեն հերոսութեամբ մը որ արժանի է իրենց աւանդութեանց: Տասնըհինգ օրէ ի վեր անոնք ճակատամարտ կը մղեն, մեր գլխաւոր բանակներէն անջատուած՝ գերման զօրաշարքերու կողմէ որոնք շարունակ կ'աճին: Անդադար յարձակում կրելով երկու կողերու վրայ, արեւելքի եւ արեւմուտքի մէջ, անոնք ի վէճ ի վեր կուզան թշնամիին հետ, արիաբար կը պաշտպանեն, կը կառչին հողին, հակայարձակումներ կը կատարեն նոյնքան յամառութեամբ որքան քաջութեամբ: Մինչ անոնք կը ճակատէին այս գրոհներուն դէմ, դաշնակից բանակը, որ, ուղղակի հրամանատարութեամբ Լէոփոլտ Գ. Թագաւորին, կը պաշտպանէր Իզէրի եւ Օսթանտի հիւսիսային արեւելեան շրջանի դիրքերը, իր Թագաւորէն հրաման ստացաւ դադրեցնելու կռիւը, թշնամիին առջեւ բանալով Իփրի, Ֆիւրնէսի եւ Տէօնքէրքի ճամբան: Ասոր վրայ, մեր զինուորները, հրամանատարութեամբ զօրավարներ Պլանշարի եւ Փրիուի եւ սերտ գործակցութեամբ Զօր. Կորթի բրիտանական բանակին հետ, ստիպուեցան դիմադրաւել յարաճուն վտանգ մը: Այս ծանրակշիռ հանգամանքներուն մէջ աննկուն վճռականութիւն մը ցոյց տալով, անոնք կը ջանան շարժիլ դէպի ծովափ, ի գին կատաղի կռիւներու: Ֆրանսական նաւատորմիղը հզօր աջակցութիւն մը կ'ընծայէ անոնց, պաշտպանելով նաւահանգիստները եւ հաղորդակցութեան միջոցները: Հրամանատարութեամբ ծովակալ Ապրիալի, նաւատորմը խիստ բազմաթիւ մարտանաւերով կը ջանայ պարէնաւորել Տէօնքէրքի ամրացեալ բանակատեղին եւ անոր հետ կապուած զօրքը: Ցամաքային եւ ծովային օդատորմիղները կը գործակցին ամէն վայրկեան: Սոմի ճակատին վրայ մեր զինուորներուն կողմէ կատարուած յամառ յարձակումի մը շնորհիւ այսօր նուաճեցինք ամրոց մը զոր թշնամին գրաւած էր գետին հարաւակողմը: Այս առթիւ քանի մը հարիւր գերիներ բռնեցինք: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական զեկոյցներն ալ, աննախընթաց ճակատամարտ մըն է որ կը մղուի հիւսիսային ճակատին վրայ, հերոսական մարտնչումներով: Գնդ. Ֆապրի կը գրէ թէ Զօր. Պլանշարի հերոս զինուորները կը կռուին չորսի դէմ մէկ համեմատութեամբ: «Անոնք իրենց բախտը կը փորձեն դէպի ծով, սքանչելի վճռականութեամբ մը եւ հաստարակաց դատին ի սպաս կը դնեն ինչ որ մնացած է իրենց իբրեւ ուժ»:

Կռիւը կը մղուի երեք ճակատի վրայ: Պելժիոյ թագաւորին անձնատուութենէն վերջ, Գերմանները Իփրէն յառաջ խաղացին դէպի հիւսիս-արեւմուտք եւ դէպի հարաւ-արեւմուտք, Դաշնակիցներու գլխաւոր բանակը կտրելու համար ծովէն: Ֆրանքեւանգլիական ուժերը կը ճգնին գերմանական արշաւը կասեցնել 50 մղոն գծի մը վրայ, Լիլ-Տէօնքէրք ճամբուն հիւսիսակողմը: Սոմի եւ Էնի հարաւային ափերուն վրայ հաստատուած ֆրանսական բանակը կը ճնշէ գերմանական բանակին վրայ, որպէսզի թշնամի ուժեր քաշէ հիւսիսէն, բայց զինուորական մասնագէտներ շատ ալ յուսալի չեն գտներ որ կարենայ ուղղակի օգնութեան հասնիլ հիւսիսային բանակին: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Տէօնքէրքի մօտ, ուր բրիտանական օդատորմիղը վար առաւ 22 գերմանական օդանաւեր, առանց մէկ հատ կորսնցնելու: Ֆրանսացի նաւաղներ կը պաշտպանեն Տէօնքէրքը աջակցութեամբ նաւատորմին: Գերմանական օդանաւերը երեք-չորս օրէ ի վեր կը ռմբակոծեն այս նաւահանգիստը: Վերջին լուրերու համաձայն, ֆրանսական փոքրաթիւ ուժեր դեռ կը դիմադրեն Քալէի մէջ, Թագաւորին անձնատուութենէն վերջը: Հիւսիսային բանակին վերջապահ զօրամասերը կը կռուին Լիլի մէջ, Ֆրանսայի հինգերորդ մեծ քաղաքը, որ վտանգուած է Ռուպէի եւ Թուրքուանի հետ:

Զօր. Պլանշարի եւ Զօր. Կորթի հետ, այս գործողութիւնները կը վարէ Զօր. Փրիու, որ 61 տարեկան է եւ ընդհ. քննիչը Ֆրանսական հեծելազօրքին: Զօրավարը առջի օր մեքենաշարժ զօրագունդի մը հետ յուսահատական փորձ մը կատարեց, փրկելու համար դէպի ծով քշուած բանակը: Տեղական թերթի մը տեսութեան համաձայն, գերմանական բանակը Իփրէն դէպի հարաւ-արեւմուտք կը յառաջանայ, Քէմմէլ եւ Քասէլ լեռներէն, պաշարելու համար գլխաւոր բանակը, իսկ անգլեւֆրանսական ուժերը կը ջանան կասեցնել զայն Լիլ-Տէօնքէրք ճամբուն վրայ: Զօր. Փրիուի նպատակն է բանալ հաղորդակցութեան գիծերը Տէօնքէրքի հետ:

«Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը նորէն կը յիշեցնէ թէ «Դաշնակիցներուն կացութիւնը ծայր աստիճան տագնապալի է: Գերմանները սաստկացուցած են իրենց ճնշումը արեւմուտքէն եւ հարաւէն: Անոնք դէպի Տէօնքէրք կը խուժեն արեւելքէն եւ արեւմուտքէն, գրաւելու համար նաւահանգիստը, դաշնակից ուժերու ամբողջութեան կամ մէկ մասին ժամանումէն առաջ: Ընդհ. հրամանատարը, Զօր. Պլանշար, սքանչելի աջակցութեամբ Զօր. Կորթի (անգլիացի) եւ Զօր. Փրիուի, կը փորձէ ամէն գնով ճամբայ մը բանալ: Արեւելքէն Գերմանները անցած են Ֆիւրնէսը, արեւմուտքէն գրաւած են Քասէլը եւ Քէմմէլի սարը: Ծովային ճակատը, որ մեր ձեռքն է, խիստ կրճատուած է: Ֆրանս. եւ անգլիական զօրաբաժինները, որոնք Ֆլանտրի ահարկու ճակատամարտին բռնուած են մայիս 15էն ի վեր, գրեթէ կէսը կը ներկայացնեն այն բանակներուն որ կը ճակատէին թշնամիին դէմ, Լէոփոլտ Գ.ի դաւաճանութենէն առաջ: Կ'ըմբռնէք թէ որքան տագնապալի կացութեան մը մէջ կը գտնուին անոնք, այդ օրէն ի վեր: Անգլիացի զինուորները եւ մեր նոր զինուորները կը կռուին կատաղի վճռականութեամբ, առանց մտածելու թէ ինչ կրնայ պատահիլ վաղը կամ միւս օր: Անոնց ըսած են թէ ինչո՛ւ պէտք է անցնիլ: Եւ պիտի անցնին»:

Ցիշէ՞նք թէ «անցնելու» այս պայքարին մէջ հերոսաբար կը մարտնչին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Տարտանէլի խնդիրը, Իտալիա եւ Ռուսիա

Պելկրատի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Տարտանէլի հարցին, նկատելով որ իտալական մամուլը այդ խնդիրն ալ արծարծել սկսած է: Մոսկուայի մէջ այն կարծիքն ունին թէ պատերազմը վճռական շրջանի մը մէջ մտած է եւ Խ. Միութիւնը պիտի հարկադրուի իր խօսքն ըսելու, մանաւանդ որ կարգ մը հրատապ խնդիրներ ուղղակի կը շահագրգռեն Ռուսաստանը: Այս առթիւ կը հաստատեն թէ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Իտալիոյ հետ, Գերմանիոյ միջնորդութեամբ, սակայն յետոյ ընդհատուած են: Հիմա որ Իտալիա Տարտանէլի խնդիրն ալ կը շօշափէ, Խ. Միութիւնը կը յիշեցնէ թէ երբեք չուզեր խառնուիլ եւրոպական պատերազմին, եթէ սահմանափակուի պատերազմիկներու հաշիներուն կարգադրութեամբ: Իսկ եթէ պատերազմը դպչի Ռուսիոյ շահերուն, Մոսկուա ձայնը պիտի բարձրացնէ, զանոնք պաշտպանելու համար:

Մոլոթով յայտարարած է Մոսկուայի հունգարական դեսպանին թէ Խ. Միութիւնը պիտի յարգէ Հունգարիոյ չէզոքութիւնը: Դարձեալ Մոսկուայէն կը հերքեն այն լուրը թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ օգտուիլ կացութենէն, լուծելու համար իր վիճելի խնդիրները դրացիներուն, մասնաւորապէս Ռումանիոյ հետ: Բայց եւ այնպէս, Ռումանիա կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները, զէնքի տակ առնելով պահեստի բանակը:

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ թերթերը կը շարունակեն կոչեր ուղղել Թունուզի, Քորսիքայի եւ Նիսի մասին, եւ տպել Միջերկրականի քարտէսը, որուն վրայ խոշոր կզպանքներ կ'երեւան Ճիպրալթարի, Սուէզի եւ Տարտանէլի մէջ: Ասով կ'ուզեն ապացուցանել թէ Իտալիա բանտարկուած է Միջերկրականի մէջ: «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա» կ'արտատպէ Մուսոլինիի մէկ ճառը, զոր խօսած է 1921ին եւ որ կ'ըսէր.—«Ճակատագրական է որ Միջերկրականը մեզի վերադառնայ: Մենք նորէն կը բարձրացնենք կայսրութեան դրօշը»:

Իտալական թերթերը կը շարունակեն փառաբանել Գերմանիոյ նոր յաղթանակները, միեւնոյն ատեն քննադատելով պելժիական կառավարութեան տուած որոշումները:

*** Թուրքիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով Անգարայի մէջ, Օդանաւային Միութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ, ազդարարեց թէ «անհրաժեշտ է որ Թուրքիա զարկ տայ օդանաւային ուժերու զարգացման, բոլոր կարելի միջոցներով»: Այս առթիւ բացատրելով օդանաւային ուժերու դերը ամբողջ աշխարհի մէջ, յայտարարեց.— «Երկրին պաշտպանութեան կամ յարձակումի կարողութիւնը կախում ունի օդանաւային ուժէն»:

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մասնաւոր միջոցներ ձեռք առաւ, շարժման մէջ դնելու համար երկրին բոլոր տնտեսական աղբիւրները: Ի հարկին ազգ. տնտեսութեան նախարարութիւնը պիտի սահմանէ կարգ մը անհատական հաստատութեանց շահագործումը, զարկ տալու համար մասնաւորապէս քարիւղի արտադրութեան: Միւս կողմէ, ազգ. պաշտպանութեան եւ ներքին գործերու նախարարութիւնները կարգ մը հրամանագիրներ հրատարակեցին, նոր խստութիւններ հաստատելով օտարականներու համար, մասնաւորապէս քարիւղաբեր շրջաններու մէջ: Օտարականներուն արգիլուած է մտնել այդ շրջանները, ինչպէս եւ Քոնսթանցայի եւ Ճուրճէվոյի նաւահանգիստները: Քարիւղի հաստատութեանց մէջ աշխատող օտարականները պիտի արձանագրուին:

Գերմանուհի մը եւ Ֆրանսացի մը մահուան դատապարտուած

Զինուորական Գ. ատեանը մահուան դատապարտեց փախստական Գերմանուհի մը, պառոնուհի Ֆոն Այնէմ, աղջիկը համանուն զօրավարին որ նշանաւոր հանդիսացած էր Մեծ Պատերազմին մէջ: Այս երկրորդ լրտեսուհին է որ մահուան կը դատապարտուի պատերազմէն ի վեր: Առաջինը, Քարմէն Մորի, զուիցերիացի կին մը, դատապարտուած էր ապրիլ 28ին եւ կը սպասէ նախագահական վաւերացման:

Պառոնուհին Ֆրանսայէն փախաւ երբ իր մեղսակիցները, երեք Ֆրանսացիներ եւ Աւստրիացի մը ձերբակալուեցան Փարիզի մէջ, պատերազմէն քիչ առաջ: Երեք մեղսակիցներէն Կասթոն Ամուրէլ եւս դատապարտուեցաւ մահուան: Այս Ֆրանսացին Ծերակոյտին սղագիրն էր եւ պաշտօնին բերումով իր ձեռքը կ'անցնէին զինուորական գաղտնիքներ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ օգնած էր օտար պետութեան մը, Ֆրանսայի վրայ յարձակելու համար: Աւստրիացին, Լէոն Հիրշ, դատապարտուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան եւ 20.000 ֆրանք տուգանքի: Ա. Օպէն, փարիզեան թերթի մը խմբագիրը, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան, որովհետեւ պայմանագիր մը կնքած էր օտար պետութեան մը գործակալին հետ, առանց լուր տալու կառավարութեան: Չորրորդ ամբաստանեալը, Ժիւլիէն Փուժոլէ, վարչական պաշտօնեայ ուրիշ փարիզեան թերթի մը, մեռած էր Սանթէի բանտին մէջ, ստամոքսի հիւանդութեան մը հետեւանքով:

Ամբաստանեալները դատապարտուեցան նաեւ պետութեան վերադարձնելու հետեւեալ գումարները,— Պառոնուհի Ֆոն Այնէմ՝ 2.357.000 ֆրանք, Օպէն՝ 220.000, Հիրշ՝ 323.000 ֆրանք:

«Յառաջ»ի Մատենադարանը

Զգայախաբութեան մասին

Փրոֆ. Կ. Ազաջանեան վերջերս հրատարակեց գիտական կարեւոր աշխատութիւն մը, Introduction à l'Etude Expérimentale du Problème de l'Hallucination,— յառաջաբանը գրած է Փրոֆ. Լ.— Լավասթին, որ գործին հետ միաժամանակ կը ներկայացնէ Փրոֆ. Ազաջանեանի կեանքը:

Ազաջանեան ծնած է Թիֆլիզի մէջ: Քահանայի զաւակ: Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած իր ծննդավայրին մէջ: 1896ին կը մտնէ Ս. Փեթերպուրկի բժշկական համալսարանը, զոր կ'աւարտէ 1901ին: Զղաբանութիւնը մասնագիտութիւն ընտրելով իրեն՝ կ'աշխատի Փրոֆ. Բեխտերեւի մօտ, եւ 1904ին կը ներկայացնէ իր թէզը՝ «Տեսողութեան կեդրոնական կեդրոնը»: 1907ին, եւ անկէ վերջ քանի մը անգամ, ռուսական կառավարութեան կողմէ կը ղրկուի արտասահման,— Պերլինի մէջ, նախ կ'աշխատի Փրոֆ. Օփփէնհայմի ջղախտաբանութեան քլինիքին մէջ, յետոյ Փրոֆ. Ցիհընի մտային հիւանդութեանց քլինիքին մէջ: Միաժամանակ կ'ուսումնասիրէ ուղեղային հոգեխտաբանութիւնը: Փրոֆ. Եագոլսոնի մօտ կը պատրաստէ նոր աշխատութիւն մը,— «Մարդկային ուղղակին կորիզներու մասին», զոր կը հրատարակէ Պերլինի Գիտութեանց Ակադեմիան: 1913ին կը նշանակուի փրոֆէսէօր մտային եւ ջղային հիւանդութեանց, Վարշաւայի ռուսական համալսարանին մէջ: Պատերազմէն վերջ՝ Փարիզ, ուր կը նուիրուի գլխաւորաբար տեսողութեան վերաբերեալ հարցերու ուսումնասիրութեան: 1935ին կը հրատարակէ «Կեղծ պատկերներու փորձնական ուսումնասիրութեանց նպատակն ու եղանակը», — տեսակ մը ներածական՝ զգայախաբութեանց ուսումնասիրութեան նուիրուած ներկայ աշխատութեան:

Hallucinationը հայերէնի մէջ թարգմանուած է զգայախաբութիւն, զգայավառութիւն, ցնորք, բանդագուշանք կամ զառանցանք: Ստուգաբանօրէն վերջինն է ճիշդը: Բայց հոգեբանական եւ ախտաբանական ընդունուած տեսակէտներու համաձայն՝ նախընտրելի է առաջինը: Արդարեւ, զգայախաբութեան եւ պատրանքին (illusion) միջեւ գոյութիւն ունի սահմանկցութիւն մը, որ չփոթութիւն կը ստեղծէ յաճախ: Թերեւս ալ այդ պատճառով հոգեբանները եւ ախտաբանները չեն կրցած համաձայնիլ՝ որոշապէս սահմանելու համար զգայախաբութիւնը: Ոմանք զգայախաբութիւնը կը համարին ախտաբանական երեւոյթ, մինչ ուրիշներ զատորոշում մը կը կատարեն՝ ախտաբանականը (hallucinose) բաժնելով հոգեբանականէն (hallucination): Օրաթերթի մը մէջ, որ ժողովրդական լսարան մըն է, կարելի չէ քննութեան առնել հոգեբաններու եւ փիլիսոփաներու չափազանց խրթին բացատրութիւնները զգայախաբութեան երեւոյթին մասին, բայց գրախօսականը համարելով ոչ թէ առեւտրական ծանուցում՝ այլ նպաստ մը հրապարակ նետուած աշխատութեանց, եւ զգայարանքներու մասին կատարած երկար ուսումնասիրութիւններէս մեկնելով՝ կ'ուզեմ ճշդել Փրոֆ. Ազաջանեանի դիրքը գիտական այդ վիճաբանութեանց մէջ:

Ինչպէս Տոքթ. Լատոն կը գրէ(1), հակառակ Քլոտի, Էյի, Քէրսիի, Լէրմիթի, Վան Պոկաէրթի, Տալպիէզի արժէքաւոր աշխատութիւններուն՝ զգայախաբութեան հարցը կը մնայ անլոյծ, մութ եւ խորհրդաւոր: Ի՞նչ հարկ այս վկայութեան, առէք եւ բաղդատեցէք Թէնի, Հօֆտինկի, Ռուսթանի, Լահրի, Վունտի, Հիրթի, Ճէյմսի, Խաքիոլի, Պայեարժէի, Պրիէր տը Պուամոնի, Եասփէրսի, Պօտէնի, Սէրճիի տեսակէտները, եւ արդէն կատարեալ կը դառնայ քաոսը: Եւ դեռ կան հեղինակներ, որոնք նոր նոր բաժանումներ կը ստեղծեն,— զգայախաբութիւն եւ կեղծ-զգայախաբութիւն, (Քանտինսքիի այս բաժանումը կ'ընդունին Վունտ եւ Ճէյմս, իսկ Ազաջանեան լաւ որ կը մերժէ): Դժբախտաբար կարելի չէ հոս դէմ առ դէմ արձանագրել այս հռչակաւոր գիտնականներուն տեսակէտները, ցոյց տալու համար թէ ինչքան կը հակասեն իրարու, ինչքան հեռու կը կանգնին իրարմէ՝ զգայախաբութեան սահմանները ճշդելու ժամանակ: Գաղափար մը տալու համար այս քաոսին մասին, կը բաւէ յիշել որ Ֆուլթէ կը մերժէ հոգեբանական պատկերներու (image) գոյութիւնը,— պատկերը էական հէնք մըն է զգայախաբութեանց մէջ,— մինչ Լէոն Տոտէ եսին բովանդակութիւնը կը կազմէ ժառանգական պատկերներով:

Փրոֆ. Ազաջանեան չի հետաքրքրուիր այս վէճերով, զգայախաբութիւնը կ'առնէ իբրեւ ախտաբանական երեւոյթ, (նոյնիսկ երբեմն դերագանցօրէն ախտաբանական, — ինչ որ շատ ճիշդ չեմ գտներ,— այնքան որ, ինչպէս Հայտէլպէրկի համալսարանին փրոֆէսէօրը, Եասփէրս, Agnosieի վերաբերեալ ախտաբանական երեւոյթները (2) կը կապէ զգայախաբութեանց): Իր գլխաւոր նպատակն է փորձնական բարդ քննութիւններէ անցընել զգայախաբութեան ենթակաները: Եւ ցոյց կուտայ վերլուծական այնպիսի խղճմտութիւն մը, ըսենք՝ կիրք մը,— այստեղ է իր միակ թերութիւնը,— որ զինք կը կերպարանափոխէ՝ նմանցնելով քնաշրջիկի, թափառայած մէկու մը, որ շուրջը եւ հեռուները փնտռտուք մը կը կատարէ անվերջ: Կ'ոստոստէ, կը վազէ, կը հեռանայ, կը կորսուի: Չի սիրեր նստիլ, իր մօտ կանչել նիւթերը, հաւաքել ու համախմբել տարրերը, ընդհակառակն կը տարածուի անոնց հետ: Ասկէ՝ համադրական ոգիի պակասը իր մէջ:

Փրոֆ. Ազաջանեան սքանչելի վերլուծող մըն է (analyste), բայց ոչ համադրող մը (synthétiste): Ահա թէ ինչու դժուար է բանաձեւել իր վարդապետութիւնը, իր փիլիսոփայութիւնը, իր տեսակէտը: Փրոֆ. Ազաջանեան պատրաստուած գիտնական մըն է եւ լայնօրէն մշակուած միտք մը, իբրեւ կատաղի կարդացող՝ ծանօթ է բազմալեզուեան մատենադարաններու,— այնպէս որ իրմէ կը սպասուի կազմել իր գիտական անհատականութիւնը եւ չինել իր մտաւորական արձանը:

Փրոֆ. Լէնեէլ-Լավասթին, իր յառաջաբանին մէջ այդ աշխատանքն է որ կը փորձէ կատարել՝ յայտարարելով թէ Ազաջանեան «ջերմեռանդ associationiste մըն է»: Ոչ, կը սխալի մեծանուն փրոֆէսէօրը: Այդ սխալը կը ծագի անկէ որ Փրոֆ. Ազաջանեան աշակերտն է Բեխտերեւի(3), որուն մեթոտը ծանրապէս կը ճնշէ հայ գիտնականին վրայ: Բայց, իբրեւ քահանայի զաւակ, Ազաջանեան իր հոգիին մէջ կը մտնէ բնազանցական կլիմայի մը պայմանները, որոնք կը բարեխառնեն այս associationismeը, կամ ինչպէս կ'ըսեն՝ հոգեբանական atomismeը: Երկու այդ հակադիր դրոշմներուն տակ, Փրոֆ. Ազաջանեան կը քալէ դէպի dualismeը,— ատոր խոստովանութիւնը կը գտնենք իր այս գիրքին մէջ (էջ 83), ուր հայ ուժերու տիրապետութիւնը ապրող, ջղախտաբոյժը կ'ընդունի «անծանօթ կենդանի նիւթին վրայ»:

Փրոֆ. Ազաջանեանի այս գործը, իբրեւ փորձնական ուսումնասիրութիւն, կարեւոր նպաստ մըն է զգայախաբութեանց հարցին վերլուծման: Պիտի թելադրէի գիտնական հեղինակին, որ իբրեւ պատկերազարդ լրացում՝ ձեռնարկէր զգայախաբութեանց եւ գեղարուեստի յարաբերութեան ուսումնասիրութեան: Սքանչելի գործ մը պիտի ըլլար ներկայացնել զգայախաբութեանց դերը գրական, նկարչական եւ այլ գեղարուեստական ստեղծագործութեանց մէջ,— օրինակի համար՝ սատմոքսի կամ անօթութեան զգայախաբութիւնը Ֆլօպէրի «Սալամպօյ»ին մէջ(4), հոտառական զգայախաբութիւնը Պօտլէրի մէջ, ձայնաւորներու գոյնի զգայախաբութիւնը Ռէմպոյի մէջ, տեսողական զգայախաբութիւնը Շէյքսփիրի «Համլէթ»ին մէջ, պատկերներու զգայախաբութիւնը Ժէրար տը Ներվալի գործերուն ու կեանքին մէջ:

Մեր այս պահանջը իր արդարացումը կը ստանայ Փրոֆ. Ազաջանեանի լայն հմտութենէն եւ անխոնջ պրպտումներէն, միեւնոյն ժամանակ անկէ որ փոքրիկ հայ ժողովուրդը կը սիրէ պարծիլ թէ ունի, առեւտրական բժիշկներու անխուսափելի բազմութենէն զատ, գիտնական բժիշկներ, որոնք հայ միտքին նպաստը ընծայ կը բերեն բարձր բժշկագիտութեան, ի փառս humanismeին:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Dr. Aug. Ladon,— Les apparitions de Belgique (էջ 45), ուսումնասիրութիւն մը որ քննութեան կ'առնէ մտային համաճարակ մը, Ս. Կոյսը տեսնող եւ կրօնական զգայախաբութեանց ենթակայ բազմաթիւ Պելժերու պատմութիւնը:

(2) Հոգեբուժական պարագաներու մէջ պէտք է կասկածով ու վերապահութեամբ ականջ դնել հիւանդներու արտայայտութեանց, եւ ինչպէս Տոքթ. Փորաք կը գրէ՝ հոգեբուժութիւնը բարեխառնել բնախօսութեան եւ հոգեբանութեան նպաստով, եւ ոչ թէ ամէն բան բացատրել ախտաբանութեամբ միայն: Երբ կ'աշխատէի հոգեբոյժ Տոքթ. Փորէքի մօտ, հիւանդ կին մը ինծի կը գանգատէր թէ ինք սեռային գործարան չունի: Իմ բժշկապետս տարբեր ձեւով կը բացատրէր asomatognosieի այս պարագան: Նոյն դիտողութիւնը նաեւ անդամատեալներու մասին,— երբ ուսէն ամբողջ ձեռքը կտրուած մէկը կը գանգատի թէ կը ցաւի իր գոյութիւն չունեցած միջնամատը, ցաւին տեղը ճշդելու անկարողութիւնը չի կրնար զգայախաբութիւն կոչուիլ, եթէ նեթական զգայախաբութեան տրամադիր խառնուածք չունի:

(3) Ռուս փրոֆէսէօրին գործերէն մեզի ծանօթ են La Psychologie objective եւ L'Activité psychique et la Vie, ֆրանսերէն թարգմանութեամբ:

(4) Տոքթ. Մոտոլի իր La Physiologie de l'Esprit գործին մէջ կը պատմէ Ֆլօպէրի զգայախաբութիւնը,— «Տիկին Պովարի» հեղինակը իր թունաւորուած հերոսուհիին տառապանքը նկարագրած ժամանակ՝ թոյնին համը կը զգար իր բերնին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ելեկտրական ուժ

«Խորհ. Հայաստան» (8 ապրիլ) կը գրէ թէ Ապրիլ 4ին, Երեւանի մէջ, խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ երկրին ելեկտրական ուժերը խնայելու հարցին մասին: Այս խորհրդակցութեան կը մասնակցէին զանազան գործավարութեանց, տնտեսական կազմակերպութեանց, ելեկտրական կայաններու վարչութեանց ներկայացուցիչները:

Խորհրդակցութիւնը բացաւ գործավարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ Գ. Աղբալեան: Ճարտարագէտ Բ. Թէիմեան, յանուն Հայաստանի ելեկտրական կայաններու վարչութեան, զեկոյց մը կարդաց՝ ցոյց տալով հայկական ելեկտրական ուժին աճումը եւ անոր յարաբերութիւնը երկրին արդիւնաբերութեան հետ: Յետոյ խօսք առին 30 հոգի:

Ընդհանուրին կարծիքն այն էր, որ հակառակ Քանաքեռի, Երեւանի, Ձորագետի, Լէնինականի եւ տասնեակ մը փոքր ելեկտրակայաններու արտադրած ուժին, այդ ելեկտրակայանները տակաւին ի վիճակի չեն օրէ օր աճող արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ հանրային սպասարկութեան պահանջները լրացնելու: Հայաստանի ելեկտրական ուժերուն ծաւալումը ներկայացնելու համար, կը բաւէ բաղդատել 1913ի թիւերուն հետ, համեմատութիւնը 1675 տոկոս բարձր է այժմ:

Եւ սակայն, եթէ այսքան ծաւալուն ելեկտրական ուժը պակաս կուգայ, պատճառներէն մէկն ալ այն է որ խնայողութեամբ չի գործածուիր:

Մասնաւորաբար Երեւանի զանազան գործարաններուն, Ալավերդիի ձուլարանին, Լէնինականի մանարանին մէջ:

Խորհրդակցութեան մասնակցողները, Ս. Վարդանով, Ա. Աղոյեան, Մ. Լեբեդեւ, Յովհաննիսեան, Բաբախանեան, Սոչինսկի, Ա. Սարգսեան, կարեւոր թելադրանքներ ըրին եւ ի վերջոյ ընտրուեցաւ ինը հոգինոց յանձնախումբ մը, միջոցներ ձեռք առնելու համար ելեկտրական ուժի խնայողութեան մասին:

ՊԱՅՔԱՐ ԿՐՕՆՔԻՆ

ԵՒ ... ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԷՄ

Զատկական տօներուն առթիւ, Ստալին հրամայեց սաստկացնել պայքարը կրօնքին եւ իր գլխաւոր մրցակիցին՝ Աստուծոյ դէմ: Այսպէս «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (21 մարտ) Գ. Դաղումեան կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կը պահանջէ «բարելաւել հակակրօնական աշխատանքները»:

Դաղումեան կը գրէ թէ կոմունիստ կուսակցութեան 18րդ համագումարին մէջ որոշուեցաւ քանդել դրամատիրութեան ամէնէն վտանգաւոր մնացորդը՝ կրօնքը մարդոց հոգիներուն մէջէն: Այդ ուղղութեամբ Հայաստան կարեւոր աշխատանքներ է կատարած: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն 1215 անաստուածեան միութեան բջիջներ, որոնց կ'անդամակցին աւելի քան 65000 հոգի, գործօն անաստուածներ: Անցեալ տարի կազմակերպուեցան 716 հակակրօնական դասախօսութիւններ ունենալով 65373 ունկնդիրներ:

Կ'արժէ յիշատակել, քաջալերելու համար, անաստուածեան Միութեան հետեւեալ բջիջները,— Երեւանի 16րդ դպրոցի բջիջը, զոր կը վարէ Ա. Սարգարեան, իր անդամներուն թիւը 204էն բարձրացուց 587ի: Եւ այս՝ երեք ամսուան մէջ: Կազմակերպեց 10 հակակրօնական դասախօսութիւն, որոնց ներկայ էին 2686 աշակերտներ: Դպրոցին մէջ գոյութիւն ունի «անաստուածներու անկիւն» մը, որ կահաւորուած է հակակրօնական ճոխ նիւթերով: Այս բջիջը կը հրատարակէ հակակրօնական պատի թերթ մըն ալ, միեւնոյն ժամանակ պայքար կը մղէ աշակերտներու ծնողքներուն մօտ:

Աստուծոյ եւ կրօնքին դէմ օրինակելի պայքար մը կատարած են նաեւ Երեւանի Ստալինեան թաղամասի բջիջը, զոր կը վարէ Դ. Գարդիշեան, Լէնինականի բջիջը, զոր կը վարէ Ա. Վարագեան, ինչպէս նաեւ Ալավերդիի, Աշտարակի, Սեւանի բջիջները:

Գոհացուցիչ չեն սակայն այս աշխատանքները:

Ցայտնի է որ, կը գրէ Դաղումեան, Հայաստանի կարգ մը վայրերուն մէջ մարդիկ տակաւին կը կատարեն կրօնական ծէսեր, սովորութիւններ, տօներ: Օրինակ, Ալիզբեկովի գաւառին Մարտիրոս գիւղին մօտ կը գտնուի «Մարիամ Սուրբ Աստուածածին» անունով ծխավայր մը, որու յատակը ցեխ կը գոյանայ ստորերկրեայ ջուրերու պատճառով: Մօտակայ գիւղերու բնակիչները կ'երթան կ'աղօթեն այդտեղ, ցեխը բուժիչ նիւթ համարելով՝ կը քսեն իրենց աչքերուն, շրթունքին, վէրքերուն: Տեղական բնակչութիւնը նման բուժական յատկութիւն կը վերագրէ նաեւ «Զքեվանք» կոչուած սրբավայրին: Վաղարշապատի մէջ, բամպակ հաւաքելու ժամանակ, շաբաթապահներ կային որ աշխատանքէ չգացին եւ բերքը ծրագրէն պակաս հաւաքուեցաւ:

Եւ այս երեւոյթը պատահական չէ: Վաղարշապատի վանքը դարեր շարունակ հանդիսացած է կղերականներու որջ: Թէեւ աշխատաւորութիւնը շատոնց երես ցոյց չի տար վանքերուն, բայց եւ այնպէս կղերականներուն մէկ մասը կը շարունակէ սեւ գործը: Ժամանակ է որ Վաղարշապատի կուսակցական մարմինները իրենց ձեռքն առնեն հակակրօնական պայքարը: Պէտք է գիտնալ որ, կը գրէ «Պրաւդա», հակակրօնական պայքարը պետական գործ է:

Եւ Դաղումեան ասպարէզ կը կանչէ զանազան դպրոցներ, որ լծուին այդ պայքարին:

Օր. ՄԱՔՐՈՒՀԻ Գ. ՆԻԶԱՄԵԱՆ

եւ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՈՒՆՃԵԱՆ

Նշանուած

Վեզինէ 26 Մայիս 940 Փարիզ

Մայիս 28ի տօնը

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Սպայից Միութեան, հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ ի յիշատակ հայկական բանակի սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի եւ բոլոր Հայ հրամանատարներու, սպաներու, զինուորներու եւ կամաւորներու, որոնք ինկան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ-Ապարանի կռիւներուն մէջ եւ ուրիշ ճակատներու վրայ, հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Ներկայ էին Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովի, Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան, «Յառաջ»ի, Հայ Սպայից Միութեան, Հայ Կամաւոր եւ Մարտիկներու Միութեան, Եկեղեցւոյ վարչութեան, Հայ Երիտ. Միութեան, եւն. ներկայացուցիչները: Հոգեհանգստեան առեն հանդիսաւորապէս եկեղեցի բերուեցաւ Ֆրանսական բանակի նախկին Հայ կամաւորներու հայկական դրօշակը, որուն առջեւ բարեւի կեցան Հայ Արիները:

Մեզի կը հաղորդեն թէ Հայ Սպայից Միութեան անդամներէն տասը հոգի դրօշի տակ առնուած են ներկայիս՝ ֆրանսական բանակին մէջ: Վերջերս ճակատ մեկնող հայ զինուորներ եկեղեցիին մէջ հաղորդութիւն ստացած են՝ հանդիսաւորապէս համբուրելէ վերջ հայկական եռագոյնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեանս 61րդ տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ յունիս 2ին, կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15, Rue Jean Goujon), ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ սանուհիները:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

նաեւ բազմաթիւ հայ զինուորներ: Տեղական թերթերը դրուագներ կը հրատարակեն անհատական կամ խմբական քաջագործութեանց մասին: Հատ մըն ալ մենք արձանագրենք,— Հայ զինուոր մը, թնդանօթաձիգ, մինակը խորտակած է գերմանական չորս հրասայլեր, վերջին կռիւներու ընթացքին: Եւ դեռ ինչ պատմութիւններ...

*** Պելժիոյ խորհրդարանին անդամները բացառիկ նիստ մը պիտի գումարեն այսօր, ուրբաթ, Լիմոժի մէջ, ճշդելու համար Պելժիոյ նոր սահմանադրութիւնը, Լէոփոլտ Գ.ի իրաւական դիրքը եւ կազմակերպելու պելժ. նոր բանակը: Այժմ 50 պելժ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ կը գտնուին Լիմոժի քաղաքապետարանի պարասրահին մէջ, ուր կը պառկին տախտակամածին վրայ: Կը յուսացուի թէ ժողովականներուն թիւը հարիւրի պիտի հասնի, երբ նիստը բացուի:

*** Փարիզի զինուորական շրջանակներուն մէջ Գերմանիոյ կորուստները կը հաշուեն մինչեւ 500.000, մէկ սպանեալ համրելով եօթը վիրաւորի դէմ, իսկ Դաշնակիցներու կորուստը կը հաշուեն գերմանականին մէկ հինգերորդը, ուրեմն 100.000 հոգի:

*** Պաշտօնաթերթը կարգ մը պաշտօնանկութիւններ եւս հրատարակեց,— ոստիկանապետ, քաղաքապետ եւայլն, բոլորն ալ հիւսիսային շրջաններէն: Մեղադրանքը այն է թէ «լքած են իրենց պաշտօնները, պարպումի հրամանը ստանալէ առաջ, հետեւաբար թերացած իրենց պարտականութեան մէջ»:

*** Երկու օդաչու եղբայրներ, զաւակները Զօր. Տէնէնի, սպաննուեցան պատերազմին մէջ, մէկը մայիս 13ին, միւսը 25ին, օդանաւային հետազօտութենէ մը վերադարձած ատեն:

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց այլուր փոխադրել 18 ծովեզերեայ քաղաքներու մանուկները: Տեղափոխութիւնը պիտի կատարուի կիրակի օր: Լոնտոնի շրջանէն ալ 8000 մանուկներ այլուր պիտի փոխադրուին նոյն օրը, ապահովութեան համար:

Ամերիկան ալ կը խստացնէ օրէնքները

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին դատական յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց օրինագիծ մը որ կը տրամադրէ արձանագրել եւ մատնադրոշմի ենթարկել բոլոր օտարականները: Այս գործողութիւնները պիտի կատարուին նամակատուներու միջոցաւ եւ պէտք է լրանան չորս ամսուան մէջ, սկսելով օրէնքի յայտարարութեան թուականէն: Օտարական մը երբ իր բնակավայրը փոխէ, պարտաւոր է արձանագրութիւն մը կատարել: Նորեկ օտարականներն ալ մատնադրոշմի պիտի ենթարկուին, Ամերիկա մտնելէ առաջ: Մինչեւ տասը հազար տոլար տուգանք եւ տասը տարի բանտարկութիւն նախատեսուած է անոնց համար որ կը խաթարեն բանակին հաւատարմութիւնը կամ խռովայոյզ հրատարակութիւններ կը բաժնեն զինուորներուն, անհնազանդութեան մղելով: Արգիլուած է նաեւ կառավարութեան տապալումը պահանջել բերանացի թէ գրաւոր կամ անթելով: Պիտի աքսորուին այն օտարականները որ ուրիշ օտարականներ կը քաջալերեն Ամերիկա մտնել ապօրէն միջոցներով:

*** Նախագահը ազգ. պաշտպանութեան խորհուրդ մը կազմեց, գործադրելու համար սպառազինութեանց նոր ծրագիրը, որ արտակարգ համեմատութիւններ ստացած է պատերազմէն ի վեր:

*** Գնդ. Լինտպէրկ վտարուեցաւ Մ. Նահանգներու նախկին ռազմիկներու պատուակալ անդամակցութենէն, որ իրեն շնորհուած էր 1927 մայիսին, երբ Ամերիկայէն Եւրոպա թռաւ օդանաւով: Երիտասարդ օդաչուն վերջերս ճառ մը խօսելով, ջղագարութիւն կոչած էր Ամերիկացիներու իրարանցումը պատերազմի մասին: «Ո՛վ կ'ուզէ յաղթէ, դուք ձեր գործին նայեցէք», կ'ըսէր Լինտպէրկ, անտեղի գտնելով արշաւանքի վախերը: Այս արտայայտութիւնը բուռն ցասում պատճառեց եւ շատեր դէտ կոչեցին օդաչուն: Այժմ ալ բարոյական պատիժ մը կը տրուի:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 10րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր, Օքսէրի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 946.421 թիւը:

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 699.574 եւ 685.854:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 440.235, 781.993, 866.069, 928.348:

46.185 վերջացող թիւերը շահեցան հարիւր հազար ֆրանք:
44.150 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:
06.710 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:
4007 վերջացող թիւերը շահեցան 10 հազար ֆրանք:
081 վերջացող թիւերը շահեցան հինգ հազար ֆրանք:
51 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք:
2 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք:
7 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ դատ բացուեցաւ երեք գրատուններու դէմ, հիթլէրական օրկանը ծախած ըլլալով (Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր): Այս թերթին երկու յաջորդական թիւերը բուռն յարձակումներ կը պարունակէին թրքական կառավարութեան դէմ: Գրատուններէն երկուքը գերմանական են:

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԹՈՒՐՔ երեսփոխաններ Անգլիա գացած ըլլալով, այցելեցին փօթսմութի զինուորական նաւահանգիստը եւ այս առթիւ տեսնուեցան այն թուրք ուսանողներուն հետ որ կը մարզուին այնտեղ: